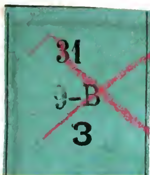

31
9-B
3

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
2 I
52

[illegible] p. 309-31

[illegible] 18/6/01

DE SECRETIS LIBRI XVII.

EX VARIIS AUTHORIBUS COLlecti, methodiceq; digesti, & aucti

PER

JOAN. JACOBUM WECKERUM, Basiliensem, Medicum Colmariensem.

Accessit INDEX locupletissimus.

BASILEÆ,

Sumptibus LUDOVICI REGIS.

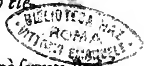
M. DC. XLII.

D. LAZARO

SVENDIO,

GENEROSO BARONI IN Hohenlandsperg / *Domino in* Kilchhofen / Burckheim / Treiburg / &c. *Cæsareæ Majestatis Consiliario, & Polemarcho, Domino suo clementissimo.*

SI QUÆ terra suis benè servata limitibus complectitur, & si quæ Sol verno calore suscitata producit, intueamur: hoc admirandum exemplar est infiniti Numinis infinitæ potentiæ. Sed dum in hoc amplissimo naturæ theatro mens exculta suis hinc inde meditationibus variè deducitur, adeoque corporum cœlestium splendorem, cursusque non interruptos, & rerum vices quæ cùm intereant, novis tamen subinde fœtibus speciem quæque suam inviolatâ successionis virtute tuentur. Dum hæc, inquam, animus mira voluptate pervadit, atque contemplatur, nihil tamen est, quod mens merito magis quàm seipsam admiretur. Hæc enim cùm nullo penitus sensu percipiatur, non mole, sed vi-

ribus terrenis longè cœleſtibuſque corporibus antecellit. Viſum eſt, generoſe D. Baro, T. ita D. affari, utpote quam noverim hujuſcemodi philoſophicis Dei & naturæ cultibus plurimum obleſtari: maximè verò ſi vel ad evehendas Dei laudes, vel ad promovendam humanæ ſocietatis utilitatem, diriguntur. Homini Deus mentemque manuſque conceſsit: nimirum ut vel ingenio, vel labore, quilibet non ſibi ipſi modò, ſed quamplurimis aliis eſſet adjumento. Nihil uſquam natura ſuffert, quod penitus ocioſum ſit. Quantò magis hominem decet eſſe frugi, ne potiſsima ſui parte vitam agens deſidem, inter omnia ſit abjectiſsimus? Multos equidem invenias, quibus nihil eſt magis curæ, quàm ut ocio, ſuiſque perpetuò voluptatibus indulgeant. Homines dixeris hæc inutilia terræ pondera, nullius ferè compotes rationis, ut Rex eſt, qui nihil regit. Non deſunt tamen, qui cùm vel gloriæ cupiditate ducantur, vel ipſius etiam honeſtatis amore, ſuas eò vires intendunt, ut vel animi virtute, vel mentis induſtriâ omnium maximè poſsint eſſe utiles. Duplex hoc hominum genus eſt, dum alii jus humanæ ſocietatis rectâ ratione tuentur, Politicos appellant: alii vel arte ſuâ naturam æmulantur, vel patefactas ejus dotes uſu commodo fruendas expandunt. Hi receptiſsimâ voce Philoſophi nuncupantur. Politices quis ſplendor ſit, & quanta quovis loco & tempore neceſsitas, id eorum authoritate ſit manifeſtum, qui regendis præſunt rebus publicis. Veruntamen ſi multiplicem rerum ſcientiam, & acrem ingenii vim expende-

penderis, sua quoque Philosophis est dignitas, & fortè non minor, quàm sit ipsius juris interpretibus. At verò Philosophis de dignitate non debet esse contentio. Quicquid usquam toto terrarum orbe comprehenditur, id ad corporis nostri primùm, dein & animæ nostræ salutem conditum est, ut duplex etiam eorum sit finis, quæ mens humana suis tum sensibus accepta, tum intelligendi virtute conquisita complectitur: Alia namque sciuntur solùm ut contemplantis animum in admirationem divinæ potentiæ rapiant, Aliis verò simul etiam competit usus ad humanæ vitæ commodum aliquod probè comparatus. In utroq; rerum genere singularem ad abstrusas naturæ vires, occultasque virium causas exquirendas humanæ mentis perspicaciam, & ad concessas naturæ dotes arte superandas miram intueri licet hominum industriam. Non hoc enim unius inventum est, quod extollimus, sed plurimorum, qui studio ac labore, qui judicio, & ingenio, quas ab aliis scientias & artes obtinuerint, diligenter excolunt, & inventis etiam non inutilibus amplificant. Inexhaustus est naturæ thesaurus, & delitescunt proculdubio plurima, quæ temporis successu sagacium hominum conatibus eruentur. Nimirum in hac rerum natura duplex effectuum ratio percipitur, dum alia manifestis agunt qualitatibus, alia verò non manifestâ, sed occultâ quadam proprietate suas exerunt vires, quæ nullo mentis discursu, sed ipsâ duntaxat experientiâ nobis innotescunt. Hæc verè quis naturæ secreta nuncupaverit, utpote quæ nullis pa-

tefacta temporamentorum accidentibus, in formarum aut specierum sinu delitescant. Illa quidem si rectâ methodo rebus applicentur, nota & communi ratione, felici tamen etiam successu, non contemnendos producunt effectus. Sed quæ viribus agunt occultis, longè præstantiora sunt: quo fit, ut in morborum curationibus, cæteris, quorum manifesta est ratio, semper ea, quæ tota proprietate juvant, siquidem haberi possint, adjiciantur. Nec dubium est, quin ut simplicium medicamentorum species propemodum infinitæ sunt, temperamenta verò paucis definita generibus: ita & totidem eorum sint ad agendum & patiendum facultates, manifestæ scilicet paucis, occultæ verò propemodum infinitis distinctæ generibus. Dum tamen herbarum, fruticum, plantarum & aliorum simplicium medicamentorum vires Medicis describuntur, vix aliud quicquam invenias, quàm quod ad manifestas eorum qualitates referri possit. Ignorantiæ vitium est, aut invidiæ, quasi fortè nefas sit, evulgari, quæ secreta sunt, plurima nos equidem latent. Hæc multis natura tamen est, ut si quid habeant, quod cæteris ignotum sit, secretum esse velint, & sibi solis usui. Tantò magis eorum est laudanda fides, & integritas, qui reconditissimas ingenii sui dotes opere, verbis, & scriptis exponunt, easque non suis modo coætaneis, sed & non defraudandæ posteritati communicant. Cùm itaque complures ex veteribus & recentioribus ratione pariter, & frequentibus experimentis occultas naturæ vires explorarint, aut etiam arte suâ locupletaverint, hosque

suos ingenii & industriæ fructus multis hinc inde dispersa libris exhibuerint, res ipsa hæc non indigna labore visa est, si quæ à multis confusè tradita essent, in unum congesta volumen brevi quadam, & cõmodâ methodo complecteremur. Hoc ergo susceptum opus, tandem non exiguo labore complevimus, in quo non ea solùm, quæ ab aliis mutuati sumus, sed nostra etiam comprehenduntur, quæ praxi medica, & multiplici medicamentorum usu comprobata comperimus, & quæ chymicæ artis adminiculo conquisita didicimus. Hac enim viâ secreta quædam invenimus, adeoq; (ut ex multis pauca referamus) Elephantiasis curandæ modum, morbi Gallici, tabis & hydropes (qui non nimium inveteratus sit, nec in ætate consumtis acciderit.) Ad insultus etiam podagricos brevi temporis spacio discutiendos, & ne citò, vel tantis cum cruciatibus adoriantur, avertendos præsentaneam medendi rationem exhibemus. Quod re ipsa quoque testabimur, si quis consilio nostro periculum facere voluerit. Sed de his aliorum esto judicium. Interim quicquid illud sit, quod hac in parte præstitimus, id Tuæ D. (generose D. Baro, Mecœnas observantissime) multis de causis offerendum esse duximus, tum quòd (ut antè commemoratum est) hujuscemodi naturæ miraculis, & hominum inventis, ob insignem scilicet utilitatem, & admirandum humanæ mentis acumen, non minimum Tua D. oblectetur: tum verò maximè quòd quatuordecim & amplius annos Tua me D. summo & amore, & favore complexa sit: qua quidem in re tuam erga me benevolentiam agno-

scere decuit, majorem etiam, quam ipse videret esse promeritus. Itaque cùm aliqua tandem animi mei significatione hujus tui favoris memorem esse deceret, non potui, quin meos hosce labores tuo nomini dedicarem: Licèt enim id levius merito videretur, quàm quod tua dignitas expostulet. Quæ tuæ tamen Dominationis antehac de me fuit existimatio, cùm meæ ipsius mihi probè conscius essem tenuitatis, id tuum quoque futurum esse confido judicium, ut non tam ejus, quod offertur munusculi, quàm favoris tui ratio habeatur. Vale, Baro generosissime, Colmariæ, Kalend. Augusti.
1582.

T. D.

Cliens, JOAN. JACOBUS Weckerus, Colmariensis Medicus.

GENE-

GENEROSO
DOMINO D. JOAN. GULIELMO
SVENDIO, BARONI IN Hohenlandsperg/
Domino in Burckheim/ Kilchhoffen/ ꝛc.
Domino suo clementiss.

HECTORIS *arma procul, Danaæ sint prælia gentis,*
Romanaq́ procul factio sæva togæ.
Hic juvat illustrem, tristi memorare cicutâ,
Quem lachrymis repetunt tempora nostra, virum.
In meritas animos nequicquam vertere laudes
Mens, graviora simul nec subiisse, potest.
Mens stupet, ora silent, justum quia pulmo recusat
Officium, quid? opem tristis Apollo negat.
Heroas sed quid mortalis dicere laudes
Vox poterit tanti nobilitate viri.
Majoris majora refert dispendia famæ
Virtus, quæ potius funere mersa viget.
Bello, consiliisq́ potens & fortibus ausis
Acriter avertit Turcia tela parens.
Consilia in melius referens, ea mente volutans,
Aulis Heroum, Principibusq́ tulit.
Germanis rerum Dominis, Gentiq́ togatæ
Nota fuit virtus, sancta probata fides.
CAROLUS *ingenii vires expertus, iisdem*
Et FERDINANDI *floruit Aula diu.*
MAXMILIANE *virum tua novit & Aula, probaret*
Astræa cinctus cùm sine fraude, fidem,
Est simul Imperio conquestus sæpe RUDOLPHUS
Insigni ereptum nobilitate virum,

AUTORES EX QUIBUS HOC *Opus concinnatum est.*

Absyrtus.
Aelianus.
Aetius.
Albertus Magnus.
Alexius Pedemontanus.
Andreas Cordubensis.
Andreas Albius.
Anatolius.
Andernacus.
Antonius Mizaldus.
Aphricanus.
Apulejus.
Aratus.
Archelaus.
Archimedes.
Archibius.
Aristoteles.
Arnoldus Villanovanus.
Athenæus.
Augustinus Steuchus.
Avicenna.
Bayrus.
Berytius.
Blesius.
Brigilia Mediolanensis.
Brassavolus.
Cara vanus Hispanus.
Cardanus.
Caspar Schvvenckfelt.
Cassianus.
Cato.
Cleopatra.
Constantinus Cæsar.
Columella.
Cornelius Agrippa.
Costabenluze.
Damageron.
David Wezelius.
Democritus.
Didymus.
Dionysius.
Diophanes.
Dioscorides.
Egidius Bruxellensis.
Empedocles.
Euonymus.
Fallopius.
Favorinus.
Felix Platerus.
Fioravantus.
Florentinus.
Fronton.
Gabriel Arator.
Galenus.
Gargilius Martialis.
Georgius Valla.
Gemma Frisius.
Gesnerus.
Henricus Ranzovius.
Henricus Wolffius.
Hermes.
Hierocles.
Hippocrates.
Hollerius.
Jacobus Carpensis.
Jarcas.
Joan. Wejerus.
Joan. Baptista Porta.
Joan. Langius.

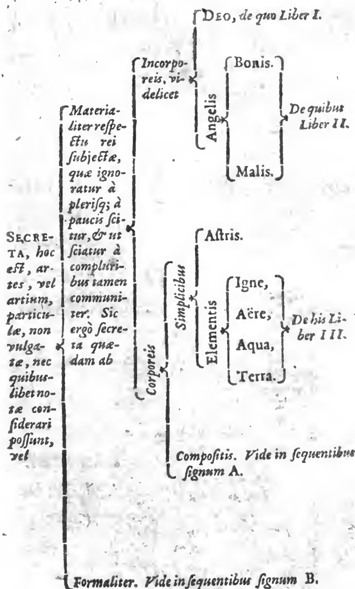
Joan.

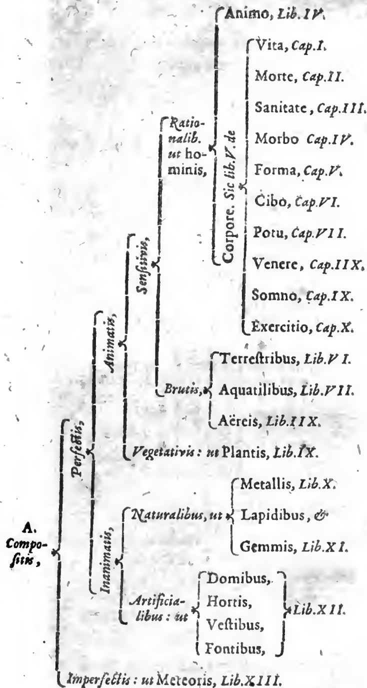
Joan. de Rupe ſciſſa.
Joan. Bauhinus.
Iſabella Corteſe.
Lemnius Leontinus.
Leporinus Dalmata.
Livius.
Lucas Rhor.
Ludolphus Rolevincus.
Magia Veterum.
Magiſter Odomarus.
Marcellus Palingenius.
Mercurius Triſmegiſtus.
Nicolaus.
Nicolaus Taurellus.
Noſtradamus.
Octavius Landus.
Olaus Magnus.
Oppianus.
Oribaſius.
Orpheus.
Orus Apollo.
Ovidius.
Pamphilus.
Paracelſus.
Paulus Aegineta.
Paxamus.
Palladius.
Petrus Creſcentius.
Petrus Galatinus.
Pelagonius.
Philoſtratus.
Pictorius.
Plinius.
Philippus Melanchton.
Plutarchus.
Polybius.
Priſcianus de Corduba.
Pſellus.
Ptolomæus.
Publius Vegetius.
Raymundus Lullus.
Rhaſis.
Rondeletius.
Roſcellus.
Scaliger.
Seneca.
Servius.
Sextus Platonicus.
Scribonius Largus.
Simeon Sethi.
Simoneta Cardinal.
Sotion.
Straton.
Sylvius.
Tarentinus.
Theomneſtus.
Theophraſtus.
Varro.
Virgilius.
Varignana.
Vicentius Laureus.
Vindanionius.
Vitruvius.
Zoroaſter.

OPERIS

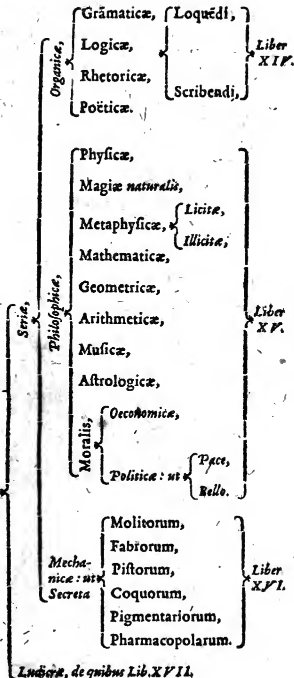

OPERIS TOTIUS UNIVERSALIS dispositio.

A. Compo-sitis,
Perfectis,
Animatis,
Sensitivis,
Rationalib. ut hominis,
Animo, Lib. IV.
Corpore. Sic lib.V. de
Vita, Cap.I.
Morte, Cap.II.
Sanitate, Cap.III.
Morbo Cap.IV.
Forma, Cap.V.
Cibo, Cap.VI.
Potu, Cap.VII.
Venere, Cap.IIX.
Somno, Cap.IX.
Exercitio, Cap.X.
Brutis,
Terrestribus, Lib.VI.
Aquatilibus, Lib.VII.
Aëreis, Lib.IIX.
Vegetativis: ut Plantis, Lib.IX.
Inanimatis,
Naturalibus, ut
Metallis, Lib.X.
Lapidibus, &
Gemmis, Lib.XI.
Artificialibus: ut
Domibus,
Hortis,
Vestibus,
Fontibus,
Lib.XII.
Imperfectis: ut Meteoris, Lib.XIII.

B. Forma-

B.
Formaliter respectu scientiæ, sive artis, cujus cognitioni res ipsa subjicitur. Sic ergo Secreta alia cognitionis
Seria,
Organica,
Grāmaticæ,
Logicæ,
Rhetoricæ,
Poëticæ.
Loquēdi,
Scribendi,
Liber XIV.
Philosophica,
Physicæ,
Magiæ naturalis,
Metaphysicæ,
Licitæ,
Illicitæ,
Mathematicæ,
Geometricæ,
Arithmeticæ,
Musicæ,
Astrologicæ,
Moralis,
Oeconomicæ,
Politicæ: ut
Pace,
Bello.
Liber XV.
Mechanicæ: ut Secreta
Molitorum,
Fabrorum,
Pistorum,
Coquorum,
Pigmentariorum,
Pharmacopolarum.
Liber XVI.
Ludicra, de quibus Lib. XVII.

DE SECRETIS LIBER PRIMUS

Abstrusa veritatis arcana.

Cap. I.

DIVINORUM operum secreta, vel in rebus extra intellectum positis, vel in ipso intellectu consistunt. Hæc, ipsâ contemplatione perficiuntur. Illa verò quidpiam efficiendo, quod miraculorum instar esse possit. Quæ suum actione finem assequuntur, ea certis classibus distincta, suo loco pòst exponemus, & nunc ea, quæ subtili meditatione fovet intellectus, arcana veritatis aggrediemur. Philosophos olim novimus, non in id solùm intentos fuisse, ut rerum naturalium vires expiscarentur, sed ut veritatem in eis agnoscerent, causis videlicet earum intellectis. Aristot. opera ferunt Alexandrum regem secretorum loco non revelandorum habuisse. Tanta nempe fuit philosophiæ dignitas, ut intellectûs vires, naturæ miraculis nequaquam postponerentur. Quamobrem si quæ scripsit Aristoteles, ideò censeantur, quòd ea paucissimis nota fuerint, hæc certè meritò secreta dicētur, quæ sunt à recentioribus inventa subtilissimé. Constat enim Aristot. quantâ modò fuerit subtilitate philosophatus, à veritate tamen aberrasse. Subtilia verò mendacia, perinde secretis annumeranda sunt. Atqui si dicas, angelicæ radicem collo appensam secretum esse, ut quis angelorum instar invisibilis reddatur. Multa nobis equidem revelata sunt divinitùs, quæ sacra secreta nominantur, utpotè quibus salutem cōsequamur: verùm de iis paulò pòst agemus, quòd ea non omnibus sint notissima Christianis & Theologis. Itaq; primùm ea nobis exponenda sunt, quæ cùm omnib. ferè Philosophis & Theologis ratione scrutari non posse videantur, subtili tamen mentis discursu eruta patefaciemus: postea quæ ex Rabbinis antiquis sumta sunt.

De Homine. Cap. II.

Hominem duabus constitui partibus, anima nimirum & corpore, satis ex ejus actionibus liquet. Hoc, cùm omnibus ipso etiam sensu cognitum sit, secretum quidem non est: ex notis tamen ea, quæ latent, investigantur. Efficiens autem hominis causa est pater, & mater, natura mediante: nam utriusque parentis semen ita constitutum esse oportet, ut substantiâ, quantitate, qualitate, loco, & cæteris circumstantiis humanum, hoc est, animalem & naturalem effectum producere possit. Primùm ergo quæritur, an præter hasce causas, animam nimirum & naturam parentis utriusque, nulla sit alia, cui ortus generis humani adscribatur? Hic veterum Philosophorum sententias expendamus. Quo nunc modo generantur homines, eo modo semper generati sunt. Hęc veterum est Philosophia, quæ nostræ fidei repugnat. Rationis autem non fidei secretum expostulas? Hoc habeto. Si generis humani semper idem ortus fuit, qui nunc est, tum præter patrem & matrem, nulla est alia efficiens hominis causa: Cur ergo primam rerum causam excogitârunt Philosophi? Si rerum vicissitudo & propagatio semper eadem quæ nunc extitit, nulla est præter hominem & naturam efficiens causa admittenda, cùm rerum propagatio planè sit humana, vel naturalis. Dein si species humana semper eundem ortum habuit, quem nunc habet, dum filius à patre generatur, in infinitum usque generis humani procreatio extenditur; quod absurdissimum esse rationibus hisce demonstrari potest. Constat metaphysico rectè philosophantium axiomate, *Nihil quod prius & posterius, magis & minus suscipit, infinitum esse.* Verum generis humani propagatio prius & posterius suscipit, cùm pater filio prior existat. Præterea novimus, humanam speciem in individuis consistere, nec æternam esse posse speciem, cujus æterna non sunt individua. Cùm ergo nullus homo fuerit ab æterno, qui potuit humana species ab æterno fuisse? At si non fuerit ab æterno species humana, certè nec ejusdem propagatio ad æternum aut infinitum usq; deducēda est. Nullum autem hominem ab æterno fuisse, liquet hinc, quod omnes mortui sint, nec ullus eorum supersit, qui ante ducentos annos vixerunt. Itaque si moriuntur omnes, cœpisse consequitur omnes,

omnes, ut nullus ab æterno fuerit: si quis enim ab æterno fuisset, idem in æternum usque necessariò permansisset, cùm interitus in æterna non cadat. Porrò generis humani propagationem aliquando cœpisse, patet hinc etiam, quòd in tempore fiat: nam quicquid fit in tempore, principium obtinet necessarió. Generis autem humani propagationem nunc in tempore fieri, nemo ratione præditus negabit. Et semper in tempore factam esse hoc pacto convincitur, quòd eadem, quæ nunc est, hactenus fuerit ratio propagationis, ut Philosophi veteres confitentur. Adhæc omnes homines ita facti sunt, ut antequam generarentur, non existerent. Cùm itaque omnes homines cœperint aliquando, certè generis humani propagationem, principium habuisse consequitur. *Nic. Taurellus.*

Quomodo cœperit humanum genus.

CAP. III.

CUM cœperit aliquando generis humani propagatio, primos parentes admittere cogimur, qui filios quidem posteros habuerint, sed non fuerint aliorum parentum filii. Sic enim progressus in infinitum usq; fieret, quem præcedenti capite confutavimus. Iam verò de primis parentibus quæri poterit, an etiam facti sint, vel ab æterno fuerint. Factos esse fatendum est, cùm interierint, & omnium hominum natura sit eadem, quod rebus factis, & non factis adscribi nequit. Quomodo facti sunt igitur, si non eodem, quo nos modo, facti sint? Nec humano certè modo, neque naturali: quò fit, ut nec hominem, nec naturam primorum parentum causas efficientes fuisse confiteamur. Humano quidem modo factos non esse demonstravimus anteà: sic enim primi parentes non fuissent, si parentum aliorum filii fuissent. At verò neque naturali modo procreatos esse convincitur hac ratione, quòd ea saltem fieri dicantur naturaliter, quæ fiunt ex commoda præexistente materia, hoc est, quæ potentiam obtineat formæ suscipiendæ idoneam: hominibus autem nondum existentibus, nulla talis materia fuit, ex qua homines procreari possent naturaliter, hoc est, ob potentiam ei materiæ insitam. Quamobrem rectè statuimus, primos homines à principio quodam hominibus, & naturâ priore factos esse, modo nec humano, nec naturali, sed miraculoso. *Idem.*

Deum homines fecisse duos ejusdem.

CAP. IV.

EXISTIMET fortasse quispiam, primos parentes à principio quodam factos esse, quod inter primam caussam & naturam sit intermedium, quales statui possint angeli, vel aliæ mentes à materia liberæ Sed hoc falsum esse patet hinc, quòd præter primam rerum caussam, nulla producere possit opus à sua ipsius substantia diversum. Præterea proprius angelorum & mentium effectus est intelligentia, quæ nihil per se subsistens efficit. Deus ergò, prima videlicet rerum omnium causa, primos fecit homines, & tot quidem, quot ad humanæ speciei propagationem satis essent Mas autem unus, & una fœmina satis erant, ut duobus hominibus plures à Deo non esse factos rationi sit consentaneum. At verò non plures fecisse Deum homines, quàm qui sufficerent ad humani generis propagationem, hinc manifestum evadit, quòd Deus homines ex seipsis fieri vellet, ut postea docebimus. Hoc ipsum ex eo facilè conspicitur, quòd Deus (ut in sacris Bibliis legitur) Evam non ex terræ limbo, velut Adamum, sed ex ipsius Adami costa procreare voluerit: nimirum ut omnium hominum exortus ad unam unius hominis scaturiginem deduceretur.

Cur Deus homines fecerit.

CAP. V.

FECIT igitur Deus primos homines: verùm & id in dubium poni poterit, an corpora quidem fecerit; animæ verò priùs extiterint? Itaque statuendum hoc est, nec primorum parentum, nec nostras animas priùs extitisse, quàm corpora fuerint: nam præter Deum nihil ab æterno fuisse, & factum esse aliquando quicquid præter eundem existit, suo loco demonstrabitur. Animas autem non priùs quàm corpora factas esse, tum ostendemus, ubi de hac vita disputabitur, an fuerit ante hanc alia, aut alia post hanc sit futura? Cæterùm ex humanis facultatibus fines investigare licet, ob quos homines Deus fecerit. Ad hujus vitæ sustentationem vires habemus vitales, animales, & naturales, quibus & vivamus, nutriamur, & nostram speciem propagemus. Cordis vigorem habemus, ut Deum amemus, nobis sanguine junctos, & proximum quemque. Intellectum habemus, ut Deum & ejus opera contemplemur,

mur. Voluntatem, ut suum unicuique attribuamus, & Deo obediamus. *Idem.*

An sint homines facti alicujus saltem temporis causâ, vel ut in æternum viverent?

CAP. VI.

DEus, cùm bonus sit perfectissimè, omnia fecit optimè: Homines ergo fecit, non ut aliquando perirent, sed ut in æternum persisterent. Quod enim bonum est (ut sunt omnia Dei opera) id permanere melius est, quàm corrumpi. Licèt autem peccato depravata sit humana species, ipsa tamen hominis substantia per se bona est, & bonæ sunt ejusdem facultates, & actiones per se consideratæ. Virtus inculpata felicitatem postulat æternam. Poscit ergo peccatum æternam miseriam. Ut autem miseri sint homines, qui peccârunt, eosdem oportet superesse, non interire, cùm, quod non existit, miserum dici non debeat. Cæterùm quòd ex operibus Dei aliqua sint aliquando interitura, demonstrabimus idem de hominibus dici non posse, cùm mundum ostendemus esse periturum. *Idem.*

Feceritne Deus homines, ut felicitatem necessariò consequerentur? CAP. VII.

DEus certè, quòd bonus sit, perfectissimè homines fecit, ut æternâ fruerentur felicitate. Vires itaque eis indidit, quibus hanc ipsam consequerentur. Intellectum dedit, ut Deum agnoscerent, & quid sibi faciendum esset, intelligerent, quidque vitandum. Voluntatem fecit liberam, ut virtutes amplecterentur liberrimè, atque adeò Deum jure laudandum, suâ sponte, non coacti laudarent. In hac justitia si permanerent homines, Dei consilium & voluntas erat, ut æternam consequerentur felicitatem: sin ab ea recederent, in æternum quidem persisterent, eâ tamen felicitate destituerentur. Cùm itaque peccatum sit ab omnibus, non est, ut quisquam speret, se felicitatem esse consequuturum. *Idem.*

An sit post hanc vitam alia futura?

CAP. IIX.

QUOD priùs homines ostenderimus à Deo factos esse, ut in æternum viverent, dubium non est, quin post hanc vitam alia sit. Animas equidem Philosophi statuerunt in æternum esse victuras, sed sine corpori-

bus, cùm hæc interire viderent. Verùm quòd corpus substantialiter sit hominis pars, sine qua homo dici non potest, humanam vitam solis animabus tribuendam esse negamus. Hinc eos errare statuimus, qui hominum animas, antequam corpora nascerentur, fuisse censuerũt. Sic enim sunt ambæ partes factæ, ut nec corpus sine anima vivere possit, nec anima sine corpore suas probè actiones exercere: quod sequentia magis illustrabunt. *Idem.*

Resurrectura esse corpora. Cap. IX.

Corpora intereunt: Ergo si post hanc vitam victuri sint homines, solis animabus vivent. Hæc fuit veterum Philosophia: sensus enim superare non potuerunt. At nos consequentiam negamus: posset enim Deus animabus sua restituere corpora, quod planum fiet, ubi primæ causæ omnipotentiam demonstrabimus. An velit igitur Deus corpora suscitare, quærendum fuerat philosophantibus: ex prima hominum generatione res hæc elucescet. Quærimus itaque, cùm Deus omnia fecerit optimè, cur homines ex corporibus & animabus constituerit, si melius foret, animas sine corporibus vivere? Melius esse negamus: sed homines imperfectos esse statuimus, si alterutrâ sui parte destituantur. Quòd autem nugantur Philosophi, materiam vim mentis impedire corporis vitio, id non corpori per se tribuendum esse dicimus. Nam nisi successisset peccatum, corpora mentis vim nequaquam impedivissent. Verùm quærent ipsi quoque Philosophi, cur intereant corpora, si facta sint, ut cum animabus in æternum viverent? Respondemus, ut quæ sunt in eis corruptibilia, morte seponantur: hæc enim corpora ob multas naturæ imbecillitates in æternum persistere non possunt. At potuisset (inquient) Deus hoc ipsum exequi sine omnimoda corporis corruptione. Verum est: sed mortem ad hoc elegit, ut peccati pœnam. Urgebunt ulteriùs: Sit ergo hæc peccati pœna, ut homines suis corporibus in æternum destituantur. Paucis ita respondemus: Homines post hanc vitam, aut felicitatem consequentur, aut miseriam. Felicitatem consequi non possunt, nisi eis peccata remittantur: si remittantur peccata, hæc quoque peccatorum pœna remittetur: atque ita sua rursum corpora consequentur: sin autem miseri futuri sint in æternum, corpora quoque consequentur, ut cùm

toti

toti peccaverint, toti quoque non unâ solùm sui parte, miseriam ferant. Sed ex sequenti quæstione patebit evidentiùs, corpora post hanc vitam esse superfutura. *Nicolaus Taurellus.*

Hanc vitam aliquando cessaturam esse.

CAP. X.

HUjus vitæ finis primus & præcipuus est, quod ex totius mundi actionibus colligitur, ut species humana propagetur, atque adeò post hanc vitam homines plurimi supersint: Philosophi rerum causas ita investigarunt, ut hujus vitæ finem non intellexerint. Animas enim non existimarunt in hoc mundo nasci, & corpora post hanc vitam superfutura esse negarunt: ut ex eorum decretis intelligi non possit, ad quid hæc modò vita prosit. Siquidem hominum propagationem ita admiserunt, ut sola corpora, non autem animæ (quas, priusquam corpora essent, extitisse indicarunt) in hoc mundo propagentur. Cùm itaq; vita hæc animarum causa non sit, & corpora (ut ajunt) non sint extra vitam, non video, quid Deum moverit, ut hanc vitam constitueret. Aliter igitur nobis philosophandum est. Fecit Deus hunc mundum, ut in eo genus humanum propagaretur: humana autem species non est solo corpore, vel animâ, sed utroque definienda, ut Philosophi & Theologorum nonnulli hanc propagationem malè solis corporibus attribuunt. Cùm itaque Deus hunc mundum humani generis causâ fecerit, ut hoc in eo propagaretur, certè si cesset humani generis propagatio, mundus hic atque adeò vita hæc cessatura est. Frustra namque cœlorum motus, & totius naturæ vicissitudo esset, si nulli nascerentur homines. Verùm cessaturam esse generis humani propagationem ita demonstratur. *Idem.*

Generis humani propagationem esse cessaturam.

CAP. XI.

HUMANUM genus cœpisse suprà demonstravimus, ut hoc sufficiens sit Philosophis argumentum, ejusdem quoque generis propagationem esse cessaturam: nolumus tamen falsis vincere rationibus, cùm adsit ipsius robur veritatis. Novimus enim quod ceu verissimum asserunt Philosophi, falsissimum esse, finem videlicet habere necessariò quod principium habuit, ut suo loco

docebimus. Sic itaque philosophemur; Omnium hominum eadem est natura, & finis idem, ut quotquot modò nascentur homines, postquam nati fuerint, victuri sint: nascimur enim ut pòst vivamus. Quoniam ergo nihil in æternum extenditur, quod posterius aliquid ponitur, nasci desinent homines, ut omnes pòst vivere possint. Hoc itaque manifestiùs exponi potest. Lineam ducas ab A ad F quæ tribus punctis :. terminetur: eodem modo procedas quousque libuerit

A F L R

——.——.——.——.——.——.——. &c.

Linea hominum nativitates indicet, puncta verò eorundem vitam. Quòd puncta ulteriùs extendantur, quàm lineæ, fieri non posse patet, ut linea hæc ex multis partibus constituta infinita sit, cùm aliquid post se habeat, quod ulteriùs extenditur. Eâdem ratione confutaberis, si dicas, hominum nativitates in infinitum usque extendi: cùm enim omnes nostri posteri, postquam nati fuerint, victuri sint, & pòst etiam morituri, hominum certè nativitas in infinitum produci nequit. Nam si dicas ipsum nasci, infinitum esse, dicam ipsum vivere, & ipsum quoq; mori, magis infinitum esse, quòd vita longiùs extendatur, quàm nativitas; & mors quàm vita ulteriùs. Cùm itaque nihil sit infinitum tempore, quo ponitur aliquid posterius, hominum nativitates tempore infinitas esse negamus, quòd eas omnes & vita & mors consequantur. Hunc nobis nodum veteres vel veterum sectatores explicent. *Idem.*

Homines non sine corporibus in æternum esse victuros,

Cap. XII.

HÆc vita suum extra se finem habet, in alia nimirum vita, in qua genus humanum vivet modò, non autem propagabitur ampliùs. Hæc enim vita eo fine constituta est, ut in ea certa hominum multitudo generetur. Hæc autem hominum multitudo generatur, ut in æternum vivat. Cùm itaq; hominum generatio suum extra se finem habeat, in vita nimirum, certè hæc vita alterius vitæ causa existit. Novimus id frustrà esse, quod suũ finem non assequitur, & id frustrà esse novimus, cujus finis frustrà est. Hujus vitæ finis est hominum generatio; generationis autem æterna vita finis existit. Quamobrem si quod generatum est, hoc suo fine destituatur, frustrà generatum

esse

esse dicimus: si frustrà generatum sit, id quoque frustrà fuisse concludimus, quo fuit eo fine, ut id generaretur. An non patet igitur hanc vitam frustra esse, si quod ejus est proprium opus, hominum videlicet, vel (ut veteribus in hoc assentiamur) corporum certa multitudo, suum finem, hoc est, æternam vitam non consequatur. Absit autem, ut Deum aliquid frustrà fecisse statuamus. *Idem.*

Cur Deus voluerit homines ex hominibus propagari.

CAP. XIII.

VOLUIT Deus certam hominum multitudinem habere, quam suæ quodammodo felicitatis participem faceret. Hanc ut consequeretur, mundum hunc fecit, hancque vitam constituit. Verùm mirari quis possit, cur hæc media fecerit, cùm æquè facilè tot homines facere potuerit, atque mundum. Omnia nempe fecit Deus optimè: ut major esset hominum felicitas, eos amore mutuo conjungi voluit: ut autem amor is eò major esset, eos ex sese propagari voluit. Notúm est, quãtum sanguinis conjunctio valeat, & storgę naturales vehementissimi sunt amoris impetus. Hæc est humana societas hoc amore conjungenda, ut pater filios, & filii patres agnoscant. Hæc autem societas sine corporibus consistere nequit, quocirca futurum esse credimus, ut corpora suscitet Deus, quibus homines sese invicem agnoscere possint. *Idem.*

DE DEO.

Deum esse. CAP. XIV.

HOMINIS fines varii sunt, ut suprà ex ejusdem actionibus ostensum est. Eorum autem aliqui hujus vitæ proprii sunt, quibus nimirum in hac vita sustentamur, & speciem nostram propagamus in posteros. Aliqui verò duces sunt, quibus ad aliam vitam dirigimur: ut est Dei & ejus operum contemplatio, & in voluntate justitia. De contemplatione primùm agemus, pòst virtutes exponemus, quibus felicitatem consequimur. An sit Deus, dubitandum equidem non est: ut tamen intellectus in hoc ipso magis confirmetur, Deum esse, subtili ratione demonstrabimus.

Causarum ordo finitus est: habet ergo primã aliquam, cujus effectus sint inferiores causæ: nullius verò effectus existat, & postremam aliquam, quæ superiorum effectus

sit, & nullius causa. Sin verò neges, finitum esse causarum ordinem, sed ascendendo & descendendo in infinitum usque progredi posse, nec tamen primam, nec ultimam inveniri, tum hoc consequetur absurdum, id quod penitus non est, alterius causam esse posse, & quod infinitè existit, aliquo minus existere. Cùm enim causa suo effectu potior sit, hoc est, magis existat, causæ, quæ in infinitum distant ab inferioribus, infinitè potiores existent: hoc est, infinitè magis, & inferiores iisdem infinitè minus existent: Cumq; omnes causæ & superiores habeant causas, & effectus inferiores, sequetur, id quod omnia est infinitè nimirum existens, alicujus effectum esse, & eodem minus existere. Quodque nihil est infinitè minus existens, alterius esse causam. *Idem.*

Quid sit Deus. Cap. XV.

Ex praecedentibus patet, in causarum ordine primam aliquam esse admittendam, cujus hanc esse proprietatem vox Prima demonstrat, ut rerum omnium causa sit: (hoc namq; causarum ordine omnia continentur: & unus non plures sunt, ut paulò pòst patebit, causarum ordines) ipsa verò nullius sit effectus. Hanc veteres Deum nominarunt. Cùm itaque Deus eis definiendus esset, non existimarunt eum commodiùs posse definiri, quàm si dicerent, Deum primam esse rerum causam. Haud equidem negavero, quin hæc definitio soli Deo competat, ut rectè definitio cum re definita converti possit: hoc tamen à recentioribus quæsiero, qui veterum decreta mordicus apprehenderunt, an hæc definitio soli Deo, & semper competat? Veteres hoc ipsum affirmaverint: recentiores verò nequaquam: fatentur enim Deum ab æterno fuisse, cùm nihil omninò præter eundem existeret. Robur ergo non existentibus, quomodo tum prima rerum causa dici potuit Deus? Sed aliâ ratione veteres confutandi sunt: non enim Deum concedunt ab æterno solum fuisse. Relationis prædicamentum Logici inter accidentia numerarunt, & rectè quidem, quòd quicquid per se subsistit, eo ipso quo est, sibi non aliis existat. Cùm itaque causam esse, sub relationis prædicamento contineatur, certè consequitur causæ nomen accidens esse rerum, quibus attribuitur. Ut ergo consistet veterum subtilitas, qui solo accidente Deum definierunt? Pluribus apertè confutarentur,

tur, sed errorem, ubi lateat, patefaciamus. In hac veterum descriptione, quia dixerunt, Deum primam esse rerum causam, duo sunt diligenter observanda: vox enim prima Deum ostendit à seipso, non ab alio quopiam existere. Hæc descriptionis pars, quid Deus per se sit, indicat: alia verò, quâ dicitur rerum esse causa, quid ipse per accidens existat, ostendit: hoc enim est non suiipsius solùm, sed aliorum respectu. Quamobrem si Deus verè & simpliciter definiendus sit, altera descriptionis antiquæ pars amovenda est, ut nihil contineat, præter simplicem Dei essentiam; quâ per se non aliorum respectu existit: Deum itaque essentiam esse diceremus à seipso existentem: Αὐτόοντον Theologi Deum vocârunt. Quod si vox in abstractum deduci posset, Deum unicâ voce definiremus optimè, dicentes videlicet, eum esse αὐτοούσιαν: nihil enim genitum præter Deum existit, cui vox ista possit attribui, & Deo soli & semper competit, eaque complectitur omnia & sola, quæ Deus per se, & suiipsius respectu esse dicitur. *Nicol. Taurellus.*

Unum esse Deum, non plures.

CAP. XVI.

EX hac definitione liquet, Deum infinitum esse, & omnipotentē essentiam: cùm enim à seipso sit, & nihil seipsum definiat, infinitus certè Deus est: cumq; causam se superiorem non habeat, è qua definiri potuerit, & omnia quæcunq; sunt, sub se contineat, Omnipotens utiq; est: siquidem nihil in eum agere potest, ut ejus actiones impediat. Cùm itaque Deus substantia sit infinita, infinitam quoque ad agendum potentiam obtinet; Verùm uno infinito plura statui non possunt: Nam si duo vel plura sint, ea vel planè non different, vel infinitè different. Si planè non differant, unum quid erunt: Nam quæ numero separata sunt, quodammodo differunt. Sin autem infinitè differant, simplex eis differentia competet, *esse* & *non esse*, atque ita unum simpliciter erit *omnia*, alterum simpliciter non erit, hoc est, meritò *nihilum* nominabitur. Unicum autem esse omnipotens necessariò hac ratione patet: Nam si duo sint, poterit unum alterius actiones inhibere, vel non poterit: si posse statuas, id certè omnipotens non erit, cujus impediri possunt actiones: sin posse neges, hoc ipso omnipotens esse negaveris. Quoniam ergo non nisi unum sta-

tui

tui poteſt infinitum, & unũ omnipotens, rectè unam, non plures cauſas primas eſſe concludimus.: cumque ſub hac cauſa quæcumque ſunt, omnia contineantur, unum quoque cauſarum ordinem non plures admittimus. Hic tamen ordo in multos inferiores extenditur, de quibus non eſt nunc ſcribendi locus. *Idem.*

Trinum eſſe Deum non eſſentiâ quidem, ſed perſonis.

CAP. XVII.

DIximus ſuprà in Dei deſcriptione duo diligenter eſſe conſideranda, quòd nimirum Deus ſuiipſius ſit principium, & aliorum cauſa. Illud ipſam Dei ſubſtantiam indicare oſtendimus, quâ ſibi ſoli non alii cuiquam exiſtit. Jam verò cùm Deus agere quidpiam, non autem quieſcere ſtatuatur, quærendum meritò fuerit, quid agat Deus. Veteres eum circa mundum, & quæ in eo ſunt, occupatum eſſe crediderunt; credunt hoc etiam Chriſtiani. Verùm etſi non hoc negaverim, aliud tamen agit Deus quâ Deus eſt ratione. Hoc enim agit Deus quâ rerum cauſa eſt ratione. Chriſtianos interrogaverim, ſi non aliam Dei actionem admittant præter hanc, quâ in mundum occupatus eſt, quid egiſſe Deum exiſtiment, mundo nondum exiſtente? Reſpondebunt ex Auguſtini ſententia, eum iis infernum præparaſſe, qui talia quærerent: Pulchrè profectò, quaſi non ſint nobis ex Chriſti mandato ſcrutandæ Scripturæ? Quid hoc eſt, quod Pater de Filio ait, *Hodie te genui?* Quid hæc vox *Hodie* ſignificet, expoſitum eſt ab eis optimè: Non enim temporis aliquam partem, ſed æternitatem deſignat: ſi quæram itaque, quid Deus ab æterno egerit, annon atteſtante Scripturâ bene reſpondero, eum ſibi filium genuiſſe? Hæc Theologis ſcripta ſint: Nobis tamen philoſophari licebit, modò quæ philoſophando volutamus, Scripturæ ſint conſona. *Idem.*

Quid Deus ab æterno egerit. CAP. XIIX.

SUbtiliter philoſophati ſunt veteres, cùm naturam, & quæ ſub ea ſunt, ab æterno fuiſſe, ſibi hac ratione videbantur demonſtraſſe, Deum videlicet, niſi mundus ab æterno fuerit, quieſcere oportuiſſe. Si ſit hoc philoſophicum: Abſit tamen ut id admiſerim. Quæ Deus in mundo agit, ea non ſibi, ſed hominibus agit: ſi nihil ergo agat aliud Deus, Deo certè ſumus & feliciores, & nobiliores,

liores. Nam quod est alterius causa, id eo ipso est ignobilius: sic cœli, quòd hominum causâ sint, hominibus sunt ignobiliores. Deus autem quod rerum omnium causa sit, nullius omnino causa existit: suo namq; fine quidvis perficitur, & quod alterius est causa, hoc ipso, quo propter id est, illud ipsum perficit. Effectus verò est, ut causam perficiat, non vice versâ: maximè verò si causa sit intelligens & voluntaria, qualis certè Deus est. Non enim facit aliquid ut eidem subjiciatur. Quòd si Deus hac perficiatur actione, hoc est, suum finem seu felicitatem consequatur, quâ in hoc mundo agit, quæ vel agenda, vel conservanda sunt, summũ certè Dei bonum nõ ipsius, sed hominum erit. Hic siquidem mundus & quæ fiunt in eo, ad hominem perficiendum facta sunt. Nos itaq; Deum (ut hæc vitemus absurda) contemplabimur aliter.

In rebus omnibus duo considerantur, substantia & ejusdem actiones: substantia suis perficitur actionibus, quò fit, ut quies rerum imperfectionem denotet. Deum fatentur Philosophi substantiam esse perfectissimam, quod nisi concederent, multis planum faceremus rationibus: Nullam ergo quietis rationem admittit, sed actione perficitur perfectissimâ. Hæ sunt autem actionis perfectissimæ proprietates, ut ea suum finem in seipsa habeat: ut finis ille sit perfectissimus, hoc est, ut summus existat, non alii subjectus, & opus exponat absolutissimum. Substantiæ perfectissimæ proprietates hæ sunt, ut nec ipsa quietem admittat, sed perpetuo vigore subsistat, & actione suâ perfectissimè perficiatur, hoc est, sola & semper, ut nec priùs extiterit, quàm perfecta esset, semperque sit perfectissima futura, nec perfectio hæc alterius sit cujuspiam. *Nic. Taurellus.*

An Deus contemplatione perficiatur?

CAP. XIX.

SI Deus mens sit (ut cum veteribus Theologorum aliqui fatentur) contemplatione perficitur: Hoc enim proprium mentis opus est. Nequaquam verò id fuerit admittendum. Non hæc enim Dei est perfectio, sed hominis & angelorum. Felices sumus intelligendo: Deus autem est existendo felicissimus. Hæc veteres non animadverterunt. Contemplatio rebus est contemplandis posterior. Non enim quicquam contemplari potes, nisi res priùs existat, quam vis contemplari. Res etiam contemplatæ

sunt ipsâ contemplatione potiores. Non enim felicem facit contemplatio, nisi res contemplatas admireris. Actio igitur, quâ res contemplatæ vel existunt, vel factæ sunt, est eâ præstantior, quâ ipsæ contemplantur. Dum itaque non contemplatione perfici dicemus, sed eâ actione, quâ res existunt, quæ beant se contemplantes. Deum videre, Theologi statuunt humanam esse felicitatem: Rectè quidem. At *Deum esse* Dei felicitas est. Hoc pluribus est comprobādum, ut Philosophis etiam fiat conspicuum. Actionis perfectissimæ hanc diximus esse proprietatem, ut suum in seipsa finem habeat: hoc est, ut quàm primùm actio fuit, suum finem habuerit, & eum quidem perfectissimé. Actionis etiam perfectissimæ, opus esse diximus perfectissimum. At præter unum Deum nihil est, quod dicere liceat perfectissimum. Nihil quoque est præter eundem quod ab æterno fuerit (ut infrà demonstrabimus.) Deus itaque quòd ab æterno fuerit, & subsistat perfectissimè, opus est actionis æternæ, & perfectissimæ. Hinc patet, quomodo Deus sit suiipsius principium. Reliqua enim quæcunq; sunt, quòd finita sint, ita existunt, ut fieri cœperunt, & fieri desierint: quò fit, ut quietè subsistant, siquidem accidentia sunt, quas exerunt actiones: Deus autem, quòd à nullo existat, non cœpit fieri: quæ causa est, ut nec fieri desierit: sunt enim quæ non cœperunt in æternum necessarió. Quamobrem Deum in perpetuo fieri subsistere dicimus: sed ita ut agens non sit extrinsecùs: causam enim non agnoscit Deus. Sunt ergo tria, quibus Deum subsistere statuimus, *Actio, quod agit, & quod fit. Idem.*

Divina Trinitas. CAP. XX.

HÆc tria in Deo, quòd non ut reliqua quiescens sit substantia, sed perpetuo vigore subsistat, patent apertissimé. Tria quidem sunt hæc propriis distincta rationibus (quas idiomata vocant Theologi) non autem tres numero separatas constituunt substantias, sed *unum esse infinitum.* Non enim (ut suprà demonstravimus) uno plura possunt esse infinita. Hujus rei aliud habemus argumentum: si quod fit, ab eo, quod agit numero separatum sit, ut duæ non una sint substantiæ, tum quòd fit, prima causa dici non poterit. Non enim prima causa dici quicquam potest, quod causam sui extra se habet. At si prima causa non sit, finitum quiddam est, extra Dei substantiam consi-

consistens: non poterit igitur ejus actionis effectus esse, quâ Deum *esse* diximus: Hac enim agit Deus sibiipsi, non alii cuipiam, quo fit, ut actio, quâ Deus est, in ipsa Dei substantia contineatur, nō extra evagetur. Hanc internam Dei actionem veterum nullus philosophando, animadvertit, utut de suo Platone glorientur Platonici. Quid autem nostræ fidei magis potest esse consonum, quâ Deum substantiâ unum, at personis trinum colimus ac veneramur? Deus agens Patrem refert, ejusdem effectus Filium, actio id quod agit cum eo quod fit conjungens inseparabiliter, piè Spiritus sanctus dici potest.

Si quæratur ergo quid Deus ab æterno egerit: seipsum fecisse dicendum est, tum quòd præter eundem (ut modò patebit) nihil ab æterno fuerit, quod fecisse dici possit, tum quod sibi ipsi non alii cuiquam Deus ab æterno fuerit. *Idem.*

DE NATURA.

Naturam non esse primam rerum causam.

CAP. XXI.

NATURAM fortassis existimet aliquis primam esse rerum caussam, quod tamen est absurdissimum, ut multis demonstrari potest argumentis, è quibus unum aut alterum exponemus. Prima causa, quòd superiorem non agnoscat, à qua suum *esse* acceperit, ipsa suiipsius caussa est: Natura verò non à seipsa, sed à principio superiori existit. Cùm enim finita sit (ut ex cœlorum motu patet) ab alio certè definita est, nihil siquidem seipsum definit. Adhæc si natura seipsam fecerit (quæ primæ causæ proprietas est) certè seipsam fecit naturaliter: quæ verò natura literarum fiunt, ex præexistente materia fiunt, ut si natura facta sit naturaliter, eam ex materia præexistente fieri oportuerit. Quod si statuatur, naturâ nondum existente, consequetur aliquid factum esse naturaliter, & naturam aliquid fecisse priusquàm ipsamet existeret. Non est ergo natura prima rerum causa. *Idem.*

Mundum

Mundum aliquando cœpisse. CAP. XXII.

NATURA mundum non excedit. De mundo igitur agemus, ut totum, adeoque naturas omnes hoc nomine complectamur. Plures aliqui mundos admiserunt: rident hoc Aristotelici, & meritò: quibus id verò confutaverint argumentis, nostrum non est hic recensere: Alii tractent aliena. Certè confutatus est error hic, ut consistere possit nihilominus. Nos autem nec sensu nec ratione moveri possumus, ut alium præter hunc mundum esse suspicemur. Phantasticis hoc phantasma tractandum reliquimus.

Unum itaque mundum esse, & eum quidem finitum, satis constat. Hoc autem, ut diligenter examinetur dignum est maximè, num scilicet mundus hic ab æterno fuerit, aut aliquando cœperit? Nunquam cœpisse mundum Corypheus obtinuit Aristoteles: contrarium divinâ revelatione sumus edocti.

Quisquis es autem, qui Philosophum agis, & te Christianum esse profiteris, hæc tu mihi conciliato. Promta hîc est philosophantium agilitas: Mundum (inquiunt) ab æterno fuisse, verum est philosophicè: mundum etiam ab æterno non fuisse, verum est theologicè. Duplex ecce nostrorum Philosophorum veritas, & sibiipsi quidem contraria. Animum attendite Doctores: Mundum ab æterno fuisse, falsissimum est philosophicè & absurdissimum: Hoc vos edocebimus.

Mundum quod finitum quiddam sit ab alio, non à seipso existere fatemini. Quærimus itaq; sit ne mundus absolutum opus, an verò in fieri consistat? *Idem.*

Mundum non fieri, sed factum esse.

CAP. XXIII.

DUPLICES sunt effectus: Quidam enim à sua causa separati sunt, ut domus ab architecto: Quidam in sua causa consistunt, nec ab ea separatim possunt subsistere? ut calor in igne. Ad quos igitur effectus mundum referemus? Si dixeris, mundum à Deo (cujus effectum esse fatentur omnes) substantiâ separatum esse, Deum mundo tempore priorem esse consequetur: hæc enim est horum effectuum proprietas, id autem, quod est alio quopiam tempore posterius, ab æterno nequaquam fuit. Sin verò mundum in sua causa subsistere judices, ut calor in igne; noveris hos effectus substantias non esse, sed acciden-

accidentia eorum, quibus insunt, ut mundus in hac effectuum serie nullo modo comprehendi possit. Verùm ut hoc meliùs intelligatur, paucis id exponemus apertiús. Mundus à Deo suum *esse* habet, quod hac voce *fieri* exprimimus. Fieri autem effectus tum dicuntur, cùm id ipsum, quod sunt, à sua causa accipiunt: eo nimirū tempore causæ cum suis junguntur affectibus. Hæc conjunctio in prima effectuum serie tam diu durat, dum opus absolutum sit. Dicimus itaque mundum (quod eum ad hos effectus omninò referri fatendum sit) non fieri; sed factum esse. Perfecta namque substantia est, & suum finem suis actionibus jam dudum est consequuta. Cùm itaque mundus non ampliùs fiat, suum esse non accipit ab alio: Quamobrem si fuerit ab æterno mundus ut nunc est, nunquam certè ab alio suum esse accepit. Dicant igitur Aristotelici, quomodo Deus mundi sit causa, si mundus ab eo suum esse nunquam accepit: sin autem accepisse fateantur, id certè non fuit ab æterno. Nam quæ sunt ab æterno, in æternum sunt necessariò; & quæ finem habent, principium habuerunt necessariò. Mundus itaque cùm à Deo fieri desierit, ab eodem quoque fieri cœpit, atque adeò non ab æterno, sed in tempore factus est. *Idem*.

Mundi finis est rerum vicissitudo: Hunc mundus, hominibus etiam non existentibus, consequi posset, imperfectus tamen hic finis est, non quòd aliunde quàm à mundo perfici debeat. Ut enim genus humanum in certam multitudinem propagetur, rerum vicissitudo est ordinata. Cùm itaq; mundus rerum vicissitudinem jam dudum nactus sit, perfectam & absolutam substantiam esse consequitur: suprà tamen mundum diximus suum finem nondum assequutum esse: verùm id de alio fine intelligi debere docuimus, qui rerum vicissitudines perficit, hominum videlicet procreatione. *Idem*.

Mundum quòd alterius sit causa non potuisse ab æterno esse. CAP. XXIV.

HOMINIS causâ mundum existere in confesso est: Quamobrem si non fuerint homines ab æterno, mundus vel non fuit ab æterno, vel frustra fuit. Nullos autem penitus homines ab æterno fuisse suprà demonstratum est, ut cùm cœperit humanū genus, mundum quoque aliquādo cœpisse consequatur. Verùm hoc alio quoq;

modo discutiemus. Quæ sunt alterius causa non necessariò, sed contingenter existunt: causam enim se superiorem habent, à qua existunt, cùm nihil seipsum faciat alterius causa. Quod autem alteri causæ subest, ejusdem subest arbitrio: Ea namque causa facultatem habet ejus quod dedit accipiendi. Verùm nihil eorum, quæ contingenter existunt ab æterno fuit. Hoc enim fatentur omnes, finem habere non posse, quod principio caret. *Nicol. Taurellus.*

Quòd Deus sit trinus & unus.

Cap. XXV.

ID inter cætera recentiores Judæorum maximè nobis objiciunt. Quòd cùm Patrem, Filium, & Spiritum sanctum nos confiteri audiunt, tres Deos colere, pluralitatemque Deorum non ponere ajunt. Quod profectò longè magis, quàm ipsi abhorremus. Eam ob rem Deum esse trinum & unum, ex Prophetarum dictis, priscorumque Talmudistarum testimoniis, primùm te probare oportet. Galatinus. Unum quidem esse Deum substantiæ ac naturæ simplicitate Christiana credit religio. Tres verò personas, quæ sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, quarum proprietates sunt paternitas, generatio atque processio: non essentia, neque natura tres, sed merè unum esse, confitetur. Deus igitur in personis quidem trinus est, in essentia verò unus. Deum autem unum esse, non opus est multis probare verbis, neque ad id probandum diutiùs immorari. Cùm ipsa Dei unitas sit ita firmissima, ac tam fixa mentis conceptio, ut naturaliter esse non possit, nisi unus Deus. Et Judæi quoque, & quicunque legem credunt, hoc omnes fatentur, & clamitant. Capnio. Satis est igitur hic, si circa divinæ trinitatis sacramentum, per vetustorum Judæorum sententias, juniorum refellatur error. Gal. In re tam ardua & perdifficili, priùs quidem eorum prorsus delendum est fundamentum, deinde verò expositionum, quibus sacras pervertunt literas, falsitas improbanda. Ratio igitur super quam hujusce erroris jaciunt fundamentum, ea potissima est, quod malè intelligant, ac falsò exponant illud Deuter. 6. cap. scriptum, Audi Israel, Deus, Deus noster, Deus unus est. Quæ licet verba ex se clara sint, ob dictionem tamen unus, quæ ibi ponitur, Judæi nostri seculi mentis cæcitate perculsi, inde potissimùm erroris causam sumunt, ut divinæ trinitatis mysterium negent, unde maximè ipsius notio-

notionem nancisci deberent: Ex hoc enim ita Deum unum esse putant, ut ab eo personarum pluralitatem omninò excludant. HOGOSTRATUS. Hæc quidem verba secùs quàm tu transtuleris, textus noster habet. Sic enim dicit: Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus est. GAL. Fateor quidem ita esse. Sic enim & Græcus, quem noster in omnibus penè sequitur, textus habet ἄκυε ἰσραηλ, κύριος, ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν. Sed clarum profectò est, Hebraicum textum longè melius, quàm noster, sive Græcus sive Latinus exprimat, cōtra Hebræos ipsos veritatem exprimere. Ratio autem quare, ubi nostra tam Græca quàm Latina editio, hoc in loco Dominus habet: Deus, ego traduxi: ea quidem est, quod ibidem Hebraicus textus habet nomen Dei illud tetragrammaton, quod Deum non per effectum, sed per essentiam designat. Sed quoniam divina essentia secundum proprium ejus esse, mente nullatenus excogitari potest, idcirco apud Judæos nefas esse censetur, nomen ipsum ore pronunciari, uti literæ ipsæ sonant, ex quibus componitur. Quare ubicunque hoc nomen comperiunt, illud haudquaquam proferre audent, sed loco ejus hoc nomen Adonai proferunt, quod idem est, quod Dominus: literæ verò ipsius nominis non Dominum, sed Deum per essentiam significant. Autor igitur tam Græcæ quàm Latinæ editionis, nomen ipsum juxta prolationis significatum transtulit, scripturæ verò significatum, quod potius est, omisit. Ego autem cui vel maximè cordi est, veritatem quam Judæi negant, per eorum scripturas patefacere, illud secundum proprium ejus significatum traduxi, ut Deum trinum & unum in supradictis verbis designari, clariùs ostenderem. Neque enim aliam ob causam Moses ille magnus ter Dei nomen ibi posuit, nisi ut divinarum personarum trinitatem distinctè insinuaret. In dictione autem unus, quam immediate subjecit, innuit tres personas divinas, non tres Deos, sed unum esse Deum. Hoc est (ut Damascenus ait) μία οὐσία, μία φύσις, μία θεότης. Id est, una essentia, una natura, una deitas. Quare personarum trinitas divinæ naturæ unitati nequaquam derogat. Quod autem in eisdem verbis per triplicatum Dei nomen tres divinæ designentur personæ, Pater videlicet, Filius, & Spiritus sanctus, hoc Judæi minimè negare possunt, cùm

R. Simeon Johai filius, in libro, qui Zoar dicitur, super textum hoc ita dicat: Audi Israël, ait R. Ibba. Hic est ô Israël antiquus Deus, qui est principium omnium rerum, antiquus antiquorum, hortus radicum, & omnium rerum perfectio, & dicitur pater, Elohenu, id est, Deus noster, profunditus fluminum, & fons scientiarum, quæ procedunt ab illo Patre, & Filius vocatur Deus: hic est Spiritus sanctus, qui à duobus procedit, & vocatur mensura vocis. Unus est, ut unum cum alio concludat, & colliget. Neque enim alius ab alio dividi potest. Et propterea ait Schema, id est, congrega Israël hunc Patrem & Filium & Spiritum sanctum, eumque fac unam essentiam, unamque substantiam, quia quicquid est in uno, est in alio. Totus fuit, & totus est, totusque erit. Hæc ille. Ait etiam ibi idem R. Simeon: Hoc arcanum filii non revelabitur unicuique, quousque venerit Messias. Quia tunc (ut dicit Esaias) repleta erit terra scientiâ Dei, sicut aquæ mare operientes. Hæc ille. Multi etiam alii per nomen Dei ter in eodem textu positum, ipsam divinarum personarum trinitatem significari voluerunt; sed quia tantum mysterium à solo Messia revelandum erat, illud explicare sibi non licere dixerunt. Ut per R. Menahem Rakenad in libro Zochar super eodem Deuteronomii textu, liquidò patet. Quamobrem Talmudistæ non ita expresse de mysterio trinitatis locuti sunt, sicut Cabalistæ: qui non solum super eundem textum, sed etiam multis aliis in locis, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum explicite proferunt. Cap. Cur Deus in vetere instrumento non ita explicitè trinitatis mysterium tradi voluit, sicut illud in futurum per Messiam revelandum reservavit? Gal. Judæorum populus (ut te scire non dubito) maximè ad idololatriam pronus erat, ad quam evitandam, universa lex vetus illa condita fuit. Ne igitur in eorum, qui plures Deos colebant, errorem inciderent, cautè à divina providentia factum est, ut ipsum divinæ trinitatis arcanum non explicitè eis traderetur. Sed quoniam idololatria per Messiam penitus explodenda erat, universusque orbis ad unius Dei cultum reducendus: idcirco sacramentum illud trinitatis explicitè atq; apertè revelandum, ad dies Messiæ reservatum fuit. Quod omnis quoque Cabalistarum schola planè testatur, asserens, ipsius divinæ trinitatis arcana tantummodo usque ad Messiæ tempus recondita latere debuisse. Tunc autem, cùm omnis

idolo-

idololatrici erroris suspicio auferenda esset,& arcana etiã ipsa trinitatis divinæ palàm retegenda fuisse. HOG. Cùm in præmemoratis verbis, Audi Israël, Deus Deus noster, Deus unus est: ter nomen Dei ponatur, quid est, quod secundo tantum nomini additur Noster, & non primo, aut tertio? GAL. Id non ab re profectò factũ est. Ex hoc enim manifestè innuitur, quòd neque quidem Pater, qui prima est in trinitate persona, neque Spiritus sanctus, qui tertia in eadem trinitate persona est, sed solus Filius, qui secunda est ejusdem trinitatis persona, per nostræ humanitatis participationem, noster futurus erat. Cui illud quoque, quod in Psal. 67. scribitur, simile est: Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Ubi in eo quod ter ponitur Deus, trium personarum divinarum designatur distinctio. In eo autem, quod secundo tantum loco adjungitur Noster, solum Filium per nostræ naturæ assumtionem, nostrum fore insinuabatur. In eo verò, quod postremò Metuant eum, & non eos dicitur, ipsarum personarum unitas, quo ad naturam, atque identitas ostenditur. Ut palàm demonstretur, tres personas divinas, non tres Deos esse, sed unum solum Deum. Quod Esajas quoq; apertè monstravit, cùm 6. cap. dixit, Sanctus, Sanctus, Sanctus Deus exercituum, plena est omnis terra gloriâ ejus. In eo enim quod ter dicit Sanctus, tres personas divinas expressè designat. Quod per R. Simeonem Johai filium, & per R. Jonatham Uzielis filium, super textum hunc apertè probatur. Nam R. quidem Simeon, sic ait, Sanctus, hic est pater: Sanctus, hic est Filius: Sanctus, hic est Spiritus Sanctus. R. verò Jonathas inquit, Sanctus Pater, Sanctus Filius, sanctus Spiritus sanctus. CAP. Judæorum juniores hic dicerent, hoc minimè in Jonatha haberi. GAL. Verum quidem est, in his Jonathæ libris, quos nunc ipsi frequentiùs præ manibus habent, hoc (ut ipse nosti) non haberi, cùm illud inde majores eorum deleverint, eoque in loco ita scripserint, uti libri, quos postmodum scribi contigit, continent. In vetustissimis tamen libris, qui rarissimi sunt, ita prorsus habetur, uti ego retuli, quorum ipse unum vidi, cùm essem Licii, quâ tempestate Judæi ex toto regno Neapolitano, jussu regis Catholici expellerentur. Et ille quidem hoc loco sic omninò habebat, uti ipse retuli. In eo autem (ut ad verba Esaiæ redeam) quod post tria illa nomina Sanctus, san-

ctus, sanctus immediatè, semel duntaxat ponitur nomen Dei τετραγράμματον quod est, Deus: per quod divina essentia importatur, clarè innuitur, tres illas personas non tres Deos, sed unum Deum esse. Eas ob res veteres illi Talmudistæ, qui hujus arcani non omninò ignari erãt, statuerunt, quòd tam ista Esajæ verba, quàm illa Deuteronomii, Audi Israël, Deus, Deus noster, Deus unus est: ab unoquôque Judæorum bis saltem in die, mane scilicet & vespere, dicerentur. Quod apud eos hucusque servatur. Ut dum Judæi ipsi hæc eadem verba ore pronunciant, & divinarum personarum trinitatem, & divinæ essentiæ unitatem, sicut verba illa designant, ita se corde quoq; credere protestentur. *Petrus Galatinus.*

Quòd personarum trinitas unitati divinæ essentiæ non derogat, per rationem super Judæorum scripturas fundatam.

Cap. XXVI.

Etsi cum Judæis nostri temporis ratione pugnandum non sit, quia cùm mentis oculos errore perfidiæ perturbatos habeant, rationis lumine, quo veritatem perspicere queant, penitus carent. Veruntamen, quia rationem, quæ super eorum fundatur scripturas, haudquaquam negare possunt: idcirco ad majorem erroris eorum confutationem, & ad clariorem Catholicæ veritatis expressionem, bene quidem mi Galatine ageres, si ratione quoque Hebraicis testimoniis roboratâ, personarum trinitatem cum divinæ essentiæ unitate, absque ulla ejusdem unitatis derogatione, esse posse probares. Gal. Faciam equidem, quam brevissimè. Nonne igitur ipsi concedendum ducerent, Deum in diversis esse locis? Cap. Ita prorsus. Hoc enim & Talmudistæ passim affirmant, & scriptura sacra asserit. Quæ præsertim Psalmo apud eos 139. ita ait, Si scandero cœlos. illic tu es, & si jacuero in inferno, ades. Si portavero alas auroræ, si habitavero in extremo maris, etiam illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Quibus ex verbis apertè liquet, Deum ubique esse. Gal. Id autem secundum diversas partes verificari nequit. Quia cùm Deus Spiritus sit, ac summè simplex, ut ipsi etiam ajunt: omni prorsus partium diversitate atque compositione caret: In libro enim formationis, quem ipsi Sephet iczira vocant, eo in loco ubi ponuntur decem sephiroth, id est, decem incorporei, abstra-

abstractique numeri, seu potiùs decem incorporeæ secretæque unitates, quarum prima tanquam omnium abstractissima, ponitur Deus ipse, sic habetur, Spiritus Dei, sive Spiritus Deus, benedicens & benedictum nomen ejus, qui est vita sæculorum, vox, spiritus, & verbum: hic est Spiritus sanctus, cujus (ut habent alii libri) principium perscrutari nequit, & cujus finis nullus est terminus. Hæc ibi. Neque etiam eum successivè diversis in locis esse dicerent. Quia tunc secundum locum mutabilis esset, quod ipsi omninò negant, cùm Deo nequaquam convenire possit. Quoniam cùm æternus sit, & immensus, atque summè simplex, neque secundum tempus, neque secundum locum, neque secundum formam mutari potest. Quare ipsi quoque quemadmodum & nos, eum omnino immutabilem asseverant. Cùm Deus ipsemet apud Malachiam cap. 3. dicat, Ego Deus non mutor. Ea propter fateri eos oportet, Deum (etsi unus sit) totum cum suæ unitatis veritate, simul & semel in diversis locis esse. Quocirca ita quoque eos concedere necesse est, ipsam divinitatem (etsi una tantùm numero existat) totam simul in pluribus esse posse personis. Quod si illud primum concedunt, cur hoc secundum negant, cùm non magis unum quàm alterum concedendum sit? Sed hoc minimè certè negare possunt, cùm passim illud non modò prisci Talmudistæ, atque Cabalistæ (ut jam ostensum est) fateantur, verumetiam divina quoque attestentur eloquia. Nam ubicunque in sacris veteris instrumenti literis, unius Dei essentia insinuatur, semper ferè ibidem & trium personarum pluralitas innuitur. Et econtrà, quocunque in loco personarum trinitas exprimitur, semper penè eodem quoque in loco, & divinæ substantiæ unitas explicatur. Ne aut propter singularis Dei unitatem, personarum trinitas à divina natura excludatur, aut propter personarum trinitatem, plures dii esse credantur. Sed sic in altero tres ipsæ divinæ hypostases absque confusione ab invicem distinctæ credantur, ut in altero ipsius Dei unitas omninò salvetur: quod in cantico quoque Mosis liquidò patet. In quo eo in loco ubi nos habemus. Videte quod ego sim solus, & non sit Deus præter me: Apud Hebræos hæc tria ponuntur nomina, quæ apud eos divina sunt, Ani, Ani, Hu. Quæ ego, ego ipse, apud nos interpretantur. Quid igitur ibi per tria hæc divina

nomina, nisi trium divinarum personarum pluralitas ac distinctio designatur? Et quid per illud, quod ibidem immediatè subjicitur, Et non sunt Dii mecum, insinuatur, nisi quòd tres illæ divinæ hypostases, per tria illa divina nomina designatæ, non sunt tres Dii, sed unus Deus? Nam & si tota divina essentia sit in Patre, tota in Filio, tota in Spiritu sancto: quũ Pater sit verus & perfectus Deus, à quo omnia; & Filius verus & perfectus Deus, per quem omnia; & Spiritus sanctus verus & perfectus Deus, in quo omnia: quia tamen ipsa divina natura una omninò est in tribus, ideo Pater, & Filius, & Spiritus sanctus non sunt tres Dii, sed unus Deus, qui fecit omnia, & à quo, per quem, & in quo omnia proveniunt, subsistunt & vivificantur, & ad quem tandem omnia reducuntur. Nam ut Gregorius ille Nazianzenus, Græcorum Theologorum facilè princeps ait, Unus Deus est Pater, à quo omnia, & Filius per quem omnia, & Spiritus sanctus, in quo omnia. Hæ enim præpositiones à quo, per quem, & in quo, non naturam quidem dividunt, sed unius atque inconfusæ naturæ proprietates characterizant. Quæ quomodo fiant, Joannes Damascenus ostendit, qui hoc mysterium non minùs eleganter, quàm subtiliter eo in libro, quem de divina traditione inscripsit, explanare conatus est, ita c.49. inter cætera dicens, In divinitate unam confitemur naturam, tres autem hypostases, secundum veritatem esse dicimus. Et omnia quidem naturalia atq; essentialia, simplicia animadvertimus. Hypostasium verò differentiã in tribus solis proprietatibus, in improducta scilicet ac paterna, & producta ac filiali, & producta atque procedente, novimus. Inseparabiles autem ipsas, indistabilesque ab invicem, & unitas atque in invicem inconfusè circumincedentes, scimus. Et unitas quidem inconfusè, tres enim sunt, etsi uniantur: distinctas autem indistanter. Licèt enim unaquæque per seipsam subsistat, hoc est, perfecta sit hypostasis, suamque proprietatem, id est, differentem subsistentiæ modum possideat: attamen uniuntur essentiâ, naturalibusque proprietatibus, & eo quod est minimè distare à paterna hypostasi. Ac unus Deus & sunt, & dicuntur.

Idem.

De

De divinarum personarum distinctione, & numero per earum proprietates.

CAP. XXVII.

NON parum profuturum puto, tum ad clariorem veritatis manifestationem, tum ad majorem Judæorum recentiorum confusionem, si divinarum personarum distinctionem & numerum per earum quoq; proprietates, apud eos haberi ostenderis. GAL. Id quoque libenter faciam. Quod igitur divinarum personarum tam numerum quàm distinctionem adhuc ipsi per earum proprietates apertè demonstrent, primùm ex iis facilè patet, quæ in Midras tillim, id est, in expositione Psalmorum habentur, eo in loco, ubi Psalm. 50. sic dicitur, Deus, Deus, Deus, locutus est, & vocavit terram. Ibi enim ita legitur. Quamobrem memoratur nomen Dei sancti & benedicti tribus vicibus: Ut doceretis, quòd his tribus nominibus Deus sanctus & benedictus mundum creavit, juxta tres Midoth, id est, proprietates, quibus mundus creatus est. Quæ sunt, Sapientia, scientia, vel notitia, & prudentia. Sapientia unde, supple probatur? Sicut dictum est Proverb. 3. Dominus in sapientia fundavit terram. Scientia vel notitia unde? Sicut dictum est ibidem. In notitia vel scientia abyssi eruperunt. Prudentia unde? Sicut dictum est, ubi supra, Aptavit vel ornavit cœlos prudentiâ. Et propter hoc ipse, inquit Exod. 20. Quoniam ego Deus, Deus tuus, Deus Zelator. Ecce tres proprietates loco trium, quibus creatus est mundus. Sic etiam filii Gad & filii Ruben dixerunt, Jehosue 22. Deus, Deus, Deus, Deus, Deus, Deus, ipse scit. Quidnam viderunt, ut hoc idem repeterent duabus vicibus? dixerunt primò, Deus, Deus, Deus: quia his creatus est mundus. Et deinde dixerunt, Deus, Deus, Deus: quia in his quoque tribus data est lex. Sed nunquid potuisset unus eorum se solo separatimque supple creare mundum? Nequaquam, sed duo alii uniti, cum eo, necessariò creaverunt. Hæc in Talmud. Quæ eisdem ferè verbis ponuntur in commentariis R. Mosis hadarsan super illud Gen. 1. In principio creavit Elohim, cœlum & terram. Quæ quidem omnia satis fidei Christianæ congruunt, hoc duntaxat excepto. Quod has tres divinas Middoth, id est, proprietates, quibus mundum creatum asserunt, dicunt esse sapientiam, notitiam atq; prudentiam. Hæ namque &

si plures proprietates nomine videantur, re tamen non sunt nisi una. Veruntamen alibi tres apud eos proprietates comperiuntur, quæ secundum fidem orthodoxam sunt unus Deus. In expositione siquidem R. Mosis hadarsan in librum Geneseos, super illud 42. cap. Joseph ipse potens super terram: ita legitur R. Eleazar dixisse. Non est creatus mundus, nisi verbo Dei sancti & benedicti. Sicut dictum est in Psalm. 33. Verbo Dei cœli facti sunt. Ubi & R. Simeon dicit, Spiravit Deus spiritum oris sui, & creatus est mundus: sicut dictum est Psalm. 33. Et spiritu oris ejus omnis exercitus eorum: hæc traditio; in quibus tria hæc, Deus, verbum ejus, & spiritus, distinctè & apertè in mundi productione concurrisse ponuntur. Hæc autem tria, quid aliud sunt quàm Pater, Filius & Spiritus sanctus? Verbum enim realiter distinguitur à proferente, & Spiritus à spirante. Ergo inter Deum mundi creatorem, & verbum ejus per quod mundus creatus est, & Deum spirantem, & Spiritum ejus, in quo mundum produxit, realem oportet esse distinctionem. Cùm igitur in Deo nullum sit accidens, ut ipsi etiam concedunt, cùm omne accidens imperfectionem dicat, & in Deo nulla possit esse imperfectio: sequitur sanè quod neq; verbum Dei, neque Spiritus ejus sit accidens. Ergo sunt hypostases, sive supposita, vel personæ realiter distinctæ. Et per consequens juxta veterum Talmudistarum dogma, necessario fatendum est, tres in Deo esse personas, quibus tres Middoth, id est, proprietates attribuuntur, Patrem scilicet, Filium & Spiritum sanctum. Qui non tres Dii sunt, neq; tres creatores, sed unus Deus, unusque creator. Quod ex eo quoque ostenditur, quod mox ibidem subsequitur, congregans velut in utre aquas maris: dans in cellariis abyssos. In eo enim, quod singulariter dicit congregans & dans, manifestè insinuat, tres personas divinas, quas per tria nomina prædicta dedit intelligi, unum esse tantummodo Deum, mundi universi creatorem. Quod illi Joan. 1. cap. 5. valde consonat: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt. Ad id quoq; pertinere videtur, quod in Midras Coheleth, id est, in expositione Ecclesiastis super illud, quod in 4. cap. sic habetur, Et filium trinum non citò rumpitur. Ibi enim dicitur: R. Johanan dixisse: Meliores sunt duo (vir scilicet & mulier) quàm unus, hic scilicet per se, & illa per se, & filium trinum

istud

istud est Deus sanctus & benedictus, qui visitat utrumque in filiis, hoc est, dando eis filios. Quod autem subjunctum est, non cito rumpitur: sensus ejus esse videtur, quòd mysterium trini & unius Dei, non facilè, nec citò discutitur. *Petrus Galatinus.*

Quòd Deus sit verbum, & verbum Dei sit ipse Deus.

CAP. XXIIX.

ETSI in præmissis verbum Dei ejusdem cum Deo esse substantiæ, satis abundè probaveris. Ex quo & Deum verbum esse, & verbum Dei ipsum esse Deum necessariò sequitur: ut tamen magis juniorum Judæorum cervix durissima contundatur, velis obsecro Deum esse verbum, & verbum Dei esse Deum, apertiùs nunc ostendere. GAL. Quod quidem Deus verbum sit, ex eo potissimùm patet, quod ubi Esajas 45. cap. ait, Israël salvatus erit in Deo (tetragrammaton) salvatione seculorum, vel sempiternâ. Sic Targum Jonathæ dicit Israël salvatus erit in verbo, vel per verbum Dei, salvatione sempiternâ. Ubi ergo Esajas dixit, in Deo (tetragrammaton) quod nomen nulli nisi Deo attribuitur, ibi Chaldaicus interpres in verbo Dei transtulit. Per quod Deum esse verbum, palàm ostendit. Item ubi apud Hos. 1. cap. dicitur, Et domûs Juda miserebor, & salvabo eos in Domino Deo suo. Sic idem interpres vertit, Et super domum Juda miserebor, & salvabo eos in verbo Domini Dei eorum. Illud etiam quod Esajas 8. cap. dicit, Et addidit Deus (tetragrãmaton) loqui ad me adhuc. Ita Jonathas ipse traduxit, Et adjecit verbum Dei loqui ad me adhuc. Item quod idem Propheta 41. cap. dixit, Ne timeas, quia tecum ego: sic ille transtulit, Ne timeas, quia in auxilium tuum verbum meum. Item quod ibidem dicitur, Ne timeas vermis, vel tinea Jacob, homines Israël, vel qui estis ex Israël, Ego auxiliator sum tui, ait Deus & Redemptor tuus sanctus Israël. Ita ille Chaldaicè exposuit, Ne timeas tribus domus Jacob, semen domus Israël, verbum meum in auxilio vestro, Dixit Deus & Redemptor vester sanctus Israël. Illud præterea ejusdem Prophetæ 44. cap. Sic ait, Dominus Redemptor tuus ex utero, ego Dominus faciens omnia, extẽdo cœlos levandi, id est, per me solum firmans terram metiri, id est, per eum qui est apud me. Sic ille in Targum explanat. Sic ait Dominus qui redemit te, & qui formavit te ex visceribus. Ego Dominus autor omnium, extendi cœlos verbo meo, vel per verbum

verbum meum. Fundavi terram in virtute vel fortitudine mea: quod valde dicto illi Evangelistæ consonat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum; hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Illud quoque Hoseæ nono capite dictum, Reprobabit vel abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in gentibus. Sic Jonathas in Targum exponit: Abjiciet eos Deus meus: quia non receperunt verbum ejus, & erunt vagi in gentibus. Cùm igitur in omnibus his, ac aliis permultis, in quibus Prophetæ dominum vel Deum (tetragrammaton) posuerunt, Rabbi Jonathas prædictus vir apud eos maximæ autoritatis, verbum Dei Chaldaicè transtulerit & exposuerit: consequens planè est, Deum ipsum verbum esse, ac verbum Dei Deum: quod erat probandum. *Idem.*

DE SECRETIS ANGELORUM

LIBER II.

De substantia, differentiis & potestate Dæmonum.

CAP. I.

MULTA ratione quidem & experientiâ solers hominum adinvenit industria, quæ cùm paucissimis comperta sint, meritò secretis, & miraculis annumerantur. Hæc humana sunt, vel naturalia. Sed inexpleta hominum libido, nec arte fuit contenta, nec usu: Dæmonum quoque fuit imploranda potestas. Horum ope plurima fieri solent, quæ pariter doctos & imperitos magno stupore afficiunt. Cæterùm ut hanc quoque secretorum partem ratione, quam nostra fides & religio ferat, expediamus, primùm quid Dæmones sint, quibus differentiis discerni possint, & quam in res humanas potestatem obtineant, ostendemus.

Quid

Quid sint Dæmones. CAP. II.

DÆMON quasi δαήμων, id est, sciens à Græcis dicitur: quo nomine simplices intelligentias (ut vocant Philosophi) complectimur, substantias videlicet incorporeas, nullâ corporis mole irretitas, à primo rerum opifice Deo creatas, ut justâ Dei, & operum ejus contemplatione felicitatem consequerentur. Justa autem est contemplatio, quæ non invidiam, aut contemplatæ rei desiderium, sed opificis laudem parit, qualem contemplata res expostulat. Quòd verò existimant aliqui Dæmones in hominum gratiam esse creatos, id præter Philosophiæ veritatem est, ut aliàs ostendimus: licet enim Deus Angelorum bonorum, & malorum ministerio sæpissimè utatur ad homines protegendos, aut puniendos: non hic tamen finis est præcipuus, ob quem creati sunt Spiritus: cùm omnis intelligens substantia sibi ipsi primùm, non autem alii cuiquam, existat. Humanæ quidem animæ, cùm à corporibus separatæ fuerint, immunes sunt à materiæ contagio: sed Dæmones ob id nequaquam meritò nuncupantur, cùm earum finis sit, ut corpora informent. Hanc ob caussam, separatas à corporibus animas Theologi rectè conquiescere statuunt, ad extremum usque diem, quo mortuorum corpora suscitabuntur, utpote quarum operationes corporum subministratione limitentur. Sed alia est Dæmonum natura, siquidem absq; omni corporea mole finem suum, & perfectionem assequuntur. Nec est ut iis moveamur, quę Cornelius Agrippa ex Augustino, Basilio, Gregorio, Apulejo, & Psello recenset. Quamvis enim variis corporum, & formarum differentiis Dæmones quandoque conspiciantur: hæc tamen spectra sunt, aut assumta modò corpora, quibus Dæmonum substantia nullo modo definienda est: Dæmones enim, ut sese hominibus consolandis, aut decipiendis accommodent, formas quæ nostris sensibus idoneæ sint, assumunt, & eas paulò post nullâ sui corruptione deponunt. Porrò ad Dæmonum intelligendam substantiam, & naturam, id quoque expendendum venit: Dæmones nimirum nec substantiâ, nec quantitate infinitos esse, quemadmodum aliàs Deum existendo infinitum esse diximus. Licèt ergo Philosophis infinitum sit, quicquid incorporeum est: Dæmones tamen, ut alia quæcunque sunt præter unum Deum, finitos esse

perhi-

perhibemus: quod suo loco demonstravimus, ubi Deum ostendimus substantiâ & unitate infinitum esse: substantiâ quidem, quòd hæc ipsa omnia sit: unitate, quòd solus in hunc modum existat. Quantitate autem finitos esse Dæmones hinc facilè liquet: infinitum enim est quantitate nihil, quod multum est, nec ulli, quod partem extra partem habet, competit infinitũ. At verò multos esse Dæmones, præter experientiam, hoc ipsum manifesta quoq; ratio satis attestatur. Bonum enim, cujus causâ creati sunt Dæmones, non unitatẽ requirit, sed multitudine præstantius evadit, cùm melius sit plurimos, quàm unum modò justa Dei laude, felicitatem consequi. *Nic. Taurellus.*

De Dæmonum differentiis. Cap. III.

Dæmonum Magi triplicem constituerunt differentiam, ut refert Agrippa: siquidem alios supercœlestes faciunt, mentes nimirum penitus à corpore sejunctas, quæ soli Deo contemplando & colendo addictæ sint, quam ob causam Deos illas nuncupant, propter divinitatis participationem quandam: quia semper sunt Deo plenæ, divinoque nectare ebriæ. Hi Dæmones circa unum Deum versantur, nec mundi corporibus præsunt, nec inferiorum ministrationi adaptantur: sed susceptum à Deo lumen inferioribus ordinibus infundunt, singulisq; singula officia distribuunt. Hos ordine secundo proximè consequi volunt cœlestes intelligentias, quos Dæmones vocant mundanos, scilicet ultra divinum cultum mundi sphæris accommodatos, unicuiq; cœlorum, & stellarum præsidentes: unde eos in totidem ordines distribuunt, quot in mundo sunt cœli, & quot in cœlis sunt stellæ. Tertio ponunt Dæmones quasi ministros ad ea, quæ sunt in inferioribus disponenda, quos Origenes vocat invisibiles quasdam virtutes, quibus ea, quæ sunt super terram disponenda, credita sunt: sæpè enim nemini conspicui itinera, & negotia nostra dirigunt: sæpè etiam præliis intersunt, clandestinisque subsidiis optatos amicis præbent successus: quippe conciliare prospera, infligere adversa pro libitu posse dicuntur. Illos simili modo in plures ordines distribuunt, ut alii ignei, alii aquei, alii aërei, alii terrei. Quæ quidem quatuor Dæmonum species, juxta quatuor cœlestium animarum vires, mentem, rationem, imaginationem, naturam scilicet vivificam & motricem computantu-

tur. Hæc commentitia est Dæmonum scena (ut rectè Wierus inquit:) Nam nec ratione, nec experientiâ, nec Dei vel veracium authoritate comprobari potest: primus equidem Dæmonum ordo veritati consentaneus est. Deus enim, ut infinitæ bonitatis est & sapientiæ, infinitas penè substantias intelligentes creavit, ad contemplationem, amorem, & venerationem: quarum alias corporibus speciei propagandæ accommodis alligavit, alias verò nullâ materia definivit. Hisce primus Dæmonum ordo constitui potest: sed quòd hunc eorum finem esse volunt, ut singulis cœlestium Dæmonum ordinibus susceptum à Deo lumen infundant, hoc præter philosophicam veritatem est, & horrendam in se continet idololatriam: cùm hac ratione Deos nobis obtrudant gentilitios. Quinimò si philosophicè agendum sit, facilè hujus opinionis detegetur absurditas. Quis enim sanæ mentis unquam asseruerit substantias nobiliores ignobiliorū causa conditas esse? Cœlestes autem intelligentiæ primis hisce Dæmonibus ignobiliores sunt: Cur ergo cœlestium animarum causâ Dæmones supercœlestes esse statuerimus? Eâdem etiam ratione cœlestes intelligentiæ confutari possunt. Cùm enim hæ nobis, & nos sphæris cœlestibus nobiliores simus, non videtur verisimile cœlestes intelligētias nostri causâ, sphærarumque cœlestium multo minus esse creatas. Cæterum de mentibus cœlestibus aliàs à nobis actum est, ubi docuimus, absurdissimam esse Philosophorum sententiam, qui mentes cœlestes hoc nomine constituerunt, ut materiæ primæ potentiam, quâ corruptibilia sunt omnia corporea, cohiberent, & cursu certissimo sphærarum motus moderarentur. Nam hæc opera ab intelligentiæ natura sunt alienissima, & imperfectum opus est, quod externo indiget adminiculo: veluti corruitura domus fulcimento. Verùm quòd hic à Magis cœlestibus intelligentiis alius finis adscribitur, nimirum ut suis influentiis (ut vocant) Dæmones imbuant inferiores, adeoque variis virtutibus humana negotia gubernent, non minùs hoc veris rationibus adversatur, quàm quod modò confutavimus. Nam si cœlestes influentias admiserimus, eæ tamen saltem sunt naturales, nec iis animæ nostræ afficiuntur, nisi quatenus corporibus obnoxiæ sunt. Sed quis mentium incorporearum effectus dicet esse naturales? Infimus Dæmonum ordo Genios comprehendit, qui ex genitura duces, &

recto-

rectores humanarum actionum, pro vario cœlestium astrorum positu contigerunt. Ecquid hac de re sentiendum est? Certè si vera sit Astrologorum sententia, nos scilicet fortunis, aut infortunio virtutibusque & vitiis obnoxios esse, prout hunc aut illum ex cœlestibus astris dominium obtinuerimus? Nequaquam tamē hoc mediantibus mundanis Dæmonibus fieri concesserim, cùm nullus omninò Dæmon cœlestium corporum actionibus subjiciatur. Itaque cùm differentias ab ipsa rerum dividendarum substantia desumi oporteat, ut veras species constituant: Dæmonum differentias investigare non possumus, utpote quorum substantiæ subtiliores sint, quàm ut earum discrimina noster assequi possit intellectus. Siquidem verum sit, quod Philosophorum aliqui perhibent, Dæmonum videlicet alios immortales, & alios esse mortales: hinc differentia meritò desumetur, cùm quod mortale est, ejusdem nequeat esse cum immortali naturæ: sed commentitia est hæc hominum Philosophiæ imperitorum opinio, si vel ipse Cardanus voluminosus institerit. Incorruptibiles enim ex sese sunt omnes Dæmones, ut animæ nostræ: nec interire possunt, nisi eodem, quo facti sunt à prima causa, modo in nihilum redigantur. Hoc autem non velle primam causam, ex eo Dæmonum fine, ob quem creati sunt, evincitur. Is siquidem est, qui subinde magis, magisq; perficiatur; cùm rerum corruptibilium ea sit ratio, ut finem extra se suum habeant, qui suo tempore suam consequatur perfectionem, adeoq; opere nacta conquiescant actiones. Mundus ex sese in æternum usque consistere potest: hoc tamen non feret Deus, cùm eo fine factus sit, ut ex eo certa hominum multitudo nasceretur. Hunc finem mundus non æternitate, sed definito tempore consequetur, ut aliâs copiosè docuimus: tumq; mundi actiones desinent, & mundus alius in hujus locum substituetur, cujus finis sit ab hoc longè diversissimus. Sed Dæmonum & hominum finis ita se habet, ut nullo tempore definiatur, quin perfectus quidem per se, nunquam tamen absolvendus, perpetuò magis perfici possit. Porrò licèt Dæmonum substantia nobis incognita sit, ex variis tamen eorum actionibus differentias elicere licebit. Probè quidem, si modò diversæ sint Dæmonum actiones, & eæ nobis innotescant. Constat hoc multorum experientiâ, & sacrarum etiam literarum authoritate, Dæmones alios

bonum,

bonum; alios verò malum operari. Differentiam hinc ergo sumemus, ut bonitate & malitiâ distinguantur Dæmones. Verùm hoc accidentis esse, non substantiæ discrimen, hinc liquet: siquidem malum, quod in malis est Dæmonibus, non ipsius Dei, sed ipsorummet Dæmonum effectus sit. Quòd verò seipsos non fecerint Dæmones, aliâs ostendimus, ubi solius hoc esse Dei, multis argumentis demonstravimus. Cùm tamen nullũ hoc ipso discrimẽ apertius habeatur, ferri poterit. Cacodæmonũ multos Theologi constituêrunt ordines (ut refert Wierus) novem Angelorum gradibus adversantes, quorum primi ψευδόθεοι, hoc est, *falsi Dii* nuncupantur, qui assumto divinæ majestatis nomine, pro Diis coli volunt, sacrificiisque & adoratione honorari: sicuti Satan ille, qui Christum tentavit, *Matth.* 4. *Marc.* 1. *Luc.* 4. Secundo habentur loco Spiritus mendaciorum: cujusmodi fuit ille, qui egressus est Spiritus mendax in ore Prophetarum Achab. 3. *Reg.* 11. Hoc Dæmoniorum genus sese oraculis immiscet, & Pythiorum vatum divinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine censentur iniquitatis vasa, qui Spiritus sunt malorum inventores, omniumq; artium pravarum: qualis apud Platonem Theutus ille Dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vasa furoris, *Esajæ* 13. Vasa iræ, *Jerem.* 50. Vasa mortis, *Psal.* 7. Quarto loco, ultores scelerum. Quinto, præstigiatores, qui miracula imitantur, & magis infamibus, maleficiisque inserviunt, atque ita populum seducunt, *Eccles.* 39. Sextæ classi assignantur aëreæ potestates, se tonitruis, fulminibus, ac fulgoribus miscentes, corrumpentes aërem, pestilentias & alia inducentes mala, *Apoc.* 13. Septimam mansionem tenent Furiæ, seminatrices malorum, discordiarum, bellorum, & vastationum, *Apocal.* 7. Octavam, criminatores & exploratores. Postremam, tentatores, & insidiatores, qui singulis adesse hominibus creduntur, mali Genii idcircò nuncupati, *Apocal.* 9. Non dubium est, quin Diabolus, quibuscunq; potest artibus, generis humani perniciem machinetur. Ut ergò regnum ipse suum amplificet, multis hominum myriadibus, ad se pertractis, verisimile est, ad hanc rem certis Dæmonibus certa esse officia distributa: aliâs enim unus & idem Cacodæmon varias potest exercere fraudes. Verùm quòd hæc certis rationibus demonstrari nequeant, non est, ut in iis immoremur diutiùs. *Idem.*

De Dæmonum potestate. Cap. IV.

Animae nostræ corporibus alligatæ sunt, quò fit, ut intellectu solo, qui liber est, hanc corporum cœlestium, & elementarium molem superare possimus; nec, nisi quod membra ferunt operemur: sed Spiritus ab omni corporis vinculo soluti sunt, nec ullo corpore, quantúmvis denso, impediuntur, quin quò libuerit, ferri possint. Cùm itaq; Dæmones substantiæ sint, huic mundo nequaquam subditæ, si quid agant, id mediis naturalibus alligatum non est: nam nihil habent naturæ contrarium, ut ab hac afficiantur naturaliter, & substantiæ non naturâ superiores, ut in hæc agant naturalia, licèt ab iis nihil omninò patiantur, cujusmodi cœlestium est in hæc inferiora potestas. At verò limitatam esse Dæmonum potentiam, hinc colligere licet, quòd eorum malignitas tanta proculdubio sit, ut si possent, omnes homines, universámq; naturam penitùs everterent. Ut autem limitata sit, paucis exponemus, licèt hoc arduum sit maximè, cùm hac in re varia sint hominum judicia. Nam infinitis penè plurimorum authorum historiis, tot tantæque Magicorum vires esse perhibentur, quod quotidiana quoque testatur experientia, ut nihil non posse videantur Cacodæmones. Contrarium existimant aliqui, meras scilicet esse illusiones, quæcunque Magicis, & Lamiis attribuuntur. Non equidem inficior, quin multa Dæmones edant miracula fascinatione: sed id tamen inficiari non possumus, quin reipsâ, quod agunt, quandoque comprobetur, ut pòst incantationis exempla testabuntur. Dæmones itaque, licèt ob admissum peccatum à bonorum Angelorum cœtu repulsi sint, eorum tamen vires eis ereptæ non sunt, substantiâ manente incolumi. Spiritus ergo sunt, ut ab initio, potentissimi: sed duplici ratione tamen impediuntur, quominùs, quicquid lubet, efficere possint. Prima quidem, cùm finitæ sint substantiæ: Dein verò, cùm id ipsum, quod possunt, id etiam, Deo inhibente, non possint. Licèt enim quidvis posse Dæmones admiserimus, non proinde tamen hoc citra limitationem intelligendum fuerit: cur solus Deus simpliciter omnia possit, nullo quod vult, impediente. Proprium definiunt esse Logici, quod omni, soli, & semper convenit. Cùm ergò præ nimia tristitia ridere non possum, ridendi tamen potentiam habeo nihilominus: quis

quis dubitat, quin Cacodæmon hominem enecare possit, vel ei absconditissimos etiam suffurari thesauros? Quis etiam dubitat, quin velit? non fit hoc tamen, quòd hæc ejus potentia, potentiori potentiâ cohibeatur. Jam verò si permittat Deus, quid possint Dæmones, inquirendum est. Finitæ substãtiæ finita etiam est necessariò potentia: cùm ergo Dæmones substantiâ finitos esse constet, utique potentiam obtinebunt finitam & determinatam. Determinata autem est, non ut nostra rebus naturalibus, sed rebus non naturalibus, negatione nimirum, & privatione. Quod sic intelligi volumus, ut ob negationem non possint aliquid ex nihilo facere; ob privationem nequeant aliquid ex aliquo facere perpetuò, cùm quidvis ex quovis facere pariter infinitatem denotet, atq; si quid ex nihilo fiat. Materia namque nihil ad effectum inducendum conferens, nihili rationem obtinet. Hinc est, ut rectè pernegent aliqui, Dæmones quemquam in lupos transmutare posse, qua de re paulò pòst agetur. Hoc itaq; de limitata Dæmonum potestate licet asserere, substantias nimirum eos facere non posse: nam nec absque, nec cum mediis: siquidem hoc ipsius naturæ proprium; illud verò facere, Dei solius est. Ex Dæmonum coitu mulierculas concipere posse, unde homines nascantur, id absurdissimum est: hoc enim Deus solis concessit hominibus. Etsi fortè Dæmon mulierculas subagitans, masculo cuipiam semen suffurari possit: ineptum id tamen erit ad generationem, cùm subitò vis ejus evanescat, ubi externum aërem offenderit. Præterea substantias etiam corrumpere nequeunt Dæmones absque mediis naturalibus: nam hoc quoque Dei solius est. Hanc ob causam, non videtur, Dæmones in cœlestia potentiam habere, quòd in ea nihil agant naturaliter, nisi fortè astrorum positus immutare valeant. Verùm nec id eos posse, hoc universali theoremate liquet: *Deus unicuique substantiæ dedit, quantum ad finem consequendum satis erat.* Sed hoc nihil ad Dæmonum fidem facit, ut cœlestia transmutare possint. De subcœlestibus alia est ratio, in quæ Deus agi voluit naturaliter, ad rerum inducendam vicissitudinem.

Idem.

De miraculis Cacodæmonum. Cap. V.

Etsi verò limitata est Dæmonum potestas, ut non quidvis possint; multis tamen historiis, & experientia quoque quotidiana constat, plurima operari sæpenumero Cacodæmones: quæ cùm nullo rationis discursu assequi possimus, inter miracula meritò recensentur. Verùm quidem est, ob inscitiam quandoq; miracula nuncupari, quæ non simpliciter, sed alterius respectu, miracula sunt, cùm fiant hæc naturaliter. Nequaquam tamen quæcunque Cacodæmones operantur, fieri statuenda sunt naturaliter: cùm enim (ut antea dictum est) substantiæ sint incorporeæ, suas absq; mediis naturalibus exserunt actiones. Hinc in tenebris videre possunt, & pernici motu feruntur, quò libet, nullâ corporum densitie motum impediente: ut loquantur, instrumentis, ad vocem exercendā aliàs necessariis, nequaquam indigent: ut oraculorum ex idolis responsa testantur, & Magi, quos ἐγγαστριμύθους, aut *ventriloquos* appellant. Hæc certè mentis nostræ captum excedunt, cùm naturali modo non fiant. Aliud autem est miraculorum genus, quod Dæmones per Magos & Lamias exercent. Hujusmodi sunt opera & prædictiones. Hæ præsentia, præterita & futura complectuntur, quæ quidem inscientibus prædici dicuntur. Etsi verò Dæmones multa latent, (solum enim Deum καρδιογνώστην volunt esse Theologi) nec ipsi quoq; nôrunt Angeli, quo tempore venturus sit filius hominis, ad hujus vitæ consummationem: nihilominùs tamen multa Magi prædicere solent, quæ res ipsa & futurorum exitus, magnâ multorum admiratione, comprobat. Opera verò Magorum varia sunt, & quæ miraculis annumerari possint, licèt multi nimis sollicitâ præsumtione Dæmonum potestates, nescio quo rationis discursu, naturæ viribus alligare conentur. Itaque nonnulla referemus, quæ fieri judicamus miraculoso potiùs modo, quàm naturali. Primùm enim Magos constat, & Lamias per aërem motu ferri velocissimo, & super aquas inambulare: ut Odde pirata, qui absque navi altum mare pererrabat. Noxias quoque tempestates inferunt. Hoc aliqui pernegant obstinatè, judicantes Cacodæmonem, ut qui bonus sit Astronomus, futuras animadvertere tempestates, & eo tempore, miseris persuadere mulierculis, ut hac aut illâ ratione pluvias aut grandinem sibi causare

causare videantur: aëris tamen dominus appellatur Cacodæmon: nec veritati contrarium hoc esse videtur, si tempestates eum inducere posse crediderimus. Cùm enim alia possit plurima, quæ præter omnem nostræ rationis captum existunt, qui non possit ea, quæ fieri solent, etiam naturaliter? Substantias ipse quidem facere non potest, ut antea diximus: quod tamen non citra conditionem intelligendum fuerit, cùm substantias facere possit naturâ mediante. Potest itaque Cacodæmon nubes disrumpere, vel aliò transferre, magno etiam ventorum turbine: aquas quoque sursum tollere potest, vel eò ubi in grandinem commutentur. Hac & aliis rationibus, quæ nobis incompertæ sunt, Cacodæmonis ope tempestates inferunt Lamiæ: Deo tamen hoc ad puniendas regiones permittente. Præterea Magi (quo nomine complectimur omnes, qui Cacodæmonis auxilio fruuntur) præstigiis & fascinatione, incantatione & veneficio plurima præstant. Fascinatione quidem, ut spectantium oculos circumveniant, atq; adeò invisibiles reddantur, aut varias assumant corporum formas: hinc Manes & mortuorum animas in corpora ab inferis revocare creduntur Necromantici, qualis ea Saga fuit, quæ Sauli desperabundo Dæmonem effigie Samuelis obtulit. Veneficiis autem varios inferunt morbos, & curant modo, qui nobis incognitus sit, aut certè, qui naturalem humani corporis modum superet, methodicamq; curandi rationem. Hinc infantes etiam, & varia pecora enecant Lamiæ, quod utique credendum nobis est experientiâ frequenti, & multorum fide dignorum relatione convictis. At verò si meras esse dicas Dæmonis illusiones, quibus irretitas mulierculatum mentes eò dementiæ deducit, ut se facere credant, & fecisse fateantur, quæ nec ipsæ, nec Diabolus ipse fecerint: hæc inquam, ratione si liceat effugere, quidvis etiam manifestissimum pernegare licebit. Cæterùm de morbis illatis, & morborum curationibus dubitari meritò poterit, an naturaliter procedant: cùm anteà dixerimus, Dæmones substantias corrumpere non posse, quin ad id mediis utantur naturalibus: siquidem hoc solius est infinitæ substantiæ, ut quid absque mediis fiat. Ad substantiarum verò generationem & corruptionem media Deus nulla, præterquam naturalia, constituit. De Duffo rege Boëtius lib. 11. histor. Scot. historiam refert, quam Cardanus satis ineptè refutavit: mendacium

esse volunt, quod fieri non potuisse judicent Cardanus & Wierus, ut ex liquefacta ad ignem cera veneficarum, Duffus rex tabe consumtus enecaretur. Quis adeò mentis impos fuerit, ut hanc vim ceræ liquefactæ tribuendam esse judicet? de mediis magicarum artium quid sentiendum sit, postea dicetur: hic autem quæri debet, an Diabolus Duffum regem, modo præternaturali tabe consumere potuerit, causis nimirum & symptomatis, quæ præter naturalem tabis rationem existant? Duffus rex absq; ullo bilis, aut pituitæ, vel alterius humoris noxii signo, vel læsi temperamenti, noctu perpetuis vigiliis, sudoribus, & dolore conficiebatur: integer erat arteriarum motus; sensuum actiones illæsæ, & frequentior appetitus. Quibus utique signis docetur, nequaquam naturalem fuisse morbum. At verò non ob id existimaverim esse mendacium, quod hîc de Duffo scribitur: Diabolus enim morbos complures inferre potest, quorum nobis incomperta est ratio. Potest & hoc, quòd subtilis existens, facilè corporis partes universas pervadat, quas constringat, divellat, aut aliter excruciet: viscerum quoq; actiones ad vitam sustentandam necessarias, inhibere potest, ut paulò pòst de Magorum incantatione dicetur. Quin & tetro halitu, variisq; venenis nobis incognitis, pulmones, aliásve corporis partes inficere potest, unde morbi præter naturalem modum exoriuntur. Sed corporis tamen corruptionem inducere nequit, nisi mediante naturâ: cùm enim gladio vita abrumpitur, mors hæc propriè corruptio est, sed tum modò, cùm corpus emortuum in aliam convertitur substantiam, aut computrescit. Cæterùm id etiam à nonnullis in dubium vocatur, an Dæmones morbos, quos ipsi non intulerunt, curare possint? Hoc negāt aliqui, nullis tamen rationibus, aut certè levissimis. Ad hanc rem confirmandam hoc argumentum nonnihil ponderis habere poterat, quòd morborum remedia, causis eorundē oporteant esse contraria: nec curari possint naturaliter, quæ causas habent præternaturales: ut eâdem ratione convinci posse videatur morbos, qui naturalibus ex causis orti sunt, saltem mediis discuti posse naturalibus. Utut tamen philosophemur, id quotidiana docet experientia, nōnullos esse Medicos, qui magicis artibus, magno multorum stupore, morbos curent, quos ipsi Dæmones nequaquam induxerunt. Sed ad hoc, inquies, naturalibus utuntur remediis? Id quidem inficiari non

non possumus: quandoque tamen absque mediis curant, & interdum etiam mediis utuntur, quæ Dæmonum afflatu magis, quàm insitis à natura viribus, morbos propellunt. Etsi verò morbos naturaliter illatos, remediis oporteat discuti naturalibus: applicationis tamen modus, quo morbi naturales à Dæmonibus curantur, talis esse potest, qui nostras superet vires. Calculum (exempli gratiâ) qui major fuerit urinæ ductibus, confringendū esse novimus, vel aliàs magnâ vi opus esse, ut extrudatur: si neutrum, vel ob magnitudinem, vel ob duritiem, vel ob ægrotantis imbecillitatem adhibetur, remediis fieri nequeat, morbus methodicis Medicis censebitur incurabilis, quem Magi tamen facile Dæmonis ope discusserint: is enim, cùm singulas corporis partes citra impedimentum permeet, quid obstiterit, quò minùs lapidem etiam durissimum conterere possit? De cæteris idem esto judicium. Veruntamen, ut aliâs diximus, Dæmonum limitatam esse potentiam, id nunc etiam observandum fuerit: non enim quosvis morbos absque discrimine curant Cacodæmones, ut paucis ostendemus. Morborum curatio, vel naturalis est per alteratione͂, aut generationem; vel violenta per ablationem eorum, quæ præter naturam in corpore continentur, aut restitutionem eorum, quæ dislocata sunt; vel divina, quæ substantias immutat modo supernaturali. Diabolus equidem usu naturalium medicamentorum, quæ nobis incognita sunt, & violentâ curatione multos curat morbos, qui nobis sunt incurabiles. Sed tamen alia est morborum curatio, quæ solius est Dei, vel eorum, quibus ex singulari gratia concessum est divinitùs: ut si pars aliqua vel amputata, vel corrupta fuerit, aut emortua, nullâ Dæmonum ope restituetur. Notus est in Helvetia Magus, qui gloriatur, se membra penitus comminuta æquè facilè restituere posse, atque si leviter saltem essent contusa. Sed vereor, ne vana sit arrogantia Porrò maximè admiranda sunt ea, quæ præstant incantatione Magi, dum corporum naturalium, aut animalium actiones præpediunt: ut Faustus, qui rusticis ebriis, & nimiopere vociferantib. ora distenta ligavit, ut taciti consisterent. Sic quandoq; Veneris opus inhibetur: ignis ligatur, ut urere non possit: sanguis profluens sistitur: animalia, ut talpæ, serpentes aut aves coguntur: vulnerantiū vis impeditur, ne vulnus infligere possint. Ad eundem modum ligantur mercatores, lusores ad

lucrum, fures aut latrones, fulmina, &c. ad securitatem, & alia plurima, quæ partim ementita, partim ludicra existimat esse Wierus, ut ad illusiones, aut impiam crudelitatem potiùs, quàm ad vera miracula referri debeant. Sed vereor, ne dum volumus esse creduli, vitium non effugiamus incredulitatis. *Idem.*

DE SECRETIS
LIBER III.

Præcedentibus libris duobus de Deo, Homine Natura, & Angelis breviter à nobis actum est, & eâ quidem ratione, ut in his secreta exposuerimus, quæ contemplatione, non autem externâ operatione noster assequitur intellectus. Cùm nunc igitur ordinis ratio postulet, ut ea quoq; tradantur, quæ non sciendo, sed scienter operando, arte nimirum dextrâ sic efficiuntur, ut plurimis ignorata meritò secretis annumerari possint, ob id hoc libro de præcipuis mundi partibus, Cœlo nimirum, & Elementis acturi sumus: sequentibus verò libris ea, quæ in hisce partibus continentur, expediemus.

DE ASTRIS.
CAP. I.
De Sole, & Luna.

SOL proprii ignis siccitate humidā substantiā exhaurit. Luna verò per se ipsam humectans, convenientem juxta sese mixturam & temperaturam operatur. Sotion illunes appellat dies, à Luna vigesimanona, usque ad secundam, iidem interlunares, & silentis Lunæ ab aliis appellantur, in quibus sub radios Solis Luna occultatur, & hominibus non apparet. *Ptolomæus.*

Fortuna cujuscunq; anni quomodo conjectari liceat.

Fortuna cujuscunque anni ex astris conjectari facilè licebit, si XII. XIX. VIII. IV. ac XXX. præcedentes quis considera-

ſideraverit, & ad præcedentis anni conditionem comparaverit. *Exemplum.* Volo ſcire, quæ conditio futura ſit anno 1554. inchoante mihi 24. die Septembris, uſque ad annum 1555. eâdem die. Primùm conſidero annum 1542. & eo anno feci iter nullâ causâ, ſuſcepi filium, fui infortunatus in lucro causâ meâ, non quòd multi non me quærerent; edidi quædam: igitur cùm nunc non habeam uxorem, reliqua omnia proportione habita correſpondebunt. Similiter conſidero annum 1535. in quo fui infeliciſſimus, ut unquam in vita: triſtis, anxius, cum timore, parvo lucro; & ita comparabo hunc annum anno 1553. ſicut annum 1535. anno 1534 in quo fui ſatis felix. Idem ego faciam de anno 1546. in quo habui augmentum lucri, ſed anxietatem magnam, & oppreſſus fui multum: ſimiliter ad annum 1550. me referam, in quo fuit etiam anxietas magna, & ita ad annum 1524. in quo ſuſcepi in fine anni honorem cum contentione, ſine utilitate, & cum anxietate magna. Cauſa verò horum eſt XII. quia Jupiter redit ad eundem locum in natalitio die, & completur ordo XII. ſignorum in proceſſu: & Ptolomæus multum tribuit huic reditui: nec eſt veriſimile, quòd tantùm tribuerit huic circuitui locorum principalium, niſi id experimentis multis comprobâſſet; ideo hic circuitus eſt potentiſſimus, & ſignificat ſupra vitam, honores, & divitias, ac magiſtratus principaliter. XIX. eſt, quia Luna redit ad eundem locum fermè, & quandoque etiam Mars, & ideò ſignificat ſupra corporis ſtatum, itinera & fortunam, animiq; qualitates ſenſusq;. Octavo anno redit Venus ad locum ſuum, ideo ſignificat gaudia, dona & filios, converſationem cum mulieribus fermè ſimilem (ut dixi) comparando tamen ſemper ſtatui præcedentis anni: nam nec cæcus videbit, nec pauper ditabitur, ſed omnia habitâ proportione ſunt metienda. Quarto anno redeunt loca aphetica ad trigonum ſuum quod etiam contingit octavo anno: ideò quartus eſt imbecillior, & hoc proceſſu, propter motum etiam Solis aſcendens, & cuſpides ad idem redeunt: ideò tales anni magnam habent ſimilitudinem cum ſuis correſpondentibus, in omnibus: non tamen adeò exquiſitam, ut octavus, & multò minùs quàm duodecimus. Sed trigeſimo anno Saturnus redit ad ſuum locum, ideò ſignificat eaſdem actiones in laboribus, & cultu rerum ſtabilium: ſed hæc ſimilitudo eſt valdè parva propter ætatum mutationem. Hæc

autem non sunt semper vera, sed ut etiam omnes aliæ regulæ rerum naturalium, & eò magis, quòd directiones perturbant omnes istos ordines. Sed directiones significant unam rem tantùm, & non abrumpunt, nisi ordinem duorum annorum, non reliquorum. *Cardanus.*

Quomodo interdiu astra contueri liceat.

Omnibus jam est planum, exiguum lumen potiori vividioriq; propinquum evanescere. Si facem, vel flammam aliquam luculento apposueris Soli, dissipatur lumen, & marcescit: delitescunt interdiu stellæ Solis fulgore nimio, quum æquè diu noctuq; splendeant: eas igitur intuituri remedio nō fuerint destituti. Die magno Solis defectu cum lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, sideribus cœlum disseminatum conspicitur: quod suis accidisse temporibus Thucydides memoriæ mandavit, nostroq; sæpè patuit ævo: nec oculi solùm vehementi caligine lucent, sed offenduntur, ut de Xenophontis militibus legitur, & de Dionysio Siciliæ tyranno, qui splendissimâ luce, carceribus tetris obductos occœcabat: cùm enim oculorum acies obsidere Soli nequeant, nec ferat, hebetatur illicò, quique fuerint aliquò conspecturi, ad cilicia manus obtendunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auspicamur: qui ea conspicere affectabit, uti è Galeno, & Philopona docetur, in præaltum descendat puteum, vel hujusmodi simile, ut per tenebras multumq; intervallum cœlum contueatur, serenum utiq;, nec obtectum nebulis inconvenientibus oculis, & sine nictatione clàm intueatur astra, & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis instar) visum congregant, nec à lumine superfuso dissipari sinunt: non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & si profundiùs descendas, clariùs conspicies, & celeriùs: sin minus, obscuriùs & tardiùs.

Si profundo cæcoque aliquis demersus antro, in Sole candelam ardescere conspiciet, quod tamen splendidissimæ lucis occursu repentino non evenit, quia à majori Solis vetatur lumine. Sic quàm plurimos haud minimè auctoritatis viros hallucinatos reperi, uti sæpè legisse, & audivisse memini, si diu astra conspectari nequeunt, tali ea contemplari aggrediuntur artificio. Speculo aquę immersso in meridie cœlo stellas se contueri fixas credunt, ostenduntque. Perpendiculares enim Solis radii in aquę superficiem

ficiem incidentes, speculum obliquè feriunt, ex cujusmet superficie ad spectantis oculos bene locatos iptorquentur, Solisq; repræsentant figuram: at radii obliquè aquam percutientes, inde refracti speculum & visum feriunt: videbitur ejusdem figuræ, & minor, propter densioris medii refractionem, astrumque videre putabis, Solis corpus insequens, quod patet in Opacis. Ideò Stilbon illud putant multi, quum parum à Solis corpore recedat, eumque semper consequi conspiciunt. Caniculæ aliqui sidus, & æstivis ideò diebus visere properant: quòd si minus demonstrationi fidem adhibes, sed experientiæ sensuique magis credis: verum illius in æquinoctiali requirito intervallum, nec eandem semper reperies distantiam, ut nunc remotiora, nũc verò propinquiora sidera videantur: quod speculo eandem semper distantiam monstrat, si æquè apposueris: non tamen inficior tali ope nõ modò orientem, occidentémve Solem, sed meridianum occupantem liberiùs non posse contueri: prætereo luminarium defectus. Cùm enim oculi imbecilli, cominùs Solem conspicere non sustineant nimio lucis splendore; sic clarâ luce, robore nullo, ac disci cernes similitudine, nec minùs nigro panno, vel papyro, parvo foramine pervio. *Joan. Baptista Porta, de Magia naturali.*

DE IGNE. CAP. II.

Candela inextinguibilis.

CANDELAM inextinguibilem sic facies. Imple cannam pulvere sulphureo, & panniculis minutissimè fractis. Deinde cera quicquid est investito, ac incendito, multo flabello, aut vento non extinguetur. Præterea si ex libra una ceræ, & unciis duabus vivi sulphuris, calcisq; vivæ tantundem, addita olei nucum unciola, formetur candela cum bombace, & in aquam mittatur, ubi primùm calx ardere incipiet, reliquas materias ignis seminaria agnoscentes, ad eundem incendii actum promovebit, etiam in mediis aquis. *Antonius Mizaldus lib. Arcanorum memorabilium.*

Candela sub aqua ardens.

Longum habeto vas, & capacitatis non incommodæ, cui lignum applicetur, quo ardens candela insideat immobilis, & inverso vase lumen fundum feriat: sic totum aquis penitus immergas, nec subintrabit aqua, cùm aëre replea-

repleatur, & sub aqua ardebit multum secundum vasis capacitatem. *Jo. Baptista Porta.*

Candela mirabilis.

Referunt, quòd si partem unam halinitri sumseris, addiderisque thuris, olei communis, & lacti lathiridis quintam singulorum partem, decimam sulphuris, ceræ dimidium, candelam conficies, quæ calore, odore, motu, ac strepitu erit admirabilis. Alii verò calcæ dimidium corticis ovi implent, partemque pyrii pulveris suprà addentes, cerâ concludunt, imponuntque aquæ frigidissimæ: nam persæpè ignis accenditur, emicatque flamma. *Card. de varietate.*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Earum ellychnium salnitro ebulliunt & aquâ, & exsiccatū sulphure & ardenti madefaciunt aquâ, inde candelas hac efficiunt mixturâ: constat enim sulphure, inde caphuræ, & terebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo, quatuor efficiunt candelas: eas componunt simul, in medio autem vivum sulphur injiciunt, & pertinaciùs omnibus resistit. Si candelam aliquam nive circumtexeris, & incendes, in nive flamma ardere videbitur. *Alexius.*

Candela, quæ nequeat extingui.

Multa sunt mirabilia, quæ tamen cùm noveris causam, cessat omnis admiratio: veluti sulphur cum cera æqualiter dissolutum, eam reddit inextinguibilem: oportet autem sulphur valdè purum esse. Similiter si candela sulphuris pulvere tum carbonis oblita in aqua mergatur hyemis tempore, ex superiore parte contecta papyro, suspendaturq; ubi gutta cadit glacie, circumdabitur glacie crassiore, ardebit tum accensa, magnoq; miraculo glacies astantibus ardere videbitur. *Card. de subtilitate.*

Ignes, qui aquâ non extinguuntur artificiosi.

Aqua solet vehementes accendere ignes, quoniam humidum ipsum, quod exhalat, pinguius redditur, nec à circumfuso fumo absumitur, sed totum ignis ipse depascitur, quo purior inde factus, & simul collectus à frigido alacrior insurgit, unde etiam ignes, qui aquâ excitantur, & accenduntur: constat autem pice navali, & græcâ, sulphure, vini fece, quam vocant tartarum, sarcocolla, halinitro, petroleo. Relatum hoc ad Marcum Gracchum. Additur igitur calx viva duplo pondere, & cum ovorum luteis pariter

liter miscentur omnia, & in fimo equino sepeliuntur.

Aliud.

Sulphurei olei, petrolei, juniperini olei, & halinitri æquales singulorum partes: nigræ picis, pinguedinum anseris, & anatis, stercoris columbini, liquidæ vernicis, rursus singulorum tantundem: asphalti partes quinque: excipe ardentes aqua, & in fimo equino sepeli.

Aliud etiam.

Vernicis liquidæ, sulphurei olei, & juniperini, & olei lini, & petrolei, lachrymæ laringæ partes æquas singulorum, aquæ ardentis tres ac mediam, tum halinitri, ligni laurini sicci, in pulverem redactorum, quantum sufficit, ut omnia simul mixta luti spissitudinem recipiant. Hæc omnia vitreo vase excipe, & in fimo equino tribus mensibus sepeli. Si igitur ex his pilæ lignis hæreant, sponte imbribus accenduntur: sed hoc non omninò semper evenit. Illud autem semper evenit, ut jam accensus nullis aquis extinguatur. Pulvis autem, qui facilimè ardet, & cujus flamma vehementer urit, constat pyrio pulvere, & tertiâ sulphuris ac græcæ picis parte. *Card. de subtilitate.*

Ne quid igne comburatur.

Si icthyocollæ & aluminis æquales partes acceperis, ac invicem miscueris, hisque acetum superfuderis, quicquid eâ miscellaneâ illitum in igne projeceris, nō comburetur. Et si trito malvavisco, cum ovorum albumine manus illeveris, atque alumen superinduxeris, ignem absque læsione tractare poteris. *Albertus Magnus.*

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest.

Maximè autem ferventis in meridie, & id præcipuè illis regionibus, ubi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde evenit, nisi accendibilium rerum compositione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est, quæ ex his constat: caphura paretur, inde vivi sulphuris, terebinthinæ resinæ, juniperi, & vitellorum ovorum oleum, pix liquida, colophonia, in pulverem redacta, sal nitrum, & omnium duplum ardentis aquæ, arsenici, & tartari pusillum. Hæc omnia benè tusa, & remixta, vitreo condas vase: quod per duos menses obrutum immorari oportet, fimum semper innovando, & remiscendo, eodemque, ut docebimus, eliciatur aqua vase: hæc inspissetur, vel nostro pulvere, vel stercore columbaceo, & tenuiter cribrata, ut strigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combustibilia

& æ-

& æstivis Sole utitor diebus. Hæc omnia Marco Graccho adscribūtur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, quæ est Asiæ pars, sic domum conflagrâsse: Erat projectum columbaceum stercus, in propinquo fenestram tangebat, ut jam contingeret ejus ligna, quæ nuper illita resinâ fuerant, cui jam putri, & excalfacto, & vaporem edenti, media æstate, cùm Sol plurimus incidisset, accendit resinam, & fenestram: hinc fores aliæ resinâ quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum usque submittere, incipiunt: ubi autem à tecto semel est accensa flammâ, celeriter in totam grassata est domum, cùm maximam habeat inflammandi vim. *Joan. Baptista Porta, in sua Magia naturali.*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Pro itineribus fiunt faces, quæ ventis non extinguantur; quod è sulphure evenit; difficulter enim extinguitur, ubi flammam concipit: unde faces cerâ & sulphure vicissim oblinitis, & confectis, ventis tempestatibus innoxiè feruntur. Pro ducendis autem exercitibus, vel necessariis rebus aliis, utuntur tali: Earum ellychinium salnitro ebulliunt aqua, & exsiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aquâ, inde candelas hac efficiunt mixturâ: constat enim sulphure, inde caphuræ & terebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul in media, aut vivum sulphur injiciunt, & pertinaciùs omnibus resistit. *Idem.*

Igne ut quis non comburatur.

Belbinnus dicit, quādo accipis albumen ovi, & alumen, & linis cum eo pannum, & ipsum abluis cum aqua salis sicca, eum prohibet ignem comburere. Dicit alius, quando accipitur arsenicum rubeum, & alumen, & teruntur, & conficiuntur cum succo sempervivæ, & felle tauri, & linit cum eo homo manus suas, deinde accipiet ferrum ignitum, non comburit ipsum. Similiter si accipiatur ex magna & alumine jamenti & talo, & aceto forti, & althea, & contriveris ea contritione bona, & linias cum eo manus, non lædit eas ignis. *Albertus Magnus.*

Lampas mirabilis, in qua apparent res quantitatis terribilis, habens in manu virgam, & territat hominem.

Accipe ranam viridem, & decolla eam supra pannum exsequiarum viridem, madefac ipsum cum oleo sambucino, &c

no, & pone ipsum licinium, & illumina cum eo in lampade viridi. Nam tu videbis nigrum statum, inter cujus manus erit lampas, & mirabile. *Albertus.*

Ignis mixtura, quæ sub aqua ardeat.

Pulvis primò paretur pyrius (ut dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardarum est inditum, hic mixtiones horũ subintrat omnes utpote basis & fundamentum: cui adjiciatur tertia colophoniæ pars, cõmunis olivarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur: ex omnibus resiccatis periculum sumunt, si valentiùs urinur quã quæritur, colophoniæ & sulphuris; si remissiùs pulveris dicti plusculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obvolvatur pannis, vel loculis ex iis cõfectis strictiùs quàm possit. Inde funiculis, & ligaminibus obvolutam fervẽti immergunt pici, & resiccari curãt, ac denuò straminibus munientes, illiniunt pice, ut eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrumpi sinat: ubi autem ritè fuerint insolata, parvo foramine pervia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulò morantur tempore, tũ projiciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit: nũc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obvolvitur. Nec displicet, ut naphtham adjungant iis, quam petroleum vocãt: rapacissimus enim ignis est, eoque longè viso dissilire cogit, ut Magnes ferrum, & comburitur, multumq; bitumen hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quòd bitumine intus ardeant, & aquã depascuntur, quæ continuæ sit causa ebullitionis. Bellica sæpè instrumenta huiusmodi compositionib replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas eminus, & disrumpuntur, quas sic parant: pulverem hunc obvolvunt stupa, ac mixtura quam diximus, illinũt, & implicant, & concavas machinas replent pulvere, pilis, & mixtura vicissim inspersis, igneq; admoto, in hostium congressibus pilæ per aëra projiciuntur accensæ. Quod olei vicem expleat, & ardentiùs exuratur: immittunt aliqui suillum adipem, anserinum, sulphur ignem non expertum, quod Græci vocant ἄπυρον, sulphureum oleum, & naphthicum salnitrum sæpè purgatum, ardentem aquam terebinthinam resinam, liquidam picem, quam omnes kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ovorum oleum, & aliquando; ut molem his

his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scrobem immiscent: iis vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per menses duos vel tres, alternis semper denis diebus innovando fimum, remiscendo, exemtæ inde compositioni, si ignem adjeceris, ardere non desinit, nisi tota fuerit absumta: aquæ enim dispersione non restinguitur, imò accenditur: veruntamen luto, terrâ, pulvere, & omninò quibusvis aridis suffocatur, si cassidi, clypeo, & armatis hominibus injeceris, igne candentes reddit, ut comburi cogantur, aut arma exuere. Aliud trademus, quod est valentioris operationis: Terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris & caphuræ partes potiores, vivi sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adjicias: hæc simul conficiantur, & in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit, ut extinguere sit vanum. *Porta.*

Ignis esca.

Fomes ex minima causa, ignem concipiens (escam vulgares vocant) sic fit. Fungi arborum maximi, exactè à lignosa parte mundantur, ac sic lixivio longo tempore decoctos siccari facies, ac cuilibet libræ ipsorum addes sulphuris uncias duas, salis nitri unciam mediam: ac sic lixivio eò usque incoques, donec absumatur lixivium, siccatosq; in Sole, rorabis aquâ vitæ (alii appellant ardentem) siccabisq; denuo: quantò frequentiùs efficies, eò meliores evadent: servantur aut olibano, vel vulgari sandaracâ. Aliud eo longè paratu facilius: sed minus concipit, etsi multum satisfaciat. Lintea è gossipio, præcipuè nigra, leviter combure, & dum comburuntur, suffoca, & serva. *Cardanus de varietate.*

Ignem trahentia.

Heraclitus professus est, omnia fieri per litem & amicitiam. Sic naphta trahit ignem, prosilitque in eam undecunq; visam: similiter aproxis herbæ radix, à longinquo attrahit ignem, ut naphta. *Cornelius Aggrippa de occulta Philosophia.*

Ad ignem Sole accendendum.

Ignis ex rotunda vitri phiala, aquæ plena & immobiliter Soli opposita, facilè excitari potest. Cùm enim directè Soli objicitur, retrò in linea amphoram pertranseunte, objectum illi fomentum combustibile, ignem ex radiis multi-

multiplicatis & addensatis, leviter concipit, non sine spectantium miraculo, qui ex aqua ignem excitari vident. *Jo. Baptista Porta.*

Mixtura, quæ aquâ accenditur.

Si vis facere imaginem aliquam hominis, aut alterius, & quando ponitur in aqua, accenditur, & si extinxeris eam, extenuetur. Accipe calcem nō extinctam, & permisce eam aliquantulo ceræ, & oleo sesamino, & naphthâ, id est, terrâ albâ, & sulphure, & fac ex illo imaginem: nam quando tu roborabis aquâ, accendetur ignis. *Albertus.*

Ignis, qui sputo accenditur: furibus atque latronibus maximo usui.

Recipe Olei sulphurini
Laricini
Cedrini
Picis liquidæ — ana unc. xiv.
Salis petræ, unc. xvj.
Salis ammoniaci
Vitrioli
Tartari calcinati — ana drach. viij.
Magnetis calcinati
Calcis vivæ ex silicibus fluvialibus — ana unc. v.
Sævi
Adipis anatis — ana unc. vj.

Aqua vitæ cooperta omnia sepeliantur in equi ventre per menses tres. Quarto quoque die conturbantur, tum igne decoquuntur, quoad abeat liquor, & remaneat fex. Ea vase rupto extrahitur, ac teritur. Hoc aspersa pulvere si aqua perfundatur, igne concepto ardet. *Scaliger.*

Ut ellychnium pares, quod non absumatur.

Alumen plumę in ellychnii modum secato: id in oleum immittito, nec unquam consumetur. *Nostra damus.*

Lapis, ignem fricatione reddens.

Recipe Styracis calamitæ
Sulphuris
Calcis vivæ
Picis — ana drach. iij.
Caphuræ drach. j.
Asphalthi drach. iij.

Pulverizata ponantur in vase terreo, optimè clausq ad ignem, donec in lapidem convertatur, qui panno aliquo fricatus, accenditur; sputò verò extinguitur. *Ruscellus.*

Candela, quam ventus extinguere non possit.

Ellychnium sumito, sulphur vivum pulverizatum ei linteolo obvolvas; dein cerâ candelam conficito. Accensa non extinguetur, dum ejus tantillum superfuerit. *Nostradamus.*

Ignis ferrum detrahens, inventum filii Amram.

Recipe Picis liquidæ
Gummi juniperi
Olei è lachryma terebinthi
Olei ex bitumine
Olei de sulphure
Olei de nitro
Olei ex ovorum vitellis
Olei laurini
} an. partes senas.

Pulveris lauri sicci
Caphuræ
} ana in aqua vitæ macerati partes 14.

Salis petræ ad pondus omnium.

Indito in vas vitreum oris angusti, bene lutato, & obturato, infodiantur in ventre equino per menses sex: quarto quôque die agitentur: deinde distillentur in Seraphino. *Scaliger.*

Alius.

Recipe Recrementi lachrymæ laricinæ quod residet ex olei destillatione
Olei ejusdem
Picis liquidæ
Picis cedri
Camphuræ
Bituminis
Mumiæ
Ceræ novæ
Adipis anatis
Stercoris columbini
Olei ex vivo sulphure
Olei juniperini
Olei laurini
Lini
Canabis
} an. ℔.v.

Petrolei

Petrolei
Philoſophorum } an. ℔.ʒ.
Vitellini
Salis petræ lib.x.
Salis ammoniaci unc.vij.

Imbuantur aquâ ardenti omnia ità, ut cooperiantur, tum ſepulta in equi ventre tertio quoque die, & lectus renovetur. Poſt hæc extrahatur anima Seraphino: quam ſpiſſabis bubuli ſtercoris pulvere tenuiſſimo. In hoc Semimaurus ille canit miracula, vel Solis radiis ignem concipere. Neq; id, in quo eſt urere, ſed admotâ ſolâ urinâ, aut aceto extingui, injectâ ve terra ſuffocari poſſe. In ipſa aqua invictum pertinaciter ardere: tàtum abeſſe, ut ab ea quicquam patiatur. Hos ignes in vaſa conjectos etiam nunc in hoſtes jaculantur. Id vaſis genus apud veteres Græcos ἀντίχειρ dicebatur. *Scaliger.*

Ignis inextinguibilis.

Recipe Vernicis, quâ coria inaurantur, lib.x.
Sulphuris vivi lib.iv.
Olei reſinæ lib.ij.
Salnitri lib.j.s.
Olibani lib.j.
Caphuræ unc.vj.
Aquæ vitæ optimæ unc.xiv.

Miſceantur omnia optimè ad lentum ignem: & fiet mixtura, qua imbutæ ſtuppæ, & in ollas poſitæ, atque accenſæ, ignem inextinguibilem reddunt, quocunque fuerint projectæ. *Fioravantus.*

Ignis inextingnibilis.

Recipe Vernicis ſupradictæ lib.xij.
Olei reſinæ } an. ℔.j.
Olei ceræ
Olei terebinthinæ unc.viij.
Sulphuris vivi lib.ij.
Salnitri lib.iv.
Camphuræ lib.j.
Aquæ vitæ lib.ij.
Picis græcæ pulverizatæ lib.iij.

Miſceantur ad ignem lentum, & fiat mixtura. *Fioravantus.*

Ignem ex poculo aquæ pleno conspicere.

Recipe ovum gallinæ, à quo vitellum unà cum albumine fuerit exemtum, & imple sequenti pulvere. Accipe sulphuris vivi, calcis vivæ ana quantum sufficit; redigantur in pulverem, & in prædictum ovum ponito, foramen cerâ obturato. Cùm ignem ex eo videre voles, in poculum aquæ plenum ponito. *Fallopius.*

Ignem sub aqua conspicere.

Recipe Calcis vivæ, Sulphuris vivi } an. q.s.
Petrolei, Ceræ } an. parum.

Misce: & in aquam ponito. *Fallopius.*

Ignem manu tractare.

Recipe Altheæ quantum sufficit, misceatur cum ovi albo, quo manus inungantur, & siccatæ ignem tractare poterunt. *Fallopius.*

Lapis ignem humido quovis excitans.

Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas conjicere, vivâ calce immersum, meliusq; fuerit, si colophoniam adjeceris cum calce pari: cùm vas expleveris, figulari cretâ circumlinito spiramento fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in unam ollam conjiciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alterius eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit, & rorefiat: cùm opus fuerit, aqua vel saliva superinfusa flammam elevabit: quâ sopita, loco calido ad usum recondito. *Porta.*

Alia faciendi ratio.

Si vivi sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, novæ calci addantur ac omnia mortario conterantur usque adeò tenuia, ut in auras evolare possint, simul stricto linteolo deligata convolvantur testaceo vase clausa, superillita argilla, ferventi deficcentur Sole, figulorum imponatur fornaci: cumque figulinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt, & redigantur, extracta ad usum ministrantur. *Idem.*

Aliter.

Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, salnitri sæpè

pè purgati quadruplum, æquali pondere caphura, vivi sulphuris ignem nondum experti, & terebinthinæ resinæ oleum, & vini fecis concretæ, quas semper tartarum vocabimus posthac: hæc omnia mola vel pila trita cribrentur: quæ infracta supersunt denuò terantur cribrenturque: insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamq; infundas, ut supereemineat, vitreo vase condito, & operculato, ne halitum expiret; fimo supponatur duobus, vel tribus mensibus, denis vicissim diebus innovando, donec mellis crassamentum imitetur, nec ullum divisionis judicium prębeat, flagranti inde carbone infervescat, dum humiditas omnis evolet, & penitus siccata in lapidem coëat. Si hoc cognoveris, vas frange, & exemtam iterum terito compositionem, aquâ vel humore aliquo leviter superinfuso, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum. *Jo. Baptista Porta.*

Ignis volans.

Accipe libram unam sulphuris, libras duas carbonum salicis, libras sex salis petrosi: quæ tria subtilissimè terantur in lapide marmoreo, postea aliquid posterius ad libitum in tunica de papyro volanti, vel tonitruum faciente, ponatur. *Albertus.*

Ut ignis Chrystallo rotundo accendatur.

Si sphærula perfectè rotunda, vel si planum vitrum paretur, uti specillum, & aliquantulum soli oppositum retrò partem in adversam radios uniens, ustulat: tamdiu enim materiam illam ignium conceptricem removebis, & appropinquabis, dum radiorum reflexorum conum inveneris, inde paululum immorando ignis emicat, inde & præcipuè mirabilius, si parva magnæ extet sphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore urenda sunt, non utilius posse, quàm crystallina pila adversus Solis radios opposita. *Porta.*

Candelas ut unico filo accendas.

Multas candelas unico filo accendes, si priùs aquâ madefactum sulphure & auripigmento cum oleo dissolutis illinas: sed utrumque purgatum esse oportet: nihil enim uritur à tenui vel exiguo igne, donec aquâ maduerit. *Cardanus de varietate rerum.*

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt.

Quæ ligna attritu ignem concipiunt, sunt quæ maxi-

mè calida, ut laurus rhamnus, ilex, & tilia. Menester verò morum addit: & conjiciunt, quòd ascias illicò retundant, & hebetent: ex his omnibus terebrum faciunt, ut attritu acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat; conceptaculum verò ex molli, uti hedera, ferula sylvestri vite, & similib, arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summum ea deteriora ad ignarium usum veniunt, & rejiciuntur, quæ umbrosis contectisque locis assurgunt. Et sic commodiùs expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaverit, & quod præstantius est, fune super eam celeriter, & vehementer moto, & ubi fumum elevabit, adjecto minuti sulphuris momento fomitem admoveris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tussilaginis radices reperti: ocius enim ignē concipiunt retinentque. Ex ignariis olea ut inepta rejiciuntur, pinguiori materia, & immodico humore referta. *Joan. Baptista Porta.*

Ex carabe ignis quomodo fiat.

Et dixerunt, in Carabe, quando multum teris ipsum, & sufflas versus lampadem cum sufflatorio, inflammatur ex eo ignis magnus, & ab eo nihil contactum comburitur. *Albertus Magnus.*

Ignem manu tractare.

Si vis portare in manu tua ignem, ut non offendat, accipe calcem dissolutam cum aqua fabarum calida, & aliquantulum magranculis, & aliquantulum malvavisci, & permisce illud cum eo benè, deinde line cum eo palmam tuam, & fac siccari, & pone in eam ignem, & non nocebit. *Albertus Magnus.*

Ut quis totus videatur ignitus.

Quando vis ut quis totus videatur ignitus à capite usque ad pedes, & non lædatur: accipe malvaviscum album, confice cum albumine ovorum, deinde line cum eo corpus tuum, & dimitte, donec exsiccetur: & deinde line te cum albumine, & postea pulveriza super illud sulphur subtile: inflammatur enim ignis in eo, & non lædit, & si facis super palmam, poteris tenere ignem sine læsione. *Albertus.*

Ignitus totus videri.

Prædictâ ubi te liniveris mixturâ, resiccari curatò, & tritum

tum subtilissimè sulphur inspergito: flammam admoveas, ubi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minùs commodum fuerit sulphur, ardentis aquæ irroratus aspergine, quam diximus, ignem admove, & aliquantulum sub ea tutus deges. *Joan. Baptista Porta.*

Igne tueri aliquid, ne comburatur.

Ea considerato, quæ summè frigida obstupent, & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionem ab igne non vincuntur, uti Amiantus lapis, quem palmeum alumen vocant, extincta calx, ovi albumen, altheæ succus, hyoscyamus, psylii semen: hæc cum succis permiscentur, dum linimenti speciem assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen, ut omninò tutus & intrepidus pertractare possis, vel per ignem ambulare, ex Animante lapide, mappæ texuntur: & si sordidatæ, igni projiciuntur, candori pristino restituuntur. *Porta.*

Ut res in igne non comburatur.

Si vis ut res projiciatur in ignem, & non comburatur, Accipe glutem piscis partem unam, & aluminis tantundem: illi permisceatur totum, & fundatur super ipsum acetum vini, & commisceatur cum eo quicquid vis: projice in ignem, sine cum hoc linimento, non comburetur. *Albertus Magnus.*

Candela pavorem inducens.

Accipe pannum lini, novum album, & fac ex eo licinium, & pone in concavitate ejus cutem serpentis, & salem grossum, & sacra ipsum oleum olivæ, & da cui vis, & statim cùm accensum fuerit, ipsum trepidabit, & timebit valdè. *Idem.*

Ut homines in igne non comburantur.

Experimentum mirabile, quod facit homines ire in ignem sine læsione vel portare ignem, vel ferrum ignitum sine læsione in manu. Accipe succum bismalvæ, & album ovi, & semen psyllii, & calcem, & pulveriza, & confice cum illo albumine ovi, succum raphani commisce, ex hac confectione illinas corpus tuum, vel manum, & dimitte siccari, & postea iterum illinas, & post hoc poteris audaciter sustinere ignem sine nocumento. *Idem.*

Ut filum igne non aduratur.

Cur filum ovo circumdatum, non solùm in prunis, sed nec in flamma ardet? quia non fit ignis, nisi calor ad summum deducatur: at semper prohibetur ab ovo, ne ad summum deducatur: quia ovū comburi non potest: at quod non comburitur, aliquo modo semper refrigerat, quod est maximè calidum. *Card. de subtilitate.*

Ignis, qui oleo extinguitur, & aquâ accenditur.

Hic ea sunt consideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea spontè accenduntur, uti caphura, & viva calx. Unde si cerâ, naphthâ, & sulphure mixtum composueris, ignemq; concipiens, ubi oleum injeceris, vel cænum, extinguitur: reviviscit enim, & majorem concipit ignem, infusâ aquâ. Hac fiunt compositione faces, quæ fluminum trajectu, & pluviosis temporibus non extinguuntur. Narrat Livius, vetulas quasdam in eorum ludis, accensis facibus ex his confectis, Tyberim tranâsse, ut miraculum expectantibus, & cernentibus ostentarent. *Joan. Bapt. Porta.*

Aqua ardens.

Vetus, validum, & nigrum vitrum habeas: inde intus vivam immitte calcem, rartarum, sal, vivumq; sulphur, vitreis chymistarum organis aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere desierit, nisi tota consumetur, vel parum relinquat, si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoveas, ilicò ignem arripit: si in murum projeceris, vel è fenestra noctu, innumeris scintillis, & igniculis accensum aërem videbis: ardet in manibus detenta, nec comburit multum, id autem advertito. si pluries distillabis, minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, spongiam oleo madidam vasis ori in distillatione accommodato, phlegma autem penetrare non sinit. *Idem.*

Flammam eminus projicere.

Id commodè faciunt colophonia, thus, & succinum præcipuè: nam si flammam concipit, in altum se tollit, eminus flāmam emittens: si inter digitos candelam continebis: in palma autem pinsitum pulverem, dumq; projicis, evolet pulvis per candelæ flammam. *Idem.*

Ignis

Ignis Græcus.

Ignem Græcum sic facias. Recipe sulphur vivum, tartarum, sarcocollam, picolam, sal coctum, petroleũ, & oleum commune, fac bullire benè, & si quid imponitur in eo, accenditur, sive lignum sive ferrum, & non extinguitur nisi uriнâ, aceto, vel arenâ. *Albertus.*

Manicæ metallicæ ad durissima igne colliquanda.

Vasa longitudinis cubitorũ quatuor, aut saltem trium, latitudinis dodrantis, crassitudinis digitorum trium, in imo flexa, ac ad cubili figuram ferme formata, sine fundo, ex silice nigro maculis albis inspersо fiunt: in medio longitudinis foramen, atque in eo canalis ad unguem collocatus, per quem spiritus follium intus feratur: in imo foramen, per quod liquata materia descendat. Ima pars vasis obstruitur, eo (ut dixi) relicto osculo, argilla & carbonibus tritis simul tusis, & in formam cæmenti ac tenaciorem redactis. Hęc sic disposita, a similitudine Manicæ metallicæ dicuntur. Implentur intus materia, quam liquare propositum est, atque carbonibus alternatim conclusus hic ignis summam habet vim, cunctaq; necesse est, si non liquantur, uri. Non vulgaris utilitas est spiritus, qui per canalem ex follibus intus immittitur: hic primò, quod palàm est, ignem accendit, & flammam suscitat, ipsumque ignem cogit vehementiùs penetrare. Secundò cùm frigidus sit, conceptum à metallo calorem cogit, ac intrò pellit, atque sic materiam, in qua est, dissolvit. Tertiò, si quid liquatum est, ne uratur, prohibet, caloremque mitigat. *Cardanus de subtilitate.*

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

Tu qui prævidus ad lectionem rerũ accedis, quas larga, eademq; prodiga natura humano usui liberaliter fœneratur, abditas, & delitescentes, cumque curat tenebris innoxium reddere (quod non est profectò aspernabile) ex iis ingeniosè requirere, quę præstare possunt: pleraq; enim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient, multa Aristoteles, multaque passim experientia demonstrat; seu bestiolæ, ex insectorum genere, quas Græci πυγολαμπίδας, Latini nitedulas, sive cicindelas vocant. Sunt fungi, capita & squamæ piscium, ut recentis trichiæ, & vulgò harenagi dicti. Sic milvus, sive milvago, quod oculi noctu splendeant, lucerna dicitur. Pectinum ungues in tene-

bris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estque in Germaniæ saltu, in Hercinia, apparens volucris, cujus lucent pennæ ignium modo, earumque splendore viatores, per innumeras illas solitudines, itinerum dubios moderantur eventus. Sic de spondilis, plerisque ostraco dermorum generibus, vel super eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ, & terrestris meminit Aelianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpè manibus marinam aquam exagitatam, igneis scintillis corruscantem vidimus. Narrat Josephus vallem, in qua est locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cujus valdè miratus est Democritus. Jam quercus piæaridi candicis, situque marcidi, argenteo noctu splendore adspectum movent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumsecus pro corporis modo illuminando: & multa sunt quoque noctu lucibilia, gravissimorū auctorum testimonio comprobata. At series admonet, doceamus inde humorem extrahere, ex quò latiùs diffusiusque proficiscitur lumen, & emanet, ut noctu videri possit. Jam infrà patescit exemplum: Nitedulæ igneo multum colore corruscantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore rescindimus: præcavendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immisceatur porphyretico lapide terendo, diebus quindecim, vel plusculis sub fimo vitro condimus: fueritque præstantius, ne latera contingant, sed pendeant: jam elapsis diebus, furno vel calentis aquæ balneo vase imposito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subjecta paropside recipias, ac pellucido crystallino orbe condito: sic conclavis medio, lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui est circa illam, ut majusculæ literæ noctu possint conspectari: dummodo à non magis splendido illustretur: sic enim illius penitus exiguum lumen exolescit, ut interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum dissimilis est aqua, ex dictorum piscium squamis sedulò extracta, quam sæpè separari vidimus, nec à prima ferè dignoscitur, eademque in reliquis parandi ratio jam patet, eisque utimur in dicendis. *Joan. Bapt. Porta.*

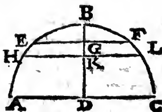
Aqua ardens.

Aquam ardentem sic facies: Accipe serpentinam, quam destilla-

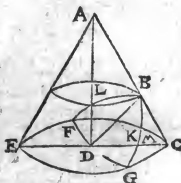
destillabis per alembicum, velut aqua ardens exibit: etiam misce vino, aut cui vis, & accenditur, si appropinquas ei candelam. *Albertus.*

Comburentia specula.

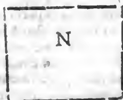
Verùm cùm duo videantur esse modi accendendi ignem ex speculo: primus, ut omnes radii in centrum speculi incidentes, colligantur in uno puncto per reflexionem, qui fit cùm cavo speculo sphærico. Secundus est, ut omnes æquidistantes colligantur, qui à Sole prodeunt, in punctum unum, qui etiam fit parabile: extare de hoc libros Archimedis, ubi docet comburentia specula parabole constare, Franciscum Mauroliciumm Messanensem scripsisse, apud Conradum Gesnerum invenio. Res autem sic se habet: Cùm superficiēs conum rectum secat, & superficies dimetiens æquidistat lateri trigoni inscripti superficiei conum per axem ex vertice secantis, superficies illa parabole dicitur, quæ fit *A B C*, cujus recta à vertice *B*. dividens *A C*. rectam subjectum æquis lateribus, cuivis *B. A.* & *B C*. vocetur dimetiens *B D*. *A C*. autem diameter. basis coni *K*. medium *B D*. dico *H K L*. talem semper habere proportionem ad perpendicularem quamcunque ex latere super dimetiens venientem, qualis est ipsius perpendicularis ad partem dimetientis inter verticem & perpendicularem interceptam. Velut sit perpendicularis *F G*. talem habebit igitur *H L*. proportionem ad *F G*. qualis *G F*. ad *G B*. & vocabitur tunc *H L*. latus rectum, & omnes lineæ æquidistantes *B D*. seu radii reflectentur in *K*. Est verò *H L*. semper quadrupla *B K*. Sed si propositum sit facere speculum, quod procul comburat, qualem fecisse Galenus narrat Archimedem, qui hostium triremes deusserit: manifestū est specula, seu à parabole sumta fuerint, seu à circulo, ac sphæra, maxima esse oportere, id est, portiones maximarum sphærarum aut conorum maximorum, parabolis parem non tamen maximam. Velut si ad *M*. passus extendere ignem libeat, circulum describemus, cujus dimetiens sit duo millia passuum, hujus tantum assumemus portionem, ut

ut rotunditas non lateat, partem scilicet sexagesimam, cui dimetientem pro altitudine in termino uno adjiciemus, & dimetiente fixo circumagemus circuli partem, quæ nobis portionem sphæræ describet: quàm cùm expoliverimus, ignem Soli exposita procul & validissimum ad passus *M.* accendat. Nunc autem non adeò utilis ob bellicas machinas: olim verò tutissima. Quæ verò à parabole procedit conflagratio, potentior est. Ea autem sic fit. Sit locus, qui comburi debet mille passibus distans. Facio *B K.* passuum mille, cui rectam coæqualem adjicio *K D.* ipsi autem *B D.* æqualem ad perpendiculum facio *B A.* & ex altera parte *B C.* æqualem *B A.* & ductis *D A.* & *D C.* facio *D.* centrum basis coni, & *A D.* axem: nam angulus *A D C.* rectus est, & circumvolvo *A C.* ut fiat conus, & describetur circulus à linea *D C.* tanquam semidiametro pro coni basi: hunc divido duabus diametro ad rectos angulos se secantibus *C E.* & *F G.* in centro *D.* Erit etiam ut *B.* punctus circumferentiam circuli describat circa conum, quæ sit *H B.* Duco igitur à vertice coni rectam ad extremitatem unius diametri basis, puta ad *C.* ubi secat circuli peripheriam, ut in *B.* ex illo puncto duco lineas

rectas ad extremitates alterius diametri *B F.* & *B G.* superficies igitur, in qua est trigonus *B F G.* ubi secat superficiem coni, facit duas obliquas lineas *B F.* & *B G.* quas ex chalybe optimo, ne flectantur, fieri oportet, assumtâ tantùm parte, puta *B L.* & *B M.* æqualibus, quæ sunt latera paraboles. Inde assumes molem ex gypso *N.* majorem latitudine *L B M.* in vertice quem sensim cotibus atteres, donec imposita parabole *L B M.* circumversaque undique tangat, sineque impedimento circumvertatur. Quòd

cùm

cùm effeceris, huic moli vitrum candens aptabis, efficiesque parabolem, quæ à tergo super asperso plumbo radios omnes è Sole æquidistantes, qui omnium sunt robustissimi, in punctum K. id est, passibus mille distantem reflectent, comburentque statim. Hæc autem ab Archimede planè demonstrata sunt, ut etiam Antonius Gonzaga ad nos transtulerit. *Card. de subtil.*

Ignis ex aqua.

Ut ignis de aqua extra eat, testam ovi accipe, & sulphur vivum tritum impone, & calcem, & claude foramen: & mitte in aquam & intenditur, & ducitur: quod si ponatur caphura super aquam, accenditur, & comburitur in aqua. *Albertus Magnus.*

Ut in somno omnia revelentur.

Suffumigatio ad videndum in somno, quod futurum est de bono & malo. Accipe sanguinem asini congelatum, & lupi cervini pinguedinem, & storacem, aggrega totum ponderibus æqualibus, & conficiantur, & fiant grana, & suffumigetur cum eis domus. Tu enim videbis in somno tuo, qui narrabit tibi omnia. *Idem.*

Candela, quæ cùm accenditur, agitatur.

Si vis facere candelam vel licinium, quæ cùm accenditur agitatur, & ambulat: accipe cutem lupi, & cutem canis, & fac utrisq; licinium, & accende ipsum cum oleo olivæ, & statim movebitur. *Idem.*

Lumen pedere faciens.

Operatio lampadis est mirabilis, quam si quis tenuerit, non cessat pedere, donec dimiserit eam: accipe sanguinem testudinis, exsicca ipsũ in panno lini, & fac ex ipso liciniũ, & illumina ipsum in lampade, da ipsum cui vis, & dic illumina: nam ipse non cessabit pedere, donec dimiserit illud, & est mirabile. *Albertus.*

Lampas, quæ cùm accenditur in loco ranarum, non cantant, sed omnes silent.

Accipe pinguedinem crocodili, & confice ipsam cum cera, albifica in Sole, & fac ex eo licinium, & illumina cum eo in loco, ubi sunt ranæ, & cùm viderint istud, statim tacebunt. *Idem.*

Candela quosvis referens colores.

Lampas vitrea admodum splendida, & diaphana, quæcunq;

cunq; suo lumine illustrabit, crocea reddet, & lutea, alii flava, si pulveri croci oleum ellychnio vicinum respergatur. De aliis coloribus idem erit experimentum: modò cubiculum aliud lumen non agnoscat. *Mizaldus.*

Coloratum cubiculum.

Viride cubiculum sic videbis. Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, ut pertranseuntes radii medii colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni, quo vivit humido, immisceatur ærugo, unà ritè terantur, ut humor fiat viridis, lichneus ex linteo, coloris ejusdem, vel è grossipio paretur uncto: lampade in illa perluratur, oppositum feriens lumen, viride omne; & intuentium vultus ostentat. Nigrum autem omne si videre desiderabis: atramentum immisce omni fuliginem vel simile: melius autem è sepiis immissum atramentum, nam lucernis admotum, si accenditur, atra lucet flamma. Sic Anaxilaum lusisse fertur: sæpè enim ex atramento sepiæ astantes Æthiopes reddebat, & nigros. Flavum si teres omne, uti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices, & oleo permiscebis, & accendes in eo funiculum, flavâ lampade, croceum conspicies omne. Viride partim, flavum partim, & nigrum si præoptabis, hæc in simul permisceto: uti quoque tradit Simeon Sethi, si quis thryallida, id est, lucernæ stupam, in sepiæ atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtarum rerum inspersionem. Sed maximè id perpendendum duco, luces omnes amovere, ne lumine illo impediatur, superetúrque è lampade color emanans, & frustretur illusio: si die fuerit, claudantur fenestræ, ne aliquod lumen irrumpens præstigium destruat. *Joan. Baptista Porta.*

Ut in palatio omnia videantur nigra.

Quando volueris, ut quæ sunt in palatio, videantur nigra: Accipe de spuma maris, & calcantho, & permisce ea filis, deinde humecta cum ea lichnium; & illumina cum eo lampadem. *Albertus.*

Ut Lampade noctu ranæ taceant.

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto ellychnio, ac accenso in lacuum ripis, statim ranas omnes silere. Africanus autem naturalius & certius in Geoponicis græcis, omne id ait evenire lucerna: nam

sume medullam de osse principalis dextri humeri, & misce cum virga virginea, & line funiculum, & pone super liminaria domus: ingredientes domum tria capita habebunt, hi, qui in domo sunt intrantibus asini videbuntur. *Albertus.*

Ut caput hominis videatur caput asini.

Tolle de segmine aselli, & unge hominem in capite. *Albertus.*

Candelà, quæ facit homines equinis, aliorúmve animalium capitibus videri.

Diu multumq; cogitavi, utrum antiquitùs arcana hujusmodi ignorarentur, an veritati responderent, quæ de iis dicuntur, & ab impostoribus promittuntur: nec parum gavisus sum, cùm inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuère curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parum in his inveniendis desudavimus ad explendam nostram historiam, nec abre fuerit eorum commeminisse, & in medium afferre, experientiæ accommodando, iis primò assuescat operator, ad alia paulatim deveniens: docenturque primò, quomodo videri possit omne. *Joan. Baptista Porta.*

Ut facies insignis videatur maciei & palloris.

Sic faciliter opus exequeris: vitreo amplioris cratêre, valde infundas vinum vel græcum, intus sal injice, quantum pugno quis capere posset, flagrantibus impone sine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admove, & succendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, ut sibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fodinis evenit, ubi campanæ conflantur, & metallica tam opertum omne diro visitur colore, ut demirari contingat labia squallore perfusa, punicea in lividum & nigrum commeantia. Accensum quoque sulphur astantium medio collocetur, & fortiùs operabitur idem. Sic quoque Anaxilaum Philosophum ludere solitum esse comperimus. Sulphur enim calici novo immissum carbonibus subditis circumferens, convivis exardescentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam spontè ardens sulphur tales dabat vultus. *Porta.*

Ut homines videantur elephantes.

Accipe speciem, quæ dicitur Alchachengi, & contere,

Ignem ex poculo aquæ pleno conspicere.

Recipe ovum gallinæ, à quo vitellum unà cum albumine fuerit exemtum, & imple sequenti pulvere. Accipe sulphuris vivi, calcis vivæ ana quantum sufficit; redigantur in pulverem, & in prædictum ovum ponito, foramen cerâ obturato. Cùm ignem ex eo videre voles, in poculum aquæ plenum ponito. *Fallopius.*

Ignem sub aqua conspicere.

Recipe Calcis vivæ, Sulphuris vivi } an. q.s.
Petrolei, Ceræ } an. parum.
Misce: & in aquam ponito. *Fallopius.*

Ignem manu tractare.

Recipe Altheæ quantum sufficit, misceatur cum ovi albo, quo manus inungantur, & siccatæ ignem tractare poterunt. *Fallopius.*

Lapis ignem humido quovis excitans.

Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas conjicere, vivâ calce immersum, meliusq; fuerit, si colophoniam adjeceris cum calce pari: cùm vas expleveris, figulari cretâ circumlinito spiramento fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in unam ollam conjiciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alterius eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit, & rorefiat: cùm opus fuerit, aqua vel saliva superinfusa flammam elevabit: quâ sopita, loco calido ad usum recondito. *Porta.*

Alia faciendi ratio.

Si vivi sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, novæ calci addantur ac omnia mortario conterantur usque adeò tenuia, ut in auras evolare possint, simul stricto linteolo deligata convolvantur testaceo vase clausa, superillita argilla, ferventi desiccentur Sole, figulorum imponatur fornaci: cumque figulinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt, & redigantur, extracta ad usum ministrantur. *Idem.*

Aliter.

Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, salnitri sæpè

pè purgati quadruplum, æquali pondere caphura, vivi sulphuris ignem nondum experti, & terebinthinæ resinæ oleum, & vini fecis concretæ, quas semper tartarum vocabimus posthac: hæc omnia mola vel pila trita cribrentur: quæ infracta supersunt denuò terantur cribrenturque: insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamq, infundas, ut supereimineat, vitreo vase condito, & operculato, ne halitum expiret; fimo supponatur duobus, vel tribus mensibus, denis vicissim diebus innovando, donec mellis crassamentum imitetur, nec ullum divisionis judicium prębeat, flagranti inde carbone infervescat, dum humiditas omnis evolet, & penitus siccata in lapidem coëat. Si hoc cognoveris, vas frange, & exemtam iterum terito compositionem, aquâ vel humore aliquo leviter superinfuso, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum. *Jo Baptista Porta.*

Ignis volans.

Accipe libram unam sulphuris, libras duas carbonum salicis, libras sex salis petrosi: quæ tria subtilissimè terantur in lapide marmoreo, postea aliquid posterius ad libitum in tunica de papyro volanti, vel tonitruum faciente, ponatur. *Albertus.*

Ut ignis Chrystallo rotundo accendatur.

Si sphærula perfectè rotunda, vel si planum vitrum paretur, uti specillum, & aliquantulum soli oppositum retrò partem in adversam radios uniens, ustulat: tamdiu enim materiam illam ignium conceptricem removebis, & appropinquabis, dum radiorum reflexorum conum inveneris, inde paululum immorando ignis emicat, inde & præcipuè mirabimur, si parva magnæ extet sphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore urenda sunt, non utiliùs posse, quàm crystallina pila adversus Solis radios opposita. *Porta.*

Candelas ut unico filo accendas.

Multas candelas unico filo accendes, si priùs aquâ madefactum sulphure & auripigmento cum oleo dissolutis illinas: sed utrumque purgatum esse oportet: nihil enim uritur à tenui vel exiguo igne, donec aquâ maduerit. *Cardanus de varietate rerum.*

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt.

Quæ ligna atteritu ignem concipiunt, sunt quæ maxi-

mè calida, ut laurus rhamnus, ilex, & tilia. Menester verò morum addit: & conjiciunt, quòd ascias illicò retundant, & hebetent: ex his omnibus terebrum faciunt, ut attritu acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat; conceptaculum verò ex molli, uti hedera, ferula sylvestri vite, & similib. arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summum ea deteriora ad ignarium usum veniunt, & rejiciuntur, quæ umbrosis contectisque locis assurgunt. Et sic commodiùs expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaverit, & quod præstantius est, fune super eam celeriter, & vehementer moto, & ubi fumum elevabit, adjecto minuti sulphuris momento fomitem admoveris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tussilaginis radices reperti: ocius enim ignē concipiunt retinentque. Ex ignariis olea ut inepta rejiciuntur, pinguiori materia, & immodico humore referta. *Joan. Baptista Porta.*

Ex carabe ignis quomodo fiat.

Et dixerunt, in Carabe, quando multum teris ipsum, & sufflas versus lampadem cum sufflatorio, inflammatur ex eo ignis magnus, & ab eo nihil contactum comburitur. *Albertus Magnus.*

Ignem manu tractare.

Si vis portare in manu tua ignem, ut non offendat, accipe calcem dissolutam cum aqua fabarum calida, & aliquantulum magranculis, & aliquantulum malvavisci, & permisce illud cum eo benè, deinde line cum eo palmam tuam, & fac siccari, & pone in eam ignem, & non nocebit. *Albertus Magnus.*

Ut quis totus videatur ignitus.

Quando vis ut quis totus videatur ignitus à capite usque ad pedes, & non lædatur: accipe malvaviscum album, confice cum albumine ovorum, deinde line cum eo corpus tuum, & dimitte, donec exsiccetur: & deinde line te cum albumine, & postea pulveriza super illud sulphur subtile: inflammatur enim ignis in eo, & non lædit, & si facis super palmam, poteris tenere ignem sine læsione. *Albertus.*

Ignitus totus videri.

Prædictâ ubi te liniveris mixturâ, resiccari curatò, & tritum

tum subtilissimè sulphur inspergito: flammam admoveas, ubi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minùs commodum fuerit sulphur, ardentis aquæ irroratus aspergine, quam diximus, ignem admove, & aliquantulum sub ea tutus deges. *Joan. Baptista Porta.*

Igne tueri aliquid, ne comburatur.

Ea considerato, quæ summè frigida obstupent, & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionem ab igne non vincuntur, uti Amiantus lapis, quem palmeum alumen vocant, extincta calx, ovi albumen, altheæ succus, hyoscyamus, psylii semen: hæc cum succis permiscentur, dum linimenti speciem assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen, ut omninò tutus & intrepidus pertractare possis, vel per ignem ambulare, ex Animante lapide, mappæ texuntur: & si sordidatæ, igni projiciuntur, candori pristino restituuntur. *Porta.*

Ut res in igne non comburatur.

Si vis ut res projiciatur in ignem, & non comburatur, Accipe glutem piscis partem unam, & aluminis tantundem; illi permisceatur totum, & fundatur super ipsum acetum vini, & commisceatur cum eo quicquid vis: projice in ignem, line cum hoc linimento, non comburetur. *Albertus Magnus.*

Candela pavorem inducens.

Accipe pannum lini, novum album, & fac ex eo licinium, & pone in concavitate ejus cutem serpentis, & salem grossum, & sacra ipsum oleum olivæ, & da cui vis, & statim cùm accensum fuerit, ipsum trepidabit, & timebit valdè. *Idem.*

Ut homines in igne non comburantur.

Experimentum mirabile, quod facit homines ire in ignem sine læsione vel portare ignem, vel ferrum ignitum sine læsione in manu. Accipe succum bismalvæ, & album ovi, & semen psyllii, & calcem, & pulveriza, & confice cum illo albumine ovi, succum raphani commisce, ex hac confectione illinas corpus tuum, vel manum, & dimitte siccari, & postea iterum illinas, & post hoc poteris audaciter sustinere ignem sine nocumento. *Idem.*

Ut filum igne non aduratur.

Cur filum ovo circumdatum, non solùm in prunis, sed nec in flamma ardet? quia non fit ignis, nisi calor ad summum deducatur: at semper prohibetur ab ovo, ne ad summum deducatur: quia ovũ comburi non potest: at quod non comburitur, aliquo modo semper refrigerat, quod est maximè calidum. *Card. de subtilitate.*

Ignis, qui oleo extinguitur, & aquâ accenditur.

Hic ea sunt consideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea spontè accenduntur, uti caphura, & viva calx. Unde si cerâ, naphthâ, & sulphure mixtum composueris, ignemq; concipiens, ubi oleum injeceris, vel cænum, extinguitur: reviviscit enim, & majorem concipit ignem, infusâ aquâ. Hac fiunt compositione faces, quæ fluminum trajectu, & pluviosis temporibus non extinguuntur. Narrat Livius, vetulas quasdam in eorum ludis, accensis facibus ex his confectis, Tyberim tranâsse, ut miraculum expectantibus, & cernentibus ostentarent. *Joan. Bapt. Porta.*

Aqua ardens.

Vetus, validum, & nigrum vitrum habeas: inde intus vivam immitte calcem, tartarum, sal, vivumq; sulphur, vitreis chymistarum organis aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere desierit, nisi tota consumetur, vel parum relinquat, si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoveas, ilicò ignem arripit: si in murum projeceris, vel è fenestra noctu, innumeris scintillis, & igniculis accensum aërem videbis: ardet in manibus detenta, nec comburit multum, id autem advertito. si pluries distillabis, minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, spongiam oleo madidam vasis ori in distillatione accommodato, phlegma autem penetrare non sinit. *Idem.*

Flammam eminus projicere.

Id commodè faciunt colophonia, thus, & succinum præcipuè: nam si flammam concipit, in altum se tollit, eminus flãmam emittens: si inter digitos candelam continebis: in palma autem pinsitum pulverem, dumq; projicis, evolet pulvis per candelæ flammam. *Idem.*

Ignis

Ignis Græcus.

Ignem Græcum sic facias. Recipe sulphur vivum, tartarum, sarcocollam, picolam, sal coctum, petroleũ, & oleum commune, fac bullire benè, & si quid imponitur in eo, accenditur, sive lignum sive ferrum, & non extinguitur nisi urinâ, aceto, vel arenâ. *Albertus.*

Manicæ metallicæ ad durissima igne colliquanda.

Vasa longitudinis cubitorũ quatuor, aut saltem trium, latitudinis dodrantis, crassitudinis digitorum trium, in imo flexa, ac ad cubili figuram ferme formata, sine fundo, ex silice nigro maculis albis inspe ſo fiunt: in medio longitudinis foramen, atque in eo canalis ad unguem collocatus, per quem spiritus follium intus feratur: in imo foramen, per quod liquata materia descendat. Ima pars vasis obstruitur, eo (ut dixi) relicto osculo, argilla & carbonibus tritis simul tusis, & in formam cæmenti ac tenaciorem redactis. Hęc sic disposita, a similitudine Manicæ metallicæ dicuntur. Implentur intus materia, quam liquare propositum est, atque carbonibus alternatim conclusus hic ignis summam habet vim, cunctaq; necesse est, si non liquantur, uri. Non vulgaris utilitas est spiritus, qui per canalem ex follibus intus immittitur: hic primò, quod palàm est, ignem accendit, & flammam suscitat, ipsumque ignem cogit vehementiùs penetrare. Secundò cùm frigidus sit, conceptum à metallo calorem cogit, ac intrò pellit, atque sic materiam, in qua est, dissolvit. Tertiò, si quid liquatum est, ne uratur, prohibet, caloremque mitigat. *Cardanus de subtilitate.*

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

Tu qui præavidus ad lectionem rerũ accedis, quas larga, eademq; prodiga natura humano usui liberaliter fœneratur, abditas, & delitescentes, eumque curat tenebris innoxium reddere (quod non est profectò aspernabile) ex iis ingeniosè requirere, quę præstare possunt: pleraq; enim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient, multa Aristoteles, multaque passim experientia demonstrat; seu bestiolæ, ex insectorum genere, quas Græci πυγολαμπίδας, Latini nitedulas, sive cicindelas vocant. Sunt fungi, capita & squamæ piscium, ut recentis trichiæ, & vulgò harenagi dicti. Sic milvus, sive milvago, quod oculi noctu splendeant, lucerna dicitur. Pectinum ungues in tene-

d 5

bris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estque in Germaniæ saltu, in Hercinia, apparens volucris, cujus lucent pennæ ignium modo, earumque splendore viatores, per innumeras illas solitudines, itinerum dubios moderantur eventus. Sic de spondilis, plerisque ostraco dermorum generibus, vel super eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ, & terrestris meminit Aelianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpè manibus marinam aquam exagitatam, igneis scintillis corruscantem vidimus. Narrat Josephus vallem, in qua est locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cujus valdè miratus est Democritus. Jam quercus piæaridi candicis, lituque marcidi, argenteo noctu splendore adspectum movent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumsecus pro corporis modo illuminando: & multa sunt quoque noctu lucibilia, gravissimorũ auctorum testimonio comprobata. At series admonet, doceamus inde humorem extrahere, ex quò latiùs diffusiusque proficiscitur lumen, & emanet, ut noctu videri possit. Jam infrà patescit exemplum: Nitedulæ igneo multum colore corruscantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore rescindimus: præcavendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immisceatur porphyretico lapide terendo, diebus quindecim, vel plusculis sub fimo vitro condinus: fueritque præstantius, ne latera contingant, sed pendeant: jam elapsis diebus, furno vel calentis aquæ balneo vase imposito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subjecta paropside recipias, ac pellucido crystallino orbe condito: sic conclavis medio, lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui est circa illam, ut majusculæ literæ noctu possint conspectari: dummodo à non magis splendido illustretur: sic enim illius penitus exiguum lumen exolescit, ut interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum dissimilis est aqua, ex dictorum piscium squamis sedulò extracta, quam sæpè separari vidimus, nec à prima ferè dignoscitur, eademque in reliquis parandi ratio jam patet, eisque utimur in dicendis. *Joan. Bapt. Porta.*

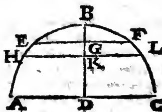
Aqua ardens.

Aquam ardentem sic facies: Accipe serpentinam, quam destilla-

destillabis per alembicum, velut aqua ardens exibit: etiam misce vino, aut cui vis, & accenditur, si appropinquas ei candelam. *Albertus.*

Comburentia specula.

Verùm cùm duo videantur esse modi accendendi ignem ex speculo: primus, ut omnes radii in centrum speculi incidentes, colligantur in uno puncto per reflexionem, qui fit cùm cavo speculo sphærico. Secundus est, ut omnes æquidistantes colligantur, qui à Sole prodeunt, in punctum unum, qui etiam fit parabile: extare de hoc libros Archimedis, ubi docet comburentia specula parabole constare, Franciscum Maurolicium Messanensem scripsisse, apud Conradum Gesnerum invenio. Res autem sic se habet: Cùm superficiès conum rectum secat, & superficies dimetiens æquidistat lateri trigoni inscripti superficiei conum per axem ex vertice secantis, superficies illa parabole dicitur, quæ sit *A B C*, cujus recta à vertice *B*. dividens *A C*. rectam subjectum æquis lateribus, cui vis *B. A.* & *B C*. vocetur dimetiens *B D*. *A C*. autem diameter basis coni *K*. medium *B D*. dico *H K L*. talem semper habere proportionem ad perpendicularem quamcunque ex latere super dimetiens venientem, qualis est ipsius perpendicularis ad partem dimetientis inter verticem & perpendicularem interceptam Velut sit perpendicularis *F G*. talem habebit igitur *H L*. proportionem ad *F G*. qualis *G F*. ad *G B*. & vocabitur tunc *H L*. latus rectum, & omnes lineæ æquidistantes *B D*. seu radii reflectentur in *K*. Est verò *H L*. semper quadrupla *B K*. Sed si propositum sit facere speculum, quod procul comburat, qualem fecisse Galenus narrat Archimedem, qui hostium triremes deusserit: manifestū est specula, seu à parabole sumta fuerint, seu à circulo, ac sphæra, maxima esse oportere, id est, portiones maximarum sphærarum aut conorum maximorum, parabolis parem non tamen maximam. Velut si ad *M*. passus extendere ignem libeat, circulum describemus, cujus dimetiens sit duo millia passuum, hujus tantum assumemus portionem, ut

ut rotunditas non lateat, partem scilicet sexagesimam, cui dimetientem pro altitudine in termino uno adjiciemus, & dimetiente fixo circumagemus circuli partem, quæ nobis portionem sphæræ describet: quàm cùm expoliverimus, ignem Soli exposita procul & validissimum ad passus *M.* accendat. Nunc autem non adeò utilis ob bellicas machinas: olim verò tutissima. Quæ verò à parabole procedit conflagratio, potentior est. Ea autem sic fit. Sit locus, qui comburi debet mille passibus distans. Facio *B K.* passuum mille, cui rectam coæqualem adjicio *K D.* ipsi autem *B D.* æqualem ad perpendiculum facio *B A.* & ex altera parte *B C.* æqualem *B A.* & ductis *D A.* & *D C.* facio *D.* centrum basis coni, & *A D.* axem: nam angulus *A D C.* rectus est, & circumvolvo *A C.* ut fiat conus, & describetur circulus à linea *D C.* tanquam semidiametro pro coni basi: hunc divido duabus diametro ad rectos angulos se secantibus *C E.* & *F G.* in centro *D.* Erit etiam ut *B.* punctus circumferentiam circuli describat circa conum, quæ sit *H B.* Duco igitur à vertice coni rectam ad extremitatem unius diametri basis, puta ad *C.* ubi secat circuli peripheriam, ut in *B.* ex illo puncto duco lineas

A
B
L
F
K
M
E
D
C
G

rectas ad extremitates alterius diametri *B F.* & *B G.* superficies igitur, in qua est trigonus *B F G.* ubi secat superficiem coni, facit duas obliquas lineas *B F.* & *B G.* quas ex chalybe optimo, ne flectantur, fieri oportet, assumtis tantum parte, puta *B L.* & *B M.* æqualibus, quæ sunt latera paraboles. Inde assumes molem ex gypso *N.* majorem latitudine *L B M.* in vertice quem sensim cotibus atteres, donec imposita parabole *L B M.* circumversaque undique tangat, sineque impedimento circumvertatur. Quod

N

cùm effeceris, huic moli vitrum candens aptabis, efficiesque parabolem, quæ à tergo super asperso plumbo radios omnes è Sole æquidistantes, qui omnium sunt robustissimi, in punctum *K.* id est, passibus mille distantem reflectent, comburentque statim. Hæc autem ab Archimede planè demonstrata sunt, ut etiam Antonius Gonzaga ad nos transtulerit. *Card. de subtil.*

Ignis ex aqua.

Ut ignis de aqua extra eat, testam ovi accipe, & sulphur vivum tritum impone, & calcem, & claude foramen: & mitte in aquam & intenditur, & ducitur: quod si ponatur caphura super aquam, accenditur, & comburitur in aqua. *Albertus Magnus.*

Ut in somno omnia revelentur.

Suffumigatio ad videndum in somno, quod futurum est de bono & malo. Accipe sanguinem asini congelatum, & lupi cervini pinguedinem, & storacem, aggrega totum ponderibus æqualibus, & conficiantur, & fiant grana, & suffumigetur cum eis domus. Tu enim videbis in somno tuo, qui narrabit tibi omnia. *Idem.*

Candela, quæ cùm accenditur, agitatur.

Si vis facere candelam vel licinium, quæ cùm accenditur agitatur, & ambulat: accipe cutem lupi, & cutem canis, & fac utrisq; licinium, & accende ipsum cum oleo olivæ, & statim movebitur. *Idem.*

Lumen pedere faciens.

Operatio lampadis est mirabilis, quam si quis tenuerit, non cessat pedere, donec dimiserit eam: accipe sanguinem testudinis, exsicca ipsũ in panno lini, & fac ex ipso liciniũ, & illumina ipsum in lampade, da ipsum cui vis, & dic illumina: nam ipse non cessabit pedere, donec dimiserit illud, & est mirabile. *Albertus.*

Lampas, quæ cùm accenditur in loco ranarum, non cantant, sed omnes silent.

Accipe pinguedinem crocodili, & confice ipsam cum cera, albifica in Sole, & fac ex eo licinium, & illumina cum eo in loco, ubi sunt ranæ, & cùm viderint istud, statim tacebunt. *Idem.*

Candela quosvis referens colores.

Lampas vitrea admodum splendida, & diaphana, quæcunq;

sume medullam de osse principalis dextri humeri, & misce cum virga virginea, & line funiculum, & pone super liminaria domûs: ingredientes domum tria capita habebunt, hi, qui in domo sunt intrantibus asini videbuntur. *Albertus.*

Ut caput hominis videatur caput asini.

Tolle de segmine aselli, & unge hominem in capite. *Albertus.*

Candelà, quæ facit homines equinis, aliorúmve animalium capitibus videri.

Diu multumq; cogitavi, utrum antiquitùs arcana hujusmodi ignorarentur, an veritati responderent, quæ de iis dicuntur, & ab impostoribus promittuntur: nec parum gavisus sum, cùm inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parum in his inveniendis desudavimus ad explendam nostram historiam, nec abre fuerit eorum commeminisse, & in medium afferre, experientiæ accommodando, iis primò assuescat operator, ad alia paulatim deveniens: docenturque primò, quomodo videri possit omne. *Joan. Baptista Porta.*

Ut facies insignis videatur maciei & palloris.

Sic faciliter opus exequeris; vitreo amplioris craterê, valde infundas vinum vel græcum, intùs sal injice, quantum pugno quis capere posset, flagrantibus impone sine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admove, & succendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, ut sibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fodinis evenit, ubi campanæ conflantur, & metallica tam opertum omne diro visitur colore, ut demirari contingat labia squallore perfusa, punicea in lividum & nigrum commeantia. Accensum quoque sulphur astantium medio collocetur, & fortiùs operabitur idem. Sic quoque Anaxilaum Philosophum ludere solitum esse comperimus. Sulphur enim calici novo immissum carbonibus subditis circumferens, convivis exardescentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam spontè ardens sulphur tales dabat vultus. *Porta.*

Ut homines videantur elephantes.

Accipe speciem, quæ dicitur Alchachengi, & contere,

& confice ipsam cum aliquantulo pinguedinis delphini, & fac ex eo grana sicut citri. Deinde fumiga ex eis super ignem stercoris vaccæ, quæ mulgetur, & non sit in domo locus, ex quo egrediatur fumus, nisi portas, & sit larga sub terra de intus. Nam omnes, qui sunt in mansione, videbuntur quasi ipsi sint homines magni in formis equorum, elephantum, & est mirabile valde. *Albertus.*

Ut homines videantur variâ formâ.

Accipe oculos bubonis, & oculos piscis, qui dicitur libinitie, & fel luporum: contrita ergo ea manibus commiscendo, & pone ea in vase vitreo. Cùm ergo vis operari eum, accipe adipem cujuscunque vis bestiæ, quod fiat hoc in forma ejus: liquefac eam, & permisce cum illa medicina, & inunge cum oleo lichnium quodcunque vis, deinde ipsum in medio ædis, videbuntur enim omnes homines in domo illa in forma illius bestiæ, cujus pinguedinem accepisti. *Albertus.*

Ut homines videantur Angeli.

Accipe oculos piscis, oculos fileæ, id est, frangentis ossa, & contrita eos manibus malleando, & pone eos in vase vitreo septem diebus, deinde in eis aliquid de oleo infunde, & illumina cum eo in lampade viridi, & pone ipsum coram hominibus, qui sunt in æde: ipsi enim videbunt se in forma Angelorum ex igne accenso. *Albertus.*

Ut homines nigri videantur.

Accipe lampadem nigram, & funde super ipsam oleum sambucinum, vel argentum vivum, & funde in illo oleo, vel argento vivo ex sanguine phlebotomantium, & pone in illo sanguine sambucinum, vel argentum vivum. *Albert.*

Lampas alia, faciens apparere homines in forma fœda.

Et terrentur homines invicem, & faciunt ipsum fingentes Dæmonem, accipe pilos ex cauda canis nigri, in quo non sit albedo, & aliquid ex pinguedine ejus: liquefac pinguedinem: deinde accipe pannum ex equiarum, & fac deinde licinium, deinde line ipsum cum eo, quod fecisti, & illumina ipsum in lampade viridi cum oleo sambucino, & accende ipsum in domo, & non sit ibi licinium præter ipsum. & videbis mirabile. *Albertus.*

Lampas, quam cùm aliquis tenet in manu, non videt aliquos eorum, qui sunt ibi.

Et qui erit post ipsum, videbit tantùm. Accipe piscem, qui

qui dicitur Delphinus: deinde accipe pannum lini aut funeris, & sparge super ipsum aliquid extra azimat, deinde funde super illud ex illa pinguedine liquefacta: deinde stringe manum super ipsum, & involve pannum, & fac ex eo lichnium, deinde accende ipsum in lampade, & eris viridis, & fiet quod tibi dixi. *Albertus.*

Domum argenteam & luminosam videre.

Si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucidà excipiatur: è multis tamen plures adunabis,, & papyraceum licium, vel sparteum inficies, & si poteris, oleo permisceto: sic argenteo colore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc ut institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta hanc sequentia seriem, ne cupidos legentium animos detineamus. *Porta.*

Ut omnia alba & argentea videantur.

Accipe lacertam, & abscinde caudam ejus, & accipe quod exit, quia est simile argenti vivi: deinde accipe lichnium, madefac cum oleo, & pone ipsum in lampade nova, & accende domum ejus, videbitur splendida & alba, vel deargentata. *Albertus.*

Ut domus videatur tota viridis, & plena serpentibus & imaginibus timorosis.

Accipe cutem serpentis & sanguinem alterius serpentis masculi, & adipem alterius serpentis, aggrega illa tria, & pone ea in panno exequiarum, & accende ipsa in lucerna nova. *Albertus.*

Ut tota domus appareat plena serpentibus.

Accipe de pinguedine serpentis, & parum salis in ea pone, & accipe pannum exequiarum, & scinde ipsum in quatuor frusta: deinde pinguedinem, & pone ipsam in omni panno: sic facias quatuor angulis domûs cum oleo sambucino, & in lampade nova, & fiet quod dixi. *Albert.*

Licinium pulchrum, ut domus videatur tota plena serpentum & imaginum, donec lichnium permanet accensum.

Accipe pinguedinem serpentis nigri, & spolium serpentis nigri, & pannum exequiarum, & fac licinium ex illo panno: deinde line ipsum cum illa pinguedine, & po-

ne spolium serpentis in concavitate ejus, & illumina cum oleo sambucino in lampade viridi aut nigra. *Albertus.*

Uvæ plenum domicilium videre poteris, & omnes uvarum illusione decipientur.

Cùm deflorescere jam incipiet uva, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cũ frondibus immergas: firmetur, ne hinc inde convellat ventus, feriat illud Sol, operculo gypsato, & pellicato, relicto tamen foramine, quo petiolus intromittatur, ita immorari finito: ubi perfectam receperit uva maturitatem, linteo exprimitur, expressusque humor servatur in oleo, solis diebus paucis, lucernis demum accensum omnia uvis cernes plena, frondibus & arboribus circumvallari videberis, ubi fortasse arbores prorsus carent frondibus: in aliis verò fructibus utitor, idem enim arbitror præstari posse. *Porta.*

Ut res virides volantes conspiciantur.

Accipe pannum exequiarum recentem, & pone in eo cerebrum avis, & pennas caudæ ejus, & involvendo fac eis licinium, & pone ipsum in lampade ex nova viridi. Accende ipsam in domo cum oleo olivæ, & quæ res erunt in domo, fient virides valdè, & videbitur quasi volent virides & nigræ. *Albertus.*

Lumen, quo astra vagari videantur.

Sunt qui testudinem vel centauream peruruunt, ejusque flammæ fumo spectant stellas sic vagantes, ac loco dimoveri videantur undiq; per cœlum: id quod non ab eo solùm, sed à rei omnis evenit fumo: crassioris enim loco existens diaphanitatis, mobilisque imaginis forma à loco ipso variari videbitur: ideoq; fallitur visus, ac moveri putabit. Quod si id mirabilius expetitur, ignem celato, ut spectantem lateat, & pertranseuntes radii refrangantur: hinc multa ingeniosus aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum excipiet. *Porta,*

Lampas cùm accenditur, vident se invicem astantes sicut imagines & lapides.

Accipe zimat, & tere bene, & accipe pannum funeris, & madefac ipsum cum pinguedine piscis, aut cum oleo sisamino puro, pone ipsum in lampade viridi, & pone ipsum ex illo medicamine contrito rem parvam, & fit mirabile. Licinium, quod cùm accenditur, non cessant saltare & gaudere, & insanire gaudio, & maximè mulieres: & accipe sanguinem leporis, & sanguinem cujusdam avis,

quæ

quæ dicitur Solon, & assimilatur turturi, & æquale medietatis ejus ex sanguine turturis maris. Infunde ergo in licinium, & illumina cum eo in medio domus, in qua sunt cantatrices & puellæ, & est mirabile, & probatum. *Albertus.*

Lichnium, quo arctâ imminente manu peruratur, laxâ verò extinguatur.

E'caphura aquam exugito, vitreis chymistarum vasis, & ritè luto fabricentur spiramenta, ne vi spiritus evolet, tali aquâ intus perunge manus, & super flammam arctam pugnum comburitur valdè, si aperitur, debilitatur lumen. *Joan. Baptista Porta.*

Aliud lichnium, quod quando est accensum, & infunditur super ipsum aqua, valescit: & quando oleum extinguitur.

Accipe calcem, quam non invenit aqua, & permitte eam cum æquali pondere sibi ex cera, & medietatis ejus ex oleo balsami, ex naphtha citrina, cum æquali sibi ex sulphure, fac lichnium ex ea, & rora super aquam, & accendetur, & rora super ipsum oleum, & extinguitur. *Albertus.*

De multis lampadum experientiis.

Jam aliquas lampadum experientias superesse video, quas licèt visu non tam jucundas & mirabiles, ut res postularet, ne quid omisisse videremur, recensere censuimus. Has nec otiosum, vel inutile fuerit primæ addere seriei. *Porta.*

Mulieres valdè lætari.

Cùm leporis adipe lampades accendantur, ac mulierum medio morentur aliquantulum: nec enim lætantur, ut saltent: id tamen rarò operatur. *Porta.*

Ad faciendam carbunculam, vel aliquam rem lucentem in nocte.

Recipe nocticulas lucentes quam plurimas, & ipsas contritas pone in ampulla vitrea, & claude: in fimo equino calido sepelias, & dimitte morari per quindecim dies, postea distillabis ex eis aquam per alembicum: quam repone vase de cristallo, aut vitro. Tantam enim præstat claritatem, quòd in loco obscuro quilibet potest legere & scribere. Quidam faciunt hanc aquam ex nocticulis, felle testudinis, velle mustellæ, felle furonis, & canis aquatici, sepeliunt in fimo, & distillant ex eis aquam. *Albertus.*

Recipe ceræ, sulphuris, aceti, ana partem unam, coquantur simul usque ad aceti consumtionem, postea formentur candelæ, quæ acccensæ, inextinguibiles evadunt, *Roscellus.*

Ignem ex pluviis construere.

Recipe olei petrolei, sulphuris vivi, sulphuris flavi, calcis vivæ recentis, picis græcæ, picis navalis: misceantur, & hæc mixtura ab humore accenditur. *Fallopius.*

DE TERRA. Cap. III.

Vas ventum projiciens.

Confici potest si fiat æoli pila ærea, vel rei alterius, sit cava & rotunda, & in ventre punctum habeat angustissimum, quo aqua infunditur, & si foris arduum fuerit, priori utere experimento: si ad ignem accendens fervescit, cumque nullum habeat spiramentum, maximum inde ejicit spiritum, sed vapidæ crassitudinis humectum. *Porta.*

Ad corrigendum aërem pestilentem.

Absque ulla noxa emendant teterrimi odoris pleraq; cujusmodi sunt castoreum, galbanum, fagapenum, sulphur, coriorum cornuumq; suffitus, & pulvis bombardicus. Qui ceu præsentiss. discutiendæ pestis remedium, superioribus annis adhibitum fuit (inquit Lemnius) quum apud Tornacenses pestis totâ urbe grassaretur. Nam milites præsidiarii, qui in arce excubias agebant tormenta, bellica pulvere bombardico, sed absque globis repleta, urbi obvertebant, eaque sub diei & noctis crepusculum explodi curabant. Hinc factum fuit, ut sonitu violento, fumique odore teterrimo, contagium aëris discuteretur, & aliò depelleretur. *Mizald.*

DE AQUA. Cap. IV.

Aquæ marinæ concinnatio.

Aquae marinæ quadrant. I. ex alto sumito, quo aqua dulcis non accedit, sesquilibram salis frigito, eodem indito & rude misce, usque adeò, donec ovum gallinaceum coctum natabit, definito miscere. Eodem vini veteris, vel aminnii, vel miscelli albi congios 2. infundito, misceto

miſceto probè. Poſteà in vas picatum confundito, & oblinito. Si quis plus volet aquæ marinæ concinnare, pro portione ea omnia facito. *Cato de re Ruſtica.*

Aqua à vino ut ſeparetur.

Quòd ſi linteum vino aquæ mixto imponatur, promineatque extra urceum, aqua è vaſe tota aſcendit per linteum, ſincerumque reliquit in calice vinum. Quo experimento proditur lymphatum à puro: nec poſſet hoc fieri, ſi vinum & aqua miſcerentur. *Cardanus de ſubtil.*

Aquæ inebriantes.

Aquâ ex Avena diſtillata utuntur Moſchovitæ, quòd vino careant: nec minus excalefacit, aut inebriat, quàm vinum. Cùm enim avena craſſioris ſit ſubſtantiæ, neceſſe eſt, ut ex diſtillatione incaleſcat, attenuetur, ac exacuatur, & ad naturam aquæ ardentis accedat. Cannabis folia in farinam verſa, quòd caput feriant, potũ ſuaviter inebriantem efficiunt. *Cardanus de ſubtil.*

Glacies ardens.

Si candela ſulphuris pulvere tum carbonis oblita in aqua mergatur hyemis tempore, ex ſuperiore parte papyro, ſuſpendaturque ubi gutta cadit glacie, circundabitur glacie graſſiore, ardebit tum accenſa, magnoque miraculo glacies aſtantibus ardere videbitur. *Cardanus de ſubtil.*

Flumina quomodo quis tutò tranare poſſit.

Utiliùs flumina tranantur, coriaceo inteſtino craſſiore: quod ubi opus fuerit, inflatur vehementer, & concluſis capitibus ſub alis circumligatur: ita tutò equites & pedites in magnis neceſſitatibus fluminibus ſeſe committunt, quandoque hoc ſolo tranare auxilio etiam auſi. Securius id fiet etiam tympanis coriaceis ſub pedibus poſitis, baculoque cui tympanum ſit ſuppoſitum. Non enim ſolùm tranare, ſed deambulare ſuper aquas, res propè oſtentum videri poterit. *Cardanus de ſubtil.*

Vas inverſum ut hauriat aquam.

Quod ſic efficies: longiſſimi colli paretur vas, & quò longius, eò mirabilius: vitreum verò & pellucidum, ut aſcendentem inſpicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur; & ubi totum efferbuerit, vel igni fundum admoveto, illicò ne frigeſcat, inverſo ore aquam tangat, & intrò tantùm abſorbeat. Sic naturæ rerum explora-

tores Solis radiis aquam hauriri, & absorberi ajunt, è terræ concavis locis in montibus, unde fontanea efficitur scaturigo: nec levia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis, ut tradit Hieron. sed uti ab hoc proposito aliena, aliò transferantur. Simile quoque à Victruvio de veterinorum ortu affertur, nunc verò in domesticum pervagravit usum. *Joan. Bapt. Porta.*

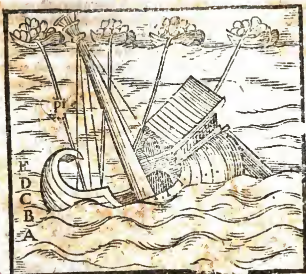
Aqua fortis.

Recipe aluminis & vitrioli, aut sal nitri, aut horũ trium simul ustorum, sing. part. j. redigantur in pulverem, misceantur & ponantur in cucurbitam, luto obductam: deinde in vas recipiens duæ unciæ aquæ in singulis libras pulveris. Quod cùm factum fuerit, collocetur ita sine operculo, cum vase recipiente ori cucurbitæ, farina, & ovorum albis copuletur, ne ullo modo respirare queat. Sitque vas recipiens in aqua frigida situm, & continuè desuper linteis madefactum. Nam sic fiet, ut spiritus cum ipsorum aqua meliùs copulentur, ne adhærescant recipienti. Quibus administratis, ignis accendatur, primò quidem lentus, & sub cucurbita tantùm, donec materia dissolvatur: deinde augeatur, atque etiam supra cucurbitam ponantur carbones accensi, augeaturque ignis, usque ad horas quinque, aut sex, tunc finito, ut frigescat: pòst eximatur aqua, & servetur ad usum, in vase aliquo probè obturato. Verùm ignis ita instruendus erit, ne vas recipiens, aliquo modo ab eo corrumpi queat. Quòd si fortiorem aquam conficere voles, addito sal nitri partes duas. *Alexius.*

Ad naves submersas.

Cùm naves freto merguntur, quas eruere consilium est, cymbæ onustæ saxis per funes alligantur navigio ab urinatoribus, sicut funes, quantum fieri potest, tendantur, inde totidem cymbis vacuis lapides ex prioribus detracti excipiuntur: quo fit, ut allevatæ cymbæ navigium paululum ex profundo secum trahant. Nam aër cymbas quæ pondere lapidum fermè mergebantur, cùm aquæ subesse nolit, in superficiem aquæ attollit, unde navigium fermè pro cymbæ altitudine superiùs trahitur. Trahatur igitur ex *A.* in *B.* tunc cymbæ, quæ plenæ sunt lapidibus, illi annectantur funibus, transfusisque lapidibus navigium trahetur *C.* Rursus priores cymbæ, in quas lapides transfudisti, nectuntur tensis funibus navigio in *C.* existenti, tra-

hentque

hentque deductis lapidibus ipsum in *D.* atque perpetuâ transmutatione, ad aquæ superficiem tandem deducetur. Sed dices: Plurimis cymbis opus erit ad triremem educendam. Verum est, sed ratio sic constat: quælibet navis aut cymba tantum ferre potest ponderis, quantum est pondus aquæ quam continere potest. Velut si triremis capiat in flumine mille amphoras aquæ, quarum pondus sit decem millia talentorum, triremis illa in flumine decem millia talenta feret. Quòd si eadem in mari capiat, ut dixi, easdem mille amphoras, quarum pondus sit duodecim millium talentorum (nam aqua maris gravior est aquâ fluminis) eadem in mari duodecim millia talenta ponderis feret. Atque ea ratione manifestum est, cur navigia appellare soleamus à mensura, ut, navem mille vel quingentarum amphorarum. Idem enim est, ac si dicas, quæ ferre potest mille aut quingenta ponderis talenta. Nam qualis est capacitas, ut dixi navis ratione aquæ, tantum est pondus, quod ferre potest, scilicet quantum est pondus aquæ, quam capit. Manifestum est igitur ex hoc, quòd diversa pondera, eadem navis in diversis aquis feret, quoniam & aquarum ipsarum diversa sint pondera. Juxta verò hanc rationem liquet ponderis magnitudinē esse pro ratione impellentis aquæ. Nam si (ut exempli gratia di-

cam) cymba viginti amphoras sustinet: hoc est, quia aër inclusus ab aquæ amphoris viginti superius impellitur, ut aqua illa scilicet, quæ in navi contineretur, locum suum recipiat. Bellè igitur convenit hoc experimentum cum ratione, quæ superiùs dicta est, scilicet vesicam aëre plenam ab aqua sursum pelli, quòd vesicæ aquæ locum occupet: quare pondus pro magnitudine aquæ, quam vesica continere potest, in aëre sustinebit: id est, ita vesicæ pondere superimposito, ut ipsum pondus totum in aëre sit, non in aqua. Verùm pondus quod in aqua est (ut ad navigium eruendum rursus veniam) tantò levius redditur, quantò aqua ipsa gravior extiterit: unde paucioribus cymbis opus erit, quàm quæ pondus demersi navigii ferre possent. Dupli verò ratione navigia ex gravioribus aquis extrahuntur, quàm levioribus, atque ideò ex mari, quàm ex fluminibus, vel lacubus. Altera, quòd cymbæ in mari plus sustinent ponderis: reliqua, quod navigium in ea aqua minus grave est. Oportet autem hanc ob causam animadvertere, cùm, ut dictum est, navigium gravius reddatur in aquæ superficie (quia partim est in aëre) quàm in imo, ut quando magis elevatur à cymbis, eò plures ac majores cymbæ alligentur, ne decepti hac ratione nō solùm denuò mergatur, sed & impetu adjecto omnes secum cymbas in profundum trahat. Dubitabit autem aliquis, cur exoneratis cymbis *B* impletis autem aliis, quæ per *A.* significantur, non descendat navis, quæ elevata fuit ab *A.* cymbis vacuis? non enim plenè possunt sustinere pondus. Causa est, quia factis jam funibus æqualibus cymbarum *A.* & *B.* quum jam vacuum seu inane, vel aër, qui in cymbis continetur, potentior sit navis pondere, plus trahet inane cymbarum *E.* quàm remittet gravitas aucti cymbarum *A.* Itaque hac ratione perpetuò navis ascendet, hoc duntaxat observato, ut plenarum cymbarum funes eò sint vacuarum cymbarum funibus breviores, quantò pondus lapidum eas cymbas deprimit. *Cardanus de subtilitate.*

Aqua salsa quomodo reddatur potabilis.

Si vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intrò delabitur, fiet potabilis. Sic crudo fictili vase obstructo ore (quod enim intrò permeat, percolatum est, quod salsedinem facit per commixtionem) secernitur. Fit alites uberius & celerius:

lerius: Sabulonem fluminum in salsam aquam immittas, & paulisper immoraberis, & lineo panno subjecti vasis ori obtento colatur, donec salsamentum amiserit omne, & dulcescet. *Jo. Baptista Porta.*

Aqua adversus locustas.

Chuerch Scytharum Catainorum civitas est: in qua stagnum, cujus præsentia locustas arcet. Olim eam ob caussam inde petitis à Cypri Rege aquis. Quarum vase stanneo pleno turri appenso, factum est, ut eo tempore non sit à locustis insula tentata. *Scaliger.*

Ut aqua sine igne calefiat.

Si vas æneum, amplum, rotundum, & unico apertum foramine, viva calce, ac sulphure, æquis partibus exacte & integrè adimpleatur, & foramen, ne quid expiret, sedulò recludatur, & mox in fontem non excurrentem, vel puteum dimittatur, aquam ejus dies multos calidiusculam conservabit, ac palam exhibebit. Expertum à multis. *Mizaldus.*

DE TERRA. CAP. V.

Terra ardens.

EST inter Lazige Metanastæ terra nigra bituminis, & Penolei particeps, ceræ lentore & usu non absimilis: nam ut candela ardet, eam vidimus apud Archiepiscopum legatum Pannoniæ regis. Sed hæc olim mihi, & nunc aliis, qui ea, quæ de lapide ac terra Scotica scribemus, non viderint, admiratione digna dici poterunt: at cùm ipsum lapidem candelæ instar ardere viderimus, cessat admiratio. *Cardanus de Varietate rerum.*

Luti sapientiæ conficiendi modus.

Sumito cretæ optimæ, quâ vasa fictilia conficiuntur vel albæ, vel cineritiæ, partes quatuor: cineris communis partem mediam: stercoris equini, vel asinini sicci, partem unam: & si perfectius voles, adde laterum contritorum, vel scrobis ferri parum, redigantur in pulverem subtilissimum, cribrentur, & misceantur: deinde ponantur in terra, superaspergendo sensim lanæ è pannis detonsæ, quod tomentum dicitur, partem unam: aquæ communis, quantum satis est & misceantur: deinde ponantur in terra ordinatè, superspergendo paulatim, primò tomen-

tomentum, ita ut æqualiter distribuatur, deinde aquam, etiam subigatur probè primo baculo aliquo, dein palâ, & fiat massa. Quæ cùm benè subacta fuerit, ponatur super scamnum aliquod firmum, vel murum, subigatur, & pala optimè tundatur tamdiu, donec satis esse videbitur. Quò enim diutiùs tunditur, & subigitur, eò etiam melius evadit. Valet autem hoc lutum ad lutanda vitrea vasa, ad formas crassiores formandas, fornaces, aliaq; quàm plurima facienda. Quod si tantum laboris in conficiendo luto consumere fortè nolis, sumito tantùm cretam, tomentum, & stercus cum aliquantulo cineris. Quidam absq; stercore, quidam absque tomento conficiunt, suum quoddam propositum secuti. Cæterùm ad lutanda ora vitreorum vasorum, ne respirare queant, valet suprà dictum lutum, præsertim si addideris calcis vivæ partes duas, alba ovorum, quot esse satis videatur: nam sic tutius est, atq; vitri modo durum redditur, quò fit, ut minus etiam per id respirare possit. Porrò lutum tale, in loco aliquo humido conservandum erit, ita tamen, ut nec humidum nimis, nec siccum fiat, nam semel induratum, nullius est usus. Si enim aquâ remolescere velis, foris parùm humescet, intùs suam duritiem retinebit. Quare cùm nimium fuerit durum, optimè siccari permittito: deinde in pulverem redigito, conficitoque, ut priùs est dictum. *Alexius.*

Lateres cocti cur graviores.

Sed illud mirum, quod quidam ajunt, lateres coctos graviores esse, quàm antequam in fornacem ponerentur. Causa esse potest, quòd ubi facti sunt, in Sole siccantur, concipiúntq; aëris non parùm, qui intro latens multò leviorem lapidem reddit, quàm idem fit igne exustus: itaq; dum coquitur later, gravior efficitur, quanquàm humidum absumtum sit. Qui etiam excoquuntur plus quàm par sit lateres, colorem ferri imitantur: unde gravitatis & coloris causa eadem esse potest: parvitas pro ratione materiæ: at parvitas ipsa fit, coacta per vim, & liquescente terrâ, quæ metallicum quid retinet, unde fermè semper plus, quàm par sit, excocti inflectuntur, atq; incurvantur. Illud verò magnâ dubitatione dignum, aut intermisso igne fornacibus, vel brevi momento lateres frangantur. Id verò non semper, sed cùm calor immodicus igne cessante contrahitur, frangit lateres. Idem cùm denuo accen-

ditur,

ditur, etiam frangit: nam quæ jam ſicca ſunt, cùm novo calore fervent, diſrumpuntur: ſicut de vitro patet. Cauſa eſt, quoniam antequam liqueſcat, & molliatur quod durum eſt, flatu diſtendente rumpitur. Ob eam igitur inæqualitatem magna jactura figulis. *Cardan. de ſubtil.*

DE SECRETIS
LIBER IV.

Mundi partes, quas vocant integrales præcedenti libro expedivimus: jam verò cùm ea, quæ in hiſce partibus continentur nobis exponenda ſint, omnium primò de homine acturi ſumus, utpotè quòd inter cætera Dei nobiliſſimum opus exiſtat, & cujus causâ non mundus ſolùm, ſed etiam quidquid in eo eſt, creatum ſit. Cùm tamen, quæ ad hominem ſecreta referuntur, multa ſint, & ſub diverſis contineantur generibus, non uno, ſed duobus libris comprehendenda fuerunt: quorū hic animi, quintus verò corporis remedia continet. Ad animum autem referimus affectus, quos vocant animi paſſiones, odium ſcilicet, amor, & alia hujuſmodi. Animæ item facultates internæ, memoria nimirum, phantaſia & ratiocinatio, quæ nullum extra ſe opus proferunt, ſed externarum actionum rectrices exiſtunt.

DE ANIMO.

Memoria ut confirmetur.

IRABILE eſt, quod referunt, dentem taxi, vel ſiniſtrum pedem, brachio dextro hominis alligatum, memoriam roborare. Veriſimilius forſan, quod tradit Simeon Sethi, ſcilicet vel perdicis arteriis temporum illitum, ut penetret ſemel in menſe, ad memo-

Alberti fabulosis narrationibus. *Mizald. memor.*

De fascinatione, & quomodo per eam illaqueari possit.

Jam de fascinatione est differendum, quiq; effascinatores fuerint, nec silentio prætereundum: nam si nobis priscorum monumenta libeat videre, comperimus hujusmodi multa posteritati prodita jam esse, cùm nova recentis ævi eventa, antiquæ formæ non prorsus vanæ suffragentur. Nec historiis fidem derogare opus esse censui, si veras rei causas, validis rationibus aptare nequimus: prætereà pleraque sint pervestigationem penitus summoventia. Quod autem ex aliis operationibus senserim, in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Virgilium reperies.

Unde nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos.

Isigonus & Memphrodorus in Aphrica terra, familias quasdam produnt voce & lingua effascinantes, quæ si impensiùs fortè, quàm liceat, admiratæ fuerint, vel laudaverint pulchras arbores, lætiores segetes, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu vel cultu opimas arescere, & emoriuntur repentè: hæc omnia nulli aliæ caussæ obnoxia: quod Solinus quoque scriptum reliquit. Idem Isigonus Triballis, & Illyriis ejusdem esse generis, qui pupillas binas in oculis habeant, atque visis exitialem effascinationem faciant, ut interimant quos diutiùs intueantur, iratis præcipuè oculis tam nocenti visu sunt: ut impuberes maximè noxam sentiant. Hujusmodi fœminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides Philarchus in Ponto, Tibiorum genus alterum, multósque alios ejusdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem esse: quorum meminit quoque Didymus. Nec dissimilis generis Damon prodidit pharmacum in Æthiopia, cujus sudor tabem contactis corporibus afferat, ac fœminas quoque omnes visu effascinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoq; de iis scribit. Sic Plutarchus & Philarchus effascinatrices gentes Paletheoberũ Pontum incolentes non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido concretioriq; constant corpore, pestilentes esse, & intuitu, soloq; habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem resolvant: nec so-

lùm qui continuò sed hospites, & qui eorum commercio alienissimi sunt, concutiuntur, tanta oculis vis, & fascinum, quanquam per contactum, & miscellam indatur, sæpè per oculos tamen perficitur: uti exterminatio quædam spiritus, per oculos ad fascinati cor deveniens, totumque inficiens. Sic enim evenit, ut adolescens subtili, claro, calido, dulciq; sanguine præditus, tales det spiritus, cùm à cordis calore à puriori sanguine exoriantur, quia levissimi in altiori corporis parte perveniunt, & per oculos procidunt, & jaculantur, qui maximè foraminosi & venulenti sunt omniumq; partium nitidissimi: & cum spiritu ipso unà vis quædam ignea radiis emittitur; ut rubentes oculos, & lippos spectantes obvios, simili cogantur laborare morbo: mihiq; accidens detrimentum attulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit: sic oculis proximus, unà secum vaporem corrupti sanguinis deferēs, cujus contagione spectandis oculi ruboie simile afficiuntur? sic adimit lupus vocem, sic regulus vitam, qui aspectu venenū excitat, & radiis virulentos infigit ictus: cum speculo autem, reciproco jaculatu in sui auctorem retorquentur. Sic immundæ mulieres intuitu reformidant politum speculum ut affert Aristoteles, ejusq; aspectu sordescit, & fulgor hebetatur: quod evenit, quia sanguineus, vapor in speculi superficiem, propter tersitudinem in unitatem coit, ut quædam eluviecula operatur, & clarè demonstratur: immò sic novitium ægerrimè elues, quod ideò in panno vel saxo non evenit, quia in illo serpit, & in profundum descendit, in hoc verò ex partiū inconcinnitate dissipatur. At speculum quia pertinax obstat, quia tersum infractum reservat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali fermè pacto si in clarum vitrum respires, facies salivæ oris aspergine rigatur, tenuisq; evolans pars in salivam relabitur: sic ex oculis radiorum profluvium, qui spirituum vehiculum, ad occursantis oculos perveniens transverberat, & percussi hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, cùm è corde exoriantur: sic ipsi in cordis marginibus cogantur in sanguinem, peregrinus hic sanguis ab ineffascinati natura viridi discordans: reliquum tabe conficit, unde ægrotat, eatenus contagione ipsâ permanente, quatenus vis tabidi sanguinis in membris viget, & cùm sanguinis affectio sit, ex nunquam interpolari contuetur febri, quæ si in bili, vel pituita esset, per intervalla fortasse

sedaretur,

sedaretur. Ut autem distinctiùs patescant omnia, id primò sciendum, duplicem apud autores fascinum reperiri: alterum amoris; invidiæ vel malevolentiæ alterum: Si verò pulchri desiderio, formæq; concinnitatis fuerit desiderio irretitum, quanquam eminus jaculetur, per oculos venenum hauritur, & venustæ spectrum formæ amantis cordi residet, igniculos succendit, unde semper afflictari solet, & quia sibi mollissimus amati sanguis vagatur, multus repræsentat, suiq; ipsius sanguine relucet, in se non quiescit, & sic ab eo trahitur, ut vulnerati sanguis in vulnerantem labitur, rectè hoc sic innuit Lucretius:

Idq; petit corpus, mens unde est saucia amore.
Namq; omnes plerunq; cadunt in vulnus: & illam
Emicat in partem sanguinis, unde icimur ictu:
Et si cominus est, os tum rubet, occupat humor.

Si verò invidiæ, vel malevolentiæ fuerit quem tale virus infecerit, effascinatio noxia admodū, maximeq; in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus: animusq; affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec solùm immutat corpus proprium, sed alienum reddit, & tantò id, quantò ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde cient. Nónne avaritia, mœror, vel amor, colores, & habitus immutat? Invidia nónne corpus pallore insigni, & extremâ induit macie? Nónne prægnantis avidus inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? sicubi flagrantes invidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acriùs micat ex oculis, & intestinis ardor proficiscitur ab eis, astantiū corporibus maximè speciosis malum inferunt, & oculorum acies uti telum transverberat, præcordia perurit, & maciei præbet causam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum aperturâ, & humorum subtilitate facilè depascitur morbus. Nec solùm ex passione tale fit corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore facile est, quod probat Avicenna: pleriq; tali sunt naturâ prediti: quod mirum videri non debet, si arte fieri posse sæpiùs visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis specie puella, serpentū veneno delibuta & depasta, ut Aristoteles tradit: & Avicenna Rufi testimonio scribit, Galenus aūt alteram fuisse, quæ Hyoscyamum impunè sumeret alia verò aconitum, ut nec gallina appropinquaret, & frequenti ejus usu (ut ex antiquorū monumentis accepimus,

usq; adeò innoxium præbuit se veneno Mithridates Ponti Rex, cùm vellet veneno sibi mortem consciscere, ne se Romanis dederet, nullam ex assumto veneno percepit noxam. Gallinæ, anguium, & lacertorum carnibus obesæ, vel tritico cum jure decocto, si accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluvium, multaque præterea fiunt, quæ longum esset recensere: sic pleriq; viri suâpte naturâ sunt, qui tactu infirmitates aliquas curant: multi araneum & oleandrum comedentes, serpentumque morsus flocci-faciunt, nec tabem sentiunt, si similem sortiuntur naturam: quorum obtutus vel emanans spiratio non homines solùm, sed plantulas, herbas, cæteraq; emaciat, ut exarescant penitus: & sæpè ubi hujusmodi animalia resident, arentes segetes veneni participes factæ, exsiccatæ cernuntur, non nisi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Nónne mulieres, mensium tempore cucumeres, & pepones tactu visuq; inficiunt, ut marcescant? nónne pueri innocentiùs viris, quàm mulieribus tractantur, & plures fœminas, quàm viros effascinatores reperies complexionis ratione: fortiori enim lapsu à temperamento decedunt, plurimisque noxiis vescuntur, ut in singulis mensibus superfluitatibus expleantur, & sanguis ebulliat melancholicus, unde vapores orti, sursum elati, per oculos prolabuntur, & astantibus venenum expirant, & tali corpus explent. At si formosam deperis juvenem eiq; vis (vel mulier viro) fascinum inducere, ut si fieri possit, in amorem coarctetur. *Joan. Bapt. Porta.*

Amatoriæ illaqueationis modus.

Sint oportet sanguinei, ex parte quidam cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit castè vivant, ne frequenti coitu humorum succus exhauriatur, unde frequentissimo intuitu, diutissimâ imaginatione, debitâ approximatione, cum conamine facto aciem aciei dirigāt; radii radiis, & lumina luminibus conjungantur, sic ex intuitu ultro citroq; facto nascitur amor, & combibitur. Cur autem tui fascino detineatur non aliorum, ex superiori, & ex hac videtur ratione: Evenit ex fascinantis intentione, qui quidem per spiritus, sive vapores transmittuntur ad maleficium, & spiritu illo affectus ei similis efficitur: existente enim maximè in passione illâ, & imaginativâ virtute circa rem valdè fixa, habitus diu permanens, spirituum habet obedientiam & sanguinis:

tunc

tunc exoptatâ re, poteſt è virtutibus devinciri, & inflammari. Quanquam animus (ut Avicennæ adſcribitur, neq; ab hac ſententia illius abhorret auctoritas:) ſolo affectu, & imperio, tales producere poteſt affectiones. Placet Muſæo, quòd amoris fundamenta oculus jaciat: & præcipuè ad amandum illices ſint, & ex aſpectu amorem naſci dicit Diogenianus, ubi incognitum amari non poſſe dicit: & tanquam prodigii loco Juvenalis de amante refert.

Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus viſam ad inſaniam compellit, amorisq; allicitur per oculos rudimentum. Reliqua veró membra nō verè dant cauſam: ſed concitant, ut formæ lenocinio cernentem remorentur viſis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant, & ibi cupidinem excubantem ajunt ſua mittere tela, ut emiſſus ex oculis aculeus inſtantis confugiat, ac precordia perurat. Apulejus. iſti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapſi, acerrimum meis medullis commovent incendium. Jam non parvam tribuimus quærentibus radicem, ne penitus, maleq; mentis compos extiteris, multis corroborare poteris. Quòd ſi aliquibus fortaſſe mirum fuerit, morbis perpenſis, qui ex contagione eveniunt: uti pruritum, ſcabiem, lippitudinem, epidemiam: ſi tactu, viſu, loquelâ, aſtantem inficiat, facileq; tabem contrahat: cur amatoria contagio morborum omniū graviſſima peſtis, non illicò homines invadat, ac penitus conſumat? Nec in aliis ſolùm, ſed in ipſos quoq; relabitur, immiſſumq; faſcinum ipſi alliciunt. Veteribus quoq; ſcriptis proditur de Entelida, qui refluxionib. aquis ſpeculo vel fonte reſilientibus, in videntem imaginem retorquentibus, ſibi faſcini perniciem intulit author.

Εὐτελίδα αὐάγη βασκαίνεν ἰδὼν ὀλοφώιος αὐτῆς.
Δινήεντι ποταμῷ ἀδ' αὐτηκενεὸς ἀδίκης.

Adeò ſibi pulcer viſus eſt, ut eodem, quo alii ipſe faſcino deciderit: ſic priſtinum corporis habitum deperdit, peculiariſque morbi pœnas dedit. Sic ſe proprio pueri vitiant faſcinatu; parentes verò veneficis & faſcinatoribus cauſam adſcribunt. *Porta.*

Ad ligatos & maleficatos à mulieribus.

Pone de egeſtione ſeu alvi excremento ipſius mulieris mane in foculari dextro maleficiati, & ſtatim cùm ipſe ſentiet fœtorem, ſolvetur maleficium. *Alexius.*

Aliud.

In calamum, vel avellanam vacuam pone argentum vivum, obturando cum cera: & ponatur sub pulvinari, seu cervicali maleficiatorum: vel ponatur sub limine ostii, per quod in domum vel cameram intrat, & solvetur maleficium. *Idem.*

Aliud.

Ligatus ungat totum corpus ex felle corvino, & oleo sesamino.

Aliud.

Suffumigium ex dente hominis mortui, ligatos solvit indubitanter. Si vir secum portaverit cor cornicis masculi, & mulier cor cornicis fœminæ, benè convenient semper. *Alexius.*

Philtrum.

Porrò veneficia sunt per se: cerebrum murilegi, lacertæq; sanguis menstruus meretricis, stellio, cui nomē stincus inditum est, hippomanes. Hęc omnia mentem mutant potiùs, quam ad amandum eam à qua sumpserint cogant. Componuntur autem plerunque ex excrementis, aut animalibus quæ putredo genuit, aut ex semine humano: quale illud, quod ex eo & utero catulæ ardentis in Venerem fit, cùm tamen catulus præsens diuq; coram illa detentus ad eam non admittitur, tunc enim quasi rabiosa furit. Sunt & alia philtra, quæ non eduntur, plerunque à mortuorum vestibus, candelis, mensuris, acubus, & generaliter eorum, quæ funerum gratiâ parantur sumta. *Card. de subtil.*

Fascini amoris curatio.

Multa enim sunt, quæ prudens instituit vetustas. Si amoris fascinum amoliri conaberis, sic averruncabis. Visum abstrahas, ne tuis aciē oculis adigat, nève lumina luminibus copulentur: unde enim affici solet, inde causam amove: consuetudinem interpolatim remove, otium repelle, gravibus animum adhibe curis, sanguinem, sudorem, & excrementa omnia largè ejicito, ut una noxia ejiciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si invidorum fuerit maleficium, illud sic nosces: colorem deperdet, difficulter oculos elevat, semper inclinat, crebra jactat suspiria, cor angustiis cohibetur, nec signum conspicitur mali alicujus, lachrymas effundit salsas & amaras. Ad ipsum effascinandum, quia aër contagiosus, & contaminatus est, odorata suffimenta substituantur, ut aërem instaurent, nec minus

minùs aquis irrorando, cinnamonum,caryophylos,ciperum, xilaloe, moſchum, ambram. Ideo priſca ævum ad hunc noſtrum ſe propagavit conſuetudo, retinentque hoc mulieres,ſi noxam pueros contraxiſſe vident: ad expiandos thure eos ſuffumigant, & circumvolvunt: claro ſerventur aëre.ij. pendeant è collo lapides, carbunculus,hyacinthus, ſaphirus, aliſſum in domo ſuſpenſum, rhamnum, & phu. opiferum putat amuletum Dioſcorides, hipopum & lilium odorato Annulus deferatur, ex onagri vel ungularum aſini domeſtici ſatyrion,quæ orchis & fœmina dicitur. Rutam ſua dote probat Ariſtoteles.Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata,&ad veritatem propenſiora viſa ſunt incerti generis experimenta,hoc ſcripſimus libro. *Joan.Bapt.Porta.*

Dementes reddere, ut facilè alienentur.

Faciliter efficiunt vino, quod ſic conſtat,Mandragoræ radices accipiunt, & in muſtum adhuc fervens, & in bullas tumens dimittunt,operculum indatur,aptoq; loco tribus ſervetur menſibus, cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauſerit, ubi multum profundo fuerit demerſus ſomno, mente capitur, ut per diem non parum deliret: at poſt ſomnum ſolvitur dementia; nec malum defert multum, multumq; fuerit voluptuoſum videre, periclitanti. Sic de cameli ſpuma ab ebrio potata fertur, ita tamen, ut dicemus, ſæviùs dementant. Et menſtruorum profluvio ſanguinem capiunt fœminarum, perniciosior eſt tamen bilioſarum & ſterilium, potiorem retinet in ſe vim, cùm ſylveſtris cati cerebro remiſcent integram ſinunt cum ſua nocte diem, vitreis inde vaſis aquam eliciunt, & poculentis immiſcent, & tam diu inſaniet, quàm diu pernicioſum deſtruet virus, & abiget, quod in menſe fiet: & ſi volunt, poterunt ſopitam rabiem excitare. Vel ſic: muris cerebrum,cati,urſi, canis ſpuma, & veſpertilionis optimè cum myrrha aliquo remixta vaſe ſimo obruunt, & exaggerant octo dierum ſpacio, per diſtillationem aquam extrahunt, qua potionatâ,memoria veneficâ proprietate tollitur, & intellectu carere facit. *Joan. Baptiſta Porta.*

DE SECRETIS LIBER V.

Hic liber verè medicus est, utpote qui corporis humani, quatenus est mutationibus obnoxium, symptomata contineat, eorumq; remedia secretiora. In hoc itaq; libro de morbis agitur, quorum divisionem brevi tabellâ paulò post exhibebimus. Hæc amplissima est materia, tùm quòd morborum variæ sint species; tùm quòd unius & ejusdem morbi, multa passim à multis remedia proponantur, ex quibus tamen saltem præcipua selegimus. Cæterùm quòd mors & vita humano corpori, sanitati, & morborum rationi competerent, priusquàm de morbis ageremus, visum est de vita, morte & sanitate nonnihil exponere.

DE CORPORE.

DE VITA. CAP. I.

Vita ut producatur.

Mbrosiam, producere vitam in longissimum ævum pleriq; affirmant. Italia quoq; hanc herbam, licèt raram, fert: sed si feratur, non recipiet; facilè dignoscitur, quo sola suo semine, quemadmodum copiosum fert vinum, suaviter redolet: racemosa est ruthæ folio, radice valdè longâ exilique, nunquam floret. Usus igitur herbæ hujus vitam producere creditur nec ratione caret, quod ex proprietate fit. *Cardanus de Variet.*

DE MORTE. CAP. II.

Mors ut levior reddatur.

MOrs homini minùs molesta est ex senio, ut Aristoteles inquit: hoc solo deterior, quòd antè multa perficit

perfert incommoda adeò senex. Proxima quæ ex viperæ cujusdam morsu cōtingit, cujus meminit Plutarchus. Succedit huic, quæ ex potu meconii: nam dormientes pereūt. Quarta fit potu cicutæ, de qua aliàs, authore Theophrasto: sed hæc torquet persæpe, ut & meconium: viperæ autem morsus non adeò cuique in promtu est. Quinta fit dealbatis nuper cubiculi parietibus, accensisque carbonibus, cùm quis dormierit. Interrogavi enim jam deprehensos, ac pene mortuos, qui mihi retulerunt nil sensisse mali. Ultima contigit his, qui in aqua suffocantur: nam quæ sanguinis profluvio accidit, juxta finem laboriosa est, ut Tacitus refert. *Cardanus de Variet.*

Ut quis ridendo moriatur.

Ranæ, buffones, serpentes & quæcunq; venenosa reptilia gaudent in planta, quæ apiū risus dicitur, de qua ferunt Medici, si quis comederit, ridendo moritur. *Cornel. Agrip.*

Ut quis sine cruciatu exspiret.

Crudorum porrorum succus Plin. inter deleteria recenset: nam fama est, Melam equestris ordinis reum, ex procuratione à Tiberio principe accersitum, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim expirâsse sine cruciatu. *Mizaldus secret. hort.*

Oleum suo fœtore necans homines.

Recipe Terebinthinæ libr. ij.
Sulphuris flavi libr. j.
Assæ fœtidæ unc. viij.
Serapini unc. vj
Stercoris humani unc. xviij.
Sanguinis humani unc. x.

Misceantur, & ponantur in retortam optimè obstructam, destillenturq; igne vehementiore, quò usque omnes spiritus exierint. *Fioravantus.*

Mortem votis allicere, & aliter dolosè.

Quis credet, quod ajunt, humani cruoris feces detractâ aquâ, & arefactas cum styrace commixtas, & cubiculo in aliquo suffumigatas, lethalem afferre odorem? Sic verò tutus fies: cepam habeto candidam, quam excava, ut excipiendis pulveribus sit apta: intus conjiciuntur aloës partes duæ: tres verò agarici pulveris, claudito, & filo ligato, ne dehiscat; inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre, cū mellis dimidio, aquæ sesquplum.

è rufi juvenis stercore, & tantundem rosmarini coronarii, ollam operculo & luto stipato, clibano per diei quadrantem calidis infervescat ignibus, & priùs quàm refrixerit, fimo quinque mensibus exaggerato: eximito demum, & per collum trajicito lineo panno, & servato: si vini malvatici cyatho guttulas absumes, tribus diebus liberat: si illicò succurris, semel tantum sufficiet exhibita. Alia autem sic parant venena: Rubetam cum aspide maximè virulento, vipereoq; scatente veneno, plumbeo condunt organo, quo aptiùs extrahi possit aqua; inde ambo acribus verberibus excruciantur, ut ita excandescant: intus euphorbium & cristali immittunt spumam in tenues pulveres; inde leves subjiciunt prunas, paulatim aquam destillando detrahunt, plumbeâ servant pixide, cujus si quotidie exhibeant guttulam, in mense necat, sensim corpore tabescente magis vel minùs, ut illius erit natura, qui venenum hauserit. Oportet autem aquæ, dum eliciuntur, cavere: pernicialem enim & strangulantem halitum eructant, & spirando noxius extrahitur aër ille, quibus succurres antidotis, quæ suprà diximus. Dolo autem necandi experientia multa sunt, unde ignorantes sæpe necantur homines. Ut autem ab iis præcavere discant, apponemus aliqua. Æneo vase intus stanno, vel plumbo non illito veterem condunt rubetam: execrabilis enim est virulentiæ, & cum eo simul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & ejusdem sanie inficitur, quæ ore vomitur, quo si naturæ hostium post coitum absterseris, brevi interit ictu, tibiq; caveto ab inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aspidis sputum illicò enecat, & marini canis fel. Fit & alia necandi techna: Argenteam pateram accipiunt concavam, quâ rubetam cooperias, inde lentum suprà admovent ignem, paulatimq; decoquunt: oris autem vapores & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, si in ea poculum subministrant lethalia sumentes pocula necabit. Est & apud eos cautior interficiendi modus. Equorum è cauda setæ minutissimæ inciduntur, rebusq; aliis permixtæ, esui præbentur, quas cùm digerere tentat, ventriculi & intestinorum hærent plicaturis, & putrescunt, & cautè longè occidunt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo conversari solitum veneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniam convertatur: uti de puella dicitur Alexan-

dro

dro missâ, & de gallinis, hyoscyamo, & de coturnicibus veretro depastis, nec dignosci potest. Hæc narrâsse sufficiant. Id tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubeta lapidem arte quâdam electum, si quis cum veneno glutierit, innoxium ab eo servat: circuit enim veneno, ejusq; vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite senis & magni buffonis lapis est, cujus gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cavea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus aëris paulatim excruciatur, dumq; ipsi feriando relaxant se, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medii foramine in subjectũ vas dilabitur, alioquin ea est aliis invidissima natura, ut lapidem, nisi tolleretur, resorbeat, sed os potiùs est, quàm lapis, fuscum, oblongum, & ex parte cavum, & probatur sic: Bufoni admovetur, hic elevatur contra illud, & si potest attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis experitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Plagam brevi tactu inducere.

Rubetam illam accipiunt, quæ in vepribus vivit, ac veluti in tuberculis dorsum exasperat, quam buffonem aliqui vocant: hæc nocentior, tantoq; erit magis lethifera, quantò in opacioribus & frigidioribus locis vitam degerit, sylvis & arundinetis: multum enim venenis iis infamis est: eam oblongum in sacculum immittunt, & salem qui magnitudinem Indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans validè exagitant multum, dum emoriatur: inde salem exitiosum retinens buffonis virus servant. Vel Rubetam in sale sepeliunt, ac per mensis dimidium in fimo detinent, salem servatum esculentis eliquant, qui id esitaverit, internas percurrens partes, lædet, & sanguinem inficiet: & is brevi morietur intervallo. Vel humido loco ad dissolvendum tradunt, taliq; madens linteus aquâ, vel omne nudum carnem contingens, sævissimam inducit plagam. Hæc tamen erit veneni.

Antidotus.

Sumito antè quàm florescat foliorum hyperici florentium, quantum manibus capi possint, ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tunc calentis aquæ balneo per diem immorari sinito, ac stramine prælo succum exprimito, expressumque eodem servato vase, & jugem operam impendas, & cùm flores depromserit, & semen

pepe-

pepererit, tria hæc misceas: & ubi inferbuerit, igni scorpiones centum projicito viperam & rubetam, detracto capite & cruribus, id sub æstum Caniculæ igni detrahe, & operculatum vas, & pelliculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito; cui deinde gentianæ radicis, dictamni albi, utriusq; aristolochiæ, tormentillæ, & rhabarbari pares addito portiones: sic boli Armeni præparati, & smaragdi pulverati pusillum, vas tribus mensibus fimo obruito, nec tamē deficiat theriacæ optimæ duplum: inde per colum trajicito, & in vas servato stanno sublitum: eo cordis perungatur regio, hypochondria, pulsus omnes, & dorsum, & illicò ferarum omnium ictus facit irritos: unde in iis, & inferiùs scribendis non aliud præsentius exhiberi poterit remedium. *Joan. Bapt. Porta.*

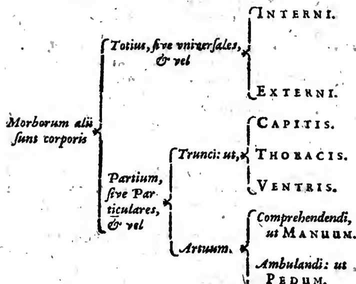
DE SANITATE.

CAP. III.

Ad corporis robur augendum.

OMNIA animalia longæva ad vitam conferunt longævam: & quæcunque habent in se virtutem renovantia, conferunt ad nostri corporis renovationem, & juventutis restitutionem: quod Medici se nôsse multoties ostenderunt: sicut manifestum est de vipera, & serpentibus. Et notum est, quòd cervi renovant senectutem suam comestione serpentum: eodem modo phœnix renovatur per rogum, quem sibi construit: & similis virtus est in pellicano: cujus dexter pes si sub fimo calido ponatur, post tres menses regeneratur ex eo pellicanus. Idcirco Medici quidam quibusdam confectionibus ex vipera & elleboro, & ex quorundam ejusmodi animalium carnibus confectis, promittunt restituere juventutem, & restituunt quandoq;, nonnunquam etiam talem, qualem Medea Peliæ seni promissam restituit. Creditum quoque est, ursi sanguinem applicato ore è recenti vulnere haustum, hoc potionis genere corporei roboris incrementa præstari: quia id animal robustissimum sit. *Cornel. Agrippa.*

DE MORBIS. CAP. IV.

DE MORBIS UNIVERsalibus internis.

Recipe Opii ana drachmam unam.
Sulphuris vivi ana drach.j.
Myrrhæ ana drach.j.
Agarici ana drach.j.
Rutæ ana drach.j.
Cassiæ fistulæ ana drach.j.

Cum succo absinthii, fiant pilulæ, ad ciceris magnitudinem. Dosis drach.j. ante paroxysmum. *Roscel.*

Ad quartanam.

Recipe aquæ theriacalis ana unciam unam.
Aquæ gentianæ ana unc.j.
Liquoris tartari ana unc.j.
Olei piperis gran.iij.

Misce. Exhibeatur tribus horis ante paroxysmum, corpore priùs evacuato. *Innominatus.*

Ad quartanam pilulæ expertæ.

Recipe Rutæ ana drach.v.
Myrrhæ ana drach.v.
Opii ana drach.v.

Croci

Croci drach.ij.
Cassiæ fistulæ drach.ij.
Sulphuris vivi drach.ij.
Hyoscyami drach.v.

Fiant pilul. Dosis earum drach.j. cum aqua. *Roscell.*

Ad quartanam optimum.

Recipe Theriacæ optimæ uncias tres.
Olei juniperini unc.iv.
Olei antiqui unc.ij.
Caryophyllorum unc.j. aliàs unc.iv.
Spicæ nardi drach.j.
Vini electi unc.j.

Bulliant ad vini consumtionem,& adde parū ceræ,si vis,& fiat unguentum,quo inungatur spina dorsi per horā unam vel duas,ante adventum paroxysmi. *Ex libro manuscripto.*

Ad quartanam.

Recipe Piperis nigri gr.iv. cum succo gentianæ,fiat pillula una, auro cooperta. Capiat cum vino,vel aqua theriacali tribus horis ante paroxysmum. *Innominat.*

Ad tertianas & quartanas.

Narrat Plin. quod ex ægro resegmine unguium è pedibus manibusque cera permixta, ita ut dicatur quartanæ, tertianæ, vel quotidianæ febri remedium fieri, atque si ante Solis ortum alienæ januæ affigantur, remedium fore his morbis. Simili modo omnia resegmina unguium, si ad cavernas formicarum adjiciantur, eam quæ primo cœperit trahere,correptam collō subnecti, atq; ita discuti morbum: è ligno fulgure icto, rejectis post terga manibus, aliquid demorbari ferūnt: & in quartanis fragmentum clavi è cruce involutum lanâ, subnectunt collo, aut spartum è cruce, liberatoque condunt caverna, quam Sol non attingat. *Cornel. Agrip.*

Ad quartanam.

Et in libro Hermetis oculi ursi ambo cùm ligantur in panno lini super adjutorium sinistrū, removet quartanam. *Albertus.*

Ad quartanas.

Quartanas bubulus unus; cum laserpitii obolo potus fertur excutere. *Mizald.*

Ad quartanam.

A quartana etiam non paucos, sed inter alios filium Bartholomei Cressi Pistoriensis civis: cùm autem septem mensibus

mensibus eâq; duplici detineretur, incredibili celeritate: sit etiam uxorem ejus, matremq; quartanâ laborantes, ex diarrhœa totidem mensium: ambo enim in lecto jacebãt. Cura fuit, vomitibus, abstinentiâ cibi in diebus accessionis, purgatione cum pharmaco Hamech, inunctione dorsi hora frigoris ex oleo de scorpionibus, & pinguedine anseris, & gentianæ succo. Alios verò curavi succo radicum verbasci, in potu dato. *Cardanus.*

Ad quartanam.

Dicunt, quòd os hominis mortui, qui nunquam habuerit febres, suspensum supra patientem, liberat à quartana. *Cornelius Agrip.*

Ad quartanam.

Si accipiatur cor recenter extractum ex animali, & adhuc calens atque vivens, suspendatur supra patientem febrem quartanam, tollit eam. *Cornelius Agrip.*

Ad quartanam.

Cantharides telæ aranearum indutæ, & quartanario suspensæ, eum perfectè liberare traduntur. *Mizald.*

Ad quartanam.

Vermiculi in medio echino plantæ dypsaci reperti, adversus quartanas plurimùm pollere traduntur, si in aluta clausi brachio alligentur, aut collo appendantur. *Mizald.*

Ad quartanam.

Cimices lectularii septem, folliculo uvæ majoris, aut pruni spolio excepti, & ante febris accessionem vivi devorati, non solùm quartanariis remedio sunt, sed etiam percussis ab aspide. *Dioscor.*

Ad quartanam.

Succus polygoni cum septem granis piperis ante accessionem quartanæ haustus, eam abolet. Sed ajunt colligendam esse plantam & exprimendum ejus succum, die Jovis, Luna decrescente. *Mizald.*

Ad quartanam.

Sunt medica aliqua Solsequii secreta paucis intellecta, quæ cum plerisque hactenus desideratis ex tenebris tibi in lucem aliquando proferemus. Hanc solsequii narratiunculam claudebam, dum medicinæ candidatus quispiam familiaris meus, familiariter, ut solet, me invisit. Qui postea quàm legit hanc facultatum solsequii historiam, fidem mihi fecit, se cognovisse monachum quendam, qui quartanas curabat, propinato ante accessionem vino

vino albo, in quo vij. grana solsequii detrita fuerant, repetito dies aliquot haustu: quod hic te scire libenter volui. *Mizald.*

Ad quartanam.

Succus plantaginis cum mulsa exhibitus duabus horis ante accessionem quartanæ, illam emendat, & repetitione factâ tandem abolet; sicuti à multis observandum intellexi. *Idem.*

Ad quartanam.

Quando os hominis mortui suspenditur in aliquo, juvat à quartana, & si suspenditur os hominis mortui super illum, qui conqueritur de ventre suo, sanatur. *Albertus.*

Ad febres.

Et dicunt, si acceperis caninum dentem crocodili ex palato ejus superiore sinistro, & suspendis eum supra febricitantem, sanat, & redibit ad ipsum nunquam. *Albertus.*

Ad tertianas.

Simili modo oculos ranarum ante Solis ortum adalligatos ægro, ita ut cæcas demittant in aquam, tertianas abigi promittunt. *Corn. Aggrippa.*

Ad febres.

Cæterùm nunc in natura quantas virtutes possident numeri, patet in herba, quæ pentaphyllon, hoc est, quinquefolium dicitur: hac enim virtute quinarii resistit venenis; pellit Dæmonia; confert expiationi; atq; ejus foliũm bis quotidie unum vino sumtum, curat ephemeram: tria, tertianam; quatuor, quartanam. Similiter seminis heliotrophii grana quatuor pota, quartanis; tria verò tertianis prodesse dicuntur. Simili modo verbenaca febribus in vino mederi fertur, si in tertianis à tertio geniculo; in quartanis, à quarto incisa fuerit. *Corn. Agrippa.*

Ad febres.

Tradidit etiam Serenus Samonicus inter præcepta Medicinæ, quòd si scribatur hoc nomen Abracadabra, videlicet diminuendo literam post literam, juxta ordinem regressionis ab ultima usq; ad primam, sicut hic ostenditur, quicunq; æger hemitriteo laborans, sive aliâ febri, hanc schedulam alligatam, & à collo suspensam gestaverit, valere illi contra adversam valetudinem, morbumq; paulatim declinando transire. *Corn. Agrippa.*

Ad

Ad puerorum febres.

Si febricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, paris longitudinis cucumeres dormienti apponantur, & quasi condormiscăt, statim sanabitur: nam febrilis calor omnis illos transilit. *Mizald.*

Ad puerorum febres.

Memorabile sanè est, quod in Græcis quintilliorum Georgicis legi, & à multis non infeliciter expertum, audivi. Quid illud, inquies? si febricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, aut paulò grandiori, paris longitudinis cucumeres dormienti apponantur, & quasi condormiscant, statim sanabitur, febrili omni ab illo presso, hausto & extincto. *Mizald.*

Ad febrim excitandam.

Febris accenditur, si cornuti scarabei in oleo decoquantur, atq; ex eo pulsus inungantur. Confert enim nō parum quandoq; febris superveniens, ut in convulsione & arthritide, cùm ex materia frigida fuerint, nonnunquam etiam in resolutione. *Card. de Variet.*

Ad tertianas febres.

Amat buglossam illud, quod tres emittit thyrsos, cum semine & radice tritum, potumque contra horrores tertianæ valdè prodesse: quod verò quatuor, quartanarios juvare in vino coctum & potum. *Autor Dioscorides.*

Ad febres putridas.

Nolim insuper omissum, quod qui impleverit fictile floribus persicis, & obturato ore permiserit dies aliquot sub terra macerari, vel in fimo putrescere, exprimet oleū; quo si inungat pulsus, tempora & spinam, ante accessiones febrium putridarum, certo experimento illas curabit. Quod à Germano Medico ingenuè acceptum fero. *Mizald.*

Ad pestem.

Addam ex Anton. Ludovico Ulissiponensi Medico præstantissimo, quòd Lampetræ, pestis tempore frequenter comestæ, innatà vi contra tam diram luem summe efficaces habentur. *Mizald.*

Placenta contra pestem.

Recipe Arsenici albi cristallini partes sive uncias duas. Rubei partem, sive unciam unam. Fiat placenta rotunda crassitudine digiti cum albo ovi, vel mucilagine Tragacanthi. Induatur linteolo lineo, superaddito serico, & admoveatur cordi. Nec opus est indusium interjici (nam etsi

arsenicum intrò sumtum sit lethiferum, nec etiam occultâ vi, sed solâ rosione, ut proinde venenum non sit dicendum) tamen admotum extrà, venenis resistit certâ experientiâ. *Jacobus Carpensis.*

Ad pestem sacculus.

Rec. Saphyri, Smaragdi, Hyacinthi, Rubini, Corallorum rubeorum & alborum singulorum drachmam, Croci scrupulum, Margaritarum drachmam semis, Arsenici albi drachmas duas, Ambari grana sex, Radicis iridis siccæ & odoratæ unicam semis, Cornu cervini usti drachmam, Auripigmenti unicam semis: terantur omnia, & fiat sacculus cum sindone purpurea, cordisq; regioni apponatur. Nonnulli ad præservandum propriâ urinâ utuntur. Alii odore radicis enulæ campanæ, aceto maceratæ, aut angelicæ, aut granis juniperi, vel lauri. Multi nō prodeunt in publicum, nisi cibati. Si quis tamen hac lue infectus fuerit, expurgato quàm primùm fieri possit, ventriculo, communibusq; viis pulvere sudatorio non prius tamen, quàm naturæ propensionem ad sudorem cognoverit, & clystere utatur. Deinde Theriacam, Mythridatium, cæteraq; remedia morbis pestiferis adversantia adhibeat; ita tamen ne hæc remedia semel, ut fit, vel continuè sumat, sed ter quaterve eodem die, semper intervallo sex horarū interjecto. Si bubo sese ostendat, aut carbunculus, sanguisugas non procul à loco affecto, si sit in membro ignobili, applicet: præstabit tamen prius cucurbitulas amplas, & magnas cum multa flamma, vel gallum, aut catulum, vel pulmones animalium subinde admovere. Cæterùm inter initia pestiferi morbi, antequam pharmaca sumserit, somnum fugiat, eique nullo modo indulgeat, ne veneni vis aut pestilentiæ virus, unà cum sanguine membra principalia invadens, protinus interficiat: cor cæteraq; membra cōfortantia adhibeat, quantum fieri potest, cibis ventriculo suo maximè congruentibus se reficiat, Deoq; vitam suam, & omnia reliqua, ardentibus precibus commendet, nec non Medici periti consilio, reliqua committat, ut divinâ suâ clementiâ gratiaq; ille; hic verò arte suâ ipsi succurrere velit. *Rantzovius.*

Electuarium præservativum contra pestem, & alios morbos.

Rec. Cinamomi electi drach. dimid. Zedoariæ drach. j. Boli Armeni præparati drach. iij. Camphoræ grana vij. seminis

seminis citri excoriati, Acetosæ, Corticis citri ana drac.j. & dimid. Radicis diptami, Tormentillæ, Pimpinellæ drac. dimid. Rasuræ eboris, Ossis de corde cervi drachmam j. Auri & argenti præparati ana scrup. dimid. Fragmentorum saphyri, Rubini, Smaragdi, Granatæ ana scrup j. Misce; fiat pulvis, cui adde Conservæ rosarum, Acetosæ, Buglossæ an. drach. duas. Sacchari albi lib. unam dissoluti in aqua Buglossæ & Endiviæ & fiat Electuarium. Modus utendi hoc præservativo contra pestem talis est. Pars magnitudinis duarum fabarum cultello accepta comedatur: incensa verò jam peste semiuncia cum vino acetosæ detur omni die. Contra pleurisin semiuncia cum accommodato jusculo, succo vel aqua bene diluta detur laboranti. Ego autem huic electuario nonnunquam addere soleo ungulæ Alcinæ, cornu bestiæ unicornis sive monocerotis, succini ana drach. j. *Priscian. de Corduba Medic. Leonis decimi, Pontif.*

Aliud remedium contra periculosos & pestiferos morbos puerorum.

Nostræ matronæ pueris, si male se habere cœperint, solent exhibere paululum ossis de corde cervi, ossis bestiæ unicornis, Corallorum rubeorum, Succini albi, Margaritarum, Ramentorū auri, Ungulę Alcinæ, æquali portione. Hæc omnia in mortario contrita, miscent simul in morbis calidis cum aqua rosacea; in frigidis verò cū aqua Lavendulæ. Exhibetur autem ad mensuram cochlearis. *Rantzo.*

Pilæ odoriferæ contra pestem.

Rec. Rosarum rubearum unc. ij. rad. ireos, radic. cyperi an. unc. ß. rad. Angel. drach. vj. Folior. Lauri, rorismar. ana drach. vj. Bacc. Lauri drac. iij. Caryophyll. Lig aloës, Nuc. mosch. an. unc. ß. Unión. unc. j. Styr. Calamitæ, Ladani an. unc. j. moschi in aqua rosar dissoluti gr. xij. ambr. scrup. ij. cum gummi tragacanthi in aqua ros. dissoluti. Fiat massa. *Ex lib. manuscripi.*

Ad pestis præcautionem.

Rec. Conservæ rosar. Cons. violar. Cons. bug. Cons. nenuph. an. ℥. ß. Confect. alcher. ℥. ij. ß. rad. angel. ʒ. ij. zedoar. scrup. ij. elect. de ovo drach. j. ß. theriacæ Venetæ ℈. iv. syrupi de limonibus q. s. fiat opiata. Utatur quotidie semel, vel bis. *Ex lib. manuscr.*

Ad pestem remedium.

Rec. Cœpam albam & magnam, intusque excavatam,

quam reple theriacâ optimâ, & aquâ vitæ; cooperiatur benè operculo suo, & in cineribus coquatur. deinde expressus succus ægroto bibendū detur; quod reliquum est, contundatur, & buboni superponatur. *Roscellius.*

Contra pestem optimum.

Matutina hora tempore contagioso, priusquam à domicilio tuo longiùs recedas, os tuum aquâ & aceto simul mixtis collues; deinde prædicti liquoris cochlearis quartam partem hauries, naresque ita restringas, quo cerebrum ab omni qualitate aëris externi liberum existens, minori cum difficultate à vapore & halitu in palato detento, irrorari queat: præsidio quoque maximo fuerit, emunctoria viscerum principalium subinde abluere, ut puta tempora, axillas, & inguina, partes raras, & laxas præ reliquis, ut hac de causa omnibus injuriis aëris infecti expositæ magis esse censeantur, quæ ut magis adhuc ab omni labe pestifera præserventur, familiaris fuerit pilæ argenteæ multis in locis foratæ usus, in cujus cavitate frustum spongiæ continuo isto liquore madentis detineatur. Hac enim ratione ambiente alterato, meipsum multoties à quavis epidemia in hodiernum diem (laus Superis) præservavi. *Egidius Bruxel. D.*

Ad pestis præservationem.

Accipe sacchari, in aqua theriacali, per infusionem facta, dissoluti ad perfectionem cocti ℥. tres: tincturæ sulphuris drachmam unam, fiant tabulæ secundum artem, quarum usu à peste, quàm plurimos servatos esse cognovi.

Ad pestem probatum.

Recipe Aceti acerrimi }
Succi allii } ana drach. ij.
Theriacæ Alexandrinæ drach. j.

Misce, & offer patienti illicó. Quo sumto, ut optimè sudet, cura. *Ex libro manuscript.*

Ad venena antidotus.

In sanctuariis, inquit, Mithridatis maximi Regis devicti, Cneus Pompejus invenit peculiari commentario ipsius manu descripto, compositionem antidoti è duabus nucibus siccis, ficis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano. Qui hoc jejunus sumit, nullum venenum illo die timeat. Prodest eadem antidotus mirabili successu adversùs grassantis pestis contagia, jejuno

ventriculo devorata. Testes sunt multi cùm noti, tum ignoti, hac antidoto per multas & deploratas pestilentias, me admonente & ministrante, servati. *Mizaldus.*

Adversus venena.

Lapidem efficacissimum esse adversùs venena, testes sunt magnæ autoritatis & antiquitatis Medici quàm plurimi: talem gloriantur se vidisse Jul. Scalig. & Amatus Lusitanus: traduntq; peste correptis efficaciter dari cum vino momento. Nam tantus illius vi & præsidio cietur sudor, ut penè totum corpus eliquari credas: quo uno, pestilens virus foràs truditur. Lapides hunc Arabes Medici *Bezoard* vocant, & ab eo Alexipharmaca, remedia adversus venena, *Bezoardica.* *Mizald.*

Ne quis veneno afficiatur.

His accedet ex Didymi sententia, quòd si quis miliarem panem præsumsit, nunquam à veneno noxam incurret. *Mizaldus mem.*

Medicamentum Regis Mithridatis adversus omne venenum & præcipuè pestiferum.

Plin. lib. 23. cap. 8. scribit, Cn. Pomp. in sanctuariis Mithridatis maximi Regis devicti invenisse in peculiari commentario ipsius manu cõscripto, compositionem antidoti è duabus nucibus siccis. Item ficubus totidem & Rutæ foliis xx. simul tritis, addito salis gr. & ei, qui hoc jejunus sumat, nullum venenum nociturum illo die. *Rantzo.*

Experimentum Medici antiquioris Regis Angliæ, estq; pulvis mirabilis contra toxicum, & contra omne venenum.

Recipe Pimpinellæ, Rad. tormentillæ, Cinamomi ana unc. dimid. Lig aloës, gran. juniperi, zingiber. an. drach. j. Interdum additur Cardui benedicti, Radicis angelicæ, an. drach. dimid. Fiat ex his omnibus pulvis subtilis, & occlusus in pixide, usui benè servatur. *Ranzo.*

Antidotus Nicomedis Regis contra venena.

Recipe Baccar. juniperi drach. ij. terræ Lemniæ drach. duas & obulos totidem. Hæc, ubi in pulverem redegeris, oleo aut melle commiscebis reponesque, ac ubi opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus in magnitudinem avellanæ dabis. *Idem.*

Ne hectica quis corripiatur.

Aquam ex his præbent: plumbum in tenuem vertunt

pulverem, vel in calicem, & cum sale acetum peracre fundunt, aquam igne stillatim capiunt, cujus in mense cyathum exhibent, idque sexies innovant, & hectica eum invadet tristis. Quod si exitialem longo moliuntur tempore morbum, sic faciunt. cerussam, æruginem, lithargyrium & minium singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogenda, vitreo in vase ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahunt: deinde hominis sudorem remiscent, & esum morituro præbent, sic diuturno languore, & in longam temporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi via hæc est.

Antidotus.

Sic illicò morbus deprehenditur: si in glycyrrhizæ decocto scammonii pusillum redactum pulverem hauritur, liberat illicò ægrotum. Si venenum præcesserit, sic facito: Aquam vitreis chymistarum organis exugito, è columbaceo stercore, & ex corticibus ovorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo lixivii, duplo è sarmentitio cinere confecto remisceto. & primo mese septem diebus cyathus sumatur, undecim secundo, quatuordecim verò tertio, usq; ad sextum: & veneni extinguit vim. Maciem verò sic pelles: Aquam haurito ex herba personantia cum remixtione nucleorum pinearum diebus singulis ante prandium, donec sanitati fueris restitutus *Joan. Bapt. Porta.*

Ad tabem.

Ex tabe autem simplici innumeros sanavi: atque inter reliquos, filios duos fabri lignarii, qui apud portam tonsam habitabat. Erat autem præter victûs moderatam rationem, ex pane cocto cum seminibus peponum contusis ac colatis, aut ptisana, cochleis, cancris, testudinibus & potû vini albi unicum hoc præsidium: sanguinem suillum, & cochleas purgatas, & ranas cum germinibus rubi in balneo Mariæ distillabam, & aquæ hujus pro ætate quantitatem dabam, donec pingues efficerentur. Sic etiam sanavi filium Jacobi Mariæ Astolphi, tabellionis summæ fidei, amiciq; nostri. *Card. de Curat. admirand.*

An periclitetur æger.

Morbus, qui cœperit, cùm Luna fuerit in eo signo, quod maleficia aliqua tenuit genitura, sive in quadrangulo, aut diametrò ejus, gravissimus futurus est: si autem maleficia respicit, periculosus. Sin in loco, ubi geniture tempore

tempore benefica fuerit, sine periculo erit. *Authores Ptolomæus, & Galenus ex doctrina Ægyptiorum, & maximè Mercurii Trismegisti.*

Mortis vel salutis præsagium.

Tradunt urticam viridem horis viginti quatuor, in lotio decumbentis maceratam, ejus salutem præsagire, si ibidem viridis perstat: sin contrà mortem, vel ingens periculum. *Mizaldus.*

An victurus sit æger, necne.

Volentibus experiri victurus sit æger necne, præcipiunt radicis chamæleontis albi diluto eum triduò perfundi ternas vices: qui pertulerit, moriturum negant. *Theophr.*

Mortis prædictio.

Addo in libris Aruspicum traditum esse Servio authore, abietem è cœlo fulmine tactam, domini aut dominæ interitum prædicere.

An convaliturus sit æger.

Illud planè non absurdum, ægros, qui imaginem è pupilla reddunt, posse sanari: qui non, non. Eorum tamen, qui sanari possunt, multi moriuntur, quòd nondum vis lethalis eò obreperit: periturorum autem vix unus aut alter servatur. Cùm etenim vitalis calor manet, pupilla reddit nitore imaginem. *Cardanus.*

DE MORBIS UNIVERsalibus externis.

Lepræ cura.

Referunt, leprosos balneo ejus aquæ; in qua cadaver ablutum sit, sanari. Sed de qua lepra agatur, haud compertum est: quædam enim scabiei pessimæ species est, alia ipsa elephantiasis. Similiter neq; observatum est, an semper id contingat, an forsan aliquando fortuitò: ratione tamen res ipsa non caret: nam materia, quæ ad cutim propelli solebat, antipathia cadaveris à natura non ampliùs propellitur. Indita enim est hæc ratio contrarietatis, etiam in insectis, & eò magis in perfectioribus animalibus, & maximè equis & canibus, ut odorem mortuorum sui generis refugiant: quantò magis humana natura, quæ admodum sensu prædita est, atque eo exquisitissimo. Itaque occulta in natura, non ampliùs audet transmittere exterius humorem peccantem: atq; eò magis si hæc patiente, hæc sciente fiant. *Card. de varietate.*

Ad elephantiasin dignoscendam.

Elephantiasi correptos deprehẽdes ex lotio, cui plumbi usti cineres inspersi sint. Nam si subsidunt, nullum inest contagium, sin fluitant, & in urinæ superficie hærent, certissimæ labis signum ostendunt. *Lemnius.*

Ad Elephantiasin.

Nonnulli elephantiasi ac leprâ inquinati, morbum vicerunt frequenti ranarum palustrium usu: nimirum mitigato sanguinis fervore, ac melancholiâ adustione emendata. Quod de ranis intellige quæ saliunt, & non repunt aut lente progrediuntur, nam venenatæ sunt. *Mizald.*

Elephantiasis remedium salutare.

Gallinæ viperis saginatæ & elixatæ, salutares sunt elephantiasi labe infectis, ex quorundam experimento. *Mizaldus.*

Ad lepram unguentum.

Recipe Terebinthinæ lotæ } ana unc.iv.
Olei laurini }
Aceti unc.viij.
Cerussæ } ana unc.viij.
Lithargyrii }
Aloës hepaticæ }
Albuminum ovorum N.ij.

Misce, & fiat unguentum. *Roscellus.*

Lepræ cura.

Sed & balneum primo-geniti filii ubi illius sanguinis sunt reliquiæ ut experimento vidi, leprosos mundat. Causa à sympathia mea sententia quærenda est. Corruptior enim sanguis per arterias & venas ingressus, corruptum attrahit. Est autem sanguis, qui à partu effunditur, & potentia qualis noster, & corruptior, & viribus adhuc partus ac pueri calidior: quocirca vehemẽter urget & purgat & extinguit, velut radii Solis ignis flammam obruunt, & evanescere cogunt. Sed qualis lepra sit, & ut ab elephantiasi ac psora scabieq; differat, alias dictum est. *Cardan. de subtil.*

Leprosum hominem reddere.

Leprosi sanguis vel capitur, in quibus si triticum diu steterit, ut affatim saturetur, eoq; gallinæ vel columbæ obesæ, cui esui præbentur, leprâ corripietur, & idem in morbis aliis contagiosis considerant. Vel aliter: Cantharides capiunt, amianthum lapidem, & auripigmenti quintuplum:

plum; hæc tapsiæ radicis, vel scyllæ succo conficiuntur, ut linimentum imitentur: & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, ulcerationem & lepram inducunt inevitabilem: proinde ab iis maximè caveto, & si atrocius quærunt, ut pertinacius operentur, humanum adjungunt sudorem ex alis rufi viri & cholerici, aconiti succos, bufonum virus, vel consimile, brevi lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit succo, virulentos & insanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima

Antidotus

Ad elephantiasin: panis è clibano calidus infundatur endiviæ, lupulorum, & absinthii succo, aceti, & sulphuris in aceto infusi & exsiccati tantundem, & in eo sesqui sexta succi pars eupatorii, galangæ, id est, rutæ caprariæ, viperæ carnium pares portiones, aristolochiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum sexta, seminis ejusdem dimidium, & theriacæ par pondus conjicito, hellebori, & scammonii pauxillum: omnia remisceto, & igni apponito dum evolet humidum, ad usum reponitur, tribus semper diebus sumatur. Si quid verò cuti remanserit, hoc uteris linimento. Viperarum adipem habeto, sævi hircini dimidium, ursi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantundem, vivi sulphuris pars sexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum stigmentosum fiat, inde cerâ linimentum effingito, & alternis diebus inungatur: dum pustularum squamæ decidant. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad serpiginem.

Adversus faciei serpiginem & aliarum partium corporis (Galli Dertas vocant) accipito radicem lapathi, seu rumicis, eamque particulatim concisam, diem unum in albo & acri aceto macera; deinde extrahe, & serpiginosum locum ter vel quater omni die sedulò confrica, & in acetum toties remitte: vel, quod satius erit, novas radices substitue. Experimento frequenti probatum. Sunt qui idem certò promittant ex radicibus borraginis, à jejuno laborante præmansis, & diu identidemque illitis. Facilis erit experientia. *Mizald.*

Ad scabiem.

Recipe Pomatæ unc. ij.
Styracis liquidæ unc. ß.
Lithargyrii argenti unc. ß.
Salis communis drach. ij.

Succi limonum, quantum sufficit.
Fiat unguentum. *Roscellus.*

Ad omnis generis scabies unguentum præstantissimum, quo ipse, scabies lepræ similimas, sanare vidi.

Majo mense sumatur Ocimastrum herba cum radice, sordibus diligenter expurgata, & lota, eaque contundatur, post succum inde expressum in angusto vitro probè obturato per annum conservetur. Cumque unguentum parare volueris, tum expressi succi ceræ & olei æquis portionibus tantum accipe, quantum unguenti parandum erit, quod ubi feceris conjunctim illa super carbones decoquantur, & eò usque temperentur, donec unguentum fiat. *Hieron. Tragus.*

Ad cancrum.

Recipe Aquæ rosarum
Aluminis
Viridis æris singulorum an.q.s.
Misce & lava quotidie ter cum tela filata. *Ex lib. manuscr.*

Ad morbum Gallicum unguentum.

Rec. Unguenti aragonis
Unguenti Agrippæ
Unguenti marciati
Unguenti dialtheæ singul. ana unc.j.
Olibani
Masticis singul. ana unc.ij.
Olei laurini
Olei salicis
Olei liliorum singul. ana unc.ij.
Lithargyrii
Argenti vivi singul. ana unc.ß.
Theriacæ unc.ß.
Saxifragiæ drach.ij.
Unguenti Sandalini unc.ß.
Axungiæ porcinæ veteris sine sale unc.xiv.
Cineris sarmentorum unc.j.
Misce, & fiat unguentum. *Roscellus.*

Balneum ad consumtos & resolutos.

Recipe Capita vitulorum recentia N. vj. unà cum eorum mesenteriis & pedibus.
Capita ovina totidem, omnia benè mundata, ac si pro

cibo

cibo pararentur. Coquantur in aqua, in vase magno, vel duobus, & fiat balneum: quo alternis diebus utatur æger, mane per unam vel alteram horam, & totidem vesperi. Hujusmodi autem balneum novies & semper iterandum est, & semper recens parandum. *Ex libro manuscripto.*

DE MORBIS PARTICU-laribus.

DE MORBIS CAPITIS.

Doloris capitis præcantatio.

Miland Vah Vitalot

CAPITIS dolorem levare vidi suspensum chirographum, ut à latere vides, cùm patiens qui nullum ex medicina præsidium sentiebat, ter Dominicam, quam vocant orationē, recitasset. *Cardanus.*

Ad capitis dolorem.

In olea mirabile est, quòd opem quandoque senserunt, & à capitis dolore absque ullis medicamentis levati sunt, qui folio ejus hoc nomen (Athena) scripserunt, ipsumq; folium capiti circumligarunt: quemadmodum tradit Zoroastes in suis de agricultura commentariolis. Quod unum, quia superstitionem redolet, tibi æstimandum relinquo. *Mizaldus.*

Ad capitis dolores.

Magnes ipse capiti admotus dolorem, omnesq; querelas ejus obliterat. Quod ex veterum commentariis se transtulisse scribit noster Hollerius.

Ad capitis dolorem.

Recipe summitates Salicis, q.s.
Rosmarini parum.

Coquantur in aceto, usq; ad tertiæ partis consumtionem, quo lavetur caput. *Roscellus.*

Ad oblivionem cruditates in stomacho pro senibus.

R. triū piperū, Galangæ, Cassiæ ligneæ, Calami aromatici, Croci, Spicænardi Indicæ, Cardamomi, Carpobals. Asari, Zing. sem. Myrti sicci, an. dr. ij. Mastic. dr. ij. trita & cribellata, cōficiantur cū melle optimo despumato, & fiat electuarium. Dosi drac. j. tempore somni. *Ex lib. manuscr.*

Pilulæ

Pilulæ languenti cerebro convenientes, senioribus præsertim ac frigidis.

R. Succini odorat. seu Ambræ delectæ ana drac. j. ligni Aloës scru. ß. Cubebarum scru. ij. cum vino meraciss. pilulas confice N. xv. da binas ante cœnam. *Guil. Gratar.*

Catapotia ad memoriam efficacia.

R. Cubeb. Calam. Nuc. mosch. Caryophyl. singul. ana dr. j. s. thuris opt. myrrhæ electæ, Ambari orientalis, singulorum, drach. j. s. Moschi Gr. quinq; cum aqua majoranæ pilulas confice, præbe unam hora decubitus; duas verò in Solis ortu & horis quinq; ante cibum. *Idem.*

Ad memoriam.

Tradit Simeon Sethi: fel perdicis arteriis temporum illitum, ut penetret semel in mense, ad memoriam confirmandam prodesse plurimum.

Gallinæ cerebrum ingenium & memoriã juvat, adeò ut aliquas, qui delirare cœperãt, resipiscere fecerit. *Guil. Grat.*

Antidotum mirabiliter conferens memoriæ lethargiæque vel oblivioni: ventriculum confortat, & omnia debilitat membra ex phlegmate & frigore.

R. Cingiberis
Galangæ
Masticbes
Cumini
Origani } ana drach. vj.

Nucis moschatæ
Calami aromatici
Asari
Carpesiorum, i. e. cubebarum
Ligni aloës
Maceris
Seminis apii
Ammios } ana drach. ij.

Thuris albi
Caryophyllorum
Cardamomi
Zedoariæ
Pyrethri
Castorei
Piperis longi & nigri
Casti
Cyperi } ana drach. iij.

Menthæ siccæ unc. v.

Teran-

Terantur & pulverizentur omnia, ac cum penidiarum, & mellis despumati quantitate sufficienti fiat electuarium. *Guliel. Gratarol.*

Ad memoriam.

Si suspenditur cor upupæ aut oculus aut cerebrum supra collum, confert oblivioni, & subtilitat intellectum hominis. *Cornel. Agrippa.*

Ad augendam memoriam

Si quis transglutit cor upupæ, vel hirundinis, vel mustelæ, vel talpæ, ea adhuc vivente & palpitante, confert ei ad memoriam, reminiscētiam, intellectum & divinationem. *Cornel. Agrippa.*

Ad epilepsiam.

Tradunt eum, qui in picato vase biberit, comitialem morbum expugnaturum. *Mizald.*

Ad epilepsiam.

Si herba, batrachion dicta, cervici lunatici vel epileptici ex filo rubro deligetur, Lunâ decrescente, in primâ parte tauri, vel scorpionis, magnū ac insperatum levamen hinc sentiet. Sunt qui ejus radicem in vino maceratam peste infectis propinent ad sudorem eliciendum. Quod valdè periculosum puto, si febricitent: sin cōtrà, opportunum, modò vires constent. *Idem.*

Ad epilepsiam.

Aqua stillatitia ex floribus tiliæ, epilepticis pueris mirandum in modum confert, quocunq; modo ministretur. Sunt qui ei socient viscum quercinum, successu admodum felici & optato. *Idem.*

Ad epilepsiam.

Dissectis ante plenilunium pullis hirundinum ex prima fœtura, duo lapilli reperiuntur in illorum ventriculis, quorum unus concolor, alter verò discolor habetur. Hi priusquam terram attigerint, si in buculæ, aut cervi aluta includantur, & brachio & collo aptentur, comitiales sanabunt, nedum juvabunt. Ex relatione cujusdam Itali, qui se id expertum fuisse, mihi asserebat. *Mizald.*

Ad epilepsiam.

Cùm primùm infantes ex utero prodeunt, si priusquam aliquid gustent, corallii scrupulum dimidium diligenter tritum cum lacte nutrito hauserint, nunquam epilepsiam incurrent. *Arnoldus Villanovanus.*

Ad

Ad epilepsiam.

Accensus utrislibet cervorum cornibus, odore illorum fugantem serpentes, & comitiales deprehenduntur morbi. Idem etiam præstat lapis gagates incensus, suffitu suo: sed ne odor dispergatur, stragulis circumdari debet quisquis est. Nam tum, si epilepsiæ est obnoxius, cadet. *Dioscor. Galen. Plinius, Apulejus, & alii.*

Ad epilepsiam.

Orbiculi è visco querno, vulgari filo transfixi, idem præstant in amolienda & præcavenda epilepsia, quod pœoniæ masculæ radix, aut smaragdus è collo pendens. *Mizaldus.*

Ad epilepsiam.

Addunt magię naturalis professores verbenam Sole per Arietem spaciante collectam, & granis pœoniæ sociatam, tritam, & ex vino albo percolato haustam, epilepticos, miraculo quodam sanare. Res me dictante, multis experta; quam ex vetustissimo libro de herbis septem planetarum, Hermeti ascripto, fideliter decerpsi. *Mizaldus.*

Ad epilepsiam.

Addit Conradus Gesnerus, se os illud, quod coronalem suturam describit, epilepticis exhibuisse, & optimè cessisse. *Mizaldus.*

Ad epilepsiam.

Fel testudinis naribus epileptici illitum in morbi paroxysmo, prostratos statim erigere facit. Sunt qui ad ferocem hunc morbum expugnandum, tres clavos in vigilia natalis B. Joh. Bapt. fabricatos, defigant in loco, ubi epilepticus ceciderit, idque tam profundè, ut non appareant, nuncupato, dum id fit, patientis nomine. Quod pro certo mihi traditum est. *Idem.*

Ad comitialem.

Ungula Alcis magna vi pollet adversus comitialē morbum. Nam ejus particula annulo inclusa, & digito, qui proximus est minimo, ita commissa, ut in palmam convertatur, collapsos in ipso paroxysmo plurimum recreat, & confestim excitat. Idem efficit portiuncula ejusdem nuda & manui in pugnum complicatæ inserta: repentè enim morbū expellit, & prostratos erigit. Quod uno & altero experimento se probasse tradit Lemnius. Nos portiuncula ejusdem in aurem sinistram missa, & aliquandiu veluti scalpendo mota, idipsum feliciter experti sumus in vere

epileptico; idque miraculi loco habitum est. Joh. Agric. Ammonius idem effici tradit suspensa vel gestata particula ejusdem ungulæ, modò cutim attingat. Quod etiam amuletum ad præcautionem morbi plurimùm valere certus sum. Audio etiam ramenta, vel scobem adversus eandem noxam in Polonia propinari. Cæterùm eligenda est ungula dextri pedis posterioris, cavendumq; ab impostoribus, qui bubulas pro alcinis vendunt. *Mizaldus.*

Ad epilepsiam pulvis optimus.

Rec. Gentianæ
Pœoniæ
Antimonii cum urina præparati sing. ana unc. iij.
Cranii hominis
Moschi gran. iij.

Fiat pulvis, quo utatur drach. j. singulis diebus. *Roscel.*

Ad epilepsiam.

Dicitur quoque, quod si radix pœoniæ cum castoreo & litura pannorum menstruosorum detur patienti, sanari morbum comitialem. *Cornel. Agrippa.*

Ad epilepsiam.

Sic & è nido hirundinum lapillus collectus recreare confestim dicitur comitiales: & alligatus perpetuò tueri, potissimùm si sanguini vel cordi hirundinum fuerit involutus. *Idem.*

Ad epilepsiam.

Aqua distillationis cerasorum non multò antè ex arbore decerptorum, vi ignis mediocris excepta, si in os epileptici infundatur, quoties eum paroxysmo laborare contigerit, inhibetur impetus morbi violentissimi. Res preciosa, & sæpenumero probata à Johanne Manardo Ferrariensi Medico præstantissimo. *Mizald.*

Epilepsiæ remedium.

Hac ratione radicem pœoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepsiæ minas suspendimus. *Vvierus.*

Medicamentum Regis Daniæ contra morbum caducum.

Rec. Cranium sive calvariam hominis præsertim furis suspensi, nulliusque morbi interventu mortui (nam huic plus efficaciæ, quàm reliquis, tribuunt) hanc calvariam in craticula tostã ad pulverem redigito. Deinde accipito tria grana Pœoniæ, atq; hæc cum una drachma prædicti pul-

veris

veris, & aquæ Lavendulæ ad quantitatis unius cochlearis ægroto, tempore matutino exhibeto. Postero & tertio die fac idem. Sumet autem ægrotus hunc pulverem jejuno stomaho, ac tres continuos dies domi se continebit, pauco potu, & cibis levis ac facilis digestionis utetur, ut sunt ova. Non abs re etiam fuerit, ut ægrotus postea singulis diebus mane per aliquod tempus cochlear aquæ Lavendulæ exhauriat. Os bestiæ unicornis etiam contra hoc morbi genus conducit. *Rantzovius.*

Ad Paroxysmum epilepticum.

Orpheus & Archelaus tradunt, Plinio Autore, morbo comitiali lapsos confestim liberari à convulsione, si in paroxysmo eorũ labra humano sanguine irrigata fuerint, aut pollices pedum fortiter pũncti & vellicati. *Mizald.*

Ad Comitiales.

Comitialibus morbis (nam nulli alii magis debentur auxilia illa, quæ Physica vocantur) Alexander scripsit, pinguedinem chameleontis in oleo decocti, ventreque ac dorsi spina inunctis adeò prodesse, ut à morbo statim surgant, & post septimam inunctionem liberentur. Nicolaus prodidit insusurrando in dextram aurem illud, Oremus præceptis salutaribus moniti: adjectâ dominicâ oratione post completam supplicationem antequam absolvantur hæc ambo, ægrum à morbo surgere: vel forsan quandoq; ita contigit, vel susurrus ille in eam aurem prodest, vel cùm à flatu fiat, ut multi Medici credunt, interim ille consumitur. Rinaldus magis ad rem: cùm Luna Jovi juncta est, dato patienti tribus diebus maceris, Pæoniæ seminum, & radicis dimidium drachmæ foliorum Caryophylatæ, & primulæ veris (quæ est bellis) drach. unam, teratur, ac partiatur. *Cardanus de Varietate.*

Contra epilepsiam.

Et dicitur, quòd si fiat annulus ex albis ungulis asini, qui induit ipsum epilepticus, non patitur epilepsiam. *Albertus.*

Comitialis morbis præcantatio.

Annulum dicũt, quem ego vidi, si conficias argenteum hoc modo intus scriptum † Dabi † Habi † Haber † Hebr †. ne comitiali morbo laborantes cadant, prohibebit, in digito positus. *Cardanus.*

Convulsionis à flatu remedium.

Nodos ligneos è visco, quæ quercui adnascitur, id genus

nus convulſionis ſanare, quod à flatu fit, noſtri Gramphũ vocant. Debet ſuperponi loco patienti, ut ſtatim diffugiat: pingui ſucco tenuique præditum eſt id lignum, aut occultà ratione. *Cardanus.*

Ad melancholiam.

Melancholiam non parum juvat, corpus urticis perfricare. *Cardanus.*

Ad metum & phantaſmata.

Qui urticam in manu habuerit cum pentaphyllo, ſecurus erit ab omni phantaſmate & metu. *Mizald.*

Ad hydrophobiam.

Hydrophobi, qui ex canis rabidi morſu aquam appetunt, & eandem reformidant, ſi inopinato ſubitoque impulſu aquis mergantur, metus metu diſcutitur, & tali ſymptomate liberantur. *Lemnius.*

Ad hydrophobiam.

Refert *Aëtius*, quòd ſi coagulum catuli ſemel tantùm ex aceto ederint hydrophobici, ſtatim capiet eos cupiditas potus aquæ, & ob id medicamentum hoc miris laudibus ab eo commendatur. *Mizald.*

Ad ebrietatem.

Ebrietati abſynthium, amygdalæ caules præmanſi conveniunt. *Cardanus.*

Ad ophthalmiam.

Eſt quidam piſcis, ſive ſerpens maximus, nomine myrus, cui ſi eruatur oculus, & alligetur fronti patientis, ophthalmiam ſanare dicitur, piſci verò oculum renaſci: ſed altero illum capi lumine, qui viventem non dimiſerit. *Corn. Agrippa.*

Ad oculorum vitia.

Ad oculorum vitia, unguem, nebulam, albuginem, & alia, ſequens remedium præſtantiſſimum eſſe, mihi narratum eſt. Caput cati omninò nigri in nova olla aduritur, & cineratur, eoq; ad lævorem & tenuiſſimum pollinem deducto, nonnihil per tubulum pennæ mundæ, in oculum quotidie ter inſufflatur. Si quis verò ardor, noctu maximè, oculum infeſtet, folia quercûs aquâ madentia, bina vel terna ſimul oculo ſuperponuntur, & identidem invertuntur. Dicebat ſecreti hujus autor, viſum poſſe reſtitui hoc remedio poſt cæcitatem unius duntaxat anni; experientiæ proponimus. *Mizald.*

Collyrium præstantissimum contra omnis generis passiones oculorum.

Rec. Fœniculi,
Absynthii,
Apii,
Rutæ,
Steinwurtz, unà cum radicibus,
Euphrasiæ,
Salviæ,
Betonicæ,
Auripigmenti,
Pimpinellæ,
Cardobenedicti singulorum an. partes æquales.

Hæc omnia simul in mortario contusa misce, ac urinam pueri infunde, deinde

Rec. granor. Piperis triti num. xiiij.
Mellis cochlearia duo,
Camphoræ drach. j.

Hæc omnia simul in mortario contusa per linteum exprime, & colaturam, seu succum in vitreo vase conserva, ac inde singulis diebus, vesperi & manè guttam unam in oculum patientis instilla. Animadvertendum tamen est, quòd hæc aqua per spacium ix. dierum Soli est exponenda, & destillanda, antequam in usum transferatur. *Henr. Rantz.*

Ad narium fœtorem.

Rec. Xyloaloës crudi,
Rosarum,
Caryophyllorum, singulor. ana unc. ij.
Spicæ,
Calami aromatici,
Myrrhæ,
Calamenthi, sing. ana drach. j.

Confice cum bono vino antiquo aromatico, addendo moschi grana vj. fac pillulas quantitate ciceris, & dissolvatur una pro vice cum oleo nardino, & stilletur in nares; aut imponatur cum tenta, factâ priùs collutione cum vino odorifero. *Alex.*

Ad narium obstructionem.

Rec. Succi betæ,
Succi majoranæ ana unc j.
Olei amygdalarum amararum drach. j.

Misce, & per nares attrahantur. *Fioravantus.*

Ad

Ad sanguinem sistendum.

Sanguis ex quacunque parte corporis immodicè fluens, ilicò sistitur, si subtili & raro bombace involutum stercus suillum adhuc calens, in nares, pudendum muliebre, aut locum alium, sanguine manantem, intrudatur. Quod rusticis potiùs quàm aulicis scriptum erit, ut similes habeant labia lactucas. *Mizaldus.*

Ad sanguinem sistendum.

Si sanguis fluat e naribus, constricto ejusdem partis digito persæpè sistitur. Alii in fronte patientis ex illius sanguine scribunt CONSUMMATUM est. *Card.*

Sanguis ut cohibeatur præcantatio.

Sic mihi contigit, ut aliquando præciso labio, sanguis nulla arte posset cohiberi, tum maximè, quia comedebam, salem imposueram, perstrinxeram, nihil proficiebat, præcantatione usus sum illa, quæ à passione Domini sumta est, & ilicò, me admirante, cessavit, neque loquente, nec comedente apparuit sanguis, etsi locus egregiè tum doleret, & vulnus appareret. Miraberis, nescio ego, an fides, an verba profuerint; verba hæc sunt; SANGUIS MANE IN TE, SICUT FECIT CHRISTUS IN SE. SANGUIS MANE IN TUA VENA, SICUT CHRISTUS IN SUA POENA. SANGUIS MANE FIXUS, SICUT CHRISTUS QUANDO FUIT CRUCIFIXUS, ter repete. *Cardanus.*

Ad surditatem.

Rec. Axungiæ canis
Succi absynthii,
Olei veteris, singul. ana q.s.
Misce & in aures instilla. *Sextus Platonicus.*

Ad surditatem optimum.

Rec. Salviæ,
Majoranæ,
Flor. rorismarini,
Hyssopi,
Arthemisiæ,
Mentastri,
Calamenti,
Chamomillæ,
Millefolii,
Hypericonis,

Abrotani,

Saturegiæ, ſingul. ana M.j.

Coquantur in aqua, in olla vitreata, ſupra quam aures collocentur ita, ut fumus ingredi poſſit, maſticando rem aliquam, ut fabas, continuo, ut pori melius aperiantur, & tandiu, donec decoctum frigeſcat. Quo facto, ſumito oleum colocynthidis, & unam vel alteram guttam inſtilla; mox bombace in dicto oleo imbutâ, obſtrue: demum aliquantum ſupradictarum herbarum ſupra ponito, ſomni tempore; iteretur ſingulis diebus, & perfectè ſanabitur. *Roſc.*

Ad dentium dolorem & ſtuporem.

Dentium ſtuporem, quem Græci αἱμωδίαν vocant, portulaca manſa diſſolvit, *Aphrodiſæo* teſte. Quod etiam præſtat ſalis defricatio; vel quippiam recentis caſei ovilli dentibus ſtupefactis attritum. Addo, quod in ὀδονταλγίᾳ, ſeu dẽtium dolore, nullum præſentius invenias remedium emplaſtello, facto ex pice vulgari, aut reſina liquefacta, cum pulvere aluminis, & nucis, quam gallam nuncupant, modò arteriæ temporali paulò ſupra dentem excruciatum calidum apponatur, & ibidem pernoctare ſinatur, vel dies aliquot geſtetur. Sed id maximè locum habet in exſcarificatione dentiũ maxillarium, & ſuperioris ordinis. *Experto* (ut dicunt,) *crede Roberto. Mizaldus.*

Dentium dolor mirè ſedatus.

Nuper dolor acerrimus duos ultimos maxillæ ſiniſtræ ſuperiores dentes vexabat: unde conſenſu quodam & alios omnes ſuperiores ejus partis dentes affligebat, & maxillam totam adeò, ut os excuti videretur: tũ etiam oculum & aurem, & naſi partem, eandem vehementer urgebat, nec ullo auxilio abſcedebat, ſed intermittens quandoque revertebatur. Dexterâ manu dentes apprehendebam, diſtrahebam, nihil proficiebam. Tandem caſu aliquo inveni, quòd ubi ſiniſtrâ manu leviter apprehendiſſem dẽtem, qui magis vexabat, ita ut pollice partem exteriorem, indice interiorem comprehenderem, ſtatim non ſolùm dolor illius dentis, ſed & totius partis ſedabatur. Illud verò mirabilius, quòd quantò levius tangebam, tantò celeriùs ac perfectiùs dolor ſedabatur. Fiebat autem ſedatio hæc confeſtim: & hoc cùm rediret dolor, ſæpiùs pluſquam vicies ſum expertus, donec ſic ſpontè abſceſſit, & liberatus ſum. *Cardanus.*

Ad

Ad dentium stuporem.

Dentibus, qui stupore obtorpescũt ab esu acidorum, austerorum, vel frigidorum, portulaca mansa remedio esse solet, ignibusque sacris auxiliatur, ac Veneris impetus & somnia frangit, &c. *Mizald. in Horto medico.*

Ad dentium dolores.

Dente talpæ vivæ exempto, ea demissa, sanari dentium dolores, inquit *Cornel. Agrip.*

Ad dentium dolorem.

Dentium dolori prodest plerunque, si dentes coxarum ossibus bufonis tangantur: antipathia enim est. *Cardanus.*

Ad dolorem dentium.

Rec. Ligni guajaci M.j.
Aquæ ardentis q.s.
Misce, & in ore contineatur. *Ex libro manuscripto.*

Ad dentium dolorem.

Rec Piperis longi,
Masticis,
Origani,
Saturegiæ,
Xylobalsami,
Pyrethri, singul. ana unc.ß.
Trita in unc.j. aquæ vitæ infundantur. De hac aqua parum in dentem stilla. *Koscellus.*

Ad anginam.

Adeò est salutaris humanus sanguis, ut elephantiasi conspurcati solea in balneis ex illo temperaverint, & Orpheus atque Archelaus illitu ejus anginam curari tradiderunt.

Ad anginam.

Cataplasma ex pulvere combustarum hirundinum, & nidi earundẽ, efficaciter prodest discutiendis tumoribus gutturis, & curandæ anginæ *Mizaldus.*

Squinantiæ remedium.

Squinãticis bufo seu rubeta cocta, & pro emplastro imposita adeò prodest, ut quendam hoc auxilio, cui jam tanquam morienti, de more candelæ accensæ fuerant, liberaverim. Crediderim & filum, quo suspensa interierit, posse conferre. *Cardanus.*

Ad strumas.

Pedes omnes magnæ rubetæ, ab ea vivente abscissi, dum Luna vacua ad conjunctionem properat, colloq; strumas

patientis suspensi adeò conferunt, ut persæpè etiam morbo patientem liberent. *Cardanus.*

Ad columellam suffocantem.

Si contigerit à destillatione columellam in gutture laxari, succus crudæ brassicæ summo capiti admotus, illam in sublimem oris partem revocabit, solitumque locum repetere coget: quod naturæ arcanis & secretis adscribendum est. *Mizald. in Horto medico.*

Ad Columellæ inflammationem.

Excrementum pueri aridum cum melle Attico tritum, præstantissimum est remedium ad columellæ inflammationes, quæ suffocationem minantur. Sed puer ille pascendus est biduò lupinis cum optimo pane, satis fermentato & salito: eique vinum vetus bibendum mediocriter dandum, ut quàm optimè concoquat. Tertio die sumtum excrementum desiccandum est, & quo dictum est, modo usurpandum. Gallinarum & perdicum caro in jure elixa posset exhiberi, nisi excrementum magis fœtidum redderet. Hoc Galeni secretum est, à quopiam precibus magnis impetratum, ut ipse scribit.

Ad infantulorum siriasin.

Urticæ in mortario contusæ, addito momento unguenti populeonis, arteriis temporum, ac metacarpii applicantur: remedio præstantissimo ad extinguendum ardorem siriasis infantulorum, plus minus biduo, modò singulis quaternis horis innoventur. *Langius.*

Infans ut non sternutet.

In domo, in qua ciconiæ pennæ fuerint, infantem non sternutaturum, inquit Aetius.

Ad animi defectum.

Animi defectu collapsi eriguntur vellicato articulo digiti annularis, seu medii: nec non attritu auri ad eundem cum croci momento: per hunc enim vis quædam refocillatrix, ad cor vitæ fontem dimanat. *Lemnius.*

DE MORBIS PECTORIS.

Ad tussim puerorum.

Dicit Tabariensis, quòd si suspenditur lapis spongiæ in collo pueri, qui tussit tussi vehementi, sedatur tussis ejus: & quando intromittitur in caput asini, aut anum scarabeus, sincopizat, & non vertitur, donec extrahatur ab eo. *Albertus.*

Ad difficultatem spirandi.

Clavenzanus adolescens, nomine Jacobus, qui jam per septem annos spirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis sævisque accessionibus, desperatus ab aliis Medicis, à me in duobus mensibus planè sanatus est, factusq; pinguis: sed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, superimposito suturæ coronali, unâ die fermè libras duas aquæ detraxi, inde sequentibus diebus idem actum est: sed non tanta defluxit aqua: sicque liberatus est. Existimo cantharides idem posse, quod anacardi mel, & euphorbium etiam. Miscebam etiam elateri granum unum unciis tribus lactis, jubebamq; eo tanquam errhino uti: & conduxit multum, atque hæc omnia priùs præpurgato corpore cum catapotiis; siccatoque victu tenui, sed humido tamen, parumq; alente, tum decocto Indici ligni pro potu exhibito. *Cardanus de Curationibus admirandis.*

Ad pleuritidem.

Scobis, vel rasuræ dentis apri uncia semis in pollinem redacta, & cum aqua hordei, vel cicerum rubrorum, aut decocto pectorali a pleuritico hausta, vero & comperto remedio illum ab imminente periculo liberat. *Mizaldus.*

Optimum facillimumque remedium ad pleuritidem, quo, ut alios taceam, fabrum quendam semimortuum, duobus diebus mirabiliter præsanavimus.

Recipe pomum odoratum & flavum, ab interioribus nempe seminibus mundatum, atque olibano eum impleto: deinde operculo ejus superaddito, sub cineribus calidis coquito, donec perfectè, & absque ustione coquatur. Hoc pomum in quatuor partes secato, ægroque ad comedendum præbeto. Quod cùm ritè factum fuerit, statim aperietur apostema, tum apostematis pus expuetur, & sic æger liberabitur, Quoniam faber quidam, cujus dentes jam erant clausi, ut instrumento aliquo, pro injiciendo pomo aperire conaremur: qui cùm injecto pomo per semihoram quievisset, statim magnam puris copiam expuit, deinde dormivit, cibum petiit, sanusque Dei auxilio, evasit. *Alex. Pedemont.*

Ad pleuritidem.

Limatura seu pulvis dentium majorum apri, detur in cochleari cum oleo lini. *Octavius Landus.*

Ad pleuritidem unguentum.

Rec. Olei rosati unc.vj.

Terebinthinæ ana unc.j.

Sulphuris tenuiss. triti ana unc.j.

Millepedum contus. ana unc.j.

Coquantur omnia simul per horam unam; deinde coletur oleum, quo affecta pars inungatur. *Roscellus.*

Ad empyicos.

Si quis pleuriticus, empyicus, vel suppuratus, scrupulum pulveris seminum urticæ cum syrupo violaceo, aut alio quopiam ex iis, quos pectorales vocant, paulatim, & veluti lambendo deglutiverit, viscosum humorem ac tenacem nullo negotio expectorabit. Secretum cujusdam non vulgaris Medici Parisiensis.

Ad phthisim aqua optima.

R. Tussilaginis

Limaciarum purgatarum

Hyssopi

Capilli Veneris

Consolidæ majoris sing. ana q.s.

Ponantur in cucurbitam plumbeam, & in balneo Mariæ destillentur, de qua sumat patiens singulis diebus in aurora poculum unum, stomacho jejuno. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Rec. sulphuris sublimati, & super lapide porphyrio cum aqua rosarum in tenuissimum pollinem triti quantū sufficit. Conservæ rosarum quantum satis est ad conficiendum electuarium. Dosis unc. ß. jejuno stomacho. *Innominatus.*

Ad phthisim electuarium optimum.

Rec. herbæ Pulmonariæ

Rosmarini

Betonicæ

Capilli Veneris singul. ana drach.ij.

Mellis despumati lib.j.

Consolidæ minoris unc.viij.

Tussilaginis unc.j.

Violarum drach.j. Misceantur, & fiat electuarium secundum artem. *Roscellus.*

Ad phthisim remedium probatum & facile.

Accipe Tussilaginis

Lardi porcini benè contusi ana quantum satis est,

Ovorum recentium num.j.

Misce & coque pro placenta, quâ cùm per novem dies manè usus fuerit æger, effectum admiratione dignum videre licebit. Valet etiam ad impinguanda corpora macilenta. *Alexius*

Ad phthoen.

Sanavi neptẽ adolescentulam à Pontificis libellis (Datarium vocant) Francisci Alciati, postquam velut phthoe pessimâ laborantem, ipse ego pro deplorata reliqueram; aderat febris vehemens, spirandi difficultas, maxima tussis, puris sputum copiosum: itaque cùm cætera præsidia non valerẽt, jussi ut sola ptisana pro cibo uteretur, aquã q; cum saccharo confecta: acciperet autẽ singulo mane unc. iiij. decocti caudarum & chelarum cancrorum in aqua hordei cum drach.ij. sacchari. convaluitq; perfectè, & sanata est: hoc eodem auxilio multos admodum curavi, qui integræ sanitati restituti sunt: erat autem illa, filia unius, qui ex phthoe vera obierat. *Cardanus.*

Ad empyema & phthysim.

Ex pessimo empyemate, à Medicis egregiis derelictũ juvenem, Adrianum Belgam, optimorum morum: nam neminem illo gratiorem expertus sum. Erat autem à libellis Don Alfonsi Pezoni, regii quæstoris. Hunc itaque febre, tussi assiduâ, sputo saniei, difficultate spirandi laborantem, miris modis curare aggressus sum, anno abhinc 4. coactusq; sum sanguinem mittere, quod magis periculum, etiam morbum vererer, inde testudinum usu, & syrupo etiam ex illis confecto, exquisitâque victûs ratione: in qua alii Medici non observanda peccaverant, carnes & ova concedentes, tandem eum liberavi sic, ut uxorem duxerit: & nunc etiam sanus, mei memor vivat. Usus autem sum in eo destillatis aquis cujusmodi suprà docui: tum decocto ligno Indico, cum humectantibus & expectorantibus, melle siquidem, altheæ, & symphyti radice, scabiosâ, glycyrrhizâ: foliisq; longæ aristolochiæ. *Card.*

Anhelosis bonum remedium.

Ozymi succus ex semiuncia epotus cum dimidio croci scrupulo, mirum in modum confert anhelosis, ac suspiriosis. *Idem.*

Ad interna vulnera.

Si quis internè vulneratus decoctum radicis caryophyllatæ biberit, sanabitur. Et si externa vulnera eodem colluuntur decocto, summoperè juvabuntur. Valet præterea

ad lateris & pectoris dolores, nec non ad internas cruditates discutiendas. *Mizald.*

DE MORBIS VENTRIS.

Ad dolores stomachi, & appetitum conciliandum.

Cochlear pulveris electri, seu ambari albi ex vino, vel brodio sumatur. *Ex Reverendiss. Nuncio protonotario Biglia Mediolanensi.*

Ad dolorem colicum, & apostemata interna.

Os calvariæ hominis radatur, vel limetur in ea parte, in qua commissura in sincipite est, in superiore velut crux: ex eo pulvere cum brodio, vel aqua aut vino, si desit febris, detur ægroto drach.j. vel semidrach. in haustu, movet vomitus vehementes, & sedes: propterea dandus est, antequam vires ægrotanti omninò labefactentur. *Idem.*

Ad os ventriculi corroborandum, & constringendum.

Rec. pul. Coriandri præparati unc.j.
Pul. Anisi unc.ß.
Pul. Coralliorum rubrorum.
Pul. Cinnamomi ana drach.ß.
Pul. Conservæ rosaceæ exiccatæ unc.v.

Fiat pulvis, quo utatur à cibo cochlearis mensuram. *Ex lib. manuscripto.*

Ad ventriculum corroborandum.

Rec. Spec. diarrod. ablatis drach. iij.
Pul. trium santalorum drach. ij.
Pul. corticis citri sicci scrup. v.
Aromat. ros. drach. j. ß.
Sem. iv. frig. major. ana unc. ß.
Syrupi de pomis unc. j.
Sacchari albiss. q. s.

Fiant tabulæ, singulæ duarum drach. pondere, ex quibus unam quotidie sumito, duabus ante prandium horis, adjectis adianthi conservæ scilicet rorismarini unc. ß. myrobol. chebuli unc. ij. *Vincent. Laur.*

Medicamentum contra ardorem stomachi, quem Germani den Sod *vocant.*

Rec. vetus saccharum rosar. & lapides Cancrorum quos contusos & in pulverem redactos saccharo rosar. inspeige, adde

adde paululum de bolo armeno. Misce hæc omnia simul. Observetur tamen ut lapides Cancrorum dimidiam sacchari partem quantitate sua adæquent. *Rantzovius.*

Aliud.

Rec. Sesquiunc. cretæ

Tres nuces muscatas, sive myristicas

Sesquiunc. sacchari electiss quod ex Insulis Canariis advehitur. Fiat pulvis. *Rantzovius.*

Ad pituitam ex ventriculo discutiendam.

Recipe caricarum pinguium per setaceum expressarum unc. vj.

Medullæ Cartami unc. j. ß.

Rhabarbari electi drach. iij. ß.

Caryophyllor.

Cinnamomi

Nucis moscatæ sing. drach. j.

Misce omnia simul, & cum syrupo de corticibus citri, fiat solidioris formæ electuarium: utatur unc. ß. bis in septimana, horis tribus ante prandium. *D. Lepor. Dal.*

Ad nauseam à mari.

Absynthium & pulegium tere cum oleo & aceto, & nares interiùs frequenter frica. Idem facit semen apii cùm bibitum fuerit: prohibet enim nauseam, ne commoveatur. & sedabit eam cum commovebitur, & absynthium similiter faciet. *Alex. Pedemont.*

Ad colicam.

Radix hyoscyami albi, quando suspenditur super patientem colicam, confert ei. *Aristot.*

Ad colicam.

Dixit Alexander, quando accipitur aliquid de umbilico infantis, qui egreditur, si inciditur, & ponitur sub lapide annuli de argento, vel auro, tunc ei, qui nescit eum, non advenit colica passio penitus. *Albertus.*

Colico cruciatui remedium.

Animalium calcanei combusti summè pollent adversùs colicos cruciatus, ut scribit *Rhasis.*

Ad idem.

Sperma ceti humidum & recens confert ad colicos cruciatus: & omnes interraneos dolores, cum aliis, quæ flatus dissipent, exhibitum. Sed cavendum, ne quis eo vetere utatur, aut nimio usu eo assuescat: nam alioquin periculosum est. *Ex quodam Medico Germano.*

Ad

Ad idem.

Novi, qui bubulum stercus aridum in jusculo ignarus bibit, & à colico dolore statim evasit. Audivi etiam à viris fide dignis, non paucos rusticos ejusdem potu liberatos. Quidam non ipsum excrementum, sed expressum inde succum bibunt, & meliùs habent. *Gesner.*

Ad idem

Corculum galeritæ femori adalligatum, summè prodest adversùs colicum cruciatum. Nec defuerunt, qui illud recens eam in rem etiam devorarunt optato successu. *Ex quodam Hispano.*

Colicis doloribus experimentum optimum.

Si juvenum cervorum tenerrima cornua, dum adhuc sanguinosâ cuticulâ operiuntur, in taleolas scindantur, & fictili novo diligenter operculato, torrefacienda clibano committantur, factus ex iis pulvis, addito pipere & myrrhâ, coli cruciatibus cum vino generoso mirificè confert. *Scribon. Largus.*

Ad colicam.

Ossiculum hominis quodcunque appensum, ut carnem attingat, doloribus ventris, qui certâ periodo repetunt, prodesse existimatur. *Mizaldus.*

Ad eandem.

Illud certum est, lupi stercus, intestina, corium comesta, vel etiam solùm gestata, colicam tollere: confirmant enim intestinum illud. *Cardanus.*

Ad colicam

Umbilicus infantis, qui præcisus est, dum nascitur, in argenteo annulo gestatus, ut carnem tangeret, multis, me vidente profuit coli doloribus paratis, ut hoc præsidio integrâ valetudine per multos annos fruerentur. forsan illis profuit fides: nam omnibus contingere hoc minimè credendum est. *Idem.*

Ad ventris tormenta.

Tradunt in torminib. anate vivâ appositâ ventri transire morbum, anatemque emori. *Cornel. Agrippa.*

Ad colicos & nephriticos cruciatus.

Recipe acerrimi raphani unc. j.
Ossium mespilor. drach. ij.

Blandè conquassata macerentur horis octo in vini albi generosi unciis quatuor, deinde percolata, & modicè calentia propinentur in egressu lectûs, & ejusdem ingressu: iteretur-

ιeretur que potio, si opus fuerit dosim ejus augendo, vel minuendo, pro corporũ & ætatum modulo. Non deerunt, qui pro tam salutari munere, mihi summam sint habituri gratiam. *Mizaldus.*

Oleum ad vermes.

Rec. Amygdalarum amararum
Sem. Persicorum
Allii
Lumbricorum terrestrium sing. ana lib. j.
Gentianæ M. j.
Dictamni albi
Radic. Fraxini
Rad. graminis
Rad. imperatoriæ
Rad. Pœoniæ Croci
Calami aromatici
Caryophyllorum
Aloës hepaticæ
Galbani Colocynthidis
Zingiberis
Nucis moschatæ
Cinnamomi
Piperis nigri
Piperis longi
Carpobalsami
Olibani singul. ana unc. iv
Corall. rubrorum unc. iv.
Theriacæ lib. j.
Menthæ Absynthii
Abrotani Centauriæ minoris
Fol. persici
Herbarum porri
Pulegii Plantaginis
Rutæ Marrubii
Apii Salviæ
Anethi Camædryos } ana M. j.
Majoranæ
Rorismarini
Betonicæ
Foliorum lauri
Corticum mal. aurantiorum
Cort. mali granati sing.

Sem.

Sem.apii
Sem.portulacæ
Sem.raphani
Sem.caulium
Sem.plantaginis
Sem.porri
Sem.centauriæ minoris
Sem.mal. cotoneorum
Sem.Fœniculi
Sem.petroselini singul. } ana lib.ß.
Lupinorum
Baccarum lauri
Phaseoli rubri singul.ana lib.j.
Cornu cervi unc.vj.
Fellis taurini lib.j.
Aceti albi lib j.
Olei mastichini
Laurini
Nardani singul.ana lib.j.
Olei communis veteris lib.xiv.

Trituranda, triturentur: contũdenda, contundantur, misceantur, & ponantur in loco calido per dies quindecim: deinde coquantur usque ad tertiæ partis consumtionem: demum coletur, & servetur oleum ad usum. Quo si uti voles, tempora, nares, pulsus manuum, orificium ventriculi, umbilicum inungito, iterando inunctiones aliquoties, videlicet singulis duabus horis. *Roscellus.*

Ad vermes electuarium.

Rec. seminis cinæ unc.j.
Dictamni albi unc ij.ß.
Croci drach.ß.
Mellis colati lib.ij.vel q.s.

Fiat electuarium. Dosis unc.'. *Roscellus.*

Ad vermes.

Nihil efficacius ad exigenda ventris interranea, & lumbricos ejiciendos, exiccatis in tegula ignita vermibus, exhibitoque illorum pulvisculo, verminantibus pueris. Nam confestim reliquos corpori inhærentes excludit. *Lemnius.*

Aliud

Experimento probatum habeo puerorum lumbricos, uvarum passarum esu expurgari, si jejunis absq; ullo alio edulio, illas exhibeas. Nam ut amarulenta, ita dulcia affluenter

fluenter hausta, vermibus sunt inimica: distendi enim, ac rumpi illos contingit, suavioris edulii copiâ. *Lemnius.*

Ad dysenteriam.

Rec. coaguli leporis
  Sanguinis leporini, singul. ana qu. satis est.
Misce & da patienti. Omnia enim alvi profluvia compescit. *Alexius & Mizaldus.*

Aliud.

Multi dysenterias exitialiter grassantes curaverunt hausto decocto Indicis alteæ ex vino, si quidem febris aberat: vel plantaginis, hordeive, si præsens erat. Id fuisse inter arcana doctissimi cujusdam Hispani Medici, pro certo accepi.

Ad dysenteriam.

Dysenterias, & alias ventris profluies, quantumvis effrenes, compescunt Ossa humana, ad lævorem pulverata, & ex vino rubro subaustero sumta. *Mizaldus.*

Ad fluxum hepaticum.

Docet *Rhasis*, hepata anatum proprietatem habere sistendi fluxum, qui ex debilitate hepatis nascitur.

Ad icteritiam

Jusculum ex decoctione fragariæ herbæ cum sua radice, ab icterico jejuno dies aliquot haustum, illum perfectè sanat. Secretum hoc cujusdam est monachi, ex quo ingentes pecunias corradebat.

Ad aquas hydropicorum.

Pulvis Magnetis triobolari pondere epotus ex succo fœniculi, hydropicis aquas detrahit. *Mizaldus.*

Ad hydropicorum aquam.

Mirum est, quod affirmant: coluber fluviatilis funiculo à cauda præligatus suspenditur, subjecto vase, aqua pleno, in quod dehiscat ore, aliquot post horis vel diebus lapidem eructat, qui exceptus vase, quod subjacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atq; in totum exhausta aqua liberat. *Hollerius.*

Ad hydropem.

Clysteria ex decoctione cardui benedicti in urina, omne genus hydropis curant sæpiùs infusa. *Ex lib. manuscripto.*

Rec. Spicæ nardi Indicæ
  Hepatis lupini singul. ana drach. ß.
Trita misceantur cum syrupo de absynthio, fiant pillulæ

N.18. auro coopertæ. Capiat pilulas iij. singulis diebus stomacho jejuno. *Innominatus.*

Ad hydropem.

Rec. Liquoris tartari
Aquæ gentianæ sing. ana unc.j.
Spiritus vitrioli gr. iij.
Olei sulphuris gr. iv.
Aquæ theriacalis.

Misce. Capiat ante ingressum laconici, & sudet. *Innominatus.*

Ad calculum Imp. Max. II.

Rec. Rhabarbari electi drach.ij.
Galangæ
Granorum paradisi
Anisi
Fœniculi
Agarici
Masticis
Cinnamomi sing. ana drach.j.
Glycyrrhizæ unc ß.
Lapidis Judaici drach.iij.
Mithridati drach.v.
Macis drach.iv.
Caryophyllorum drach.ß.
Vini ardentis part.j.
Vini malvatici part.ij.

Ponantur omnia in vitro optimè obturato per dies 14. posteà destillentur. Utatur bis in hebdomade ad quantitatem cochlearis, stomacho jejuno. *Ex libro manuscripto.*

Ad calculum pulvis.

Rec. Gummi cerasorum
Milii Solis sing. ana drach.ij.
Sem. Petroselini
Sem. Melonum
Sem. Malvæ
Glycyrrhizæ rasæ sing. ana drach.iij.
Sacchari candidi drach.x.

Fiat pulvis subtilissimus. *Ex lib. manuscripto.*

Ad lapidem, & phlegma vesicæ.

Rec. Rad. Fœniculi

Restæ

Restæ bovis
Chamædryos
Betonicæ
Parietariæ
Florum Cheyri
Rorismarini
Salviæ
Baccarum lauri
Juniperi sing.ana drach.ß.
Sem.genistæ scrup.j.
Violariæ
Altheæ
Anisi sing. ana scrup.j.
Sem.frig.majorum
Cinnamomi
Nucis moschatæ sing. ana drach.j.
Glycyrrhizæ rasæ drach.ij.

Fiat pulvis subtilissimus. Dosis scrup.j. cum decocto cicerum rub. *D.Blesius.*

Ad calculum pulvis.

Rec.Sem.melonum drach.j.ß.
Gummi cerasorum unc.ß.
Milii Solis drach.ij.
Liquiritiæ rasæ drach.j.ß.
Sacchari candi unc.ij.ß.

Misce, & fiat pulvis. Dosis unc.ß. cum brodio cicerum rub. *Isabella Cortesa.*

Ad calculum syrupus.

Rec.Saxifragiæ
Milii Solis
Sem.cerasorum
Gran. alchekengi
Gentianæ
Cicerum rub.
} ana q. sufficit.

Coquantur in aqua cotoneorum usq; ad tertiæ partis consumtionē: deinde coletur,& de colatura accipe lib.j. Mellis optimi lib.j. Aceti unc.j.coquantur,despumentur,fiatq; syrupus; de quo patiens quotidie in aurorâ capiat cochlearium unum,stomacho jejuno. *Ex lib.manuscripto.*

Ad calculum balneum optimum.

Recipe Hyssopi,malvæ, petroselini,parietariæ ana M.j, Seminis lini unc.ß. saxifragiæ M.j. Ponantur in sacculo

omnia, & in aqua sufficienti coquantur, & fiat balneum. *Ex lib. manuscripto.*

Ad calculum pulvis.

Rec. Sanguinis hircini præparati unc. ß.
Lapidis Judaici
Lapidum cancrorum
Sem. persicorum singul. ana drach. j.
Sem. petroselini drach. ij.
Sem. apii drach. ij.
Fiat pulvis subtilissimus. *Ex lib. manuscripto.*

Ad calculum.

Rec. Rhabarbari drach. iij.
Granorum juniperi drach. v.
Corticum cassiæ unc. ß.
Anisi drach. j.
Fœniculi drach. j.
Lapidis Judaici unc. ß.
Agarici
Zingiberis
Cinnamomi
Galangæ singul. ana drach. j.
Macis scrup. ij.
Mithridati drach. ij.
Liquiritiæ rasæ drach. vj.
Vini optimi part. ij.
Vini ardentis part. j.
In vase vit. Utatur bis in mense cum cochl. *Ex lib. manuscr.*

Ad calculum probatum.

Rec. Anisi unc. iv.
Cumini Romani, in aceto per diem integrum ad Solem infusi, & resiccati unc. iv.
Sem. apii
Sem. petroselini
Sacchari albissimi singul. ana unc. iv.
Fiat pulvis subtilissimus, quo utatur æger stomacho jejuno, singulis diebus cochlearium dimidium cum pane tosto; vel brodio ciceris per mensem integrum, curabitur perfecte. *Ex lib. manuscripto.*

Ad calculum pulvis.

Rec. Rad. enulæ, rad. pimpinellæ, sem. anisi, sem. petroselini, sem. fœniculi, granorum juniperi, sem. saxifragiæ albæ an. unc. ß. Fiat pulvis subtilissimus, quo utatur cum vino

vino calido manè stomacho jejuno singulo die ultimo plenilunii, hoc est, uno die ante novilunium. *Ex libro manuscripto.*

Ad calculos.

Brasavolus vim incredibilem tribuit pulveri mespilorum ad deturbandos è renibus calculos, & ciendas urinas.

Ad calculum probatum.

Raphani in salis cumulos & salinas projecti, vel consepulti, in aqueam salsuginem massam totam deliquescere ac resolvi cogunt Ex quo multi adversus calculum & tophos arenaceos in corpore concretos, aquam ex corticibus, vel toto corpore raphanorum expressam, cum vino albo, & pulvere terebinthinæ ex adustione, vel resiccatione ad Solem salubriter & successu admodum felici, exhibent. Res probata, & nullo auro æquiparanda. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Ajunt nonnulli, baccas leucacanthi, seu albi spini ex vino albo sumtas, deturbandis calculis admodum efficaces esse. *Idem.*

Ad calculos.

Si in lamina auri purissimi figura leonis sculpatur, Sole versante in Leone: & Luna non aspiciente sextam domum, nec domino ascendentis Saturnum, vel Martem, Lunâq; ab illis recedente, valebit sigillum hujusmodi circa renes gestatum, ad sævissimos illorum dolores, & cruciatus. Et si componantur trochisci ex pulvere selecti olibani cum hircino sanguine, imprimanturque in dicta Lamina, & siccati solvantur in vino albo, quod à jejuno bibatur mirabilem effectum habebunt adversùs calculos renum, & vesicæ lapidem. *Andreas Cordubensis, ad summum Pontif. Gregorium, & Albertus Magnus.*

Aliud ad idem.

Omnia genera lapidum, qui in capitibus piscium reperiuntur, trita, & cum vino exhibita, colicum dolorem compescunt; & calculum, qui in renibus defixus jacet, atterunt, & comminunt. *Galenus & Avicenna.*

Aliud ad idem.

Adversùs calculũ multi de experientia magnificant pulverem pellis lucii piscis, cum aqua parietariæ ex vino albo haustum. Alii idem pollicētur de pelle piscis barbatuli, & stillatitia aqua herbæ, quam argentariam vocant. *Mizald.*

i 2

Aliud adversus calculum.

Pulvis vitri ab Abenzoare in hunc fit modum. Frustum vitri crystallini densum & perspicuum terebinthinâ resinâ illinitur, & prunis imponitur, donec candescat. Aquâ extinctum, iterum illinitur, excoquitur & restinguitur. Ubi id septies iteratum erit, in subtilissimum pulverem atteritur. Ex eo pondus aurei, vel drachmæ unius ex vino albo, calculos efficaciter comminuit. *Galenus & Avicenna.*

Aliud optimum.

Passerculus troglodytes vocatus, qui omnium avicularum, excepto regulo, minimus spectatur, & juxta sæpes ac muros victum quæritat, violatumque perbrevem facit, naturalem vim, admiratione dignã habet. Sale enim conditus, & crudus in cibo acceptus, concretos calculos lotio expellit, & ne renascantur prohibet, ac morbum perfectè sanat. Conditur optimè pennis evulsis, atque inde largo sale adobrutus, arefactus comeditur. Si plures adfuerint, coqui possunt more aliarum avicularum. Possunt etiam non deplumes uri in olla operta, & cinis unius usti, cum pauco pipere & cinnamomo exhiberi. Sunt qui vivum pennis prævulsis sale condiant, quod melius est. Alii assatos edunt integros, ita ut nihil ex eis preter pennas abjiciant. *Aetius & P. Ægyneta.*

Ad calculos.

Gummi cerasorum in vino albo solutum, contra calculum profuisse, certo experimento compertum est. *Mizaldus.*

Aliud optimum.

Accipe aquæ vitæ optimæ, olei amygdalarum dulciũ, singulorum unc.ij. misce, & bibe stomacho jejuno. *Ab amico experto.*

Ad calculum remedium bonum.

Ononis seu Anonis (quæ & acutella & testa bovis vulgò dicitur) contra calculos plurimum laudatur. Nam ab illorum cruciatu celerrimè liberat, ac eos expeditè educit, pulvere ex cortice radicum ejus hausto cum vino albo. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Hoc loco mihi sanè quàm opportunè in mentem venit secretum cujusdam doctissimi Medici, facile admodum & familiare, ad deturbandos è renibus calculos. Id solùm constat

constat syrupo de hyssopo cum duplo vel triplo aquæ parietariæ. Quo remedio per dies decem, aut duodecim hyeme propinato adolescenti cuipiam, & aliis, jejuno ventriculo, ille mihi fidem fecit, se multos calculos è corporibus eorum exclusisse. *Mizaldus.*

Calculosis & podagrosis amuletum.

Illud absq; superstitione: radix pœoniæ masculæ Majo collecta, & crescente Lunâ, pro amuleto suspensa, podagricos, & calculosos juvat. *Cardanus.*

Ad renum dolorem, & tenesmum.

Pulli columborum occultâ proprietate renum dolori conferunt, & corruptum sanguinem emendant: sed dum interficiuntur, capite truncari debent. Eorundem carnes facultatem habẽt sanandi tenesmum, quem cucurbita frequenter comesa, generare solet. *Rhasis.*

Ad vesicæ lapidem.

Constat hac ratione aquam fieri posse, quæ lapidem vesicæ per catheterem immissa, ilicò cõfringet. Nam cùm duo sint necessaria, & quòd lapidem atterat, & quòd vesicæ sit innoxia, primum præstabit modus ac materia: nam extremos vapôres è scorpionum cinere, vel Macedonici petroselini, vel tecolitho, aut lapidibus cancrorum excipiemus: sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. *Cardanus.*

Ad renes expurgandos.

Si semen inventum in pillulis & globulis lappæ minoris, in levissimum pulverem redigatur, & cum pauco vino albo generoso exhibeatur, renes ab arenulis efficacissimè repurgabit, sed aliquanto celeriùs, si cum aqua vitæ hauriatur. *Mizaldus ab experto.*

Ad urinam ciendam.

Rubeta discissa & renibus superposita, urinam ciet vehementer, atque adeò, ut nonnunquam ascititii hoc medicamento liberentur. *Cardanus.*

Ad urinam

Scolimi, seu cinaræ radix decocta in vino, & pota, copiosam & graveolentem urinam prolicit: eodemque modo virulentæ & venereæ gonorrhœæ auxiliatur. *Dioscorides, Oribasius, Paulus & Langius.*

Ad lotii difficultatem.

Centipedæ in cellis vinariis repertæ, lotii difficultates egregiè solvunt, si vino albo intritæ hauriantur: vel sicca-

tarum pulvis ex eodem vino exhibeatur. Constat experimento cujusdam, qui sicuti id secreti liberè mihi impertivit; ita ego aliud ei candidè commune feci. *Mizald.*

Ad stranguriam.

Lapilli ex capite limacum & grandiorum cochlearum eruti, stranguriosis urinam moliuntur, illius meatus lubricando, si comminuti ex vino exhibeantur. Auxiliantur etiam parturientibus, laxando & dilatando etiam muliebres locos. *Mizaldus.*

Stranguriæ remedium.

Ad stranguriam lingua anseris ebibita mirabilis est, inquit *Cardanus.*

Ad vesicæ morbos.

Quædam à similitudine miro modo liberant: à similitudine, velut vesicæ bovis tres coctæ in aqua, ebibita aqua, siccatisque vesicis, ac cum aqua ebibitis, dicunt omnes morbos vesicæ sanari, præcipuè verò urinæ incontinentiam. *Cardanus.*

Ad vesicæ scabiem.

Decoctum herbæ, quam Hippurim vocant scabiei vesicæ, malo intolerabili medetur, facta in multis experientia. *Mizaldus.*

Ad gonorrhœam.

Cinaræ radix in vino cocta, & pota, venereæ gonorrhœæ præsens esse remedium fœlici successu se probasse scribit *Joan. Langius.*

Ardoris urinæ medela.

Rec. Radicis malvæ,
Radicis altheæ,
Radicis petroselini, sing. ana M.j.
Coquantur in aqua fluviali usque ad consumtionem tertiæ partis, deinde coletur: cui adde butyri recentis ad quantitatem nucis, & bibendum præbe duabus horis ante prandium, stomacho jejuno. *A quodam Equite Ferra.*

Ad mingentes in lecto.

Accipe Succi foliorum cupressi,
Olei sesamini, sing. unc. ij. Misce & da in potu manè, & eundo dormitum tribus diebus, & non comedat acetositatem, neq; olera, & valet propriè in mulieribus. *Bayrus, si rectè memini.*

Ad

Ad effluvium urinæ.

Vesica ovilla, aut caprina cremata, & ex posca bibita, vel leporis testiculus ex vino odorato coctus, & potus, iis qui urinam inviti reddunt, benefacit. *Mizald.*

Ad dolorem hæmorrhoidarum.

Rec. Folia malvæ, Violariæ, Altheæ an. M.j.ß. Meliloti, Fœnigræci, florum Chamomillæ, seminis Lini ana M.j. Tapsi barbati M.ij. Paretur decoctum in aqua & vino rubro, pari portione. *Ex lib. manuscr.*

Ad hæmorrhoidarum dolorem.

Rec. micæ panis, si fieri potest, hordeacei & in lacte muliebri, vel caprino madeat, addito vitello ovorum, & croco. *Ex lib. manuscr.*

Ad menstrua alba unguentum.

Rec. Coral. rubrorum,
Myrrhæ,
Corticum thuris,
Succi rosarum,
Nucum cupressi,
Balaustiorum,
Masticis,
Olibani,
Carabæ,
Spicæ nardi,
Galliæ moschatæ,
Coriandri præparati, singul. ana scrup. j.
Olei rosarum.
Olei mastichini,
Olei nardini,
Olei rutæ, sing. ana unc. ß. cum pauca cera, fiat unguentum. *Roscellus.*

Ad uterum loco movendum.

Bardanæ majoris folium (quæ & Arction, & Personaria dicitur) summo capite gestatum, matricem sursum tollit, sub planta pedis, deorsum. Quod remedium præstantissimum habetur adversus suffocationes, præcipitationes, ac dislocationes matricis. De folio brassicæ scribit *Cato*, quod vertici capitis impositum, vulvam ex defluxu pendulam, vel aliter affectam, sursum rapit. *Mizaldus.*

Ad mulieres utero strangulatas.

Experimento certissimo compertum est, bituminis suf-

situ, sive crudum sit, sive uratur, mulieres utero strangulatas extemplò revocari. Quamobrem nonnullæ hoc morbo obnoxiæ, lana exceptum illud, collo appendunt: ut crebro olfactu suffocationis paroxysmum arceat. *Langius.*

Ut mulieres fiant steriles.

Si dentes pueri in primis cùm cadunt, suspendantur antequam veniant ad terram, & ponantur in lamina argenti, & suspendantur super mulieres, eas prohibent impraegnari & parere. *Albertus.*

Ad idem.

Si mulier accipit singulis mensibus de urina mulæ pondera duo, & biberit, ipsa non concipiet. *Cleopatra.*

Aliud ad idem.

Si semen acetosæ ligetur in panno, & suspendatur super tympanum sinistrum, non concipiet, donec permanet super ipsum *Albertus.*

Aliud ad idem.

Quando bibit mulier urinam arietum, vel sanguinem leporis: vel, si stercus leporis suspendatur super mulierem, nunquam concipiet. *Albertus.*

Aliter, ut steriles fiant mulieres.

Quòd si quis extraxerit calcaneum mulieris mustellæ, ipsâ existente viva, & suspendantur super mulierem, non concipiet, donec maneat super eam: & quando removetur, impraegnatur. Vel, si accipiantur duo testiculi mustellæ & stringantur, & ligentur in crucem mulieris, & habeat eos secum, mulier non concipiet. *Albertus.*

Ut homo semper eunuchus sit.

Ut homo semper eunuchus sit, accipe ex vermiculo, qui in æstate lucet, & da ei bibere. *Albertus.*

Adversus sterilitatem mulierum.

Semen rumicis, seu sylvestris lapathi, sinistro brachio alligatum, sterilitatem in mulieribus emendat *Africanus.*

Mulier ut concipiat.

Si mulier non potest concipere, accipe cornu cervinum pulverizatum, & misceatur cum felle vaccino, teneat mulier super se, coëat, & statim concipiet Vel detur mulieri nescienti lac jumenti, eâ horâ coëat, & statim concipiet. *Albertus.*

Conceptum juvantia.

Juvatur natura similibus, lac equæ bibitum à mensibus, uterus

uterus leporis, hirci testiculi adjuvant ad conceptum: Quædam certa ratione, phu, scobs ligni cupressi, cortex mori, & artemisia. *Cardanus.*

Abortum prohibentia

Existimant fœtus contineri, si vermis qui in gramine invenitur vivus, & antequam terram tangat, collo suspendatur: diximus alias de ætite lapide. *Cardanus.*

An mulier gravida sit?

Si experiri voles an mulier sit gravida, fac ut lotium reddat in vase æneo: & per noctem unã acum ferream, & perpolitam in illud demerge. Si prægnans erit, maculis rubris distinguetur: sin minus, nigrescet, vel ferruginea, aut æruginosa evadet. *Expertum fuisse intellexit Mizaldus.*

Filiorum, quos habitura est mulier, numerus ut cognoscatur.

Caret autem ratione quod dicunt, nodos in umbilico ostendere filios ex eadem matre nasciturος: aut enim simpliciter: atque hoc superstitiosius Astrologorum prædictionibus. Fieri enim potest, ut moriatur, aut casta vivat, quæ plures sit habitura filios: aut non simpliciter, sed quia potest, hoc autem modo plures nodos habebunt, atque uni conjuncta viro plures, alteri pauciores: quod esse non potest, ut simul diverso numero comprehendatur, aut maximum numerum continebit, quomodocunq; conjungatur. Cùm ergo rarissimè contingat, hanc potestatem non frustrari: aut enim non commodè juncta erit, vel etiamsi commodissimè morbis aliisq; occasionibus impedietur: quomodo igitur sciri hoc potuit, quod nunquam fermè accidit? Dicendum igitur erit, fœcundos uteros plerunq; plures nodos parere in umbilico, steriles autem paucos, nec ad unguem distinctos, ut eventui persæpè concordare videatur: atque hoc modo problematum veritas exquiritur. *Cardanus.*

Ad fœtus retentionem optimum.

Rec. Olei myrtini,
Mastichini,
Terebinthinæ singul. ana drach. j.
Sandali rubri & citrini,
Hypocystidis,
Acaciæ, singul. ana drach. v.
Spodii,
Rosarum rubr. sing. ana drach. v.

Boli Armeni,
Terræ sigillatæ,
Rasuræ eboris, singul. ana scrup. ij.
Masticis,
Myrrhæ,
Vernicis,
Sanguinis draconis,
Styracis liquidæ,
Picis Græcæ,
Mumiæ, sing. ana drach. j.
Picis navalis,
Picis Græcæ, ana quantum sufficit.

Fiat ceratum, quod partim supra renes, partim supra matricem, vel supra regionem vesicæ ponátur. *Roscellus.*

Ut mulier citò pariat, & sine dolore, expertum.

Rec. Gallithrici quantum satis est, contundatur bene, & exprimatur succus: de quo accipito poculum dimidium, & cum vino mulieri parturienti ad bibendum dato. Mox herbam expressam calidam supra umbilicum ligato. *Alexius.*

Ad partum accelerandum.

Spolium serpentis quando stringitur super ancham mulieris, accelerat partum: sed cùm parit, illicò removeatur. *Albertus.*

Ad partum.

Filia quæq; septima nata miro modo partum adjuvare traditur. *Corn. Agrippa.*

Ad partus facilitandos.

Si ex partu laborans mulier, ocimi radiculam cum penna hirundinis tenuerit, absque dolore illicò pariet, quod ab amico probatum intellexit *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Pastinacæ piscis radius adalligatus umbilico, fertur faciles partus facere, si vivente ablatus sit, ipsâque denuò in mare demissâ. *Cornel. Agrippa.*

Et narrat *Democritus*, linguam chamæleontis, si viventi erepta sit, ad judiciorum eventum pollere, eandemq; salutarem esse parturientibus circa domum: cavendum autem, ne domo inferatur, quia esset perniciosissimum.

Ad secundas movendas.

Calendulæ aquam omnibus oculorum morbis conducere tradunt: ad hæc capitis dolores tollere, suffitumque ex

ex ejus floribus pudendo muliebri per infundibulum, vel aliter exceptum, secundas morãtes facilè evocare, & profugas reducere. Hoc secreto vetulam quandam obstetricem mirâ arte emunxi, dum meâ egeret operâ, in enixu puerperii cujusdam locupletis matronæ. *Mizaldus.*

Unguentum purgans.

Rec. Olei rosati,
Olei violacei,
Olei amygdalarum amararum,
Olei rutæ,
Olei sambuci,
Olei cataputiæ, singul. ana unc. j.
Fellis vervecis,
Fellis taurini, ana unc. j.
Fellis porcini unc. j.
Ceræ, quantum satis est.

Misce, & fiat unguentum, quo inungatur ventriculus, & umbilicus, &c. *Roscellus.*

DE MORBIS MANUUM.

Ad manuum tremorem.

Arthemisia in aqua rosarum macerata, tremulas manus emendat, si inde laventur. *Mizald.*

Ad extrahendas spinas è digitis.

Rec. Abrotanum quantum satis est, tere, & cum aceto misce, & superponito. *Ex lib. manuscr.*

DE MORBIS PEDUM.

Podagræ remedium, quo Rex Daciæ utebatur.

Rec. Turpeti,
Hermodactylorum, ana drach. ij.
Zingiberis,
Salis gemmæ,
Cinnamomi, ana drach. v.
Diagrydii,
Anisi,
Fœniculi, ana drach. j.
Sacchari candidi unc. j.

Fiat pulvis, de quo sumatur ad quantitatem drachmæ unius, & dimidiæ, usque ad duas, si non sufficeret prima quantitas, & in æstate sumitur cũ aqua endiviæ: in hyeme verò

verò cum brodio pulli, per horas quinque, vel sex ante prandium dormiendo per unam horam pòst, vel quiescendo, & potest sumi bis in mense, vel saltem semel, & hoc penultimâ die Lunæ; præmittantur autem per tres dies omni mane unciæ sex aquæ mellis ad modum syrupi; hoc enim disponit vias pulveri: tempore verò intermedio omni sero, cum itur dormitum, sumantur pillulæ duæ, vel tres de lua, quæ conficitur ex pulvere ipsius luæ, & terebinthina quantum satis est. Patiens verò pro posse sobriè vivat, ut tanto remedio gaudere possit. *Ex lib. manuscr.*

Ad podagram.

Rec. Picis navalis lib. ij.
Colophoniæ,
Ceræ, ana lib. v.
Semen Nasturtii,
Baccarum Lauri,
Sulphuris vivi,
Cimimi,
Croci,
Absynthii,
Anisi,
Pulegii,
Masticis singul. ana unc. ij.
Cinnamomi drach. j.
Zingiberis drach. ij.
Caryophyllorum drach. v.

Fiat emplastrum secundùm artem. *Ex lib. manuscrip.*

Pillulæ ad podagram.

Rec. Aloës,
Myrrhæ electæ, ana drach. j.
Rhabarbari electi,
Agarici trochiscati, ana drach. v.

Cum syrupo rosato laxativo fiat massa. Ex drach. j. fingantur pilulæ v. Capiat per duas horas ante cibum singulis quindecim diebus. *Ex lib. manuscripto.*

Ad dolores podagricos in principio.

Rec. olei papaveris lib. ij.
Spicæ nardi unc. ij.

Misce & macera per octo dies ad Solem, deinde exprime, & serva. Tempore usus adde aliquantulum aquæ ex opio destillatæ. Idem facit oleum Hyoscyami. *Henr. Wolffius.*

Pillulæ

Pillulæ ad Podagram.

Rec Succi Hellebori nigri,
Succi fumi terræ,
Succi Colocynthidis,
Succi Gentianæ,
Succi Petasites,
Succi Rhabarbari,
Agarici,
Rhabarbari pulverizati,
Masticis, sing. ana drach. j.

Misce omnia bene, & fiat massa, ex qua formentur pillulæ. Dosis drach. j. ex qua tres pillulæ parentur. *Henricus Wolffius.*

Podagræ remedium.

Rec. Olei cinnamomi,
Olei ceræ,
Olei salis, sing. ana part. j. Misce. *Andernacus.*

Ad podagram in principio fluxionis.

Rec. Farinæ hordei unc. iij.
Farinæ lentium unc. ij.
Terræ sigillatæ,
Sanguinis draconis ana drach. ij.

Coquantur farinæ lento igne cum posca, deinde misceantur pulveres, cui adde Olei rosati unc. ij. Ceræ novæ unc. j. fiat in modum cerati. Et ubi fluxio sedata fuerit, adde pulveris florum Chamomillæ unc. ß. Croci drach. j. Vitelli ovorum num. ij. *Ex lib. manuscr.*

Ad podagram.

Experimentum Regii cujusdam Chirurgi adversùs podagras & chiragras: Habe manipulũ Arthemisiæ, defervefacito in oleo dulci olivarum, donec decrescat ad tertias: eo dolentem locum inunge, senties brevi tempore dolorem sedari. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Milvi caput deplume ustum, & quantum capi potest tribus digitis cum aqua sumtum, podagricis auxiliatur. *Mizaldus.*

Ad podagram.

Si acceperis dextrum pedem testudinis, & suspenderis eum super dextrum pedem podagrici, confert ei. Similiter si sinistrum sinistro, & sic manus ejus confert manui, & digitus digito. *Albertus.*

Ad dolores Podagricos.

Nec mirum videri debet, quod corium calcanei dextri vulturis super pedem dextrum, & sinistri super sinistrum podagrici levare possit dolores, *Cardan.*

Ad Ischiados.

Decoctum corticis populi albæ Ischiadicos summè recreat. Quod etiam præstat succus frondium genistæ in aceto maceratarum. *Mizaldus.*

Ad articulorum affectus.

Oleum, in quo decoctæ fuerint ranæ usq; ad separationem carnis ab ossibus, plurimùm valet ad omnes nervorum & articulorum affectus, perfrigerataque membra, si eo calente ungantur. *Mizaldus.*

Ad arthritidem.

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Joan. Antonium Scazosum, Joan. Baptistam Mareschalcũ è Senatus libellis, & filiam Joan. Angeli Linati, tum alios innumeros. Sed juvat horum trium insigniorum curam narrare. Laborabat ergo Jo. Antonius Scazosus biennio arthritide, nil proficientibus Medicis, quem ego exhibitione decocti ex ligno Guajaco cũ betonica, & catapotiis ex hermodactylis, curavi. At Jo. Bapt. Mareschalcus iiij. jam mensibus (eratque mensis ille, quo curare aggressus sum illum, Decembris) conflictabatur: præterea duabus febribus: unâ intermittente, alterâ continuâ; & quod omnium deterrimum fuit, cibum omnem aversabatur, & fermè immobilis cùm esset, meritò à Medico suo vel pro insanabili habebatur: vel expectandum ver ad curam contendebat, ob idque diffidebamus. Ego enim non existimavi hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ indies fiebant imbecilliores, neque enim in humano corpore quicquam quiescit: sed si non in melius proficiant, necesse est, ut in deterius prolabantur. Itaque colocynthidem in melle coxi puro; mel autem odoratis mistum, velut offam devorandum dedi; decoctumque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hyemis perfectè sanavi, ut nunquam postea in eum morbum reciderit, & adhuc vivit. Filia autem Angeli Linati jam biennio experta non solùm omnes Medicos, sed etiam circulatores, sumserat vinum, aquam, unctiones, & suffumigia ex cinnabari factitio, nec sanari poterat. Dolebãt ei crura, ac tremore vexabatur ita, ut totas noctes vigil persæpe duceret, absque spe, ut par

erat

erat tot frustra tentatis potentissimis auxiliis. Itaq; exhibito vino cũ optimo cortice, curandã interim particulam ipsam suscepi, excogitatoq; præsidio, quod & causæ morbi, & morbo adversaretur, ipsum confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi jussi: quâ cum thure, ligno aloës, semine balsaminæ, styrace odorata, cortice citri mistis, & sæpe cruribus eo suffumigio calefactis (aderat & lapis gagates copiosus) sanata est perfectè convaluitque: liberavi etiam Pet. Ant. Besutium, juxta ædem sacram Breram, non procul à Porta Beatrice laborantem arthritide, eisdem penè auxiliis, quibus etiam Scazosum, cùm hic à Medico suo, omnibus in deterius labentibus, destitutus esset.

Ne pedes aut manus à frigore lædantur.

Si quis nolit pedes, vel manus à frigore offendi, pinguedine vulpis inungat. *Mizald.*

Torpori sanando.

Cùm membra compressa detinentur, spirituum trãsitus prohibetur, unde torpent adeò, ut non tutò homo illis se committat, sentiturque stupor: at verò præter id vellicationem quandam, velut formicarum: ea fit, quoniam partes inæqualiter afficiuntur; stupidæ enim sanis cohærent: quamobrẽ hic affectus & ob impotentiam, & ob doloris speciem quandam, gravis persæpè homini est. Nihil autem præsentius, quàm membrum totum vehementer extendere, ac fricare, vel alterius lateris manu, pollice apprehenso, pedem patientis cruris elevare. *Cardanus.*

DE MORBIS PARTICULARIBUS externis.

Ad capitis vulnera.

Rec. Aquæ vitæ lib. ij. ß.
Masticis triti,
Myrrhæ pulverizatæ,
Aloës tritæ, sing. ana unc. j.

Bulliant bullitione unâ ad ignem, deinde coletur aqua, cùm vulnera fuerint lota, sequens pulvis inspergatur. Accipe Olibani, Myrrhæ, Aloës ana unc j. Misce & fiat pulvis subtilissimus. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Olibani,
Myrrhæ,

Aloës.

Aloës,
Resinæ singul. ana unc.j.
Fiat pulvis, quo vulnera priùs aquâ vitæ lota, aspergantur.

Ad vulnera, spasmum, & dolores, oleum.

Rec. Terebinthinæ claræ lib.j.
Olei communis unc.j.
Olibani
Myrrhæ
Sarcocollæ
Masticis
Croci singulorum ana unc.j.
Panis porcini
Caudæ equinæ
Rubiæ tinctorum singulorum ana unc.j.
Vermium terrestrium unc.iij.
Ponantur omnia in retorta, & destillentur secundùm artem. *Fallopius.*

Ad omnis generis vulnera, oleum mirabile.

Rec. Terebinthinæ lib.j.
Olibani
Masticis
Myrrhæ
Sarcocollæ singulorum ana unc.j.
Aquæ vitæ unc.viij.
Misce, & destilla in retorta, postea oleum ab aqua separa, & serva. *Fallopius.*

Aliud, præsertim ad nervorum vulnera.

R. Terebinthinæ claræ lib.j.ß.
Ceræ flavæ lib.j.
Nucis moschatæ
Caryophyllorum singulorum ana unc.j.
Cineris lignorum combustorum unc.vj.
Laterum tritorum q.s.
Misce, & in retorta destillentur. *Fallopius.*

Aliud ejusdem, ad idem.

Rec. Olei abietini lib.j.
Albuminum ovorum coctorum lib.j.
Resinæ unc.vj.
Gummi hederæ unc.ij.
Misce, & destilla in retorta secundùm artem.

Balsamum ad vulnera, ejusdem.

Rec. Terebinthinæ claræ lib.j.ß.

Olei

Olei laurini
Galbani
Gummi Arabici
Gummi hederæ, ſingulorum ana unc.j.
Olibani
Ligni aloës
Galangæ
Caryophyllorum
Nucis moſchatæ
Conſolidæ minoris
Cinamomi
Cedoariæ
Zingiberis
Dictamni albi ſing. ana drach vj.
Styracis liquidæ ſingul. ana unc.ij.
Moſchi
Ambræ ſingul. ana drach.j.

Pulverizanda, pulverizentur, miſceantur: quibus adde aquæ vitæ lib.viij. pone in vaſe vitreo optimè obturato, per dies octo; deinde deſtillentur primò igne lento, quouſq; oleum manare incipiat, tum augeatur, donec totum deſtillaverit; deinde oleum ab aqua ſepara, & ſerva.

Oleum ad vulnera.

Rec. Terebinthinæ lib.ij.
Olei lini lib.j.
Reſinæ pini unc.vj.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Sarcocollæ
Macis, Croci
Ligni aloës ſing. ana unc.ij.

Ponantur in retorta, & deſtillētur primò igne lento, poſtea fortiori. *Fallopius.*

Oleum ad vulnera 24. horis curanda: & ad rupturam, &c.

Rec. Olei communis lib.vj.
Olei abietini lib.j.
Myrrhæ electæ unc.vj.
Aloës lotæ

Olibani singulorum ana unc.vj.
Mumiæ unc.ij.
Glutinis communis unc.vj.
Granorum tinctorum unc.iiij.
Picis navalis unc.vj.
Gummi arboris sicomori unc.ij.
Amurcæ olei lib.ij.
Altheæ unc.vij.

Omnia in cucurbitam vitream robustam ponantur, & per horas xij. in balneo Mariæ coquantur: postea coletur, colaturæ addatur
Serpentariæ M.iiij.
Balaustiorum M.iiij.
Consolidæ majoris cum floribus, herba & radicibus M.iiij.
Betonicæ,
Nicotianæ sing. ana M.iiij.
Balsaminæ, cum herba & fruct. M.iiij.
Foliorum Cypressi M.iiij.
Vesicarum ulmi n.xl.
Millefolii,
Brassicæ marinæ singul. ana M.iiij.
Dactylorum maturorum n. xxv.
Hypericonis,
Perforatæ,
Centaureæ minoris,
Bursæ pastoris sing. ana M.iiij.

Coquantur iterum in balneo Mariæ per horas 18. deinde ponantur ad Solem per æstatem integram, in vase optimè obturato. Quo facto, omnia eximantur, colentur, exprimendo fortiter, oleoque denique addantur croci triti unc.iij coquanturque simul per horas tres, & oleum servetur ad usum. Hoc oleo ad rupturam si uti voles, priùs pili abradendi, deinde per 15. dies ruptura bis quotidie inungenda: mox vesica porcina, & fasciis firmiter & ritè liganda. Curandum verò, ut in lecto æger per dies xv. quiescat. *Roscellus.*

Ad vulnera.

Ad vulnera quævis præstantissimum est, ac paratu facile, sequens remedium. Sumuntur picis Græcæ, sulphuris & olibani albi singulorum partes æquales, teruntur, ovorum albuminibus excipiuntur & vulnerum labris ritè obductis,

ductis, abstersoq; sanguine, super linteolo imposita eidem vulneri applicantur, fascia deligantur, & dies aliquot ibidem manere permittuntur. Res mira & probata. *Mizald.*

Ad ulcera maligna.

Mirabilis & citò parabilis aqua, nullo auro comparanda, ad hunc fit modum, Aqua pura & limpida in vas, nullo anteà liquore imbutum, mittitur. Ubi effervescit ilicò in vivam & recentem calcem, alteri vasi novo impositam effunditur: ac ibi tandiu quiescere permittitur, donec detracta spuma, clara & pellucida appareat subsidente ad imum vasis calce, pultis modo diluta. Tum demum aqua supernatans excipitur per vasis inclinationem, sed calce immota, & phialâ mundâ, aut alio vasculo diligenter obturato, ad usum servatur. Vix credi possit, quantum habeat energiæ & miraculi in ulceribus quibusvis, & maximè à lue Venerea obortis. Nam fotu ex linteolo in ea repente madefacto, & vice emplastri post hæc ulceri imposito, ac subinde renovato, saniem deterget, dolores sedat, ulcus carne replet, ac inflammationes pauco tempore extinguit: non absq; ingenti miraculo, cùm sui caloris vehementia alioquin incendat calx viva. Fruere hoc excellentissimo secreto, quod multâ prece, precioq; multo, multis recusavi. *Mizaldus.*

Preciosum oleum Balsaminum, quod instillari potest vulneribus, quæ non capiti, sed alioqui corporis partibus sunt inflicta.

Accipe olei rosati uncias novem.

Rhabarbaræ minutim contusæ uncias sex.

Hæc firmiter contecta in ampulla sive lagena stannea per tres dies stare facito. Deinde lagenam unà cum prædictis in balneum Mariæ immittito, & ad horæ medietatē probè bullire finito. Postea in lagenam injice Masticis subtiliter contusi drachmas sex. Item thuris bdellii, oppopanacis, camphoræ, ana sive partes æquales unciam dimidiam, postea illud oleum per mundum panniculum laneum excolato, ita ut omnis virtus prædictarum specierum inde exprimatur, habebisque in usum paratum oleum præstantissimum. *Rantzovius.*

Insigne cataplasma vulnerarium, contra quemvis ictum, quo usus est Christianus II. Rex Daniæ.

Rec. Ceræ uncias tres cum semisse,

Colophoniæ ſeu picis Græcæ
Aſchenſchmaltz.
Mumiæ, ana ſeſquiunciam.
Myrrhæ unciam unam.
Minii unciam dimidiam.
Corallorum alborum drachmas tres.
Magnetis unciam unam,

Ceram unà cum colophonia primùm diſſolvi facito, deinde mumiam adjice, poſtea das Aſchenſchmaltz. Hæc ad lentum ignem collocato, & probè verſato. Deinde reliquis quoq; prædictis ſpeciebus immiſſis, ad lentum ignẽ pauliſper ſtare ſinito, probè frequenterque moveto, ſæpè etiam periculum facito, num ſatis ſit decoctum, & in fundo ſubſidere incipiat. Stilla ex alto guttulas aliquas ex calida ſpatula in frigidam. Quod ſi illud infrigidari, & ſpatulæ adhæreſcere ſenſeris, ab igne removeto, tam diuq; verſato, donec ſuâ ſponte ſit frigefactum, & in ſolidam coëat maſſam, ne ſequentia tria gummi, in eo adurantur. Adde inſuper Thuris & Maſticis ana unc unam, Camphoræ ſeſqui unciam, & in olla tam diù moveto, ut infrigidatum duritiem contrahat, & manibus tractari, prædictoq; adipe ſubigi poſſit. Et hoc modo cataplaſma ritè paratum habes. Quòd ſi igitur vulnus inflictum eſt recens, panno lineo craſſiori illito, & parti affectæ applicato. Quibuslibet etiam vulneribus, ſive cæſim gladio ſecante, ſive punctim mucrone ſint inflicta, hoc cataplaſma rectè adhiberi poteſt. *Idem.*

Potio vulneraria ejuſdem.

Rec. Limonii ſylveſtris, id eſt, Wintergrün & Betonicæ ana drachmam unam, ſaniculæ & pedis leonis, id eſt, ſinnau ana drachmam dimidiam, cum duabus menſuris vini in nova olla vitreata firmiter occluſa, quæ farina ſubacta probè obturetur. In medio autem operculi foramen relinquatur, per quod vapor egrediatur. Coctura hujus potionis ad ſpacium duarum horarum continuetur. Ex hac potione homini ſauciato ſingulis diebus manè & veſperi ad quantitatem unius cochlearis exhibe bibendum, & loco affecto braſſicæ folia, vel præcedens cataplaſma impone.

Alia vulneraria potio, quâ vulnera mirum in modum curantur.

Accipe duas menſuras cereviſiæ vetuſtiſſimæ, injice manipulum

nipulum clematis sive dorvincæ, cauliculum artemisiæ rubeæ, paulum herbæ, quæ dicitur Rodichell/vel in defectum hujus sume meram pervincam, decoque ad medietatem in vase fictili, operculo probè tecto. Deinde excola in ollam lapideam sive lagenam, sic ut orificium ejus probè obstrui possit, ne aër ingrediatur, postea usui serva. Ex hac potione dabis homini vulnerato sive læso mane jejuno ventriculo, in meridie post sumptum cibum, à vesperi cùm discessurus est cubitum, singulis vicibus ad quantitatem trium cochlearium, jubebisq; ut læsus postea duabus aut tribus horis abstineat à cibis, & quoties inde biberit, paululum instillet in vasculū, & hoc vulnus abluat. Folium etiam brassicæ rubrum, aut maximè fuscum liquore hujus potionis imbutum, vulneri imponat, ita tamen ut asperius folii latus, versùs vulnus sit cooptatum, quod linteo firmiter involvatur. Quòd si vulnus poterit constringi acu, fiat id quoque, ne magna cicatrix inde remaneat, alioqui nihilominus tamen vulnera consolidat hæc potio. *Idem.*

Vulnus ut sine dolore infligatur.

Magneti non absimilis videtur alius magnes candidus, cujus ego experimentum tale vidi. Attulerat *Laurentius Guascus Cherascius*, provinciæ Taurinensis Medicus empyricus, his diebus hunc lapidem, pollicebaturque posse, si vel stylum aut acum tangeret, carnem totam absque ullo dolore penetrare: quod cùm nobis, ut par est, ridiculum videretur, rem experimẽto in meis contubernalibus confirmavit. Ego tandem, ut tam incredibilis rei periculum facerem, acum ipsam priùs lapidi affricatam, cuti adjutorii brachii intuli sensiq; primò levissimam pūctionis imaginem: post, cùm totum musculum quasi directa penetraret, acum quidem in profundum, qua penetrabat, penetrare sentiebam, dolorem nullum penitus sensi: tumq; familiaribus, quod in me fueram expertus, credidi *Cardanus.*

Cataplasma præstantissimum, quod cùm in comitatu Tyrolensi apud Carolum V. Oenoponti commoraretur, Joannis Friderici quondam Saxoniæ electoris Chirurgus, Illustrissimum Holsatiæ Ducem Adolphum docuit, & contra quemvis ictum, & ad vulnera à tormentorum globulis illata, mirabilem curandi vim habet.

Recipe Galbanum

Ammoniacum,
Opopanacum,
Bdellium,
Ceram,
Olei communis sing. ana lib.ij.
Argyritis seu argenti spumæ præparatæ,
Silberglett lib.unam.
Olei laurini unciam dimidiam,
Myrrhæ,
Thuris,
Masticis,
Aristolochiæ,
Terræ cadmiæ, sive lapidis calaminaris præparati,
Galmei unciam unam.
Camphoræ unciam dimid.
Terebinthinæ drach.unam,

Redige ad pulverem, quem fac igne excandescere, & quicquid dissolvendum est, dissolve, & in morem cataplasmatis forma, modo sequenti. Quatuor gummi macera nocturno tempore in aceto acerrimo ex vino confecto, in vase ex orichalco fabrefacto, aut olla incrustata, ita ut acetum gummi quantitatem excedat, postea decoque gummi tantisper, donec sordes, excrementa aut ligna iis separentur. Deinde exprime, sive excola per linteum in cacabum aut lebetem, & gummi iterum coque usque ad consumtionem aceti, & donec gummi à lebete segregentur.

Fac colliquescere oleum & ceram in pelvi ex orichalco, immitte argyritim sive spumam argenti, & versa rudiculâ, ut argyritis in fundum subsidat, & cùm colorem fuscum induere cœperit, fac periculum lato cultro aut spatulâ. Quod si non adhæserit cultro tenaciter, sed inde resolvitur, perfectæ decoctionis est signum. Ab igne igitur remove statim, & paululum infrigidari finito, non tamen nimis citò. Postea de quatuor gummi maceratis in aceto singulis vicibus ad quantitatem fabæ, vel nucis avellanæ, immitte in decoctum cataplasma pedetètim, donec gummi propius ingressa fuerint. Nam si simul abjicerentur, cataplasma nimis ebulliendo ascenderet: fortassis etiam omnino effunderetur. Verùm ad majorem cautelam pelvim cum aqua in promtu habeto, ut si nimis forsitan bulliat, supra aquam teneri, & infrigidari possit: illudque rursum emplastro adjice, quod in aquam effusum est. Et

postquam

postquam gummi planè in emplastrum ingressa fuerunt, coƈturam ejus de integro repete, parumperque decoque. Deinde adjice Myrrham, Masticem, Thus, Terram cadmiam, Aristolochiam. Redige iterum in pulverem tenuissimum paulatim sub ra ignem, non nimis calidè tamen, ne pulveres ardore conflagrent vel consumantur. Extremò injice Terebinthinam & oleum laurinum, & cùm planè ab igne remotum, & infrigidatum fuerit, adjice camphoram. Deinde effunde in aquam calidam, donec aptum efficiatur, ut manibus tractari, & subigi possit. Postea macera oleo artemisiæ, ut nitidum & purum reddatur. Immitte in pellem hinnuli benè præparatam. Tunc ad 40. aut 50. annos usui conservari potest. Conducit hoc cataplasma adversùs omnia vulnera sclopetaria, contra ictus, & vulnerum inflammationem. *Henr. Ranzovius.*

Ratio conficiendi pulveris utilis contra dissectionem nervi alicujus, qui à Chirurgo est conglutinandus.

Rec. Oculos cancri, in subtilissimum pulverem comminutos in parvo linteolo. Hunc pulverem nervis insperge, & siccis fasciis ex linteolo confectis, locum obliga, ne humiditas aliqua ad nervos penetrare possit. Hanc ligaturam per spacium 24. horarum intactam relinquito. Elapso prædicto temporis spatio Chirurgus nervum inspiciat, ipsiusque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget instar alterius vulneris recentis, & post diem unum aut alterum ligaturam dissolvat. *Idem.*

Ratio certa, quâ fluxus sanguinis ex quovis vulnere erumpentis, cohiberi potest.

Ineunte Vere, cùm ranæ semina prima sive ova projiciunt, tunc accipe crassioris linei panni ulnas tres, vel quatuor, plus minùsve, quantum satis est. Hunc pannum cum hujusmodi ovis ranarum probè abluito, Soliq; siccandum exponito. Deinde secundò tertioq; lotum, similiq; modo in Sole siccatum, usui diligenter servato. Cùm autem hoc uti volueris, partem vulnere duplo majorem, inde præcisam instar cataplasmatis vulneri imponito, sanguinis effusio statim supprimetur, quod certo experimento in plurimis est comprobatum. *Idem.*

Escharoticum sine dolore.

Fit escharoticum absq; dolore, facile, quod cutem pertundit in horis 24. Si sana est cutis ipsum solo corio circumdatum imponitur: sin autem sanies, ut in suppurationibus subest, locus aceto acerrimo lavatur. Constat medicamẽtum è tenero sapone & calce viva tenuissimè mixtis, adeò ut in unguenti formam transeat. *Cardanus.*

Ulceris maligni prodigiosa curatio.

Gallorum Regis frater, natu minor laborabat ulcere pessimo, prodigiosæque turpitudinis: curatus est afflatu perpetuo pueri annum agentis duodecimum. Nec absque ratione: spiritus enim à corde impubis, ætate firma tamen, syncerus est, ac corruptos humores emendare potest. *Cardanus.*

Ad ulcera.

Novi, qui antelucano medii Veris tempore, mense nimirum Majo, stratis super gramina linteaminibus, rorem exciperent, expressum decoquerent, despumarent, & tum demum panniculos in ejus decocto madefactos, successu admodum felici, ulceribus phagædenicis applicarent: & sic aspersa, siccataq; roris acrimonia ad unguem consolidarẽt, unà incocto aluminis, & olibani momento. *Mizald.*

Escharoticum cutim celerrimè perforans.

Sæpe nobis contingit, ut cutim seu carnem erodere ac perforare celerimè velimus, non satis fidentes sectioni: aliàs mollissimum medicamentũ descripsimus, nunc efficacissimum: ex aqua enim saponis, aut lixivio tinctorum, quod ex cineribus fit, conficitur hoc modo, lib. xij lixivii. acerrimi super calcem vivam & roboris cinerem superfunduntur, permittunturque destillare, inde super aliam calcem, & cinerem, denuò infunditur, repetiturq; donec ovum sustineat aqua. Inde adduntur chalcanti unc. singulæ in sing. libras, aut dimidium, & in æneo lebete sensim spissatur, donec extractum cogatur in pastillos: cochleari enim sensim extrahitur, hoc in octava parte horæ, si rectè præparatum fuerit, perforat. *Cardanus.*

Ut scias an membrum aliquod sit syderatum.

Si quis experiri volet, num membrum aliquod amputãdum, verè sideratum fuerit, & sphacelismo tactum, partem eam porrorum, quæ virescit, contundat, & una nocte membro superponat. Id si postridie livorem aut nigrorem nonnihil

nonnihil exuerit, significabit vitale adhuc esse, sin minus, mortuum & justè amputandum, ne pars sincera trahatur. Experimentis multis confirmatum fuisse mihi fidem fecit Hispanus quidam, arcanorū naturę explorator indefessus, quod posteris impertitum volui. *Mizald.*

Ad extrahenda è vulneribus spicula.

Sagittæ spiculum, vel ferrum quodvis ex vulnere detrahes, si specillum vulnerarium succo valerianæ imbutum, ipsi vulneri indideris, & contusam herbam superligaveris. Sic enim non solùm revelletur ferrum, sed etiam unà vulnus sanabitur: nisi insigniter mentiatur Italus, qui hujusce rei periculum se fecisse, mihi affirmavit. Idem præstant folia hormini sativi, quę nostra est orvalla, trita, aculeos ac spinas corporibus detrahunt. *Mizald.*

Ad membra resoluta.

Recipe Pinguedinis vervecis optimæ pocula duo, coquantur ad medietatis consumtionem; deinde addatur olei rosacei poculum unum, & iterum ad consumtionem medietatis coquantur, quo partes resolutæ inungantur. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Rorismarini
Majoranæ
Menthæ
Sabinæ
Menthastri
Salviæ sing. quantum sufficit.

Contundantur optimè, & cum medulla pedum bovis, fiat unguentum. *Roscellus.*

Ad resolutionem nervorum.

Rec. Sanguinis humani qu. s. destilletur septies secundum artem, quousque aqua omnis exierit, qua nervi resoluti inungantur. *Fallopius.*

Ad rupturam.

Rec. Foliorum & florum anthos
Foliorum myrtillorum sing. ana unc. ß.
Resinæ
Emplastri de betonica singul. ana unc. ij.
Terebinthinæ claræ q. s.

Fiat emplastrum. *Ex lib. manuscr.*

Ad pediculos pudendorum.

Rec. Axungiæ porcinæ
Argenti vivi } ana quantum sufficit.
Salviæ

Misce omnia simul bene, fiatque unguentum, quo partes pediculis obsessæ, inungantur. *Fallopius.*

Ad pediculos pudendorum.

Accipe saponis veneti qu. s. cui adde argentum vivum mortificatum. Misce & agita probè, ut ad unguenti formam uniantur, quo inunge postea partes pediculosas, & quamprimum morientur. *Casparus Schwuencfeldius.*

Aliud ad pediculos capitis.

Amaranthi flores in lixivio decocti, si cum ille caput abluatur, pediculos enecat, nec non furfures capitis & porriginem expellit. *Hieron. Tragus.*

Ut pars aliqua sine dolore plurimum intumescat.

Si quis aquâ destillationis, vel decoctionis crabronum, aut vesparum cutem alicujus attigerit, sic intumescet locus, ut hydropis, aut veneni magnæve alicujus ægritudinis, suspicionem ingerat, sed absq; dolore. Remedio est Theriaca pota, vel loco illita. Hac fraude meretriculæ quædam gestationem uteri, etiam apud circumspectos, & cautos artificiosè mentiri solent: & suam miseriam credulæ plebi falsò attestari, qui stipem vicatim emendicant. Est id Rogati Parisiensis Archimedici, & blitteorum, canariorum, ostiariorum, templariorumque ludimagistri incomparabilis & locupletissimi artificiũ, è multis unum, à quodam ejus contemporaneo, & familiari mihi indicatum. *Mizaldus.*

Ad morsum canis rabidi.

Folia brassicæ, uti etiam semen, cùm sylphio & aceto trita, ac imposita, morsum canis tum rabidi, tum non rabientis perfectè sanant. His addere absurdum non erit, quod oraculo quodam ostensum est, radicem cynosrhodi, vulgus aglænterium odoratum nuncupat, unicum & singulare esse remedium adversus morsum canis rabidi, nisi Plin. & Galenum abjurare velis. *Idem.*

Ad morsum canis rabidi, scorpionumq; ictus.

Homini à scorpionibus icto, remedio est cinis eorundem ex vino potus. Et rabidi canis morsum curari testantur

tur multis pilis ejusdem animantis exustis, & ex vino propinatis. *Plin. & Lemnius.*

Ad morsum canis rabidi aliud.

Ad canis rabidi morsum, cancri in patella deuruntur, ut pulverari possint. Exhibeatur cochlearis mensura cum pulvere radicis gentianæ ac thuris momento. Debet autem antidotus ista frequenter iterari, & per sesquimensem continuum assumi, quo rabies & aquæ pavor propulsetur. Probatum audivi. *Mizaldus.*

Aliud ad canum rabiem.

Herba, quæ Alyssum vocatur, valet certo experimento adversùs canum rabiem, & ob id (Galeno & Aetio teste) à λύσση, id est, rabie, alyssum nominatur. *Mizaldus.*

Ad morsum canis rabidi.

Cancri fluviatiles morsis à rabido cane mirificè prosunt. Sed ii post canis syderis exortum, Luna xiv. cùm Sol Leonem est ingressus, vivi in patella sunt adurendi, & in pulverem tenuissimum atterendi. Cujus cochleare unum ex aquæ cyatho propinatur. dum adhuc recens est morsus, augendaque quantitas, si inveteraverit. Eo remedio vim adeo efficacē inesse scribit *Galenus*, ut nullos periisse dicat, quibus in tempore exhibitum fuit.

Ad viperæ morsum.

Miraculo est trifolium, herba hyacyntho similis, quando flores vere emittit, & semen habet κνίφ αργία simile. Hæc enim decocta multùm, & morsibus phalangis, aut viperæ ex aquæ fotu admota, illis medetur, & dolores statim sedat. Eodem verò fotu in alio non morso, parti sanæ sensum similem, & dolores similes his, quos morsus invehit, omnes excitat: morsus itaq; sanat, & ferarum more partem affligit. *Jacobus Sylvius Medic.*

Ad scorpionum ictus.

Semen agrestis croci manu tritum, vel collo suspensum, plurimùm pollet adversùs ictum scorpionum. In quam rem etiam prodesse ajunt radicem lauri & ireos. *Mizald.*

Ad scorpionum ictus, aliud.

Adeò venena, plerunq; venenatis sunt venena, ut aconitum ex vino tepidum datum, percussis à vipera, aut scorpione, salutiferum esse expertum sit à nonnullis Medicis præstantissimis. *Idem.*

Aliud ad eundem.

Illud de multis videtur memorabile, quod qui rapha-

num prægustaverit, si à scorpione feriatur, citra vitæ aleā evadet: & si scorpionibus inspergetur raphanus, illos ad mortem adigit. *Idem.*

Ad bubones.

Sunt qui affirmant, aquam ex humano stercore destillatam, ardere: pinguior enim est, & satis tenuis, minus tamen quàm ex vino: constat sanè adversari eam bubonibus, maximè gulæ. *Cardanus.*

Ad transferendos bubones pestiferos.

Ostrea viva pestiferos bubones loco transferunt, & virus omne ad se trahunt: sunt autem adglutināda brachio, quà axillaris decurrit, siquidem bubo in alis est; si verò inguen obsidetur, lineamentis femoris, quæ vena cruris describit. *Hollerius.*

Ad bubones pestiferos.

Hyoscyamus pestiferis bubonibus admotus, illos fertur disperdere. Vel, ut quibusdam placet, dispergere. Et si quis ante illorum emersum plantam eam secum habuerit, nusquam à bubonibus corripietur. *Mizaldus.*

Ad carbunculos.

Pulvis coriandri cum melle mixtus, & super carbunculum positus, illum destruit *Arnoldus Villanovan.*

Ad anthraces pestiferos.

Galbanum emollitum, & ex lineo panno anthraci pestifero coextensum, & appositum, si curabilis est, adeò illi adhærebit, ut revelli non possit, nisi radicitùs eum extirpet: si verò incurabilis erit, ne tantillum quidem adhærescet. *Idem.*

Ad ictus venenatos.

Siquis ictus, vel demorsus ab animali jobolo & venenoso, instillet ilicò tres vel quatuor guttas lactis ficulneī supra vulnus, mirum inveniet præsidium. Poterit etiam imponere gr. sinapi, cum aceto detrita. *Mizaldus.*

Ad strumas.

Si pedes magnæ rubetæ, seu bufonis viventis abscindentur, quando Luna vacua ad Solis conjunctionem properat, & collo patientis strumas circumdentur, adeò prosunt, ut sæpè à morbo liberent *Cardanus.*

Ad scrophulas.

Mirum de septenario experimentum, quòd masculus omnis septimus absq; fœmella intermedia natus, vim habet curandi scrophulas, solo tactu, vel verbo. *Cornel. Agrippa.*

Ad arthriticorum tophos extirpandos.

Si caseus putris & verminculosus subigatur ex jure, in quo suilla perna diutiùs coxerit, detrahet arthriticis absq; ferro tophorum particulas, emplastri modo illi appositus, ut tradit *Galenus*. Quod etiam præstat, (quasi miraculo,) coccus gnidius, cum myrrha & aceto tritus.

Ad quævis apostemata.

Veterem anserem masculum triduanâ inediâ macera: deinde illi objice frusta anguillæ, recenter occisæ, & excrementum ejus collige: habebis præsens remedium ad quævis apostemata. *Ex quodam peritissimo Chirurgo.*

Ad Verrucas.

Verrucæ foliis ficulneis contactæ aboleri, ac evanescere traduntur, si folia ipsa postea sepeliantur. Sunt qui cordi columbi idem tribuunt. *Mizaldus.*

Ad Verrucas.

Si porros aut verrucas abolere volueris, abscinde caput anguillæ viventis, & eas, manante illinc cruore, defrica. & inunge: deinde caput ipsius anguillæ profundè sepeli. Ubi marcidum erit, omnes protinus decident. *Jo. Bapt. Porta.*

Contra verrucas experimentum bonum.

Pone pedes gallinæ sub prunis calidis, donec excorientur, & cum corio separato ab ossibus, frica verrucas ter aut quater calidè, & delebuntur. *Alexius.*

Contra clavos.

Hermodactylus ac semina in pulverem redacta, atque oxymeliti scylliticæ, vel succo calendulæ commixta, clavos callosque abolent etiam in partibus pudendis, quum à fœdo concubitu contracti sunt. *Idem.*

Ad Verrucas.

Nulla in parte Medicina superstitiosior, quàm in abolendis verrucis. *Serapio* refert, contactas singulas singulis ciceribus in mensium Calendis, ciceribusque post terga rejectis, deleri.

Ad Verrucas.

Rec. Cepam rubram, contunde optimè, & misceatur cum sale: quo verrucæ inungantur. *Roscellus.*

Aqua ad callos & verrucas.

Rec. Salnitri,
Vitrioli,
Viridis æris, ana unc. ij.
Aluminis Zuccharini unc. j.

Calcis

Calcis vivæ unc. ß.

Destilla in retorta. Prima aqua inutilis, secunda verò efficax ad clavos & verrucas. *Fallopius.*

Ad clavos in pedidus, probatum.

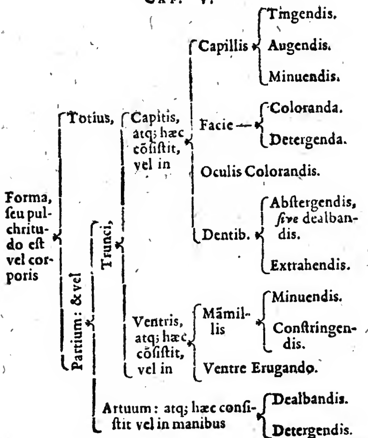
Allium contusum superligetur, quotidie renovando. Pedes autem clavosos alternis diebus lixivio lavare oportet, quibus siccatis allium superligandum, donec cadant. Foramen denique unguento aliquo abstergente & consolidante curandum.

Adversus cicatrices.

Cicatrices constat proprio semine abscondi, & quasi delitescere. *Cardanus.*

DE FORMA CORPORIS.

Cap. V.

DE

DE FORMA, SEU PULCHRItudine totius corporis.

CAP. VI.

Homines ut pinguescant.

SI cum lacertæ sepo, halinitro, cyminoq; farinam tritici miscueris, gallinæ hoc cibo saginatę, adeò pinguefaciũt homines, qui eas ederint, ut disrumpantur. *Cardanus.*

DE FORMA SEU PULCHRItudine partium corporis, & primò de capillis tingendis.

Ad capillos deaurandos.

Capillos aurei coloris æmulos, unà cum barba, ad hunc facies modum. Accipe frustula Rhabarbari, quæ à pharmacopœis deraduntur, & tanquam inutilia abjiciuntur. Ea in lixivium decoctionis foliorum & ramorum visci ex quavis arbore detracti, tandiu infunde & macera, donec emollescant. Factâ expressione post levem ebullitionem, spongiam ex lixivio imbue, & capillitium identidem intinge, aut barbam, si visum erit. Tum demum utrinq; calidis linteis sicca, quod tutius est, quàm igni, vel Soli exponere. Id ubi sæpius egeris, absq; ulla offensa optatum assequeris. *Ex quodam Italo.*

Ad colorem argenteum capillis conciliandum.

Rec. Aquæ fluvialis lib. xxv.
Radicis & foliorum centaureæ unc. iij.
Coquantur simul usque ad consummationem tertiæ partis, deinde cùm ad Solem per dies quindecim fuerint, addantur
Gummi Arabici,
Tragacanthi,
Aluminis sing. unc. ij.
Smegmatis, sive Saponis Veneti,
Aluminis ex vini fecibus albi sing. lib. j.
Misceantur, & coquantur aliquandiu. fiatque aqua, quæ Italorum vulgò, *Bionda*, hoc est, flava Veneta appellatur. Quando autem uti voles, manè capillos tinge benè, eosq; in panno linteo involvito: deinde vesperi caput lixivio, in quo herba, Vitriolà appellata, cocta fuerit, lavato atq; ad Solem

Solem, vel ignem siccato. Quod cùm bis terve in hebdomade factum fuerit, capilli albi, splendidi, & argento similes reddentur. *Alexius.*

Capilli ut flavescant.

Capilli ut aurum flavescant, si acceperis aluminis rubei unc.vj. vitrioli unc.iv. salis nitri unc.ij. & ex iis stillatitiam aquam extraxeris, capillitiumq;, vel cæsariem spongiâ in ea madefactâ, & tantillum expressâ, tinxeris, ac identidem repetiveris. *Mizaldus.*

Ad capillos rubro colore tingendos.

Rec Foliorum nucis M.j. destillētur in cucurbita vitrea, quâ solùm capilli canescentes laventur diebus quindecim, & rubri fient: durabitq; tinctura mensem unum. Faciem autem eâ aquâ ne tingito: nam nigra fieret. *Alexius.*

Capillos flavos tingere.

Flavos reddes multum mellis oleo, & vitellorum ovorum. Nec minus lixivio è sarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco & cumino, si sæpius capillos laveris, maximè flavescent, auriq; colorem imitabuntur. *Porta.*

Pili & capilli, ut virides videantur.

Capparorum aqua destillata, virides verè pilos & capillos efficit. *Cardanus.*

Ad capillos denigrandos.

Capillos aut barbam sic denigrabis: Accipe lixivii communis quantum voles, cui infunde folia betæ, salviæ, & lauri, cum myrrha & corticibus juglandium viridium. Tum demum coque omnia, & ex eorum lixivio barbam, vel capillitium lava: aut madefactâ ibidem spongiâ, & nonnihil expressâ, identidem tinge: miraberis effectum. *Mizaldus.*

Ad capillos nigro colore tingendos.

Nigricabunt valdè capilli, corticum fixus, gallæ, elates, rubi, cupressi, & similium lixivio. Hoc tamen commodè tinges, modò barbam & capillos, si cui canescunt: argentea spuma, combustum æs fortis lixivii quadruplo permiscetur, dumq; levibus prunis in bullas erumpit, lavabis, & resiccatos calidâ perlues aquâ. *Joan. Bapt. Porta.*

Supercilia nigra tingere.

Sic nigrescunt supercilia: Fringantur oleo gallæ, eas sale ammoniaci qusillo tritabis: deinde aceto immiscebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, & per

per noctem immoraberis, inde ex aqua elevabis. *Idem.*

Ad pilos denigrandos.

Rec. Lixivii mensuras v.
Lithargyrii unc.vj.
Salviæ,
Foliorum fici nigræ, sing. M.j.

Misceantur, & coquantur usq; ad consumtionem quartæ partis, & fiat lixivium, quo caput bis in hebdomade lotum, deinde siccatum fuerit, sequenti unguento utitor:

Rec. Succi salviæ quantum satis est,
Tartari nigri unc.j.
Lithargyrii, unc. ß.

Misceantur, & fiat unguentum, quo plumbeo pectine sæpiùs inuncto, capilli pectantur, & statim nigri reddentur. *Alexius.*

Capilli ut nigri fiant.

Rec. succi corticum nucum viridium unc.iij.
Vini rubri mensuram dimidiam.

Coquantur simul usque ad tertię partis cōsumtionem: deinde addantur olei communis lib. v. Misce bene, & unge capillos. *Marinellus.*

Aliud ad idem eiusdem.

Rec. Myrobalanorum Indorum,
Gallarum ana unc.j.
Lithargyrij drach.j.
Salis petræ,
Aluminis rochæ,
Æris usti, ana unc.viij.
Salis gemmæ,
Tragacanthi ana unc.j.

Omnia in pulverem redacta cum aqua, in qua nuclei dactylorum fuerint cocti, misceantur, quâ capilli inungantur.

Aliud ejusdem.

Rec. Succi papaveris rubri,
Succi corticum nucum viridium,
Olei myrthini,
Olei de costo, sing. ana q.s. est.

Coquantur aliquandiu simul, & servetur in vase aliquo ad usum.

Lixivium capillos nigros tingens.

Accipe nuces cupressi, & coque in vino & aceto vini

rubri, fiatque lixivium, quo caput lavetur. *Marinellus.*

Unguentum capillos nigros tingens.

Rec. Gallarum in oleo communi frixarum unc. ij.
Aluminis rochæ drach. ij.
Salis gemmæ drach. j.
Olei de costo q. s. est.
Misce, & fiat unguentum, quo capilli inungantur. *Idem.*

Lixivium ad capillos nigros tingendos.

Rec. Spumæ argenti,
Aceti, vel succi citri, ana q. s. est.
Coquantur per semihoram, fiatque lixivium, quo caput lavetur. *Idem.*

Remedium capillos nigros tingens.

Rec. Foliorum capparorum q. s. est, coquantur in lacte usque ad consumtionem tertiæ partis, & capilli inungantur. *Idem.*

Unguentum ad capillos nigros tingendos, ejusdem.

Accipe flores nucum, contunde optimè, & cum oleo communi misceantur, fiatque unguentum, quo inungantur capilli.

Lixivium optimum ad tingendos nigros capillos.

Rec. Baccarum myrthi,
Sumach,
Salviæ,
Nucum Cupressi,
Myrobalanorum citrin.
Myrobal. chebulorum, sing. ana q. s.
Coquantur omnia in lixivio, usque ad tertiæ partis consumtionem, fiatque lixivium, quo caput lavetur. *Idem.*

Aliud capillos nigros efficiens.

Rec. Lumbricorum terrestrium, ustorum vel foliorum ficus nigræ, in pulverem redactorum, Olei amygdalarum dulcium, singulorum quantum satis est. Misceantur, fiatq; unguentum ad capillos. *Alexius.*

Aliud, quo matrona quadam Veneta est usa.

Rec. Olei tartari calidi quantum satis est, inungatur spongia vel pecten, quo capilli pectantur ad Solem, capite priùs loto. Quod cùm ter quotidie factum fuerit, fieri nequit, quin septem diebus capilli nigri reddantur. Cæterùm

rùm si odoratos eos facere voles, postremò capillos, oleo beniovino inungito: quoniam capillos non solùm odoratos, sed etiam nigros reddit, & est rarum. *Alexius.*

Ad præcavendum canitiem.

Lacte canino caput & capillos inungito. Res experta est. *Nostra damus.*

DE CAPILLIS AUGENDIS.

Ut pili renascantur citò.

Combustarum apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeveris oleo, nascentur, & in manus palma: quibus & addere ritè poteris avellanæ, castaneæ, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renascendi vis destruitur, vel prodeunt molliores. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad barbam & capillos gignendos, qui postea non defluant.

Rec. Apes in cinerem combustas, quot volueris,
Semen lini usti & triti tantundem,
Olei lacertarum viridium (fit autem hoc, si lacertæ virides vivæ in phialam aliquam vitream, olei communis plenam, ad ignem, usque ad resolutionem ponantur: deinde ad Solem per quindecim, vel viginti dies sinantur) quantum satis est: misceantur, & fiat unguentum, quo partes pilis nudæ, manè & vesperi inungantur, & sic brevi renascentur capilli, & non decident. Verùm caput sequenti lixivio priùs lavandum erit.

Rec. Lixivii ex cineribus quantum satis est,
Capillorum Veneris,
Agrimoniæ,
Hederæ arboreæ, sing. M.V.

Misceantur, & coquantur: deinde coletur & servetur ad usum coopertum, quo cùm caput bis vel ter in septimana lotum, deinde siccatum, mox leviter prædicto unguento illitum fuerit, fieri nequit, quin plurimi longissimique capilli generentur, firmiterque hæreant. *Alex.*

Ut barba, vel pili nascantur.

Apes in canistro ad ignem exiccentur, dum in pulveres redigi possint: hos pulveres oleo contempera, & locum ubi producere pilos volueris, illinito: mira experieris. *Nostra damus.*

DE CAPILLIS MINUENDIS.

Ad partem aliquam depilandam.

Ut pili cadant ex quocunque loco, nec ampliùs renascantur, efficiet stercus felis siccum, tritum, & forti aceto ita mixtum, ut fiat veluti spissamentum. Quo locus pilosus multoties in die defricabitur ac inungetur, & in pauco tempore glaber, depilisq; evadet. *Experimentum à rustico.*

Aliud ad idem.

Urinâ multum, soricúmve, pilosum locum depilum reddit. Restituitur verò, ac emendatur talparum sanguine, aut earundem pelle, si ei affricetur. *Mizaldus.*

Ad partem depilandam aliud.

Si ita glabram & depilem velis habere partem aliquam corporis, ut nunquam pilos redivivos emittat, tere formicarum ova cum hyoscyami & cicutæ succo, aut vespertilionis, & testudinis sanguine, & eo linimento locum inunge. Sunt qui aureâ laminâ candente, pubescentem sylvulam absque ulla noxa ita perurant, ut pilorum, ne unum quidem, vestigium supersit. *Alexius.*

Psilothrum, quo perlitus locus glabrescit illicò.

Si vulgari decocto perunxeris, vivæ calcis auripigmenti tertio, fortique lixivio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. *Columella* verò jubet ranam luridam in aquam coquere, usque dum ad tertiam partem decoxeris, eaq; corpus ungere, si quod glabrum facere voles. Sunt & finita, uti hederæ, & vitium lachryma, quæ veluti gummi est, & psilothri effectum habent. Sed illud ut commodum satisfaciet. Et si nunquam redivivos quæris, glabras ritè partes tali radicitùs erues illitu: uti formicarum ovorum hyoscyami succi, cicutæ, & psyllii seminis, vespertilionis, & testudinis sanguinis. *Porta.*

Pueri ne pubescant.

Ut pueri puellæq; non pubescant, sanguine tynni illine pudenda: frigidus enim est, ac crassus: & si alibi illinatur, idem præstabit. Facit & ad hoc lomentum fabarum, si assiduè eo in loco laventur: detergit enim, atque ita prohibet, donec cutis solidetur humore glutinoso: talia autem, ut omnia fermè alia, minimè sunt perpetua.

Ad pilos expellendos.

Rec. Calcis vivæ recentis unc. iiij.

Auri-

Auripigmenti contriti unc.j.
Lixivii fortissimi, mensuras ij.

Misceantur, & in olla coquantur, donec inspissentur, vel anatis penna immissa ardeat, miscendo continuè: deinde in vase aliquo vitreo, vitreatóve servetur. Quando autem uti voles, primò partes, oleo amygdalarum dulcium (quò minùs calor sentiatur) deinde unguento leviter inungantur. Verùm si quis cutem subtiliorem habeat, ita ut ardorem aliquandiu ferre non possit, aquâ sequenti partem illiniat, & statim ardor cessabit:

Rec. Aquæ rosarum unc.ij.
Aquæ plantaginis unc.j.
Sacchari albissimi unc.ß.

Misceantur, & fiat aqua. Poteris autem hac uti alternis tantùm diebus, prout videbitur, quòd si à tali unguento abhorrueris, sequenti utitor:

Rec. Salis ammoniaci,
Fellis hircini, quantum satis est.

Misceantur benè, & fiat unguentum, quo partes hirsutæ inungantur. *Alexius Pedemont.*

Aliud ejusdem.

Rec. Succi radicis Chelidoniæ,
Auripigmenti,
Hederæ, singulorum quantum satis est,
Ovorum formicarum,
Aceti singulorum part.j.

Misceantur optimè, fiatq; unguentum, quo si partes pilosæ sæpiùs inunctæ fuerint, absque dubio, capilli decident. Quòd si dolor postea successerit, supradictâ aquâ loca affecta illini debent.

Ut pili cadant & non renascantur.

Rec. stercoris cati q.s. pulverizetur subtilissimè, cribretur, & cum aceto distemperetur ad formam unguenti, quo pili inungantur. *Ex lib. manuscr.*

DE FACIE COLORANDA.

Roseum faciei colorem conciliare.

Ex granis paradisi, cubebis, caryophyllis, brasilii rasura, & ardenti aqua sæpiùs exstillata (ubi aliquantulum fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, quâ sæpe facies madeat, dum operari incipit. *Joan. Baptista Porta.*

Ad conciliandum faciei ruborem.

Radix polygonati, seu Sigilli Salomonis, pallentes virginum genas, solo affrictu rubicundas ac floridas efficit. *Mizaldus.*

Ad diluendum faciei nimium ruborem.

Accipe uncias quatuor nucleorum persicorum & sem. cucurbitę excorticatorum unc. ij. tere ac fortiter exprime, ut oleaginosum liquorem elicias, quo mane & vesperi, faciei carbunculos ac rubores tange, & paulatim disparebunt, vel ut plurimum emendabuntur. *Idem.*

Aliud eiusdem.

Cepacei liliorum bulbi in aqua decocti, faciei rubore͂ tollu͂t, si matutinis & vespertinis horis illinantur. Acceptu͂ à quadam matrona mangonioru͂ artifice ad unguem facta.

Aquæ ad faciem mangonizandam, ut lævore splendeat.

Ovi albumina coquantur, & durescant, iis aquam exstillabis eritque usui apta, sic rorismarini, fabæque florum & limonum succo. Hac autem aqua omnium præstantissima, solertique curâ excogitata: Talcum in minutissimu͂ redigatur pulvisculum, & ollæ indatur, & item cochlearum multam immittes copiam, & operculato, ne fugiant, nam alimento fraudatæ, immissum vorant talcum, concoquunt, ubi omne vorasse noveris, cum testis tusas vitreo accomodabis organo, aquam exstillabis, & servabis ad faciem. *Joan. Bapt. Porta.*

Aqua cutem splendidam reddens.

Accipe aquæ fontanæ destillatæ quantum voles, Myrrhæ, in sing. hujus aquæ phialas, unc. j. cort. ovorum non coctorum n. iv. Gummi juniperi cochleare dimidiu͂, medullæ panis, in lacte caprino molliti M. j. Misceantur, & destillentur, quousq; omnis aqua exierit: quo facto, sumito sævum, quod Pomatam vocant, si haberi potest: sin minus, adipem caprinum, vel gallinaceum, vel agninum, vel vitulinum, quæ tamen semel bisve in pura aqua sunt percolanda: mox in ollam ad lentum ignem ponenda, ut liquefiant, addendo sensim supradictæ aquæ destillatæ tantum, ut frigefactum olei unguentive speciem referat: verùm cùm aqua adipe permisceri no͂ possit, sed potiùs olei modo supernatet adeps, aliquantulum tartari usti, sed non multum, vel salis alcali, vel boracis in aqua dissolvi oportet, quo exactè permisceri queat. Quod cùm factum fuesit,

rit,unguentum in vasis vitreis servetur. Quum verò odoratum efficere voles, addito caphuræ, benjovini albi, moschi,vel ambræ, quæ in aqua rosarum dissoluta & percolata sint,sive oleum Jasmini;quod idem erit. *Alexius.*

Oleum cutem pulchram, splendidamque reddens.

Rec. Tartari albi ℔.j.
Talci,
Salis sing. lib. ß.

Misceantur,& in fornace laterario, vel calcario ponantur, donec comburantur. Quo facto, super marmore teratur materia, deinde in sacculo aliquo, in conum, sive acumen desinente, in loco humido, ab aëreq; remoto, per quindecim vel viginti dies ponantur, supponendo vas aliquod,ut oleum distillans recipiat, & servetur tanquam res pretiosa. Quum autem uti voles, cutis prius lixivio lavanda, atque siccanda : deinde oleo prædicto,cum panno aliquo linteo inungenda & fricanda leviter erit: quoniam omnis generis maculas delet,cutem mollem nitidamque efficit. *Idem.*

Ad faciem purpurandam.

Ad purpurandam faciem pallidulam, & decolorem venustandam : sume santali rubri, & aceti acerrimi bis distillati,utriusque quantum voles, misce & igni lento coque, addito aluminis momento, habebis rubricam tingendæ faciei perfectissimam. Quam si odoratam voles reddere, injice mosci tantillum,vel odoris alterius, qui tibi arridebit. *Mizaldus ex artificiis cujusdam Itali.*

Ad faciem decorandam.

Alumen tritum, & cum albumine recētis ovi agitatum, fervefactum, & continuò motum, in unguenti spissamentum transit. Quo, si biduò, vel triduò facies mane & vesperi inungatur, non solùm emaculabitur, & erugabitur, sed summè & pulchra,& grata reddetur. *Idem.*

Faciei decoratio.

Rec. Succi limoniorum unc.ij.
Aquæ rosaceæ unc.ij.
Argenti sublimati drach.ij.
Cerussæ drach.ij.

In modum unguenti misce, & line locum vesperi, mane butyro inunge. *Cardanus.*

Smegmata mulierum.

Smegmata mulierum, quæ nitorem, & lævorem facie-

bus induunt: uti mica panis in caprinum lac aut serum injecta, exstillata inde aqua faciem penicissabis, mirum admodum ad eam dealbādam, & nitorem cuti conciliandum valet. Nec minus asininum candori confert; nam cutem erugat, polit & molliculam facit. Ideò non temerè Pompeja Sabina, Neronis uxor, quingentas habuit secum asinas, ac balnearum solio lacte illo corpus totum macerabat. *Joan. Bapt. Porta.*

Aqua reddens faciem juvenilem.

Accipe sulphuris vivi unc.j. Olibani albi unc.ij Myrrhę unc.ij. Ambræ drach.vj. Redigantur singula in pulverem, deinde commisceantur, & additâ librâ unâ aquæ rosaceæ, destillentur in diplomate, seu balneo (ut vocant) Mariæ. Excepta aqua servetur in vase, ad unguem obturato. Cùm uti voles, tinge in ea linteolum album, quo faciem ablue ante somnum, & mane hordeaceâ aquâ, aut fontanâ deterge: adeò venusta & limpida erit facies, ut omnes mirētur & exosculari eam desiderēt. *Ex quodam lib. decoris muliebris.*

Ut cutis candore præstes.

Recipe aceti destillati lib.j.
Spumæ argenti unc.j.
Misce, & in phialam aliquam vitream, super laterem ad ignem per horam unam, deinde ad Solem per dies octo ponantur, & servetur: deinde sumito
Aquæ cucurbitæ lib.j.
Salis gemmæ unc.j.
Misceantur, & in phialam aliam similiter ad ignē per horam unam ponantur, ut suprà, & servetur. Quando autem uti voles, sumito hujus aquæ cum sale supradicti aceti cum argenti spuma, sing. part.j. Commisceantur, & fiat aqua lacti similis, quâ cùm cutis, vel facies spongiâ fuerit subtiliter lota; alba, mollis, & lævis reddetur. *Alexius.*

Ut facies fucata pallescat.

Crocum dentibus commanducabis, & ore propius mulieri inter alloquendum apposito flatus deturbat faciem, & subcroceam reddit: si autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. *Joan. Bapt. Porta.*

Aqua faciem denigrans.

Juglandis calloso, herbidoque putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymistarum organis clarissima eliciatur aqua, quâ si facies, vel manus maduerint, nigrescunt paulatim, ut Æthiopes videantur. Quod si abjice-
re, &

re, & pristinæ albedini restituere velis: Acetum, limonis succum, & colophoniam exstillabis, talisq; lotura nigrum illud abjicit, & propulsat. *Idem.*

Ad mulierum fucos deprehendendos.

Purpureus mulierum color si fucatus est, deprehenditur commansis granis cymini, vel nucleolo allii demorso ab ipsis. Nam si nativus est, durabit: si verò cerusatus, hydrargyratus, aut citrini unguenti illitu conquisitus, statim obsolescet. *Langius.*

DE FACIE DETERGENDA & emaculanda.

Ad faciei maculas, & omnes lentigines.

Rec. Myrrhæ contritæ q.s. est.
Ovorum alb. n.j.
Aquæ vitæ parum.

Misceantur & contundantur optimè, deinde destillentur, donec aqua omnis emanârit: cui deinde tantum lactis virginei addatur, quantum dicta aqua appenderit, & servetur in vase vitreo. Lac autem virgineum fit, quãdo Lithargyrium in aceto coquitur & colatur: deinde aliquid olei tartari additur, & erit aqua lacti similis. Quando autem uti voles, faciem priùs aquâ, in qua furfur aliquandiu fuerit, abluito cum linteo, vel panno rubro, quod melius est, fricãdo benè: deinde cùm linteo albo mundo, facies exiccata fuerit, supradicto unguento faciem ungito, manè & vesperi, & per se siccari permittito, atq; hinc rem, admiratione dignam, videre licebit. *Alexius.*

Aliud ad idem.

Si aurum candens, & ignitum in vino generoso sæpiùs extinguatur, & si cum tantillo tartari misceatur, omnes maculas, quālibet fœdas, ex quavis parte corporis abstergit, & cohonestat: imò verò faciem leprosam ac rubicundum nasum & verrucosum emendat. *Lemnius.*

Aqua ad faciei serpigines, nævos aliasque hujusmodi maculas.

Rec. Salnitri,
Tartari albi, sing. lib.j.

Terantur per se singula, deinde permisceantur, cribrentur, & fiat pulvis subtilissimus. Quo facto, in cantinũ aliquod collocetur pulvis, ex quo massa formetur, sacchari modo alta; deinde carbo accensus super acumen ejus ponatur, &

sic per se comburetur. Quoniam cùm sal nitrum tenuium humidarumque sit partium, tartarum verò crassarum per se comburi, atque in massam quandam mutari necesse est. His sic se habentibus, in scutellam aliquam, massa vel placenta illa immittatur, superinfundendo aquam calidam, digitisq; frangatur, quousque optimè dissolvatur: deinde cùm per philtrum colatum, & in ollam novam ad ignẽ ut vix ferveat, posita fuerit, donec siccetur, pulvis (in quo vis omnis continetur) in fundo relictus, servetur. Quo facto sumito ampullam, cui indantur aceti destillati unc. iiij. aquæ vitæ ter destillatæ unc. j. mox pulvis supradictus infundatur, permisceatur, atq; ad Solem per dies tres collocetur, vase optimè cooperto & servetur. Quum verò uti voles, manè & vesperi serpigines, aliasque hujuscemodi maculas lavato, & paucis admodum diebus integrè sanabuntur, cutisque candida venustaq; reddetur. *Alexius.*

Aliud ad easdem maculas.

Rec. Feces vini albi, easque siccabis, & siccas in vase ferreo, in cinerem rediges. Quo facto, in sacculo, in loco humido, per dies viginti, vel triginta, maneant, supposito vase aliquo vitreo, donec in oleum omnis commutetur, & servetur in vitreo vase. Quo cùm maculæ, vel serpigines inunctæ fuerint, citò evanescent, cutisque mollicula evadet. Quod si odoratum cupias, addito caryophyllos n. xx. *Idem.*

Ad maculas, pannos, lentigines, vitiligines, & incipientes impetigines.

Rec Calchanti unc. iiij.
Halinitri unc. iij.
Scobis chalybis unc. j.
Camphoræ unc. ß.
Distilla. *Cardanus.*

Ad maculas & lentigines.

Maculas peculiari medicamento faciei sic delebis: Ova recentia quindecim, aceto acerrimo cum cortice integra infunde, inde fracta excipe eodem aceto, & sinapis unciâ additâ, vitreo vase destilla: aquam superpone cotto dum dormitum vadis. Tolluntur maculæ, quas lentigines vocant. *Idem.*

Ad faciem lentiginosam.

Albæ gallinæ sanguis in faciem lentiginosam effusus, ibique

ibiq; resiccatus, & detersus, omnes ejus maculas obliterat. *Ex quodam Italo.*

Furfures à facie abstergere.

Vaccinum, hircinum, & caprinum vel cum vitri pulvere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venustat: Draconteæ autem succus maculas omnes emendat, præcipuè si eis os dehonestetur. *Joan. Baptista Porta.*

Ad faciei tubercula.

Meminit *Conr. Gesnerus* se vidisse mulierem, quæ à tuberculis faciei liberata est, solâ lotione aquæ destillationis fragorum: cùm tamen illa, priusquam destillarentur, sub fimo in vitreo vase essent putrefacta.

Ad faciem detergendam, maculasque omnis generis delendas.

Rec. Terebinthinæ venetæ lib.ij.
Ovorum recentium alb. n.xij.
Misceantur, & in cucurbita vitrea bis destillentur, & fiat aqua, cui addantur caphuræ contritæ scrup.x. & dissolvatur bene, serveturque. Quum autem uti voles, sumito hujus aquæ unc.j. aquæ testudinum unc.j. misce, sæpiusque faciem lava. *Alex. Pedemon.*

Genarum livorem abstergere.

Genarum livorem abstergere sic poteris, præcipuè mulieribus, tempore quo menstrua patiuntur: Locus illinatur cerussâ, fabarum pulvere, aceto immixto, vel ovorum boletis melle mixtis. *Porta.*

Ad faciem elephanticam.

A tuberculis elephantiæ, & faciei leprosæ multi liberati sunt solâ lotione aquę destillationis fragorum, illis prius in vase vitreo sub fimo putrefactis. *Gesnerus.*

Ad faciei pustulas, ex hepatis calore venientes.

Rec. Axungiæ porcinæ mundatæ,
Sulphuris vivi sing. part.j.
Aquæ persici, & filicis destillatæ, sing. q.s. est.
Misceantur ad ignem lentum, & fiat unguentum, quo pustulæ inunctæ sanabuntur. Verùm à vino cæterisq; rebus calidis abstinendum. *Alexius.*

Mixtura odorata.

Rec. Mosch. drach.iij.

Am-

Ambræ drach.ij.
Zibeti drach.j.

Triturentur ſuper lapide porphyrio cum oleo amygdalarum dulcium, & fiat unguentum odoratum, & pretioſum. *Iſabella Corteſa.*

DE OCULIS COLORANDIS.

Oculorum colorem permutare.

Si oculorum colorem pueris permutare velis, ſic aſſequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo ſinciput illinatur. Puerorum albos oculos denigrari cõtingit, operationem iterato. Pleraque extant experimenta: albos & glaucos oculos nigreſaciendi, & varios inducendi colores: ſed hæc miſſa faciant, cùm non tam leviter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ uti quæritur, reſpondeant. *Joan. Baptiſta Porta.*

DE DENTIBUS ABSTERGENDIS ſive dealbandis.

Ad dentes dealbandos pulvis.

R. Coralliorum rubrorum,
Balauſtiorum,
Pumicis,
Aluminis uſti,
Gallarum,
Acaciæ,
Galliæ moſchatæ, ſing. ana drach.iij.
Cyperi,
Spumæ maris,
Cardamomi,
Salis Ammoniaci,
Salis mineralis,
Salis gemmæ, ſing. ana drach.ij.
Spicæ nardi,
Ligni aloës,
Nucum cupreſſi,
Coſti,
Spodii, vel ſeminis myrtillorum,
Maſticis, ſing ana drach.j.
Caryophyllorum, ana unc.ß.

Fiat pulvis. *Ex lib. manuſcripto.*

Pulvis

Pulvis ad conservandam albedinem dentium.

Rec. Putamina trium ovorum,
Corallorum rubrorum drach. iij.
Fili ferici albi, in olla nova in cinerem exusti drach. ij.
Cinamomi drach. ij.
Caryophyllorum drach. j.
Pirethri, drach. ij.
His ad subtilissimum pulverem contusis, dentes singulis diebus vesperi & manè fricato. *Rantz.*

Aliud eiusdem.

Rec. Cornuum cervi ustorum in ollam novam ad cinerem redactorum unc. j. ß.
Masticis chiæ unc. ß.
Salis ammoniaci drach. vj. Misce.

Alius pulvis dentifricius.

Rec. corallorum alborum, & rubrorum an. unc. j.
Pyrethri,
Maceris,
Masticis, sing. ana. unc. j.
Pumicis,
Boli armen. sing ana unc. j.
Fiat pulvis subtilissimus. *Henr. Rantzovius.*

Aliud.

Dentifricia optima parabantur antiquitùs, ex purpurarum, & buccinarum testis crematis, nunc autem citò poteris uti combusti panis micis, punicis, polline, corallis rubeis, sæpiarum testis, cervino cornu, & iis similibus, quorũ unum quodque ritè expolit, & abstergit. Sic cocci granulis si purpura perfricabis. Omnium tamen optimè sulphuris oleo, nam expolit, lævigat, & maculas propulsat omnes. Fit quoque aleminis & salis aqua exstillata. *Porta.*

DE DENTIBUS EXTRAhendis.

Vt absque dolore dentes eradicentur.

Tradunt nonnulli, radices asparagi siccatas, & dentibus infixas, illos absque dolore eradicare. *Mizaldus.*

Ad dentes sine dolore extrahendos.

Colocynthidem sylvestrem coque, priùs tamen tritam, & in

& in aceto infusam, donec mellis acquirat crassitudinem & scarifica gingivas circa dentem, & intinge hoc pharmaco circa dentem, & jube claudere os per modicum temporis: postea accipe dentem cum digitis, & sequetur sine dolore. *Alexius.*

Aqua dentes extrahens sine dolore.

Accipe sal Ammoniacum, & destilla per alembicum, tange cum ea aqua dentem, & cadet sine dolore. *Idem.*

Pulvis ad idem.

Pulvis coralli rubri cõcavitati dentis immersus, dentem eradicat. Dissolve ammoniacum cum succo jusquiami, tange dentem, & cadet. *Idem.*

Dentes ut audire videantur.

Illud sanè mirum, quod quisque tamen potest experiri, lanceam ad lyram appositam, ut tangat vel ad hominis os, si quis caput lanceæ reliquum dentibus teneat, tanquam in dentibus sit auditus, sonum, voces, ac verba procul exaudiet, quorum nec sonum secus audire posset. *Cardanus.*

DE MAMMILLIS MINUENDIS.

Mammillæ ne crescant.

Melissa contusa in emplastri formam, & mammis mulierum superposita, earũ incrementum prohibet. *Fallopius.*

Mammillarum incrementum.

Condurantur cicuta, ejusq; magmata cum aceto virginum uberibus imponatur, & sic coërcet, ut crescere nõ patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam solito lac deneget tempore. Molles autêm & relaxatas sic coërces. Alba argilla, ovi albumen, omphacitis galla, mastix, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinantur mammæ, & integrâ nocte commorari oportet, & finito illic esse: si parum fuerit efficax, opus innovato. Juvant & ad hoc mespili ossa, immatura sorba, sylvestria pruna, acacia, & malicorium, balaustium, immaturę nuces, pineæ, sylvestria pyra, & plantago, si aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. *Porta.*

Ut mammæ mulierum mammis virginum similes fiant.

Tradit *Rondeletius post Plin.* experimento compertum esse

esse squatinam piscem mammis mulierum superpositum, illas adeò constringere, ut virginum mammis assimilentur. Poterit & genitalibus partibus earundem similiter facere. Arrigant aures cultui & voluptati studentes.

Ventris rugas à partu abstergere.

Diu aqua immatura coquantur sorba, oviq; immiscens alborem, nec desit aqua, cui arabum gummi sit solutum, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: vel combustum cervinum cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, myrrha, olibanum, mastix, in pulverem redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. Sed quærens Naturæ ostium restringere: ex partu enim relaxari solitum est, quod & si viro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuissimè, quibus caryophyllorum pulveris parum admisceatur, vino ebulliant, quo pannū madeat, & loco applicetur. Vel sic meretricum & popularium restringes & coarctabis. Gallis, gummi, alumine, bolo draconis sang. acacia, plantagine, hippocystide, balaustiis, lentisco, symphyto majori minorique, cupressi nucibus, uvarum acinis, glandiū costis, vel cavo illo, quo glans prorumpit, & dehiscens nucleum ostendit, mastiche, & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino, vel aceto decocta sint, & sæpè madeat vulva, coarctatur & supprimitur valde. Vel hæc in pulverem redacta, intrò per arundinem trajiciatur, vel iis suffimenta substituantur. At si defloratam mulierem integræ virginitati restituere vis, tali pillulas cōstitues pacto: Alumen combustum, mastix, adjecto calcanthis & auripigmenti momento in tenuissimum redigantur pulvisculum, ut ferè tactum effugiat: pluviali aqua pillulas ubi coëgeris, digitis comprimito, & tenuem resiccari curato, ac naturalium ostio hymenæi loco accommodetur, ubi priùs fuerit rupta, senis quibúsve horis immutando, pluviali, vel cisterninâ semper aquâ fovendo, per naturalem id diem, & hinc inde vesiculas inferunt, quæ contactæ sanguinis inducunt profluvium, ut ferè dignosci nequeat. Hirundine aliqui locum mordicus capi curant, sic crustulas inducunt, & fricatæ sanguinem movent, ubi prius præfatis arctaverint.

Porta.

DE

DE MANIBUS DEALBANDIS.

Manus dealbandæ.

Rec. ſucci limoniorum q. ſ. Salis communis aliquantum. Miſce, quo manus inungantur: deinde per ſe ſiccari ſinantur: poſtea aquâ communi laventur. *Ex libro manuſcripto.*

Ad manus denigrandas.

Pulvis ejus nucis, quam gallam vocant, projectus in aquam, manibus lavandis prolatam, illas ſummè denigrat, tantum abeſt, ut dealbare queat. Remedio erit cortex, aut ſuccus mali aurantii. *Mizaldus.*

Ad graveolentes alarum hircos.

Scolimi, ſeu cinaræ radix graveolentes alarum hircos, & reliqui corporis viroſum odorem cocta & emplaſtrata emendat. Idem etiam poteſt decocta in vino, & epota. Nam ita copioſam & graveolentem urinam prolicit: eoq; modo virulentæ & venereæ gonorrhœæ auxiliatur. *Dioſcorides, Oribaſius, Paulus, & Langius.*

DE CIBO. Cap. VI.

Farina ut perennet.

FARINA, quæ Auguſto menſe molita eſt, perennare in Italia ſolet. *Cardanus.*

Cocta uva, ut ſervetur.

Quum vinum coctum erit, & quum legetur, facito uti ſervetur familiæ primum ſuiſque, facitoq; ſtudeas benè percoctum ſiccumq; legere, ne vinũ nomen perdat. Vinaceos quotidie recentes ſuccernito, lecto retibus ſubſternito, cribrum illius rei parato, eos conculcato in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum, id bene operito, jubeto oblini, quod des bubus hyeme. Indidem, ſi voles, lavito paulatim erit lorea familiæ, quod bibat. *Cato.*

Caro ut vermicularis videatur.

Liræ chordæ minutatim conciſæ, nuper excoctæ carni rejectæ, vermiculari videbuntur. *Porta.*

Caro ut ſanguinoſa videatur.

Leporis excoctum, & congelatum ſanguinem in pulverem verſum, ſuper carnem inſpergendo, ſanguinoſa videbitur caro, ut nauſeabundus ejicias, & multa, quæ guloſis relinquimus. *Idem.*

Ad

Ad facilè perferendam inediam.

Avicenna refert,quendam peregrè profecturum,libram unam olei violacei cum adipe mixti bibisse, & inediam absq; ulla fame decem dierum sustinuisse. Quod & oleum amygdalarum, ac adipem vaccinũ, ex viscedine præstare idem tradit *Avicenna.*

Contra famem,

Peregrinationes & bella sæpe hominẽ in inopiam rerũ omnium conjiciunt, ita ut ingenti vehementique fame laborandum sit. Quare non abs re fuerit,pauca contra hanc subjungere. Fame igitur dominante,omnium animalium jecur assatum,in penuria panis satiat magis. Item panis coctus ex amygdalis dulcibus & saccharo plurimum nutrit. Panis quoque nauticus, sive bis coctus, eò quòd propter siccitatem sitim minimè contrahat, & diutiùs reliquo incorruptus servetur, in hunc usum circumferendus est. Legimus quoq; quendam ruinis ædificiorum obrutum, cùm nullam vitę spem reliquam haberet,septem dies noctesq;, solâ urinâ epotâ, famem ac sitim tolerâsse. *Ranzovius.*

Globuli contra famem.

Avicenna globulos contra famem composuit, qui sunt conservandi, ne Solis calore colliquescant.

Rec. Amygdalarum dulcium excorticatarum lib.j.
Adipis vaccini liquefacti lib.j.
Olei violarum unc.ij.
Mucilaginis,
Radicis altheæ unc.j.

Terantur omnia simul in mortario, & fiant pillulæ, sicut globuli nucis instar Italicæ.

DE POTU. CAP. VII.

Vinum corruptum ut emendetur.

Solent corruptum vinum in vas mundum transferre, lactisque partem decimam sensim adjicere; inde post octo, reserato vase minutim vendere, cùmque clarum & bonum videatur, si tamen diutiùs moretur in calice, vel vase, denuò corrumpitur. Relinquit etiam, quod effusum est in calicis margine butyrosam pinguedinem, ob quam fraus detegitur. Est tamen lucrosa fraus. Si tamen prohibere potiùs consilium est, antequam conturbetur, ne putrescat, decima pars ardentis aquæ immixta efficit: melius longè sulphur, sed odore prodit dolum. *Cardanus.*

Vinum corruptum ut emendetur.

Sed hoc loco in mentem mihi venit secretum multo argento œnopolis comparandum, quod gratis libenter illis impertiam. Si dissectũ in particulas raphanum dolio vini immergas, fœtorem omnẽ, ac graveolentiam (si quæ insit) ad hæc acorem in se recipiet, ac contrahet. Qui ne ibi tabescat, & vitium trahet, cõfestim eximendus est: & si opus fuerit, recens injiciẽdus. *Mizald. de Secret. hort.*

Vinum ne corrumpatur.

Ne vina corrumpantur, cutis vitis, sympathia, & quia exiccat: nec non alumen, dum novum est, & antequam ferveat, immixta, efficiunt. *Cardanus.*

Vinum corruptum ut reparetur.

Tacendum non est, quod sicuti è brassica vini sapor in dolio facilè corrumpitur; ita odore betæ, foliis ejus demersis, facilè reparatur. *Mizaldus in Horto medico.*

Vinum pendulum quomodo corrigatur.

Vinum pendulum sic corrigitur. Sumito ceræ virgineæ lib.j. vel quantum sufficit, incidatur minutim, & in vino ponatur, & brevi tempore pristinam suam naturam acquiret. *Ex lib. manuscript.*

Ad vinum reparandum.

Vinum vitiatum reparabis, si in aliud doliũ illud transfundis, quod priùs derasum, & à fecibus detersum fuerit, nec non decocto calido foliorum lauri, myrti horminii hortensis, quæ nostra est orvalla, jugl̃adis, aut radicis ireos, vel baccarum juniperi, probè ac diligenter elotum. Ubi in usum voles depromere, colorem ac saporem sanè quàm gratum, exhibebit. *Mizaldus.*

Aliud.

Vinum fœtidum & corruptum emendatur, si pro vasis magnitudine, justa portio mundi tritici ex sacculo in eo suspendatur, & exinde retrahatur. Nam quidquid erit fœtoris, ad se alliciet, ac ita vinum sincerum & clarum reddet. *Pictorius.*

Aliud.

Vinum perversum ac turbidum sic emendabis. Accipe aliquot ovorum albumina, quæ ubi diu ac multum agitaveris, & despumaveris, in dolium projice, & move. Idem assequeris, si per vetustos juglandium nucleos duodecim filo transfixeris, sub cineribus coxeris, & dũ adhuc calent,

pendulos

pendulos in vino demerseris, tandiuque demiseris, donec solito colore accepto, vinum tibi arriserit. Nam tum demum excludendi erunt. *Secretum hoc cujusdam est œnopolæ.*

Ad tollendum vini acorem & corruptelam.

Acorem & corruptelam omnem sic depones à vino. Accipe justam quantitatem cicerum, & ea oleo inunge, coque, tere, ut fiat crassamentum, velut maza & pasta. Ex ea projice libram mediam in vinum, quod tendit ad acredinem, & sapor ille intra diem naturalem emendabitur. *Mizaldus.*

Ad vini acorem.

Vino, quod acorem conceperit, medetur ollula aquæ bonæ plena, (ut tradit *Tarentinus*) modò operta sit diligenter, & in dolium vini demergatur. Post triduum enim si pristinum robur resumserit, aqua olebit, & vinum perplacebit.

Vinum acidum ut emendetur.

Si vinum vehementer acescat, triticum tam diu in aqua coquatur, donec crispetur, inde postquam frigefactum fuerit, immittatur in vinum, concludaturque vas, modus est ex centesima parte. *Card.*

Vinum ne pervertatur, præcantatio.

Si in vase hæc verba scribantur: GUSTATE, ET VIDETE, QUOD BONUS EST DOMINUS, vinum impositum, nunquam eo anno pervertetur. *Aphricanus.*

Vinum ne acescat.

Semen porri in vinum projectum, efficit ne acescat: imò verò, ut acetum in vinum redeat, hoc est, acorem omnem exuat. *Petrus Crescentius.*

Vinum asperum lene fieri.

Vinum asperum quod erit, lene & suave si voles facere, sic facito. De ervo farinā facito lib.iv. & vini cyathos iiij. conspergito sapa: postea facito laterculos. Sinito combibant noctem & diem, postea commisceto cum eo vino in dolio, & oblinito dies 40. Id vinum erit lene, & suave, & bono colore, & bene odoratum. *Cato.*

Ad gravem vini odorem.

Coci acetum suis obsoniis apio, & cellarii gravem odorem vino, in faccis eximere solent. *Plin.*

Vini pravus odor, ut emendetur.

Tegulæ crassæ & puræ partem calefacito igne, siccatoq; inde resti alligatam in vas immittito, conclusoque vase,

post biduum experieris an sit emendatum: aliter repetes, donec oportuerit. Et odore enim & duplici calore nil mirum est, præsertim repetendo sæpiùs emendari. *Cato.*

Vinum si voles experiri, an duraturum sit.

Vinum, si voles experiri an duraturum sit necne, polentam grandem dimidiam acetabuli in caliculum novum indito & vini sextarium de eo vino quod voles experiri, eodem infundito, impone in carbones, facito bis, aut ter, inferveat, tum percolato, polentam adjicito. Vinum ponito sub dio. Postridie manè gustato, si id sapiet, quod in dolio est, scito duraturum. Si subacidum erit, non durabit. *Cato.*

Vinum ne acescat.

Lardum è vasis operculo suspende, pinguedine & salsedine prohibebit separationem, & attenuationem, à quibus causis acetum generatur.

Ad vinum corruptum.

Vinum corruptum ac glutinosum lacte bubulo modicè salito restauratur. Sunt qui calce, sulphure, & alumine id moliuntur, quo ne homini infesta sint, ac noxam inferant, iridis radicem, & grana juniperi commiscenda suadeo. *Lemnius.*

Vinum per totum annum ut duret.

Mustum si voles totum annū habere, in amphoram mustum indito, & corticem oppicato, demittito in piscinam, post xxx. diem eximito, totum annum mustum erit. *Cato.*

Ut vinum album rubrum evadat.

Alba vina in rubra absque ullo detrimento statim convertes, si pulverem mellis ad lapideam consistentiam decocti & siccati, in vinum album projeceris, & transfusando miscueris. Idem minore negotio præstabit radix omnium lapathorum, si recens, vel sicca in vinum mittatur. *Mizaldus.*

Vino sapores, & odores diversos quomodo concilies.

Herbæ semina, aut aromata quævis infunduntur in aquam ardentem per horas viginti quatuor, sic vis illorum extrahetur. Tum aquæ sic imbutæ modicum vino bibendo miscebitur. *Euonymus.*

Ut vinum palato arrideat, atque odore & colore gratum sit.

Malum Medicum, seu malum Citrium caryophyllis undique

dique stipatum cado inseras ita, ne vinũ attingat: nullum nec vapidum nec mucidum saporem contrahet. *Alexius.*

Vinum novum turbidum, ut citò fiat clarum.

Rasuræ latæ subtiles, leves nemoris fagi, quæ fiunt cum ascia, seu cum instrumento applanante lignorum inæqualitatem, ponantur in vase, & duobus diebus clarescit. *Idem.*

Ut neque tonitrua neq; fulgura pervertant vina.

Ferri lamina, cum sale, aut silicibus doliorum operculis imposita, noxam à fulgure & tonitru detrahunt. *Idem.*

Mustum ne ebulliat.

Ex pulegio, vel origano coronam confice, & collo vasorum circumpone. Vel interiora doliorum labia lacte vaccino perunge, detinebit enim intus bulliens mustum. *Idem.*

Ut vinum novum vetus fiat.

Rec. Meliloti unc. j.
Glycyrrhizæ,
Nardi Celticæ, sing. unc. iij.
Aloës hepaticæ unc. ij.

Contundantur & misceantur cum vino. *Euonymus.*

Vinum ne florem habeat.

Oenanthen siccatam in vinum inspergito, aut farinam ervi vino admisceto. Ubi verò infrà secesserint flos & farina, vinum in aliud vas transfundito. *Alexius.*

A vino aqua quomodo segregetur.

Vas ex hedera conficiatur, vinum conjicies, & si qua mista fuerit aqua, brevi tempore foras exstillabit. *Idem.*

Vinum ab aqua quomodo separetur.

Liquidum alumen in vini dolium mittito, deinde spongia uncta oleo vasis os obstruito, & inclinans effundi sinito, & effluet solùm aqua. *Idem.*

Aliter.

Licia vel penicilli ex gossipio, vel vinum dolio immergantur, ut supereemineant: ab ea enim aqua secernitur.

Vinum an habeat admixtam aquam.

Mala vel pyra sylvestria vino immergantur, si perfluitantia supernatavêrint, meri; si verò merguntur, diluti indicium est. Vel canna Græca, vel palea, vel simile aliquid oleo inungatur, deinde in vinum ponatur, & extrahatur, quod si guttæ aliquæ adhærent, aquam habet. *Democritus Florentinus, & Sotio.*

Vinum an aquâ sit infuscatum.

Si voles experiri an musto remixta sit aqua, ovum im-

ponito: si statim descendit, aquosum est: sin contrà, purum. Præterea, si vini in dolio ferventis impetū frangere voles, minimam casei particulam in illud projice, vel immitte, videbis rem miram. Cur autem id fiat, docebit *Georgius Valla Placentinus.*

Ut aqua Vino mixta supernatet.

Sanguis gallinacei galli siccatus, pulveratus, & vino aquâ diluto mixtus, aquam supernatare cogit. *Ex relatione cujusdam monachi.*

Ad aquam à Vino secernendam.

Scirpus siccatus & vino lymphato immissus, quidquid inest aquosi ad se rapit, relicto vino. Quod ad exploranda vina dilutiora pulchrum erit, ac utile. *Mizald.*

Ut vinum reddatur gratissimum.

Vinum palato arridebit, & cùm odore tum colore perplacebit, si malum medicum, seu citrium caryophyllis undiq; compunctum & armatum ita in dolio suspendatur, ne vinum attingat. Sic enim nullum saporem vapidum, aut mucidum contrahet.

Ne vinum vapescat.

Oleum vino, vel alterius generis liquori superinfusum, præpedit ne vapescat, aut corrumpatur. Nam omnis halitus, qui putredinem inferre posset, unà cum externo aëre, veluti quodam tectorio, excludit. *Plin.*

Aliud.

Si desit commoditas æstivis mensibus vinum in subterraneas, & profundas apothecas mittere prohibebis ne vapescat, detrudendo in ejus doliū lardi, & suillæ carnis salsę sesquilibram lino involutam, aut majorē capacitatem, pro vasis capacitate. Sed ita, ut dū unum depromis, id unà ad fundum usq; descendere patieris, donec vas exhaustum sit. Fiet ita, ut nec vinum à se degeneret, nec vapescat. *Lemnius.*

Ad vini fervorem citò restinguendum.

Theophrastus scribit, quòd si quis in bullientem vini urceum, punicem injecerit, illius fervorem statim sedabit.

Ad vinum refrigerandum.

Ne vinum æstivis mensibus, & per Caniculæ incendia, citò in congiis & amphoris vapescat, sed suave sit, ac summè frigidum: collocentur vasa œnophora in labro aquâ frigidâ oppleto, deinde salpetræ, aut nitrum illi inspergatur. Tantâ frigiditate vinum imbui continget, ut vix dentes ferre possint. *Lemnius & Langius.*

Vinum

Vinum Græcum ut fiat.

Qui ager longè à mari aberit, ibi vinum Græcum sic facito: Musti quadrantalia 20. in ahenum, aut plumbeum infundito, ignem subdito, ubi bullabit vinum, ignem subdito, ubi id vinum refrixerit, in dolium quadragenarium infundito, seorsim in vas aquæ dulcis quadrantal. j. infundito, salis M. j. sinito muriã fieri. Ubi muria facta erit eodem in dolio infundito Schœnum & calamum in pila contundito, quod fiet sextarium unum eodem in dolio infundito, ut odoratum fiet. Post dies 30. dolium oblinito. Ad Ver diffundito in amphoras: Biennium in Sole sinito positum esse: deinde in tectum conferto. Hoc vinum deterius non erit, quàm Coum. *M. Cato.*

Vinum Coum ut fiat.

Vinum Coum si voles facere, aquàm ex alto marinam sumito, mari tranquillo, cùm ventus non erit, dies 70. ante vindemiam, quò aqua dulcis non perveniet. Ubi hauseris de mari in dolium fundito, nolito implere, quadrantalibus quinque minus sit, quàm plenum: operculum imponito, relinquito, quà interspiret. Ubi dies triginta præterierint, transfundito in alterum dolium puriter & leviter: relinquito in imo quod desederit, post dies viginti in alterum dolium idem transfundito: ita relinquito usque ad vindemiam. Unde vinum Coum facere voles, uvas relinquito in vinea: finito, bene coquantur, & ubi pluerit, & siccaverit, tum deligito, & ponito in Sole biduum, aut triduum sub dio, si pluviæ non erunt: si pluvia erit, in tecto in cratibus diligenter componito, & si qua acina corrupta erunt, depurgato. Tum sumito aquam marinam q. f. in dolium quinquagenarium infundito aquæ marinæ Q. X. Tum acina de uvis miscellis decerpito, de scopio, in idem dolium, usque dum impleveris manu comprimito, ut combibant aquam marinam, ubi impleveris dolium, operculo operito, relinquito, quà interspiret Ubi triduum præterierit, eximito de dolio, calcato in torculario, & id vinum condito in dolia lauta, & pura, & sicca. Ut odoratum bene fiet, sic facito: sumito testem picatam: eo prunam levem indito suffito, serta, & schœno & palma quam habent unguentarii, ponito in dolio, & operito, ne odor exeat, antequam vinum indas. Hoc facito pridie, quàm vinum infundere voles, de lacu quàm primùm vinum in dolia indito, finito dies 15. operta antequam oblinas,

relinquito, quâ inspiret vinum. Postea oblinito. Post dies xl. infundito in amphoras, & addito in singulas amphoras sapæ sextarium unum. Amphoras nolito implere nimium ansarum infimarum vini, & amphoras in Sole ponito, ubi herba nõ fiet, & amphoras operito, ne aqua accedat, & ne plus quatriduũ in Sole siveris. Post quatriduum in culleum componito, & instipato. *M. Cato.*

Ut vinum malvatici gustum præ se ferat.

Flore hortẽsis horminii, & semine in dolio vini posito, dum adhuc fervet, tanta gratia ipsi vino conciliatur, ut Cretici, aut malvatici gustum præ se ferat. Arrigite aures œnopolæ, sed neminem obsecro vestris improbis miscellaneis defraudate. *Mizaldus in Horto medico.*

Vinum borraginatum utile melancholicis, & cardiacis lætitiam affert, amentiam tollit, &c.

Rec. Florum borraginis quantum volueris, ponantur in musto novo usque ad perfectam depurationem: deinde postquam consederit, in aliud vas sensim fundatur, & ad usum servetur. *Arnoldus Villanovanus.*

Vinum ex Halicacabi granis educit materiam calculosam à renibus & vesica manifeste, & urinam retentam ducit.

Rec. granorum Halicacabi contritorum, quantum satis est, coletur vinum calidum, vel frigidum super ipsa aliquoties, donec saporem & vim eorum recipiat, & sacchаro vel melle condiatur. *Arnoldus & Dioscor.*

Vinum Cidonites, prodest stomacho, dysenteriæ, hepaticis, renum vitiis, difficultati urinæ adstringit, &c.

Rec. malorum cotoneorum mundatorum, & incisorum lib. xij. ponantur in musti cadum per xxx. dies: deinde reponatur. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum.

Rec. Corticis cinnamomi interiorum drach. vj.
Zingiberis unc. dimidiam,
Nucis moschatæ drach. ij.
Caryophyllorum,
Granorum Paradisi, sing. drach. j.
Cardamomi, scrup. j.
Piperis,
Calami aromat.
Coriandri præparati, sing. scrup. j.

Vini

Vini optimi lib. iix.
Sacchari albi q. s. est.

Pulverizanda pulverizentur, deinde misceantur, & colentur secundùm artem. Cæterùm hoc vinum lacte amygdalarum clarificari potest. *Euonymus.*

Aliud ad imbecillitatem stomachi.

Rec. Cinnamomi electi unc. ß.
Zingiberis albi drach. ij.
Caryophyllorum,
Piperis longi,
Nucis moschatæ, sing. scrup. ij.
Sacchari albi lib. dimidiam.

Omnia benè trita in meri albi mensuris tribus commisceto, ac percolabis. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinnamomi electi unc. j. ß.
Zingiberis unc. dimidiam.
Caryophyllorum drach. ij.
Galangæ drach. j.
Granorum paradisi drach. j.
Vini rubri mensuras ij.

Misce, & coletur secundùm artem, lacte amygdalarum colando. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum facili ratione.

Rec. Cinnamomi electi unc. ij.
Zingiberis unc. j.
Carpesii unc. dimidiam.
Sacchari albi ℔. ß.

Trita, hæc omnia in fiscum ponantur, & ex eo vini optimi mensuras duas, linquantur aliquoties, ut vinum transeundo qualitates eas combibat. *Idem.*

Vinum Hippocraticum laxativum, contra quartanam, quotidianam & tertianam notham, concoquit & præparat humores, & eosdem mox per alvum, educit.

Rec. Cinnamomi electi,
Passularum, sing. unc. dimidiam.
Zingiberis,
Zedoariæ,
Caryophyllorum,
Masticis, sing. unc. j.

Polypodii drach.iv.
Epithymi drach.vj.
Esulæ ℔.j.
Sacchari, quantum satis est.

Misce, & confice secundùm artem, fiat potus & bene servetur ad usum. *Euonymus.*

Vinum Hippocraticum cum aqua ardente.

Rec. Cinnamomi electi unc.ij.
Zingiberis, unc.dimidiam,
Granorum Paradisi,
Piperis longi, sing.drach.j.ß.
Caryophyllorum drach.j.
Nucis moschatæ drach dimid.

Trita omnia in vas aquæ ardentis ter quatérve destillatæ, plenum & clausum per quatuor dies ponantur, & bis aut ter quotidie agitentur, demum coletur, & servetur. Hujus mediocre cochleare plenum immittes in generosi vini rubei mensuram & sacchari libra addatur. Si tamen vinum dulce sit, saccharo opus non est. *Euonymus.*

Malvatici apparatus.

Rec. Galangæ optimæ,
Caryophyllorum.
Zingiberis,
Macis, sing. drach.j.

Hæc omnia crassiusculè trita in vase ligneo bene operculato, infusa in aqua ardente relinquito horis 24. deinde in linteo suspendito à filo in vas capax sommæ ut vocant, aut dimidiæ sommæ vini clari per tres dies. Et habebis vinum tam bonum & forte, quàm ipsum nativum malvaticum. *Idem.*

Vinum malvaticum.

Rec. Moschi,
Agallochi sing. drach.j.
Cinnamomi,
Cardamomi,
Caryophyllorum, sing. drach.ij.
Sacchari candidi unc.dimid.

Contundantur leviter, & in sacculo in vino suspendantur. *Idem.*

Vinum de Romania.

Rec. Cinnamomi electi,
Succi glycyrrhizæ, drach.ij.

Anisi

Anisi drach.j.
Macis drach.dimidiam.
Sacchari drach.iij.
Hæc omnia trita crassiusculè in sacculo suspende in vino.

Vinum Græcum.

Rec. Zingiberis,
Galangæ singul. lib.dimid.
Granorum paradisi,
Caryophyllorum,sing. unc.iij.
Redigantur in pulverem non tenuissimum, deinde in sacculo suspendantur in dolio vini mediocri (in ein Füder.) *Enonymus.*

Vinum muscatellum.

Rec. Glycyrrhizæ,
Polypodii,
Anisi, sing. drach.ij.
Nucis moschatæ, drach.iij.
Calami aromat, drach.j.
Terantur leviter, & in sacculo suspendantur in vino. *Idem.*

Vinum sapore Rhætici.

Rec. Cinnamomi,
Zingiberis,
Caryophyllorum sing. drach.dimidiam.
Crassiusculè trita misceantur: deinde linteolo illigentur. & in vase vitreo, aquæ ardentis pleno, atque optimè obstructo, per horas duodecim suspendantur. Cùm uti volueris, linteolum exprimè in magnum aliquod poculum vitreum,cui infundendum est vinum, ita ut latera poculi aromatica illa aqua ardente conspergantur, ut liquor in fundum expressus, inclinato poculo latera undique madefaciat. Deinde vinum infunde, quod habebit saporem Rhætici vini. *Idem.*

Vinum Zedoarticum.

Rec. Cinnamomi, unc.iij.
Caryophyllorum,
Nucis moschatæ,
Granorum paradisi,
Cardamomi, sing. unc. dimidiam.
Zedoariæ, drach.vj.
Cubebarum,
Piperis longi, sing. unc.ij.
Contundantur crassiusculè, & in sacculo, in mensura vini,

vini, quæ vulgò Oma vocatur, suspendantur. *Idem.*

Claretum.

Rec. Cinnamomi unc.ij.
Galangæ,
Zingiberis sing. unc.j.
Granorum paradisi,
Piperis longi, sing. drach.j.
Caryophyllorum, drach.ij.
Mellis ℔.j.ß.
Sacchari lib.ij.
Vini albi mens. iv.

Pulverizanda pulverizentur, deinde misceantur, & aliquoties colentur cum albuminibus ovorum clarificando. *Idem.*

Claretum.

Rec. Cinnamomi, unc.j.
Zingiberis,
Granorum paradisi, sing. drach.j.ß.
Caryophyllorum, drach.ij.
Coriandri præparati, drach.iij.
Sacchari albi, unc.iv.

Omnia trita & colata, reserventur in vase stanneo. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinnamomi unc. dimidiam.
Caryophyllorum, drach.j.
Zingiberis unc.ij.
Sacchari albi lib. dimidiam.
Mellis unc.j.
Vini albi, mens.iij.

Misceantur, & fiat Claretum secundum artem. *Idem.*

Aliud.

Rec. Cinamomi electi unc.j.
Zingiberis unc. dimidiam.
Galangæ,
Caryophyllorum,
Granorum paradisi; sing. drach.ij.
Croci, drach.j.
Mellis opt. despumati ℔.ij.
Vini optimi mens.ij.

Omnia trita per sacculum colabis, cujus pars superior linea sit, inferior lanea. Hoc vino, si mulier uti debeat, aut delicatus aliquis, pro melle saccharum pones. *Idem.*

Claretum

Claretum laxativum.

Rec. Cinnamomi unc. j.
Galangæ drach. vj.
Esulæ,
Turbit,
Pillularum Hermodact. sing. drach. dimidiam. Redigantur in pulverem, & fiat claretum cum melle, saccharo & vino secundùm artem. *Idem.*

Vinum saccharatum, senibus frigidis & debilibus convenit, & quibus humor nativus, & calor naturalis minnitur. Nutrit enim, & sanguinem generat, & replet partes principales spiritibus.

Rec. Vini Malvatici,
Sacchari albissimi, sing. lib. iv.
Coquantur ad lentum ignem usque ad syrupi consistentiam: deinde ad usum servetur. Usus ejus est, cum duabus aquæ partibus. *Idem.*

Vinum ut alvum bonam faciat.

Vinum si voles concinnare, ut alvum bonam faciat, secundùm vindemiam, ubi vites ablaqueantur, quantum putabis ei rei satis esse vini, tot vites ablaqueato, & signato, earum radices circumsecato, & purgato. Veratri radices condito in pila, eas radices dato circum vitem, & stercus vetus, & cinerem veterem, & duas partes terræ, circumdato, radices vitis terram insuper injicito. Hoc vinum seorsim legito. Si voles servare in vetustatem, ad alvum movendam servato, nec commiscens cum cætero vino. De eo vino cyathum sumito, & misceto aquam, & bibito ante cœnam. Sine periculo alvum movebit. *M. Cato.*

Vinum ad alvum movendam.

Vinum ad alvum movendam concinnare si voles: vites cum ablaqueabuntur, signato rubrica, ne admisceas cum cætero vino. Tres fasciculos veratri atri circumponito circum radices, & terram insuper injicito. Per vindemiam de iis vitibus, quod delegeris, seorsum servato, cyathum in cæteram potionem indito: alvum movebit, & postridie purgabit sine periculo. *Idem.*

Vinum ad alvum movendam.

In vinum mustum veratri atri manipulum conjicito in amphoram, ubi satis efferbuerit, de vino manipulum ejicito. Id vinum servato ad alvum movendam. *Cato.*

Vinum

Vinum ad lotium.

Vinum concinnare, si lotium difficilius transibit, Capreidam, vel juniperum contundito in pila, libram indito in duob. congiis vini veteris: in vase aheneo vel in plumbeo defervefacito. Ubi refrixerit, in lagenam indito. Id mane jejunus cyathum sumito, proderit. *Idem.*

Vinum ad tormina, si alvus non consistat.

Ad tormina, si alvus non consistat, & si tineæ & lumbrici molesti erunt, 30. mala punica acerba sumito, contundito, indito in urceum, & vini nigri austeri congios tres: vas oblinito, post dies 30. aperito, & utitor: jejunus heminam bibito. *M. Cato.*

Ad dyspepsiam & stranguriam.

Ad dyspepsiam & stranguriam mederi malũ punicũm, ubi florebit colligito. Tres minas in amphoram infundito. Vini qu.c. veteris addito, & fœniculi radicem puram contusam minam. Oblinito amphoram, & post dies xxx. aperito, & utitor. *M. Cato.*

Ad vinum ementiendum.

Flos amaranthi in aqua maceratus vinum ementitur, grata febricitantibus impostura. *Mizald. in Horto medico.*

Ne quis à vini potu oleat.

Iris troglodytis manducetur, & vinum potatum non exhalabit. *Alexius.*

Ut quis citò inebrietur sine nocumento.

Lignum aloës Indum infundatur in vino, aut coquantur cortices mandragoræ in aqua, donec rubeat, & diluatur vinum ex eâ. *Alexius.*

Ut ex multo vini potu quis non inebrietur.

Rec. Succi caulium alborum,
Succi granatorum acrium, sing. unc. ij.
Aceti unc. j.

Bulliant simul aliquandiu, & fiat syrupus, de quo sumatur unc. j. antequam bibatur. Vel amygdalæ amaræ quinque vel septem à jejuno comedantur. Pulmo caprinus vel ovis assatus, & commestus, & semen caulium, & absynthium, & sal naphticus, & amethystus gestatus, omnia hæc ab ebrietate præservant. *Idem.*

Vini haustu nimio ne inebrietur accumbens.

Potator vini non inebriabitur, si chamæpytios, vel hederæ ramulis fuerit coronatus: vel si initio cœnæ crudæ brassicæ

brassicæ quatuor vel quinque cymata comederit. Hirundinis rostri cinis, vel hirundinum combustarum pulvis in vino potatus cum myrrha, in æternum non finit inebriari. Idem facit succus foliorum persici expressus, & cyathus jejunè sumtus. *Idem.*

Ut ebrii rursum sobrii fiant.

Sobrios reddit ebriosos acetum acervatim haustum, & brassica comesta, & dulciaria ex melle ac placentæ. *Idem.*

Ne quis ebrietatem sentiat.

Qui caprinum pulmonem tostum ederit, ebrietatẽ non sentiet, etiamsi bibendi certamine provocetur. *African.*

Vinosos abstemios reddere.

Multi sunt, cùm vinum liberaliùs hauriãt, ut nil eis perniciosius sit, in morbos, & denique in mortem incidãt: at eos aspernari, & abhorrescere si voles, & Clitorius fons longè abest: Anguillas tres, vel quatuor vino immersas finito, dum emoriantur: ebrioso vinum admoveto, & pertædescet, semperque oderit, nec ampliùs bibet, vel quam minimè modestius degens. Mullum quoque vino suffocatum (Athenæus memoriæ prodidit) si protinus à viro absumatur, Veneris impediendæ potestatem habere: si à muliere, nunquam eam concipere. *Porta.*

Vinosos abstemios reddere, aliter.

Observato, ubi noctua niduletur, illius ova præripias, elixata infanti in comessatione præbeto, semper inde vina perosuro. *Jarcas.*

An futura sit vini copia.

Upupa si cecinerit antè quàm vites germinent, futuram vini copiam præsagire ajunt. *Mizaldus.*

Cerevisia ut per totum annum incorrupta & integra maneat.

Cerevisia, apud Germanos, quæ Martio fit mense, sine vitio per totum servatur annum. *Cardan.*

Ad languescentem cerevisiam.

Cerevisiã ubi à genuino sapore degeneravit, aut ubi lãguescit, medicatis odoratisq; rebus restituimus, ac saporis gratiam conciliamus, nempe iridis radice, zingibere, nuce myristice, seu moschata, caryophyllis, lauri baccis, ejusque aridis foliis, calamo odorato, origano, betâ. *Lemnius.*

Aqua lactis fontanæ similis.

Aqua lactis fontanæ persimilis sic habetur: fervefactæ vespçri acetum album, aut aurantii succum, aut emph i-

ciu n

cium inspergito: sed cave ne bulliat, pòst linteo in sacculiformam consuto, ac spissiore percolato: turbida primùm exibit; id verò sæpiùs cùm repetieris, ut aqua fontis tandem exibit. *Cardanus.*

Acetum ut fiat acre.

Quarta aut quinta pars aceti ad ignem fervefiat, deinde reliquo addatur, & ad Solem per dies octo exponatur, & acerrimum & jucundum erit. Cæterùm graminis radices vetustæ, & uvæ passæ, & pyri sylvestris folia contusa, & rubi radix, & lactis serum, & glandis ustæ, prunæ ignitæ, & cicerum decoctum, & testæ ignitæ, singula ex his in acetum conjecta, ipsum acre faciunt. *Alexius.*

Ut illicò forte reddatur acetum.

Acetum validum & forte illicò reddes, si in illud recentis hordeacei panis frustula injicias; nam intra biduum valdè acescet. *Mizaldus.*

Vinum ut illicò in acetum vertatur.

Si illicò velis convertere vinum in acetum, projice in illud sal cum pipere & fermento subacido confusum, & id celerrimè præstabit. Si properantiùs perfici velis, laterem aut chalybis partem ignitam, semel atque iterum in vas demerge: aut raphani radices, vel immatura mespila, corna, mora, aut prunula. Idem etiam præstabit violæ altilis, qui nobis caryophyllata dici solet flos spectatissimus vino immissus. *Porta.*

Acetum ut subitò fiat.

Si acetum subitò facere voles, tusam betæ radicem in vinum conjicies, post horas tres in acetum degenerabit. *Mizaldus.*

Ut acetum vini naturam adsciscat.

Ut vinum subacidum, aut acetũ vini naturam adsciscat, porri semine effeceris, aut injectis pampinis, ac capreolis vitis. *Lemnius.*

Acetum ut fiat arte.

Acetum fit sale imposito, & re quâcunque acri, quæ putrescat (expertus sum ego piper) lucro ingenti si siliquastrum servetur. Fit & igne: cùm enim fervet, inde exponitur Soli, aceto jam admixto, totum facilè acescit. *Cardanus.*

Acetum ut ex aqua fiat.

Pyra agrestia triduo servantur in cumulo, inde aqua superfunditur pauca, singulisq; diebus usque ad dies xxx. Licet

cet etiam post hæc repetere: nam sublatâ dulci parte, tum putredinis auxilio aqua in acetum transit. Dactyli enim & cariæ, & uvæ expresso dulciore succo, inde aquâ additâ, primò quidem ac secundò vinum, tertiò verò acetum acerrimum detrahitur. *Cardanus.*

Contra sitim, ex calore.

Contra sitim ex calore provenientem; detineantur in ore crystalli, coralli, argentum, saccharum candidum, aut silex, qui aliquandiu in frigida aqua fontana jacuit. Julepus etiam rosarum, & violarum cum aqua. Item cùm radix glycyrrhizæ recens è terra evulsa, & manducata, sive ex aqua pota, sitim sedat. Quemadmodum & vigiliæ extinguunt sitim à calore ortam; sic somnus ortam a siccitate. Frigidâ etiam aquâ os colluere, prodest. Fici recentes sitim levant, caloremque refrigerant. Nuclei nucis pineæ, portulacæ folium linguæ subditum, fraga, pyra, pruna, cerasa, malorum chydoniorum grana lactucæ & cucumeris semina ad minuendam sitim sunt præstantissima. Perfusus aquâ frigidâ panis, & cum vino sumtus contra sitim prodest. Vinum refrigeratur, si in aquam frigidam unà cum cantharo collocetur; panisque tostus in aquam fontanam frigidissimâ immittatur, cui postea inde exempto vinum infundatur, illudque hoc modo bibatur, aquâ interim sæpiùs permutatâ.

DE VENERE.

CAP. IIX.

Veneris in castris, fortiter militare.

SI quis Veneris in castris, fortiter militare vult, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem stimulant. Sic eruca largè sumta, cicer, cepæ, pastinaca, anisum, coriandrum, pinearum nucum nuclei, inter hos satyrion largè movet semen, & fortiùs venerea in re obstat, & mulieribus libido acriùs excitatur, Venerisq; urticæ sunt. Sique nobis esset herba illa, quam Indus attulerat (cujus meminit Theophrastus) ut non solùm edentibus, sed tangentibus jam genitalibus adest vis, quæ increscerет, ut valerent quoties coire vellent, & ea usi fuerant, duodecies perfecissent, illum autem ad septuagesimū coitum pervenisse affirmat, ut tandem guttatim esset spermatis emissio, & in sanguinem deveniret. Unde si ex omnibus

vel aliquibus Venerem vis ciere, tali remedio utere: satyrii sumito radices, pineæque nucis nucleos, anisum & erucam, ut æquali certent pondere, scincorum medietas, moschi parum, sic electo, & despumato melle conficiantur, nec removendum passerum cerebrum, ornoglossum, sylvestris eruca, & iis similia. Si quis autem certando vellet mulieris semen movere, coli glandem, moschi, & vulgò dicti zibeti, castorei, cubebarum, & olei benè aspergine irrigato, vel horum unum: coeuntes enim largè movent. Uterque autem sic delectabitur, longum piper, pyretrum, galanga contundantur, pulveris pusillum cum melle conficiatur, eoque utantur. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad Venerem excitandam.

Mirum est, quòd digitus magnus dextri pedis, cinere stellionis cum oleo, vel melle inunctus, latè sufficere potest iis, qui ætate, vel aliter, mortuum ferè habent penem, & rebus venereis peragendis parum sunt idonei. Authores sunt prisci illi rerum naturæ indagatores solertissimi, cum plerisque recentium.

Ad Venerem fœminis excitandam.

Si testes anserum, mensibus sedatis illicò à muliere comedantur, non solùm ad excitandam libidinem conferre dicũtur, sed etiam ad sobolem procreandam. Idem etiam effici ab utero leporis lectum est. *Rhasis & Albertus.*

Ut mulier virum suum admittat.

Quando mulier non vult virum suũ admittere, tunc accipiat vir ejus aliquid de sepo hircorum mediorum inter parvos, & magnos, & liniat cũ eo priapum suum, & coëat: ipsa enim amabit eum, nec coibit postea cum aliis. *Albert.*

Ut mulier viro suo delectetur.

Si mulier non delectetur cum viro suo, accipe medullam lupi de pede sinistro, & porta eam, & nullum diliget præter te. *Idem.*

Ad venerem augendam.

Rec. Castaneas vino cretico maceratas, deinde coctas num. xx.
Satyrionis num. x.
Schincorum num. ij.
Pinearum,
Pistaceorum sing. ana unc. iv.
Sem. Erucæ unc. ij.
Cubebarum unc. j.

Cinna-

Cinnamomi unc.ß.
Sacchari unc.xij.
Fiat electuarium. *Ex lib.manuscript.*

Ad venerem augendam.

Rec. Castanearum in vino optimo coctarum n.xx.
Pistaceorum,
Pinearum mundat. sing. ana unc.iv.
Schincorum n.ij.
Satyrionis n.x.
Cinnamomi electi unc.ß.
Sem.caulium drach.vij.
Cubebarum unc.j.
Sacchari albissimi, qu.sufficit, fiat electuarium, de quo sumat æger ad castaneæ quantitatem, ante vel post cœnam. *Roscellus.*

Aliud ejusdem ad idem.

Rec. Sacchari albissimi unc.iv.
Pistaciorum unc.j.
Zingiberis drach.ij.
Piperis longi drach.ij.
Schincorum drach.ij.
Pinearum mundatarum unc.v.
Contundantur optimè, misceantur & fiat electuarium.

Tabulæ ad idem.

Rec. Cinnamomi, zingiberis, piperis.
Sem.nasturtii, sem.erucæ, sinapis sing. ana drach.ß.
Linguæ avis, sem.cœpæ, schincorum, ana scrup.j.
Sacchari albiss. in aqua rос. dissoluti unc.iv.
Fiat confectio in morsellis. *Roscellus.*

Ut mares vel fœminæ gignantur.

Plantæ mercurialis masculæ (nam in marem & fœminam discriminant) decoctum, vel succus diebus quatuor à primo purgationis die mulieribus bibitus, procreandi maris vim utero confert: Fœminæ verò mercurialis, similis succus totidem diebus, parique modo assumtus gignendæ prolis fœminæ vires suppeditat, si cessantibus menstruis, & composito utero, vir & mulier debitè congrediantur, & mutuo amplexu concalescant. *Dioscor. & Plin.*

Ut mulieres pulchros pariant filios.

Hinc solerti evenit ex cogitatu, quónam pacto mulieres pariant filios: prodidit *Empedocles* mulieris in conceptione visionem fœtum conformare; nam sæpè imagines

& statuas adamarunt mulieres, quibus similes fœtus ediderunt, & sæpè scriptis proditur, mulieres nigros & villosos peperisse filios: & causam homines rimati, ubi multa divexarunt ingenia, picturas in parietibus reperière ex adverso existentes, quibus fœminæ, dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaq; cogitatione animus affectus, similes fœturas referebant. Unde quod usu venit, memoriæ mandandum judico, & quòd maximè salutare remur esset, & sæpè occurrens omnibus præcepi, ut in eorum conspectu, Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant, vel materia parentum solida, inde Venerem exercentes mulieres, animo versent, ut fortissimâ imaginatione animus rapiatur, & gravidæ diutiùs contemplentur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipsæ coëuntes, mente conceperint: nec parum id profuturum scio. Cùm id sæpiùs præcepissem, audivit mulier, statimq; candidum marmoreum puerum, beneque formatum ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerum coëundo, & uterum gerendo, quàm sæpissimè animo eum devolvebat, enatumque postea fœtum ostendit mater obesulum, nec à marmoreo simulachro dissimilem, ita pallentem, ut verum imitaretur marmor: & veritatis experientia patuit, aliquæ artificio sunt laudatæ, successusq; fovit. Ne sint præterea inordinati coitus, néve in latera, sursumque fiant: plerisque enim hoc in causa fuit, ut diversa orirentur monstra. *Porta.*

Quomodo discolores, & pulchri fœtus gigni debeant.

Magnus est animi effectus, vel vis imaginationis: maximus verò dum sui in excessum fertur, ut id assequi cogitatione minime queas. Gerentes uterum mulieres, cùm avidissimè cupiunt, vehementer excogitant, spiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pinguntur imagines, ii sanguinem movent, unde in mollissima fœtus materia rei imagines exprimũt: sic partus in perpetuum maculis variisq; notis inficiunt, nisi desiderio refricato quiescant. Ideò non impunè rerum exploratores exquisivêre, ita signari fœtus, uti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus, ut in maris congressu, spermatis ejectione, & aliis. Ideò homini cùm insit cogitationis velocitas, animique celeritas, & ingenii varietas multiformes imprimit notas: plures idcircò in homine, quàm in cæteris ani-

ris animalibus differentiæ: aliis enim cùm immobiles sint animi, singulis in suo genere similia procreandi datur facultas. Hanc animi & cogitationis vim rectè novit Jacob, uti sacræ testantur literæ.

Monstra quomodo gignantur, & de mira vi putrefactionis.

Nec ita facilior dabitur monstra producendi modus, quàm è supradictis. Si quis autem id summoperè affectarit, multas patefaciamus talia producendi vias. Principiò putabat *Democritus* ex plurimorum commixtione seminum, cùm hoc antè, illud postea jactatum uteri partes subingreditur, & simul confunduntur, diffidentque membris, ut biceps homo, & multi membra gignantur animalia. *Empedocles* autem responsa omnia præoccupando verum concepisse visus est. Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura distributionem, aut ob imprægnationem, monstruosa ait animalia gigni. *Straton* autem ab adjectione, ablatione, transpositione, aut sufflatione id evenire tradit. At Medici quidam, id vulvæ adscripserunt, quæ sæpè flatu imbuta, subvertatur. Natura sagax in animalium efformatione membra primùm effingit, quæ in corpore principatum obtinent: postea ex impedienti materie, nunc parciùs, nunc profusiùs operatur, ut se sibi suggerit: sic defectu coërcita, vel redundantiâ superata ab incepto impeditur opere, unde partus producit monstrificâ labe affectos: ut in arte sæpiùs perspicitur: nunc mutilata, ut claudos, monoculos: nunc superflua, ut hermophroditas, quaternis oculis, totidem brachiis, totidemque pedibus: sic quæ fortuitò, vel arte ordinantur, adjuvat ipsa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam monstra in lucem prodire desideras, ut exemplis condisces, multa horum *lib.* 6. & 8. trademus principia: cogitato & exoriri, quæ consequi possibilia fuerint: subscribet enim natura votis, opereque delectaberis, eaque evenient, quæ nunquam putaveris, ansamque præbent conficiendi, quæ vetitæ descriptionis, & potius admirandi, quàm profani sunt operis. *Joan. Bapt. Porta.*

Utrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata sit, noscendi ratio.

Aliqua hujus rei experimenta attulit prisca ætas illa; aliqua verò & posterior, paratu facilia, mirandaque: ut ho-

mines visis potiùs sensum negare, & se stultos fateri, quàm veritatem comprobare audeant, quique desiderio hujusmodi demulcentur, investigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc avidissimè sitiunt, capiant conficiendi normam, videantque experimentum: Gagatis lapidis (qui frequens est nobis, quo globulos effingimus in coralliis precariis, ad numerandas, vel explendas preces) rasura, vel ipse pilâ tundantur, ac setaceo cribro transmissus, in tenuissimum redigatur pulvisculum: inde ex aqua vinóve hauriantur, si ciet illicò lotium, & retinere nequit, corruptæ virginitatis indicium, eámque defloruisse prodit: si viri non adhuc congressus, vel puerperium passa fuit, eam compescit, & arctiùs cohibendi datur facultas. Nec minus invalidè id manifestat succinũ album, seu crystallum, quod electrum vocant, si in pulverem redactum jejunè ex vino sorbeatur, & ad interiora feratur: nam si carnis senserit maculam, movet urinam. Possumus sic expeditius hujus rei capere experimentum idem suffitu: si portulacæ semen, vel personatæ folia, quam vocant nostrates lapathium, ardentibus prunis inspersa, ad suffimenta substituantur, & virginitatis fumus proditor surgat, tunc infundibulo, aliòve instrumento patulo vulvę ore sursum permeet, projiciet extemplò urinam, & mejet, nec retinere valet, si veneream pássa est labem. Si veneris ignara, fumum irritè recipit, urinam tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autem joci gratia, non mejere solùm, sed semen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agalochum, quod xyloaloe dicunt, ferretur, vel præcidatur, ejusque serraturam vivis carbonibus affatim inspergito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vulvæ meatus subiens, effluet latè semen, nec injucundum erit specimen. *Idem.*

Ad ligatos.

Ligatum à quopiam malefico sanare creditur picus avis commesta: adhæc suffitus ex dente hominis mortui: & si corpus totum inungatur felle corvino, & oleo sesamino. *Ex Cleopatra.*

Vel si argentum vivum in calamo, aut avellanæ nucleo vacuo cum cera occlusum sub pulvinari maleficio læsi collocetur, aut sub limite ostii, per quod is in ædes, vel cubiculum intrat. *Hæc Vuierus.*

Ad

Ad ligatos solvendos.

Si sponsus, inquit *Varignata*, *Nicolaus*, *&* *Arnoldus*, per nuptialem annulum mingat, solvi ab impotentia Veneris & fascino. Quòd si in amantis calceum stercus amatæ ponatur, ubi odorem senserit, solvitur amor: nam odiosa est hæc res, & ab Ovidio deducta in lib. 1. de remedio amoris.

Illa tuas redolent Phineu medicamina mensas,
Non semel est stomacho nausea facta meo.

Impotentium cura.

Quidam dum erubescũt aut timent, à Veneris usu prohibentur, & se veneficiis petitos existimant. Multa sunt, quæ huic malo occurrere creduntur: & formicæ volantes oleo sambucino, ut dicunt, exceptæ, & membro virili illitæ: multaque alia, de quibus supra dictum. *Cardanus.*

Ut mulier à coitu abhorreat, virque ad Venerem excitetur.

Si tauri omninò rufi aridum genitale in pulverem convertatur, & ex eo pondus aurei unius mulieri in vino vel jusculo quopiam propinetur, fastidium coitus illi adferet, sicuti scripsit *Rhasis*. Idem pulvis idoneis medicamentis commixtus, languidam ac sopitam Venerem in viris excitat. *Marcello empirico autore.*

Homines & mulieres ligare, ut ad concumbendum sint impotentes.

Si virgam lupi viri vel mulieris nomine ligaveris, adeò ad Veneris munus explendũ imbelles fieri, ut ferè videantur eunuchi, donec fuerit solutus nodus. *Albertus.*

Mulier ut alium virum non admittat præter suum.

Accipe fel hirci, & adipem & exsicca, utraque deinde tere, & calefac ambo cum puro oleo, priapumque cum eo illine in circuitu hora coitus, & nullum alium expetet præter te. *Albertus.*

Veneris desideria obtundere.

Veneris desideria obtundere sic poteris: Rutam commanducato, & camphoram: destruit enim flatum, quo erigitur virga: ut eunuchus vir evadat. Sic destruit & inhibet Venerẽ, & si substernatur, bibatur, vel manducetur, semen desiccat. Unde matronæ in Thermophoris Atheniensium foliis iis, cubitus sibi substernebãt, nec minus lactuca, quibus cõtinuò comeditur, coeundi adimit facultatem: ideò

Pythagoras vocabat εὔνουχον, quòd verborum involucris, innuunt quoque Poëtæ: Callimachus cecinit Adonidem, cùm lactucam comedisset, ab apro interemptum atque à Venere sub lactuca conditum, quod olere tali (Atheneus ait) Venus elanguescat, & impotentes viri ad concumbendum fiant. *Joan. Bapt. Porta.*

Ne quis illicitâ, Venere afficiatur.

Cor masculinæ coturnicis à viro gestatum, & fœminæ à fœmina, facit ut nec lites nec jurgia possint inter illos oriri, aut spargi. Et si in corio lupi deferatur cor turturis, gestans non capietur illecebro appetitu rerum venerearum. *Mizaldus.*

An mulier sit casta.

Exploraturus an mulier sit casta, sic fiat: Cùm castitatem conjugis prodat hic magnes lapis: diu enim seduli diuturna exploratione conquisivimus, & experientiis clarè novimus, non eos temerè sic protulisse, ut quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ sæpè admirati sumus, sæpeque irrisimus. Magnes lapis, si dormientis conjugis capiti supponatur, si casta est, dulcibus virum detinet complexibus, sin minùs tanquam manu pulsa, è cubili projicitur. *Porta ex Alberto.*

Ut mulier cum aliquo adulterare non possit.

Mulier, ut cum aliquo adulterare non possit, incide de capillis ejus, & pulverem illorum tibi super feretrum sparge: antè tamen unge feretrum cum melle, & mox cocas cum muliere, & cùm volueris solvere ex tuis capillis, fac similiter. *Albertus.*

Ut corruptæ ab incorruptis vix dignosci possint.

Stillatitia aqua asteris Attici, vel potius, actici epota, aut vulvæ indita, mulierum alba profluvia mirificè sistit, Adeò ut ejus quoque diutinâ injectione, corruptæ, ab incorruptis vix dignosci possint. Quod efficacius & celerius fiet, si eis decocto insideant, ut mihi retulit, qui se expertum dicebat. *Mizaldus.*

DE SOMNO. CAP. IX.

Tabulæ ad somnum conciliandum.

Rec. Corticum radicis mandragoræ M.j.
Sem. hyoscyami unc j.
Sem. papaveris albi & rubri ana unc. j.

Omnia

Omnia trita coquantur in aquæ fontanæ lib.ij. usque ad tertiæ partis consumtionem, deinde coletur, addaturque

Sacchari albissimi lib.j.

& cùm iterum ad perfectam ferè sacchari consistentiam cocta fuerint, adde

Nucis moschatæ, }
Galliæ moschatæ, } ana drach.ij.
Ligni aloës, }
Corticum mandragoræ, }
Seminis hyoscyami, } ana drach.iij.
Sem. papaveris albi & rubri, }
Opii drach.ij.

Fiant tabulæ secundùm artem *Roscellus.*

Somnos conciliare.

Si quis somnos conciliare voluerit, sic poterit: E recenti opio, nudisq; allii capitibus aquam vitreis organis stillatim accipias, permisceatur aliis, ac dormituro detur, quantum capiet nucis testa: potionato enim illicò medicamento caput vaporibus oppletur, ut in soporem cadat: nec minus operabitur mandragoræ aqua, ferventi extracta aqua balneo, ne potator nidore offendatur. *Joan. Baptista Porta.*

Aliud ejusdem.

Aliud ad somnos violentius ex his fit. Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoscyami semen, dissolvantur lactucæ succo, præstantius autem aqua sub fimo obruta aliquantulum dimisisse oportet: inde vasis destillationis aptis accommodato. Ubi autem incipiet fervere, aquam elicito, feces servato, calidisque cineribus exsiccato, ut in tenuem vertas pulverem, cribro excutiente, dulci aquâ: deinde lixivium acre conficito, inde omnis igne vapor evolet residens, cùm priùs reservata immisceatur aqua, & esui vel potui accommodetur, non eadem, sed pauciori quantitate, quàm quæ supposita est abundè & sumsisse, nec aliquibus exhibeatur, nisi magna necessitas urget. Vel madragoræ aqua, opium, & papaveris semen cum allio, vel rebus caput ferientibus remisceantur: è quibus quod fabæ magnitudinem æquat, satis est sumsisse.

Pomum somnificum.

Fit quoque sic ex omnibus pomum somnificum, quod constat ex his: Opio, mandragora, cicutæ succo, hyoscya-

mi seminibus, vini fecibus quibus moschum adjiciatur, ut odore electum olitorem feriat: in pilas cōglobato, quantum pugno quis prehendat, hoc sæpius odorando lumina somno demulcet, ac ligat. Qui id autem statis efficere certant horis, frustra conantur: variæ enim sunt hominum temperies: qui verò affectarit, similibus periculum captato, paremque operam impendendo inops fruaris. Ad retundendam eorum sævitiem satis est præsidii, si tali ex aceto dissoluto, vel destillato tempora, nasum, & testiculos perunges, ut eorum vi somnos propellant, ac soporantem excitent. *Idem.*

Ut in somno mirabilia videas.

Referunt, si quis dormiturus tempora illiniat upupæ sanguine, visurum in somnis mirabilia, quod à ratione alienum minimè est. *Cardanus.*

Ad somnium inducendum.

Somno conciliando auxilia physica hyoscyamus sub cervicali viridis. Fructus junci caulis pinguioris epotus. Oleum, in quo oculus sinister eritri incoctus sit, in aurem instillatum. Vel apposita hirundine in angulis oculorum, atque abducta, meconium instilla, potens est. Validius adhuc, si ex eodem fiat suppositorium, sed auferatur somno jam inchoato. Vel plantam pedem inunge pinguedine gliris, aut unguento ex aqua & aceto rosaceis, atque argilla. Dicitur etiam, quod vix credi potest, dentes inunctos ex sorditie aurium canis, somnum profundum provocare. *Cardanus.*

Insomnia clara & jucunda, & obscura, meticulosaque inducere.

Cibus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem solvitur, tabescitq; quem caliditate juncta in leve desciscere par est: cumque natura in sublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redundare, ubi natura cerebri perpetuo obrigans rigore, ad instar imbrium generationis, ut in majori mundo sæpe visitur, fit humificus, & nebulescit; sic intestinâ reciprocatione denuò redditum incapescit: & ad cor defertur principis sensus domicilium: interim caput opplet, gravedinosum reddit, ut profundo demergatur somno. Quòd si noctis conticinio magis soporari contingit, imagines descendendo aliorum occursu interpolētur: ut præposteræ monstruosæq; videantur: si matutino ubi excrementum, secu-

lentus-

lentusq; sanguis, à puro, & frugi discretus, & ipse refrixit, & deferbuit, meracæ, absolutæque visiones demonstrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cum immoderato tumefacta potu, virtus sopita langueat, & natura edulii vapores attollantur, & ex iis, quæ corpore abundant, in somno exultari, & immoderatè jactari, ut diversa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flava atraque bile, frigido putridoque humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari sanguinis abundantiam habere: imò temperiei ejusdem præsagituram elici posse, Hippocrati & Galeno placet. Unde cibis vescentes flatuosis, eorum vi latebrosæ imagines, mõnstruosæque, quæ itidem attolluntur, si tenues modicæq; exhalationis, gratis animum exhilarant simulachris, & incolumes videntur. Sic extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phantasmata infecta sensuum principi deferunt: arteriæ enim nostri corporis *(inquit Galenus)* ad se intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dum continuò dilatantur, sic ea somniemus, quæ præoptabimus. *Joan. Bapt. Porta.*

Somnia grata excitandi ratio.

Ut non minus pervigiles, quàm soporantes lætemur, en somnia grata excitandi ratio. Cenæ somno, cùm cubitum pergimus, si leniter mandimus hippo glossum, melissam, iisque simillima, consopiti variis illudimur imaginibus, quibus lætiora non percuperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorem conversam cernet umbrosis operculis opacam, ac denique oculos circumlustrando, vernat undiq; mundus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearum novellarum frondium, acori vulgaris, solani hortensis, stramonii, aconito, maximeq; viridantium tempora perunxeris, collū vel jugulū, per quem venæ adscendunt soporariæ, loca ubi maximè venæ sunt conspicuæ, manibus pedibusque. Confert & jecur perungere: nam à ventriculo sursum evaporando, permeat sanguis ad jecur: à jecinore ad cor subit: sic reciprocantes tinguntur vapores ejusdemque coloris imagines referentes. *Idem.*

Somnia obscura & tumultuosa excitare.

Si quærimus somnia obscura & tumultuosa: fabas edimus, quia siccæ ac flatuosæ, & ideò à Pythagoricis abominantur, quòd talia pariant insomnia. Plerosq; legisse memini, à fabis abstinere, ejusq; usū interdixisse, & ferè legu-

mina

mina omnia, phaseolos præcipuè quos smilaces vocant hortenses, lenticulas crassum & melancholicum humorem excitantes, allia, cepas capitata porra, brassicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia spirituosa, vaporulentaque sunt, inflationem calidam, mordacem, & noxium humorem parientia, insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, lacessita, tortuosa, turbida. Sic per aëra delatus, maria, fluentaq; transnare videberis, civitates multas lustrare, casus, mortes, tempestatum sævitiam, nubilos dies, videre imbres decidere, Solis fulgorem infuscari, cœlum hyemare. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni adusto, acetoque (quod ideò addimus, ut penetrandi vim medicamentum adsciscat) ignes, incendia, fulgura, corruscationes, & omnia tenebris involuta. *Idem.*

Somnia tumultuosa suffitu edere.

Interfecti recenter viri calcaneum in pulverem redigimus, cui magnetis parum addimus; porro simul commixta, si accensis carbonibus injeceris, ut locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes larvarum occursaculis deterrimis spectris, horribilibusque afficies. Sic quoque si dormientis capiti vivæ simiæ nuper extractum cor supposueris, non nisi feras in somnis cernet, & ab eis dilaniari, ut terriculamenta, & timorem incutiant magnum. Idem præstabit onyches, si collo ligaveris. *Idem.*

Insomnia mala ut arceantur.

Referunt, dentes equi masculi, seu collo appendantur, seu brachio sinistro, eos, qui mala somnia videre sunt soliti, curare. *Cardanus.*

Ut quis non dormiat.

Dicit *Psellus Platonicus*, quòd canes, & corvi, & galli conferunt ad vigiliam, etiam philomela, & vespertilio, & noctua, atque ex his maximè caput, cor, & oculi. Ideò dicunt, si quis cor corvi, vel vespertilionis super se portaverit, non dormitabit, donec deponatur. Idem facit caput vespertilionis aridum alligatum in dextro brachio vigilantis. Nam si ponatur super dormientem, fertur non excitari, donec depositum fuerit. *Albertus.*

Ut quis dormire nequeat.

Oculus hirundinis positus in lecto, non permittit jacentem dormire, donec auferatur. *Albertus.*

DE

DE EXERCITIO.

CAP. X.

Ut homines longâ saltatione torqueantur.

Si vis homines longâ saltatione ut torqueantur, vel risu, ploratione, cantu, aliisque affectibus, sic ritè poterit evenire, naturalesque magis habet causas. Sed ut relinquere possit experimenti ratio, prius pauca dicenda sunt.

Est Phalangi genus quoddam, quod à Tarento in Apuliæ partibus Tarantula dicitur: universa enim regio sic eis laborat, ut perpauci sint qui evadant: eorum morsus acerbior est, quàm Vespæ ictus, & homines, qui ab eis iciuntur, diversis affliguntur casibus: multi enim perpetuò canunt, illachrymant, delirant: sed omnes verè saltant. Messores enim dum operi accumbunt, ignariq; doli, sæpè acriter percutiuntur, musicisque adhibitis modulis, animum delinientibus permulcentur, eisq; in sanitatem restituuntur. In quibusdam enim cavernulis vitam degunt, easque in segetibus condunt, sic facilè capies: Arundinum foliis ora sibilum effingas, ut mucæ voces imiteris, ubi illud animal senserit, exit illicò: nam sæpè eis depascitur, ut aranei, qui amplissimas ædificiis in nostris telas contexunt, & muscis pandunt. Captum in pulverem ritè vertas, illius pusillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, aliis remisceto pulveribus, ne sumentem offendat: venenum est enim: ubi illud absorpserit, ad tripudium saltationemque concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus. *Joan. Baptista Porta.*

Iter facientes ut non fatigentur.

Iter facientes, si secum portant arthemisiam, ex itinere non fatigantur: & ipsa arthemisia contusa cum axungia, & applicata tollit dolorem pedum ex fatigatione itineris. *Petrus Bayrus.*

DE

DE SECRETIS ANIMALIUM TERRESTRIUM.

LIBER VI.

- *Secreta animaliū terrestrium*
  - *Integrorum: vel*
    - *Domesticorum in*
      - *Genere*, Cap. I.
      - *Specie: tum*
        - *Majorum, ut*
          - Equorum, Cap. II.
          - Asinorum, Cap. III.
          - Boum, Cap. IV.
          - Taurorum, Cap. V.
        - *Minorum, ut*
          - Ovium, Cap. VI.
          - Hircorum, Caprarum, Cap. VII.
          - Porcorum, Cap. VIII.
          - Canum, Cap. IX.
    - *Sylvestrium*, Vide literam A.
  - *Partium, vel*
    - Ossium, Cap. XXVIII.
    - Cornuum, Cap. XXIX.
    - Pilorum.

A *Sylve-*

A *Sylvestrium in*
- *Genere*, Cap.X.
- *Specie, tum*
  - *Maiorum*
    - *Simplicium: ut*
      - Cervorum, Cap.XI.
      - Aprorum, Cap.XII.
      - Leporum, Cap.XIII.
      - Vulpium, Cap.XIV.
      - Luporum, Cap.XV.
    - *Mixtorum*, Cap.XVI.
  - *Minorum*
    - *Gressiliũ: ut*
      - Murium, Cap.XVII.
      - Talparum, Cap.XVIII.
      - Mustellarum, Cap.XIX.
      - Formicarum, Cap.XX.
      - Scorpionum, Cap.XXI.
      - Cimicum, Cap.XXII.
      - Pulicum, Cap.XXIII.
      - Pediculorum, Cap.XXIV.
    - *Reptilium: ut*
      - Cochlearum, Cap.XXV.
      - Erucarum, Cap. XXVI.
      - Serpentum, Cap.XXVII.

DE

DE ANIMALIBUS TERRESTRIBUS, domesticis, in genere.

Cap. I.

Bestiæ ut domum redeant.

Si vis ut bestia ad hospitium suum redeat, line frontem ejus cum sepo, squilla & redibit: *Albertus.*

Bestiæ ut hominem sequantur.

Aristoteles in libro de Animalibus inquit: Si ponat aliquis ceram contritam super cornua vituli vaccarum, vadit cum eo ubicunque vult, sine labore.

Ut bestiæ non ampliùs comedant.

Si lingua bestiarum inungatur cum sepo aliquo, non gustant cibum, nec comedunt, sed priùs moriuntur fame, nisi abstergatur cum sale & aceto. Item si cauda lupi, aut pellis, aut caput suspendatur supra præsepio, non comedent bestiæ.

Ad impinguendum quadrupedes.

Animalia omnia, non solùm quadrupeda, maximè & celeriter impinguantur post tridui inediam cibo, qui maximè illis conveniat: existimant equis hyoscyamum & testudinum carnem convenire, tum hordeum, ac talia. Ovibus cum cibo salem, quia potu præcipuè impinguantur. Causa hujus est, quòd fames in his animalibus superfluum humidum absumit, caloremque auget, & appetentiam cibi per plures dies excitat. Porrò beluæ non nisi naturali appetitu urgente, cibos assumunt. *Cardanus.*

Jumenta ut appetant cibum avidius.

Amurcæ tanta vis est, tanta utilitas, ut etiam boves præservet à morbis & cibi avidiores faciat, immixta sensim cibis atque potui quarto quintoque die. Ita etiam exterius cum fece vini ac lupinorum cremore mixta illataque jumentis, tum ovibus servat pilum ac lanam, & cutim à scabie & ricinis, imò lanam auget etiam: præstat autem inunctas oves lavare salsâ aquâ. *Cardanus.*

Adversus omnia genera morborum Animalium.

Adversus omnia genera morborum salutaris confectio est talis:

Accipe Myrrhæ,
Thuris masculi,

Malicorii

Malicorii tusi, sing. lib.
Piperis unc. iij.
Croci unc. iij.
Acaciæ,
Casmiæ butyri,
Resinæ ustæ,
Absinthii Pontici,
Pulveris serpilli,
Betonicæ,
Centaureæ,
Sagapeni,
Saxifragiæ,
Peucedani, sing. semilibram.

Quæ omnia bene tusa, & cribrata in mellis optimi sextariis tribus misces, & ad carbones leviter paululum coques, pòst in vase stanneo, vel vitreo condita, serves, ex qua confectione morbidis etiam si febriunt, singulis diebus cochlearia singula majora cumulata cum hemina aquæ tepidæ & olei floris tribus unciis dabis. Quòd si absque febre sunt morbidi, vel convalescere etiam cœperint, cum vino & oleo plurimis diebus dabis ; donec animal liberetur, quam validissimam & approbatam noverit potionem. *Publius Vegetius.*

Ut jumentorum urina reddatur.

Si allio trito jumentorum natura tangatur, urinam impeditam reddere, & nullo modo torqueri ajunt. *Mizald.*

Si jumentum sanguinem minxerit.

Si jumentum sanguinem minxerit, vel adsellatum fuerit, hac ratione curabitur. De superiori vena sanguis aufe-ratur, aphodilli quoque herbæ radix teritur, & cum vini albi dulcis duabus cotylis per os infunditur, quæ glutinosa videatur. Prodest etiam farinam triticeam cum adipe suilla, & pulvere corticis mali granati decoquere, & non crassas potiones, sed liquidas per os fundere: & non solùm à cursibus, sed etiam ab ambulatione abstinendum est, ut glutinetur vena, quæ interrupta est. Contingit enim cursu, vel saltu, ut intrinsecæ venæ rumpantur: quapropter rebus stipticis, & his, quæ consolidationem faciunt curentur. Super renes hoc anacollima oportet imponi: bulbos rascedeas vivas contusas, allia quinq; , anagallici libram quæ omnia pariter benè trita commisces, & renibus ejus impones. Quod prodest etiam illis, quibus evulsi, vel

emoti sunt renes. His autem, quibus per nares effluit sanguis, posca frigidissima caput ejus fovebis, modicum salis adjicies, post anacollima in capite, & in temporibus oblinis, & in medicamento constrictis venis fluxum sanguinis reprimis. *Publius Vegetius.*

De dysenteria jumentorum.

Si Dysenteria jumentum apprehenderit, reversatur ejus extalis, quæ ut curetur, circumsecanda est cautissimè, ne intestinum, quod præpositum est extali, frangatur. Procidit intestinum à contactu, vitæ periculum facit si tangatur: quod semel non redit, sed sic remanebit, & paululum erit extalis supra. *Idem.*

Si animal sanguinem vomat.

Si verò sanguinem vomat, oportet genestæ succum cum vino, atque porri succo, lixivio, oleoque permixto faucibus infundere. Aliquando animalia sanguinem vomunt, quibus hac potione succurritur: absynthium ponticum, & spicam nardi æquis ponderibus in cacabo novo cum aqua decoques, & dabis in potu. *Idem.*

Ad tussim animalium.

Tussim quoque insanabilem, cura cum hemina passi, & tribus unciis olei, & ovo crudo, si per triduum defundis faucibus, addito fabæ polline, & fœnogræco binis cochleariis. Propterea valde tussientibus prodest fabæ frixæ sextarius sine sale coctus, sepi caprini unciæ tres, butyri unc. tres, allii purgati capita tria, decocta cum succo ptisanæ, data per triduum. *Idem.*

Ad verrucas animalium ejusdem.

Aliis quoque partibus corporis nascuntur verrucæ aliquando, & vitium deformitatis important, hac ratione curandæ. Lino subtili constringentur ipsæ verrucæ, in causticum crudum imponitur, & spontè decidũt. Ferro etiam præcidunt, & de cauterio leviter adusta, sanantur.

Ad spasmum animalium.

Spasmum certum est animalia sustinere, quæ necessitas his declaratur indiciis: subitò concident, & articuli eorum extensi sunt, & toto corpore palpitant; aliquando etiam de ore spumam emittunt. Quibus escam dabis poscâ nitroque conspersam, cucumeris quoq; sylvatici pulverem, & nitrum tritum per septem dies in potione dabis, ut purget. Sanguinis quoque marinæ testudinis dimidiam cotyjam, aceti tantundem, vini tantundem, laseris aliquantulum

lum pariter misces & suffundes in nares. Utile dicitur terga eorum oleo & aceto, & nitro frequentissimè confricari. *Idem.*

De Podagra jumentorum.

Podagra nonnunquam solet occupare jumenta, cùm hominum vitium transit in pecudes: cujus passionis hæc sunt signa: nec stare potest, nec ambulare, sed si cogatur, claudicat, & sæpè se projiciet, sic ut indigesta ex hordeo animalia faciunt, quæ propter dolorem non coquunt cibum, & ideò fit horridum, & corpus ejus calebit, venæ etiam extabunt, natura submissa erit, in pedibus stercus hærebit propter nimium eorum calorem, sicut subtritis solet evenire: cui proderit, si non sinatur accumbere, sed minutim deambulare, & loco sicco, donec sudet, multorum manibus confricandum est, ut vehementius sudet: sanguinem ei detrahes à capite, à superioribusq; venis, sed non multum sequenti die de posterioribus locis detrahes supra talos, tertio de gambis, vel de sub ipsis dolorum locis. Memineris semper parum oportere detrahere. Aquam calidam dabis in potu, in qua adjicies pulverem nitri & triticeam farinam, pollinem quoq; thuris, acetabulum plenum in vino maceratum infundes, & triduo per nares singulas cotylas: betas etiam excoques, & aquam earũ ad tres cyathos suffundes, & exercebis eum singulis diebus, ventrem quoque eodem expurgabis, ut auferatur humor pessimus qui descendit in venas. Hoc genus purgationis adhibebis: thymi acetabulum plenum in vino veteri dulci macerabis, & singulas cotylas per nares eidem infundis, fœnum viride apponis. Quod si defuerit, siccum nitro aspersum dabis. Si nihil profecerit, castretur, & vitio carebit: nam podagra rarò vexat eunuchos. *Idem.*

Ad strumas jumentorum.

Plerumq; strumæ, vel parotides, aut scrophulæ jumentorum guttur infestant, & faucium tumorem producunt. Nam & subtecto sunt capite, & tanquam ab stranguria præfocantur. Hoc primùm fomentis calidis, & cataplasmate ex polline hordeaceo, & resinæ unciis tribus mero valido coctis, curari expedit: & cùm collectio fuerit maturata, scalpello secari opus est, & quicquid collectum fuerit, emittere, & aceto & sale & oleo infusos lemniscos subjicere: cæteris quoque diebus traumatico, & medicamentis aptis solerter curare, si vulnus pateat, dum sanetur.

Nam in his locis ex præclusione citò solet fistula fierinquæ si evenerit, papyro, & collyrio poterit sanari. *Idem.*

Ad fascinatum animal ejusdem.

Fascinatum animal triste est, gravatur incessu, marcescit, & nisi subveneris, incidet in morbum, Bituminis igitur, & sulphuris parum cum granis lauri ex aqua defundis per nares. Præterea coriandrum vel semen ipsius cum sulphure & teda carbonibus circumferes, ex aqua ferventi animal consperges, suffumigabis. Universis quadrupedibus remedium præstat ista suffumigatio: curat, atq; morbis resistit.

Ad cossos, vermes vel tineas.

Cossos, vermes, vel tineas, cæteraque animalia ventris extinguit, si heminam cineris ex olivæ ligno arido collecti, cum hemina olei viridis per triduum dabis ad cornu. Alia quoque confectio, sed quæ sæpè mortiferam liberat passionem: pulveris santonici, itemq; absynthii pontici, nec non lupini crudi, & herbæ centaureæ, & ervi pollinis, & seminis raphani binas uncias mittis, addisq; cornu cervini unciam, sem. apii unciam unam, sinopidis pontici pastillos tres, opopanacis semiunciam, vini tenetani, vel alterius austeri sextarios duos, olei viridis sextarium, quæ tepefacta ita animali defundis, ut per os cornu accipiat, in clivo constitutum, quatenus succus faciliùs ad interiora perveniat. Postero die idem animal constituatur in clivo & per clysterem intestino illius tepidæ potionis sextarius ingeratur, quatenus alternis diebus ex utraque parte injecta potio, coagulare quod appellatur possit infundere, in quo illæ noxiæ bestiolæ coguntur, & pertuso ventriculo excruciata doloribus animalia pereunt. *Idem.*

De impetigine animalium.

Impetigines quoque in articulis, vel genibus inter nervos commissuralibus locis aliquando nascuntur, & fit vulnus simile ragadio, & non facilè sanatur, nisi stalticis, vel stipticis rebus, non sine alligatura, vel interdum adustione curetur. Malagmas quoque convenientes oportet imponi. *Idem.*

Ut pili jumentorum renascantur.

Quòd si pili tardiùs crescunt, vivam testudinem supra sarmenta combures, & cineres ejus in novum cacabum mittes, additis unciis tribus aluminis crudi, medullæ cervinæ quod sufficit, & vino infuso decoques, & diebus plurimis

rimis impones, revocare pilos creditur. Pulvis de fabis combuſtis vel de lupinis crudis, vel de foliis fici combuſtis ſevo commixtus ſuperponitur aſſiduè. Quòd ſi nulla præcedente causâ decidunt pili; ſpica nardi, uvas paſſas pariter tundes, & ex aceto decoques, calidumque medicamentum glabro corpori impones. *Pub. Vegetius.*

Ad denigrandos pilos albos.

Si album pilum nigreſcere cupias, atramenti ſutorii ſcrupulos ſeptem, odolaphinis, aliàs rododaphnidis ſuccum ſcrupulos quatuor, ſepi caprini, quod ſufficit pariter temperabis, & uteris. *Idem.*

Ut pili nigri albeſcant, ejuſdem.

Si è diverſo albos pilos facere volueris, cucumeris ſylveſtris radicum libram unam, nitri ſcrupulos duodecim, in pulveres coges, heminam mellis adjicies, quibus permixtis uteris. *Idem.*

DE SECRETIS ANIMALium in ſpecie.

DE SECRETIS EQUORUM.

CAP. II.

Ut ferox equus miteſcat.

EQUUS calcitroſus, vel quodvis aliud animal, patienter ſinet ſe cicurari in ſtabulo, & ferreis apud fabrum calceari ſoleis, ſi exiguum & rotūdum ſilicem alterutri aurium immiſeris, & apprehenſam auriculam manibus perſtrinxeris, ac retinueris: ſic enim ſtabit immotus, & quantumvis ferox, quieſcet. Si in utramq; aurem ſingulos ſilices intruſeris, tam mitem habebis, quàm eſt ovis. Expertum accepit à quodam equiſone & ſtabulario Regis Navarræ *Mizaldus.*

Ut equi curſu non fatigentur.

Luporum dentes maximi, equis adalligati, infatigabilem curſum illis conciliare traduntur. *Plinius.*

Ad equum clamoſum.

Si nimis clamoſus erit equus, ligetur capiti ejus lapis perforatus, ſic enim emendabitur. Addo, quod equus aures retrò projiciens, plerumque eſt ſurdus, qui nunquam in turba aliorum hinnit, natus. *Autor Simoneta Cardinal.*

Equus ut fiat gradarius.

Equorum gressum, quem aliqui vocant tolutarium, alii gradarium, seu asturconem, qua ratione fiat fæcundum à Gallis, haud dubium est: cùm enim equus trivariam moveatur, vel extremam pedis juncturam flectendo, vel genu. Itali ligatis binis, & binis pedibus, dextris invicem, atq; sinistris invicem, cogunt eos binos, & binos simul movere, spatula etiam mota, sed genu præcipuè agitato, atque flexo. Galli ultimam pedis juncturam arcto vinculo omnium pedũ devinciunt: ita fit, ut cogatur equus genua movere. Atque ita patet ad Asturconis disciplinam pertinere, ut genua flectat. Nam si juncturam solam inferiorem moveat, etiamsi ambas dextras simul atque sinistras, non perfici gradarium gressum constat. Sunt igitur duo genera gradarii incessus equorum: Gallicus & Italicus. Mollior est incessus, quicunq; fit altiore juncturâ, quoniam modico intervallo mochlii multum spatii superatur. Mulæ tum molliter incedunt, motâ inferiore juncturâ, vocaturque incessus ille Traina: cùm autem genu Asturconius concutit, magis genu flexum, quàm pes, quod altius cadat, dum figitur. *Cardanus.*

Ut equi variis coloribus nascantur.

Varii coloris nascentur equi, si tantisper, dum masculus init fœminam, stragulo discolore illa operiatur. Nam quales oculis equi ineuntis colores objeceris, tales proculdubio referet pullus. *Author Absyrtus.*

Illud ipsum etiam in canibus experiri poterit, ac aliis animalibus.

Equos vel pecudes, discolores progignere.

Equos vel pecudes discolores progignere quærens, id effecit, quod imitari omnes jubeo, qui idem cupiunt: ipse virgulta ac perticas populneas, amygdalinas, quæve facilè corticibus spoliari possunt, edolatas corticibus interseptas, circulis redimitas & sinuatas, uti colubros albo nigrôve interstinctas colore, in canalibus juxta aquas in pascuis, & præsepibus fixit, ubi grex ovilis pecoris stabulabatur, & coitum ineundo, & oculos circumlustrando, nil nisi virgas aspicerent, ut quos dabant fœtus, diversè essent colorati, & passim candida vellera pullis infuscarentur maculis, non injucundum visu, sic lanigera omnia animalia, vel universum pecus. Valet hoc in equis, idque plurimum observant, qui ejus curam habent, & ad coitum equas admittunt,

mittunt, & equilia, ubi coitum explent, tapetis & pannis, variis depictis coloribus exornant, unde discolores equos, scutulatos, spadices diversèque coloratos efficiunt. *Porta.*

Equi, ut habeant parvum caput, & jubam pulchram.

Caput equi pulli, si sæpiùs frigidâ lavetur, extenuatur & marcescit. At contrà si collum calidâ, crassescit, crinesq; crescunt, jubaque pulchrior evadit. *Card.*

Ad equos obstinatos.

Si equus, vel sessorem respuat, vel navim ingredi nolit, vel timeat rotas, aut alia, idque maximè contingit castratis, & qui malè vident, & timidis, lapillum ex filo suspensum in aurem immittito. Si hoc non prosit, quòd illorum sensum perturbat, oculi vitta vinciantur: profuit hoc sæpè. Virga etiam si cædantur crura, quæ retrò, agit vel elevat: ignis quoque caudæ submissus, tum instrumentum ferreum, quòd dum retrò cedit, illum pungit, & sauciat: optimum enim hoc est: ita si in humum procumbat, infra ventrem sint aculei. Quòd si moderatè solum obnitatur, non sit autem reses, leviter castigandus, & rei, quam timet admovendus: nam acriter ubi impellatur, durior sæpè fit, quòd majus periculum subesse existimet. *Idem.*

Ut equi ceu mortui procidant, & postea alacriores fiant.

Lingua serpentis virgineâ cerâ inclusa, & in aurem sinistram cujuscunque equi demissa, illum veluti mortuum humi procumbere cogit: ablatâ, non solùm eum expergefacit, sed etiam multò alacriorem reddit, *ut retulit quidam Anglus.*

Equi ut in furorem agantur.

Certius quòd lasere equi naribus illitis, eum in furorem agerent, imò etiam homines. At nostrum laser imbecille est, aut aliud: nam laserpitium herba olim erat. *Cardanus.*

Ne equi, vel oves transeant.

Si ex lupi intestino funiculum feceris, & illum sub arena, aut terra sepeliveris, equos, & ovile pecus hac transire prohibebis, etiam si fuste adigantur. *Albertus.*

Equi ne à muscis molestentur.

Si quis succo foliorū cucurbitæ pilos equorum & aliorum animalium æstate mediâ intinxerit, & madefecerit, non parvo rei miraculo muscarum tædiis, ac molestiâ carebunt. *Cardanus.*

O 4

Ad equos clavo læsos.

Cùm usus equorum maximè sit necessarius, contingit iter agentibus, præcipuè tædiosa jactura, si vel ferream soleam amittant, vel clavo pes lædatur. Afferre solent clavos, & malleolum, idem tenaculæ vices gerit. At si jam ex clavo equus claudicat, exemto illo, & ungula excavata molliter, ne corona lædatur, aut sordes aliqua lateat, sulphur liquefactum repurgato, ulceri indito: soleam exterius, ne locum læsum premat incurvato: reliqua pinguedine & cerâ oblinito, tum soleæ foramina, quæ clavis non complentur. Sic mihi contigit asturconem Archiepiscopi Arnulphonis dono datum, confestim è claudo sanum reddi, inquit *Cardanus.*

Ad equos clavatos, probatum.

Ferrea solea ab equo quamprimum auferatur affectusque vino optimè lavetur. Quo facto, sumito sambuci mediam pelliculam, quam supra affectũ locum ponito; mox aliquot guttas sevi, ferro calido liquefacti instillato supra pelliculam: & soleam ferream probè adaptato: & equita quò voles. *Ex lib. manuscripto.*

Ad cæcitatem equorum.

Rec. Vitrioli romani unc. ß. Salis ammoniaci drach. ij. zingiberis triti unc. ß. Camphoræ drach. ij. Caryophyllorum unc. ß. Aquæ rosar. unc. ß. Aquæ fœniculi unc. ß. Vini optimi drach. ij. misce, & pone in vase vitreo ad Solem per dies triginta. Cùm uti voles, cum penna molli & parva in hac aqua intincta, equorum oculos inunge, & cura ne equi oculos fricent. *Ex lib. manuscripto.*

Ad equorum tussim.

Ova quinque sub vesperam, in acerrimo & forti aceto macerata, & diluculo, ubi exteriorem putaminis callum intabuisse observabis, in fauces equi tussientis, linguâ exertâ, projecta & devorata, tussim illius curant. *Ex cujusdam Hippiatri secretis.*

Ad scabiem equorum, probatum.

Rec. Axungiæ porcinæ lib. ß.
Olei laurini unc. j. ß.
Argenti vivi unc ij.
Ellebori albi unc j.
Misce benè. *Ex lib. manuscripto.*

Ad unguem oculorum pulvis, hominibus, & equis idoneus.

Rec. Ovum gallinæ, extrahe albumen totum, vitello adde tantum salis, quantum albuminis spacium continebatur, misce bene: deinde accipe lignum alni viride brachii magnitudine, & dimidiæ ulnæ longitudine, facque in eo foramen secundum longitudinem satis longum, ut vitellum cum sale imponi possit. Imposito vitello, foramen clavo ligneo ejusdem arboris obtura optimè, ne quovis modo expirare possit. Igni impone, & ure, donec in carbonem vertatur, vel donec mixtura, imposita à carbone secernatur, quam aufer, & serva. Quod si uti voles, in tenuissimum pulverem redigito, & per cannulam pennæ ad ciceris magnitudinem in oculum insufflari curato. *Ex lib. manuscripto.*

Ad equorum dysuriam.

Si equi dysuriâ, seu mejendi difficultate laborent, foliatis sambuci ramis undique illorum corpus diu ac blandè verbera, & tum demum folia ipsa collo eorum, & capiti, nec non corpori universo coapta. Nam jumentorum impedimentis arbuscula hæc maximoperè confert. *Simoneta Cardinal.*

Ad urinæ difficultatem equorum.

Quidam cepam ablato cortice circum vesicam ponunt. Alii apii semen tritum cum vini heminis duabus, aut cepæ semen eodem modo cum vino, aut columbinum stercus, aut polii folia, aut smyrnii corticem siccum, aut nitri drachmam, cum allii capite contuso, infundũt cum vino. Alii vino nigro solo utuntur. *Absyrtus.*

Ad sanguinis mictum.

Si sanguinem mingat equus, lomento fabæ purgato, cocto, adipem cervinum miscebis, & cum modico vino per os ad triduum infundes. Aut lactis caprini hemina, amyli hemina dimidia, ova decem, olei cyathi tres, omnia mixta simul per cornu infundantur. *Idem.*

De pulmonis vitiis.

Vitia in pulmone hærentia, & consistentia, acetum acre tepefactum, & infusum sanat: aut urina hominis cum adipis suilli liquefacti drachmis xx. Cavendum autem, ne ex muliere sit urina, cui naturales subeunt purgationes. *Idem.*

De tussi equorum.

Incipienti tussi, farinam hordeaceam immixtis fabis,

aut ervo, in potu exhibere oportet. Invalescente autem tussi mellis cyathos duos, picis liquidæ tantundem, olei tantundem, butyri drachmas xxiv. calefacies, & adipis suilli veteris modicâ parte adjectâ exhibebis. Quod si neque sic detur, marrubium teres cum oleo & sale, vinoque diluta infundes. Alii marrubii succo, & oleo, & rutæ sylvestris radice utuntur, quidam thus immiscent, aut ipso cum oleo utuntur. *Idem.*

Ad anhelos equos.

Agaricus pro medicamento maximè anhelosis equis convenit, & fœnogræcum: sic equum meum curavi: laudant veteres sanguinem catuli, qui decem dies non excesserit, in potu. Item potens auxilium: ex amaris nucibus, hydromelite & sylvestris cucumis radice fiant pastilli, & cum melle dentur: radix quoque herbæ lanariæ pectori vel aurium, vel narium radicibus impacta, vel ex mori radice embinum, & capitis frictio cum vino modico olei adjecto. Cæterùm familiaria auxilia acria, & valida esse solent, cujusmodi sulphur, nitrum, piper, castoreum: ruta quoque in plurimis morbis convenit, victus plerunq; abstinentiam equi sibi instituunt. Exhiberi debent omnia cum lacte aut vino. Sed & gentianæ radix utilissima est. *Cardanus.*

Ad equorum herpetem.

Herpeti verò, quem vermem vocant Veterinarii, vermiculum, qui in cardui fullonum vertice nascitur pennæ anseris inclusum absq; offensa, discissa cute frontis, inserito, consuitoq; vulnus, solet viginti post dies emori, totidemq; diebus equus liberatur. Alii hellebori fructum recondunt: urtica fœtida in potu & cibo data (scrophulariam vocant) est proprium hujus morbi auxilium. Curant alii igne, alii sectione venæ atq; purgationibus, quæ duo fermè omnibus morbis equorum conveniunt: cùm enim parum dormiant, plurimo verò cibo utantur, atq; exercitio, tum absque ordine, utroq; auxilio indigent. Ex purgationib. maximè convenit medicamētum, quod ex myrrha, gentiana, aristolochia longa, radicibus ebuli, & baccis lauri constat. Cursu à purgatione exercentur, in aqua autem ab ustione, liberis in pascuis ab utroq; nutriuntur. Generaliter autem si in pascuis non sint, loco calido ægri equi alendi sunt, bonisq; cibis. Sanguis castratis non admodū minuendus, quia minus abundant: eò & plus etiam si abundent, læduntur. *Card.*

Ne

Ne equi aut boves morbis premantur.

Equi & boves aliquo morbo non prementur, si illis cornu cervinum appenderis. *Absyrtus.*

Remedium contra omnes morbos equorum.

Adversus universas infirmitates equorum vel boum, ubi primum cœperint ægrotare, potio ista succurrit: Radix scillæ, radices populi, quæ Græcè appellatur ῥώμιγξ (nam est fuscior, & nubellula) & sales communes quātum sufficit mittes in aquam eamq; animalibus usque ad sanitatem dabis in potu. Quod si desperatas valetudines præoccupare volueris, ne unquam accidant animalibus tuis, incipiente Vere hanc illis præparabis potionem, & per 41. dies continuos dabis in potu. *Pub. Vegetius.*

De oculorum inflammatione.

Si oculus qui sit inflammatus thuris masculi, sive ut alii habent, medullæ agninæ utriusq; drachmam unam, croci, ossis sepiæ, utriusq; drachmam unam, olei rosacei drachmas decem, candidum ovorum decem, miscebis simul, & sublimes. Aliud ad oculum inflāmatum medicamentum, constat ex thure, amylo, melle attico. *Absyrtus.*

De albugine equorum.

Sal ammoniacum tenuissimū ad mel Atticum aut aliud bonum misceatur & illinatur, aut butyri tantundem adjiciatur. Aut sepiæ os tritum per arundinem insuffletur. Aut silphii radix cū oleo tusa, bis in die sublinatur. Aut erucæ semen integrum, velut est, insuffletur in oculum, & sinatur, donec semina attenuatoria suā acredine extenuent & extergant ipsas albugines. *Idem.*

De profluvio alvi equorum.

Si alvus fluat, sanguis ex venis in capite auferatur: bibat aquam tepidam farinā hordeaceā permixtam. Si inde nihilo mitius malum fiat, oleum per nares infundatur. Cohibent autem & mali punici putamina alvum profluam, unà cum rhoe syriaco contusa, & per os exhibita. *Idem.*

De tormine equorum.

Equus torminosus lavetur aqua calida, & contegatur. Deinde myrrhæ drach. v. vini veteris heminas vj. olei heminas iij. simul diluta, & in tres partes divisa, infundito. Venter insuper aqua calida marina, aut myrthi baccis, in aqua coctis, calefiat. Polii etiam folia, aut abrotanum, aut amygdalæ amaræ, immixto vino nigro austero infundantur, aut mali punici putamina cum aqua. Prodest & apii

semen.

semen, & cucumeris pari portione, utrumque cum mellis & vini pari mensura in potu datū. Aut cardamomi semen tritum cum aqua; Medica etiam herba madida objicitur, itemque hordeum. Volvulosi porrò equi infuso per sedem immisso eluuntur, quod ex beta aquæ incocta, & nitri drach. 40. additis olei drach. 30. constat. Eodem modo & nitrum tritum cum vino infundere per anum potes. Similiter etiam si ad terram minxeris, & luto inde accepto ventrem illeveris, tormina sedabis. *Idem.*

De febriente equo.

Febricitans equus calido lavacro curetur, hyeme verò foveatur, ut ne frigescat. Alimentum potissimum ervi, aut tritici farinæ exhibeatur. In potu aqua tepida offeratur, vino cum oleo tepefacto totum corpus inungatur, venterque purgetur, & sanguis ex collo, aut venis circa guttur, sive pectus, aut de pede detrahatur. Genua autem calido confricentur, ubi vero convaluisse videtur, aquâ calidâ lavetur. Si verò ex lassitudine febricitet, & macilentus reddatur, lactis caprini heminam, amyli mensuram, olei heminæ dimidiam, ova quatuor, ammixto portulacæ contusæ succo, ad dies tres, aut plures infunde, donec sanus fiat. Si verò ob humorum impressionem in tonsillas, aut partes circa caput factam, febrierit, confovendus est ipse, & palatum ejus sale cum origano tuso, & per oleum excolato illinatur. Pedes & genua aquâ calidâ calefiant. Partes circa os solano trito, & vini fece confricetur. Algis aut viride gramine, seu fœno, absq; hordeo nutriatur. Si verò sanguis per nares ipsi feratur, coriandri succus, aut laseris succus dilutus, per nares infundatur. *Idem.*

Ad impinguendos equos graciles.

Si gracilescat equus, frumentum torrefactum, aut hordeum pinsitum dupla mensura ipsi objiciatur: ter in die potum ducatur. Si verò perseveret macies, furfur frumento misceatur, & levibus gymnasiis exerceatur. At verò si non sit edax, solani & polii folia aquâ potabili trita & diluta, naribus infundunt. Hordeum verò & ervum aqua macerata proponunt: aut melanthii cyathos duos terunt, & admixtis olei cyathis tribus, cum vini hemina faucibus infundunt. Nauseantem curabis allio trito, & vini hemina affusa, ac data. Si urinæ emittendæ teneatur, ovorum decem candidum ad prædicta ammixtum per os infundimus. *Constantinus Cæsar ex Absyrto.*

Malagma ad nervos claudos equorum.

Accipe Sepi hircini lib.
Mollicidinæ semi lib.
Resinæ lib.
Æruginis semi lib. Misce. *Pub. Vegetius.*

Compositio pulveris quadrigarii.

Quadrigarium pulverem vocant qui ex diverso pigmentorum genere mixtus, & per se adjuvat equos, & alia animalia, & aliis potionibus pro modo, vel curatione miscetur. Hujus Chiron talem compositionem saluberrimam credit:

Tragacanthi pondera iij.
Aloe unc. vj.
Myrrhæ unc. vj. & scrup. j.
Costi unc. j. & scrup. j.
Armoniaci unc. j. & scrup. j.
Cassiæ unc. j. & scrup. j.
Gentianæ,
Aristolochiæ longæ,
Centaureæ,
Betonicæ,
Saxifragiæ,
Sambuci,
Opii,
Abrotani, singul. lib. j.
Eupatoriæ unc. vj.
Cardamomi unc. vj.
Folii unc. iij.
Spicæ nardi unc. iij.
Spicæ Celticæ unc. vj.
Asari lib. j.
Dauci unc. iij.
Castorei,
Opopanacis,
Galbani,
Strutii, sing. unc. vj.
Panacis radicis unc. j.
Liquiritiæ unc. vj.
Absynthii fasces iij.
Succi herbæ peristerei siccæ & cribratæ unc. v.

Hæc omnia pariter conteres, & diligentissimè in vase vitreo, vel stanneo servabis. Cùm opus fuerit singula cochlea-

chlearia, vel ampliùs, si vires patiuntur, equis vel jumentis singulis dabis, addito vino & oleo. Interdum aliis potionibus misces, si ratio artis, vel cura mandaverit. *Publ. Vegetius.*

Ut equæ abortiant.

Aristoteles dicit, quod equæ, quando odorant fumum lampadis extinctæ, abortiuntur, & indignantur: ut similiter hoc accidit quibusdam mulieribus prægnantibus.

DE SECRETIS ASINORUM.

Cap. III.

Ut Asinus non rudiat.

ASINUS lapidem habens caudæ alligatum rudere non potest. *Simoneta Cardin.*

Asini animo delinquentes.

Illud silentio nequaquam involvam, quod Plutarchus tacitum noluit, quid illud, inquies? asinos & equos linqui animo, qui ficos dorsuarii comportarint: sed majore miraculo dignum est remedium, quo & ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè jumenta, extinctosq; penè deliquio virium homines objectus panis revocat: namque si pauxillum hujus voraverint, protinus cibo sese recolligentes roborantur, & pristinum iter prosequuntur. Nec secus in hominibus evenisse idē prodidit *Plutarchus*. Brutum, inquit, per altas nives in Apolloniam proficiscētem cùm animus defecisset, panis ab hoste muros urbis defendente projectus, ex tempore recreavit.

Claudicatio asinorum ut sanetur.

Cæterùm claudicantes asinos curabis, si aquâ calidâ totum pedem circumlaveris, & scalpello expurgaveris: quod postquam feceris, urinam veterem calidam in qua adeps maximè caprinus eliquatus sit, aut si is haberi nequeat bubulus, circumfundes, atq; hoc facies usquequò sanitatem adipiscatur. *Constantinus Cæsar ex Absyrto.*

DE SECRETIS BOUM.

Cap. IV.

Boum cicuratio.

NOVELLOS cùm quis emerit juvencos, si eorum colla in furcas destitutas incluseris, ac dederis cibū, diebus paucis, erunt mansueti, & ad domandū proni. *Varro.*

Boves ne pedes subterant.

Boves ne pedes subterant, priusquam in viam quôquam ages, pice liquida cornua infima unges. *M. Cato.*

Boves ut valeant.

Boves ut valeant, & curati benè sitient, & qui fastidient cibum, ut magis cupidè apetant, pabulum quod dabis, amurca spargito, primò paululum dum consuescăt, postea magis, & dato rarenter bibere commixtam cũ aqua æquabiliter quarto quinto quôque die. Hoc si facies, ita boves, & corpore curatiores erunt, & morbus aberit. *Idem.*

Boves ut non fiant debiles.

Ervum maceratum tritum singulis mensib. in potu exhibe, plagam boum curabis malva sylvestri trita. *Democr.*

Boves laborantes, ut non lassentur.

Oleo & terebinthinâ coctis cornua illinito. *Idem.*

Boves ut à muscis non infestentur.

Lauri fructum tenuissimè tritum, & ex oleo coctum bobus illinito, aut ex saliva propria ipsorum boum eos inungito. Tauri illinito naribus rosaceo, tenebris offusis vertiginosi fiunt. *Aphricanus.*

Boves ut pingues fiant.

Boves pingues facies, si redeuntibus à pascuis primâ die brassicam concisam, & acri aceto maceraram objeceris: deinde paleas excussas, & furfuribus triticeis mixtas, ad dies quinque. Sexta autem hordei moliti heminas quatuor, & sex sequentibus diebus paulatim alimentum auxeris. Et hyeme quidem circa gallicinii horam nutries, deinde circa diluculum, & quando potum dabis. Reliquum alimenti circa vesperam. Æstate autem primum pabulum sub diluculum: secundum ad meridiem offeres, deinde potum exhibebis, & sic tertium pabulum circa horam nonam dabis: & rursus potum hyeme quidem aquam calidiorem, & æstate autem tepidam. At verò ora ipsorum urina colluunt incumbentem pituitam extrahentes, & linguam à vermibus purgantes volsella exemtis. Nascuntur enim vermes in linguis ipsorum, quos deinde sale confricant. Sed & stramenti ipsorum curam habere oportet. *Sotio.*

Bos si ægrotare cœperit.

Bos si ægrotare cœperit, dato continuò ei unum ovum gallinaceum crudum, integrũ facito, ut devoret. Postridie caput ulpici conterito, cum hemina vini, facitoq; ebibat, sublimi-

ſublimiter terat, & vaſe ligneo det Boſq; ipſius, & qui dabit, ſublimiter ſtet. Jejunus, jejuno bovi dato. *M. Cato.*

Bobus medicamentum.

Si morbum metues, ſanis dato

Salis micas iij.
Folia lauri iij.
Porri fibras iij.
Ulpici ſpicas iij.
Allii ſpicas iij.
Thuris grana iij.
Herbæ ſabinæ plantas iij.
Rutæ folia iij.
Vitis albæ caules iij.
Fabulos albos iij.
Carbones vivos iij.
Vini ß. iij.

Hæc omnia ſublimiter legi, teri, darique oportet jejunus ſiet, qui dabit. Per triduum de ea portione unicuiq; bovi dato. Ita dividito, cùm ter unicuique dederis, omnem abſumas Boſq; ipſius, & qui dabit, facito, ut uterq; ſublimiter ſtent, vaſe ligneo dato. *Idem.*

Boves ut pingueſcant, eorumq; lectus.

Bobus ex equis roboreæ plantæ cum ſtramine ſupponantur: ſic enim jacentibus molle, ſtantibus durum fiet. Pingueſcunt boves dulcibus frondibus ulmi, Sole, & lotione aquæ. *Cardanus.*

De capitis dolore boum.

Dolorē capitis bovis priùs cognoſcere oportet. Quando igitur demiſſis auribus non comedit, capitis dolor adeſt. Lingua igitur ipſorum thymo trito cum vino & allio, & ſale tenui confricetur. Ptiſana etiam cruda vino diluta prodeſt. Quin & lauri foliis manus plenæ menſura acceptis, & in os immiſſis, aut mali punici putaminibus medeberis. Et myrrha magnitudine fabæ in duabus vini heminis diluta, & per nares infuſa curabis. *Democritus.*

De profluvio alvi boum.

Rhamni folia contuſa, & bitumine intecta edere dato. Alii mali punicæ folia tuſa, & polenta obducta in cibo exhibent. Alii farinæ frumenti ſive tritici torrefacti heminas duas, cum aquæ menſura dimidia ſubactas exhibent. *Idem.*

De tor-

De tormine boum.

Qui torminibus vexatur bos, in uno loco non persistit, neque cibum attingit, sed suspirat, ac gemit. Modicum igitur alimentum ipsi objiciendum est, & caro circa ungues perpungenda, ut sanguis inde promanet. Quidam circa caudam aperiunt, ut sanguis effluat; & panniculo obligāt. Alii cepas, & salem simul uniunt, & coacta in sedem, quàm penitissimè protendunt, & ad cursum cogunt. Alii nitrum tusum per os ingerunt. *Idem.*

De febriente bove.

Bos febriens non admittit cibum, deorsum nutat, lachrymatur, sordes in oculis habet, circa oculos cavatur. Eum curant hoc modo: Ex opacis locis gramen capito, & lavato, eiq; edendum præbeto, aut vitis folia. In potu exhibeatur aqua quidem frigidissima, verùm non sub dio, sed maximè loco umbroso, aures verò & nares spongiâ aquâ imbutâ detergantur. Quidam cauterio faciem ipsius perurunt, & partes sub oculis itidem, easque spongiâ urinâ veteri calidâ imbutâ bis per diem confricant, donec crustæ excidant, & vulnera cicatricem recipiant. Lancinantur etiam aures, ut sanguis effluat. Quidam polentam vino subigunt, & edendam præbent: alii muria dissolvunt, & amiculis concalefaciunt: alii cytisum præbent cum vino, id quod non bobus tantùm, sed & alii pecori auxiliare est. *Didymus.*

De tussiente bove.

Hordeum molitum maceratum, & palearum tenerrimas partes repurgatas, & ervi moliti heminas tres in tres partes divisas, singulatim edendas præbeto. Quidam arthemisiam herbam tritam, ac dilutam aqua exprimunt, & ante pabulum ad dies septem infundunt. *Constant. Cæsar.*

De suppuratis bobus.

Si ulcus suppuratum collegerit bos, urina bovis veteri calida ipsum purgare, ac eluere oportet, & lanis extergere. Deinde emplastra ex sale tenui, ac pice liquida imponere. *Idem.*

Ad boves claudos.

Si ob perfrigeratam partem bos claudicet, pedem lavare oportet, & affectam partem scalpello aperire & urinä veteri fovere: deinde salem inspergere, & spongiâ aut panniculo extergere: postea adipem caprinum, aut bubu-

lum, ad ferrum calidum affrictum dolenti parti instillare. Si ex calcata spina, aut ejusmodi quopiam claudicaverit, alia quidem similiter facienda sunt: Verùm cera cum oleo vetere, & melle, ervique farina colliquata, & refrigerata ulceri indatur, deinde testa tenuis cribrata, ad ficus aut mala punica tusa admixta imponantur, & panniculo integatur, obligeturque diligenter, ut nihil temerè subeat, donec stare potuerit: Sic enim sanus evadet. Tertiâ autem die resolve, eademque adhibe. Si verò ob influentis materię impetū claudicarit, pars ipsa cum oleo & passo cocto calefiat: deinde cruda hordeacea farina calida imponatur. Quum verò matura facta fuerit, & mollis dividatur, ac eluetur: elotæ autem parti divisæ lilii folia, aut scilla cum sale, aut polygonum, aut marrubium tusum imponatur, *Florentinus.*

De scabie boum.

Scabiem & eruptiones urinâ bubulâ veteri, & butyro quidam oblinentes; Alii resinam aut picem liquidam cum vino cataplasmatis modo imponunt, & sic ipsos sanant. *Constantinus Cæsar.*

De vermibus boum.

Aquâ frigidâ quidam irrorant ulcera, & sic enecant vermes. *Idem.*

Ad pediculos boum.

Bovem supinum dejicere, ac prosternere oportet, & capite sursum spectante, linguam contemplari, an bullas habeat. Has autem ferramentis acutis & ignitis inurere oportet, deinde sylvestris oleæ foliis contusis cum sale ulcera illinire, aut sale tenui cum oleo, aut butyro cum sale, aut cucumeris sylvestris aridi radix contusa, simul cum ficubus ad edendum præbeatur. Aut polentæ heminæ duæ & farinæ frumenti torrefacti tantundem, vino madefacta exhibeantur. *Idem.*

Si bovem serpens momorderit.

Si bovem serpens momorderit, Melanthij cætabulum, quod Medici vocant Smyrnium, conterito in vini veteris hemina. Id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Et idem hoc (si usu venerit) homini facito. *Marcus Cato.*

DE

DE SECRETIS TAURORUM.
CAP. V.

Ut tauri cicurescant.

TAURI indomiti & feroces, fico alligati cicurantur, & immobiles conquiescunt. Quod & caprifico illorum collis circundatæ, Plin. adscripsisse mihi videtur.

Taurus ut mansuescat.

Ælianus tradit taurum mansuescere, si dextrum ipsius genu fascia deligetur. Accedat ex Seneca, quod sicuti tauros rubicundus color excitat, ita mappa alba ursos ac leones proritat.

DE SECRETIS OVIUM.
CAP. VI.

Ut oves aliquem sequantur.

OVES eum sequi solent, ut scripsit *Didymus*, qui vellere illarum aures obturaverit.

Ut aries non incurrat, ac impetat.

Cornua ipsius prope auriculas ejus perforato. *Constantinus Cæsar.*

Ut prægnante ove cognoscatur qualem colorem habeat fœtus.

Aperito prægnantis os, & siquidem inveneris linguam ipsius nigram, nigrum agnũ pariet. Si verò albam, album. Si autem variam, varius erit & partus. *Didymus.*

Ut agni non ægrotent.

Hederam ad dies septem edendam exhibe, & non ægrotabunt. *Idem.*

Oves ne scabræ fiant.

Oves ne scabræ fiant, amurcam condito, puram benè facito, aquam ubi lupinus deseruerit, & fecem de vino bono inter se omnia commiscero pariter. Postea cùm detruderis, ungito totas, finito biduum aut triduum consudent: deinde lavito in mari: si aquam marinam non habebis, facito aquam salsam, ea lavito. Si hæc sic fecerit, neque scabræ fient, & lanæ plus, & meliorem habebunt, & ficini non erunt molesti. Eodem in omnes quadrupedes utitor, si scabræ erunt. *M. Cato.*

Oves ut à cibo deterreantur.

Lupi [illegible]cus in stabulis pecudum occultatum, non solùm eas a consueto cibo deterret, sed etiam veluti œstro

quodam maleficii actas, ultrò citroq; exagitari, balare,& continenter trepidare cogit,ac si præsens esset, aut cum eis diversaretur infensissimus, ac voracissimus illarum hostis lupus. Quem vel ex solo odore latitantis ejus fimi sibi insidiari putant. Nec iis rebus faciunt, donec ablatum senserit dictum stercus. Hoc sanè aucupio vidi quosdam impostores circumforaneos, jactitantes se pecoris ægrotantis, vel aliter affecti, summos esse Medicos, magna pecuniâ simplices rusticos emunxisse, vel pro pecunia præpinguem oviculam secum asportasse. Idem posse lupi caudam tradunt *Rhasis & Albertus*, imò verò quidvis ex eo animali ad caudas translatum, tanta est ejus antipathia, & naturalis discordia cum ovillo pecore universo. *Mizald.*

Ad ovium morbos mirum remedium.

Ventriculum arietis in aqua & vino coctum, plerosque ovium morbos sanare in potu datum, haud immeritò proditum est: nam sympathia est. *Cardanus.*

Quando, & quomodo oves tondendæ.

Neque frigore adhuc existente, neque æstatis tempore, sed medio Vere oves tondere oportet. Vulnera quæ inter tondendum contingunt, pice liquidâ illinantur: reliquum corpus ex vino & oleo, aut succo lupinorum amarorum decoctorum. Præstat tamen vinum pari amurca mixtum, aut oleum & vinum album, cera & adipe commixtis illini. Hoc enim & lanæ nocumentum non affert, & scabiem fieri non permittit, & ulcerationem fieri prohibet. Observare autem oportet, ut probè detersæ, post primam diei horam, resiccato rore per noctem in lanas illapso, tondantur, magis utique in Sole. Exundante enim dum tundetur, ovicula, sudor lanis excipitur, lanaque coloratior & mollior redditur. *Didymus.*

Ut oves & capræ pestilentiâ non laborent.

Si ciconiæ ventriculum aqua contritum, cochlearii unius mensura singulis infuderis, pestilentia non tentabuntur. *Constantinus Cæsar.*

Ut pecora multum lac faciant.

Omnia pecora immensum lac dabunt, unaque fœtum nutriant, si cytisum comederint, aut dictamnum ventribus ipsarum alligaveris. *Aphricanus.*

Pestilentiæ ovium medela.

Providere oportet, ut oves primùm in pestilentem morbum nō incidant. Vere itaq; incipiente salvia montana, & marrubium

marrubium herba, simul tusa in potu misceantur, ad quatuordecim dies. Idem & autumno totidem diebus faciendum est. Si verò eas corripiat morbus, iisdem remediis utendum. Cytisi quoq; fœnum prodest in pabulo sumtum, & arundinis radices tenerrimæ in potu maceratæ. Ægrotantes insuper in aliam regionem transferendæ sunt, ut neque sanæ ipsis per misceantur, & ipsæ aqua & aëre alio participantes convalescant, & corroborentur. *Leontius.*

Ad ovium scabiem.

Scabies ne ab initio quidem accesserit, si quis post tonsuram ex his, quæ diximus, illinat. Si verò negligentiâ tuâ contingat, curabis ipsam hoc modo: Amurca insulsa excolatur, & aqua in quo lupini amari macerati sunt, & fex vini albi, singula pari copiâ mixta in vasculo calefiant, & his illita ovis ad biduum permanet. Tertia deinde ex aqua marina calida lavatur, & postea etiam ex aqua potabili. Alii cupressi pilulas simul cum aqua affundunt. Alii sulphur & cyperum, cum cerussa & butyro tusa illinunt. Quidam mingente asino in via, id quod consistit lutosum illinunt. Quidam adhuc diligentiores melius faciunt, & non prius quicquam prædictorum remediorum scabiosæ adhibent, quàm pars affecta sit detonsa, & urinâ veteri confricta. Scabiem porrò ovium curabis etiam urina lavando, & sulphur cum oleo illinendo.

Ad diversos ovium morbos remedia.

Si Solis ardor oves læserit, caduntq; assiduè, & nō edunt, betæ sylvestris succus exprimatur, & infundatur: coganturque etiam betas edere.

Si difficilem haberent spirationem, aures ferro incidantur, & in alios locos transferantur.

Si tussis vexet, amygdalæ purgatæ, & tusæ, vini cyathis tribus mixtæ per nares infundantur.

Si ex nocentiore pabulo venter intumescat, sanguinis detractione curabis ipsas, lancinatis & apertis supra labra venis, & his, quæ sub cauda sunt, juxta sedem, sed & hominis urinam sesquiheminæ mensura infundere oportet.

Si vermes cum herba comederint, idem faciendum est.

Si hirundinem glutiverint, acetum acre calidum, aut oleum infundatur.

Si abscessum in superficie habeat, dividatur, & in vulnus sal tenuis torrefactus cum pice liquida imponatur.

Si à reptili quapiam morsa sit, aut percussa melanthium

cum vino præbeatur, fiantq;, & objiciantur ea quæ in bobus & reliquis prædiximus.

Lupi in pecora non faciunt incursum, si scillam ei, qui dux gregis appellatur, alligaveris. *Anatolius.*

DE SECRETIS HIRCORUM, & Caprarum. CAP. VII.

Ne hirci fugitivi fiant.

HIRCI fugitivi non erunt, si barbas illis præcideris. *Florentinus & Zoroaster.*

Ut capræ multum lac præbeant.

Herbam Quinquefolium, Pentaphyllũ Græcis dictam, antequam bibant, ad dies quinque edendam præbe. Capræ multum lac faciunt, si dictamnum circum ventres ipsarum alligaveris. *Florentinus.*

DE SECRETIS PORCORUM. CAP. VIII.

Ad impinguandos porcos.

PINGUESCUNT porci furfuribus frumentaceis, & quisquiliis arearum, & frumento. Hordeum autem supra hoc, quod pinguefacit, etiam ad generationem indifferens animal facit. *Florentinus.*

Pestilentiæ Suum medela.

Porci pestilentem affectionem non incurrent, aut illapsi sanabuntur, si in aquam, unde bibunt, asphodeli radices conjeceris, aut etiam ubi frequenter lavantur. *Idem.*

Sues ne ægrotent.

Sues non ægrotabunt, si novem cancros fluviales edendos præbueris. Cognoscuntur ægrotantes sues, evulsis è cervice pilis. Si enim ipsi pili puri fuerint, sani sunt. Si verò cruenti aut saniem quandam crassiorem circa pilos habuerint, ægrotant. Democritus igitur Physicus asphodeli radicis modicè tusæ minas tres, singulis suibus in cibo admiscere jubet, & ante septimum diem firmam sanitatem inde recuperare testatur. Si febricitent, sanguis ex cauda detrahendus est. Si tonsillæ infestentur ex scapulis sanguis auferatur. Si verò ignotus morbus occupet, per diem & noctem totam includantur, neq; cibus neque potus ipsis offeratur. Verùm radices cucumerum sylvestrium tusæ in aquam mittantur per diem ac noctem, ipsaq; aqua postridie in potu præbeatur: postquam enim largiùs biberint,

berint, paulò pòst morbi causam simul evoment. Quandoquidem verò edax animal est, spleneque maxime ægrotat, prunas tamaricis in aqua extinctas in potu exhibe. Sed & homines vinum pro aqua supra miricæ prunas fusum, ac potatum sanabit. Cui rei evidens testimonium Democritus præbet. Idem Democritus hominis spleni medelam promittit, si ferrum prunis candefactum aqua extinguas, deinde aquam aceto misceas, & bibendum dolenti splenem præbeas. Quum verò à reptilibus commorsæ fuerint sues, iisdem auxiliis, quę ad pecora prædiximus, curabuntur. *Didymus.*

DE SECRETIS CANUM.

CAP. IX.

Canis ut quemvis sequatur.

PINGUEDINEM de matrice canis sumito, & cum pane ad comededum cani dato: & sequetur. Eâdem etiam pinguedine calceamenta inuncta, efficiunt, ut canes omnes sequantur. *Fallopius.*

Canis ne te deserat.

Cani, si ranam coctam dederis, efficies, ut nunquam à te discedat. Verùm ego ranas plures dedisse canibus coctas obiter me existimo, qui tamen mihi non paruerunt. Verùm si cum discedunt, ab alio verberantur: si cibum à te solum accipiunt, non deserent. Existimant quidam, exhibito pane sub ala contento, ita ut sudore maduerit, fieri obsequentiores amantioresque domini. *Cardanus.*

Canes ne latrent.

Si vis canes ne latrent: Nigri canis oculum viventi jam ipsi detrahatur, si tecum detinueris eum, alii canes tibi adhærenti, vel juxta eos ambulanti, nec allatrabunt, nec foras voces emittent: quod fortasse evenit odore oculi. Violentius operabuntur, & tutius deges, si oculis vel luporum corde comitaberis. Sic quoque dicitur de hyenæ lingua in manu detenta, nec solùm illa canes elingues, sed gestantem ab eis incolumem reddit. *Joan Bapt. Port.*

Canes ut obtumescant.

Similis virtus est in oculis hienæ, quæ quòdcunq; animal lustraverit, è vestigio hæret, stupescit, & movere se nō potest, similis virtus est in oculis luporū quorundam, qui si quem prius viderint, stupescit, & raucescit adeò, ut si clamare voluerit, non habeat vocis ministerium. *Agrippa.*

Ut aliquem canes fugiant.

Cor canis habentem fugiunt canes. *Idem.*

Canes ut quàm celerrimè venationi se accommodent.

Primum resolvendum est, cui generi eos applicare velis, & eorum animalium, quæ venationi sunt destinati, sanguinem cum ossis statim post ablactationem subministres: nempe si ad cervos, & lepores, cervinum, vel leporinum: si ad apros & vulpes, aprum & vulpinum sanguinem dabis. Si ad perdices cor, & intestina, & caput porriges. Hac ratione fiet, ut statim horum animalium vestigia insequantur, nec aliis aviculis, aut animalibus obviis animum applicent, & à recta venatione avertantur. *Ex lib. manuscripto.*

Canes ne rabie corripiantur.

Subest linguæ catellorum nervus, vermiculi effigiem præ se ferens, rotundâ & tereti formâ: qui si eximatur, eos à rabie immunes reddit, facitque ut minimo latratu sint infesti, nec quenquam lætali morsu impetãt. *Colum. & Plin.*

Ad canum rabiem.

Rabientes canes concludantur, cibusque non præbeatur ad diem unum, deinde ex veratro quippiam in potum misceatur. Quum fuerint purgati, hordeaceo pane nutriantur. Eodem etiam modo commorsos à rabiosis canibus curabis. *Theomnestus.*

Canum morbi curatio.

Canum venena sunt, spongia frixa cum adipe: devoratur enim: nec reddi potest (tumet enim) nec concoqui: (est enim contumax.) Eâdem ratione, sed minus occidunt, pelles animalium: nux illa, quam vomica vulgus vocat, levis atque duratum vitrum: nam reliqua venena vomere solent, curantur autem oleo copioso ebibito, quod & in morbis sponte nascentibus, plerunque utile est. *Cardanus.*

Ad canum pulices scabiemque.

Pulices canum perdes aquâ marinâ & muriâ, deinde cyprino illito cum veratro, aquaque & cumino, & uva acerba. Aut cucumeris radice illita cum aqua. Præstat autem amurca corpus illinire: scabiosis enim medebitur. *Theomnestus.*

DE SECRETIS ANIMALIUM *sylvestrium in genere.*

CAP. X.

Animalium feritas ut mitigetur.

CRATEVAS Hippocratis herbarius, tradit aspersu plantæ œnotheræ ex vino, omnium animalium feritatem, ne dum hominem mitigari. Quod de radice intellexit Theophrastus. Sic Ælianus œnuttam cervos, & canes inebriare scribit.

Feras ut arceas.

Ut à feris tutus sis, præter arma, hæc sunt auxilia. Ignis, cum enim horrent: non ita serpentes, nam quædam seu ob lucem, seu ob calorem sponte accedunt. Funis attractus: vel si desit, figat lignũ in medio: nam ubi viderint, insidias timent. Retro etiam euntes versus illos, absconso capite, sed jumenta præcipuè timent. Et cornu, si quis insonet vehementiùs. Constat ergo machinas igneas quadrivariam illas arcere, aspectu ignis, strepitus auditu, fœtoris olfactu, tum demum si attingas. Odore etiam maximè tetro abigerentur, si vis odoris, aut sonitus, aut lucis augeri adeò posset. *Cardan.*

Ut à feris tutus sis.

Si quis leonis pinguedine perunctus sit, à feris est tutus, cùm odorem illum seu viventis, seu mortui expavescant. Hoc autem maximè intrepidus obviam iveris: nam si fugam arripueris, vix odorem percipient. *Cardan.*

DE SECRETIS ANIMALIUM *sylvestrium in specie.*

DE SECRETIS CERVORUM.

CAP. XI.

Cervi quomodo senectutem renovent.

NOTUM est, quòd cervi renovant senectutem suam comestione serpentum: eodem modo phœnix renovatur per rogum, quem sibi construit. *Corn. Agrip.*

Ad cervos fugandos.

Cervi formidant funiculum, qui pennas quasdam circumsitas & appensas habet, nimirum pennarum motum

imaginantes. Contemnunt autem ejuſmodi terriculamenta, ubi homines ipſis aſtantes viderint. *Democritus.*

Ad cervos alliciendos.

Cervi tibias, & fiſtulas concinnas audientes, non aufugiunt, ſed jucunditate tonorum capti permanent, atque ſic capiuntur. *Idem.*

DE SECRETIS APRORUM ſylveſtrium.

Cap. XII.

Ut quis à ſylveſtribus ſuibus ſecurus ſit.

SI velis ab incurſu ſylveſtrium Suum ſecurus eſſe, cancri ungulas, ac pedes pro amuleto, alligatos habeto. *Democritus.*

DE SECRETIS LEPORUM.

Cap. XIII.

Ætas leporum quomodo ſciatur.

ANNORUM quot ſint lepores, ſi quis velit ſcire, inſpicere oportet foramina naturæ: quòd ſine dubio alius alio habet plura. *Archelaus.*

Lepores quomodo impinguandi.

Hos nuper inſtitutum, ut ſaginarent pleraque, cùm exceptos è leporario concludunt in caveis, & loco clauſo faciunt pingues. *M. Varro.*

Ad lepores congregandos.

Succus hyoſcyami cum ſanguine juvenis leporis mixtus, & in leporina pelle conſutus, fertur omnes lepores congregare, qui fuerint in eo tractu ubi ſepultus jacuerit: non ſecus quàm matrix canis, alios canes. Ex vetuſtiſſimo commentario. Sunt qui mihi affirmarint id verum eſſe.

DE SECRETIS VULPIUM.

Cap. XIV.

Ne vulpes gallinaceos vorent.

VULPES gallinaceos non attingunt, qui vulpinum jecur comederint. *Corn. Agrippa.*

DE SECRETIS LUPORUM.
CAP. XV.

Ad arcendos lupos.

QUòD si lupi cauda in villa sepeliatur, prohibet ab introitu ejus lupos. *Rhasis & Albertus.*

Lupi ut bestiis non noceant.

Si cauda lupi supra præsepio vaccarum, aut pecudum suspendatur, non appropinquabit lupus, donec auferatur. *Albertus.*

Ad lupos capiendos.

Lupos venaberis hoc modo. Blemmi pisces sunt parvi marini, quos aliqui lupos appellant: hi venationem terrestrium luporum perficiunt hoc modo. Vivos ipsos quàm plurimos piscaberis, & conteres in mortario, aut pila, & prunam plurimam excitabis in monte, in quo lupi versantur, vento videlicet spirante; accipiesque ex his piscibus, & in ignem mittes, cruorem deinde, & carnes agninas tenuiter concisas, probè permiscebis; & ad contusos pisces adjicies, secedesque ex illis locis. Postquam enim rogus graviter olere cœperit, lupi ejus regionis omnes congregabuntur. Ubi autem participaverint carnibus, aut odore, tenebris offusis vertiginosi redditi soporabuntur. Itaque velut torpentes ipsos reperiens mactabis. *Diophanes.*

DE SECRETIS ANIMALIUM.
CAP. XVI.

Animal è diversis commixtum.

ANIMAL è diversis commixtum sic generare possumus: Animalia quære multipara, id est, quæ plures edant uno nixu fœtus, & quæ maximè salacia sint, & in quibus vincat coëundi voluntas, mares fœminis obsequia sollicitent, cõmiscere inter se curabis, quibus par quoq; sit corporis magnitudo, gestationis tempus æquum, vel sanè nõ longè diversum: sic ex alienigenorum inter se animalium congressu, diversa prodeunt semifera monstra, multiplici naturæ varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici solet, producendique ejus modũ docet *Aristoteles.* Leæna cũ pardis coit, unde ignobiles generantur leones, non jubati, & maculosi fœtus, ut refert *Philostratus.* Cũ Pantheris quoq; coeunt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoes dicitur, maculosa pelle

le pantheram refert, facie autem patrem, quod tradidit *Oppianus*, sic vulpe, lupo, & tygride, simiâ, leone & similibus, ut crebrò græcè dici soleat: semper novi aliquid Africam afferre: ob aquæ enim inopiam egestatemque siticulosis in regionibus, è longinquo coguntur bibendi gratiâ in unum congregari, vi aut voluptate ad commiscendum cogère, & inibi è varia seminum mixtura, varias subinde animalium nasci formas: nec tales fœtus Africæ in regionibus tam prodigiosi habentur, cùm familiaris sit incolis eorum partus. In novis igitur procreandis exemplis utitor. Item in Æliano legi, apud Sybarim pastorem fuisse nomine Crathin, qui cùm capellam omniũ formosissimam deperire cœpisset, & libidinis œstro acrius excruciaretur, eandem mirè inibat, ac uti amicam amplexabatur, nō citra suaviationem crebram: idemq; capellarius amator, pabulum lætius amœniusq; objiciebat, ut illi suavior fieret anima: inde ex concubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS MURIUM.

Cap. XVII.

Mures ut necentur.

Mures necantur veratro cum polenta objecto aut sylvestris cucumeris semine cum veratro nigro, & colocynthide, & polenta. Si verò calcanthus, & origanum, & apii semen, & nigella suffumigetur, fugabuntur. Si verò cinerem quercinum cavernæ apposueris, incinerati scabie infestantur, & necantur. Si ferri limaturam, hoc est, ramenta lima detrita, fermēto immixto posueris, ubi abundant, ea gustata morientur. *Paxamus.*

Mures ut excæcentur.

Si libeat mures excæcare, tithymalum cōtusum & cum polenta, & vino mulso mixtum, ipsis appone: ubi enim ederint, excæcabuntur. *Idem.*

Mures ut fugiant.

Si unico mure apprehenso caput ipsius excoriaveris & dimiseris, reliqui fugabuntur. Item mures fugantur hæmatites lapidis suffitu, & myricâ viridi suffumigatâ. *Paxamus.*

Mures ut congregentur.

Anatolius amurcam in pelvim æream infundere jubet, & in

& in media domo noctu deponere, eoque pacto omnes mures etiam in aliis domibus congregari adseruit.

Ad congregandum mures.

Habe duos mures vivos vel plures, quos in prælatum fictile missos, igni ex fraxineo ligno excitato expone. Ubi concalescet fictile, jucundo spectaculo videbis ad pippitum & sibilum incarceratorum, mures è proximo omnes accurrere, & se in ignem rectà præcipitare, ac si obsessis auxiliares venirent. Quod fraxini fumo adscribendum arbitrarer. *Mizald. ex Alberto.*

Adversus agrestes mures, nec non domesticos, auxilia.

Mures jacta semina nullo modo persequi tradit *Apulejus*, si bubulo felle macerata fuerint, antè quàm spargantur. Necabuntur si foliis rhododaphnes illorum aditus clauseris. Non desunt ex Græcis, qui sylvestris cucumeris, aut hyoscyami, vel amygdalarum amararum; & veratri nigri pares portiones contusas polentæ immisceant, ac oleo subigant, agrestiumq; murium, aut domesticorum cavernis, & cuniculis apponant. *Plinius* abigi scribit cinere mustelæ, aut felis diluto, & seminibus resperso.

Ut mures à cinaræ radicibus arceantur.

Cinaræ radices à muribus summè expetuntur: quarum voluptate allecti semel turmatim, vel è longinquo accurrunt: sicut in suis agriculturæ selectis præceptionibus adnotavit Varro Græcus: sed non absq; auxilio, & remedio. Tradit enim insultantem illorum aciem lana radicibus obvoluta arceri aut stercore suillo, vel cinere ficulneo eisdem apposito.

Ne quem mus araneus mordeat.

Ne mus araneus animal mordeat, mus ipse vivus captus creta circumdatur: quæ cùm induruerit, suspenditur in collum, & sic non contingetur è morsu, certissimum est. *Vegetius.*

Ne caseus à muribus edatur.

Si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant à muribus attingi caseos, nec corrumpi præterea vetustate: tantum inter mures & mustelas est dissidium. *Corn. Agrip.*

Mures, ut literas non vorent.

Atramentum librarium diluto absynthii temperatum, literas à muribus tuetur. *Dioscorides.*

DE

DE SECRETIS TALPARUM.
CAP. XVIII.

Talpæ quomodo capiendæ.

SI talpas capere voles, illorum foraminibus & ostiolis porrum, aut cepam debes objicere. Nam foras ac si stupidi essent, confestim prosilient. *Albertus.*

Talpæ ut congregentur.

Talpa fictili inclusa cum accenso sulphuris pulvere, socias ad se evocat alias, ceu flebili voce illarum auxilium implorans. *Albertus, si rectè memini.*

Talpæ quomodo expugnandæ.

Paxamus nucem, aut vasculum quodpiam angustum & solidum perforari jubet: ibiq; paleas & cedriam, vel (ut legit Palladius) ceram quantum opus fuerit, cum sulphure includi: omnesq; talparum aditus, & spiramenta diligenter obstrui, ne per ea fumus penetret. Ita tamen, ut unum tantum os, foramen relinquatur, quod amplum sit: in cujus ostiolo, dicta nux, aut vasculum intus accensum, sic collocabitur, ut ab una parte flatum possit accipere, qui cedriæ & sulphuris nidorem in talpæ tumulum diffundat. Eo artificio impletis fumo cuniculis, talpas omnes vel protinus fugere, vel enecari deprehendes. Sunt qui veratrum album, aut cynocrambes corticem tusum, & cribratum, & cum polenta, & ovis rigatum, vinoq; & lacte subactum in offas, & pastillos cogunt, ac eos talparum cavernis immittunt. Pleriq; ad has abigendas feles in hortis educant, ac mustelas cicurant, ut suo venatu pestem hanc arceant, cuniculorum faucibus ac spiraculis admotæ. Alii foramina earundem rubrica, & succo cucumeris sylvestris implent, ac saturant: vel captam unam cum accenso sulphure in ollam projiciunt, putantes eò convenire alias omnes. Non desunt, qui illarum ostiolis laqueos setaceos adhibent. Rusticis satis est virgam, aut foliaceum sambuci ramum defixisse. *Plinius* autem solâ amurcâ necat.

DE SECRETIS MUSTELLARUM.
CAP. XIX.

Ut mustelæ & sciuri cicures fiant.

MIRABILE quippiam occurrit, quod hoc loco non tacendum: mirum quòd mustelæ & sciuri tentato

allio

ællio dentibus, vix audent in posterum mordere, cicuresq; hoc modo fiunt. *Mizaldus.*

Mustelæ quomodo necandæ.

Mustelas vel occides, vel fugabis, si salem ammoniacū, & frumentum, seu (ut alii legunt) fermentum commaceraveris, & ad locum, ut frequenter discurrunt, projeceris. Vel captam unam, cauda & testiculis amputatis vivam demittunt: demitte, & reliquæ emigrabunt. *Africanus.*

Mustelæ ne noceant.

Mustelarum genus omne pellitur nidore felis exusti, quâ ratione insecta omnia à sui generis. *Cardan.*

Ad mustelas congregandas.

Fel stellionum in aqua tritum, fertur congregare mustelas, ut inquit *Cornelius Agrippa.*

Feles ut ab aviariis arceantur.

Feles ab aviariis arceri traduntur pullis gallinaceorum succo rutæ perfusis: aut illa, ut multis placet, undequaq; armatis. *Mizaldus.*

Felis ut sine masculo concipiat.

Non solùm animalium inter se amicitia est, sed etiam cum aliis rebus, ut cum metallis, & lapidibus & cum vegetabilibus: sic felis, sive catus gaudet nepita herba, ad cujus affricationem concipere traditur, & defectum masculi supplere. *Agrippa.*

DE SECRETIS FORMICARUM. CAP. XX.

Ad formicas fugandas.

SI formicas capus usseris, reliquas formicas fugabis, quæ res experimento constat. *Diophanes.*

Formicæ ut expellendæ.

Expelles formicas ex cavernis suis, si cochlearū tegmina, hoc est, tectas cum styrace usseris, & contusas in agmen ipsarum consperseris. Similiter expelles formicas origano, & sulphure tritis, & circum acervos ipsarum adspersis. Penitus autem intereunt formicæ, si succum cyneraicum oleo dissolutum, ipsis affuderis. *Idem.*

Formicæ ut plantas non contingant.

Formicæ non contingent plantas, si truncos obleveris lupinis amaris cum amurca tritis, aut coctis. *Idem.*

Formicæ ut mellarium vas non contingant.

Vas mellarium non contingent formicæ, etiamsi operculo

culo caruerit, si albam lanam circumdederis, aut terra alba, aut rubrica circumscripseris. Quidam succum, laseris aceto dilutum truncis illiniunt, & in foramina ipsarum infundunt. *Idem.*

Formicæ ut interimendæ.

Intereunt penitus formicæ, radice sylvestris cucumeris suffumigatâ, aut Siluro, maximè Alexandrino suffitu ad lentum rogum.

Formicæ ut arceantur.

Arcebis formicas felle taurino & pice cum amurca mixtis, indeq; illito trunco. Idem facit & rubrica & pix, mixta & illita. Quidam piscem appellatum coracinum ex arbore suspendunt, atq; sic formicas disperdunt. Quòd si formicæ exurantur, aliæ odore ipsarum diffugient. *Idem.*

Formicæ quomodo abigendæ.

Palladius contra formicarum agmina hoc monstrat propugnaculum. Si formicæ, inquit, habent in horto foramina, cor noctuæ admoveto: si foris veniunt omne horti spacium cinere, aut cretæ candore vel oleo obsignato. Et paulò post: Formicas abiges, si origanum & sulphur trita, ad illarum foramina resperseris. At *Plinius* præstantissimum adversùs formicas remedium esse ait, limum marinum, aut cinerem obturandis illarum foraminibus, si non sint rigui. At omnium efficacissimè heliotrophio herbâ necantur. Quidam aquam diluto latere crudo eis inimicam putant.

Aliter.

Accipe sulphuris libram dimidiam, liquescat ad ignem in vase terreo, adde salis tartari, vel salis cinerum unc. iij. vel iiij. misce benè, agitando, donec subrubeum acquirat colorem, auferatur ab igne, & fundatur supra asserem prius aquâ humectatum: & cùm induratum fuerit, tere minutim & superfunde aquæ fontanæ quantum sufficit, relinquaturq; in vase vitreo, donec aqua fiat colorata. Hac tincturâ acervi ipsarum aspergantur, vel arborum trunci, & peribunt, vel diffugient. Probatum. *Alexius.*

Formicæ ut locum suum amittant.

Accipe origanum siccum, pulverizâ subtiliter, & super locum, ubi degunt formicæ, asperge, & amittent locum suum. *Albertus.*

Formicæ ne arbores ascendant.

Ne formica arbores conscendat, lupinus cum fracibus teritur,

teritur, eoque ima linea circumlinitur. *Columella, Plin. & Palladius.* Simili modo formicæ fugiunt, ex corde upupæ, non ex capite, pede, vel oculis. *Agrippa.*

Aliter.

Lupinum cum oleo terito, arborum ac plantarum radices, sive caudices illinito. Plurimi solâ amurcâ necant.

Adversus formicas.

Cor vespertilionis prohibere exitum formicarum affirmant, sed sulphur illas prohibet, credo odoris magnitudine & pravitate. Nihil, ut expertus sum, in arboribus aqua tutius: circumdantur cera, illa aqua impletur. *Card.*

DE SECRETIS SCORPIONUM.

CAP. XXI.

Adversus scorpiones.

SI scorpionem unum captum exusseris, etiam reliqui fugabuntur. Si quis autem raphani succo manus suas diligenter illinat, intrepidè & circa periculum scorpiones, & reliqua reptilia, apprehendere potest. Ipsi verò raphani scorpiis impositi, statim ipsos interficiunt. Scorpii plagam sanabis, argentei annuli sigillo ad locum appresso. Sandaracha cum galbano & butyro, sive adipe caprino suffita, scorpios & omnia reptilia fugat. Si quis scorpiones in oleo coquat & locum à scorpione percussum inungat, dolorem sedabit, ictumque curabit. *Diophanes.*

Scorpiones ut domicilia non obrepant.

Scorpio in domicilia non obrepit, quoties coryli nucula laquearibus appensa cohærebit. *Plutarchus.*

Ad scorpiones fugandos, & interimendos.

Si locum in quo versantur, surculo aut ramulo veri heliotrophii circumscripseris, illos hinc egredi posse negat *Plinius.* Si verò herba ipsa imponatur, aut respergatur, protinus emori tradit. Idem fieri ajunt tractu radicis herbæ, quam *scorpionidem* dicunt: imò verò à scorpione minimè lædi, qui herbam gestabit. Afri promittunt ad manipulum ocymi cum cancris decem marinis, vel fluviatilibus tritum, à proximo omnes convenire. Tradunt iidem, si à scorpione quispiam percussus, asino insideat, spectans ad ejus caudam, perniciosum sessoris virus in asinum transire. Indicium erit, si deflaverit, & pepederit asinus. *Mizaldus.*

Scorpiones ut innocenter tractes.

Si quis ſideritim, vel ſcorpium herbam tenuerit, ſcorpios innocenter tractare poterit. *Tarent.*

Ad ictus ſcorpionum.

Sic ſcorpionibus contrarius eſt ſtellio, in tantum, ut viſu quoque pavorem eis afferat, & torporem frigidi ſudoris: itaq; in oleo putrefaciunt & interficiunt, cum eo ictus inungentes ſcorpionum. *Corn. Agrippa de Philoſophia occulta.*

Crocodilus ut reddatur immobilis.

Si quis crocodilum ibidis penna tangat, immobilem reddet. *Idem Agrippa.*

DE SECRETIS CIMICUM.

CAP. XXII.

Cimices necantia.

Pix liquida, & ſylveſtris cucumeris ſuccus in lectos miſſa cimices necant. Similiter & ſcilla confecta, atq; aceto trita, ſi inde lectus per ſpongiam illinatur. Similiter citriorum folia cum oleo coquito, & lectorũ commiſſuras illinito. Aut fel tauri, aut hirci, acri aceto dilue, indeq; lectum & parietes illine. Idem contingit, ſi oleum antiquum, & ſulphur vivum triveris, ac lectis illeveris. Non erunt cimices, ſi glu[illegible]n piſcium coctum, grabatis illeveris. Eos verò, qui jam [illegible]ut perdes, ſi amurcam coctam felle bubulo mixtam cum oleo ipſis adſperſeris. Aut hederæ, aut capparis folia oleo diſſoluta lectis illeveris. Hoc medicamine, etiam qui in pariete ſunt cimices tollentur. Efficax autem pharmacum præparatur hoc modo: Staphidis ſylveſtris acetabulum, ſcillæ in tenues partes ſectæ tantundem, aceti acris cochlearium unum: ſimul teruntur hæc, deinde calefiunt, & ſic locus illinitur. Et cedriæ partem unam, paſſi partibus quatuor permiſces, ac illines. Idem facit, & capræ aut vituli fel, cum pari modo paſſi ac aceti. *Didymus.*

Ad cimices perimendos.

Cimices ſuffitu hirundinum necantur, ſi grabatum operimentis contegatur, ut vapor tranſpirare non poſſit, & viceverſa, hirundines interficiuntur cimicum ſuffitu. Scolopendra etiam ſiccata, & ſuffumigata idem facit. Et hederæ folia trita ammixtis hirundinibus decem. *Florentinus.*

Cimices ut perimendi.

Pedes leporis aut cervi circa fulcra lecti alligati, juxta dorſum,

dorsum, quo te reclinas non sinunt cimices nasci. At verò in profectionibus, si vas aqua frigidâ plenum sub lectum posueris, cimices te non contingent dum dormis. Etenim calidæ effusio, qua omnes utuntur, eôs quidem qui occurrunt, perdit: verùm non est impedimento, quò minus velociter regenerentur. *Democritus.*

Ad cimices.

Facias fumigium cum fimo bovino, & fugabit cimices *Innominatus.*

Ad cimices necandos probatum.

Accipe absynthii, rutæ, olei communis, aquæ singulorum quantum sufficit, coquantur omnia benè usq; ad consumtionem aquæ, deinde coletur oleum, cui misceatur axungiæ quantum satis est, & fiat unguentum, quo lecticarum juncturæ inungantur. *Alexius.*

Aliud ad cimices interficiendos expertum.

Accipe axungiæ porcinæ, argẽti vivi, singulorum quantum satis est, misceantur optimè, & fiat unguentum, quo lecticarum juncturæ & rimæ inungantur. Idem facit tinctura sulphuris, de qua suprà in capite formicarum mentionem fecimus. *Idem.*

Ad cimices.

Recipe absynthii M. j. ellebori albi unc. j. Coquantur in lixivio, usq; ad tertiæ partis consumtionem, quo juncturæ lectorum inungantur. *Roscellus.*

DE SECRETIS PULICUM.
CAP. XXIII.

Pulices quomodo perimendi.

SCROBEM facito, & rhododaphnes contusas in ipsum mittito, isticq; omnes concurrent. Absynthium, aut cucumeris sylvestris radix, aqua marina irrigata, ac respersa, pulices necãt. Disperdit autem ipsos penitus melanthium aqua maceratum, ac respersum. Aut conyzæ coctæ decoctum irroratum. Disperdit eosdem similiter semen sinapis, & rhododaphnes, ambo fervefacta, & in domo respersa. Calcẽ vivã cribrato, & postquã locũ verreris, inspergito, indeq; necabũtur. Idẽ continget ex amurca pavimentis assiduè irroratis. Cyminum itẽ sylvestre tritum, ac aqua mixtum, & seminis cucumeris sylvestris drach. x. triti & in aquam demissi, indeq; domo respersa pulices cremare faciunt. Idem chamelçæ radix, & populi nigræ folia tusa, &

aquâ macerata, & tribulus ex aqua cocta. Pulices etiam muria acris respersa, & aqua marina enecat. Quòd si in medio domus quis pelvim deponat, & circulum machæra penitus ferrea circumscribat (præstat autem ad hāc rem machæra, quâ homo occisus est) & reliquam domū prӕterquam locum circumscriptum cremore staphidis sylvestris, aut lauri foliorum tusorum conspergat, aut etiam muria, aut aquâ marina cocta, omnes pulices in pelvim congregabit. Fictile quoque vas defossum, ita ut labra æqualia pavimento habeat, & adipe taurino oblitum, omnes pulices in sese congregabit, etiam eos, qui adhuc in palliis delitescunt. Sub lecto parvulū scrobem facito, & in ipsum sanguinem caprinum mittito, congregabitque pulices isthic, & ex aliis vestibus ad se alliciet, ac evocabit. Cæterùm ex amphimallis, & densissimis tapetibus, in quibus plurimi pulices delitescunt eximi ac evocari possint, si sic in urna aut dolio ipse sanguis caprinus deponatur. *Pamphilus.*

Ad pulices & cimices necandos.

Absynthium, ruta, abrotanum, mentastrium, saturegia, juglandis folia, filix, pseudonardus, quæ nobis lavendula dicitur, nigella, coriandrum viride, psyllum, anagyris: omnia, vel aliqua culcitris supponantur: aut coquantur in aceto scillitico, ac inde toralia conspergantur. *Alexius.*

Aliud ad pulices & cimices ejusdem.

Decoctio tribulorum, aut persicariæ, aut colocynthidis, aut rubi, aut foliorum caulium, sparsa per domum, fugat eos.

Pulices omnes in unum locum ut conveniant.

Inunge parvum baculum ex pinguedine ericii, & planta eum in medio cubiculi, & omnes pulices baculo adhærebunt. *Alexius.*

Adversus pulices.

Si sanguis vel pinguedo ursi in scrobe aut vase sub lecto ponatur, convenient in eo loco pulices, ac morientur. *Arnoldus de Villanova.*

Ad pulices.

Cum lixivio & lacte caprino simul mixtis, cubicula inspergito.

Pulices quomodo depellendi.

Rec. Lupinorum fabas, & absynthium, quæ duo in aqua coquantur, quâ cubicula inspergantur. Idem præstat

aqua,

aqua, in aqua absynthium, colocynthis, folia persici, verbena, & coriandrum fuerint cocta. *Fallopius.*

Adversus hortenses pulices.

A' pulicibus plantæ non lædentur, si naturali auxilio erucam herbam pluribus locis admiscueris. Juvat etiam acre acetum, succo hyoscyami contemperatum, & bestiolis illis respersis. *Anatolius.*

DE SECRETIS PEDICULORUM.

CAP. XXIV.

Ad pediculos palpebrarum.

PALPEBRAE cum aquâ maris, vel aquâ salsâ, aut sulphureâ fricentur, aut epithymentur: aut ex aceto scyllitico cũ alumine & aloe liniendo pilos palpebrarum. *Alex.*

Ad pediculos pudendorum.

Accipe pomum ad mollitiem coctum, & mundatum à corticibus seminibusque, argenti vivi parum; misceantur simul ad formam unguenti, quo partes pediculosæ inungantur, & morientur. *Ab Italo quodam.*

Ad pediculos & lendes capitis.

Interficit eos hoc unguentum: Accipe
Olei communis unc. iij.
Ceræ unc. j.
Staphisagriæ,
Argenti vivi extincti cũ saliva jejuni, sing drach. iij.
Fiat unguentum, quo ungatur loco saponis, quando caput lavatur. *Bayrus.*

Alind ejusdem ad pediculos & lendes.

Accipe Sandarachæ nitri, singul. drach. j. staphisagriæ, drach. ij. cum aceto & oleo confice, & unge. Helleborus albus, & nitrum, & staphisagria, & oleum de serbin, & conjunctim & divisim valent, & sumach, radix lapathi acuti, & oleum.

DE SECRETIS COCHLEARUM.

CAP. XXV.

Ad limaces.

QUÒD ad limaces attinet, si vel amurcam recentem, vel ex caminis fuliginem illis resperseris, oleribus non minus cõmodabis, quàm si inter illa cicer conseveris, ad hortensium multa portenta utile. *Mizald.*

DE SECRETIS ERUCARUM.

Cap. XXVI.

Adversus erucas.

Quòd ad erucas & campas attinet, sunt nonnulli qui resperso ficulneo cinere illas persequũtur; sunt qui in hortis scillam areatim serant, aut hinc inde suspendant. Alii fluviatiles cancros clavis, pluribus locis affigunt. Quæ si obstinatè restiterint, & præscriptis auxiliis pugnaverint, hâc oppones machinam. Urinam bubulam, & amurcam æqualiter mista, igni, donec ferveant, admovebis, & ubi refrixerint, illorum imbre olera ac arbores consperges: quod Anatolii est experimentum. *Plinius* virgis sanguineis, quæ his sunt obnoxia tangenda præcipit. *Palladius* fusticulos, vel fasciculos, alliaceos sine capitibus, per omne horti spacium comburit. Adhæc vespertilionum stercora, ut nidor è fumo pluribus locis excitetur. Quæ res præstantissimum habet miraculum. Easdem tradit *Plinius* ab oleribus arceri, si cicer unà seratur, & illis remisceatur: aut cancri ramis arborum à cornibus locis pluribus suspendantur. Nasci quoque prohibentur, imo verò præsentes collectim perduntur, ex Græcorum observatione, si aliquot de vicino horto sublatas, in aqua cum anetho coxeris, eaque perfrigerata herbas aut arbores resperseris, quæ nidulantes erucas, & ad fœtum incubantes, sustinent. Sed valde cavendum erit, ne aqua illa faciem, vel manus contingat. Porrò remedium certum, ac paratu facile erit, si circa arborum crura, aut arborum brachia, bitumen & sulphur incendas. Vel fungos sub nucis arbore nascentes, fumum dare ibidem cogas, galbanúmve aut caprarum ungulas, vel cervinum cornu, à venti flatu aversus, comburas. Sunt qui cinerem urtigineum per triduum in aquam mittant, qua postea olera, & arbores copiosâ aspergine lustrant. Multi in ficulneo lixivio projicienda semina præmacerant. Nostrates hortensium coloni, arte admodum facili easdem sic hodie passim expugnant. Ubi apricis locis illæ post pluvias incesserunt, matutinis horis frutices olerum, aut ramos arborum succutere solent: sic enim dum adhuc nocturno torpent frigore, facilè decidunt, nec ampliùs ad superiora pertreptant; præbentque occidenti viam admodum pronam, ac præsentem. Cæterùm si cujuscunque generis animalcula

oleribus,

oleribus, & arboribus nocentia perdere voles, Diophanem Græcum ausculta. Ventriculum vervecis (inquit) recentissimè mactati, & suis adhuc sordibus excrementitiis pleni, diligenter tibi comparato: eumque spatio illo, quo bestiolis scatet hortus, terra leviter adobruito. Peracto biduo, ibi blatas, & animalcula alia gregatim cōgesta reperies: quæ vel aliò deportabis, vel eo loco altissimè defodies, ne resurgant: id cum bis, vel tertiò feceris, genus omne, quod nocebat, extingues, ac verè perdes. Rustici apud nos paleis intortis arborum truncos armant, & crura coronant: quibus summa arborum petentes erucæ implicantur, ac veluti objectis laqueis, & compedibus, vel profligantur, vel sic à cœpta via actu tum revocantur. *Hæc ex Mizaldo de Secretis hortorum.*

Adversùs erucas.

Animalia noxia ab oleribus arcentur aquâ insolationis dierum decem cancrorum, aut pagurorum. *Card. de Subtil.*

Adversùs hortensium animalcula.

Stercus omnium optimum herbis ac oleribus censetur esse cinis tenuissimus, natura calidus. Nā pulices hortenses, vermes, erucas, limaces, ac animalcula alia, stirpes depopulantia, occidit, vel abigit. *Mizald.*

DE SECRETIS SERPENTUM.

CAP. XXVII.

Adversùs serpentes auxilia & secreta.

FLorentinus rerum agri interpres, apud Græcos summus, & diligens, scribit, serpentes in hortis, aut alibi nequaquam stabulaturos, si absynthium, aut arthemisiam, abrotanúmve per ambitum plātaveris, vel in angulis commodè disposueris. Qui si alicubi versari fuerint assueti, suffitu radicis lilii, aut cornu cervi, vel ungulæ caprinæ actu tū abigi tradit. *Palladius* omni austeritate eosdem fugari, nocentesque spiritus, graveolentis fumi innocentiâ exagitari scribit. *Democritus* mori penitus affirmat, si quercina folia superinjiciantur, aut si quis jejunus in illorum os expuerit. *Apuleius* arundine semel duntaxat percussos obstupescere contendit: sæpius verò roborari. *Tarentinus* Græcæ agricolationis peritus, eum à serpente affici posse negat, qui succo raphani oblitus fuerit, aut raphanum ipsum gustaverit. Quòd *Athenæus* & *Galenus* cum plerisque aliis, malo medico, seu citro ascri-

bunt, & pulcherrimâ historiâ confirmant, Sed serpenticidam Florentinum rursum audire molestum non erit. Serpentes (inquit) nunquam accedent, ubi cervi adeps jacuerit, aut centaureæ radix, aut gagates lapis, aut aquilæ, vel milvi stercus; fugabiturque omne reptile, si nigellam, pyrethrum, Galbanum, cervi cornu, hyssopum, sulphur, peucedanum, & caprarum ungulas miscueris; deinde triveris, & acetum acerrimum fuderis: compositisque ex ea miscellanea sphærulis, fumum ac vaporem excitaveris. Nam diffuso per aërem rerum istarum nidore, reptile quodvis, ac si flagello ageretur, procul fugere, vel expirare animadvertes. Quidam prodiderunt, punicæ ramum venenata omnia, nedum serpentes, fugare. Quapropter stragulis consultò imponi solet iis ædibus, in quibus versari solent serpentes, & venenosa quævis animalcula. Quorum agmina in unum locum, ceu pisces in nassam, idem Florentinus cogebat, dolio à salsamentis inveterato, & circa hortum, agrum, aut locum alium, serpentibus ac venenatis bestiolis obnoxium, defosso. Nam in id reptile omne confestim accedebat, accedensque ultrò illabebatur. *Plinius* de silere loquens hæc tradit: Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculumque rustici ob id ex eo gerunt & circumferunt. Cæterum experimento certissimo probatum, & confirmatum est, ustis & accensis coriis, quæ veteramentorum sunt, serpentes efficaciter fugari: neque eos modò, qui in hortis, agris, aut domibus oberrant, sed qui in hominum corpora ingrediuntur, dum per æstatem alto somno oppressi, aperto ore in campestribus obdormiunt. Quod Marcus Gatinaria Medicus celebris memorat accidisse cuidam homini, suo tempore. Cui cùm frustrà adhibita essent innumera medicamenta, & præsidia, alioquin efficacissima, de omnibus præsentissimum & mirabilissimum fuit veteramentorum fumus, & nidor infundibulo haustus, & exceptus. Nam cùm primùm immanis fera (erat enim vipera prægrandis) fumi nidorem præsensit, visa est à circumstantibus egredi per anum, magnâ omnium admiratione, & incredibili stupore. Quod hic scriptum, & annotatum volui, ceu secretum magnum, & paratu facile multisque profuturum. Sed hic non est omittendum, quòd serpentes ignem valdè oderunt: non solùm, quia oculos illorum hebetat, sed quòd natura ignis veneno adversatur. Oderunt etiam

validum

validum odorem jaculantia, qualia sunt allia & cepæ. Amant sabinam, hederam, & fœniculum: sicut bisontes salviam, & viperæ erucam. Omnium pessimè, & infensissimè aversantur ac oderunt fraxinum, adeò ut ne matutinas quidem occidentalésve umbras ejus, quàm sunt longissimæ, attingant, sed procul fugiant. Quin experti prodimus (inquit Plinius) quòd si gyro ex fraxinea fronde claudantur ignis & serpens, in ignem potiùs, quàm fraxinum statim fugiet ille: mirâ naturæ benignitate, quę priùs quàm serpentes prodeant, ficuti florere fraxinū permittit, ita ante cōditos folia nequaquam deponere sinit. *Virgilius*, omnis eruditionis parens, cedro vel galbano incensis, illos persequitur & exagitat.

Disce (inquit) *& odoratam stabulis incendere cedrum,*
Galbaneoque agitare graves nidore chelydros.

Hæc Mizaldus ex Priscis suprà nominatis.

Ad serpentes stupefaciendos.

Aristolochia rotunda cum campestri rana diligenter trita, additâ atramenti scriptorii parte aliquâ, facit ut serpentes ceu mortui ilicò subsistant, & hæreant, si ex illa miscellanea aliquid scribatur, & coram illis projiciatur. *Autor Albertus.*

Serpentes ut absque periculo tractari possint.

Succus raphani, perunctis eo manibus diligenter, facit ut tutus tractare possis serpentes. *Cardanus ex Tarentino.*

Ad ictum seu morsum serpentum.

Si à serpente quispiam demorsus fuit, nisi febricitet, bibat succum è foliis fraxini, vino albo generoso exceptum: foliisque ipsis tegat morsum: miraculum à multis felici successu probatum & expertum demirabitur. Nec temerè; nam certam contra serpentes *antipathian* habet fraxinus. *Mizaldus.*

DE SECRETIS OSSIUM.

CAP. XXVIII.

Ossa ut molliantur.

REFERUNT, ossa molliri succis apii, millefolii, raphani, prassii cum aceto, si in his immersa, fimo obruantur equino. *Cardanus.*

Ossa ut dealbentur.

Ossa dealbantur mirum in modum decocta cum aqua

& calce, si perpetuò despumaveris. *Idem.*

Ossa ut mollia reddantur.

Rec. Vitrioli Romani.
Salis communis, sing. ana quantum satis est.

Trita destillentur aquaq; ad usum servetur. Cùm uti voles, ossa in dicta aqua macerentur, & mollia reddantur. *Isabella Cortese.*

Ossa viridi colore tingenda.

Rec. Aceti acerrimi mensuram j.
Viridis æris,
Limaturæ orichalci ana unc. iij.
Rutæ M. j.

Terenda triturentur, contundẽda contundantur, & misceantur: in quo ossa per dies xv. macerentur. *Isabella Cortese.*

Ossa alba nigro colore tingenda.

Rec. Lithargyrii,
Calcis vivæ ana unc. vj.
Aquæ fontanæ quantum sufficit.

Misce. In hac aqua ossa coquantur, & nigro colore tingantur. *Isabella Cortese.*

Ad tingenda ossa quævis, & ligna, probatum.

Accipe acetum fortissimum, ponatur in vase vitreo, cui addantur limaturæ æris, vitrioli Romani, aluminis, floris æris, singulorum quantum satis est. Misceantur, & relinquantur sic per dies septem: deinde ad ignem bulliant in vase recipiente ossa, vel ligna, addendo parum aluminis, & quo volueris colore tingentur. *Alexius.*

Ad ebur emolliendum.

Si ebur molle ad omnem impressionem emolliendam vis facere, elixatur in aqua cum radice mandragoræ sex horis ad minus, & fiet molle sicut cera. *Idem.*

Ad ebora polienda.

Sed ne omittamus, quod ebora perbellè expolire fertur, & salis cumulos in aqueam salsuginem transmutare, & redigere, si raphanis consepeliatur. *Mizaldus.*

DE SECRETIS CORNUUM.

CAP. XXIX.

Cornua ut molliantur.

Est & chymicæ artis opus mollire cornua, quod longâ coctione fit, addito præsertim cineris modico in

aquam:

aquam: contingit hoc non ante octavam horam, fiunt ex his capuli ac manubria gladiorum, pectines, latrunculi. Aromentariæ autem pyxides, thecæ, vasaque alia etsi eodem modo fiant, aliud tamen est Gallorum hac in arte inventum, ac longè præstantius. *Cardan.*

Cornua quomodo denigrentur.

Manifestum est, quod aceto & aquā ardente, ac calchanto cornua frigida, vel molliter tepida denigrātur. Adduntur etiam quæ coloris substantiam retineant. *Cardan.*

De Secretis Pilorum, vide suprà de secretis Equorum.

DE SECRETIS LIBER VII.

De homine dictum est hactenus, quantū secretorū nobis exponendorū ratio postulavit. Cùm itaq; de reliquis etiam animalibus nobis agendum sit, hoc libro eorum animalium secreta proponemus, quæ in aquis degunt, sed sequenti volucrum, & eorum quæ aëris attractione, vitam sustentant.

DE SECRETIS PISCIUM in genere. CAP. I.

ACCIPE Origani, thymbræ, sambuci sing. drach. iij. corticis thuris, myrrhæ, sinopidis, sing. drach. viij polentæ vino odorato dissolutæ minam dimidiam, hepatis porci assati unc. iij. adipis caprini tantundem, allii tantundem. Singula seorsim tundito, deinde arenam tenuem ammisceto, & horam j. aut alteram in locum antea immittito, retiaque circundato. Alii delphinium herbam masculam contusam & cribratam immittentes provocant pisces, ut manibus prehendant. Quidam allii minam dimidiam, & sesami torrefacti tantundem, pulegii, origani, thymi, sambuci, thymbræ, staphidis sylvestris sing. drach. xxxij. polentæ minam alicæ tantundem, corticis thuris drach. xvj. cum terra & furfuribus commiscent ac injiciunt. *Florent.*

Pisces omnigeni, ut in unum locum miscentur.

Accipe sanguinis bovini, sanguinis caprini, sanguinis ovini, stercoris bovini tenuium intestinorum, stercoris caprini tenuium intestinorum, stercoris ovini tenuium intestinorum, thymi, origani, pulegii, thymbræ, sambuci, allii, vini odorati fecis, sing. part. j. adipis aut medullæ eorundem animalium, quantum satis videbitur. Omnia singulatim, aut simul contundito, in massas redigito, easque in locos ante horam injicito, retibusque eosdem cingito. *Democritus.*

Fluviales pisces ut capias.

Accipe adipis ovilli, sesamini torrefacti, allii, vini odorati, origani, thymi, sambuci aridi, singul. moderatas portiones tundito, & pane exceptas, injicito. *Didymus.*

Ad omnes pisces capiendos.

Accipe sanguinem capræ nigræ, vini odorati fecem, polentæ massam, simul misceto, & pulmonem capræ tenuissimè concisum, simul subigito, ac utitor. *Democr.*

Pisces ne quis capiat.

Si circum funiculum piscatorium salem asperseris, nemo piscem venabitur. *Idem.*

Ad pisces capiendos inescatio.

Accipe siluri virosi unc. j. paphorum fulvorum volatiliũ, anisi, casei, caprini, sing. drach. iv. opopanacis, drach. ij. sanguinis porcini, drach. iv. galbani drach. iv. Omnia diligenter terito, & simul mixtis vinum sincerum austerum affundito, & collyria instar suffimentorum formato, atq; in umbra siccato. *Tarentinus.*

Ad fluviales pisciculos capiendos inescatio.

Accipe sanguinem vituli, & vitulinas carnes valdè concisas, in vas fictile mittito, ac sinito per dies decem, postea pro inescatione utitor. *Idem.*

Inescatio, quâ pisces in promtu habentur, ejusdem.

Polentam subige, & massas inde factas, ipsis objice.

Ad pisces pelliciendos.

Semina rosæ cũ grano sinapis, & pede mustelæ circa retia posita, aut his appensa, pisces ad se pelliciunt. *Albertus.*

Ad pisces capiendos.

Cicindelas, id est, muscas noctu lucentes in cucurbita vitrea igne lento destillato, donec aqua omnis exierit: deinde aquâ extractâ, unà cum argenti vivi unciis quatuor

in

in phialam, vel aliud vas vitreum rotundum, & optimè obturatum, ne aqua ingredi queat, ponatur. Quo facto, vas in rete aliquo collocetur diligenter, ne frangatur: deinde cùm in aquis demersum fuerit, ita splendebit, ut pisces, lumine allecti, cumulatim concurrant. *Alexius.*

Ad alliciendos pisces.

Si urtica cum pentaphyllo teratur, & cum succo sempervivi, seu aizoi, & ex eo manus inungantur, projiciaturq; magma in aquam piscosam, missæ manus in eam piscium agmina ad se allicient. Idē fiet, si in piscatoriam fiscellam, vel sagenam, aut reticulum imponantur hujuscemodi miscellanea. *Hermes.*

Pisces quomodo alliciendi.

Pisces agminatim confluent, pacato flumine, aut maris littore, si aquam decoctionis aristolochiæ rotundę admixtâ calce respferseris. Quod si ejusdem pulverem degustent, velut exanimati supernatantes comprehendentur. *Plin.*

Ad pisces capiendos.

Si ex cocculis ab oriente allatis, cum cymino, caseo vetustissimo, farina tritici & vino in spissamentum coactis, formētur sphærulæ magnitudinis pisi, & piscosis omnibus quietâ aquâ, injiciantur, quotquot pisces degustabunt, earum illicò stupefacti, & velut inebriati ad ripas dissilient, & ita manibus capi facilè poterunt. Experientiâ multoties probatum est. *Ex Mizaldo.*

Pisces ut facilè capiantur.

Pisces cibo capiūtur: cibus igitur quatuor debet habere conditiones: ut sit odoratus: nam procul allicit eos; qualia sunt anisum, panacis succus, & omnibus melius cyminum. Sit jucundi saporis, ut edentes invitet, & fallat: talia sunt sanguis, præsertim suillus: caseus præcipuè caprinus: panis, maximè triticeus: papiliones, melioresq; inter eos fulvi. Sit caput feriens, ut celeriter vim veneni ad illud ferat: ut aqua ardens, fex vini. Sit demum veneficum, quod attonitos reddat: ex quo genere est calthæ flos (calendulam vocāt) quòd singulo mense floreat: nam herba hæc, cujus lutei sunt flores in frusta concisa, prægrandes etiam horæ spatio reddit attonitos: Est calx, quæ etsi aquam corrigat, occidit tamen pisces. Est tithymali cujuscunque succus, est utraque nux vomica, & quæ *methel* seu *somnifera* dicitur. Sed nihil præstantius eo fructu, qui ex oriente vehitur, *quem vocant cocculum:* nigra bacca est, persimilis lauri-

rinæ

rinæ, ſed minor ac rotundior. Compoſitio noſtra ad piſces capiendos experta. Baccarum orientalium, ſive coccularũ quadrans unciæ, cymini & aquæ ardentis, ſing. ſextans, caſei uncia, farinæ unciæ tres digerantur contuſa in paſtillos. *Cardanus de Subtil.*

De Naſſis.

Retrimentum, quod ab expreſſa myrobalano reliquum eſt, ſtercus humanum, panem putum, ſingula ſeorſim terito, indeque hæc tria ſimul miſceto, & in naſſam mittito, utitor & ſuccedet. *Tarentinus.*

Aliud de Naſſis.

Ineſcatio, velut ſcriptum reperi, Ichthyophagorum quâ piſcantur, cape opercula ſive teſtas, & carunculas in petris naſcentes, & cum his venare. *Idem.*

Ad capiendos omnis generis piſces, omni tempore.

Accipe nardi celticæ folia iv. cyperi unum, ſmyrnii magnitudine fabæ Ægyptiæ, cumini, quantum tribus digitis prehendi poteſt, ſeminis anethi puſillum tuſa ac cribrata in harundinem indito. Viſu verò expetiente, lumbricum ſive inteſtina terræ ablue, & in vaſculum mitte, & ſoleam de loco humidam in manum exprime, & ex pharmaco, quod ſatis eſt, admiſce, & adjectis lumbricis ad maſſam tere, & ineſca. *Idem.*

Ut piſces in mari in unum locum conveniant.

Accipe teſtas marinas iij. quæ circa petras naſcuntur, & expreſſa ipſorum carne, in teſtam ipſorum inſcribe ſubſcripta, & è veſtigio videbis piſces in unum congregatos, ut admireris. Sunt autem nomina: Jao, ſabaoth, hoc nomine Ichthyophagi utuntur. *Idem.*

DE SECRETIS PISCIUM, CAP. II.

Ad magnos piſces capiendos, omniaque marina, velut glaucos, orphos, & ſimiles.

GALLI teſticuli cum nucibus pineis torrefactis ac tritis commiſcentur, ita ut ſint teſticulorum drach. viij. nucum pinearum drach. xvj. teruntur autem in farinæ ſpeciem, fiuntque collyria, quorum eſca piſces illectantur. *Tarentinus.*

Ad

Ad mullos ſcarosque magnos capiendos.

Accipe phlœni fluvialis carnis drach.viij. lentis integræ torrefactæ drach.viij. ſquillorum fluvialium drach.iv. malabathri drach.j. trita hæc, albumine ovi gallinacei excipe, & collyriis utere. *Idem.*

Ad murenas capiendas.

Accipe ſiluri fluviatilis drach.xvj. ſeminis rutæ ſylveſtris drach.viij. adipis vituli drach.viij. ſeſami unc.xvj. ex tritis collyria facito ac utitor. *Idem.*

Ad polypos ac ſepias capiendas.

Accipe ſalis ammoniaci drach.xvj. butyri caprini, drac. viij. terito, & collyria liquida facito, eaque ſeminibus, aut linteis non fimbriatis illinito. Sic circum depaſcent, & non diſcedent. Tu verò celeriter attrahe & locuſtas, & murices, & quæcunque habes in ſcapham mitte. *Idem.*

Teſtudines & teſtacea quomodo capienda.

Accipe ſalis ammoniaci drach.vj. cepæ drach.j. adipis vituli drach.vj. ferramenta forma fabarum facito, eaque pharmaco illita admoveto, & ſponte ad odorem progrediuntur, ſeque ipſa tradent. *Idem.*

Ad mugiles capiendos.

Accipe hepatis thymi drach.iv.
Squillorum marinorum drach.viij.
Seſami drach.iv.
Fabæ freſæ drach.viij.
Hamiarum crudarum drach ij.

Trita hæc, ſapa adſtillata excipe, & collyriis inde formatis inescationis loco, utere. *Idem.*

Aliud, ad mugiles marinos capiendos.

Accipe arietis membrum, in ollam crudam mitte, & alia olla impoſita obturato, ut nullibi tranſpirationi ſit locus, & in fornacem vitriariam mitte, ut aſſetur, a matutino in veſperum, & reperies ipſum molle redditum velut caſeum, ex eo itaque ineſcabis. *Idem.*

Ad capiendos mugiles marinos, ſcaros, mullosque ejuſdem.

Accipe ſepiarum teſtam cum ſiſymbrio viridi, quod eſt muſcus & aqua & polline, & caſeo bubulo, mixta, utere.

Ad mugiles marinos capiendos.

Accipe folii malabathri pilulam unam, piperis grana x. melanthii grana iij. floris junci odorati, allii internæ par-

tis

tis parum quid. Omnia trita misceto, deinde medullamq panis puri in vini Mareotici hemina una madefacito, aridaque eo excipito, unitisque inescato. *Idem.*

Ad mugiles capitonesque.

Accipe panem ex polline, & caseū caprinum, & calcem vivam, misce simul, tundeque, ac marinam aquam affunde, collyriisque inde formatis inesca. *Idem.*

Ad pagros marinos capiendos.

Accipe melanthii decoctum cum locustis & lumbricis, tere, additoque polline frumenti, & affusa aqua, ad mellis spissitudinem redige & utere. *Idem.*

Thynni quomodo capiendi, ex eodem.

Accipe nuces juglandes, ad cinerem exurito, & cum majorana terito, & cum pane puro aquā madefacto, ac caseo caprino in massas cogito, atque utitor.

Ad cerros capiendos, ejusdem.

Accipe allium tritum cum pane, & caseo vitulino, ac caprino, & polline tritis simulq; mixtis, in mässas redige, & locum inesca.

Pastinaceæ marinæ, ut capiendæ.

Accipe hirundinis fimum, & cum similagine madefactum subigito.

Aliud.

Lactucæ semen coquito, affusoq; butyro, & similagine, simul terito.

Ad Salpas.

Accipe muscum viridem ex petra, in oleo coquito, eoq; inescato. *Idem.*

Ad glaucos capiendos.

Amias & pulchros itemq; alosas assato, ipsosq; exossato, & adjecto musco, & hordei farina crassiore, massas facito, eisque inescato. *Idem.*

Ad Trachuros, Malanurosque capiendos.

Asininum stercus in coriandri succo madefacito, & cum similagine massas inescatrices facito. *Idem.*

Ad polypodes ejusdem.

Vocarim, mormyros, aradas, circumligato, & inescato.

Ad Sepias capiendas.

Fecem vini sine aqua cum oleo terito, & ad locum progressus in mare mittito, ubi videbitur Sepia atramentum dimisisse. & progredientur in locum, in quo apparuit oleum, & sic ipsas prehende. *Idem.*

Ad Locustas capiendas.

Mormyrum ad robustum quiddam alligato, & puras numero decem terito, modicoque musco admixto, in petram exponito, & sic prehendes. *Idem.*

Ad capiendos Melanuros, ex eodem.

Hepar caprinum accipe, eoq; hamos tuos inesca. Si verò aliam quandã prædam in mari reperimus, Itemq; ad multos alios pisces, ungulâ caprinâ, aut asininâ pro esca uteris.

Ad gryten fluvialem capiendum.

Accipe furfuris hordeacei minas duas, lentis integræ chœnicem unam, misce, & garo syncero sufficienti macera, & sesami chœnicem adde, indeq; paululum disperge, & circum circa objice. Simul enim ut disperseris, omnis tenuis gryte adveniet, imò etiamsi stadiis quinq; absit in unum convenient omnes. Cæterùm magni pisces ab odore diffugient. Sic igitur utaris, & succedet. *Idem.*

Ad porcos capiendos.

Accipe sesami drach.iv. capitum alliorum drach.ij. coturnicis salsæ carnis drac.ij. opopanacis drachmam unam, excipe parietum gymnasiorum stigmentis, & collyriis inde formatis, utitor. *Idem.*

Ad capiendas anguillas.

Accipe scolopendræ marinæ drach.viij. squillorum fluviatilium drach.viij. sesami drach.j. excipe, utere. *Idem.*

Anguillæ ut reviviscant.

Anguillæ defectu aquæ mortuæ reviviscunt, si corpore integro existente ponantur sub fimo in aceto, & addatur de sanguine vulturis, post paucos dies omnes recuperant vitam. *Cornelius Agrippa.*

Cancri quomodo capiuntur.

Cancri capiuntur virgulis divisis in summitate, quibus intestina aliqua, aut ranarum corpora inserta sint, ordine dispositis, juxta gurgites, aut loca quæ habitare solent, denis duodenísve: inde reticulo circumit piscator virgas singulatim elevans, subjectoq; reticulo, cùm cancer non adeò celeriter possit se explicare, decidit in reticulum. Ita piscator magna cum voluptate centum aut ducentos refert domum bene robustos, & vivaces ac magnos: nam parvi ad escam sublimem non tam facilè accedunt, sed & quæ avertant. *Cardanus.*

Ad cancros capiendos.

Accipe ranas, in partes divisas, quas in plures immitte

nassas: colloca in loca, ubi cancri degere solent, & ingredientur nassas. *A' quodam piscatore.*

Ad ranas congregandas.

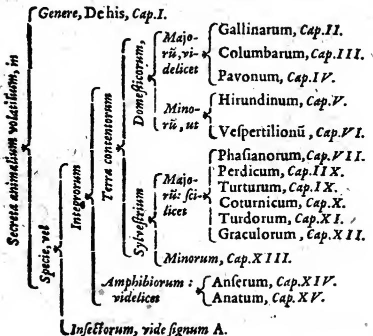
Referunt sepulto capræ felle, ranas ad illum congregari. *Agrippa.*

Ad molestum ranarum clamorem.

Cessabit ranarum garrula coaxatio, ac nocturnus ululatus, & clamor plerisque ingratus ac molestus, si lacuum, & fluminum ripis, ubi inhabitant, accensa adhibeatur una lucerna, vel plures, pro loci amplitudine, & ranarum copia, quemadmodum *Aphricanus* in Geoponicis testatur, & nos Parisiensi cuipiam præsidi de illarũ molestia conquerenti, certo & optato experimento confirmavimus. *Mizaldus.*

DE SECRETIS ANIMALIUM AERIUM seu volatilium.

LIBER IIX.

A. Insecto-

A. Insectorum: ut

- Apum, Cap. XVI.
- Fucorum, Cap. XVII.
- Vespareum, Cap. XIIX.
- Muscarum, Cap. XIX.
- Curculionum, Cap. XXI.
- Locustarum, Cap. XX.

DE SECRETIS ANIMALIUM volatilium in genere.

CAP. I.

Ad aves congregandas.

VISCUM quercinum sylphio conjunctum, & ad arborem quampiam cum hirundinis ala suspensum, aves ad se congregat. *Albertus.*

Ut aves manibus comprehendas.

Accipe grana quævis in fece vini, & succo cicutæ imbibita, & avibus objice: omnis avis, quæ inde gustat, inebriatur, & perdit vires. *Idem.*

Avicularum jucunda educatio.

Docentur mirum in modum aviculæ canere, & maximè carducles. Filum pedi annectitur, sicque alligatur semicirculo ligneo, semicirculus speculi tabulæ intruditur, alius infrà ambitu majore, ita ut ascendere descendereque possit: ludit cum propria imagine, sibi similem in speculo esse existimans, à lateribus superioris circuli, duæ parvæ sitellæ altera milio vel panico, vel nucibus: altera aqua plena, ea queratione constructæ, ut una dimissa altera trahatur: miraberis aviculæ industriam, cùm nunquam aliàs hoc studio opus fuerit ei. *Cardanus.*

Aves ut capiantur.

Veratrum album cum cibis avibus consuetis mixtum, atque eo cibo aves pastæ, moriuntur, & sic capiuntur, & tamen tutò edi possunt. Certius, quòd aviculæ si panicum, aut milium cum auripigmento albo coquatur, statim intereunt: & tum tutò eduntur: bis enim infringitur vis veneni.

Ad aves à fructibus arcendas.

Allia arborum ramis suspensa, accedentes ad fructuum deprædationem aviculas longè arcent, ut in Græcorum georgicis adnotavit *Democritus*.

Ad alites à semente fugandos.

Magi putant rubetam fictili novo inclusam, medioque defossam agro, arcere alites à semente. Verùm instante messis tempore effodiendam esse volunt, & extra limites agri abjiciendam, ne fruges fiant amaræ. *Plin.*

Aves quomodo capiantur.

Nux vomica aves reddit attonitas, si cibis earum immisceatur. Memini aliquando cornices manu cepisse, cùm inter carnes nucem illam tritam miscuissem Aviculæ si edant grana, quæ vel in fece vini cum cicutæ succo, vel in aqua ardente, vel etiam in fece sola potentioris vini, vel in decocto albi ellebori cum felle antiqui bovis, attonitæ redduntur. Quæ verò gregatim incedunt, gregatim etiam capiuntur: ut perdices, magis his anseres, omnium maximè anates. Cicuratas enim ex suo genere præcisis alis juxta aquas vallo circumducto alere oportet copioso jucundissimoq; illic cibo. Id anatibus inter reliqua est sorgum incoctum aquæ: nocte cùm cicures clamant, agrestes descendunt ad cibum: nam animalia omnia consensum habent in quatuor vocibus, cibi, venereorum pugnæ ac timoris, seq; mutuo intelligunt. Retibus igitur, quæ coopertoria vocant contractis, hærent enim palis involuta, clauduntur, ut quandoq; mille uno impetu anates captas referant. Et quanquam mirum videatur, certum tamen est, nullum esse felicius aucupium. Eliguntur verò è cicuribus, quæ colore agrestibus sint simillimæ. *Cardanus.*

Aves quomodo doceantur loqui.

Loqui docentur aves tenebris, ac lucerna, fame, ac vino, eliguntur q; juvenculæ, & lingua latiore, & ex psittacis, qui quinos habent in pedibus digitos: aptiores enim hi ad sermonem. Porrò fames præcipuum est necessitatis discendi vinculum, ut Persius dixit:

Quis expedivit Psittacum suum χαῖρε,
Picasq; docuit nostra verba conari?
Magister artis ingeniisq; largito.
Venter, negatus artifex edi voces.

Tenebræ aves magis reddunt solicitas, ac sensum & memoriam colligunt. Unde etiam homines melius in tenebris

bris recordantur & cogitant atque deliberant. Lucerna verò adhibetur, quia in exquisitis tenebris aves dormiunt, timentq;, ut sensus excutiatur, non augeatur. Tenui igitur lucernâ opus est. *Idem.*

Ad avium pediculos.

Si aves pediculis detinentur, oleo lini illito, curantur. *Idem.*

Avium voces ut intelligantur.

Si vis avium voces intelligere, associa tecum duos socios in quinto Calendas Novembris, & vade in quoddam nemus cum canibus, quasi ad venandum, & illam bestiam, quam primò inveneris, defer tecum ad domum, & præpara cũ corde vulpis, & statim intelliges voces avium, vel bestiarum, & si vis, ut aliquis intelligat, osculare eum, & intelliget similiter. *Albertus.*

Rapaces aves, ut pennas mutent.

Quòd si plumas mutare velis ac pennas, carnes muris cum pulvere pisciculorum dato; vel carnes gallinæ, serpentum carnibus nutritæ. *Cardanus.*

DE SECRETIS ANIMALIUM *volatilium in specie.*

DE SECRETIS GALLINARUM. CAP. II.

GALLINAS sic farcito. Gallinas teneras, quæ primùm parient, concludat, polline vel farinâ hordeacea conspersa rotundas faciat, eas in aquam intingat, in os indat, paulatim quotidie addat, ex gula consideres quod satis fiet. Bis in die farciat, & meridie bibere dato, nec plus aqua sita sitiet horam unam. *Cato.*

Gallinæ ut pinguescant.

In culina facias tibi fieri capsam, pluribus interstinctam capsulis, singulis cũ suis foraminibus, per quæ capita foràs extrudere possint gallinæ, cibumq; capere. His itaque capsulis gallinæ juvenes, vel pulli incarcerentur singulæ singulis: cibusq; singulis horis offeratur, parum pro vice, potu interdicto. Cibus autem sit triticum in aqua modicè elixum. Oportet autem capsulas inferius esse pervias, ut excrementa permeare possint, quæ singulis diebus dili-

genter sunt auferenda. Cæterùm ultra tres hebdomadas inclusas esse gallinas non oportet: præ nimia enim pinguedine interirent. *A quodam Holando.*

Gallinæ ut pinguescant, aliter.

Pinguescunt maximè gallinæ, & crassissimæ fiunt, in domo tenebricosa, & calida nutritæ, pennis præpetibus, quas Græci ὀκύπτερα vocant, evulsis, oblatóq; cibo farinę hordeaceæ, aquâ subactæ. Alii hordeaceâ & loliaceâ farinâ utuntur. Aut hordei & seminis lini crudâ farina. Quidam etiam polentam admiscent. Aliqui his & vinum affundunt. Quidam panem frumentaceum bonum, madefactum præbent. Plurimi milio enutriunt. *Florent.*

Ova ne comedant gallinæ.

Ovi candidum evacuetur, ad vitellum autem, hoc est, croceum ovi, gypsum liquidum infundatur, ut in testæ duritiem transeat. Etenim à gulositate stimulabuntur, & si nihil ampliùs reperient, citò abstinebunt ab ovorum vastatione. *Florentinus.*

Gallinæ ut magna pariant ova.

Si cupias ut gallinæ magna tibi pariant ova, rubricam dissolutam cibo earum admisceto, & majora ova gignent. Item magna ova parient tibi gallinæ, si testam laconicam tusam furfuribus & vino admiscueris, & subacta gallinis objeceris. *Leont.*

Gallinæ quomodo sine strepitu capiantur.

Sunt, veluti mendici Ægyptii, qui gallinas, anates, anseres, cuniculos hamo suffurantur, dum statim trahunt: neq; enim concutiendo, aut voce furtum prodere possunt, dum sensim ac celeriter ad se trahunt. *Cardanus.*

Gallinæ ut à pulicibus defendantur.

In cubilibus cùm pepererunt gallinæ, tollere substramen oportet, & recens aliud subjicere, ne pulices, & cætera animalia nascantur, quæ gallinam conquiescere non patiuntur. *Varro.*

Gallinæ ut sint à vulpibus securæ.

Referũt, decoctam vulpem, & in frusta divisam, datamque in cibis gallinis, illas securas reddere à vulpibus per bimestre temporis spatium: idemq; in anatibus atq; anseribus: id verò expertũ in valle Angusciæ nomine Glemores, in Scotia, cùm vulpium maxima sit copia. *Cardanus.*

Gallina ut non sit gravedinosa.

Origanum madefacies, & cremorem in potu exhibebis, aut

auturinâ lavabis, aut allio nares illines, aut in aquam cõjectum allium potandum præbebis. *Leontius.*

Gallinæ ut non abortiant.

Gallinas non abortire facies, si ovi candidum assatum, & uvæ passæ tostæ tantundem, simul triveris, & proposueris ante alium cibum. *Pamphil.*

Gallinæ tenebris offusis, ut fiant vertiginosæ.

Laser & mel misceto, & in ipsis frumentum macerato, idq; gallinis objicito. *Berythius.*

Gallina ut à fele non lædatur.

Felis gallinam non continget, si sub alam ipsius ruta sylvestris suspendatur.. Similiter autem neque vulpes, nequealiud aliquod animal ipsas continget, & multò magis, si vulpis aut felis fel cibo ammixtum exhibueris. *Africanus & Democritus.*

Ad vitia oculorum in gallinis.

Oculum gallinæ curabis muliebri lacte, aut portulacæ succo, oculis forinsecus illitis. Aut salem ammoniacum, & cuminum, & mel æquis portionibus contusa similiter illinito. Ipsas verò sub umbram deducito. *Paxamus.*

Ad gallinarum profluvium alvi.

Alvi profluvio medeberis, polentæ manus plenæ mensuræ, & ceræ pari copia, vino ammixtis, & in massas coactis, si has ante reliquum cibum præbueris. Aut malorum, sive cotoneorum decoctum in potu exhibueris. Eadem etiam assata prosunt. *Idem.*

Ad gallinarum pediculos, ejusdem.

A' morbo pediculari gallinas liberabis, cumino tosto, & staphisagria paribus portionibus tusis, illita inde gallina ex vino: & si lupinorum sylvestrium decoctorum aquâ ipsas prolueris.

Ad gallorum gravedinem.

Gravedinem inducit eis sordidus potus, quare porus exhibeatur. Medeberis autem gravedini sive muco, ac pituitæ, allio in frusta conciso, & in oleum fervens conjecto, ita ut perfrigerato oleo os elevatur. Quòd si etiam ederint allium ipsum, magis sanabuntur. Staphisagria autem & per se, & eruo ammixta prodest. Item scilla purgata, & aqua macerata, deinde cum polenta objecta. Quòd si gravius infestet gravedo, partes sub genua ferro lancinantur, & partes circa oculos exprimuntur, & sale tenui confricantur ipsa ulcuscula. Quidam origanum & hysso-

pum, ac thymum suffumigant, caputq; gallinæ supra vaporem detinent, rostrum item allio confricant. Alii in lotio hominis allia coquunt, & rostra quàm acutissimè defricant, ut oculos non contingant. *Paxamus.*

Gallus ut non calcet gallinam.

Si quis inungat anum galli oleo, non calcabit gallinam, nec poterit. *Idem.*

Ut Gallus non vociferet.

Si quis vult ut gallus non vociferet, caput ejus inungat oleo, & frontem. *Idem.*

Ut pulli sine gallinæ fotu excrescant.

Pulvinaria duo reple stercore gallinarum tenuissimè trito, inde plumas gallinarum annecte consuendo utrique molles ac densas, ova verò capite, tenuiore supra extante, colloca super alterum pulvinar, deinde reliquum superpone in loco calido, permitteq; immota duobus diebus, post verò ad vigesimam usq; diem illa sic verte, ut undiq; æqualiter foveantur, indè stata die, quæ juxta vigesimam primam est, pipillantes jam ex ovo sensim educito. Nec mirum, cùm Aristot. narret Syracusis sub terra foveri: in Ægypto verò nullo auxilio prorsus. Nostrâ ætate compertum est, supposito igne levi atque fimo edi pullos, sed è pluribus tamen paucos. Supponunt ignem, ne fimum refrigeretur. *Cardanus ex Democrito.*

Ovorum excubatio citra gallinam.

Ova tepido demergas fimo, fenisq; diebus recens subjicito, ne senescat, sed tempore suo foveat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo semper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. *Joan. Bapt. Port.*

Utrum ex ovis mares, vel fœminæ sint orituri, dignoscendi ratio.

Si quis cognoscere affectarit marem progigni, an fœminam, sic cognoscet. *Aristoteles* ait, & probat *Avicenna* ex orbiculari brevique ovo mas; ex oblongis acutisq; fœmina progignitur: suffragatur ratio; nam virtutis perfectio in masculis ovis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longius abit materia, in qua est vitalis calor. *Idem.*

Ut pullus fiat visu jucundissimus.

Si palumbum marem cum gallina coire procurabis, aut perdicem, vel phasianum, pullus emerget, non injucundus

dus visu. Et albam sobolem dabūt pavones, phasiani, perdices & alites hujusmodi, si aviaria, vel caveas, quibus includuntur, congrediuntur, pariunt, incubāt & excludunt, susq; deque, & ex omni parte albis velaminibus obtenderis, & ornaveris. Artificium hoc acceptum fero ornitotropho cujusdam principis viri, licet etiam à multis descriptum fuerit, sed nescio an probatum. *Mizaldus.*

Ut pullus quaternis pedibus & alis nascatur.

Quónam fiat modo ut pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternisq; pedibus. Quod docet *Aristoteles.* Ova illa seligito, quæ bina comperies retinere boleta, pelliculâ quadam non tenui intercursante, sed albumina continentur, quæ fœcūdiores sæpe gallinæ assolent párere, ex magnitudine cognosces, patetque intuentibus Soli exponendo, exsuperante jam materiâ productū, ex plurium seminum commixtu, semenque habeat pullorum, glocienti gallinæ jam excubanda supponas, ut suo insessu foveat ea, elapso jam debito tempore, tales excludet fœtus pedibus, alisq; quaternis, curabisq; ut commodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine ulla supervacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & animal omne, quod ovo excluditur: si tale evenerit, non mediocris erit admirationis: sæpius enim monstra in prolificis animalibus & multiparis quàm in minus fœcundis & imperfectioribus animalibus, in aliis verò facilitas generationis prævalet: unde in vilioribus animalibus facilius monstra prodeunt, quàm in nobilibus. *Porta.*

Animal visu & tactu inficiens.

Nec inficior artificio ingenioque enasci posse animal visu & tactu inficiens, ac si regulus vel catoblepa esset, cavetoque, qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facile eventurum judico, si illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aëris matricem infecerit. Fœcunda mergito ova, ubi arsenicum, vel serpentum virus eliquaveris, venenaque cætera mala, per dies aliquos immorari finito: validius operatur intus, si ritè apposueris, glocis subjicienda curato, manibus ne conquasses, ne inutile perdas, quod prævaliturū speras. Nec dabitur occasio major monstra producendi diversa, quam ovis: & hujusmodi sæpe gallinæ partus inter cætera efficiunt, atque etiam ex se fiunt: ideò *Leontius* ferri laminam aliquam, clavorum

capita, lauriq; ramulos, ubi nidiculantur, afferre jubet, ne prodigiosos & monstruosos edant partus. Fimo commodè uti possumus; est enim naturali calori simillimus, nec spernendam retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: totque genera ex putrefactione animalium proveniunt, quot ea, quæ putrefiunt: quod si quis rectè consideraverit, & mente perpenderit, non minimum eliciet secretorum principia. *Joan. Bapt. Porta.*

Caporum mores ut variè mutentur, & pinguescant.

Capos & gallos referunt, & jure edito allio ferociores reddi ad pugnam: capi etiam deplumati & urtica tacti, pullos fovent, & curant: consutis etiam oculis mirum in modum impinguantur. *Cardanus.*

Ut pullus etiam jugulatus sanguinem non mittat.

Referunt, collo pulli cinerem bufonis suspensum efficere, ut jugulatus sanguinem non mittat. *Idem.*

Ut pullus in mensa saltet.

Si vis ut pullus saltet in disco: Accipe argentum vivum, & pulverem calamenthæ, & mitte in ampullam vitream sigillatam, & illam pone intra pullum calidum: cùm enim argentum vivum incalescit, movet se, & faciet ipsum saltare. *Albertus Magnus.*

Ova ut serventur.

Ova ipsa servabis hyeme quidem in paleis, æstate in furfuribus. Alii aquâ abluta ova sale tenui integunt, & sic conservant. Quidam ad iij. aut iv. horas in muriam tepidam mergunt, deinde extracta in furfures, aut paleas deponunt. *Leontius.*

An ova sint plena, vel vacua dignoscendi modus.

Cæterùm plenum ovum, aut non plenum, cognosces ex immissu in aquam, defectuosum enim innatabit; plenum deorsum demergetur. *Idem.*

Ovorum excubatio citra gallinam.

At si defecerit matrix, sic dabitur ovorum excubatio citra gallinam, ut docet *Democritus*: Gallinarum vel columbarum stercore tuso, atque in cerniculo subtiliter succreto obruantur ova, non irrita tamen, ne simul collidantur, substratis eorum pennis, & circumpositis cubilia extruantur: tu binatioi ovorū pars sursum vergat, & vicenis qua-

ternisque

ternisque horis, alternis vicibus innovato circumvolvendo, ut æquabiliter concalefiant, sic effœtæ efficere sunt solitæ, loco calido, & tepente serventur: ubi bis deni dies elapsi, & completi fœtus, & pulli rostralis ova percutere incœperint, ausculta num pipiant: sæpe enim propter eorum putaminum crassitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiscunt testa tollito, & gallinam inducito. Et si collibuerit aliter potes: Ova tepido demergas fimo, senisque diebus recens subjicito, ne senescat, sed tempore suo foveat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo semper donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. *Joan. Baptista Porta.*

Ova ut mollescant, & ampullis includantur.

Ova acri aceto infunde tamdiu, donec cortex eorũ mollescat, deinde cùm in angustum urceum fuerint immissa aqua frigida superinfundatur, & pristinam duritiem acquirunt. Acetum enim emollit ovi corticem, ut in angustum urceum immitti possit: aqua verò durescit. *Cardanus.*

Ova ut inscripta facies.

Gallas & alumen cum aceto terito, donec atramenti spissitudinem habeant, & ex hoc quicquid libuerit, ovo inscribito, & postquam Scriptura in Sole fuerit exiccata, ovum in muriam acrem demittito, & resiccatum coquito, & decorticato, & reperies inscriptionem. Si verò cerâ intexeris ovum, & stylo inscripseris, donec testa apparuerit literas exarando, deinde permiseris aceto macerari per noctem, & sequenti die ceram abstuleris, reperies literarum figuram de aceto conspicuam, & transparentem redditam. *Africanus.*

Ovum ut hominis caput magnitudine superet.

Decem vel plura boleta, & albumina invicem separabis, boleta leviter commisceto, & in vesicam immittito, rotundamq; ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam immittas, & cum bullis intumescere cernis, vel cùm duritiem traxerint exime, & albumina addito accommodando, ut in medio insideant, & iterũ coqui sinas, si corticibus enudatũ habebis, quas sic effinges. Ovorum cortices albas & elotas conteres, ut in tenuissimum pulvisculũ volent, forti aceto, vel destillato emacerari sinito, dum mollescant: nam si ovum in aceto diutiùs fuerit appositum, cortex ejus dissolvitur, & tenerescit, ut facile per strictum

os phialæ (ut antea dictum) possit immitti: ubi fuerit intromissum, clara aqua in pristinam redit duritiem, ut demirari contingat. Cortices cum unguenti formam præ se tulerint dissolutæ, penicillo aliquo super excoctum ovum corticem inducas, & clara durescit aqua, tunc verum & naturale habebis ovum. *Joan. Bapt. Porta.*

Ovum ut in aërem assendat.

In Majo mense ovi corticem vacuum rore impleto, Soliq; in meridie apponito, & ab eo elevabitur: & si difficilis aliquando fuerit assensus, baculi vel tabulæ adminiculo dum ascendere incipiat faciliùs elevabitur. *Idem.*

DE SECRETIS COLUMBARUM.

Cap. III.

Ut columbæ non fugiant, sed sobolem amore complectantur.

Januas & fenestras, & angulos columbarii oleo balsamino illine, & manebunt. Non fugient columbæ, si cuminum & lentem in aqua mulsa macerata objeceris. Et si aquam mulsam dederis in potu, aut lenticulam per se passo coctam edendam præbueris, amorem prolis in ipsis excitabit. *Didymus.*

Columbarum philtrum, ut non fugiant.

Præparatur, ut columbæ non fugiant, ejusmodi philtrum. Testæ tusæ, ac cribratæ, & costus, & vinum vetus odoratum simul mixta exhibentur prodituris ad pascua. Quidam farinam hordeaceam coctam ficubus aridis ammiscent, & additâ mellis parte proponunt. Alii cuminum ad pascua ituris offerunt. Columbæ permanent, si vespertilionis caput supra turrem posueris. At vitis sylvestris ramos unà cum floribus pro temporis occasione in columbarium deposueris. *Idem.*

Esca ad alliciendas columbas, ut alias secum ducant ad columbarium.

Rec. Argillæ antiquissimæ & in furno pistoris usque ad rubedinem combustæ, vel luti antiqui ex furno unc j.
Verbenæ fœminæ drach iiij.
Tritici in vino sublimato macerati & triti drac. iiij.
Cardopatiæ drach. vj.
Camphoræ drach. ß.
Cumini drach. iij.

Vini

Vini ſublimati unc.j ß.

Mellis quantum ſatis ad formandas pilulas ad magnitudinem piſorum, quæ inter columbarum edulia ponantur. Quidam addunt urinam & ſanguinem humanum: deinde recipe herbæ verbenæ quantum volueris, & impendatur in domicilio columbino. *David Vezelius Pharmacopœus Colmarienſis.*

Ut multiplicentur columbæ.

Si cranium hominis ſenis in periſterotrophio, ſeu columbario ſuſpendatur, multiplicabuntur ibi columbæ, ac quietè vivent. Idem præſtabit lac mulieris puellam à bimatu lactantis, ſi in vitreo vaſe ibidem ſuſpendatur. *Albertus.*

Columbæ ut ad columbaria trahantur.

Columbæ alliciuntur hoc paſtillo: Maizi, ſeu ſorgi lib. 40. cymini lib.vj. mellis lib. x. coſti lib.j. ſeminis viticis lib.v. Coquantur omnia in aqua ad illius conſumtionem, inde additur vini odorati optimi quantum ſufficit, cum lib.xv. cæmenti vetuſti,& fiat tumulus in columbarii medio: columbæ aliæ cùm odorem ſenſerint, ad locum veniunt: ſentiunt autem cum ipſis commiſcentur indigenis columbis: cū ſemel adierint locum, relinquere nequeunt, ſuavitate cibi allectæ. *Cardanus.*

Columbæ ut maneant, & alias peregrinas ſecum adducant.

Si unguento illeveris columbas, & alias externas inducent. Si verò cuminum objeceris ad paſcua exituris, tum ipſas retinebis, tum alias multas cum ipſis venire facies, unguenti odore ductas. Si verò viticis ſemen acceperis, & vino veteri per triduum maceraveris, deinde autem ervum vino illo rigaveris, & columbis objeceris, ipſaſque ſtatim evolare permiſeris, externæ columbæ ſpiritus fragrantia percepta, omnes in columbarium venient. Citiùs autem ingredientur, ſi ſalviam cum thure in columbario ſuffumigaveris. *Didymus.*

Feles ut columbas non infeſtent.

In feneſtras & ingreſſus, alioſque plures columbarii locos, rutæ ramulos deponito, & ſuſpendito. Habet enim ruta naturalem quādam contrarietatem adversùs beſtias. *Idem.*

Serpens ut non accedat ad columbarium.

Serpentes non infeſtabunt columbarium, ſi in quatuor angu-

angulos columbarii inscripseris Adam. Quòd si fenestras habuerit, etiam in ipsis scribes. Serpentes autem eliminabuntur peucedani suffitu. *Democritus.*

Feles ut columbas non lædant.

Neque feles, neq; aliud animal columbis insidias struere potest, aut aggredi, cùm non sint domus in propinquo, è quibus insidiari queant. *Quintiliorum.*

Reptilia ut columbarium intrare non possint.

Neque possibile est reptilia per columnas ascendere posse, cùm sint valdè diligenter oblitæ, tectorioq; inducto explanatæ. *Quintiliorum.*

Columbæ ut conserventur adversùs noxia animalia.

Lupi caput seu odore seu specie creditur suspensum in columbario arcere viverras & mustelas. *Card. & Agrip.*

Palumbum recentem sic farcito.

Palumbum recentem ut prensus erit, ei fabam coctam tostam primùm dato, ex ore in ejus os flato item aquam, hoc dies septem facito. Postea fabam fresam puram, & far purum facito, & fabæ tertia pars, ut infervescat, cùm far insipiat, puriter facito, & coquito bene. Id ubi coxeris, depsito bene, oleo manum ungito. Primum pusillum, postea magis depses, oleo tangito depsitoque, dum poteris facere turundas, Ex aqua dato escam temperato. *M. Cato.*

DE SECRETIS PAVONUM,

CAP. IV.

Pavones reliquique pulli ut albi generentur.

PAVONES reliquique pulli albi generantur, si aviaria vel caveas, quibus concluduntur, eorumq; cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur & exiguis cancellis præpediantur, quò minus iis locis fugiant: rectè pavimenta sunt everrenda, ne nisi alba penitus conspiciant: cùm coitum ineunt, excubant, ovaque fovent, sic albicantem dabunt sobolem: idem in aliis facito. *Joan. Bapt. Porta.* Cæterùm natis pavonibus biduo cibus non est dandus. Tertia verò ex hordei farina vino subacta, & trito pinsito, zea pinsita, in aqua pura macerata, cibantur, & connutriuntur. *Didymus.*

DE SECRETIS HIRUNDINUM.

CAP. V.

Hirundinum pulli ut albescant.

OVA hirundinum oleo illita, cum quindecim diebus jam cubaverit hirundo, pullos edere albos: qui tamen processu temporis mutatâ plumbâ, more aliarum hirundinum nigrescunt. *Cardanus.*

DE SECRETIS VESPERTILIONUM.

CAP. VI.

Ad vespertiliones.

IN viis publicis platani folia suspendas, & vespertiliones non ingredientur. Occidit ipsas hedera suffumigata. *Africanus.*

DE SECRETIS PHASIANORUM.

CAP. VII.

Phasiani ut fiant pingues.

PINGUESCUNT inclusi, ita ut primâ die accipiant cibos, sequenti verò aqua mulsa, aut vinum potens apponatur. Cibus sit cruda hordeacea farina quâ subacta, particulatim autem apponatur, & paulatim, deinde faba fresa molita, & ptisana, & milium integrum, & semen lini coctum, & siccum cruda hordeacea farina mixtum. His etiam oleum adjicere potes, massasq; ex ipsis facere, easq; cibi loco offerre, ut inde saturentur. Quidam etiam fœnum græcum ad dies quinque aut sex objiciunt bilem purgare ex volucribus his cupientes. Pinguescunt ut plurimum diebus sexaginta. Curantur autem & hæc gallinarum genera, medelis ac remediis domesticis gallinis relatis. *Varro.*

DE SECRETIS PERDICUM.

CAP. IIX.

Ad perdices capiendas.

PERDICES naturâ calidissimæ, ad coitum ferventissimę existunt: unde mares ipsarū zelotypiâ moti inter se decertant. Quandocunq; igitur fœminis præsentibus duo mares reperiuntur, statim ad pugnam deveniunt, neq;

priùs certamen diſſolvitur, quàm alter ipſorum ſuperatus ſecedat. Qui igitur ſuperior apparuit, hunc omnes fœminæ de cætero ſequuntur, atque hic ſuperbiens victum velut fœminam ſalit, & de cætero ille in fœminarum ordinem redactus ſequitur victorem. Perdices facilè venaberis, ſi farinam vino madefactam objeceris. *Berytius.*

DE SECRETIS TURTURUM.

CAP. IX.

Ad impinguendum turtures.

PINGUESCUNT quidem turtures milio & panico, itemque largò potu. Gaudent autem & tritico, & purâ aquâ. *Didymus.*

DE SECRETIS COTURNICUM.

CAP. X.

Coturnices ut pingues fiant.

COTURNICES milio, frumento, lolio & aquâ purâ ſaginantur. Quandoquidem verò coturnices veratro veſcentes non tutè ſatis in cibo accipiuntur, quid earum eſus, & diſtentionem, & vertiginem inducat ea ſanè gratia milium cum ipſis concoquere cōvenit. Si verò quis ab earum eſu jam apprehenſus ſit his affectionibus, milii decoctum commodè biberit: eandem verò vim & myrti baccæ habent. Hæ etiam in lethalibus fungis acceptis magnificè proſunt. Verùm milium etiam aliam quandam virtutem habet naturalem. Si quis enim panem miliarem præſumſit, nunquam à veneno noxam incurret. *Idem.*

DE SECRETIS TURDORUM.

CAP. XI.

Turdi quomodo impinguentur.

TURDI in calida domo nutriuntur, perdicis domunculæ ejus partibus infixis, & lauri ramulis, aut etiā aliis in angulos poſitis. Verùm in pavimento puro cibus objiciatur, hoc eſt, ficus aridæ aquâ maceratæ & expreſſæ, tuſæque, & farinæ triticeæ, aut hordeaceæ admixtæ. Myrti etiam baccæ & lentiſci, & hederæ fructus, itemq; lauri & oleæ, & quæcunq; ejuſmodi. Pinguiores autem ipſos reddet milium, & panicum, & puriſſima aqua. *Idem.*

DE

DE SECRETIS GRACULORUM. CAP. XII.

Ad graculos fugandos.

GRACULOS fugabis, si unum captum suspenderis: reliqui enim eo viso, fugient, laqueos in possessione ea esse putantes. Graculos, omnemq; aliam avem prohibebis accedere, si verattum nigrum madefactum unà cum hordeo objeceris. Rectè facies, si priusquàm desidant graculi in arvo, ipsos strepitu quodam propulsaveris. Sufficiẽs est autem ex crepitaculis & taurino tergore strepitus ad has aves perterrefaciendas atq; abigendas. *Leontius.*

Accipitres quomodo capiantur.

Accipitres columbarii interficere solent, duabus virgis viscatis defixis in terram, inter se curvatis, cùm inter eas posuerint obligatum animal, quod idem petere soleant accipitres, qui ita decipiuntur, cùm se obleverint visco. *Varro.*

DE SECRETIS PARVARUM avium. CAP. XIII.

Aviculæ ut pinguescant.

PARVAE aviculæ milio & panico gaudent. Avicularum præcipuè philomelarum, & melanocephalarum cibus medicinalis, *Paston* Italicè dictus, cicerum excorticatorum, nec subtilissimum in pulverem redactorum, lib. ij. butyri unc. v. mellis unc. iij. amygdalarum unc. vj, croci dimidium quadrantis: sunt qui cũ ovorum luteo conficiant. Si ægrotent, abscisâ pustulâ albâ, quæ super caudam jacet: si intumuerit, effluente sanie, cibum oblatũ capiunt, debent autem loco satis libero, & calido emitti: sic sæpè sum expertus. Calidum enim omnibus parvis animalibus sanguineis, & præcipuè avibus utile. *Cardanus.*

DE SECRETIS ANSERUM. CAP. XIV.

Anseres quomodo saginentur.

Anseres ipsi pinguescunt in domibus calidis polentæ partibus duabus, & furfurum partibus quatuor aquâ calidâ subactis, & objectis, ut inde, quantum velint, edant. Ter in die cibum sumunt, & circa mediam noctem. Bibunt largiter. Verùm postquam magni evaserunt caricas siccas in

tenuia segmenta concisas, & aqua subactas, per dies viginti in potu exhibe, ut magnum faciant hepar, sitq; ipse anser pinguis, sic nutriunt. Incluso nimirum frumentum maceratum objiciunt, aut hordeum eodem modo. Frumentum enim citò pinguefacit. Hordeum verò carnem albam facit. Pascatur autem prædictis speciebus singulatim, aut etiam utrisq;, ad dies viginti quinq;, bis per diem oblatis collyriis inde facti, ita ut septem collyria singulis primis quinque diebus offerantur, consequenterq; paulatim numerus augeatur usq; ad dies vigintiquinque, ut sint dies ex toto triginta. Quibus impletis malvas fervefacias, & decocto ejus adhuc calido fermentum madefactum exhibebis, atq; id facies quatriduum. Iisdem etiam diebus aquam mulsam offeres, ter singulis diebus ipsam permutans, & non eâdem utens, & sic in sequentibus usque ad sexaginta diebus, aridis ficis contusis cum prædicto fermento uteris in eorum alimentum, contingetque tibi post dies sexaginta, & ipso ansere, & hepate ejus tenero ac albo uti, quod sanè exemtum in vas amplum mittendum est, in quo calida sit aqua, quæ etiam iterum atq; iterum est permutanda. Præstant autem fœminarum tum corpora, tum jecinora. Sint verò anseres non anniculi, sed duorum annorum usq; ad quatuor. Porrò statim ut ex ovis prodeunt pulli, polenta & frumentum madefactum cibi loco objiciantur, & nasturtium viride. *Quintilii.*

Anserum saginatio.

Eodem modo anserem, quo gallinam farcito, nisi priùs dato bibere & bis in die, bis escam. *Cato.*

Ad saginandum eligunt pullos anserinos circiter sesquimense qui sint nati: eos includunt in saginario, ibiq; polentam & pollinem aqua madefactã, dant cibũ ita ut perinde se saturent. Secundum cibum largè ut bibant faciunt potestatem. Sic curati circiter duobus mensibus fiunt pingues. Quotiescumq; sumserunt, locus solet purgari, quòd ipsi ament locum purum, neque ipsi ullum, ubi fuerint, relinquant purum. *Varro.*

Anser vivus excoctus.

Anser, vel anas, vel aliud vivacius animal (sed in hoc anser omnibus antestat) sit toto corpore implumis, capite colloq; relicto, sit hinc inde invallatus igne, & circumseptus non arctè, ne suffocetur fumo, néve igne torreatur citiùs: non largè, ne impunis evadat: intus passim pocilla &

ollulas

ollulas aquâ plenas, cui sal & mel adjicias, ibique lances elixatis malis sint plenæ, & tessellatim disco concisis, ipse totus liquamine obductus & laridatus, ut esculentior sit, & facilius decoquatur, ignem admove. Festinare nolito, ubi calore effervere cœperit, circumambulando & fugiendo præsepit ignis, & iter includit, sic improbus aquam absorbendo cōpescitur, cor, cæteraq; membra refrigerando, medicamenti vi laxat alvū, abstergit, & exinanitur: & ubi inferbuerit, interiora decoquet, spongiâ continuo cerebrum, & cor humectato: ubi verò insania ferri, & cespitare conspexeris, deficit cordi humidum: remove, convivis appone, evulsis semper partibus vociferantem, ut ferè prius commessatus, quàm mortuus videatur. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS ANATUM.
CAP. XV.

Anatum saginatio.

PINGUESCUNT anatès largiore alimento, quemadmodum pleraque volucrum genera, frumento, aut milio, aut hordeo. Cæterùm aliqui magis cicures habere anates volentes, ova ipsarum circa stagna perquirunt eaq; gallinis supponunt, exclusosq; pullos educant, & mansuetos habent. *Didymus.*

Anates ut manibus facilè capiantur.

Si quis locum observet, ex quo potum sumunt anates, & eversa aqua vinum nigrū, immittat, ubi id hauserint cadent, & prehendi facilè possunt. Idē & vini fex facit. *Idem.*

DE SECRETIS APUM.
CAP. XVI.

De apibus, & morborum earum medelis.

LOCUS in quo apes futuræ sunt, ad hybernum, aut vernum Solis exortum conversus esse debet, quo & hyeme & æstate calefiant, & auræ inspirantes ipsas recreent. Aqua optima apū examinibus est, quæ per asperos calculos defluit, incorruptaque ac minimè turbida existit. Nam & sanitatem, & bonum mel facit. Verùm petrarum saxa itemq; ligna collocare oportet, aquam paululum supereminentia, quibus insidentes absque labore bibant. Si verò non sit fluens à terra aqua, à puteo exhauriatur, aut è fonte, & per canales inducatur. Sint autem hi propè apes,

ne ex aquæ gestatione ægrotent. Pabulo thymi maximè gaudent, & ex eo abunde pastæ, & plurimum mel conficiunt & sobolem pariunt. Salvia quoq; & thymbra, ac cytisus, jucundissima sunt apibus pabula, & recentia examina cytiso maximè adhærēt, eoq; minore labore fruuntur. At verò claustra, hoc est, vasa, quibus excipiuntur, optima sunt ex tabulis oxineis, aut ficulneis, similiter & ex pineis, aut fagineis. Latitudo sit cubitalis: longitudo duorū cubitorum. Forinsecus autem calce, & bubuli stercoris tectorio oblinantur: minus enim sic putrescent. Perforantur ea ipsa obliquè, quo venti leniter inspirantes, tum araneαrum telas, tum alia marcescentia resiccent, & perfrigerent. Gaudet maximè quiete hoc animal, & ægrè fert hominum accessum. Quare oportet apum custodem murum circum extruere ex raris lapidibus: quo ipsæ per cavernas involantes, tum aves insidiantes, tum rorem effugere possint. Amant consueta pascua, & si habitationes innovent ac mutent, non volentes ad pabulum exeunt; & ob id in regione ipsas servare oportet. Porro tithymalum depastæ, & succo gustato, ex alvi profluvio laborant. Quare si quis in vicinia nascatur, extirpandus & evellendus est, ipsæq; curandæ mali punici tegmine, hoc est, cortica tuso, & tenui cribro excusso ammixto melle, ac vino austero. Pedunculos autem ipsarum curabis, ramulis mali arboris & caprifici incensis ac suffumigatis. Hebetudinem verò videndi, sanabis foliorum origani suffitu. *Florentinus.*

Apium comparandarum formula.

Cùm examen exiturum est (quod fieri solet cùm adnatæ prosperæ sunt multæ, ac progeniem veteres emittere volunt in coloniam: ut olim crebrò Sabini factitaverunt propter multitudinem liberorum) hujus quòd duo solent præire, signa, scitur. Unum, quòd superioribus diebus maximè vespertinis, apes multæ ante foramen, ut uvæ, aliæ ex aliis pendent conglobatæ. Alterum, quòd cùm jam evolaturæ sunt, aut etiam intercepērunt, consonant vehementer, perinde ut milites faciunt, cùm castra movent. Quæ primò tum exierunt, in conspectu volitant, reliquas, quæ nondum congregatæ sunt, respectantes dum conveniant. Cùm à mellario id fecisse sunt animadversæ jaciundo in eas pulverem, & circum tinniendo ære perterritas voluerit, perduret. Non longè inde ramum, vel quid aliud oblinunt erithace, atq; apiastro, cæterisque rebus, quibus delectantur.

delectantur. Ubi consederunt afferunt alvum propè eisdem illiciis illitam intus, & propè apposita, fumo levi circumeundo cogunt eas intrare ut in novã coloniam: cùm introierunt, permanent adeò libenter, ut etiam si proximam posueris illam alvum unde exierunt, tamen novo domicilio potiùs sint contentæ. *M. Varro.*

Apes quomodo transferendæ.

Si emptori cuipiam, aut etiam ob aliam causam necesse sit apes transferre noctu & placidè, obligatis cum pellibus vasis, eas tollat ante diem. Hac enim fallaciâ neque favos perturbabis, neque animalia contristabis ipsa molestando. *Florent.*

Apes ut non fugiant.

Apes non fugient, si vituli recẽs nati stercus loculorum osculis obleveris. Fixo autem, inhabitante adhuc examine regem leviter alis prehendito, ejusque extrema infringito. Ipso enim intus manente, non discedent. Non fugient apes, si sylvestris, & sativæ oleæ folia simul trita alvearibus ad vesperam illeveris, aut aqua mulsa parietes & alvearia obleveris. Recens porrò editis, cibum in pelvibus apponere oportet, vinum mulsum, in quo sint thymi, & thymbræ multum floridæ, ut ne suffocentur. Alii uvis passis contusis, & modica thymbra admixta, massas faciunt, ex eisq; examina optime enutriunt, quum propter hyemem, aut æstum domi manentes famelicæ sunt, prætergressis autem decem diebus vernis, fimi bubuli aridi fumo ipsas ad pascua expelles, & purgabis atque evertes ipsa vasa. Stercoris enim fœtor segnitiem eis inducit, & aranearum casses ipsas impediunt. Si verò multæ favorum structuræ in vasis fuerint, deteriores eximere oportet, ne ob loci angustiam ægrotent. Favos autem ex uno vase plures quàm duos auferre non oportet. Macilentæ enim & debiles erunt. *Didymus.*

Quo tempore apes vindemiare oportet.

Optimum tempus vindemiæ mellis & favorum est pleiadum ortus, secundũ Romanos verò mensis Maji principium. Secunda vindemia est incipiente autumno. Tertia pleiadibus occidentibus circa Octobrem mensem. Non tamen definitis, ac certis diebus, sed juxta favorum perfectionẽ. Si enim antequã perfectè concepti sunt favi mella eximãtur, ægrè ferũt, & cessant præ siti. Idem faciũt etiam si avarior omnem fructum ademeris, & alvearia penitus

evacuaris. Oportet enim decimam partem ipsis relinquere tum vere, tum æstate: hyeme vero duabus relictis ipsis partibus, tertia tantùm est auferenda. Sic enim neque præ tristitia animum despondebunt, & alimentum abundè suppetet. Cæterùm bubuli fimi fumo ipsas expellere oportet, aut malvæ sylvestris masculæ suffitu quam *dendromalathen* Græci appellant. Ejusdem succo vindemiatorem illini oportet, ob ipsarum morsus. Prodest & Melitteon, quæ & *melittena*, & *melissophyllon* vocatur illita, & flos lentici. *Idem.*

Ut mellis vindemiator ab apibus non pungatur.

Ad farinam fœnigræci torrefacti malvæ sylvestris succum affundito cum oleo, factaque mellis spissitudine, faciē & nudas corporis partes largiter illine. Indidem etiam sorbeto, & in alvearia ter aut quater insufflato. Fimū item bubulum aridum in ollula accendito, & admodum fenestellæ alvearii fumum ad dimidiam horam irrumpere sinito, & postea elevatam ollam foris teneto, quo fumus foris redundet, atq; sic vindemiam perfice. Similiter autem & fucorum nidos ac cellas extirpabis, si ad bubulum fimum farinam fabaceam admiseris. *Paxamus.*

An mel sit adulteratum, dignoscendi ratio.

An adulteratum, aut integrum sit mel, ipso accenso cognosces. Quod enim adulteratum non est, pure ardebit. *Diophanes.*

DE SECRETIS FUCORUM.

CAP. XVII.

Ad tollendos fucos.

SI fucos tollere libeat, vespere incipiente opercula vasorum intrinsecus aquâ irrorato, & circa diluculum vasa aperito, inveniesque fucos guttis operculorum insidentes. Semper enim melle repleti siticulosi sunt, & aquæ appetentia insatiabili ab humore operculorum non discedunt. Quare possibile fuerit ipsos omnes disperdere, ita ut ne unus quidem aufugiat. Sunt autem magni, aculeoque carentes, & ignavi.

Democritus.

DE SECRETIS VESPARUM.
CAP. XVIII.

A vespis ut non impetaris.

MALVAE sylvestris succo adversùs vesparum impetum illinaris. *Paxamus*

Ne quis à vespis pungatur.

Si quis sylvestris malvæ succo perunctus erit cum oleo, vel plantam ipsam secum habebit, à vespis non pungetur. Quòd si recenter punctus fuerit, etiam infixo aculeo, idem opitulabitur succus, aut oleum simplex. *Mizaldus.*

DE SECRETIS MUSCARUM.
CAP. XIX.

Ad muscas.

MUSCAS *Berytius Græcus* hoc flagello procul arcere docuit. Si veratrum (inquit) addito auripigmento cum lacte maceraveris & illius rore ac imbre locum à muscis obsessum resperseris, omnes vel fugabis, vel perimes. Quod etiam præstabit alumen cum origano, & lacte tritum, quâ miscellaneâ quæcunq; illita fuerint, à muscis non contingentur. Prodest etiam laurus, cum nigro veratro tusa & in lacte, aut aqua mulsâ macerata: ejus enim aspergine, ceu quodam toxico necantur, aut nunquam redituræ, aliò confestim evolant.

Generalis ratio fugandorum, & arcendorum insectorum.

In universum insecta omnia quinque modis arcentur: aut prohibendo generationem; sic in locustis ova contetere solemus: aut ad ventum, locis conclusis, clausis fenestris, quoniam muscæ obscuro loco non volant, ab earum tædio simus tuti. Quædam apertè insecta pellunt, & occidūt, ut duo extrema illa, ignis & præsertim flamma, ac immensum frigus. Inde sapor acris, & amarissimus, velut acetum, vel tauri, decoctum cucumis anguini, ellebori albi, colocynthidis, lupinorum. Quædam odoris propriâ quadam vi; ut sulphuris, atramenti, calcanthíve, florum & foliorum sambuci, utriusque coriandri, cornuum & ungularum. Quædam multiplici genere incommodi illa afficiunt: ut ruta, ærugo. Antiqui verò duobus maximè, quorum nunc obliti sunt homines commodissimè ad omnia servanda utebantur, pice atque amurca olei. Pix ab aere

tutatur, amurca ab animalibus. Invenio inter odorata, styracẽ suffitu omnia fermè insecta animalia pellere. *Card.*

Ad muscas congregandas.

Si muscas in unum locum congregare velis, scrobem facito, & rododaphnas contusas in ipsum mittito, isticque universas congregabis, *Anatolius.*

Ad muscas, araneas, scorpiones aliarumque similia, ædibus expellenda.

Pennas upupæ, quot volueris in cubiculo accendito, ita ut fumum sentiant. Quæcunque enim fumum percipient, effugient, & nunquam redibunt. *Alexius.*

Contra muscas.

Si vis ne approximent muscæ domo, pone condisim, & opiam cum calce, & inde albifica domum cum ea, & non ingredientur muscæ. *Albertus.*

Muscæ ut boves non infestent.

Muscæ non infestabunt boves, si lauri fructum oleo incoctum ipsos illines. Ex toto autem brutis non insidebunt, si leonino adipe illinantur. *Anatolius.*

Ad perimendas muscas.

Veratrum cum lacte, aut sapa, auripigmẽto addito, maceratum & respersum, muscas perimit. Si verò alumen, & origanum trita illeveris, non insidebunt. *Idem.*

Muscæ ut equos & mulas non molestent.

Si quis succo foliorũ cucurbitæ, mularum aut equorum pilos intinxerit æstate mediâ, non parvo rei miraculo muscarum molestiâ carent. *Cardan.*

Ad culices.

Cuminum mansum probè in ore, succum gignit, quo si facies, manus, totumq; corpus (siquidem fieri potest) inunctum fuerit, minimè tibi molesti erunt. Nam hujusmodi odor eis valdè adversus est. Cæterùm, si vino, in quod cuminum contritum injectum sit, fenestræ, vel cubiculorum portæ, atq; etiam parietes aspersi fuerint, cubicula minimè introibunt, odorem, ut antea dictum, vitantes. Quòd si muscas quoque è domo depellere voles, sumito saturegiæ, foliorum sambuci, cumini sing. quantum satis est, misceantur & coquantur in aqua, qua, cùm domus, vel cubicula aliquantulum madefacta fuerint, muscæ omnes evolabunt. Verùm nihil cibi eis permittendum, ne eo allectæ, odorem contemnant. *Alexius.*

Ad culices.

Si canabis humidæ ramum florentem juxta te pones dormiturus, culices te non contingent. *Democritus.*

Ad culices.

Culices perdit pilus equinus extentus juxta januam, & per mediam domum, & non permittit ipsis introire. Exigit eosdem calcantha & nigella suffitu. Si spongiam acri aceto imbutam à capite suspenderis, & sub pedes, culices te non contingent. Fugabis eosdem rutam madefaciens, domum respergens. Item conyza cocta, & domo ex decocto respersa. Aut galbani suffitu, aut sulphuris, aut cymini. Fugantur item aceti simplicis, & origani vapore ac nidore. Stercus bubulum suffitum & muris sublitum, culices eliminat. Idem continget si ex imulæ sextante, & muricum ustorum drachmis duabus, amicula suffumigaberis. Spongia aceto imbuta si ex vastigio domus suspendatur, omnes culices illic congregabit. Culices molesti non erunt ei, qui canabem in lecto substratum habet. Rutam aquam macerato, aut conyzam coquito, indeque domum irrorato, & culices extermmabis. Exiguntur item bdellii suffitu. *Democritus.*

Muscæ & apes submersæ, ut reviviscant.

Muscæ submersæ si ponantur in cineribus tepidis, reviviscunt: & apes submersæ similiter vitam recuperant in succo nepetæ. *Corn. Agrip.*

DE SECRETIS CURCULIONUM.

CAP. XX.

Ad Curculiones perimendos, expertum.

ACCIPE salsuginis, allii, singul. quantum satis est, coquantur simul, & hac salsugine pavimenta ac parietes irrigentur. *Alexius.*

Aliud ejusdem.

Accipe sagapeni, amurcæ, castorei, savinæ sulphuris, cornu cervini, hederæ, galbani, singulorum quantum sufficit, ex quibus fiat suffitus.

Frumento ne curculio noceat, neve mures tangant.

Lutum de amurca facito, palearum parum addito, finito ut marcescant benè, & subigito, eo granarium totum oblinito crasso luto, postea conspergito amurca benè omne quod lutaveris. Ubi aruerit, eo frumentum refrigeratum condito. *Cato.*

DE SECRETIS LOCUSTARUM.

CAP. XXI.

Adversus locustas.

SI nebula locustarum accedat, omnes intus maneant, conspicui, & delitescentes, & præteribunt regionem. Si verò antequam hoc observatum sit derepentè institerint, nihil omnino contingent, si lupinis amaris, aut cucumeribus sylvestribus in muria fervefactis conspergantur. E' vestigio enim moriuntur. Similiter præteribunt subjectam regionem, si captas vespertiliones, & sublimibus regionis arboribus suspenderis. Si autem captas locustas exusseris, ab odore vertigine afficientur, & partim moriuntur, partim demissis alis venatorem expectant, & à Sole corrumpuntur. Fugabis locustas, si confecto ex ipsis garo scrobes effoderis, eosq; garo resperseris, ac madefeceris. Antequam enim præterierit dies, si accesseris, reperies ipsas in scrobibus somno aggravatas, quomodo verò ipsas perimas, tuæ curæ relinquo. Nihil omnino contingent locustas ex eis, quæ absynthio, aut porro, aut centaurea, aquâ tritis resperseris. *Democritus.*

DE SECRETIS PLANTARUM.

LIBER IX.

Secreta plantarum, iũ in
- *Genere.* De his agit, Cap. I.
- *Specie: vel*
  - *Integrarum*
    - *Arborũ: in*
      - *Genere.* Cap. II.
      - *Specie:*
        - Hortensium, Cap. III.
        - Sylvestrium, Cap. IV.
    - Fruticum, Cap. V.
  - *Partium videlicet:* vide signum A.

A. *Partium*

A. *Partium: videlicet*

- Radicum, Cap. VI.
- Foliorum, in
  - *Genere*, Cap. VII.
  - *Specie*, Cap. II X.
- Florum, in
  - *Genere*, Cap. IX.
  - *Specie*, Cap. X.
- Fructuum in
  - *Genere*, Cap. XI.
  - *Specie: tum*
    - Arborum, Cap. XII.
    - Fruticum, Cap. XIII.
    - Herbarum, Cap. XIV.
- Seminum in
  - *Genere*, Cap. XV.
  - *Specie*, Cap. XVI.
- Lignorum, Cap. XVII.

DE SECRETIS PLANTARUM in genere. CAP. I.

Plantæ ut majores evadant.

GENERALITER autem sata semina Lunâ crescente, robustiores plantas, & insipidiores generare: ut contrà Lunâ lumine deficiente; id est, ab oppositione, tenuiores, & acriores: inde natum existimo, ut magni fructus, aut radices, seu herbæ, rarò odore & sapore præstent. *Cardanus de varietate rerum.*

Plantæ steriles quomodo fructiferæ reddantur.

Si omninò sterilis planta sit, *Aristot.* consulit, ut divisâ radice lapis immittatur. Nam si densus sit cortex, temperato calore fructifera redditur.

Plantas ut à rubigine tuearis.

Cornu & stercus bubuli crematum, tuetur (ut dicunt) plantas à rubigine. *Cardan. de subtilit.*

Plantæ

Plantæ ut à vermibus tueantur.

Si plantæ vermibus laborent æneo clavo purgandæ: æs amarorem firmum in planta reliquit, similiter fel bubulum super radices sparsum: vermes enim dulci aluntur, fel autem illud amarissimum. *Idem Cardanus de Varietate.*

Plantas quæ occidunt.

Referunt nucis ramum, dentibus deorsum, ab eo qui prius lentes manderit, si floreat, totam arborem interimere. Etenim non alia est ratio, quam si his temporibus planta violetur, aut cortex medulla vehementiùs lædatur: clara autem ratio est, cur ignitus calcis radicis trunco principaliori infigatur. Sunt qui fabarum putamina juxta radicem sparsa, exitum arboribus plerisque parere existiment. Cæterùm arbores seu plantas occides si terebra sub diebus caniculæ ad medullam perforaveris, petroleumq; cum sulphure injeceris: nam æstu sauciæ facilius pereunt: quamobrem & cortice circumsecto, aliæ similiter sub eodem tempore intereunt. Certum est enim, animam vel in cortice, vel medulla contineri: hæc autem utraque, & in trunco, & in ramis, & in radice. Si ergo inutiles herbas exsecueris his temporibus, sulphureq; ac cinere insperseris, morientur. *Idem.*

Ut planta fiat Draconi similis.

Lini semen radicibus raphani immissum, & mox terræ optimæ stercoratæ mandatum, plantam Draconi similem producit. Cujus gustus acetum & salem præ se fert, & ob id mirè expetitur in acetariis. Nam eâ præsente nec aceto, nec sale opus est: quemadmodum mihi retulit regiorum hortorum præfectus quidam. *Mizaldus.*

DE SECRETIS ARBORUM IN genere. Cap. II.

Arbores ut citò crescant.

Circum arbores, quas severis, quoties mensibus, usq; donec trimæ erunt, fodere oportet, si voles ut citò crescant, *Cato.*

Arbores ut reddantur fœcundæ.

Semina rosæ cum seminibus sinapi, & pede mustelæ suspensa inter ramos infœcundæ, & parũ feracis arboris, illam mirum in modum recreare, ac fœcundare traduntur. *Mizaldus.*

Ut omnes

Ut omnes arbores fructus multò majores solito ferant.

Sumito bracteam antiquam, & æruginosam, hancq; in cornu bovis effigiem conformato, ita ut quâ parte acutum desinit, parvum foramen habeat: quæ cùm intrinsecus muria lota fuerit, vel mali, vel pyri, vel persici, vel alterius fructus, semen immittito, sed ita, ut ea pars seminis, quâ germinare incipit ad foramen tendat: deinde in fundo alia bractea optimè claudito, ne alia ex parte, quàm foramine exhalare nequeat. Quibus factis, forinsecus quoque eadem muria irrigetur: deinde Septembri, vel Octobri plantetur, ut terra interim aliquo modo ferrum excedere possit: cùm enim semina inclusa humiditatem percipere incipiunt, ac deinde satis humecta fuerint: foris emittunt germina & radices, hinc inde per bracteam repentes ac flectentes tandiu, donec ipsam permeent. Quoniam radices naturâ duræ & acutæ, hinc inde repentes pungunt, donec (adjuvante etiam terra, quæ exedendo perforat, attenuatque) foramina aliquot, per quæ radices erumpunt, effecerint. Germen autem crescendo, & circum oberrando saporem muriæ, tum etiam colorem ferri in se recipit. Cæterùm cùm germina egredi cogantur, simul in unum coeant, & agglutinentur necesse est, ut ex pluribus unum germen efficiatur maximum, & per consequẽs fructus suos multò majores solitis perforat, quod visu pulcherrimum erit. *Alexius.*

Ut arbores feraces fiant meliores.

Amurcâ cum aqua commixta arbores feraces circumfundito, & meliores fient. *Cato.*

De arborum insitione, quæ fit sub cortice & in trunco.

Tres sunt modi insitionis, & unus quidẽ ex eis propriè *Insitio* appellatur: alter verò *Insoliatio*: tertius verò *Inoculatio.* Arbores igitur crassi corticis, & humiditate refertas, quarum cortex multam humiditatem ex terra haurit, qualis est ficus & cerasus, & oleæ planta, juxta corticem inserere convenit. Oportet autem ante insitionem paxillum ex forti ligno præparatum habere, ut eum inter corticem & lignum paulatim demittamus, ita ut infractus permaneat cortex. Hoc enim maximè observare necesse est: deinde sensim ablato paxillo, surculum statim adhibere. Vocatur autem hic modus *Insoliatio.* In arboribus verò tenuis

tenuis corticis, & siccis, nimirum quæ non in cortice, sed intra medullam humiditatem habent, qualis est citrium & vitis, & quæcunque ejusmodi, ipsam liquosam partem mediam findunt, & surculos immittunt. Appellaturq; hic modus *Insitio*. In utrisq; autem prædictis modis compendiariam insitionem facere oportet, ne surculus, qui inserendus est, dilatione factâ, resiccetur. Oportet autem surculos ex generosis, & vigorosis, ac fructuosis arboribus, acutis falcibus auferre à partibus Boream spectantibus, sintque teneri, & leves, & densis oculis, tria cacumina habentes, aut duo: ad fundum verò unimembres, habeantq; crassitudinem digiti parvi, & sint duorum annorum: anniculi enim promtè quidem excurrunt, verùm sunt infructuosi. Acuantur autem surculi acutâ falce ex una parte ad fundum, quemadmodum scriptorium calamum exacuere solemus, eo vitato, ut ne medullæ imminutio contingat. Adhibere autem surculum oportet eâ figura, ut lignosum quidem ad lignum, corticosum verò ad corticem vergat. Sitque derasus & exacutus surculus paris magnitudinis ad fissuram, & cavitatem, in quam est immittendus. Sit igitur derasus ad digitos duos. Post insitionem verò, nihil de surculo auferendum est, sed sinendum, ut habet. Locus autem luto infarcto argilloso integatur. Fulva enim terra ad hanc rem inepta est, truncos enim exurit. In tantùm verò utilis est insitio, ut etiam si quis ipsas plantas in se ipsas inserat, habitatiores, & præstantiores fiant. Cæterùm surculi desinente Luna accipiendi sunt, decem aut pluribus diebus ante insitionem, deponendique in vase cooperto, ac probè munito, ne perfluentur & transpirent. Oportet enim surculos quidem acceptos adhuc conclusos esse. Id verò, in quo insitio fit, jam ad germinationem festinare. Quapropter oportet decem, aut pluribus antea diebus surculos accipere, Causam verò ob quam non statim, ut accepti sunt surculi, ipsos inserimus, discere convenit. Si enim adhuc fervens, & tumidus surculus, statim in id, quod eum suscipiet immittatur, necesse est, antequam unitio fiat, parum quid de surculo emacescere, & laxationem fieri inter immissum & suscipiens lignum, & de cætero aër in locos intermedios cavos ingrediens, concretionem fieri non permittit. Si verò ad dies aliquot surculi in vase quopiam antea deponantur, in ipso vase sustinent, quod passuri erant post insitionem, & de cætero ubi

jam

jam insiti sunt, neq; ampliùs laxatio fit vinculorum, neque aër ingreditur, sed compendio coalescet. Surculi præterea non Borea spirante, inserendi sunt, sed Austro. Atque illud quidem manifestum est, quòd imber insitioni quidem commodus est: infoliationi autem inutilis. Nosse item expedit, quòd post Æquinoctium autumnale, usque ad Solstitium hyemale, insitio ritè fieri potest: item post Favonii flatum, hoc est, à septima Februarii mensis die, usq; ad Solstitium vernum. Quidam verò optimum tempus insitionis esse ajunt, statim post Caniculæ ortum, & rursus in æstate post subcaniculares æstus. At verò si ex longinqua aliqua distantia locorum afferantur surculi, portentur sanè in vase aliquo in lutum infixi, ipsumque vas diligenter oblinatur, ne perflentur, & transpiret dum apportantur. *Florentinus.*

De insitione, quæ fit per inoculationem, seu emplastrationem.

Inoculatio ante Solstitium æstivum commodè, & opportunè perficitur. Ego verò etiam circa Æquinoctium vernum in die serena, cùm in principio germinationis essent arbores, inoculavi, & vehementer successit. Purganda est arbor, in quam inoculatio fit à sobole, hoc est, propaginibus, & coma, relictis perfectioribus & adultioribus ramis, in quos infoliaturus eris; deinde accipienda arboris fructuosæ progenies, & anniculum germen, ex eoque oculus inserendus juxta exactam scalpturam præparati trunci. Ipsum autem corticem purum exactè excoriare oportet: lignosum verò integrum, & intactum sinere, ac servare. Hoc enim valdè necessarium habetur. Præstat autem oculum, qui est in immittendo germine, in oculum, qui est in trunco, incidere. In ipsum enim positus omnino coalescit. Licet etiam citra oculũ in alteram trunci partem in loco levi infoliationem facere. Oportet autem & cortices utrorumq; truncorum æqualis crassitudinis esse. Factâ autem concretione, statim quod supra commissuram est, rescindo, ne in hoc ipsum alimentum edat, sed in id, quod est coaptatum. At verò ubi surculi insiti tria folia adepti fuerint, vincula dissoluta auferantur. Ego verò sæpe numerò non ipsum oculum ex anniculo germine acceptũ ipsum per se ipsum infoliavi, sed relicto oculo in ipso germine illæso, ex parte retro oculum sita corticẽ derasi, & conspicuâ ligni parte, quemadmodum in calamo scriptorio fieri

solet,

solet, sculpta, sic oculum cum parte ligni residua infoliavi, & generosiorem ex hujusmodi insitione arborem adeptus sum. Cæterùm, si sinistræ ramorum partes inoculationem susceperunt, duplum fructum producent. *Didymus.*

Ad transferendas & transplantandas arbores.

Quòd ad arborum positionem attinet, raris intervallis ponendæ sunt arbores, ac plantandæ: ut cùm creverint, spatium habeant, quo ramos extendant. Nam si spisse posueris, nec infrà serere quid poteris, nec ipsę fructuosæ erũt nisi intervulseris. Dum transferre volueris, antequam id aggrediaris, sedulò tibi notandum erit, quibus ventis expositæ erant, ut simili situ illas componas, & implantes. Quod dum facis, in imum usq; scrobem sarmentorum fasciculos crassitudine brachii debes demittere, ita ut supra terram paululùm extent. Nam æstate parvo labore aquam radicibus per illos subministrare poteris. Sed optimum erit annum antè quàm plantare voles, scrobem fodere, ut terra Sole & pluviis opportunè maceretur, & quod positum est, citò comprehendat. Quòd si eodem anno & scrobem facere, & arbores serere voles, minimum ante menses duos scrobem fodies, postea stramentis incensis calefacies. Quem si latiorem patentioremque feceris, lætiores uberioresq; fructus percipies. Scrobem verò clibano similem aperies: cujus imum summo patentius sit, ut laxiùs radices vagẽtur: ac minus frigoris hyeme, minusq; æstate calidi vaporis per os angustũ penetret. Generatim autem sic arbusculas, & arbores dispones, ne imbecilla à valentiore prematur: quia nec viribus, nec magnitudine par esse potest, imparique temporis spatio adolescit. Porrò summè cavendum est, ne post rigidas tempestates, & violentas cœli injurias, arbores ferro vulneres, vel amputes, præsertim quæ fructiferæ sunt. Cavendum præterea, ne una arbor alterius stillicidium quatiente vento excipiat, præsertim si diversæ fuerint genere. Adhęc ne æstate radices contra Solem nudẽtur, aut ab eo feriantur, & ne hominis manu cacumina duriter tractentur: aut à pecoribus prærodantur: nam in posterum capere incrementum nequeunt, maximè si tenellæ fuerint. Arbusculæ omnes priùsquàm transferantur, rubricâ sunt notandæ: ut cùm ponentur, easdem cœli partes aspiciant, quas in suo seminario videbant: alioqui frigore, vel calore laborabunt ab his partibus, quas præter consuetudinem, sub alio tractu

expositas

expositas habuerint. Erit ergo plaga cœli in translatis similis retinēda, ne Aquiloniæ partes meridianis oppositæ Solibus findantur, aut algeant meridianæ aquilonibus obversæ. Plerique arborem nec minorem bima, nec majorem trima transferri præcipiunt, censentq; non negligendum ne radices mora inarescant: néve à Septentrionibus, aut ab ea parte cœli usque ad exortum brumalem, vento flante, effodiantur arbores: aut iis ventis radices exponantur: nam ita emoriuntur, ignaris causæ agricolis. Proderit etiam quàm plurimum terræ, in qua vixerint arbores, radicibus cohærére: ac totas cespite circunligari. Rigari debebunt, quoties cœlestis imbris negabitur profusio, & ingens æstus perseveraverit: nam ita majoris incrementi fructus dabunt, ac vegetiores, lætioresque evadunt. *Mizaldus ex Columella, Catone & Plinio.*

Ad instantem arborum rubiginem & pruinam.

Si instanti & prævisæ rubigini, ac pruinæ, obviam ire voles, paleas multas, si adsunt, aut horti, vel agri évulsas herbas, frutices, & spineta, pluribus locis combures: maximè quâ parte ventus spirabit: ita enim impendens malum averti scripsit *Diophanes*, Berytius in Græca geoponicon schola celebris, ubi illam in aëre congregari animadvertebat, bovis cornu sinistrum cum bubulo stercore illicò incendebat, & fumū multum per horti vel agri ambitum excitabat, ventoque opponebat. *Apulejus* fumum trium cancrorum ustorum cum bubulo vel caprino stercore, aut paleis, auxilium præsentissimum esse scripsit. Quòd si illa anticipaverit: rubigo inquam, damnum hoc modo resarcies, ut tradit *Berytius*. Cucumerum sylvestrium, aut colocynthidis radices, vel folia contunde, & aquâ macera: indeque à rubigine prehensa ante Solis exortum irrora, ac resperge. Idem assequeris ficulneo aut quercino cinere, aqua infuso, & quo dictum est modo, asperso. Proderit (eodem Apulejo teste) ramos lauri multos per hortum, vel agrum defigere, ac plantare: nam in illos, sicuti & plurivariam observavi, rubiginis noxa omnis transit, & abit. Quæ frequentissima solet esse in roscido tractu, convallibusq; ac locis perflatum nescientibus. *Mizaldus.*

Adversùs carbunculum & pruinam arborum.

Adversùs carbunculum, qui vitibus peculiares esse so-

let. *Plinius* tres cancros vivos cremari jubet, vitibus aut arboribus appensos, Græci contra ptuinam in horto, vel agros fabas intus & extra serunt. *Idem.*

Ad arbores ægrotantes.

Quòd si ægra fuerit arbor quævis; illius radicibus affundi debet amurca aquæ remista æqualiter: item summum præsidium esse ajunt, fecem vini aut aquam lupini decocti circumfundere, vel lupinum ipsum circa radices serere. *Didymus & Plin.*

Ad arbores emaciatas & languidas.

Si emaciata fuerit arbor, & languida, habitior fiet, si radices circunfossas, & item truncum, veteri urina humana, eaque virili, vel pecorum lotio, imbueris. *Paxamus.*

Ut arbor stet illæsa.

Illæsam, & à vitiis arborariis immunem habebis arborem quamvis, si bubulo, taurinóve felle radices illius perfuderis, aut fabarum, vel aliorum leguminum paleis circumpositis, aceribúsve frumenti respersis, easdem radices vestiveris, & regesta terra adjuveris. *Mizaldus.*

Adversus caniculæ æstum, & siderationem.

Si caniculæ æstu fatigatur arbor, & ob id siderari periclitatur, trium fontium singulos sextarios post solis occasum radicibus jube influere: sed ita ne remedium Luna deprehendat. Vel herbam symphoniacam, (quæ Apulejo eadem est cum Apollinari, & hyoscyamo) circa truncum arboris, coronæ modo intorque. Vel ex ea juxta imum caudicem cubile facito. Si fuerit siderata arbor, & veluti tabe ægrotans, unguento delibutam, quasi reviviscere observabis, ut scripsit Democritus. *Idem.*

Aves ne arborem impetant.

Arbor ab alitibus non impetitur, quæ alliorum fasciculum suspensum habet: aut falce putatoriâ allio perlitâ, expurgata est. *Democritus.*

Ad arbores infrugiferas.

Si florum largo proventu luxuriando nullum fetat fructum, querno, vel fagineo palo radicum foramini impacto, & terra occultato, velut inita fœcundabitur. Prosunt & fabaceæ paleæ trunco radicis circumjectæ, ut scripsit *Zoroaster.* *Columella* arborem terebrare præcipit, & in foramen viridem oleastri taleam demitti: nam ita arbor velut inita fœcundo semine fertilior evadet. *M.Cato* amurcam æquis partibus cum aqua remiscendam censet: deinde

deinde arbori circumfundendam. Quæ si maxima erit, commisti amphora una satis erit: sin minor, pro ratione fundendum erit. Si arbores etiam feraces fuerint, hac miscellanea meliores quoq; fient, *Africanus* portulacam & tithymalum probè contusa, & mista, arborum truncis illinebat, ut fœcundiores adolescerent: hisque columbinum fimum nonnunquam addebat. *Mizaldus.*

Ad arbores habentes fructus defluos.

Quæ si, veluti ægrotantes arbores, fructuum defluxum habebant, nec retinere poterant, *Sotion* Græcorum hortulanus diligens & peritus lolium quod zizaniorum nomine venit, cum radicibus evulsum in coronæ figuram efformabat, & arboris trunco circumdabat: vel marinos cancros paguros nuncupatos, eodem circunligabat: aut plumbea coronâ amplexabatur. Præterea radicem ablaqueabat, eamq; perforabat, & cuneum ex corno immittebat, terra circumaggesta. Quidam nudatas radices aliquot crassiores ac majores findunt, & fissuræ cilicis fragmentũ immittunt; deinde ligant, & accumulata terra rursus adobruunt, *Palladius* rubrica, aut amurca insulsa, aquæ remista arborem illinit. Vel cancrum fluvialem cum rutæ ramo, aut lupinorum fasciculum eidem suspendit. *Idem.*

Ad arbores, quæ deciduos flores vel folia habent.

Arboribus si flores, aut folia decidant, hunc in modum auxiliaberis ex Quintilliorum Græcis Georgicis. Circunfossis radicibus, palearum fabearum, aquâ temperatarum, & maceratarum mensuram magnam magnæ arbori, parvam verò parvæ circumpones, & ita defluvio laborantem curabis. *Idem.*

Adversùs vermes arborum.

Si à vermibus infestabitur arbor, de Florenti consilio sic illam defendes: Lemniam terram, quam sigillatam vocant, & origanum cum aqua tere, eâque miscellaneâ radices illine, aut scillam in circuitu planta. Si verò piceos paxillos circa arborem defixeris, tabescent vermes, ac decident. A`quibus etiam suillum stercus vino dilutum illæsam servabit, sicut scripsit in suis Græcis Georgicis *Didymus*, modò illud circa arborem frequentet injiciatur, quod etiam præstare potest columbinum stercus, nudatis radicibus circumpositum. Adhæc taurinũ fel, iisdem frequenter ingestũ: nam ita neq; citò senescet arbor, neq; vermes

facilè producet. *Palladius* feces veteris vini per triduum affundit. *Hæc ex Anton. Mizaldo. Auxilia verò contra arborum vitia lib. 6. alia videbis.*

Arbores ne à jumentis lædantur.

Cancros & fortè etiam gammaros, salicibus suspensos, tum etiam aliis arboribus, jumenta ab illarum injuria arcere, pro constanti traditum est: id verò contingit partim formæ absurditate, partim odoris fœditate: nam jumenta odorem omnem animalis mortui, plerunq; etiam viventis, si ejusdem speciei, refugiunt. *Cardanus.*

Ad arbores necandas.

Arbores necare si volumus, Corticem in orbem detrahamus, cortice enim spoliatâ, interit omnis arbor, sed tardius & celerius, ut tilia, & robur ociùs, tardiùs autem infirmiores. Refert quoq; quibus fiat anni temporibus: Martio & Februario statim emoriuntur: hyeme autem robustis arboribus diuturnior est interitus. At subere corticem detrahere oportet, ne deterior fiat. Sic pastinacæ marinæ radius omnium caudici præfixus occidit. Et menstruatus pannus radicibus admotus, præsertim juglandi nuci, ut placet Democrito. *Porta.*

Ad arbores extirpandas.

In trajectam terebro arborem, puerile lotium, vel cepa, vel cuneus myrtæus immittatur, præsertim dum floret: vel radici ablaqueatæ dictamnus, faba vel pannus menstruo muliebri imbutus admoveatur: nam ita arbor tabidâ ariditate conficietur. Sunt qui in terebratam medullam vivum argentum injiciant. Sylvæ extirpandæ rationem Democritus prodidit, lupini flore in succo cicutę uno die macerato, & radicibus ablaqueatis resperso.

Arbores necare.

Oleum commune radicibus fundatur: & peribūt brevi. Vel fac foramen usque ad medietatem, seu medullam, in quo infundatur argentum vivum & oleum, & obturetur cerâ & cretâ, & brevi temporis spatio siccabitur. *Fallopius.*

Arbores ut à pecoribus non lædantur.

Cancros, hoc est, paguros, fluviales, aut marinos, nō pauciores quàm decē in aquā conjectos ad dies octo sinito, & conclusos sub dio exponito, ut ad dies decē insolentur, & ex aqua instillato super ea, quæ illæsa manere velis ad dies octo, & admiraberis efficaciam. Idē facit caninum stercus urinâ putridissimâ admixtâ, & circumspersa. *Democritus.*

DE

DE SECRETIS ARBORUM HORtensium. CAP. III.

Adversus vermes arboris mali.

MALUS omnium maximè vermiculationem sentit, hoc est, vermium erosionem. A quibus immunis erit, si scilla circumposita fuerit. Quos si hæreditarios habuerit, felle bubulo vel suillo stercore misto humanæ urinæ, & radicibus affuso extinguentur. Si verò negotium exhibere perrexerint, cortex æreo clavo, vel scalpro fodicandus, atq; vellicandus, donec mucrone vermes tacti radantur, & deturbentur: sed ulceratum locum bubulo stercore obducere licebit. Porrò si generosissimæ quæque malorum plantulæ, taurino felle radicibus admoto, ita scrobibus imponantur, ut cacumen tantùm super terram extet, à vermibus immunes prorsus erunt, cum fructibus, qui inde nascentur. *Mizaldus ex Palladio, & Anatolio.*

Ut malus sobolem proferat numerosam.

Si fructum multum eam pårere cupis, & sobolem numerosam proferre, sectum plumbei tubi seu canalis os patulum, sic ut circulum ducat, caudici altitudine pedis à terra circunducito: & cùm mala cœperint adolescere, vel arbor ipsa florescere torquem illum, & circulum eximito: idq; quotannis facito, ut fœcunditatem arbor concipiat. *Mizaldus.*

Ne pomifera arbor rumpatur pondere gravata.

Quia pomiferis arboribus, uti etiam aliis, frequenter usu evenire solet, ut degravatæ fœtuum pondere, laborare videantur, adeò ut nonnunquam rumpatur incurvati rami, furcis suppositis oneri impares fulciendæ erunt. *Idem.*

Ad mala caduca.

Si caduca fuerint mala, fissæ radici lapis impactus illa retinebit.

Ad pyros steriles.

Si sterilis fuerit pyrus & languida, fœcundabitur eo artificio, quod superius expressimus. Pleriq; ubi adoleverit arbuscula, altè solent ablaqueare, & juxta radicem truncum findere, ac fissuræ cuneum tedæ pineæ, aut ex fago, vel quercu adigere, atque ita obruere. *Idem.*

Ne lapidosos fructus pariat pyrus.

Si lapidosos fructus emittit pyrus, jubet Quintilliorum

agricultura arborem ad imas usque radices retegi, & quicquid lapidosum invenitur, secerni ac excludi: altera terra cribro excreta, alterius loco suffusa, & addito stercore reposita, quod summè proderit, si rigare non cessaveris. *Idem.*

Ut pyrus copiosum & dulcem ferat fructum.

Si dulciora & copiosiora pyra arborem tibi exhibere voles, trunco proximè radicem terebrato, cuneum, ex fago, vel quercu, ut scripsit *Diophanes*, defiges, aut vini fecem, nudatis radicibus instillabis.

Remedium ægrotantis pyri in flore aut à vermibus infestata.

Si dum floret ægrotabit pyrus, curabis fece vini veteris affusa radicibus ablaqueatis per triduum: regestatum demum terra. Si à vermibus infestentur arbor & fructus, radicibus felle bubulo, vel taurino frequenter imbutis & perunctis morientur omnes, ac in posterum gigni prohibebuntur. *Mizaldus.*

Remedium pro ægra aut sterili arbore cotonei, vel aliter laborante.

Si ægra fuerit arbor cotoneorum, amurca æqualiter aquæ remissa, radicibus affundatur. Aut calx viva cum creta & aqua temperetur, arborisq; trunco illinatur. Si sterilis fuerit, infœcunda, vermiculosa, aut aliter laborans, recurre ad ea, quæ superius tam generali, quàm particulari secreto scripsimus.

Pruni languidæ, & minus feracis remedium.

Si languida fuerit prunus, & minus ferax amurca æqualiter cum aqua temperata radicibus infundi debet. Vel bubulum lotium solum, aut humanum, idq; vetus, mistum æquis partibus cum aqua. Vel cineres è furno, maximè sarmentorum. *Palladius.*

Adversùs vermes prunum infestantes.

Prunus si à vermibus vel formicis infestatur rubricâ & pice liquidâ illini debet.

Cerasi putrescentis remedium.

Quòd si humore nimio concepto putrescere observabitur, foramen in trunco excavari debet, quo ille possit educi. Si formicas patitur, succum portulacæ licebit affundere, cum aceti media parte mistum: aut fecibus vini truncum florentis arboris illinere. *Pallad.*

Cerasa

Cerasa ut fiant præcocia.

Præcoces fructus dabit, si ante florum exortum calx viva radicibus circumponatur, aut aqua calida sæpius infundatur: sed postea parvo temporis tractu inarescit.

Cerasus ut uvas ferat.

Si quis ceraso nigrã vitem inserat, verno tempore uvas proferet. *Florentinus.*

Morus ut fiat feracior, & candidos ferat fructus.

Nonnulli scripserunt arborem mori feraciorem & proceriorem fieri, si forato prorsus trunco, cunei inserantur terebinthi hinc, inde lentisci. Eadem, si populo albæ inseratur, vel inoculetur, candida mora proferet. *Berytius.*

Persica malus, ut lætior evadat.

Habitu multò lætior evadet, si simulatq; poma persica ederimus, illorum ossa ponamus, & conseramus, carnis parte aliquã in eis relicta. *Florent.*

Languidæ & tabescentis persicæ remedium.

Persica si languida videbitur, veteris vini feces aquæ mistas oportebit infundere: & frequenti aggestione cumulare, vespertinoque humore juvare, ac objectis umbraculis defendere, si ardore Solis siccata cõtabescat. In quam rem etiam proderit serpentis spolium appendere. Si vermibus infestatur, cinere amurcæ misto extinguentur: vel bovis urina cum aceti tertia parte confusa. Si à pruinis periclitatur, stercus illi ingeratur, vel vini feces cum aqua permistæ. Vel quod magis prodest, aqua, in qua faba fuerit incocta. Contra vitia omnia prospicit spartum alligatum: vel suspensa ramis spartea. *Mizaldus.*

Ne caduca & deflua sint persica.

Si caduca & deflua fuerint persica, nudatis radicibus cunei lentisci vel terebinthi adigantur: aut arbori terebratæ in medio, pales salicis imprimatur. *Idem.*

Ut è persico, & nuciperfico malum componas.

E' persico & nuciperfico malum componere: per insitionem efficies, quam *emplastrationem* vocant agricolæ, ut si è persico, & nuciperfico ramos abstuleris novellos feraces, & qui adolescendi, magnumq; germinandi præsagiũ dabunt, ipsis duobus digitis circumsignatis, gemmæ ut in medio collocentur, sic corticesacuto scalpro à ligno

leniter, ne lædantur, evellas: has per medium findito, ut simul compactæ ritè coalescant, & cicatricis locus non appareat, sed gemma una videatur, alterutrum inserere ex ea arboris parte, quæ maximè nitida, ac præcipuè hilaris conspicitur, reliquis amputatis, ne alimentum surripiant, ut omne insito serviat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac circumcidito ejusdem gemmæ quantitates, ac ita gemmam aptato, ut circumcisæ parti par sit: circa eam vincito, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, supra aliquid imponendo, ne pluvia dilabatur, sic germinabit, & sobolem dabit mediam retinens ab utroque genitore naturam, quam nunquam arbores pepe-rêre: erit enim malum persicum, & nucipersicum æmula facilè repræsentans. Sic mala punica ex uno dulcia, ex alio latere acida videntur. Et mala pyris odoratis comprehendi jubet *Diophanes*, & ea *Mirapidia* nominari. Et mala cotoneis observantur, & pulcherrima eveniunt mala, apud Athenienses *Melimela* vocata, ut *Diophanes* quoque scriptum reliquit. Et invicem diversis generibus commixta, citromala limonibus, & medicamala cum acidis, sic semiacida, & semidulcia. Persicum ex sanguineo, & albo sic mellita mala, & reliqua multivario proventu evenisse constat. *Joan. Bapt. Porta.*

Amygdalo-persicum.

Exoritur summa quoque cum diligentia malum, quod foris persicum æmulabitur, intus verò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus Amygdalo-persicum. E` persico arbore decerpas surculum, quem si dulci amygdalæ inserueris, inde enatum germen, denuò inserueris alteri, idq; ter, quatérve effeceris, malum dabit intus dulcē nucleum continēs, pleraq; poterit ingeniosus artifex componere: mihi viam ostendisse sufficiat. *Idem.*

Mespilus quomodo à vermibus sit expurganda.

Vermibus in senecta crebrò infestatur Mespili arbor; qui prægrandes, & quàm cæteris arboribus diversis cernuntur: purgandi æreo stylo, atque amurca, vel humana urinâ veteri, aut vivâ calce perfundendi, sed parcius, propter arboris noxam. In quàm rem plurimùm etiam proderit decocti lupini aqua. *Mizaldus ex Palladio.*

Ne labantur poma mespili & molestæ sint formicæ.

Si labuntur poma mespili, frustum de ejus radice præcisum,

cisum in media trunci parte figatur. Si molestæ sunt formicæ, rubricâ cum aceto, & cinere temperatâ necabuntur. *Idem.*

Quomodo nuciferæ arbori, quæ ætatem tulit, succurratur.

Quòd nuciferæ arbori, quæ ætatem tulit, si voles accommodare, lixivio per annum continuum ter in mense rigabis. *Idem.*

Quomodo ex amaris dulces fiant amygdalæ.

Theophrastus tradit, & post illum *Plinius*, ex amaris dulces fieri amygdalas, si stipite circumfosso, & ab ima parte perforato, defluens undique pituita detergatur. Quod *Africanus* in suis Georgicis Græcis etiam monuisse videtur, hunc in modum scribens: Ex amaris dulces fient amygdalæ, si circumfosso stipite quatuor digitis à radice cavernula imprimatur, per quam lachryma quotannis effluat, donec dulcescit fructus.

Ut fructum copiosum ferat amygdalus.

Quòd si amygdalus perseveraverit folia ferre, fructum verò nullum dare, partem trunci juxta terram forato, vel potiùs radicem, & pinguis tedæ cuneum in foramen transfigito, humanaq; urina affusa obruito: aut silicem sic insere, ut libro tegente claudatur. Item copiosiorem fructum dabit, si ferreus palus arbori adigatur, impressoque foramini querneus inseratur paxillus. *Mizaldus ex Palladio & Theophrasto.*

Adversùs pruinam amygdali.

Ubi à pruina metus erit, antequam floreat amygdalus, radices nudentur, & albi lapides minutissimi, arenis remisti congerantur: atq; ubi jam tempus videbitur, ut debeat germinare, effossi submoveantur. *Idem.*

Ficus ne fructus amittat.

Arietis cornua circà radices obturentur. Vel truncus ipsius arboris, quâ parte turget, scarificabitur, ut possit humor effluere. *Idem.*

Adversùs vermes ficuum.

Si vermibus laboraverit ficus, ramum terebinthi, vel lentisci taleam cum plantis fici, cacumine inverso ponemus. Perdentur verò calce viva radicibus inspersa, vel in cavas trunci partes missa. Sunt qui æreis uncinis illos tollant. Alii amurcam, alii veterem urinam ablaqueatis radicibus miscent: ad hæc bitumen & oleum. *Idem.*

Fici ut grossos teneant.

Fici ut grossos teneant, facito omnia quo modo in olea dicetur, & hoc amplius: cùm ver appetet, terram adaggerato benè, & grossi non cadent, & fici scabræ non fient, & multò feraciores erunt. *Cato.*

Olea ut fructum ferat.

Olea si fructum non feret, ablaqueato. Postea stramento circumponito. Ad hæc amurcam cum aqua commisceto æquas partes. Deinde ad oleam circumfodito, ad arborem maximam urna commixti sat est. Ad minores arbores pro ratione indito. Et idem hoc si facies ad arbores feraces, eæ quoque meliores fient. Ad eas stramenta ne addideris. *M. Cato.*

DE SECRETIS ARBORUM sylvestrium. CAP. IV.

Ad arbores sylvestres extirpandas.

LUPINI florem in succo cicutæ uno die macerato, & ablaqueatis radicibus respergito. Vel sub diebus caniculæ illas ad medullam perforato, & petroleum cum sulphure injicito. *Democrit. & Plin.*

DE SECRETIS FRUTICUM. CAP. V.

De vitium insitione.

QUI vitem inserere velit, crassum truncum deligat, qui unum atq; alterum sarmentum suscipere queat. Quidam in terra inserunt, ad semipedis altitudinem descendentes, & ferè in vitis fundo insitionem faciunt. Quidam in planicie inserunt, id quod optimum existit. Quod verò in alto inseritur, difficulter coalescit, à ventis agitatum. Si autem necessitas cogat in alto insitionem facere, propter levitatem existentẽ in profundo, præparatum palum habeto, quoad ipsum deliges, quod in alto insitum est, propter ventos. Quidam etiam in humeros trunci insitionem faciunt. Quòd si in cerasum vitem inseras, valdè præcoces uvas habebis. Quo tempore enim cerasus proprium fructũ ferre solet, eodẽ & uvas dabit, hoc est Vere. Tempus insitionis ver est, glacie jam cessante, quando dum inciditur vitis, humorem neq; multum, neq; aquosum, sed crassum & glutinosum remittit. Sarmenta ad insitionẽ accipienda sunt rotunda, solida, densis oculis,

lis, maximè ex brachiis. Sufficiunt autem sarmento oculi duo, aut tres. Si verò terrà obruatur, tres aut quatuor. Cæterùm ab uno sarmento plures quàm duos surculos secare ad insitionem non convenit. Quod enim post primos septem oculos superest, sterile & inutile existit. At verò firmiùs coalescent nova sarmenta perisyni sarmenti partem habentia. Neq; verò statim, ut ablata sunt, à vite sarmenta inseremus, sed post sectionem obtectâ plagâ, in dolio deponemus, ne transpirent priusquam tamen germen fundere incipiant, & dum adhuc clausa sint inseremus. Quæ igitur ad terram ad ipsum vitis fundum inserimus, firmiùs utique inserentur, elevata simul terra ad ipsorum enutriationem, verùm fructum tardiorem reddent, velut alia in terra plantata sarmenta. Quæ verò in altiore parte insita sunt, difficulter coalescent à ventis conquassata: citiùs tamen fructum producent. Oportet autem ea, quæ in alto inseruntur esse levia & plana, crassitudine pollicari: asperitudinem verò à serra, acuta falce lævigare expedit. Porrò sarmentum, quod inserendum est, ad duorum & dimidii digiti longitudinem ex una parte detrahere oportet, quemadmodum videmus sculptos, & formatos calamos, cum quibus scribimus, ita ut ex una parte medulla appareat illæsa, ex altera verò ipse cortex. Deponēdum est autem sarmentum totum quatenus derasum est, ut ne, quod inter truncum & sarmentum medium est, hiet, explendumque calce, aut argillâ. Prohibebitur enim ita ut humor, & is, qui in ipso est humor, custodietur. Cæterùm pars trunci, quæ ad plagam spectat, vinculo liganda est, simplici quidem, sed infracto, deinde luto glutinoso illinenda. Quidam etiam bubulum stercus ad lutum admiscent. Quæ igitur hoc modo insita sunt, eorum vinculum aqua per spongiam irrigamus, sub crepusculum vespertinum in æstatis maximè vigore. Ubi autem jam germinans quatuor digitorum fuerit, ridicam juxta defigere oportet, & alligare, ut à ventis sit securitas. Quum verò germen auctum fuerit, vinculum falce dissecare convenit, ut à coarctatione liberetur, & humor ex trunco in sarmentum distribuatur. At verò Luna desinente sarmenta decidere oportet ad insitionem. Ita enim robustiora erunt. Quidam non solùm Vere, sed & post vindemiam insitionem faciunt. Tunc enim vitis densiorem impetum ac concitatiorem habet. *Florentinus*.

De

De insitione per terebrationem.

Optima mihi esse videtur insitio per terebrationem. Neque enim vitis, in qua insitio fit, interim ociosa manet, sed similiter fert fructum, & sarmentum coaltum simul augescit, vite nihil offensâ ex terebratione, neq; compressa ex coarctatione. Fit insitio per terebrationem hoc modo. Truncum vitis terebra gallica appellata præforato & præstantioris in proximo sitæ vitis ramum attractum in foramen immittito, non ab antiqua matre decisum. Sic enim sarmentum vivet, tum à veteri parente nutritum, tum viti, quæ ipsum suscepit coaltum & concretum. Intra duorum verò annorum spatium unietur. Tunc igitur post cicatricem inductam, sarmentum decidere oportet, quod adhuc ex veteri matre detinetur, & truncum vitis, in quam insitio facta est, quantum supra terebrationem extat, serra desecare. Et de cætero sarmentum insitum principalis vitis pars existat.

Ut idem racemus diversos habeat acinos, hoc est, singulares uvas, alios albos, alios nigros, aut fulvos.

Accipienda sunt duo differentia diversi generis sarmenta, eaque findenda per medium, cum animadversione, ne in oculos fissura perveniat, neque quicquam de medulla excidat, atque ita alterius alterum adjungere oportet, & adglutinare ut oculi coincidant, & quantum possibile est se mutuò contingant, & duo oculi quasi unus fiat. Inde verò validè constringere sarmenta cum papyro oportet, & scilla integere, aut glutinosissima terra, atq; ita plantare, & interjectis diebus tribus, aut quinque irrigare, usque quò germen producant. *Didymus.*

Vitis ut serotinas uvas proferat.

Racemos qui primùm enati fuerint auferre oportet, rursus enim alii pro ipsis nascentur. Insuper & plantę multam curam habeto, iterumque racemos producet, hi verò maturi facti serotini erunt. Eos itaq; racemos in vasa fictilia infernè perforata imponito, & supernam partem diligenter contegito, ipsaque vasa ad vitem alligato, quò à ventis immota permaneant. *Tarentinus.*

Uva ut absque vinaceis generetur.

Uvam absq; vinaceis quidam sic faciūt. Sarmenti quod plantaturi sunt tantam partem, quantam terra adobruere oportet, leviter ex æquo findunt, & auriscalpio medul-

lam

ſam omnem eximunt; deinde papyro humida obligatum ſarmentum deponunt. Præſtabilius tamen fuerit, ſi totam ſarmenti partem, quæ in terram deponitur, ſcillæ inſertam depoſueris. Scilla enim tum ad naſcendum, tum ad uniendū conducit. Alii ipſas vites jam fructiferas incidūt, & ſarmenti fructiferi medullā auriſcalpio eradunt, quantū fieri poſſibile eſt, eam ex alto eximentes, ſarmento nō fiſſo, velut eſt indicatum, ſed integro dimiſſo, & laſeris Cyrenaici ſuccum aquâ diſſolutū, aut ſapæ ſpiſſitudinem coctum infundunt, & erecta ſarmenta ad radices alligant, ne videlicet ſuccus effluere poſſit. Singulis autē deinde octonis diebus ſuccum eundem ſarmento infundunt, donec germen emittat. Idē facies & in punica malo, ac ceraſo, ſiquidē & harū poma abſq; granis ac nucleis naſci velis. *Democritus.*

De vite Theriaca, & purgatoria.

Quòd ad multa conferat vitis Theriaca manifeſtū eſt, & maximè ad ſerpentium plagas. Modum autem quo paratur nunc dicemus. Ramuli vitis, quē plantare volumus, inferiorem partem findimus ad trium aut quatuor digitorum menſuram, & exemta medullâ, Theriacam antidotum in ipſum ſarmentum indidimus, deinde papyro obvolutam fiſſam partem plantamus. Qui diligentiores circa hanc parandam haberi volunt, etiam in radices antidotum diffundunt. Similiter autem & purgatoriam vitem eodem modo faciemus. Veratrum videlicet in fiſſum ſarmentum ſubdentes. Verùm noſſe oportet, quod ſarmentum à Theriaca vite ad plantandum acceptum, non eandem vim habet. Elangueſcit enim tranſplantatum, aut tranſlatū & inſitum, nimirum antidoto per tempus tranſpirante. Quapropter convenit antidotum opportunè radicibus illinire. *Florentinus in ſuis Georgicis.*

Ut vitis pedunculos aut erucas non faciat, neque à glacie affligatur.

Urſino adipe corticem illinito & vitis pedunculos non producet: aut adipe urſino falces ungito neminè ſciente, quibus videlicet vitem putaturus es, & neque pedunculi, neq; glacies vitem injuriâ afficient. At falces oleo, in quo allium contritum ſit illinito. Si verò erucas, quæ in roſis reperiantur, in oleo coxeris, & inde falces illeveris, neque ab alio animalculo, neque à pruina vitis injuriam perpetietur. Aut adipe hircino, aut ſanguine ranarum falces ungito. Aut coticula cinere cum oleo prælita falces acuito.

Vitis

Vitis sarmenta usta, & vitis lachryma permixta, cum vino in mediam vineam deponito, & vermes non enascentur. *Aphricanus.*

Vites, ut neque à pruina, neque à rubigine lædantur

Stercus aridum per diversa spatia in vinea deponito, secundùm vineti ventum: & ubi incumbentem pruinam videris, stercus succendito. Fumus inde elatus pruinam dispergit. Quæ verò facilè à pruina aduruntur vites tardiùs putare oportet, quum ad germen fundendum concitantur. Sic enim tardiùs efflorescent. Quemadmodum igitur & Hippuris, vitis credita est pruinam minus curare, quod ut opinor, tardè germinat, calido jam Sole existente. Quidam fabam in vinea seminant, & vites à pruina illæsas futuras credunt. *Diophanes.*

Adversùs pruinam vitium, ejusdem.

Si contigerit vites à pruina lædi, & manifestum est fructum periisse, incidendæ sunt, & valdè breviter præsecandæ, ut vis earum permaneat. Nam & sequenti anno priorem fructum reddet. Quidam experientia in Bithynia edocti affirmant, quòd ubi suspecta fuerit pruina, conveniet myricæ quidem maximè, aut si haberi non possit, cujuscunq; tandem ligni cinerem in vinea diventilare. Sic enim insidens oculis vitis cinis illabentem pruinam depellit.

Adversus rubiginem vitium.

Simul ut videris rubiginem in aëre congregari, statim bovis cornu sinistrum unà cum bubulo stercore urito, & fumum multum per ambitum arvi, secundũ ventum facito, quo ventus omnem fumũ ad rubiginem ferat. Disperget enim omne aëris vitium fumus. *Apulejus* tradit trium cancrorum ustorum cum bubulo stercore, aut paleis, aut stercore caprino, fumum sufficienter juvare. *Berytius.*

Ad vites steriles.

Truncum scalpro, aut serra, aut quod melius est, cuneo quercino findito, & lapidẽ in fissurã indito, ut partes trunci invicẽ dispareantur, & in ipsum urinam humanã veterem infundito, ad mensuram heminarũ quatuor, ita ut eam sensim omni trunco circumfundas, ut etiã radices inde perfusæ in integrũ restituantur. Deinde injice stercus terra mixtum. Oportet tamen eos, qui lapidem in truncũ imposũt, defodere, & vertere ea, quæ sunt circa radicem. Hanc verò curam in autumno facere oportunum est. *Democritus.*

Ad vites sideratas.

Sideratas vites cognosces quidem ex eo quod folia valdè subrubra habent. Curabis autē, si terebro truncum valdè perforaveris, & per foramen quernum paxillum indideris, aut si parum de radice abruperis, similiterq; palum intruseris, & terrā circumaggesseris. Atq; sic sanè vitem curabis. Alii autem hujusmodi vites marinâ aquâ rigant: alii & has, & quæ à quocunq; instrumento percussio sunt, oleo cum bitumine cocto oblinunt. Alii velut in Bithynia experimento deprehenderunt, quomodo sideratis sit subveniendū, clavo nimirum truncos penetrantes. Alii verò urinam humanam trunco, & radicibus affundunt. *Cassianus.*

Ad vites lachrymantes.

Ægrotantem vitem cinere sarmentitio, aut quercino cum aceto mixto ad truncum conspersо, curabis. Valdè prodest & urina hominis radicibus affusa. Quidam verò ægrotas vites excindūt juxta terrā, deinde leviter obruunt terrâ adjacente, modico stercore ipsi admixto, & quum turiones egerminaverint, debiles quidem extirpant, generosos verò sumunt, & rursus sequenti anno commodiorem ex relictis eligentes, reliquas tollunt. *Demageron.*

Ad vites ægrotantes.

Vites multam lachrymā emittentes, quantam vix credi par est, & in totum corpus vitis non distributum abjiciunt. Falce igitur truncum incidemus, & exulcerabimus sinu videlicet in ipso facto. Si verò nihil profuerit hoc factum, etiam radicū crassitudinem exsculpemus, aut aliquo modo ulcerabimus, & amurca ad medietatem cocta, ac perfrigerata plagas illinemus, Subjectum verò cæsuræ oculum foris inungemus, quod multò melius esse experimento constat. *Sotion.*

Ad vites defluas, quas Rhyadas Græci appellant.

Vites Rhyadas, quæ latinis defluę sive fluxæ vocari possunt, ex foliis cognosces subalbidis & subarefactis, sed & sarmentum latū, & instar lori tractile, ac molle habēt. Medeberis igitur cinere aceto acerrimo subacto illinens stirpes, & irrorans, quæ in ambitu sunt trunci. Ipsæ etiā vites cinere liquido facto respergendæ sunt. Quidam verò marinam aquam radicibus affundunt. Alii racemorū summas partes auferre, & impedire studio habent. Vocatæ autem sunt Rhyades fructum non continentes, à defluxu. *Idem.*

Ad

Ad vites fructum putrefacientes.

Sunt quædam vites, quæ fructum recens productũ, putrefaciunt, priusquã racemi connutriantur, & maturescãt. Talibus igitur medeberis portulacæ folio. Alii autem polentam portulacæ folio; Alii polentam portulacæ admixtam trunco circumlinunt. Alii portulaca dimidiam racemi partem illinunt. Quidam cineris veteris heminas quatuor radicibus injiciunt, aut etiam arenam. *Varro.*

Ad præsciendum utrum vini ubertas, & bonitas, aut contrà pravitas futura sit.

Acinum, hoc est, uvam particularem de racemo leniter per digitos detrahito. Siquidem igitur quiddam exilierit, ubertatem ostendit. Quidam si multum fermentum provenit, etiam liquidum fructum abundaturum pollicentur. Cæterùm vinum bonum & potens futurum conjectamus, si per vernum tempus imbres plures fiant. Idem futurum indicant imbres oborti quum erui magnitudinem uva habet, & adhuc acerba existit. At verò quæ ad ipsum vindemiæ tempus oboritur pluvia, non solum aquosum, sed & depravatum vinum ac vappam faciet. *Democritus.*

DE SECRETIS RADICUM.

CAP. VI.

Rapæ ut maximæ fiant.

RAPAE maximæ evadunt, si profunditate digiti germen eruatur, inde sulcis rariores obruantur, atque terra injectâ calcabis. *Cardanus.*

Raphanus ut dulcescat.

Si raphanos dulces habere cupis, semina mulso, vel passarum uvarum succo, aut saccharatâ aquâ biduo præmacerare debes, & siccata terræ committere. *Florentinus.*

Raphani ut majores fiant.

Si raphanos majores fieri peroptas, sublatis foliis omnibus solo caule tenui demisso, terræ sæpè operies. *Pallad.*

Ad agrestes pulices raphanos infestantes.

Quia ab agrestibus pulicibus infestantur plurimùm raphani, ne illis noceant, remedium est, eruum interserere. *Theophrastus.*

Allium ut dulcescat.

Allia dulciora fient, si in plantando olivarũ nuclei illis commisceantur, & conserantur: aut fractæ leniter spicæ, terræ,

terræ tradūtur: vel in pangēdo, olearum fraces adhibeantur. *Sotion.*

Allium ut odoris virus deponat.

Si allia terræ committantur, & ex eadem eruantur, Lunâ cum horizonte latente, virus odoris exuent, & mandentium halitum nullo modo vitiabunt. *Sotion & Palladius.*

Tædium halitus è manducatis alliis conciliatum quomodo aboleatur.

Tædium halitus à manducatis alliis conciliatum, aboletur, si cruda faba illis superaddatur. Alii betæ radicem prunis tostam supermanducant. *Didymus.*

Porrum ut ad prodigium usq; excrescat.

Si porri caput acutâ arundine, vel ligneo stylo pupugeris, & raporum, vel cucumerum semen in foramine occultaveris, adeò intumescet porri caput, ut prodigium videatur. *Mizaldus.*

Ad tetrum porrorum odorem.

Qui cuminum prægustaverit, fœdum & tetrum porrorum odorem nunquam exhalabit, etiamsi largâ manu porrum ipsum manducaverit: nam ejus esu gravis halitus extinguitur. *Sotion.*

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus, & circulatoribus venditur, Bryoniæ radicem habeto ingentem, acutaq; scalpri acie fœminam vel virum effingito, adjectis genitalibus, cùm absolutam noveris, inguina, vel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas projiciens, pilos imitetur, breviq; effossa scrobe, tam diu ibi finito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas projecerit illas. *Joan. Baptista Porta.*

DE SECRETIS HERBARUM in genere. CAP. VII.

Herbæ ut à pulicibus non corrodantur.

OLERA à pulicibus non corrodentur, si seminibus ipsorum parum ervi in seminàndo admiscueris. Hæc verò vel maximè raphanis & rapis conveniēs existit. Alii magis naturali auxilio utuntur, erucam simul serentes, aut plantantes, & præsertim cum brassicis. Hæ enim magis à pulicibus infestantur. *Anatolius.*

Adversus herbarum erucas.

Cinerem vitigineum per triduum in aquam mittito, & olera inde aspergito. Aut bitumine & sulphure vivo olera suffumigato. Similiter non erunt erucæ, si semen in lixivium cineris ficulnei missum maceraveris,& ita seminaveris. Cæterùm erucæ,quæ jam sunt, perdentur urina,& amurca ex æquo mixtis, & igne fervefactis, deinde refrigeratis, & sic oleribus adspersis. Si verò etiam alterius horti erucas acceperis, & in aqua cum anetho coxeris, & refrigeratam aquam oleribus irroraveris,præsentes erucas perdes. *Anatolius.*

Ad herbas juvandas.

Omnia olera in universum juvantur, si eruca juxta ipsa conseratur. *Fronton.*

Ad olera disperdenda.

Anserum stercus muria dissolutum, oleribus aspergito. Est enim anserum stercus oleribus nocitivum. *Idem.*

DE SECRETIS HERBARUM in genere. CAP. IIX.

Lactuca ut lata fiat.

IN latitudinem sese diffundet si vel rarior pangatur,vel cùm caulem faciet, eo leniter inciso, gleba, aut testa prematur, quò minùs in scapum erumpat. Nam eo ponduscula velut coercita, cùm non possint in altum surgere, in latum perreptare, effundique cogitur. *Mizaldus, Floren. & Columel.*

Lactuca ut fiat candida, & speciosa.

Si lactucas bonâ specie velis habere, duobus diebus antea, quàm eas ablaturus es,comas ipsarum, hoc est, supernam partem ligato. Sic enim albæ & speciosæ erunt. Inalbat ipsas etiam arena supernè infusa. *Florentinus.*

Lactuca ut sessilis seu pomata fiat.

Sessilem facies, quæ in caulem pomat, sed convolutis foliis in globum extuberet, vel in orbem circumagatur (*pomatam* nostrates nuncupant) si translatæ radix, ubi in palmæ altitudinem adoleverit, ablaqueata, bubulo fimo recenti oblinatur,& congesto aggere irrigetur, dumq; ad incrementum venerit erumpens germen, ferri acie præscindatur: & ei fictilis testa non picata,imponatur, ne longitudinis,sed latitudinis augmentum capescat. *Idem.*

Lactuca ut fiat suavis.

Suaviores habebis lactucas, si coercitis caulibus, restibili pullulatu prodire compuleris. *Idem.*

Lactuca ut fiat odorata.

Odoratæ nascentur lactucæ, si illarum semen in citrii semen imponatur, & ita terræ committatur. Quam rem etiam præstabit lactucarium semẽ diebus aliquot in aqua odorata maceratum. *Florentinus & Mizaldus.*

Lactuca ut sapore & formâ multiplici fiat.

Caprinum aut ovillum stercus accipito, & quantumvis parvum sit, perforato, & industriè evacuato, semenq; lactucæ, nasturtii, ocymi, erucæ, raphani aut quæcunq; velis in evacuatam partem densè indito, & in profunditatem non minorem duorum palmorum parvorum deponito, stercore tenero ac raro præsubstrato, deinde tenui terra aggesta, & sensim aquâ rigato, atq; etiam ubi enatum fuerit semen irrorato, assiduè stercus inspergendo, & postquam in caulem excreverit, multò plus diligentiæ adhibeto, nasceturq; lactuca cum injectis simul seminibus concreta. Alii duas aut tres caprini aut ovilli stercoris pilulas confringunt, & semina ipsis admiscent, eaq; simul in linteolum mittunt, & rigata defodiunt, aliàq; item curà adhibità lactucam multiplicem, & variarum specierum habent. *Didymus.*

Lactucam seminibus multis consitam nasci.

Si lactucæ folia, quæ juxta radices sunt, evellimus, singulisque gradibus semen condimus, ocymi scilicet, erucæ, nasturtii, & similium, admixtaq; fimo obruimus: enascetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thyrsus. *Joan. Bapt. Porta, ex Palladio.*

Beta ut albior & major fiat.

Si majores & albiores facere betas velis, radices ipsarum fimo bubulo recenti intege, & quemadmodum in porro, germen finde, & lapidem latum, aut testam impone. *Sotion.*

Brassica ut fiat sapore & magnitudine insignis.

Brassicam & sapore & magnitudine præcipuam reddes, si omnium primùm in pastinaco seras: deinde si terram fugientes cauliculos seces & à terra procericate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules: ita ne plus quàm cacumen emineat. Sæpius sarrita, & stercorata meliùs convalescit, plenioris q; incrementi cauliculum facit, & cymam. *Mizaldus.*

Apium ut folii latissimi fiat, & crispum.

Magnum evadet apium, si seminis ejus, quantum tribus digitis apprehendi potest, in panniculum vetustum illigaveris: deinde stercore intectum statim rigaveris. Similiter maximum erit apium, si circumfossis radicibus paleas adjeceris, & rigaveris. Crispum autem erit apium, si semen ejus priusquam plantetur, in pila leniter tundatur, atque cylindrus ipsi inducatur. *Florentinus.*

Apium hortense ocyssime producere.

Sint semina hornotina, ac æstate ingruente, aceto immerge, sine immorari aliquantisper tepente loco, subinde semina, in solutam terram convolve, cui combustorum fabalium cinerem admisce: ubi verò levi imbre ardentis aquæ irroraveris, & crebris irrigationibus panno operi, ne calor evanescat: sic pauculo temporis curriculo, paucis elapsis horis terram discutiet: amove pannum, irriga, & caulis elongabitur, maximamq; spectantibus admirationem ingeret. *Joan. Bapt. Porta.*

Asparagi ut in magna copia proveniant.

Si velis asparagum multum provenire, arietum sylvestrium cornua tenuissimè contusa, sulcis committito, & rigato. Quidam magis præter opinionem tradunt, quòd si integra arietum cornua non in tenues partes tusa & secta, perforentur, & pangantur, asparagum producent. *Didymus.*

Asparagi ut toto anno edules inveniantur.

Si velis asparagum per totum annum habere, cùm fructum adimis, statim sarrito in superficie radices. Sic enim tractata planta rursus, asparagum rursus emittet. *Idem.*

Convolvulus in vinea ne fiet.

Convolvulus in vinea ne fiet, amurcam condito, puram benè facito, in vas ahenum indito congios duos, postea igne levi coquito, rudiculâ agitato crebrò, usq; adeò dum fiat tam crassum, quàm mel. Postea sumito bituminis tertiarium, & sulphuris quartarium. Conterito in mortario seorsum utrunque. Postea infriato quàm minutissimè in amurcam calidam & simul rudiculâ misceto, & denuò coquito sub dio. Nam si in tecto coquas, cùm bitumen & sulphur additum est, excandescet. Ubi erit tam crassum, quàm viscum, finito refrigescat. Hoc vitem circum caput, & sub brachia ungito, convolvulus non nascetur. *M. Cato.*

Gramen

Siccam hanc figuram (celeriter enim siccatur) auferes à ligno: id facilè fiet, si priùs lignum oleo illeveris. Detractam hanc formam cavam è gypso bivariamque divisam, fructui crescenti, qui justæ magnitudinis medium excesserit, arctissimè circumligato, demittitoq; , donec fructus ad justam pervenerit magnitudinem. Habebis fructum formâ eâ quâ lignum dedolatum erat, liceat & inscribere quæcunq; volueris: ut verè dicere possis:

Crescite, & in titulos surgite ritè meos. Cardanus.

Fructus ut vim purgandi nanciscantur.

Si ad radices helleborũ, aut cucumerem sylvestrem, vel scammoneam posueris, pruni aut cerasi; magis etiam vitis cum ablaqueatur, fient fructus illarum purgantes. *Cato.*

Fructus è diversis compositus, quomodo fiat.

In monstrificis naturæ compositionibus, ac transmutationibus, haudquaquam alia, quàm insitione ducitur via meliori, hâc satis laudavimus, longè secus laudaturi posthac, mutuò postquam diversorum complexu indissolubilem unum efficiat nexum, mirandiq; præbeat rationem: & si insitiones laboriosas, ac impossibiles aliquis existimabit, sit effectus laboris levamen, & ferè impossibiles insitiones solerti emendabis curâ, nec te ab eo rudis agricolæ, & inscii artificis dimoveant dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obvolve, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: ut ficum platano inseri, & moro. Morum castaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas nuci & quercui. Punicam variis gaudere adulteriis, & omnibus immisceri lætatur. Cerasum persico, & terebintho. Ceraso terebinthum, & persicum. Cotonea oxyacanthæ. Vitem in oleo fructus dare, & elæostaphylos appellari, quos *olivam* latinè dicimus: quàm Florentinus se apud Marium Maximum vidisse perhibet fructum gustâsse, & æstimâsse, quòd verè acinum & olei baccam simul gustaret. Myrtum salici insertam, & punica quoq; retulisse mala ferunt, & cæteris, quas intueri par est, longè tamen nostris difficiliores: & tandem omne genus surculi omnibus arboribus inseri posse autumat Columella, & docet. Hinc omnis fructuũ compositio, hinc omnis eorum adoptatio, hinc insuetos largiuntur fructus. *Joan. Bapt. Porta.*

Fructus crescentes ut figuras omnes, vel impressiones sumant.

Si humanum caput, equinum, aliorúmve animalium men-

mentiri affectas, magnitudine perfecti fructus argilla, gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, ut archetypum ejicias, ut iterum possit aptè conjungi. Si lignea erit persona, sit intus excavata, si ex argilla, ubi torrueris, & fructus validi sint incrementi, fictilibus typis (aperto loco, qua petiolus intromittitur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipsis eorum incunabulis, & in eam adolescere, ubi impetraveris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras, & effigies dabit, quas effingere placuit, valetq; id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, ut placebat Democrito, criteis, punicis, & malis insanis. Ex Quintilianorum placitis scriptum video: si arundine in longum fissâ excavabimus internodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo crescens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimirum protensi. Quod si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in victilem vaginam postquam defloruerit conjeceris revolutam ostendet anguis figuram. *Joan. Bapt. Porta ex Aphricano & aliis priscis.*

Fructus quomodo exos, & enucleatus evadat.

Vetus est Philosophorum dictum: præcipuè qui selecta agriculturæ præcepta tradidêre, si in serendis surculis, vel vivis radicibus medullam auriscalpio, vel osseo abstuleris cultro, fructum exossum, ac sine ligneis nucleorum putaminibus proditurum, siquidem altrix ipsa, ac parens est osseæ substantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni. Omnis enim ajunt, arbor, cui aliquatenus demta est, vivit: sed omninò si medulla subtrahatur, non solùm non enucleatos fructus protuberare, sed vita viduari, ac exarescere penitus necesse est, ratione hac suffulti, cùm pars illa humidissima, maximeq; vitalis sit: alimentum enim quod à sola ministratur, transcurrit, dum ad omne alimentum viventis, quasi quædam anima, per trunci medullam, veluti per syphonem hauritur: id monstrat materies expers medullæ quæ recurvatur, & in orbem redigitur, usquequò omninò resiccetur: idq; prisci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophrasti veritatis, experientiæ commovent placita, multum erit usui, nec parum commoditatis affert. *Idem.*

DE

DE SECRETIS FRUTICUM in specie. CAP. XII.

Poma ut in vigore diu maneant.

PRAECOCIA pyra, mala, cotonea, sed mustea, spernēda, ficus, tuberes, & zizipha, cum suis frondibus legito, omnia immatura, non tamen percruda, caduca sunt separanda, undique diligenter inspiciendo sint ne integra, nec manibus quassentur, incisos eorum tenaces calida vires amburi pice, parum tangendo: nam facilius principium putrefactionis exhiberent, inde canabi stupâve involvendo, ferventi cerâ circumline, & circumlita melle demergantur, ut sint omnia submersa, & separata custodi, ne simul commisceas, ne se mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo imposito, operculatumq; vas pellicolato, & per annum viridia semper habebis: & sic omne pomum in melle servari potest, quod in vetustatem reponitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Mala ut diu conserventur.

Mala in multum tempus durant, si in vigore sunt decerpta, id quod manu faciendum est, & cautè, ut ne quassentur, singula verò in algas, hoc est, maris muscum, seorsim involvantur, ut undiquaq; sint cooperta & imponantur in ollas crudas, apponantur etiam algæ unà cum lignis malorum, ut se mutuò non contingant: deinde ollis operculis obdantur, & deponantur in loco sublimi perfrigerato, extra fumum, & omnem graveolentiam. Si algæ non sint, in valdè minutas ollulas crudas singula mala indantur & addito operculo reponantur. Quidam terrâ figulinâ singula mala oblinunt, siccant & reponunt. Servantur etiam integra mala, substratis ipsis nucum foliis. Melius autem feceris, si singula mala in folia nucis involuta reposueris. Conservabis etiam mala, si in ollas intrinsecus inceratas reposueris, & diligenter ipsas cooperueris. Imputrida perdurant mala, si in hordeum immittantur. Conservabis eadem & hoc modo. Accipe vas fictile non picatum in fundo perforatum, idq; malis manu decerptis incolumibus, non inveteratis exple, & vas myacanthâ, aut aliquo alio securè obtura, & in quacunq; arbore suspende, & per totam hyemem sine, & talia permanebunt, qualia sunt injecta. Quod ipsum etiam experientiâ condidici. Servantur etiam mala sic. Unumquodq; malum ficulneis foliis siccis involvito, inde luto argillæ albæ intege, & perfrigerata

gerata in Sole repone. Permanent etiam conservata à vini fece, & ipsum quoque vinum conservabunt omnium miraculo. Sed & in ollam novam immissa, & olla in dolium vini immersa, ita ut ei innatet,& dolium oblinatur, recentia erunt mala, & vinum ipsum odoratum. Quin & in sinuosas capsas componuntur cum tomentis putis, & conservantur. Hyemalia autem mala optimè in seminibus servantur. *Apulejus.*

Mala quomodo servanda & reponenda.

Mala circa autumnale æquinoctium sunt legenda pro cœli, soli, & arboris cujusq; natura, nec ante xv. Lunam, ut scribit *Plinius*: idque cautâ manu; ne contusione, aut vulnere aliquo lædantur, separatis cadivis; putrescentibus, ac vermiculosis, à præstantibus & generosis. Servabuntur optimè tabulatis extra fumum, & graveolentiam in loco frigido, & septentrionalibus fenestris aperto: quæ sereno die patentes lucem accipere debent, exclusis austris: nam aquilonibus multo nocentiores fructibus esse solent: à quibus poma quæq; rugis deturpari certum est. Servantur præterea in frigido & arido loco supra paleas, ut scribit *Varro*. Ideò qui oporothecas faciunt, ad aquilonem, ut fenestras habeant,& aëre perflentur summè curare debent. *Mizaldus.*

Poma ut in arbore diu immorentur.

Ramulos intorqueri jube, ne maturescens humor in ipsa dilabatur, ea incolumia servabuntur contra æstiva caloris blandimenta: tali maximè pacto punica servantur, ne hiantia disperdantur. *Joan.Bapt.Porta.*

Poma ut imaginem quamvis referant.

Gypso, aut figulari luto, quamcunque voles insculptam imaginem tege: & in duas partes apto instrumento, eâ industriâ seca, ut iterum illæ ritè conjungi possint ac committi. Deinde in figulina excoque: cumq; malum, ad dimidium peculiaris incrementi pervenerit, hisce formulis include, validisque vinculis firmiter obstringe, ne fictiles typi divellantur auctu obvoluti mali. Quod ubi capacitatem illorum expleverit tales animalium figuras repræsentabit, quorum & habitum & imaginem ibidem mentiri visum tibi fuit. Quæ res in effingendis malis non solùm locum habebit, sed etiam in pyris, cotoneis, persicis, citriis, punicis aurantiis, & reliquis pomorum generibus. *Mizaldus ex Aphricano.*

Malis lineamenta imprimere.

Si ex cocto gypso, ac liquidiore aqua redacto, supra mali cortices, notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creverint crassitiem, atque decerpseris, gravidis vestigia depressa extabunt ac refricata nobis erunt perspicua. *Joan. Bapt. Porta.*

Mala ut fiant dulcia.

Si dulcia fieri desideras, stercus caprinum urinâ humanâ dissolutum cum veteris vini fece, radicibus infunde. *Mizaldus.*

Mala ut non putrescant.

Si imputria mala habere voles, felle viridis lacertæ inungatur caudex: erit & hoc adversus formicas remedium præstantissimum. *Idem.*

Mala ut non sint caduca.

Si caduca fuerint mala, fissæ radici lapis impactus, illa retinebit. *Aphricanus.*

Mala ut fiant rubra.

Arbor urinâ rigetur, & rubescet fructus. Quidam verò malorum fructus hoc modo rubicundos efficiunt. Palos in terram depangunt, & incurvatos ramos, qui fructum habent, citra conquassationem palis religant, & scrobes in propinquo ipsorum, aut alia vasa aquâ implent, conjectatione factâ, ut in meridie Solis splendor in aquam illabens, calidumq; vaporem remittens, & per refractionem in fructum incidens, coloris bonitatem, & rubedinem operetur. Quidam rosas seminant sub plantas, hoc modo fructus rubicundos efficientes. *Berytius.*

Poma ut fiant rubra, aliter.

Si citri mali vel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. Sic rhodacena insigni calore sanguinea ex mori insitu evenisse constat. *Porta.*

Pyra quomodo fiant rubicunda, & effigiata.

Pyrus moro insita, rubicunda pyra feret, ut tradit *Tarentinus.* Modum effigiandi pyri, in quas volueris formas, requires supra ex pomis.

Pyra quomodo legenda, & custodienda.

Legenda sunt pyra eo modo, quo mala, eaq; methodo, nimirum die sereno, & blanda manu, ne vulnerentur, caducis & vitiatis, à sanis & integris seclusis decrescente Lunâ, & vegeto Solis calore. Quod ubi factum erit, in picato vase diligenter includetur: cujus os deorsum reclinabitur: atque

atque brevi scrobe eo loco obruetur circa quem perennis aqua decurret. Alii optimè servari affirmant, si illitis pice surculis vel pediculis suspendantur. Alii sapâ, vel passo, aut dulci vino mersa, vasis plenis custodiunt. Sunt qui inter scrobes obruant. Plerique siccatis frondibus juglandis involuta reponunt. Nonnulli in vinaceis discreta, ne se contingant, sepeliunt. Rustici inter paleas, aut frumenta servant. Alii statim lecta cum tenacibus suis picatis urceis condunt, & oribus vasculorum gypso, vel pice clausis, sub dio obruta, sabulóve tegunt. Servantur omnium optimè, ut reliqui fructus, melle, modò non se contingant. *Mizaldus ex Democrito & Palladio.*

Cotonea quomodo fiant effigiata.

Mala cotonea animalium speciem præ se ferent, si in formas typorum indita, augescere ipsis permiseris. *Democritus.*

Cotonea quomodo legenda, & conservanda.

Imprimis cotonea mal. quàm maturissima & integerrima, sine macula, sereno cœlo, ac decrescente Luna colligere debes: & in lagena nova, quæ sit patentissimi oris, detersa, quâ canescunt lanugine latè ac leniter componere, ne collidi possint. Deinde cùm ad fauces usque fuerint composita, vimineis surculis, aut circulis sic erunt arctanda, ut modicè premantur, ne cùm humore fuerint imbuta, sustollantur. Tum quàm optimo, & liquidissimo melle vas usque ad summum ita replebitur, ut pomum quodvis ibi submersum videatur. Sed summopere tibi cavendum erit, ne immaturum illud & crudum reponas, alioquin ita indurescet, ut usui esse non possit. Audio nonnullos cotonea osseo aut ligneo cultro (quod ferrum metuunt) aperire priusquam melli servanda committant: adhæc semina eximere, à quibus pomum vitiari putant. Res ridenda potiùs quàm audienda. Alii lecta cotonea doliis musti ad fecem usq; mergebant atque ita claudebant, vinum hinc odoratius reddi promittentes. Alii in novam ollam dolio vini innatantem illa recondunt, & dolium oblinunt. Sunt qui foliis fici obvoluta custodiant. Pleriq; stupis, tomentóve mũdo vestita, in cistis concinnant, & dispon ũt. Multi in scobe, vel milio, hordeo, aut avena longo tempore incorrupta servant. Sed in domo nec sunt condenda, nec reponenda, ubi reliqui fructus fugaces, vel alii quiq; tenelli custodiri solent. Nam illos suo acerrimo odore vitiant,

ac

ac labefactant. Non desunt, qui ficis, aut nucis foliis involuta servent. Alii cretâ figulinâ illinunt, siccataque in Sole, suspendunt, & dum usus postulaverit cretam diluunt. Plerique arculis ligneis separatim includunt, & in tabulato siccissimo, ac frigidissimo loco, ubi neq; fumus, neque teter sit odor, collocant: ita ut flosculi sursum, pediculi verò deorsum spectent, nec alterum ab altero corrumpatur: deinde scrobe populneâ, vel abiegna interposita, luto paleato opercula munita superponunt, ne introire possit spiritus. *Mizaldus ex Democrito, Catone, Varrone, Columella, Palladio & Plinio.*

Pruna ut sine officulis nascantur.

Prunum absque officulis tibi comparabis, si tenellam arborem ad binos pedes recisam usque ad radicem findas, abrasaq; & excavata scalpro utriusq; partis medulla confestim sejunctas partes vinculo constringas, superioremque partem ac divisuras laterum fimo, vel argillâ, cerâve obducas, ac chartâ madidâ munias: elapso anno obfirmatâ cicatrice omnia coaluisse perspicies. Hanc deinde arborem surculis,, qui fructum non tulerunt inseres & sine officulis poma proferet: sive illa fuerint pruna, sive cerasia, persica, mespila, palmulæ, lapidosáve corna. *Idem.*

Cerasia quomodo officulis carentia fiunt.

Si exossata habere cupis cerasia, teneram adhuc arborem ad binos pedes recides, & usq; ad radices findes, abrasaque ferro partis utriusque medulla, illicò sejunctas partes vinculo perstringes: & summitatem ac divisuras laterum fimo oblines: post annum ductâ cicatrice dum divortia coalescent: eidem arbori surculos, qui adhuc fructum non tulerunt, inseres, & hinc sine ossibus cerasa recipies. *Idem.*

Mora ut fiant alba.

Mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma. *Berytius.*

Mora ut reponenda, & servanda.

Mora in vitreo vase diligenter condita plurimo tempore durant, proprio ipsorum jusculo, & vino demersa, ac diligenter operta: modò non fuerint nimium matura, vieta, & flaccida seu languida. *Idem.*

Persica ut inscripta & figurata nascantur.

Persica inscripta sic faciemus. Postquam persici fucturm

comederis, officulum ad dies duos sive tres aqua macerato, & leniter aperito, & repertam intra os amygdalam sive nucleum accipito, in ejusque cortice stylo æreo inscribito, quicquid tandem libuerit, non profundè, deinde papyro involutum plantato. Quicquid sanè in amygdala inscripseris, hoc ipsum fructu reperies. Quidam etiam hoc ipsum in vera amygdala faciunt eodem successu. *Democr.*

Persica ut fiant rubra.

Rubra facies persica, rosis sub ipsas plantas consitis. Facies & juxta alium modum rubicundum fructum. Si enim obrutum persici os post dies septem detexeris. In his enim diebus sua sponte aperitur, & cinnabarim intra officulum infuderis, & hoc ipsum rursus obrutum curâ & diligentiâ dignatus fueris, inde rubra persica habebis. Fortassis etiam alium colorem si infundere libuerit, eundem quoq; similiter fructui affricabis. *Idem.*

Persica ut fiant miræ magnitudinis.

Ut persica miræ magnitudinis tibi compares, amygdalas item & nuces, & similia, accipies tres, vel quatuor nucleos ex illis, quos ita coaptabis, ut corpus unum constituere videantur. Hos junctos, & si opus fuerit, colligatos, in vas aliquod terrâ stercoratâ plenum immittes, plantabis, ac sepelies: sed ita ut vas illud foramen habeat in operculo, per quod nucleorum germen exire cogatur. Sic fiet, ut nuclei illi in unam coalescant arborem, quæ suo tempore fructus eximiæ magnitudinis ac pulchritudinis edet ac profert. Sunt qui nucleos non in vas, sed fistulam, aut tubulum terra saturatum mittant. Sed id multò levius, & facilius tibi si comparare studes, diligenter interlegenda erunt persica illa, quæ parva & languida apparebunt, nimiaque ubertate matrem onerabunt: ut arboris succus ad reliquorum nutrimenta convertatur. Sic enim salivæ copia in pauciores fœtus se conferens, illos altili saginabit incremento, ac majores reddet. *Mizaldus.*

Persica ut sine osse producantur.

Persicum sine osse producere possumus, novo insitionis modo. Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfœtante: sin minus aquationibus adjuva, ut lignum turgescat, & sibi, & advenis surculis succum porrigat superfluentem. Si salix brachii magnitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci in-

ducimus:

ducimus: foramen luto diligenter operimus, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, ubi jam cohaeserunt, ut è duabus arboribus una fiat. quantum mox prominet supra terebrationem, & compagem, resecamus, ne eò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus avocetur, & arbos alia gravata stirpe adaptatis frugibus incurvetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & coalitis persicum succiditur, transfertur, & in terra exaggeratur, sic persicus salici nupta, & maritata, mira jucunditate sine ossibus fructus pariet. *Joan. Bapt. Porta.*

Persica ut sine osse proveniant, aliter.

Truncum arboris infernè perforabis, & medulla excisa, salicis, aut corni paxillum impinges. *Aphricanus.*

Nux ne lignosum fructum progignat.

Si prædurum & lignosum fructum nux progignat, cortex in orbem vulnerandus erit, ut noxii humoris vitium deducatur. Alii radicum summa præcidunt. Plerique terebratæ radici buxeum cuneum imponunt, aut cupreum, ferreúmve clavum. *Mizaldus.*

Nuces ut absque putaminibus gignantur.

Nuces nudas sine putaminibus facies, si contracta nucis testa, internoque nucleo illæso conservato, ei ipsi lanam, aut recentia vitis seu platani folia circumdederis, ut ne nudus existens fructus à formicis corrodatur, & sic plantaveris. Idem in amygdala *Florentinus* tradit, si cinis assiduè trunco & radicibus circũfundatur. Imò & in reliquis fructuum generibus, quæ testam forinsecus habent, si juxta eundem modum fuerint plantata. *Aphricanus.*

Aliter.

Loco, quo juglandem plantare destinaveris scrobem defodito, & pulveratam imponito terram, ac ferulę semen pangito: cùm enata increverit, aperi, & in ejus medullam nudæ nucis nucleum cælato, & sic habebis longo tempore præoptatos fructus. Sic possumus & Tarentinam efficere, alii *Molusca* vocant: Nam & Tarentinam dicunt, quæ est molli ac fragili putamine, ac manib. attrectata, facilè frangatur. Hanc lixivio per annum sæpe irrigà, cinerem radicibus injice: ut prodidit *Damageron*. Et arborem quoque penitus perforans, duras, & másculas nuces friabiles facies. Sic de avellana nuce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus, per dies aliquot calida in-

fundetur aqua, & teneras dabunt nuces, ut *Africanus* ait: fit priori modo, ut nudum nucleum, & friabilem testam afferat, ut non putamine, sed verius integatur cute adeò tenella, ut simul mandatur, & tandem de fructibus omnibus qui testâ integuntur. *Joan. Bapt. Porta.*

Amygdalæ amaræ ut fiant dulces.

Dulces autem facies amarulentas amygdalas antea, si forato trunco in quadrangulo palmi parvi altitudine lachrymam quotannis effluere sinas, donec dulcescant. Quidam melius faciunt, & circumfodiunt suillum stercus, & urinam affundentes, deinde aggesta terra rigant singulis annis, donec dulces fiant. Omnis autem truncus amygdali excisus fructum abjicit. Teneram verò & dulcem ex dura, & amara facies, si truncum usque ad radices in superficie existentes nudaveris, & aquâ calidâ assiduè rigaveris, antequam flores emittant. *Aphricanus.*

Amygdalæ inscriptæ, ut fiant.

Amygdalæ testam industriè confringito, ita ut internum nucleum integrum conserves, apertaque testa in nucleum quodcunq; libuerit scribito, rursusque colligatam papyro plantato, lutoq; circumlitam ac intectam, stercore suillo aggesto obruito. *Idem.*

Punica mala, ut non hient.

Dum Punicas plantas, silices in scrobem præmitte. Si verò prius plantatæ fuerint, scillas juxta plantato. Hæ enim contrarietate naturali ipsa mala hiare non permittunt. Similiter autem si secundum caput plantatæ fuerint, non hiant. *Aphricanus.*

Punica mala ut dulcescant.

Radices arboris circumfodito, & stercus suillum aggerito, & superingesta terra, cum urina hominis rigato. Vel mala sic dulciorem efficiunt fructum, si urinâ assiduè, caprino stercore, & vini veteris fece radices plantæ rigaveris. *Paxamus, & Anatolius.*

Malum punicum, ut sine granis facias.

Si exemeris quemadmodũ in uva, conspicuam medullæ partem, & fissum lignũ obruas, & post tempus recideris supereminentem plantæ partem, quæ jam germen emisit, fructum ipsum sine granis punica producet. *Aphricanus.*

Punica mala, ut fiant rubicundiora.

Si punicum malum rubicundius efficere velis, plantam aquâ cum lixivio balnearum permixtâ rigabis. *Idem.*

Ut sciatur, quot grana habeat malum punicum.

Unum punicum malum aperias, & numeres, & quot in ipso grana reperies, tot in singulis esse judica. *Idem.*

Punici mali acinos augere.

Punici mali acinos augere sic possumus, ut nimio videantur mirabiles incremento. Punicam juxta cornum serito, cornisq; truncum terebrato, ac per foramen immittito punicam: ubi autem trimatum expleverit, è radicibus separabis, inde cornum juxta coalitum resecabis, ne advenæ arbori succum adimat, & evocare possit, ut ne cui magis, quàm insito serviat: sic enim fructum præbebit, cujus acini, corni fructus æmulabuntur, saporeque insignes, ut speciosiores videri nequeant. *Porta.*

Punica quomodo in miram magnitudinem excrescant.

Tradunt, in miram magnitudinem punica mala protuberare, si ollâ fictili circa arborem obruatur, vel ita aptetur, ut ramus cum flore in illa claudatur, ad palum, ne resiliat, illigatus, ipsaq; olla contra aquarum incursus operta muniatur: nam suo tempore poma ejusdem magnitudinis quâ fuerit, opportunè reddet: imò verò ad illius rei figuram efformata, quam ollæ aut vasculo impresseris. *Mizaldus ex Gargilio Martiali.*

Punica, ut in arbore serventur viridia.

Cùm matura fuerint punica, antequam rumpantur, petioli, quibus dependent sunt intorquendi, toto anno viridia in arbore servantur. *Pallad. & Plin.*

Punicorum multitudo quomodo comparetur.

Punicorum multitudo comparabitur, si tithymali & portulacæ succus æqualiter mistus, trunco arboris, antequam germinet, illinatur. *Palladius.*

Punicorum acini, ut candidi fiant.

Candidi fient punicorum acini, si argillæ & cretæ miscueris quartam gypsi partem, & toto triennio hoc genus terræ radicibus insperseris. *Gargilius Mart.*

Punica ut ad hybernos usus serventur.

Punica ad hybernos usus servabuntur, si leni manu decerpseris, ne tactu asperiore vitientur, aut vulnus sentiant, deinde pediculis incoctam & liquidam picem demersis, refrigerata ex ordine suspenderis. Sunt qui tota in picem mergant, & ubi refrixerint, suspendant. Itē si integra collecta in aqua marina, vel fervente muria tamdiu demergan-

tur, ut liquorem combibant, & madescant: deinde Sole triduo resiccentur (sed ita ut nocte sub dio non maneant) postea loco frigido suspenduntur: cùm volueris uti, aquâ dulci macerabis. Alii argilla, vel figurali creta induunt, & siccata, loco frigido suspendunt: atq; cùm usus exegerit, in aquam demittunt, & cretam resolvunt. Alii fœno, vel culmo singula involvunt, & insuper luto paleato crassè linunt: atque ita majoribus ramis alligant, ne vento commoveantur. Alii in siccam arenam distincta, & secreta deponunt: aut in frumentario acervo ad umbram, donec rugosa fiunt, diligenter condunt. *Mizaldus ex Berytio, & aliis.*

Malum citrium, ut effigiatum nascatur.

Citrii fructum simulachri formam reddere facies, vel humanæ faciei, vel alterius animalis, hoc modo. Gypso aut luto quicquid voles integis, & perfrigeratum in duas partes instrumento quopiam acuto secas, ita ut anterior, & posterior pars coaptari & committi queant, indeque siccatum in figulina torres. Quum verò fructus ad dimidiam partem sui augmenti pervenerit, formas illas circumdatas vinculis diligenter munies, ne ab augmento ejus, quod circumdatum est, divellatur, & suscipiet omnino circumdatas formas. *Aphricanus.*

Citria quomodo fiant rubra, & medium illorum dulce.

Si rubra citri poma voles efficere, surculum moro inserito, & rubrum pomum dabit. Medium pomi dulce fiet, ut tradit *Palladius*, si truncus obliquo foramine ab imo terebretur, ut alterâ parte non exeat: sic humor effluere permittetur donec poma formentur: mox foramen luto replendum erit. Idem fieri affirmant, si semina priusquam ponantur, ovillo lacte, aut mellita vel saccharata aquâ maduerint. *Mizaldus.*

Citria mala quomodo conservanda.

Si citrii fructum gypso subacto probè illeveris, illæsum, & per totum annum integrum conservabis. Citria in hordeum occultata, & obruta non putrescunt. *Sotion.*

Citria mala ut per totum annum habeas.

Citria si toto vis habere anno, eum servabis morem, qui in Assyria peculiaris, multisq; etiam locis frequens est. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali rescindes stirpe, & luxuriem ferro corripies: partem relinques, qua

qua parte ſtrinxeris genuina arboris ferocitate, alia ſubſtituet, eisq; adultis, poterunt & priora illa decerpi, atque nova fœtura invitari, *Porta.*

Ficus ut inſcriptæ fiant.

Oculum fici, quem inſoliaturus es, inſcribito, quomodocunq; velis, & ficus inſcriptæ germinabunt. *Democritus.*

Ficus quomodo fiant præcoces.

Matureſcent ficus ante tempus, ſi columbæ ſtercus, & piper, & oleum juxta adjeceris. *Idem.*

Ficus ut fiant purgatoriæ.

Quum ficum plantas, ad ſummas radices veratrum nigrum contuſum ſimul cum tithymalo mittes, & habebis ficus ventrem emollientes. *Idem.*

Ficus quomodo æquè alba, & nigra fiat.

Diverſa ſarmenta accipito, & priùs colligatos ramos ejuſdem temporis ac ætatis exiſtentes, in ſcrobe deponito. ſtercoratoque & rigato. Cùm verò germinaverint, rurſus utrosque oculos in idem colligato, quo in unum truncum coaleſcant, & poſt duos annos, ſi ità viſum fuerit, tranſplantato, & gemini coloris ficus habebis. Quidam majori ſecuritate idem faciunt hoc modo: Duorum ficorum diverſorum ſemina ſive grana linteolo illigata plantant, & tranſplantant. *Leontius*

Caricæ ut durent.

Ad multum tempus bonæ perdurant, ſi in ſportis in clibanum ſuſpendantur, ubi panis eſt extractus, & in fictile novum non picatum indantur. Oportet autem ficus decerpere unà cum fundo & pediculo, ex quo dependent, & muriam cum oleo ferveſactam in Sole irrorare, & in vas mittere, idque luto oblinere. Noctem tamen unam antea rori exponere, & poſtea vaſi committere. *Paxamus.*

Ficus ut virides ſerventur.

Ficus ſervari poſſunt virides, ſi in melle ita diſponantur, ut neq; ſe invicem, neq; vas contingāt: quod operculo diligenter tegi debet. Idem continget, ſi ſingulæ intra cucurbitam viridem claudantur, loculis unicuiq; cavatis, & ſuſpenſâ in umbroſo loco cucurbitâ, ubi nec ignis, nec fumus inſpiret. Verùm cum petiolis legi debent: nam ſic diutiùs integræ durant. *Aphricanus & Palladius.*

Olivæ ut dulceſcant.

Accipe cineris quercini ſextarium unum: calcis vivæ recentis tertiam ſextarii partem, miſceantur benè, adden-

do aliquãtulum aquæ ut humectentur nonnihil, coeantq; in unum: deinde cùm sic per horas duas relictum fuerit, in vas aliquod ligneum cum foramine in fundo ponatur, subigendo benè, & super infundendo situlas tres, vel quatuor aquæ, & per foramen coletur lixivium. Quòd si ad duas situlas non pervenerit lixivium, alias duas aquæ superinfundito, ut duas lixivii colligere queas. Quibus sic se habentibus, olivas virides recentes, & incorruptas sumito: deinde cum lixivio tandiu, donec fundum petant, vel dentibus caro ab ossibus flavis secernatur, fuerint, in aquam frigidam injicito, mutando aquam ter quatérve. Cavendum omninò, ne absq; aqua remaneant: quoniam subitò nigrescunt, coloremque illum suum nativum cum sapore amittunt. Præter naturam enim videtur, atque idcircò jucundissimum est videre, ut tam folia, quàm fructus, naturalem colorem conservent. Cæterùm per tres, aut quatuor dies in aqua recenti sinendæ sunt. Quòd si autem aqua quotidie quater, aut quinquies mutentur, biduo dulces evadent, ita ut cum sale & aceto edi queant. His peractis, muria erit super infundenda, & sic quoque bidui spacio esui erunt aptæ. Verùm hoc notandum, olivas, quæ aquam non tetigerint, pelliculam tenuiorem obtinere, esuique jucundiores esse. Si verò tetigerint diutiùs erunt macerandæ, nec tamen unquàm adeò erunt delicatæ, propterea quòd pelliculam sive corticem habebunt asperiorem, etiamsi virides pulchræq; existant. Porrò aliter etiam olivæ parari possunt. Olivæ siccæ, aquam nunquam ingressæ, in muriam per mensem unum ponantur: deinde in aliam per dies xv. vel xx. postea rursus in aliam efficaciorem, & erunt dulces: sed modus hujusmodi rarus est. *Alexius.*

DE SECRETIS FRUTICUM.

CAP. XIII.

Uvas Vere producere.

SI verno tempore cerasum arborẽ sua gerere mala conspicimus, nos tunc uvas optamus, sic non deerit copia, uti è *Tarentini* & *Pamphili* elicitur dictis. Quando ab iis gummi effluere desiit, ne putrescat, & vermiculetur, emuscari jube lanuginem quandam, quæ obvallat arborem: officiet enim insitis multum. Sit insitio, quam *emphylismon* vocãt: sic enim faciliùs coalescit: Arboris inde cortex relaxetur,

laxetur, & tenuis, & validus cuneus inter lignum & librum adigatur, sed sensim levi manus libramento, ne corticis fascia lædatur cuneo subducto surculus præacutus nigræ, & feracis vitæ immergatur, & ligetur: sic Vere, consueto cerasorum tempore, fœnerabitur uvas, cùm cogatur subjecti trunci alimoniam surripere. *Joan. Baptista Porta, ex Tarentino & Pamphilo.*

Uvas vinaceis vacua.

Sarmentum & flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloque discuneabis à summo capite; hinc inde medullam omnē osseo stylo erodendo in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantum fieri possit altè excavato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo unam defodito scrobem, & deponito, illudque fixo ligetur calamo, ne possit intorqueri, sic compages una, ut priùs coagmentatur: & præstabilius fuerit, si quantum sarmentum erit excavatum, intus scillæ bulbum demerseris: veluti enim glutino quodam adjungit, humore humectat, & calore fovet, ut insitio quædam, vel idem etiamnum eveniet, si inferendo surculo universa medulla subtrahatur. *Idem ex Democrito.*

Vitis ut bothryones albos afferat, & nigros acinos.

Palmes idem, ut uvam candidam simul, & nigram afferat, & in eadem uva, acina alia nigra, alia candida, & ea æquè divisa appareant: Malleolos tres, quatuor, vel plures diversorum generum & colorum sumito, facileque auctiles,, quos æqualiter compositos, atque arctissimè colligatos, in tubulum, vel arietinum cornu inserito, ut ab utraq; parte superemineant, subter sarmenta resolvito, ac in scrobe stercorata terra obruito, dum germina agant, rigato: at biennio vel triennio exacto, cùm una compages ex illis coagmentata fuerit, tubulum frange, si cornu jam emarcuit: ubi maximè cohæserunt, serra præcidito, ac pulveratam terram supra exaggerato, terràque pinguis truncum operiat, & cùm coles germinaverit, unum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus, sarmenta succum ministrare nequeant: tunc ex compositarum virgarum coitu, arbor una exurgit, versicolores uvas præbens. *Joan. Bapt. Porta.*

Aliter.

Sint sarmenta, ut nigrum alterum, candicans verò alte-

rum: & cùm putantur, per medium sunt findenda, prӕcavendo, ne quicquam de medulla excidat, & sic inter se junges divisa, ut utriusq; oculos ӕquando coincidant, ut duo ferè unum fiant: indè arctiùs ligabis, & glutinosa terra adlinire curabis, ternisque diebus crebra sibi succedat irrigatio, donec ex utroque unicum erumpat germen, uvasque producat, in quibus diversi generis, & coloris sint acini. *Didymus.*

Uvӕ ut ad Ver usq; serventur in vite.

Circa ipsam vitem, quӕ fructu plena est, loco umbroso scrobem fodies, altitudine trium pedum, latitudine duorum, & mittes arenam, & ibi calamos figes, in quibus recoques assiduè sarmenta fructibus plena, & illӕsis botryonibus alligabis, ut solum non contingãt, cooperies, ut imber eò penetrare possit. *Berytius.*

Uva ut fiat odorata.

Si odoratam uvam facere volumus, Sarmentum obruendum ac odoriferum omne conjicimus, vel unguentum quo volumus uvam olere, & aliquantulum maceratur ejusdem odoris aqua, & uvam dabit absorpto humore olentem. *Paxam.*

Uvas ut ab avibus & gallinis tuearis.

Ut gallinӕ atque ejusmodi aves uvis abstineant, labruscӕ acinos edendos dato: idẽ enim fermè contingit, quod hominibus qui acerbos fructus devoraverint; obstupescũt enim dentes. *Cardanus.*

Uvas & alios fructus ne vespӕ contingant.

Oleum sorbeto, & velut insufflans ad vites, & uvas atq; alios fructus accedito. *Democritus.*

DE SECRETIS FRUCTUUM herbarum. CAP. XIV.

Cucurbitӕ quomodo fiant longӕ, & vastӕ & crassӕ.

SEMINA de collo cucurbitӕ sumta recto cacumine seres, stercorabis, ac rigabis. Si vastioris incrementi optas, de medio ventre extractum semen, inverso cacumine, telluri depone. *Columella, Palladius & Plinius.*

Cucurbitӕ ut latӕ & amplӕ fiant.

Si latas & amplas habere tibi cordi fuerit, semina quӕ in fundo latitant, inversis cacuminibus terrӕ mandabis. *Iidem.*

Cucurbita ut sine semine nascatur.

Non habebunt semen cucurbitæ intra se, hoc modo: Sarmentum, aut virgultum, primum mox ubi increverit, cucurbitæ, sive cucumeris in terram defodito, quemadmodum vitis sarmenta solent, ut summa pars tantùm virgulti emineat, & postquam auctum fuerit, rursus idem iterum ac tertiò defodito, & exortus juxta medium, & super terram extantes secato, solumq; postremum tertium videlicet relinquito, & habebis tum cucurbitas, tum cucumeres semine carentes. Similiter sine semine eadem facies, si triduo antequam semines, semen ipsum oleo sesamino maceraveris. *Quintilius.*

Cucurbitæ ut fiant præcoces.

Præcoces cucurbitas & cucumeres sic reddes: In cophinos, aut in fictilia inutilia terram cribratam mittes, stercore admixto liquidiorem factam, & anticipato consueto tempore. Vere videlicet inchoante semina implantabis, & cùm sol fuerit, & calor, & moderata pluvia, cophinos sub dio expones, circaque Solis occasus eos in domum contectam inferes. Atq; hoc assiduè facies, aquam irrorans, quando usus postularit. Postquàm vero perfectè cessabunt frigora, & glacies, cophinos, sive dolia in locum subactum & excultum deportatos defodies, ita ut labra æqualia sint terræ, & deinde reliquam curam adhibebis. Si verò abstuleris ipsorum virgulta, citiùs fructum producent. *Quintilius.*

Cucurbitæ, aut cucumeri quomodo formæ variæ & characteres imprimantur.

Transfigurabuntur cucurbitæ in quamcunq; velis figuram, si testacea feceris vasa, eaque parvis adhuc circumposueris, & obligaveris: formas enim & characteres implebunt. Quare & arundine in longum secta, excavataque & composita, ac coarctata, si in eam cucurbitam, aut cucumerem, dum adhuc parva est, immiseris, augescens per omnem longitudinem arundinem explebit. *Quintilius.*

Cucurbitæ quomodo fiant purgatoriæ.

Purgatorias facies, & dejectorias, ut alia pleraque si illarum semen noctem ac diem, cum rhabarbaro, agarico, scammonia, colocynthide, aut aliis purgantibus medicamentis simplicibus præmaceraveris, deinde seminaveris. *Idem.*

Cucurbitæ quomodo conserventur.

Cucurbitas servabis sic: Has teneras acceptas concide: deinde aquam fervefactam affunde, & per totam noctem sub dio perfrigera indeque in muria acri compone, & diu permanebũt. Hodie per hybernos mẽses omnes, laquearibus & tabulatis ædium appensę, virides & cibis non ingratæ à nostratibus ubique custodiuntur: maximè quæ *citrulli* nuncupantur. *Quintilius & Mizaldus.*

Cucumeres ocyssimè producere.

Si eorum semina recentia, æstivo tempore humano cruore immerseris, nõ infirmi, sed sani, adulti, & fulvi fieri: retinet enim in se calidiorem efficacioremq; vim, crebrò permuta, ne contabescat, sed immarcidus maneat oportet, morentur per hebdomadam, sic insolata semine scrobiculis effossis, in fœcundam & pulveratam terram pangantur: & cave ne inversa: nec obfuerit, si viva calx substernatur: subinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus evolet, cum serpere spectabis, si propiùs non admiseris, cui caducus hæreat, & in immensam monstrificè crescet magnitudinem: quanquam brevi temporis processu vitam ascititiam expirabit, Idem de peponibus & melonibus faciendum est. *Ioan. Bapt. Port.*

Cucumeres & fructus omnes serotinos facere.

Si velimus cucumeres & fructus omnes serotinos efficere: scimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere ac frigora pertimescere: vnde semina in æstate plantabis lætamine circumaggerata, sic frigori maximè obstabũt, nec ab eo necabuntur. Aliter quoque vegetes perdurare valent: apud puteum serantur, & tam tempestivos in puteos dimitte, ac suprà rectè operi, ne Sol, ventique noxã exsiccando deferant: juvant & aquæ surgentes vapores ut diu viridi maneant habitu. Vel stercoroso loco, & aprico, ubi semina positurus eris. Si rubos aut ferulas habere volumus post autumni æquinoctium his juxta terram recisis, excavatis, & ligneo stylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris semen addimus: hinc nasci apparet fructus, qui possit & inter frigora non necari. *Idem.*

Melones quomodo dulces & odoratos reddes.

Melones rosarum fragrantiam spirare facies, si semen ipsum cum rosis aridis posueris, & mixtim plantaveris.

Dulces

Dulces verò efficies, si semen ipsorum lacte & melle maceraveris, & refrigeratum seminaveris. *Florentinus.*

Cinara ut ne spinis horreat.

Eveniet cinaræ, ut ne spinis horreant, si pungenda semina lapidis attritu retundantur cacumina. Vel si lactucam scindamus in partes, & singulis singula condantur, sic non hispidæ nascentur cinaræ. *Varro.*

Cinaræ quomodo fiant odoratæ.

Suaves & odoratas habebis cinaras, hac videlicet viâ ac modo: si semina in odorato liquore aliquo, aut succo triduo præmaceraveris, & siccata terræ commiseris: nam saporem eum referent, cujus humorem combiberint. Vnde laurum redolebunt, si illa cum lauri foliis maceraveris, aut in lauream baccam intruseris, & ita plantaveris. Simile erit experimentum in reliquis. *Miizaldus.*

Cinaræ quomodo fiant dulces.

Dulces provenient cinaræ, si semina in lacte, melle, aut aqua saccharata, vel vino aromatite maduerint, & siccam tellurem intraverint. *Idem.*

DE SECRETIS SEMINUM in genere. CAP. XV.

Semina quomodo à frigore, pruina, & ardore defendenda.

SI timor fuerit, ne frigoribus, pruinis, ardoribúsve perurantur semina, paleis contegi poterunt: qui transversæ virgæ imponentur, & virgis arundines, aut sarmenta. *Idem.*

Semina quomodo innoxia in terra serventur.

Si semina terræ mandanda succo sempervivi paulò ante sationem madefacta fuerint, ab avibus, formicis, agrestibus muribus, & aliis hortorum prædonibus non solùm illæsa servabuntur, sed quæ inde nascentur, etiam præstantiora evadent. *Aphricanus.*

Sata ut incolumia serventur.

Satis omnibus incolumitatem tueri licebit, si collecta fuligine, quæ supra focos hæret, pridie quàm satio fiat, cum seminibus misceantur: vel portulacæ aquâ semina ipsa conspergantur, ut totâ nocte succum trahant, ac ebibant. *Mizaldus.*

Semina ne ab avibus depopulentur.

Ait *Plin.* esse allium in arvis, *alum* nuncupatum, quod adver-

adversùs improbitatem alitum semina eruentium ac depopulantium, coctum (ne possit renasci) utiliter objicitur: Hoc quæ devoravêre, stupentes manu capiuntur. *Aphricanus* ad eam rem modicū frumentum, vel hordeum vino incoctum, aut infusum veratro admiscet: ac foris per arearum horti ambitum disseminat: sata quævis ab avium injuria hoc modo vindicans. Sed eas mortuas, vel inebriatas arundini ex pedibus suspendi jubet. Nec omittit cancrorum fluvialium decoctum, quo si semina consperseris, ab alitibus (res mira) nunquam aggredientur: imò verò, quæ ex his nascentur, durabunt salva & immunia ab omnibus bestiolarum injuriis. Sunt qui plantas solâ decocti hujus aspergine, felici successu tantùm perfundunt. Quæ res mihi & amicis plus millies fuit probata, sed certâ lunari periodo. *Mizaldus.*

Semina ut ab omni corrosione liberentur.

Nonnulla contusa cyparissi folia seminibus remiscent, eamque miscellaneam subactæ & stercoratæ terræ committunt, & ita ab omni corrosione inde nascentia liberant. Alii cervi, aut elephantis cornu siccum & concisum, vel derasum, aut elimatum, seminibus remiscent: vel aqua madefactionis illorum spargenda semina imbuunt. Sunt qui cucumeris sylvestris radices totam diem & noctem aquâ macerant, eamque seminibus, repetitâ aspergine suffundunt, & postridie, pallio velata semina illa terræ committūt: hinc arbitrantes meliora evasura, & à malis omnibus certò eripienda. *Idem.*

Sata ne à jumentis & pecore lædantur.

Paguros, seu marinos cancros, vel fluviales, non pauciores quàm decem, in vas aliquod aquâ plenum missos, legito, & sub dio exponito, ut diebus decem insolentur: postea semina, quæ voles in terra illæsa permanere, aqua illa ad dies octo perfundito, idq; octonis diebus peractis repetito, donec quæ optaveris solidi adolescant: experimentum miraberis. Nam ex seminibus illis quæcunque nascentur, non solùm à se jumenta & pecora arcebunt, sed etiam bestiolas quasvis. *Mizaldus ex Palladio & Aphricano.*

Fertilitatis prædictio.

Quod attinet ad prognosticon fertilitatis, aut sterilitatis seminis cujusq; , tam sati, quàm seminandi, hac via procedes ex Zoroastris, & veterum Ægyptiorum experimento.

Diebus

Diebus xx. aut xxx. ante Caniculæ exortum, in quopiam loco diligenter subacto, de uno quoque semine legitimo & recenti, probationis gratiâ, divisis spaciis, ac signatis paululum seres, & si aëris urgebit incendium, opportunè rigabis: projectum in arridam commodiùs pullulet, & ante cosmicum dicti sideris exortū tempestivè se prodat. Hoc peracto, sedulus observabis, exorto Procyone, quodnam è jactis seminibus incolume, vegetum ac illæsum emerserit, & duraverit: atque illud fertile ac fœcundum evasurum prædices: reliquum verò, quod non prodiit, aut vietam, languidamq; , & flaccidam plantulam emisit, inutile ac sterile futurum tibi persuadebis. Nam certo certius est, insanum & æstuans Caniculæ sidus per illa sua canina incendia, quædam ex satis lædere, alia minimè. Ex quo noxæ, vel beneficii indicium per annum futurum unicuiq; sementis generis sidus natura aridum ac fervens, præsenti exitio, vel salute nunciabit, ac præmittit. *Zoroaster.*

Fertilitatis præsagium.

His utcunque positis non prætermittam pulcherrimum fertilitatis, vel sterilitatis præsagiū, & prognosticon, quod ex nucis arbore *Virgilius* posteritatem latere noluit: licet amygdalæ adscribant:

Contemplator item (inquit) *cum se nux plurima sylvis*
Induet in florem, & ramos curvabit olenteis.
Si superant fructus, pariter frumenta sequentur
Magnaq; cum magno veniet tritura calore.
At si luxuria foliorum exuberat umbra:
Nequicquam pingueis palea teret area culmos.

DE SECRETIS SEMINUM in specie. CAP. XVI.

Frumentum ut valdè excrescat.

FRUMENTUM supra mensuram augmentum sumet, hoc modo: Nitrum & spumam nitri terito, & ad tenuem terrā admisceto, & sic acervis adjicito. Eadē res etiam integrum & illæsum frumentum servabit. *Aphricanus.*

Farina ut incolumis servetur.

Farinæ incolumes perseverant ad tempus, tædis pinguibus contusis, & in ipsas injectis. Quidam verò cuminum & salem ex æquo terentes, & massas aridas inde facientes, eas in farinam imponunt.

Hordeum

Hordeum quomodo incolume servetur.

Hordeum incolume servabunt lauri fertilis folia ficca; & omnis cinis, præsertim à lauri ligno impositus. Similiter servat hordeum semper vivum herba ficcata cum calamentha, & unà cum gypso hordeo admixta. Quidam vas aceto plenum & contectum operculo in medio hordei ponunt. *Damageron.*

Faba ut incolumis servetur.

Fabæ marinâ aquâ rigatæ, & respersæ, integræ, & illæsæ permanebunt. *Didymus.*

Fabæ ut ad coĉturam commodæ fiant.

Quò ad coĉturam fabæ commodæ fiant, pridie quam conteras ipsas, in àqua nitrosa macerato. *Idem.*

Cicera ut majora fiant.

Quorundam supervacanea cura est, qui majus cicer esse volentes, cum corticibus ipsum similiter præmaceratum addito nitro in aquam ferunt. *Florentinus.*

Cicer præcox.

Quòd si præcox cicer facere velis, ipsum circa hordei tempus seminato. *Idem.*

Lentes ut citiùs melioresq; nascantur.

Lentes bubulo stercore arido ante sementem oblitæ, meliores, & citiùs nascentur. *Idem.*

Lentes ut majores nascantur.

Lenticula in vaginulis major fit, si aquâ tepidâ, addito nitro, macerata seratur. *Idem.*

Lupini ut dulcescant.

Lupinum dulce fit aquâ marinâ, & fluviali, ad triduum maceratum. Ubi verò cœperit dulcescere, siccatur & deponitur, pecoribusq; cum paleis pabuli loco exhibetur.

Legumina ut facilè coquantur.

In seminando unà cum stercore & nitrum admiscebis. Sic enim parata ipsa ad coĉturam facies. Quod si non succedat, ubi hoc feceris velisque legumina brevi percoqui, parum sinapis in ollam injice, & statim quæ coquentur, dissolventur, sive carnem, sive legumina coxeris. Si verò ampliùs quid de sinapi injeceris, penitus dissoluta evanescent.

Democritus.

DE SECRETIS LIGNORUM.

CAP. XVII.

Ne ligna igne ardeant.

LIGNA & tabulata alumine illita, nō ardeſcunt, ut nec poſtes, fores aut lacunaria ære viridi imbuta, modò cruſta durior iis obducatur, & alumen, plumbique albi cineres, pigmentis copiosè miſceantur. Cujus rei ſpecimen edidit *Archelaus Mithridatis præfectus* in lignea turri contra Syllam, quam fruſtra incendere conabatur, eo modo quo Cæſar caſtellum ex larigna materia conſtructum circa Padum, ut tradit Plinius.

Pulcherrima ad ligna tingenda variè, quibus fabri lignarii utuntur ad menſas conficiendas variis teſſellis, & figuris inſignes.

Manè ſumitò ſtercoris equini recentis, & adhuc humidi, cum ſtramine, quantum ſatis eſt, ſupra quod ligna aliqua tranſverſa collocentur, cui ſubjicito vas aliquod, liquorem recipiens. Quòd ſi uno die tantum, quantum ſatis eſt, extrahi non poſſit, altero, & tertio, & quarto die colligas, donec ſatis eſſe videatur: deinde coletur addaturque in ſingulas menſuras ejus liquoris, aluminis, & gummi Arabici, ſingulorum fabæ inſtar. In eo liquore, quos voles colores temperabis, variaq; vaſa facies, ſi varios colores habere velis. His comparatis, fruſta lignorum in vaſis, ut lubet condes, eaque ad Solem, vel ignem pones; poſt ubi uti voles, fruſta aliqua extrahito, reliqua ſinito. Nam quod diutius in vaſis manent, eò magis colorem mutant. Et ſic habebis ligna variè colorata, alia reliquis clariora & dilucidiora, alia magis fuſca, alia media, qui colores nullâ unquam elui ratione poſſunt. *Alexius.*

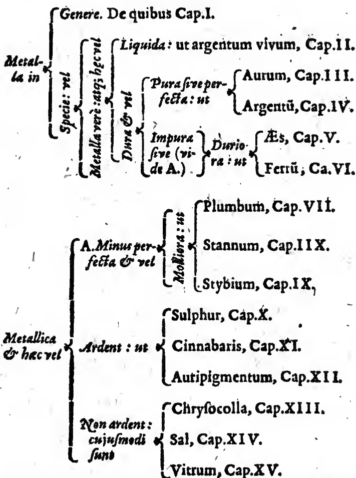
Modus conficiendi Hebeni, ut videatur naturalis.

Omnis generis ligna, Hebeni formā acquirere poſſunt, præſertim dura, quæ ſunt lucidiora, ut buxus, cedrus, morus tam albus, quàm niger: quæ ligna omnium ſunt ad hoc opus præſtantiſſima, quámvis niger morus aptior. Sumito itaque hujus generis ligna, átque in aqua aluminoſa per tres dies, vel ad Solem, vel propè ignem ponito, ut tantum calefiat: deinde in oleo communi, vel Seſamino, in quo vitrioli Romani, ſulphuris, ſingulorum tantum, quantum avellanæ reſpondeat, coquito aliquandiu: nam quo ma-

gis coquuntur, eò etiam nigriora fiunt, modò ne nimium coquantur: Nam tunc & ambusta, & fragilia fiunt. Ritè autem cocta si fuerint, nihil pulchrius desiderari posse videtur. *Idem.*

DE SECRETIS METALLORUM.

LIBER X.

DE

DE SECRETIS METALLORUM in genere. CAP. I.

Metalla ut in calcem & aquam transmutantur.

QUAE metalla in aquam transmutantur, primò in calcem reducta (deducuntur autem igne in fornacibus, solo vel aceto superinfuso ardenti materiæ, vel sale juncto, dū coquitur) inde aqua sublato sale, vel liquido æri trita, & infusa, sed & metalla sale, & igne in calcem transeunt, vel aqua separationis, vel attenuata, & hydrargyro copulata, post trita cū sale, inde igne sublata hydrargyro & sale cum aqua. *Cardanus.*

Metallo quomodo friabile adimitur.

In calcem redigito, sub fimo condito: post hæc facito, cùm incanduerit igni, ut restinguantur, vel liquata projiciantur, ut ardens aqua sæpè purgata, terebinthina resina ipsius oleo, cera, sepo, euphorbio, myrrhâ, factitiâ chrysocollâ quâ utuntur aurifabri, ut celeritatem dent fundendo, auriq; ferrumini: nam si inhabile metallū fuerit tundendo, quia unctuosa sæpè corpora præmollire solent: si omnibus, vel aliquibus iis liquore subacto in pastillos digerimus, & ubi metallum vi follium ignibus cedit, intus projiciemus. Vel hæc limi modo crassescant, & uti luculenta reddantur, metallum igni apponito, ut accensis carbonibus ignescat, & exemtum restinguatur, ac sinito semissem horæ combibere. Vel canicula perunguntur, illaque infundantur, & suppriment fragilitatis multum, & hujus adminiculo malleo cedunt. & sub eo extenduntur, ubi prius tacti in partes dissiliunt multas. *Joan. Bapt. Porta.*

Metalla in corpus reducere.

At si volueris metalla in corpus reducere, quia in calcem versa, non denuo levi junguntur artificio, consentaneum fore duximus edocere, cùm crebro in nostris operationibus usu veniat. Hæc hujusmodi retinent vim: chrysocolla, tartarum, alumen, ovorum vitella, sal, alchali, ammoniacum, salnitrum, & quem saponem vocant, omnibus iis, vel eorum quibusdam globulos effingimus, ac fusorio in vase, ubi calces liquescunt igni projiciuntur, & in pristinum revertuntur statum: cùm hoc probè noveris extrahito. Id tamen animadversione dignum est, si calx auri fuerit, cum ovorum vitellis & similibus: cum albumine & tartaro ar-

gentum: amurca verò olei maximè in hoc prævalet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, sed magis concinnum præbeant. *Idem.*

Metallum nobilius in cutem trahere.

Nunc verò reliquum dicturum video, quonam modo possit quis nobilius metallum in cutim trahere, quod idiotæ dicunt Chymistæ: putant enim partes in meditullio positæ, se imposturis foras allicere, ac extrahere, & internatas partes solis vilioribus constare. Sed à veritate discedunt, quia in superficie tantùm remissiores exeunt partes, & aliquantulum vivum argentum foràs allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores relinquuntur, expoliunt, & dealbant: antiquorum fortasse numismatum fide ducti, intus meracum, æs, foras autem simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt malleis tusa, tum demum typis excusa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse judico. Quæ tamen expoliunt, hæc sunt: communis sal, alumen, calcanthum, sulphur vivum, & pro auro tantùm ærugo, & sal ammoniacum: cùm opus obeundum est, eorum partem in pulverem redigunt, & cum metallo vase aliquo immittunt, fictili luto circumlito, & operculato, exili pervio spiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes; cùm pulveres perusti resident, quod fumo dignoscunt, laxato obtuberamento visunt, sed metallum igni acceditur, donec ignescat, & ignitum iis immergunt. Vel aliter: Aceto accommodant dum strigmentosum fiat, & ubi circumlitum opus linteaminibus involveris, conjectum in fictile acetum continent; diu decoquetur, extractum in urinam conjicies, sale, & aceto ebullire finito, donec nulla prorsus sordes emergat, & fœdæ medicamentũ maculæ aboleantur: & si cãdidissimum non deprehẽderis, idem munus rursus obeas, dum perficitur. Vel sic aliter seriatim procedas: opus cum sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla sinas ebullire, quum tota superficies inalbuerit, finito paulisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis ut in eorum pendeat medio, nec vasis latera contingat, eximito: & cum arenula perfricabis, dum sulphuris virus evanuerit: demũ ut prius ebullias denuò, & sic inalbescit, ut ab igne se tueatur, nec uti vitiosum improbabitur, utile reperies, si

ritè

ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in vestram pernitiem eritis abusuri. *Idem.*

Ad metalla inauranda.

Aureum colorem metallis ac lapidibus sic induces. Accipe salis ammoniaci, calcanthi albi, singulorum partes quatuor æquales, salis lapidei, & æruginis partes tres ex unoquoque. His in tenuissimum pulverem redactis, annulum, lapidem, aut metallum quodvis ita obrue, ut à dicto pulvere circumtegatur. Postea sic in ignem per horam impone, & extractum recenti urinâ immerge, ablue & deterge. Ex cujusdam ingeniosi artificis experimento. *Cardanus & Mizaldus.*

Ceratum seu elixir ad metalla transmutanda.

Sume inprimis de sulphure extracto à specie quantum vis, albificato, vel rubificato, & tere ipsum bene in tabula vitrea die uno, aut duobus, & imbibe ipsum ex oleo illius speciei destillato & albificato quatuor diebus, quinq; cum desiccabitur: tere & imbibe ipsum, & assa inter duo vasa, & ita facias donec fiat sicut cera. Deinde sume ipsum sicut ceratum, & pone super omnes duas partes ejus, & mediã, quatuor partes argenti vivi de lapide, ex quo extraxisti sulphur, & fac unamquamque speciem cum sua specie, & quodcunque genus cum suo genere, neq; diversifices ea, quoniam errabis. Tuum quoq; argentum vivum sit congelatum cum aqua lapidis: Ambo verò cerata simul junge, & tere bene ex oleo, & diu tere, & assa ea cum igne parum fortiori: fient enim dura. Deinde tere ea benè, & pone super ea salem ammoniacum, qui fuit rubificatus cum igne lapidis, & imbibe postea bene, & renovã quaque die stercus inhumando, solvetur enim, & fiet aqua rubicunda, sicut sanguis, fac ipsum congelari in vase vitreo cum tenui igne, & quum congelabitur, tere ipsum benè & imbibe ipsum ex aqua sedine, & dissolve ipsum, & postea congela ipsum, & ita facias ter: proveniet enim tibi ceratum, quod super Lunam projice, quoniam ipsa fiet Sol, aut projice super duo plumba aut super ferrum, & convertet ea in Solem. Et hæc quidem est via, quod colorat rubificando. Scias ipsum. Via autem ejus quod albificando colorat est hujus conversa: Et hoc est, ut sumas de ejus argento vivo albo sublimato quatuor partes, & de sulphure albo partes tres, & tere eas benè, & pone super eas de sale ammoniaco albo extracto ex lapide partes duas, & te-

re hoc totũ benè, & imbibe ex aqua salis ammoniaci soluti benè, & assa ipsum levi assatione, & hoc fac ter, sed qualibet vice sit assatio vehementior. Deinde post hæc tere ipsum bene, & imbibe ex aqua salis ammoniaci, & dimitte stare cum suo humore, & pone in vase vitreo, post inhuma & muta stercus quoquo die, & fac sic, donec solvatur. Postea tere ipsum & congela: ignis verò sit tenuis, donec congeletur, & fiat album, sive cineritii coloris. Et si color ille fuerit in eo, redi ad terendum, ad assandum, & congelandum, donec congeletur, & sit album: prius tamẽ ipsum solve, ut fiat aqua currens, & non sit massa, neq; turbidum; & egredietur ceratum, & multũ album. Cujus unam partem super decem millia veneris rubeæ projice, & fit Luna. Hæc est sententia eorum, qui operati sunt cum argento vivo & sulphure. Eorum verò, qui cum argento vivo solùm operantur, operatio talis est, ut sequitur. Sume de argẽto vivo sublimato fixo, & de argento vivo soluto partes æquales, fixum verò tere, & imbibe ipsum ex soluto, & tere ipsum benè, & assa leviter: hoc fac donec bibat illud solutum totum: deinde tere ipsum, & imbibe ex soluto terendo, donec fiat sicut medulla, & tãdiu imbibas ipsum donec tantum bibat, quantum ipse est, & assa ipsum inter duo vasa cum igne forti: & si emiserit fumum, redi ad terendũ ipsum, & reduc ipsum ad opus sublimationis, donec fundatur in vase inferiori: fiet enim rectum, & non emittet fumum. Ex ipso projice, quoniam colorem bonũ efficiet: postea imbibe ipsum etiam ex sua aqua, & tere benè, & solve. Solvetur parvo tempore, postea congela ipsum: & projice ex ipso super quodcunq; corpus volueris: faciet enim mirabilia, & præcipuè super ferrum: ipsum enim mollificabit & convertet in Lunam rectam. Eorum verò, qui cum solo sulphure operantur, operatio est talis: sume de albificato & sublimato quatuor partes, & imbibe ipsum ex sua aqua, aut ex aqua argẽti vivi. Quòd si volueris, ut ipsum solum sit ex sua aqua solummodo: fac de ipso sicut fecisti, & non diversifices: ipsum enim faciet plumbũ, & stannum, & æs, Lunam, & ipsum similiter facit argentum vivum. Lunam in sua hora. Scias autẽ quòd argentum vivum congelatur in duobus plumbis, videlicet congelatur sulphur præparatum in ferro. Scias ergo quomodo, quia est magnum arcanũ, modus autem operandi cum sale ammoniaco est, ut sumas ex eo distillato

lato & cerato partem unam, & imbibe ipsum ex sua aqua fortiter terendo: solve ipsum, & si ejus solutio difficilis fuerit, imbibe ipsum ex sua aqua, & tere bene: solvetur enim; & quum factum fuerit aqua clara, fac ipsum congelari in vase vitreo cum igne debili in Sole, aut cineribus calidis, & hoc est maximum secretum. Et isti sunt quatuor modi albificandi. Quod si rubificare volueris, ponas pro quaque re alba rem rubeam, terere verò & imbibere & assare, & solvere, & congelare est in hoc unum, ut in alio. Et si conjunxeris argentum vivum & sulphur, & præparaveris ea cum sale ammoniaco, erit optimum. Et si conjunxeris argentum vivum & sulphur, atq; salem ammoniacum, & præparaveris cum suis aquis, erit bonum. Lauda ergo Deum. *Hæc Rhasis in libro experimentorum.*

Ad quævis metalla inauranda.

Accipe vernicis liquidæ libram j. terebinthinæ, olei lini, singulorum unc. j. Misceantur omnia optimè, & serventur ad usum. *Alexius.*

Thesaurorum inventio.

Referunt, candelam ex sævo humano accensam, delatamq; loco, ubi thesauri reconditi sint, strepitu illos detegere: inde etiam dum proxima fuerit extingui. Quod si verum est, ex sympathia contingit: sævum enim ex sanguine, sanguis autem sedes animæ atque spirituum, quæ ambo cupiditate auri & argenti, dum homo vivit, tenentur, & ob id etiam sanguinem perturbant. Itaq; velut in coriis arietis atq; lupi antipathia viget, quanquam mortuis: ita hic sympathia. Melius tamen Hispanus quidam absq; candela, thesaurum reconditum invenit. Itaque nulla certior ratio rerum, quàm quæ principiis prudentiæ constat: proxima naturalibus à longè petita: reliquæ, quæ à proprietate sumuntur, aut falsæ omnino, aut raræ: velut illud, quod panis frustum in aquam projectum, è directo cadaveris humani conquiescat, si id sub aqua lateat. Sed ad priorem historiam redeamus. Oportet autem generali methodo perquirere veritatem. Si igitur candela hæc ob aurum, & argentum ac gemmas sepultas agitatur, par est etiam ab insepultis hoc fieri, itaq; hac ratione talia quærātur. Est autem Magnetis quoddam genus, quod argētum trahit: ergo tenuis virgula argento eo infecta fuerit, ubi versatilis constiterit, ad argentum, præsertim multum, licet sepultum,

convertetur. Oportet autem optimum esse lapidem, qualem nondum vidi. Alius modus sumitur à sonitu. Subsidet enim plerunq;, & maximè ubi vacuum relictum fuerit, resonat. Et rursus ubi murus plus æquo crassus est: nam ibi absconditum aliquid esse significat: atq; hoc facilè animadvertentibus, aliis incomprehensibile. Item terebris prælongis chalybeis loca prætentantur, talia candelæ præstant. *Cardanus.*

Modus veræ artis proplastices, ad Numismata, aliasq; omnis generis mediocriter extantes formas, ex metallo quovis, aut etiam crystallo, vitro, marmore, fingendas.

Ante omnia terram, in qua formæ imprimuntur, in promtu esse oportet; quæ cùm variè conficiatur, nos tantùm varia genera, eaque omnium optima ponemus: ut si unum haberi non possit, his quæ haberi possunt utamur. Illud tamen primùm sciendũ est, ex iis, quæ hic ponemus, singulis per se, aut ex aliquot mistis, aut omnibus simul, nos uti posse, Sunt enim omnes optimæ. Caput totius artis est, ut materia in qua formæ imprimuntur, sit subtilissima, & ferè impalpabilis: quoniã effigies in ea exprimuntur nitidiùs: deinde etiam facilius in se omnis generis metalla recipit absq; corruptione, optimeq; cũ magistra permiscetur, ita ut siccata durior evadat. Potest deniq; ad plurimas fusiones sufficere, ita ut non statim à prima fusione frangatur, sitq; alia materia paranda. Cæterum ad plumbeas formas fingendas, qualibet terra cõmoda est: modò tenuissima, beneq; cum magistra subacta sit, ut dicetur.

Terra prima, in fundendis Metallis apta.

Recipe lapidis Smyris, quo omne armorum genus extergitur, quantum satis est, conteratur optimè, & igni candeat, ut inferius docebitur: deinde madefiat ad modũ pastæ, fiant typi ad fingenda numismata. Possunt autem hi typi in multos annos incorrupti esse, si diligenter conserventur: qui si tandem frangerentur, rursus conteri debent atque cum magistra misceri: eâ enim ratione subinde meliores evadunt.

Secunda.

Sumito frusta vasorum, ex argilla Valentina, vel Treguendana, quibus vasis vitriarii, vitrum liquefactum in fornace continere solent. Erit autem melius, si quis eorum vasorum fundum, aut vas ipsum à medio ad fundum, abjecto

abjecto tamen priùs vitro circumhærente: vel si hæc haberi non possint, sumantur ea, quæ possunt. Sumito igitur aurificum crucibula nova, tot, ut eorum vasorum, quæ dixi, frusta, pondere æquent: hæc omnia simul in æneo mortario conterentur: deinde super lapide porphyrite, ut colores solent, cum aqua molantur: & subinde recoquendo attenuetur pulvis, ut infrà dicetur, servetur in scorteis sacculis, aut ligneis arculis conclusis, ne suâ tenuitate in aërem volet.

Tertia.

℞. Testarum tellinarum, vel chamarum marinarum.
Corticum ovorum, sing. tantundem.
Accendåtur ut igni candeant, & ut priùs dictum est, de alia argilla, terantur sæpius, & eodem modo serventur.

Quarta.

Ferri scobem, aut squamam, aut utramq; puram & mundam in ferrea casside, alióve firmo vase, ad ignem collocato, acetum optimum superinfundito, ad ignem per horas octo habeto: Quo facto, rursus acetum infundito, igni accendito ut incandeat, molatur pòst, atq; eadem iterentur, ut in aliis est dictum, & serventur.

Quinta.

℞. Punicis igni candentis, quaterque in aceto extincti, part. j. scobis ferri, part. ij. misceantur, & igne candescant ut suprà: deinde trita aliquoties, recondantur ut alia.

Sexta.

Sumito ossa vervecis, præsertim capitis quæ meliora sunt, combusta: deinde trita, & cribrata, quantū satis est, ponantur in vase aliquo ferreo ad ignem tandiu, donec optimè candescant, tum addito tantū sævi, quantum manu comprehendi potest: misce benè ferro aliquo, ut sævum unà cum pulvere comburatur: deinde sic ad ignem relinquatur, per horam dimidiam. Quibus factis auferatur ab igne, conteratur, igne candidum fiat, humecteturq;, quibus sæpiùs iteratis, subtilissima perfectissimaq; evadet.

Septima.

Rec. Ossium sepiarum ustorum, tritorum, & cribratorum, quantum satis est, & fiat modò quo jam dictum est, de vervecis ossibus. Fit præterea argilla hæc, ex quadam terra, quæ Tripoli affertur: item ex vitium cineribus, ex charta combusta, ex equino stercore arido, atque usto, ex lateribus, bolo armeno, terra rubra, atque hujusmodi

tiliis, quæ nunquam igne liquescunt, neq; dissiliunt, neque squamas, sive crustas faciunt, sed perpulchrè quasvis formas recipiunt.

Modus reducendi prædictas terras ad tantam subtilitatem, ut fermè tactum ipsum non recipiat.

Sumito pulveres prædictos, sive terras, quas primò optimè conterito, & cribrato; deinde in vase aliquo firmo ad ignem ponito, tandiu donec candescant, rursusque conterito ut priùs, cum aqua vel aceto. Quod cùm sexies factum fuerit, ponatur in catino vitreato, superinfundendo tantum aquæ, ut ad quatuor digitos emineat: misceantur parum baculo aliquo mundo, ut turbida fiat aqua: deinde pauxillum sic relicta, aqua auferatur sensim, ponaturq; in alio vase mundo. Quo facto, recens aqua super materiam infundatur, misceaturq; ut priùs donec turbida reddatur: deinde cùm rursus aliquantulum quieverit, sensim auferatur, prioriq; aquæ ablatæ addatur. Hoc autem tamdiu faciendum, donec tenuiores pulveris partes, aqua fuerint omnes ablatæ. Quòd si quid in primo catino crassioris pulveris fuerit relictum, conteratur rursus, ut priùs, atq; supra dictæ aquæ depositæ jam addatur. His omnibus factis, relinquantur aquæ tamdiu, donec scrobem residuum fecerint: deinde aquâ sensim ablatâ siccetur pulvis, mox semel tantùm, sed optimè conteratur, cribroq; setaceo, vel etiam serico densissimo transfundatur, & habebis pulverem omnium subtilissimum, quem in vase aliquo optimè clauso recondes: ne quo modo in auras evanescat.

Aqua, quam Magistram appellant ad prædictos pulveres contemperandos.

Ut prædictæ terræ formentur, & formatæ, siccatæ cohæreant, nec dissiliant, aut resolvantur in pulverem, talis aqua, quam Magistram vocant, componenda erit, quæ in hunc modum se habet:

R. Salis communis quantum satis est, eumq; lineo panno, aquâ imbuto, involutum, vel in crucibulo inter carbones, vel in olla parva bene lutata, in loco, ubi follibus per horam ignis probè possit excitari, ponito: mox ubi refrixerit, teratur, tritum olla vitreata collocetur, desuperq; tantum aquæ communis effundatur, ut ad quatuor, vel sex digitos emineat, misceaturq; tamdiu ad ignem, quousq; dissolutum & frigefactũ est, coletur bis per pannum è lana, quem filtrum vocant, optimum. Hujus aquæ usus est

est ad humectandam, tenacemq; faciendam terram, ut inferiùs dicetur. Fit quoq; hujusmodi aqua vel magistra, ex ovorum albis, siquidem optimè baculo aliquo ex fici arbore concutiantur, donec spumam reddant: deinde cum sic per noctem unam fuerint, coletur aqua sub spuma contenta; servetur ad pulveres, in pastæ formam redigendos. Est quidem hæc aqua melior: quoniam argilla fit tenacior, & formæ expressiores, nitidioresque fingentur. Unde quidam prædictæ aquæ, ex sale confectæ, aliquantulum hujus aquæ addunt. Quidam verò aquam è gummi addunt, prout judicio, & usu edocti, magis expedire existimant.

De rebus, quæ ad fundendi artem in promtu esse debent.

Cùm quodlibet boni artificis opus absq; instrumentis suis propriis perfici nequeat, opere pretium esse videtur, ut ea, quæ huic arti instrumenta sunt necessaria doceamus. Itaque primò diligentiam adhibere oportet, ut carbones ex lignis recentibus, duris, siccis habeantur, quemadmodum & crucibula absq; fractura neq; alba, neq; nigra, sed cinericii coloris esse oportet. Præterea charta aliqua crassior non desit, ad ventilationem crucibulorum: ita quoq; vacua harundo, ad exsufflandas ex crucibulis sordes. Instrumentum quoque aduncum, ad extrahendos carbones ex crucibulis: & prælum quo formæ ipsæ, quas etiam stafetas vocant comprimentur, ut injici metalla fusa commodiùs possint. Ad hæc tabulæ binæ, vel plures, politæ, & leves, ex nuce, robore, vel buxo, vel ære, inter quæ formæ constringantur, vertiq; valeant. Duæ aut plures plagæ laneæ, ad manus sint, quibus vacua illa spacia, in comprimendis formis, impleantur. Opus præterea est circino, & regulâ ad partiendum, & ad certam mensuram, exigendas formas, & canales per quos metalla decurrunt. Ferrum insuper, ligonis forma, sed in acumen tendens, ac utrinq; scindens, ut typorum viæ, per quas metalla fusa ingrediuntur, expediantur: quod si hoc desit, fiat cultello aliquo, magna cum diligentia. Olei quoque & terebinthinæ parum, quo charta, vel bombycis fila imbuta, & accensa, ut intrinsecus siccati jam typi optimè fumo afflentur, quò metalla meliùs fluant. Quoniam vero aliquando nimium loca cava fumo implentur, ita ut inæqualia reddantur, leporinus pes appositus erit, cùm ad alia, tum ad fuli-

fuliginem detergendam. Duæ quoq; scopæ, altera filis æneis condensatis, altera ex setis, cujusmodi sunt illæ, quibus ad pectines tergendos utuntur, quibus opus ante informationem, & post tanquam pectatur & extergatur,

Ratio numismata conflandi, & exprimendi.

Primò sumito numisma illud, quod exprimendum est, atq; in aceto, cui aliquantulum salis, paleæq; ustæ additũ fuerit, immittito: deinde lavato, fricatoq; bene supradictis setaceis scopis, tum aquâ abluito, & panno aliquo mundo siccato. Quo facto alteram formæ partem, nempe fœminam, super tabulam, vel è robore vel ex ære, ut diximus, collocato: atq; ita, ut pars media, quæ scilicet alteri formæ conjungitur prona, deorsumq; spectet, numismata, aut quicquid fingere paras, prius purgatum, ut est dictum ponito recto tramite ad viam, per quam metallum liquefactum decurrit, præsertim si unicũ fuerit numisma, Quòd si duo sint, ponantur ad alteram formam, ita ut iter in medio, per quod metalla fundi possint, relinquatur. Si verò numismata plura duobus fuerint, sui sint singulis canales, qui ab ore sive medio canaliculo, metallum ad singula numismata deferant. Nam illud cavendum est, ne à numismate in aliud numisma metallum transeat, Quibus factis, sumito prædictæ terræ, optimæ cribratæ quantum volueris, ponatur in catinum maximum, superinfundẽdo sensim aquam magistram, donec tantum humescat, ut inter manus compressa, minimè adhæreat, sed siccæ farinæ instar, pugno compressæ remaneat, Hanc in hunc modum subactam, super numisma in ipsis typis ponatur, comprimendo optimè digitorum parte carnosâ: deinde manibus id, quod melius fiet, si alteram quoq; tabulam superimponas: deinde instrumento aliquo scindente & regula, terra circa formam adhærens, & redundans, æqualiter, diligenterq; auferatur. Quo facto, pannus è lana superponendus: deinde tabula, & sic strictè ambabus manibus typi invertendi: deinde ablatâ tabulâ superiore, si quid adhæserit, pede leporino, probè & leviter eximendum, Post altera formæ pars sumenda, atq; eadem terra implenda, comprimenda optimè, ut priùs, ferroque ad æqualitatem reducenda. Deinde ferri acumine superior formæ pars, parum attollatur. manibusque dextrè auferatur, ita ut numisma eximi possit. Quòd si facilè auferri non possit, subtili pennæ aculeo circum leviter attollatur, vel etiam cultelli

telli acumine decussatim percutiatur, quo obverso typo auferri queat. Si verò numisma perfectè expressum non videretur, rursus sub prælo, inter duas tabulas, ut priùs, comprimatur. Quibus omnibus factis, ferro aliquo curvo scindente, circino & regulâ, canalibus dispertitis, ad ignem siccentur, mox bombyce, oleo, & terebinthina imbuto, atque accenso afflentur fumo: postea si quid fumi superflui relictum sit, leporino pede tollatur. Quòd si metalla infundere voles, inter duas tabulas unà cum pannis sub prælo ponito, comprimendo aliquantulum: deinde metallum liquatum injicito, si fuerit argentum, vel æs albũ, cognoscitur ex suo splendore, & claritate: si verò stannum, stuppa, vel charta injecta comburitur, & optimè hinc inde fluet, nisi stannum fuerit: tunc enim sublimati centesima, & antimonii octava pars injicienda erit: sic enim nõ solùm optimè fluet, sed duriùs quoq; metallum efficitur. Porrò frigefactis typis, numisma dextrè eximatur, ac servetur. Quòd si alia efficere voles, iterum formæ fumo erunt afflandæ: deinde sub prælo comprimendæ, ut antea jam est dictum: hocq; faciendum toties, quoties alia numismata efficere voles. Cæterùm si formæ nondum videantur fatigatæ, sed alia metalla infundenda aptæ, in loco aliquo sicco conservari debent. Si verò fractæ, rursus conteri, pulvisque melior, ut superiùs est dictum, fiet. Porrò numismata, sive recentia, sive vetera, tum coqui, tum in aqua alba poni debent: præsertim si non fuerint ex stanno, ut infrà docebitur.

Ad numismata ex creta liquida, penicillo formanda, quod multò facilius est, quàm typis superioribus, sed formæ semel tantùm utiles sunt: nec res paulò subtiliores his effinguntur: quæq; penicillo denuò tangi non possunt.

Sumito numisma nitidum, benéque ablutum & siccatum, ut priùs est dictum: deinde oleo illitum sequenti ungito mistura, quæ sic se habet: Recipe supradicti luti sapientiæ ad Solem, vel ad ignem siccati, atque in pulverem tenuissimum redacti, cibratiq; quantum satis esse videatur: quo deinde aquâ communi liquefacto, altera numismatis pars illinatur: deinde siccata rursus prædicto luto, sed spissiore, inungatur, sicceturq;. Quod cùm quater vel sæpius fuerit factum, altera similiter pars oleo prius illita

inun-

inungatur, ita ut totum numisma luto obducatur, maximè si ad auferendũ numisma per mediam formam scindere noles. Sin minus, antequam altera numismatis pars inungatur, prius lutum numismati adhærens cõtritis carbonibus aspergendum, quo altera pars superaddita minimè adhæreſcat, sed facilè removeri possit. His factis, altera quoque numismatis pars, supradicto luto humectato, penicillo illinatur, & iterum siccata, spissiore luto liniatur, & siccetur, hocq; quater, vel, ut voles, quemadmodum fecisti, quum primam formâsti. Verùm antequam bene siccetur lutum, partes cultello aliquo semper oportet leviter redundantes resecare, ne coalescant: ejus inquam, partes, quæ carbone aspersæ fuere. Cùm autem jam probè fuerit siccatum, commissuræ illæ cultello leviter tractentur attollendo, ut altera formæ pars à numismate extrahi queat. Qua ablatâ, altera quoque auferatur, quod fiet, si lutũ modicè cultello percutiatur, numismate deorsum tendente. Quibus omnibus factis, sumito ambas luti partes, atque primo foramen, per quod liquefacta metalla decurrere debent, ad latera utraque fingito: deinde filo aliquo ferreo, partes simul colligato probè, coquitoque in fornace, vel sub carbonibus accensis, donec consumentur carbones. Quòd si coquantur, antequam conjunctæ fuerint partes, non erit absurdum, modò postea filo ritè colligentur. Cùm autem metalla liquefacta infundere voles, inter duas tabulas, vel sub prælo ponito, metallumq; infundito: deinde frigidum exigito, & invenies numisma egregiè formatum. Verùm si ex argento fuerit opus aliquod, erit dealbandum, ut deinceps dicetur. Si ex stanno, dealbare nihil opus erit: si verò ex auro, æris flore, & urinâ est colorandum, sed neq; ex argento, neque ex auro numismata, non in his cretaceis formis, sed in suprà dictis fundenda sunt. Hoc luto sic parato, aliter, & quidem faciliùs conflari numismata possunt, nempe hoc modo. Sumatur id quod formandum est, atque id ex cera, & terebinthina commista constet: mox ea cera, hac creta, sive luto congeratur, ut antè diximus: deinde foramen inducatur: pòst ad ignem ponatur, ita ut foramen in ima sit parte, per quod cera omnis liquefacta exeat. Quo facto metalla liquefacta infundantur. Illud semper tenendum est, ut formæ, quocunq; modo sint, cùm est fundendum, caleant.

Album

Album ad numismata, aliaq; opera dealbanda, etiam ad argentea opera antiqua expolienda, & tanquam renovanda.

Sumito numismata, vel aliud quódvis opus antiquum, vel novum, & ponito super carbones accensos, tamdiu versando, donec cineris colorem suscipiant: deinde extergente ex æris filis scopa, cùm optimè extersum fuerit, in sequentem ponatur aquam, quæ hujusmodi est:

Rec. Aquæ marinæ, vel communis q.s. est.
Salis albi M.j.
Tartari,
Aluminis sing. q.s. est.

Misceantur, & coquantur in vase aliquó vitreato. Quod si opus ex ære, sophisticâ ratione dealbatum fuerit, sumito argenti, in tenuissimas bracteas deducti, sive foliorum argenti denarium unum,
Salis Ammoniaci unc.j.ß.
Salnitri drach.ij.ß.

Misceantur, & ponantur inter carbones accensos, in vase aliquo cooperto, sed cum operculo in medio perforato, tamdiu, donec vapores omnes evanuerint; deinde frigida conterantur optimè, & fiat pulvis. Cùm autem uti voles, hujus pulveris unc. j. prædictæ aquæ addito, & per octavam horæ partem coquito: deinde numismata, vel alia opera immittito. Quo facto, aquam, & opera ipsa in aquam claram, tepidamq; effundito, tartaroque & aliis in fundo residuis opus optimè fricato, demum aquâ frigidâ abluito & siccato.

DE SECRETIS METALLOrum in specie.

DE SECRETIS ARGENTI VIVI.

CAP. II.

Argenti vivi congelatio cum odore Metallorum.

ARGENTI vivi congelatio cum odore metallorum, & præcipuè plumbi, fit hoc modo. Purgetur plumbum, & à scoriis separetur, liquatum in foveam projicito: ubi

ubi jam frigescere incipiet, ligni præfixa cuspide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pilâ tundito, & multoties reiterabis, ubi durum jam habes, sæpiùs colliquato, & in claram aquam immerso, tandiu opus iterabis, donec durum, & sub malleo ductile habes, nec tamẽ inutile fore censeas. *Joan. Bapt. Porta.*

Argenti vivi congelatio cum casside ferrea, vel patina.

Fit & alia argenti vivi congelatio cum casside ferrea, vel patina, projiciendo cum eo aquam, quâ fabri ignitum extinguunt ferrum ac illo duplum immittatur ammoniaci salis, calcanthi, & æruginis: vehementique igne sinat ebullire, ferrea semper spatula versando: & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & projiciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante congelatum habes, inde linteo sisco, vel corio strictè manibus congelatum exugito, ut exudet quantulumcunq; habet expressum denuò congeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotum fictile dimittatur cum fontana aqua detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duritiem crassescit. *Idem.*

Mercurii coagulatio lutea, auri Rhenani colorem induens.

Rec. Æruginis, salis communis ana drach. ij. quæ conterendo misce diligenter, pone in lebetem ferreum superinfunde aquã ac tamdiu bullire sine, quoad aqua fiat purpurea. Tunc lebeti immitte Mercurii unc. j. ebulliant rursus ferreâ semper versando spatulã, quæ exemta & probè abluta exsicca. Post accipe tutiæ partem unam, & curcumæ radicis partem unam cum semisse, contundantur diligenter, & in pollinem tenuissimum, donec nigrescant, redigantur. Quo facto, pulverem nigrum cum Mercurio coagulato fac stratum super stratum, vase obturato, & luto obducto, igni ad horas vj. rursus apponito, ita ut ignem carbonibus semper exaggeres, quo lebes totus incandescat. Tandem liquescant, & sic habebis Mercurium, auro Rhenano similem. *Ex lib. quodam Germanicè manuscripto.*

Argentum vivum congelatum in aurum tingere.

Illud autem argentum vivum congelatũ in aurum tingere

gere si vis, & pulchrè: Infractis particulatim partibus, cum Cadmiæ terræ pulveribus alternis fusorium vas, & testaceū compleas, quibus mixtura mediet, è scidiis, & passis uvis, & cyperi radice Indica illa, quam Officinæ *Curcumam* dicunt, contusis & involutis expletum vas luto circumlinias, & Sole exsiccabis, vel igni, ut Solis vicem penset, sic igni appones, ut ferveat horis vj. & incandescat, inde vi follium perfletur, & maximè vexetur, ut fluxum faciat: & ubi fluxerit, frigescat carbonibus tumulatum: sic aurum coloratum, & splendidissimum reperies. *Porta.*

Argentum vivum cum æneis pilis fixum reddere.

Et aliter argentum vivum cum æneis pilis fixum reddere possumus, & congelare: Ærea duo hæmisphæria fabricemus, ut se invicem penetrent, ne exspirare possint: intus vivum argentum cum crystallini arsenici æquali portione, & tartari ritè contusorum, & cribro succretorum immittantur: luto foràs commissuræ perlinantur, ne respirent: sic resiccescant, & carbonibus exaggerabis, & obrues quartâ diei parte, postremò incandescat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vasis concavo coalitum inhærescere videbis, malleo percussum decidet, liquato, & projicito, & optimum dabit argenti colorem difficileque ab eo secernitur. Si æri immiscere placet, cum eliquato æris triplo immisceas, & sine argento optimum ostēdet album, dulce, & malleabile. Vel aliter: Fictili ollæ æneum operculum imponatur, ac accenso igne mirè vivum argentum in operculo congestum reperies, & mirabilius congelabitur: alii è ferro, chalybe, argento, ac denique auro conficiunt, diversisque utuntur modis, in aliquibus utile fuerit scisse, nec meminisse obfuerit. *Idem.*

Argenti vivi congelatio cum oleo.

Fit & argenti vivi congelatio cum oleo alia, & sic factitatam à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingeniosa est valdè. Ex argento, rubro arsenico & aurichalco, vas efformetur in scyphi speciem, quod ritè operculum cooperias, ne respiret, vivo argento reple, & juncturæ luto muniantur aliquo ovi albumine, vel resinâ pini, ut fit, & in ollam suspendantur, lini oleo plenam, & naturalis diei medietate sinas ebullire, extrahe, & exemptum corio vel stramine exprimito, & si quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si vas tardè coagularet,

quantum ponderis amisisse vides, ex aurichalco, & arsenico rependas: è pondere enim dignoscere nos possumus & utere. *Idem.*

Argenti vivi coagulati fixatio.

Jam poscit ordo fixationes aliquas apponere, cùm semper coagulationibus subsequantur, quæ plus aliquando, minúsve retinent partium. Unde argenti vivi coagulati fixatio hæc sic procedit, nec absque ratione: Testaceū vas, quod igni resistat, parato, cujus fundo, sambuci radicum rasuram substernas, manibus calcando, & accommodando, aliud deinde sternito pavimentum è crystallino vitro, pila tuso, & per incerniculum trajecto, & subtilissimo: inde piperis, zingiberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum vivum imponas: inde vas reple pulveribus eisdem ordine præpostero, operculum imponito, ac luto munito. Soliq; interdiu credendum, ut ad candorem reducatur. Si vas invertas, & levibus subjectis prunis supra primam incandescat per horam, inferius postea, & colliquetur, & purum reperies argentum, si quid remanet alienum, omne non congelatum evolat, & ex omnibus, quas videre contingit, & experiri felicissima hæc successit, omnibus uti poteris, vel in corpus illuc fixat, quo fuerit congelatum. Est & alia argenti vivi fixatio, non utilitate inferior, & uti poteris, si placuerit: sal nitrum & tartarum triturentur, in pollinem redigantur: igne intus admoto, flāmam erigens comburitur, remanens in aquam vertatur, & levi flamma evolet humidum, & sal remanens cum chrysocollæ factitiæ combustæ (comburitur enim ut alumen) triplo permisceatur, salis alcali duplo, hoc congelatum involve vase duro, ignis supra admoveatur, inde circum, tandem inferius senis quibúsve horis, & partes retinent congelati aliquas. *Joan. Bapt. Porta.*

Argentum vivum ut cogatur.

Fumus metallorum, præcipuè plumbi, cogit argentum vivum. *Cardanus.*

Modus Mercurium præparandi indurandique, ut sub malleo ductilis & fluidus fiat, variisq; modis elaborari possit. Ex quo argento innumeræ statuæ Viennæ & Neostadii in Austria confectæ sunt.

Liquefac Saturnum, quem adhuc calidum in vas rotundum ponito, lapillum imprimito rotundum, ut foveam nancisca-

nanciſcatur, tinge linteolo, ſuper quod collocetur Mercurius, & in cineribus calidis, donec dureſcat, relinquatur: infractis dein particulatim Mercurii partibus in acetum fortè conjicito, coquito ad horæ quadrantem: vel partes Mercurii confractas cum ſucco Bugloſſæ, pauxillo aceti, & olei ebullire finito, ut ſuprà dictũ. Nam hac ratione mortificatur. Quibus factis, adde ſalis Ammoniaci drach. ij. aceti menſuram ſemiſſem: Mercurium in vaſe operculo obducto & probè lutato ad octo aut decem dies relinque, quo acetum Mercurio ſurditatem adimat omnem: poſtea Mercurium vaſe circumlutato ad ignem ponito, donec ſenſim incandeſcat, & fragorem edat, Tandem Mercurium in ollam cujus fundus ſulphure tectus ſit, ſuſpendito, eamque luto munito lento igni apponendo, ut ſenſim caleſcat, & Mercurius à ſulphure fumum recipiat. Hoc fac per menſem ſemel in die, & Mercurius fuſilis ductilisq; erit. *Wilhelmus & Martinus Friderici Imp. Chymici.*

Ex plumbo argentum vivum ut fiat.

Sumito plumbum in tenues laminas redactum: ponantur in vaſe vitreo, unà cum ſale cõmuni interpoſito; deinde cooperiatur optimè, & ſub terra relinquatur per dies novem: & argentum vivum reperies. *Fallopius.*

Modus ſublimati Mercurii, ſive argenti vivi, quo utuntur chymiſtæ & aurifices.

Accipe argenti vivi libram unam, ponatur in ſcutellam ligneam, addito aceti & ſalnitri puſillo, miſcendo benè, atque mortificando, quibus factis addito ſalis communis contriti libram ſemiſſem, ſalnitri in pulverem redacti drach. iv. aluminis uſti, & triti libram j. cum dimidia. Miſceantur bene, & ponantur in cucurbitam lutatam, ad collum uſque, & alembico ſuperaddito diſtilletur in cineribus, primò igne lento, quouſque humiditas omnis exierit, quæ conſervanda erit. Valet enim ad multa & varia, præſertim ad macerandum argentum vivum. Humiditate exemtâ, augeatur ignis continuè, donec argentum vivum conſpiciatur album, id eſt, donec videatur ſupra feces manare, ut albus panis. Quòd ſi velis ut plus aſſcendat ad collum uſque, papyrum circum eam partem, quæ foris nuda apparet ponito: deinde igne plus aucto, videbis paulatim aſſcendere ad ſuperiora Mercurium ipſum, ad formam campanæ. Quibus deinde frigefactis, atq; alembico ablato, eximatur cucurbita, atque mundetur forin-

ſecus, ne fracta aliquo modo argentum vitietur: demum frangatur cucurbus, ut argentum colligi queat, verùm ita ut à fumo non lædatur. Cæterùm hac ratione poſſunt fieri maſſæ ducentarum librarum in una cucurbita, modò debita materiarum proportio ſervetur. Porrò materia in fundo relicta, nempe feces terantur, & in aqua ferventi diſſolvantur, colenturque; deinde coquantur & ſiccentur. Remanebit enim in fundo materia ſali ſimilis, ex ſale & alumine mixta. Valet enim hoc ſal nitrum ad ſublimandum argentum vivum recens, addito aceto, vel loco aceti, aqua per ſublimationem deſtillata. Porrò ſupradictum argentum vivum ſublimatum, cum alumine, vel vitriolo denuò & facilè ſublimari poterit, ſi modò pro qualibet libra ſublimati argenti, addantur ſalis, vel aluminis uſti, vel calcis vivæ libra ſemiſſis, deinde in cucurbitam ponantur ad ſublimandum ut priùs. Nam ſi citiùs ſublimabitur, pulchrius meliusq; evadet: quanto enim ſæpius ſublimatur, tantò citiùs pulchrius evadit. Alchimyſtæ præcepta Geberis, D. Thomæ, aliorumque philoſophorum ſequentes, tantum ſæpè laboris in ſublimando ſumunt, ut id fixum reddant: ſuntq; qui centies, atque etiam ducenties ſublimarunt: quorum omnis labor irritus tamen fuit; quod quidem certum eſt evenire, quòd ſemper feces nempe alumen, vel ſal, vel vitriolum, ut dictũ eſt, addiderint: & cùm ignis natura ſit, volitantia ſiſtere atque conſtringere, conſtat, quò ſæpiùs ſublimata fuerint, eò etiam duriora effici: Verùm ea pars, quæ paulatim conſtricta erat, cum ferè fecibus permiſceretur, nuſquam apparebat. Quare hi, cùm cauſas, & modos, ut par eſt, non conſiderarent, viderent autem ſublimatum paulatim deficere, aut evolaſſe, aut igne conſumtum credebant potiùs, quàm fecibus eſſe permixtum. Itaq; cùm philoſophicè quis fixando ſublimato. progredi vult, oportet ut ter vel quater, cum ſale, vel alumine uſto, vel calce vivâ, vel calco, ut antea dictum eſt, ſublimetur. Nam ſic, non ſolùm ab omni terreſtri materia, verùm etiã à qualibet redundanti humiditate purgabitur. A' materia quidem terreſtri expurgatur: quoniam remanent in fundo cucurbitæ unà cum reliquis fecibus, id eſt, cum ſale, alumine & vitriolo. Ab humiditate verò ſuperflua, quoniam partim per evaporationem, unà cum aceto reſolvitur, partim per iteratam ſublimationem ignis naturam aliquo modo aſſumit: quæ cauſſæ potiſſimùm ſunt, ut

ut fixus reddatur, quæ duo fixionis præcipuè sunt partes, aut potiùs solæ. Neque quicquam in hoc proposito, rem esse fixam intelligimus, quantum excoctam esse, tantamq; cum igne habere societatem, ut neq; fugiat ampliùs, neq; quovis modo igne absumatur. Quare cùm ter quatérve sublimatum fuerit, ut dictum est, sublimatur per se, absque reliquarū additione, toties, donec in fundo fixum remaneat, neque ignis ulla jam vi fugiat, & minuatur. Verùm si citiùs, faciliusq; parare voles, hac securissimâ, ac philosophicâ viâ procedito: nempe ter, aut quater sublimatis, ut dictum est, adjungatur quarta pars argenti purissimi calcinati, ut suo loco docebitur: quib. deinde optimè mixtis, & sublimatis, misceantur simul: nempe illud, quod sublimatum est, cum illo, quod in fundo relictum est, & conterantur: deinde rursus sublimentur. Hoc quidem toties faciendum, quoties non ampliùs ascendat, sed in fundo maneat, etiam igne vehementi. Atque sic erit perfectum, album, mundum, fusile, & penetrabile. Quòd si quis majorem copiam facere velit, neque argenti optimi, quartam partem addere possit, sumat partem aliquam ter, aut quater sublimati: cui addatur deinde quarta argenti puri pars, & sublimetur, ut dictum est. Quibus factis, sumatur hoc argentum fixum, cui addantur argenti vivi, priùs sublimati, non fixi, partes tres, misceantur, & sublimentur, ut suprà dictum est, donec fixum remaneat. Quòd si adhuc majorem copiam facere voles, rursus partes tres non fixi, huic addito, atque rursus, ut priùs facito, donec fixum evadat, atque sic deinceps procedendo, donec satis magnam habueris copiam. Modus autem hic melior est quàm si semel totum sublimetur. Quoniam sæpius volatile fixum redditur & fixum volatile, id quod Philosophi commendant: nam fusibilius, penetrabilius, & majoris virtutis efficitur. Atque omne secretum consistit in hac via sublimandi, ut nunc diximus, quam primi Philosophorum, & excellens ille *Geber*, sequuntur, nisi quod occultè admodum teneant, ùtrum sublimari debeat, quámvis argentum vivum dicat, tamen aliud quiddam intelligit, quòd etsi similitudinem cum argento vivo habeat, tamen natura ad perfectiorem gradum adductum esse constat: quemadmodum exempli gratiâ, pastâ ex farina constat, non prima ratione, sed ad perfectius reducta. Cæterùm hæc alta scientia aliunde esse non potest, quàm à solo Deo, qui non

omnibus, quibus vult (ut omnes testantur Philosophi) eam largitur, & subtrahit. *Alexius.*

Hydrargyrum ut ex corpore foràs evocetur,

Oleum sulphuris demersum corpori hydrargyrum foràs allici volunt, statim illito à balneis. *Hollerius.*

Cæterùm admiratione dignum est, quod ex morbo Neapolitano inunctus, si aureum annulum, vel numisma in ore teneat, & lingua hinc inde volutet, argentū vivum, quod corpori ex illitu & unguine innatat, ab auro rapitur, & in annulum devolvitur: nec pristino restituitur nitori, nisi igni admotus. *Lemnius.*

Argentum vivum è plumbo extrahere.

Possumus quoque argentum vivum è plumbo extrahere, in hunc modum. Tenuissima plumbi ramenta in ardentem aquam, nullo phlegmate redundantem projiciantur, adjecto tartari, & salis momento, vel quòd medietatem æquet, & aqua super plumbum quadrante supereemineat, os operculato, & per mensem sub fimo obruito, post detrahe. & vitreo in vase obtorto, ne multum ascendendo laboret, ignis subjiciatur, & aquam extillans vivum argentum in guttulas versum ascendere conspicies: ubi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias. Vel aliter argentum vivum è plumbo uberius faciliori sic detrahes viâ. Sit fictilis ollæ fundum crebris foraminibus lacessitum, & exiguis, in aliam subintret ollam ac tenaci luto commissuras stipabis, brevi, ejusdemque capacitatis effossâ scrobe obruatur, sola undiq; terra pedibus conculcata, superiorem vacuam medio tenus vivâ repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæsitum plumbum, & tenue tritum disseminabis, vivâ calce reple totam denuò, ut in medio collocetur plumbum, & puerorum urinam expergificabis, supra sic opercula imposito, omniq; oblinito spiramento, ignem adhibe vehementem: & undiq; tumulabis, & per diem immoretur, fortissimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subjectum vas vivum decidit argentum, sextæ illius respondens parti. *Porta.*

Ad tingendum & fingendum Mercurium.

Mercurium, vel si mavis argentum vivum, unâ eâdemque viâ fixum & tinctum sic habebis. Sume salis nitri & vitrioli Romani, utriusq; drach. iij mitte in vas distillatorium, seu chymicum organum, ut aquam elicias: priorem abjice, posteriorem serva. Ea est, quæ stillabit dum alembicum,

bicum,ut vocant,rubefcere incipiet. Hæc abfque ulla difflatione fedulò tibi cuftodienda erit. Ufus fic erit, Accipe Mercurii optimi,& ut par eft purgati unc.j. fulphuris unc. ij. & aquæ prædictæ uncias tres: permitte omnia fimul ftare, donec aqua limpida evadat. Hanc cum fua hypoftafi & fedimento rurfus deftilla, & in fundo alembici reperies Mercurium extinctum,fixum,rubrum,& completum. Audivi à quodam, quem hujus fecreti participem feceram, fe abfq; fecunda deftillatione Mercurium reddidiffe, qualem hic proponimus, nifi quòd plus fatis rubicundo tingebatur colore: erat nihilominus corpore adeò duro & fixo,ut nec igni,nec malleo vinceretur, quibus illum examinandum præbuerat. At fi bonus ifte vir me feriò confuluiffet,& rogaffet, faturatum, ac profufum colorem cum unâ & folâ coctione facilè emedaffet, ac diluiffet. Hic qui habet aures audiendi eas arrigat, & pro tam gratuito arcano mihi gratias faltem agat, partemque lucri hinc emerfuri, in pauperes libenter eroget. *Mizaldus.*

Argenti ex vivo argento faciendi modus.

Argentum vivum purgatum, cum fale ammoniaco & urina bis,aut ter fubigatur & fricetur, optime, deinde cum falina inferius dicenda: poftea iterum bis aut ter cum urina fricetur, fingulis vicibus per pannum linteum colando. Quo facto, argentum vivum fic præparatum in crucibulum ponatur ad ignem temperatum: & cùm incaluerit, carbones candentes imponito: & cùm ignis flammam, colorem mutare perceperis, ignem paulatim augeto, donec flamma apparuerit cœrulea: tum ignem plurimùm augeto cum folle aliquo diligens pro more in hac arte artificium. Quod verò fi firmum feu fixum, & minimè fumofum confpexeris, ab igne auferatur, & habebis argentum optimum. Salina conficitur hoc modo.

Rec. Salis communis q. f. diffolvatur in aqua fontana; deinde coletur per filtrum: demum coquatur, donec in fundo falina apparuerit,quâ ad fupra dicta utere, *Fallop.*

Argentum vivum ut in calcem, five pulverem rubrum redigatur (præcipitatum *vocant.*)

Hydrargyrum repurgatum à fordibus ampullæ inditur, & in æquali aquæ validæ pondere fupra cineres modicè folvitur: deinde per arenam paulatim evocatur, dum

tam ubertimi salis nobis ubiq; venalis ac flagrantissimus calcanthi pulvis paretur, aptoq; inspergas vase: Argẽtum pulverabis, vel forti aquâ, vel ex calce, vel levi artificio aliquo: inde aurum vicissim cum pulvere inspargendo accommodabis, ac præpostere vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam diei partem, nec ignem follium vexes spiritu, detrahe, & solis pulveribus sine argenti calce innovabis & explebis. Si aurum colorem deperdet, sic resarcies: salnitra, ammoniaco sale, calcãtho, & laterculorum pulvere, cum urina strigmentum facies aurum operi, & lento condes igni. Est & loturæ genus aliud, uti fieri consuevit: Aceto ebullire curabis, sale ammoniaco, ærugine, tartaroque, dum amissum recuperet colorem. Si fulgentissimum nitet, & remissius optas, remedio est, ut urina madefactum incandentem laminam refrigerari sinas. Sic calcanthũ concremabis, ut flagrantissimum reddas: in vas conjectum, carbonibus obrutum decoquatur, dum in florentissimum & flagrantissimum colorem permutetur, ex invito & recondito, nec in malum suscipies usum. Possumus æris ramentis aliter opus explere, argenti vicem explens, nimiumque ponderis suscipiet. Et fit aliter: Antiquos lateres ignitos in oleo restingues, inde terito, & cum vivo argento remisto, marmore simul lævigato, ac vitreo in vase ad ignẽ imponito: eliciatur oleum, cujus igniti operis extinctione augescit pondere. Aliter autem, & perfectius aurum augebitur: Si æris duplum cum argento colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac parvulas. Parato interea è fortis aquæ fecibus pulverem salnitri scilicet, & calcanthi, & forti in vase fusorio lamella, pulvis, inde angendum aurum accommodetur, & præpostero ordine vas explebis, postremò os luto munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe, semper idem innovando, dum ad statum pervenerit pondus. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad auri & argenti pondus augendum.

Aqua ex stercore humano chymicis organis destillata, auro & argento pondus adauget. *Mizaldus.*

Aurum ex argento extrahere.

Quæritur & apud Chymistas aurum ex argento extrahere: nec tam parum, quin sumtibus reficiens, multũ non superlucreris, hæc est ejus conficiendi norma: Tenuis elimata ferri scobs in fusorium vas, & durum igni tandiu in-

candescat, dum solvatur: inde factitiã chrysocollam, quâ auri ferrumini utuntur aurifices, & rubeum arsenicũ paulatim inspergito, & postquam insperseris, æquali argenti pondere iniecto, exquisitè purgetur, vase cineribus parato, & forti, jam exclusis sordibus omnibus auri in separationis aquam immergito, & aurum deorsum vasis fundo procumbit, colliges, nec veredicum magis è multis, & peculiosum, & laboriosum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè ministrato, ne tempus & oleum terас. *Porta.*

Ad faciendum Solem.

Accipe sulphuris vivi & Salis nitri ana, tere omnia seorsim: postea misce pulveres, & pone in bocia vitrea bene lutata, ad ignem lentum appone per horas duas, postea ignem auge, donec fumus cesset: post fumum veniet flamma extra collum bociæ, & ascendet per ulnas, seu brachia duo, vel tria: & cessata flamma remanebit sulphur in fundo, quasi albus & fixus, tunc extrahe, ac recipe dictum sulphur fixum, & tantundem salis ammoniaci, & tere omnia, & benè in pulverem redige, ac commisce: deinde omnia pone ad sublimandum, dando primitùs ignem lentum, deinde fortiorem, donec ascẽdat per horas quatuor, sublimatum extrahe, & omnia nempe tam sublimatum, quàm feces simul incorpora, & iterum sublima, ut primò usque ad sex vices, & sulphur remanebit in fundo vasis; quod accipe, & tere, ac super marmor, aut vitrum in loco humido pone, & convertetur in oleum: de quo pone duas vel tres guttas super uno ducato in crucibulo liquefacto, & fiet oleum, quod pone super marmor, & congelabitur: de quo pone partem unam super quinquaginta Mercurii purgati, & fiet Sol optimus. *Carvan. Hispanus.*

Pulcherrimum opus ad multiplicandum Solem.

Ad honorem & laudem Dei tractetur hoc, quod sequitur, de aliquibus metallorum transmutationibus. Et primò dicimus, quòd Luna de se est verum Sol, & illi aliud non convenit, quàm perfecta decoctio. Et ideò fac, ut habeas uncias tres Lunæ finæ, & fiat cineritium ex duabus partibus cineris vitis, aut lignorum benè recoctæ, & lotæ, & unâ parte ossium equi, vel bovis, benè combustorum, ut alba sint, & in pulverem redacta subtilem, & misce cum dictis cineribus, & irroretur aqua, pòst fac tuũ cineritium in patella terrea forti, aut in fovea, in terra, juxta quod debet esse

bet esse magna benè æqualis, & benè lævigata, & benè exsiccata. Postea fundatur tua Luna in dicto cineritio, & sit benè purgata, & affinata, ita ut tua Luna sit ut copellata. Postea cape tuam Lunam ita mundificatam, & percute in laminas tenues, spissitudinis albi duplicis, vel circa. Postea habeas de sale communi preparato per modum qui sequitur. Capies poculum terreum & impleas sale, postea detine in tuo hypocausto, & facies circumcirca, & usque desuper fortem ignem carbonum, per spacium quatuor, aut quinque horarum. Et cùm terminus dictus præterierit, permitte quiescere quantum vis, vel coagulari, extinguendo tuum ignem. Postea cape tuum salem, quando est benè albus, & pone in uno alio vase, cum aquæ mundæ magna quantitate, & permitte totum liquescere circiter per diem unum, & move sæpiùs, ut citiùs fundatur. Postea cape linguas filtri, & destilla paulatim dictam dissolutionem in aliud vas, postea cape patellam terream plumbatam, & intus pone aquam destillatam, superius dictam, & pone super parvum ignem, & coagula paulatim, postea habeas palettam stanneam planam & mundissimam, cum qua colliges tuum salem eâ mensurâ, quâ congelabitur, & serva tuum salem, quoniam est præparatus, postea cape tuam Lunam ita purgatam & percussam, ut superiùs dictum est, & habeas duos *gliodes de Barbier* (Gallicè) & in uno fac unum stratum tui salis, postea unum laminarum: postea salis, & ita alternatim, donec duo tua vasa sint plena, postea conjunge unum alteri, & luta juncturas, postea habeas furnellum ventosum, factum ad tuam discretionem, qui habeat craticulam ferream, super quam pones tuum vas infossum, in bonum ignem carbonum, ita ut sit semper ut rubeum, per spacium v. horarum. Et supra tuam fornacem erit cappa, vel tegumentū terreum, quod tuum furnellum totum teget, & in fundo (aut superius) habebit unum parvum spiraculum. Et cùm terminus tuæ materiæ transierit, remove vas, & permitte frigescere, postea cape tuam materiam, & pone tuum sal ad siccandum, & cape tuas laminas, & videbis, quod erunt ex imperfectione sua nigræ factæ. Ergò frica eas benè, de tuo posse, ut prohibeas eorum obscuritatem, postea repone in novo sale in tuo vase, ut antea fecisti, postea in tuo furno, ut supra: & ita toties fac, ut invenias, quòd tua Luna nil plus nigredinis teneat. Et tūc habebis tuā Lunam præparatā, ut facias opus tuum

tuum. Tunc ergo funde, & facias virgam rectam, & politam, & pondera, ut scias justè quantum habeas. Et facias inde sexaginta partes æquales: postea habeas de fino Auro quantum de Luna, & purga per modum qui sequitur. Cape de crasso sale aliquantum sicco ad ignem, sed non nimis, postea cura ut habeas mortarium æris, aut aliud benè lævigatum, & intus tere dictum salem & extenuandum: postea habeas ex magis vetustis tegulis, & magis rubeis, quàm sit possibile: & tere benè minutum, & cribra optimè, & mundè, postea cape duas partes tuarum tegularum ita præparatarum, & unam partem tui salis antedicti, & benè simul misce, postea cape aurum superius dictum, & percute in laminas tenues, ut fecisti de Luna, & cape duo vasa, ut fecisti cum Luna, & intus facies stratum tui cementi, & postea stratum tuarum laminarum, &c. quousque totum sit plenum utrumque vas, postea jungo simul, & luta, postea pone in tuo furno ardente cum bono & forti igne per spacium xxiv. horarum. Et in octo primis horis dimittes tuum ignem tectum suo coopertorio, ut moderetur calor ignis: & aliis octo horis removebis cooperculum: & ultimis octo horis facies ignem fortissimum, qui fieri possit. Et in omnibus supradictis terminis tenebis tua vasa rubefacta, ut de Luna fecisti, postea cape tuum aurum, quoniam est præparatum, & pondera, & fac ut tantum habeas, quantum de Luna æqualiter, postea habeas vas factum ex optima terra, benè politum, & funde tuum aurum intus, postea da illi ad comedendum peciam unam, vel fructum argenti tui supradicti. Et ad primum fructum quod dabis, habebis peciam nigri smalti, vel encausti (esmail) latitudinis tui crucibuli, quam pones intus, tenendo tuam materiam in fundo, & statim fundetur, & custodiet tuam materiam. ut nihil diminuatur, postea habebit tuum vas unum cooperculum, quod teget, & tegumentum pyxidis. Et in fundo dicti cooperculi erit foramen (buhat) parvum, quod superabit, aut supereminebit igni, per quod scies num tua materia sit fusa, & per quod tu illi dabis quotidie, id est, singulis vigintiquatuor horis structum tuæ Lunæ, postea claude, vel obtura cum parvo cuneo, vel obturaculo terreo. Et non est oblivioni tradendum, quòd oporteat, ut tua materia semper sit fusa die noctuque. Et scias, quod tota Luna præparata, ut dictum est, quam intus projicies, convertetur in purum Solem.

lem. Et ita potes projicere usque ad numerum infinitum, & probatum est. Et ne obliviscaris, quòd sub tuo vase oportet ponere sub craticula tui furni paropsidem, sive scutellam terream, ne si tuum vas frangeretur, tua materia nimis amitteretur. *Raymundus Lullus.*

Alio modo subtilius ejusdem.

Capiatur Luna affinita, ut suprà dictum est, & limetur limatura benè mundè, postea misceatur cum sui ponderis sale communi præparato, ut suprà, postea pone in crucibulo clauso, & lutato in uno furno, ut superiùs dictum est, per quatuor dies (fortasse horas) postea extrahatur aqua, & lavetur cum dulci aqua calida: fundetur sal, & ita toties lavetur, ut aqua exeat dulcis, & clara: & singulâ vice permitte tuam Lunam residere, antequam aquam extrahas, & salem, postea exsicca: postea iterum misce cum sui ponderis novi salis præparati, ut suprà, & coque per terminum, ut suprà, postea lava ut dictum est. Et ita habebis tuam Lunam præparatam & albam: quam pone in uno perot, (vas est) benè polito ad furnum tanquam ad minium faciendũ, & calcina per spacium septem dierum, per modum faciendi minium ex plumbo, & octodecim horas pro quolibet die, faciendo ignem cum flamma benè clara desubtus sine fumo Et sæpiùs converte dictam calcem Lunæ cum cochleari ferreo parvo, & qualibet vice claude & obtura os tui vasis cum suo cooperculo benè justè: & quolibet die irrora tuam calcem Lunæ cum aqua sequenti: Et ita tua calx fiet admodum pulchra & naturæ Solis. Et tunc habeas tuum fermentum ex fino Sole, & imbibe, & coque in furno ventri, ut dictum est superius, præterquam quòd istud nutritur ad trigesimum, & aliud ad sexagesimum. Et nota, quòd super tuo fermento fuso ad furnellum ponatur parũ vitri, aut nigri smalti (esmail) ut superiùs dictum est, & non decrescet aliquid. Et reversio, seu recursio, seu recursus tui operis est, quòd quando converteris tantùm pondus Lunæ in Solem, ut tuum fermentum ponderat, capiatur tua massa, & funde pro Marcha v. estrelius (Gallicè) finissimi æris cum tua massa, postea fac accudere in tenues laminas, & pone in cemento stratum supra stratum alternatim per placentulas crassas, sicut panis denarii, vel oboli (in Picardia vel Gallia) & nutrias in igne rubeum, ut esse potest sine fusione, & per integrum

tegrum diem, & ita erit finum, & admodũ bonum: postea permitte frigere, & aperi. Et çementum ita fiat. Recipe partem salis communis præparati, partes duas tegularum veterum, & magis rubearũ, quàm inveniri possint: postea terantur in mortario æneo, cum pistillo ferreo, & fac tanquam lutum cũ aceto fino, & utere ut vis. Et tua crucibula sint fortia, benè polita, & ex forti terra macinata; ex aliis crucibulis, aut similibus, & ossibus ustis, albis, tritis in tenuem pulverem: Cementum Solis aliter etiam sic fit (ut in margine erat) Duæ partes tegularum sarracenicarum, tertia salis mista in fundo cruciboli positæ, auri tenues laminas superpone, iterum pulverem superponens, sic donec fuerit crucibulum plenum, pone super tripodem in olla perforata, & imple ollam carbonibus prius in loco, ubi non sit ventus: & sic affinabit aurum.

Aurum & argentum quomodo clàm deferatur.

Aurum & argentum aquâ separationis solve, aut solutum denigra, inde aurum plumbo, argentum pice liquefactis immisce, aut arenæ: & sic occulte deferes. *Cardan.*

Aqua aurum ab argento separans.

Rec. Salis petræ unc. viij.
Vitrioli unc. iv.
Sulphuris unc. j.

Trita, & destillata, aqua ad usum servetur. Cùm uti voles, argentum cum auro imponito, & argentum in aquam resolvetur; aurum verò in cineres redigetur. Coletur aqua à cineribus. *Fallopius.*

Aqua aurum ab argento separans, aliter.

Accipe halinitri partem unam, liquidi aluminis, quod *nochæ* vocant, partes tres, arenæ mediam, siccata diligenter, & purgata igne distillatur vitreis vasis. Colligitur autem seorsim quod prius effluit, cum crocea demum videtur vasis facies: auctis ignibus alia succedit, quæ priore excipitur plerumque. Separatur autem sic: Aquæ extractæ partem modicam accipe, cui argenti purissimi pondus oboli, id est, xij. granorum impone, ac impositam cineribus tandiu permitte, donec dissolvatur argentum. Hæc purgamenti calci tenui similia in imum vasis demittet: quibus sublatis, quod reliquum est aquæ purioris, toti aquæ, à qua jam detraxeras addes, quæ simili exemplo, & ipsa purgamenta illis similia in imum demittet: quibus sublatis aquam totam purissimam, ac magis habebis ad argentum,

gentum, ac cætera metalla, præter aurum, dissolvendum efficacem. *Cardanus.*

Ut aurum ab argento separetur.

Solem, seu aurum, sic à Luna, seu argento separabis. Corpus rei deauratæ oleo lini inunge, & pulveres aluminis rochæ vocati, ac salis ammoniaci desuper insperge: deinde calida omnia in aquam extingue, remanebit in eis aurum separatum. Ex quodam perito aurifabro. *Mizald.*

Liquor sive aurum potabile.

Auri per regale cementum, sive stibium purgati lamellæ, ex viridi salis liquore in pulverem resolvuntur: is deinde aquâ pluviali distillatitiâ tamdiu abluitur, donec nulla ampliùs salsedo subesse percipiatur. Aut si celeriùs idem expedire cupias, auri laminæ cum plumbo in lamellas redacto obteguntur, & per horas 24 cementantur ut vocant, læviganturque, dum calx auri subtilissima fiat. Postea tantum spiritus vini super elotum pulverem, vel calcem repurgatam funditur, quantum sex digitos transversos supereminent: ac juncturis vasis probè oblitus, macerantur in aqua temperatè calida, sive balneo Mariæ, diebus viginti, aut triginta. Tum liquor citrinus, relicto in fundo vasis pulvere candido effunditur, & spiritus vini ex ampulla vitrea per operculum à flavo auri liquore modicè ex balneo separatur. Postremò idem liquor auri extractus, ad summum gradum usque elevari, hoc est, quinquies per ampullã incurvatam (*retortulam* appellant) urgeri debet: atque tunc quinta auri essentia absolutè parata dicitur, summum Chymicorum mysterium. *Paracelsus.*

Aurum potabile.

Aurum in folia redactum, cum aceti spiritu distillatur, separaturque, & ex aqua vitæ præparata mensem digeritur, dum succus appareat, cujus scrupulus ex spiritu, vel humore alterius rei propinatur. *Andernacus ex Paracelso.*

Aurum diaphoreticum.

Vas vino rubro nigroque optimo repletur, & in aquam frigidissimam collocatur: dein duæ habentur patellæ aureæ, quarum uni, quæ alteram excipere potest, linteola rara, & exigua induntur: atq; sic illa vino imponitur: postea his incensis, altera alteri statim immittitur, finiturq;, dum omnia comburantur. Vasculis jam refrigeratis, semotoq; cinere, oleum colligitur: idque toties repetitur, dum satis collectum fuerit. Tandem omnis liquor ampullæ inditur,

& ex

& ex cineribus calidis per operculum stillatur: hoc multi pro auro potabili utuntur, & secreti loco habent, atque hunc in modum ex aliis etiam metallis olea elicere possumus, ut ex argento ad oculorum affectus: ex ære, ad cutis vitia. *Paracelsus.*

Auri balsamum.

Sic oleum, sive balsamum auri paratur, quod *Paracelsus* butyrum & axungiam Solis nominat: quod tum intrò sumtum, tum foris inunctũ, quævis ulcera maligna, etiam elephantiasim, ejusque species curare, & (ut summatim dicam) plus præstare scribit, quàm humana mens comprehendere possit: habet hoc modo. Auri in lamellas tenuissimas redacti drachma, cum olei è pino semuncia miscetur, inditurque vitro, & digeritur per mensem: deinde oleum abluitur, & pulvis, qui in fundo vasis remanet, ex melle adhibetur. Vel si rectius: foliorum auri drachma, olei mastichini destillati drachmæ sex miscentur, macceranturque in fimo equino diebus triginta, deinde oleum ex calida aqua abluitur, & aurum spiritu vini perfunditur, digeriturque diebus duodecim: posteà per balneum extillatur, dum oleum in fundo butyri instar remaneat, quod ter in septimana ulceribus inungitur: quin etiam membris convulsis, & quovis modo debilitatis subvenit illud. *Andernacus ex Paracelso.*

Aurum vitæ sive præcipitatum cum auro.

Hydrargyri per acerum & salem purgati unc. ij. auri orientalis optimi, in lamellas tenuissimas redacti drachma, in catino triangulari calido ad mixturam subiguntur (Barbari *amalgana* appellant:) hæc in aquam frigidam funditur, & si quid ex hydrargyro reliquũ fuerit, illud per corium exprimitur, ipsaque ex sale, & aceto lavatur, donec nullæ appareant sordes, curâ interim adhibitâ, ne hydrargyri quantitas imminuatur. Quòd si accidat, augeri ea debet ita, ut auri drachmam illius drachmæ septem vel octo remaneant: deinde ampullæ luto obductæ induntur, affunduntúrque aquæ calidæ unc. ij. & operculo superimposito, eadem rursus evocatur per arenam calidam: omnibus refrigeratis aqua protecta iterum infunditur, destillaturque, ut anteà: idque repetitur quinquies: atque tunc pulvis rubicundus provenit, quem *aurum vitæ*, & *aurum præcipitatum* vulgò nuncupant: postea idem in catillum ponitur, cooperiturque, & inter carbones

candentes

candentes finitur, dum excandescat: mox idem eximitur, & ubi refrixerit, aqua rosarum humectatur, rursusq; exficcatur. Junioribus denarii dimidii, adultis verò integri pondere datur; pesti medetur; morbum gallicum curat; elephantiasim, aquam intercutem, aliosq; morbos difficiles abigit; viscerū obstructiones reserat; iis qui venenum hauserunt, opitulatur; ulceribus malignis curandis tum intrò sumitur, tum extrinsecus unguētis, & emplastris quæ purgant, feliciter ad sordida cavernosaq; non autem serpentia curanda admiscetur. *Andernatius ex Paracelso.*

Modus terendi auri.

Sumito foliorum auri tantum, quantū volueris ponantur in crucibulū, vel testam ad ignem: deinde sumito argenti vivi quater tantum & similiter in alium crucibulum, vel testam ponatur ad ignem, sed non prope, ut tantùm calefiat. Auri verò folia tamdiu ad ignē relinquenda, donec rubescere incipiant, sed non liquescant. Quibus factis auferantur ab igne crucibula, & misceatur argentum vivum cum auri foliis, miscendo aliquantulum simul ligno aliquo: deinde subitò in scutellam aquæ plenam injiciantur, & fiat malagma. Verùm si aliter facere voles, folia auri, cū argento vivo, super lapide porphyrio conterantur, donec optimè fuerint mixta, atq; contusa: deinde bis, térve aquâ communi laventur, quòd si parùm aceti, vel succi limoniorū addas, optimè feceris: nam meliùs citiusq; permiscentur. Itaq; hoc malagma quocunq; modo paratum, sumito, atq; per pannum lineum non rarum exprimatur, ut pars aliqua argenti vivi exeat: vel exprimatur per damæ, sive agni candidam pellem, quod melius est: deinde quod in pelle hæsit, conteratur cum sulphure vivo optimè priùs contrito, tāto, ut dimidiam massæ mensuram nō excedat. Quibus factis, ponatur in vase aliquo ferreo ad ignē, optimè cooperto, ibiq; relinquatur, donec totum sulphur combustum, & quod relictum, flavum fuerit: deinde frigidum in scutella aquæ plena, toties lavetur, donec auri colorem sumat, & servetur ad usum. Quando autem quis uti volet, addat tantum aquæ rosarū, vel communis, in qua gummi Arabicum dissolutum sit, quantum satis est, hæc misce, & fiat liquor aureus ad scribendū & pingendum. Quod cùm scriptum pictumq; fuerit, fricentur literæ dente aliquo leniter, quod cum alio mollito auro, quo omnes ferè pictores utuntur, fieri nequaquam potest. *Alexius.*

Modus terendi sive molendi auri, aliter.

Sumito folia auri, quæ in scutella aliqua vitrea cũ julapio rosaceo conterito, & misceto digito medio, ut optimè misceantur: deinde super lapide porphyrite, aut marmoreo positis, rursus probè conterantur, addendo aquam sensim: postea auferatur, atq; in scutellam colligetur, lapide bene loto aqua, ut ritè colligi possit. Quibus sic se habentibus, aurum bene digito lavetur: deinde cùm in fundo residuum fecerit, aqua sensim auferri debet, aliaq; superinfundi calida, ac denuò lavari, hocq; toties faciendum, donec julapium, lavando probè ablatum fuerit, aquaque dulcis ampliùs non apparuerit. Postea exiccatum aurum, in vase aliquo vitreo super cinerem calidũ positum, tamdiu sinendum erit, donec optimè calefiat: atque colorem suum naturalem recipiat: quo facto, contemperetur aqua gummi: & fiat liquor ad usum. *Idem.*

Ad reparandum auri colorem.

Si aurũ à suo colore degeneraverit, sic illud emendabis ac reparabis. Ex sale ammoniaco, calcantho, nitro, & laterculorum pulvere, fac cum urina spissamentum, & ex eo obductum, opertumq; aurũ lento igni impone. Idem fiet, ac multò levius, si cum sale ammoniaco, ærugine & tartaro, tam diu in aceto ferveat aurum, donec deperditum colorem recuperet. Gratis mihi nequaquam acceptum, tibi tamen gratis, ut alia multa exhibeo. *Mizaldus.*

Cimentum optimum ad aurum expurgandum.

R. Laterum pulverisatorum & salis nitri ana partem j. humectatis aceto q.s. pone in crucibulum ad medietatem, deinde aurum laminatum, eumque replendo fac stratum super stratum, cavebis tamen ne se invicem attingant. Quo facto, vas totum obstrue lutatoque benè, ne vapor evolet, crucibulum super lapidem palmæ altitudinem non excedentem locato, ita ut cum lapillis nõ duris admodum totum circumdes, donec crucibulum nullos ampliùs capiat. His factis substernito ignem validum per horas xxiv. Et habebis aurum repurgatum. *Ex libro Germanico.*

DE SECRETIS AB ARGENTO sumtis. CAP. IV.

Historia antiqua de argento in aurum verso.

Quidam Maurus in terra Maurorum accessit ad quendã fabrum,

fabrum, & eidem portavit xx. argenteos, ut eos ad ignem in crusolo mitteret: quibus fusis, faber ærarius super ipsis projecit pulverem, quem dedit sibi Maurus. Erat autem pulvis viridis, fumum citrinum in igne faciens, argentum conversum est in aurum, & illud aurum ærarius vendidit aurifici ad precium auri preciosissimi. Ærarius inde rediens dedit precium Mauro: tādem Maurus, misericordiâ motus erga ærarium, dixit ei: Hanc confectionem pulveris te docebo: Recipe auri calcinati, vel pulverizati, æris usti, croci ferri, singulorum unciam unam, salis ammoniaci rubificati unc. tres, alibi additur vitrioli rubificati uncia: solvatur sal ammoniacum, & eo soluto in cera, id est, cum sua aqua imbibe dictos pulveres auri, æris, vitrioli & croci, ferri, super porphyrite aut marmore, molendo, & terendo per longam contritionem. Postquam pulveres biberint totam istam aquam salis, pone in phiala vitri habente collum longum sub fimo equino calido per dies xxj. mutando fimum calidum de quatuor in quatuor diebus. Postquam solutum benè fuerit, & in aquam conversum, congela in ipsum in aliqua phiala super furnello super cineres calidos. Quo congelato, pone partem unam super decem partes argenti fini præparati. Nota quod si aliqua pars remanserit insoluta, molias adhuc cum aqua salis ammoniaci, quousque sit totum solutum: hoc fac ut non perdas aurum tuum, semper reiterando imbibitionem cum aqua salis ammoniaci. Si autem dictam congelationem resolveris iterum, & omnia per ordinem, ut superiùs feceris, una pars tinget viginti: & sic multoties multiplicare poteris: augebis enim decem singula vice. Illum ærarium vidi in Toleto, qui mihi ista retulit, & cuidam consanguineo suo seni: & ærarius ille erat senex, & ego, & Magister operati sumus secundùm modum prædictum. Aurum sic debet pulverizari cum odore plumbi, vel cum aqua, in qua sæpiùs sit extinctum plumbum. Vel fac aliter: Solvatur plumbum in vase, quod superius habeat foramen modicum, ad quantitatem unius aurei, & superponatur aureus ita, ut recipias odorem plumbi ex illa parte, deinde verte & aliam, & cùm sic factum erit aliquoties, aurum poteris conteri. Æs ustum autem cum sulphure vivo calcinari debet: & antequam in illis misceatur, debet ablui cum aqua pura, vel aqua & sale, donec ab eo exeat a-

qua limpida. Crocum ferri fiat cum aceto, ad ignem lentum, ut fiat rubrum, sic verò fit: Limaturam ferri aceto forti imponas, & sit acetum rubrum & clarum, & ponatur ad Solem duobus vel tribus diebus: postea effundatur leniter acetum, ac servetur, & aliud acetum limaturæ superponatur ad Solem: & fiat ita, donec tota limatura solvatur, vel redigatur in pulverem tenuissimum: & iterum totum acetum desiccetur ad Solem. Sal ammoniacus solvatur per frigidum & humidum, vel per calidum & humidum.

Rec. Solutionis ejus partes ij. æris usti partem j. croci ferri partem j. salis ammoniaci ad quantitatem omnium; solvatur sal ammoniacum, & ex eo imbibantur pulveres, per longam contritionem, illa postea ponantur in fimo equino calido ad solvendum quidecim diebus, potes ista resolvere in fovea mutando sæpè fimum calidum: deinde coagula super cineres ad lentum ignem. Hujus coagulationis, seu congelationis pars una tingit decem de Luna præparata. Et si solveris secundò, modo prædicto omnia faciendo, pars una tingit viginti, & sic augmentare potes. *Hæc ex practica Magistri Odomari.*

Argentum in aurum tingere.

Argentum in aurum tingere dabitur sic facultas: lixivium primò tale parabis acre. Calx immittatur in ollam, cujus fundum crebris foraminibus sit solutum, tenuibusq; pervium supra lignū, vel tegulam accōmodabis: inde pulverem, & aquā paulatim infunde calidā, ac per arcta fundi foramina in subjectā fideliam mūdam defluat, ac iterabis, ut acerrimū fiat, in hoc tritū immittas stibiū, ut in tenues auras evolare possit, otioso igni ebullire sinas: nam ubi inferbuerit, purpurascet aqua, tunc per lineam laciniam, in purū vas exprimito, in residentes pulveres denuò lixivium immittas, & in prunas suffervefacias tantisper, donec non ampliùs cruentata videatur aqua, coloratū lixivium confervefacito subjectis ignibus, donec evanuerit aqua, residentem verò resiccatum pulverem, cū tartari oleo desiccato, & dissoluto, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio vase vicissim inspargito, carbonibus cælato tantisper & opus innovato, donec perfecti coloris prærogativâ aurum æmulari videbitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Argentum ut in aurum tingatur, tam completè, ut verè credatur aurum.

Ex argenti elimata scobe, cum argenti vivi triplo igni malagma

malagma cōfice, ac vitreo in vase carbonibus infervescat, dum illud argenti vivi evolet, quo argentum superatur, inde sal ammoniacum, & vivum sulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vase aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur, dum ejus vis salem ammoniacum, sulphur inde vivum argentum sublimet, & vasis collo inhæreat: vas frange, & argentum aureo colore insignitum, suiq; ponderis vel majoris servato, talemq; illicò parato aquam: Romanum calcanthum cum duplo rubei cyprii calcanthi stillatiiii, quod vocāt coparosam, & optima sit (nam hinc omne dependet) sic salnitri triplo æruginis parte tertia, ac cinnabaris sexta, & vitreis organis aquā stillatim exugitq: cujus partes duæ cū servato argento per naturalem diem lento igne bulliant, inde aucto distillationis igne aqua omnis evaporet, & quod in fundo remanet, cum chrysocollæ calce testaceo in vase fusorio accommodetur, ore aperto, & luto obstructo colliquationis ignem adhibeto, & habebis; lutescit enim argentum maxime colore nunquam cariturum, vel eum permutaturum, ut examinibus omnibus auri expositum, coloris parum, vel nil amittat. Sic aliter colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè. Meminisse jam debes è stibio confecti æris usti, id cum argenti medietate colliquatum, perfecti auri dabit colorem, ut videri possit. Si auro commisces, meliorem dabit, ut aliquorum patiatur examen. Aliter quoq; fit optimè: si argenti vivi congelationem, quam cum casside diximus, tertiæ argenti parti remiscebis, argentum aureo colore insignitum reperies, cum æquali auri portione colliquabis, in ollam impones & peracte acetum fundas, ac per diei quadrantem ebullire sinas, & colore augebitur magis: hoc autem extremo impones auri examini, ex communi scilicet tale, & laterum pulvere, addito tamen calcanibo, aurumque sic purgatum accipies, & examinibus obstat omnibus, ac non solum in secundum, sed etiam tertium migrat ordinem. *Idem Porta.*

Coloratio Lunæ.

Rec. Acetum bonum, factum ex vino rubeo, & habeas limaturam ferri, & pone in vase terreo de Raviax: postea habeas acetum, in quo sit soluta sua sexta pars salis ammoniaci: deinde pone super dicta limatura, ut supereemineat unum, aut duos digitos. Postea obtura tuum vas, & pone

super cineres tenues per spacium octo dierum, & move quotidie bis, aut ter cum virgula lignea, & fiet totum rubeum, aut vermilium, ut sanguis, postea cola, & munda benè, & adjice acetum novum pariter ut suprà: & ita toties fac, ut de hoc aceto satis habeas, & antequam hoc facias, vel hoc facto, habeas libram argẽti vivi sublimati, & libram salis ammoniaci, & tere in pulverẽ, & misce simul; & ter sublima simul & qualibet vice misce: quod ascenderit, cum eo, quod in fundo remanet, & tuus Mercurius manebit niger in fundo tui vasis: & tuum sal ammoniacum adscendet altè ad vas. Postea miscè tuum dictũ Mercurium cum tantundem sui ponderis limaturæ ferri, & pone super marmor, & fundentur in aquam: quam materiam ita fusam projice totam in acetum ita rubeum in vase clauso, & posito per tres dies super calore tenui. Postea purum destilletur per filtrum, & ponatur in alembico, & per balneum Mariæ separetur humiditas. Postea super cineribus in fornace recipe in alia phiala, per modum aquæ fortis oleum, vel aquam exeuntem vermiliam, & serva seorsum: & super feces ponatur de aceto novo, & solvantur, postea destillentur per filtrum, & congelentur per balneum, postea per cineres separa oleum rubeum, & postea pone cum alio, & ita fac toties, ut totum habeas separatum, postea reservetur. Et ne obliviscaris, quod hoc facto misceatur tuum sal ammoniacum cum tantundem calcis vivæ, & ponatur super marmor, infundetur in aquam; quam recipe & pone cum sua quarta parte, aut tertia salis petræ. Sic facias aquam fortem, & per alembicum in cineribus super furnello destilla aquam: in qua aqua forti solve purissimum Solem in foliis, quantum solvi poterit. Postea cape tuum oleum rubeum, & si est libra una, pone libram semis tuæ aquæ solaris simul. Et pone in phiala super cineribus tenuibus per vigintiquatuor horas, postea per alembicum in balneo congeletur, & postea pone ad putrefaciendum in fimo equino calido in phiala vitrea benè firmata, & clausa per quindecim dies: postea congela, ut sit tanquam mel. Et habeas Lunam finam albam, & cementatam, & unge hoc unguento ab utroq; latere, & pone in uno crucibulo stratum supra stratum, quo ad sit plenum, & ad decem uncias sit hujus unguinis uncia una, & clauso, & lutato tuo crucibulo pone in calore quatuor dierum: post fac ignẽ fusionis, ut totum fundatur,

fundatur, & habebis Solem ad vigintiquatuor caratos, qui si tibi non placet, recude tenuiter in laminas, & unge ut supra. Et si nimium colorem habebit, noli tantum apponere, & ita erit tua Luna perfecta (additio in margine) Rec. unam quantitatem limaturæ ferri, & unam æris usti, & benè loti: & cape de sale ammoniaco ad quantitatem omnium dictarum rerum, & fac omnia simul benè bullire, postea deficca super cineribus calidis, aut super prunis, vel ad Solem, & fac pulverem, & projice unum estrelin illius pulveris super tres estrelins argenti fini fusi, & hoc videbitur Sol. Item una fini auri, una fini argenti, una fini æris fusi simul faciunt aurum octodecim carati cum una æris usti fusi. Æs ustum sic fit. Limaturæ cupri unum pondus & quartam partem ponderis sulphuris vivi, & misce, deinde pone hoc in crucibulo, & cooperi cum tegula, & luta cum luto sapientiæ, ne aliquid vaporis inde possit exire. Deinde pone os crucibuli inferius, & cooperi ipsum cum carbonibus, & ita dimitte per aliquas horas, deinde extrahe ab igne, & invenies æs ustum, quod lava, ut decet. *Raymundus Lullus.*

Argentum in aurum commutare.

Rec. Argent. vivi unc. iij. ponatur in ampullam vitream optimè perlutatam ad ignem, donec fervescat, cui cùm auri foliati uncia una permixta fuerit, ab igne auferatur, & addatur

Salis ammoniaci unc. j.
Salis ellebrot unc. ß.
Boracis drach. ij.
Argenti vivi purgati unc. ij.

Quo facto, sigillo Hermetis ampulla claudatur optimè, ne quovis modo exspirare possit, & ponatur ad fornacem ignis per tres dies continuos: postea ab igne auferatur: & cum frigidū fuerit, ampulla, sive cucurbita aperiatur: materia eximatur, & in pulverem subtilissimū redigatur, qui Philosophis dicitur *Elixir*. Et cùm aurū facere voles, sumito argenti finissimi unc. v & cùm ad ignem liquatū fuerit, supradicti Elixiris unc. j. addito, & in aurum optimum commutabitur. Sal autem Elebrot sic conficitur.

R. Salis communis purgati, }
Salis gemmæ, } ana unc. j.
Salis alkali, }

Quibus tritis addantur succi menthæ, succi caryophyllo-

rum an. unc.ij. aquæ fontanæ libras ij. misceantur omnia optimè, & erit factum. Lutum verò sapientiæ fit è luto optimo sicco, & cribrato, & cũ albuminibus ovorũ mixto. Argentum denique vivum cum aceto acerrimo purgatur, lavando ter aut quater, deinde per linteum colando. *Fallop.*

Argentum ut inauretur.

Argentea vasa auro incrustari, & obduci nequeunt, nisi argenti vivi ministerio, cui uni se obsequiosum præbet, ac tractabile. Nam cùm omnia metalla respuat, soli tantùm auro, ceu amico, & familiari libenter sociatur, maritatur, & agglutinatur. Hinc argento ægerrimè adhærescit, ægrè plumbo, difficillimè ferro, æri mediocriter. *Lemnius.*

Argentum in calcem vertere.

Si vis argentum in calcem vertere vel aliud, sic fiat: ex argenti ramentis, & vivo argento triplicato malagma confice, inde communi sale porphyretico marmore multum lævigabis, ubi ad perfectam unionem pervenisse scies, in obtorto vitreo vase locato, quòd facilior sit adscensus: igni appone, ejusque vigore vivum argentum per fistularum colla in receptaculum dilabatur, quod vasis imo remanet fundo, dulci aquâ confricato, novam subinde affundens, dum nullum salsuginis vestigium excernatur, & amarorem amiserit omnem, dulcescente aquâ in calcem habebis. Est & parandi ratio alia: Argentum forti aquâ solvatur, ut assolent aurifabri, & fontis immisceas aquam, quæ communem salem excederit, sic argentum ad imas vasis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito, & calcem testaceo vase, flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulcique aqua salsedinem amoveas, quod denuò semper exercebis, dum totum abiisse cernes, & modus lavandi sit, quem in priori reddidimus. Sic argentum in calcem & ceram vertes. Ejus ramenta cum sublimato vivo argento permixta vitreo apto condantur vase, & flagrantibus prunis exponantur, ut vis ignis vivum argentum expellat, & in ima vasis parte fixum argentum, uti ceram reperies, gemmis aptum, pyxidiculâ servetur. *Joan. Bapt. Porta.*

Argenti liquefaciendi mira ratio.

Illud mirum est, quod referunt, quoddam genus argenti minimè liquescere follibus: cumque omnem circa hoc curam exposuissent, edocti piorum principum exemplo, vasa illa, in quibus argentum liquescere consueverat, cum

argento

argento ſupra, & carbonibus in imo perforata, à lateribus montium cacuminibus imponebant vento flante, atque ita liquefactum, denuò poſtmodum, cum follibus in parvis vaſis repurgabant. *Cardanus.*

Argentum excreſcere, vel ponderoſius reddere.

Sale aliqui, & antiquis teſtis, argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, ut ibi ab humiditate vindicent aliqua, & denſentur partes, quæ pondus abducunt. At ſic expeditiùs idem efficies: Argentum in ſubtiles lamellas ductum cinnabari, ac ſublimato vivo argento viciſſim inſpergunt, in vaſe igni contumaci, & ſupra luto, & vinculis munito, ne vim ſuſpiret, carbonibus circumſeptum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemtas laminas in cineritium alveolum igne candicans, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod peſſum it, plumbum ad receptaculum foras expellunt, ut ſecum contrahat ſordes, & purgatum relinquat argentum: quæ ſolet probatio commentitia, vel capellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur. Quòd ſi ponderoſum non reperies, multùm denuo rem perage, dum auri expleat pondus. Poſſumus ſic & aliter argentum augere: Stillatitium & forte acetum in labellum infunditur, confractum ſtibium, ac lima quæſitum plumbum tundantur, & ſuccernantur, quidquid non tranſmeat, denuò in pilam rei petitur, & molitur, ut ſic tenuius cribretur, in diſtillatum acetum injicies, & ſub fimo conditur, dum ſoluta conſpicias omnia, igni poſtea demittito vas, & opus intus extinguito ſæpe. Vel ex iis aquam extrahito, & idem præſtabit. Cum ſulphure, ut docet *Geber*, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. *Joan. Bapt. Porta.*

Argentum vel aurum diminui.

Nunc verò reſtat, quomodo poſſit, & ſine forma quoq; ac celatura argentum, vel aurum diminui. Forti aquâ aſſolent multi, opus autem tuberculis, & depreſſionibus ſcabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris pulvere aſperges opus, & circumundique candelam admoveto, vel ſub opere incendes: paulatim exardeſcens conſumitur, malleo decute in adverſam partem, & ſuperficies cadet, quantitatis ejuſdem, cujus volueris, uti ſulphure, uteris. *Idem.*

Ad lunam dealbandam.

Lunam seu argentum ita dealbabis: Accipe salem ammoniacum, alumen rochæ vocatū, & plumæ, salem gemmæ, tartarum, & vitriolum Romanum, singulorum partes æquales. In pulverem redacta simul misce, & in aqua limpida dissolve: deinde Lunam quandiu visum erit, ibidem fervere permitte, videbis eam ad miraculum usq; dealbari. *Ex secretis & experimentis cujusdam Chrysopœophili Mizaldus.*

Vasa ut argenteis similia reddantur.

Hydrargyrum forti aceto remixtum, vasa argenteis similia reddit, si eo illinantur. *Mizaldus.*

Aqua argentum colore aureo tingens.

Rec. Salnitri libras ij.
Aluminis rochæ libras v.

Trita & mixta destillentur, aquaq; ad usum servetur. Cùm uti voles, argentum igne liquescat, in dicta aqua fundatur, & extinguatur, & auri colorem acquiret. *Fallopius.*

Aqua argentum dissolvens.

Rec. Vitrioli Romani libram j.
Salis Ammoniaci libras v.
Salis nitri unc. iv.
Cinnabari unc. iij.

Trita distillentur secundùm artem.

DE SECRETIS AB ÆRE SUMPTIS.

Cap. V.

Æs coquere, sive urere.

Remanet, ut doceamus & æs coquere, quod à multis traditur: stibium tamē nullibi, quod sciam, traditum est, taliq; expedies pacto: Æs fusoris in vase liquato, cùm æquis stibii portionibus simul colliquatis, tantundem superaddito stibii, & super planū marmor projicias, ut in ejus superficie frigescat, ut aptius in lamellas ducantur: duos deinde excavabis lateres, ut intus commodè accommodari possint laminæ: ubi accommodasti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto stipetur, resiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibiq; per hebdomadam immorari finito, ut perfectè comburatur, detrahe, & ad usum accommodato. *Joan. Bapt. Porta.*

Æs aureum reddere.

Ære combusto sic aureum colorem affinges. Si ex calcantho,

cantho, salnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facias aquam ac solutum fatiscat in ea combustum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit. Fit quoque cyano sæpius argentum inspargendo, & ignibus committendo. *Idem.*

Æs argenteum reddere.

Si verò quæris æs argenteum reddere, vel cyprium, uti sæpe pueri, & circulatores assolēt, ut illicò vasa argenti nitorem capiant, conficiendi hæc est ratio: Ammoniacum sal, alumen, & salnitrum pari pondere misceantur, & modica argenti scobe lima quæsita igni admoveto, ut infervescant, & ubi fumare desierint, respersa pulvere, vel saliva oris madefacta, vel paulatim adjecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorem imitari videbis. *Idem.*

Aliter.

Argenti pusillum forti aquâ solvatur, tartari tantùm mergito, & ammoniaci salis, dum strigmenti crassamentum imitetur, inde in orbiculos digere, & inarescant: sic eis æs, vel aliud consimile genus digitorū tractatione crebrâ, ac salivæ complexu fianti argenteum videbitur. Nec minus idem evenit argento vivo, mireq; dealbabitur. Serventur hæc argentata, ne ab acribus noxam suscipiant, veluti urinâ, aceto, limonum succo, & similibus: de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehenduntur. Sic quoque si æs solvatur aqua forti, vel ejus ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, sic idem in auro & argento, & metalla diversimodè colorabimus, & fricabimus. Sic tactu argentum possumus inficere, ut infectum rejiciatur? Manibus sublimatum argentum vivum pertractato; inde argentum vel argentea numismata manibus versans inficies, ut nil penitus valere videantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis est, ut sint ea sæpius defecata, elota ac recrementis omnibus expurgata, & præstantiora erunt: uti aceto æs extinctum, in calcem cum sale redactum, ut defœdantes tollantur partes, quousq; eorum appareant notæ, & profundiùs fiat commixtio: sit vasis fundum crebris foraminibus lacessitum, & per ea colliquatum metallum descendat, ut recrementa, & spurcitias suprà relinquat, nullaq; extet scoria, eoq; præstantiora fuerint, quò minùs excrementi in eis fuerit, infrà purum dilabatur, cujus tamen meminisse semper oportebit. *Porta.*

Æs

Æs eximiè dealbare.

Si salem ammoniacum, & ovi cortices simul trituraveris, si ex iis aquam chymico organo exceperis, in eaque æs ignitū extinxeris, miram suscipiet albedinem. Adde quod ex antimonio extractum hydrargyrum, seu vivum argentum, æs eximiè dealbat, si super eo projiciatur, vel defricetur. Quod non facit fossile, & metallicum, à Plinio *vomica perpetui liquoris* nuncupatum. *Mizaldus.*

Ut æs, vel cuprum argenti nitorem induat.

Si sal ammoniacum, alumen & nitrum pari pondere misceantur, additaq; argenti pauca scobe, igni admoveantur, ut fervescant, ubi fumare desierint, pulvere illorum asperso, vel saliva oris madefacto, confricetur æs, vel cuprum, illicò argenti nitorem induet. *Joan Bapt. Porta.*

Ad æris metalla colore argenteo tingenda.

Rec. Aquæ fortis unciam unam, in ea denarium optimi argenti, priùs malleo attenuatū, deinde in partes minutas concisum injicito, & ad ignem in vasculo idoneo, donec in aquam resolvatur, argentum ponito. Quo facto, auferatur ab igne, addaturq; tartari albi, contriti tantum, ut totam aquam imbibere queat, & fiat massa, quâ cùm opus aliquod æreum confricatum fuerit, album, & argento simile reddetur. *Alexius.*

Cuprum ut citò fundatur.

Qui cuprum citò fusibile, & ductile habere volunt, equi ungulas inter eliquandum, & fundendum unà ei addunt. *Ex Italo, & quodam experto fusore accepit Mizaldus.*

Æruginis parandæ modus.

Rec. Scobem orichalci vel cupri in pulverem tenuissimum redactum qu. volueris, humectetur urinâ veteri, & Sale Ammoniaco, Ascia Soli siccandum exponetur, madefac eum rursus, ut antea donec viridis appareat, idque iterando, donec sufficientem æruginis copiam habeas. *Ex lib. Germanico.*

Aliter.

Laminas cupri melle illinito, saleque usto salito, postea in acetū suspensō sub fimo ad duas septimanas relinquito. *Ex lib. Germanico.*

Aliter.

Vel accipe laminas cupri perpulcrè politas; dein atramentū sutorium cum urina in lapide porphyrio tere, cum quo line undiq; cuprum, & in Sole exsicca. Laminis exsiccatis

catis & in ollam vitro obductam positis igni valido apponito ad spacium duarum horarū, ut benè incalescat. Operculo interdum detecto vaporem evolantem considera, quem cum deprehenderis nigrum, vas remove ab igne, ut infrigidetur, laminas cupri exime, manibus contere, & si quas conterere non potes, opus iterato, & ut quoq; pulverisentur, cogita. His factis abluatur pulvis aqua calidâ vel urinâ in pelvi, & cùm in fundo materia resederit, attramentum effunde, quod ei cupro innatat, reliquum à Sole exsicca. De hoc pulvere accipe libram unam & tartari in calcem redacti unc.ij conterendo invicem benè misce & exsiccari sine. Ponatur tandem in ollam antè dictā ignem substernendo, & carbonibus exaggerando, donec fumum deprehendas viridem. Infrigidetur olla detecta, ærugo optima extrahatur. *Ex lib. Germanico.*

Modus cuprum ita præparandi, ut auri colorem referat, & optimè elaborari possit.

Rec. Cupri lapidis calaminaris ana unc. ß. tutiæ drach. ij. incandescat cuprum, extinguatur in urina iterando bis. Idem facies de lapide calaminari, & tutiá. De soluto cupro accipe unc. ß. addendo mellis unc.j. decoquantur adinvicem, donec mel nigrescat, & siccum fiat, ut contundi possit, pòst melle cum lapide calaminari & tutia contuso, ad ignem ebulliant rursus, quoad cuprum liquefactum fuerit, & habebis. *Ex lib. Germanico.*

Aurichalcum argenteo colore tingere.

Rec. Argenti vivi sublimati,
Salis ammoniaci, sing. ana q.s.
Coquantur in aceto, in quo aurichalcū priùs calefactum extinguatur, & argenti colorem adipiscetur. *Fallopius.*

Æs ut fiat dulce ut argentum.

Rec. Æs ustum, & funde cum borace in crucibulo: postea extingues in oleo *de peintre* (Gallicè) & ponatur super incude, & sensim, & lento modo planetur, & iterum coquatur in crucibulo, & extinguatur in oleo *de peintre*, & ita fac quater, vel quinquies, ita ut sit dulce satis: & illud æs ustum & finum æs ad alligandum aurum, & poni potest medietas plus quàm alterius æris, & erit inde aurum pulchrius, quàm alterius æris.

Raymundus Lullus.

DE

DE SECRETIS FERRI.

Cap. VII.

Ferrum auri colore tingere.

Ferri laminas fictili in olla, vivo intermisso sulphure & luto munita, igni concremabis, deinde extrahe, & friabiles reperies: tertio, & in vas patuli oris ponito, ubi distillatum aere acetum infundatur, sub Caniculæ sidus exponito, si ad ruborem nondum pervenerit, rursus sub Sole habendum: vel ferventis aquæ balneo, dum rubescat, finito, penicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rursus acetum addatur, & eadem sequantur, dum ferrum solvatur totum: per vitreum vas evaporet humidum, & residens pulvis super argentum, vel aliud album projectus auri colorem imitabitur. *Porta.*

Ad ferrum inaurandum.

Accipe Aquæ communis libras iij.
Aluminis unc.ij.
Vitrioli Romani unc.j.
Floris æris denarium j.
Salis gemmæ unc.iij.
Auripigmenti unc.j.

Misceantur, & coquantur. Quando autem bullire incipiunt, addito tartari è vini fecibus, salis communis unc. dimidiam, ferveant aliquantulum: deinde auferantur ab igne: atque ea aqua ferrum pingito, mox igne calefacito probè: deinde lævigetur. *Alexius.*

Ad ferrum aureo colore tingendum.

Accipe olei lini unc.iij.
Tartari unc.ij.
Vitellorum ovorum, ad duritiem coctorum & confutorum unc.ij.
Aloës unc.dimid.
Croci grana v.
Curcumæ grana ij.

Coquantur omnia aliquandiu in olla nova, & fiat oleum ad ferrum pingendum. Quòd si jam dictæ species, oleo non benè cooperirentur, adde ut cooperiantur, priùs diligenter lævigatum, & erit aureus color. *Idem.*

Aqua

Aqua ad ferrum auro foliato obducendum, vel auro, argento vivo resoluto, quo aurifices ad argentum inaurandum utuntur.

Accipe Vitrioli Romani unc.j.
Aluminis unc.ij.
Salis ammoniaci unc.j.

Redigantur in pulverem tenuissimum, coquanturque in aqua communi, quâ cùm ferrum prius mundatum, lævigatumq; deinde intinctum fuerit, superaddantur auri folia, deinde siccetur ad ignem, lævigeturq; lapide hematite, ut mos est. Si verò auro, argento vivo resoluto, ferrum inaurare velis aurificum more, adde supradictæ aquæ floris æris drachmam j. sublimati unciam dimidiā: misceantur, & cùm aliquandiu efferbuerint, ferrum in dicta quoque aqua ferveat. Quòd si præ magnitudine ferrum aquâ tegi non posset, optimè cum dicta aqua fervente fricetur, & sic ad aurum argento vivo dissolutum, accipiendum accendetur. Hoc autem quomodo fiat, in libro præcedente, capite de Auro conterendo, docuimus. Cæterùm ferrum jam auro obductum, ad ignem lucernâ, vel sulphure, more aurificum, vel cerâ, ut in Germania fit (quod longè melius est) infumetur. *Idem.*

Ad ferrum argentumq; æris colore tingendum, quod ad inaurandum multò melius est, diutiusque auri colorem retinet.

Certissimum est, aurum in album ferrum argentúmve inductum non ita benè apparere, quàm in æs: propterea, quòd ubi vel tantillum ferrum detegi, sive aurum absumi incipit, illicò ferri argentíve color apparet, in rubro autem colore non ita detegitur. Itaque quidam periti, & judicio præditi, lignum, aut hujusmodi materiam non rubrica, ut plerique omnes faciunt, sed fulvo quodam, aureóve colore solent contegere. Nam tametsi aurum tempore aliqua in parte vanescat, non ita ut in rubro, multò etiam magis in albo facilè dignoscitur. Hoc quoq; ipsum in ferro, argentóve inaurando commodè fieret. Verùm ut hæc nunc missa faciam, ad æris colorem ferro argentóque inducendum, fiat hoc modo: Accipe floris æris, vitrioli, salis ammoniaci, singulorum quantum satis est. Redigantur in pulverem subtilissimum: deinde in aceto forti coquatur per semihoram, mox ab igne auferatur, immittaturque ferrum, vel argentum, vase optimè cooperto,

to, tamdiu donec frigescat: atq; sic habebit ferrum æri simile, aptissimum ad aurum recipiendum. *Idem.*

Ferrum quomodo mollescat.

Ferrum mollescit succo corticum fabæ, aut malvæ, si in his, non aqua extinguatur. Ut verò cùm foditur ductile fiat, torretur gleba, ac sub dio exponitur: imbribus mollescit, quod terreum est, Sole colliquatur, quod est humidum, ignibus acrior pars, & quæ quasi illi venenum est, absumitur. Ita dum sæpius torretur, dio exponitur, molle fit, ac quantũ vis tractabile. Fila etiam ferrea, si ignita per se refrigerari permittantur, adeò ductilia evadunt, ut vice lini ad vinciendum uti possis. *Cardanus.*

Ferrum quomodo cæletur.

Molle itaq; ferrum hoc modo cælatur: pingitur quod fingere cupis in ferro, ex adverso pila plumbea subjicitur, inde malleolo tunditur pars, quã compressam cupis: quæ prominere debet, plumbo excepta non subsidet: ita animalium & plantarum subtiliter imagines referunt, ut cera expressas & elaboratas acutis scalpellis diceres. Si verò aquâ frigidâ ferrum, dum candet, extinguatur, & durum & minimè ductile, & fragile evadere necesse est. Nam aquæ frigore cogitur ignis, qui intus est, humidumq; innatum ferri celeriter absumit: quo, cũ ductile esset, ac ob id molle, sublato, fragile & durum evadere necesse est. *Idem.*

Ad rubiginem ferro eximendam.

Ferro rubiginem è vestigio adimit, illique splendorem conciliat oleum tartari, quod ipsum etiam lẽtigines emaculat in facie, omnesq; pustulas fœdas, quæ frontem mentumque deformant, abolet vi abstersoriâ. *Alexius.*

Ferrum ut purgetur.

Arte ferrum repurgari, & nobile reddi, *Aristot. in Meteoris* docet, dicens: Ferrum sæpiùs excoctum repurgatur: & quod illi inest terrei, transit in squama, ipsum vero transit in chalybem.

Ferrum in æs commutare.

Si ferrum in æs commutare desiderabis, ut nil ferri prorsus retineat, alumine & atramento sutorio tingi potest: in Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido, fertur puteus esse, in quo aqua in tres canales hausta effunditur, ferrum illis impositum vertitur in æs, & si tenuia erunt frustula, in lutum transeunt, quod ignibus excoctũ, in purissimum æs transit. Sed sic faciliter commutatur:

Fusorium

Fusorium in vas ferrum conjicito dum vehementi occanduerit igne & fluxum fieri incipiet, vivi sulphuris aspergine saturabis, paulatim remove, & in virgas projice, & teratur: facilè enim friatur, forti demum solvatur aqua, ex salnitro, alumineque confecta, calidis infervescat cineribus, dum in vapores soluta evanescat, remanens pulvis in corpus redigatur, & habebis. *Joan Bapt. Porta.*

Ferrum ut in chalybem mutetur.

Cortex mali punici, ferrum mutat in chalybem. *Cardanus.*

Ut ferrum ita induretur, ne aliud ferrum facilè scindat.

Terræ lumbricos distilla: seorsim rapas etiam & radices peponum distilla. Misceantur pari mensura. In his aquis ferrum madefiat. Durius evadet ferrum, si bis id insuderis. *Nostradamus.*

Crocus ferri seu Martis.

Scobs chalybis subtilissima, aqua fontana primùm à sordibus repurgatur, & exsiccatur: deinde in aceto fortissimo maceratur diebus tribus aut quatuor, postea exsiccata patinis fictilibus imponitur, & in fornace flammis flagrantissimis lævigatur, dum croci detriti instar subtilis evaserit. Interea verò patinam eximere, & quod jam lævigatum suprà apparet, pennâ modicè auferre: mox illam iterum fornaci immittere convenit. *Innominatus.*

Ferrum ut durescat, & molle rursus fiat.

Sumito verbenam cum cauliculis & foliis conquassato, succum per lineum pannum exprime, eumque in vitro reserva ad usum. Quando ferrum durum reddere voles, succum verbenæ pari portione cum urina humana, eaq; virili misceto. Poteris etiam addere succum curculionis, Germani vocant Engerling: incandescat ferrum eâ parte, quam vis durescere, in succis his immergito, donec maculæ aureæ appareant. Et si multum coloris cærulei deprehenderis, nondum satis durum esse ignoscas. Vel in aqua stercoris extracta ferrum extinguitur. Quidam distillant aquam ex testudinibus rubeis, & in ea ferrum extinguunt. *Ex lib. Germanico*

Ferrum ut mollescat.

Excipe vase quodam, vel pelvi sanguinem humanum, seponatur, donec sanguis crassus subsideat, serum san-

guinis effunde & usui diligenter serva. Post arma calefacta sero hoc obline penicillo, ut imbibat serum, & mollia fiant arma. *Ex lib. Germanico.*

Aliud.

Sume mel despumatum, recentem urinam hirci, alumen, borram, olivum, Baumöl & salem ana q.s. His invicem singulis commixtis immergito ferrum & extinguito. *Idem.*

Aliud.

Sterne super corium ramenta cornu & sal ammoniacum lotio aspergendo, involve corio ferrum, quo corium a ferro comburatur & sic mollescat. *Idem.*

Chalybs quomodo indurescat.

Chalybs durescit aqua frigidâ, si in hoc extinguatur, & si aciei color est cæruleus, chalybem calorem suum naturalem adeptam scito. *Idem.*

Chalybs quomodo mollescat, ut cælari possit.

Chalybem mollem redde lixivio ex cinere roboris & calce non extincta para, & cola per horas duas. In hoc lixivium chalybs conjiciatur & diebus quatuordecim relinquatur: sin verò vis, ut rursus eam duritiem, quam antea habuit, recipiat, in aquam frigidam pone. *Idem.*

Aliud.

Rec. Salis Ammoniaci, calcis vivæ ana qu. s. his adde saponis veneti paulo plus, misce benè agitando, chalybem cum moscho omitte, ut ab his humectetur, relinquatur ibi tribus vel ad summum quatuor horis, effundatur paulatim. Hic modus duntaxat pertinet ad particulas chalybis. Potes autem magna frusta mollia reddere si immiseris stercori vaccino, albumini & glutini aceto humectatis, ut antea dictum. *Idem.*

Cultrorum aciem duram ac densam reddere.

Aqua ex contusis lumbricis per pannum expressa, & succo raphani æquis portionibus mixta, usque adeò duram & densam reddit aciem cultrorum, ensium, & aliorum instrumentorum, quæ bis aut ter, dum cuduntur in illa extincta fuerunt, ut ferrum aliud, ac si plumbum esset, facilè incidant. *A quodam Pariensi Macheropæo accepit Mizaldus.*

DE

DE SECRETIS PLUMBI.

CAP. VII.

Plumbum in aurum tingere.

Plumbum in aurum sic facilè tingere poteris: Combustum æs lapidea prius pila subtiliter pinsito, & tenuiter cribrato, identidem chrystallinum vitrum inde plumbi bracteis, alternis his inspersis repleatur fictile fusorium vas, ut utrinque combustum æs contingat, adhibe paulatim ignem, inde follium flatu liquescat: ubi autem refrixerit, adhærentias separabis, & ter quaterque eandem operam impendas, & colorabitur, inde cadmiam terram tenuiter tusam, & rubeam habeas, ac passis uvis, aridis ficubus, & dactylis remistis in vase substernito, inde cyperi radicem, vel curcumam dictam adhibeto: semicoloratas bracteas vicissim inspergito, ac operculo inhibeto; tenui tamen foramine pervio, tandiu lentum adhibendo ignem, donec humiditatem exhalaverit, inde vi follium ignem vexando colliquetur, & in virgam projiciatur: nec auri patitur societatem. Cadmia autem terra sic purpurascet: Ferri ramentis cum lebete ignescunt, ammoniacum sal inspergito, remisceto, & in pilam projice, & contere, deinde in ignem quater revoca, & in vas demum projicito, destillatum per acre acetum infundendo per mensem fimo condito, acetum detrahe, & fecibus in cadmiam terram sæpius imbibas, & rubescet: in aliis utitor. Alius extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcāthi par pondus injicito hæmatitis lapidis & sulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmentum sesquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ sextū, omnia in minutissimas partes concidito, aptoq; vase ignibus indito, dum evolet humiditas: vigorato postea, & vis ea sublimet omnia, cujus pars una super plumbi quatuor in auri colorem convertet. *Porta.*

Arcanum Philosophorum, ut ex Saturno facias aurum perfectum.

Rec. Libram semis Mercurii Philosophorum, & uncias duas sulphuris eorundem: amalgama utrosque simul, ita quòd de alterutro nil appareat, sed remaneat pulvis, niger ex his duobus: quem recipe, & pone in phiala stricti oris, & pone super fornaculā, seu furnellum olla mediante cum cineribus cribratis, ut scis: & fac, quòd cineres non

ascendant ad materiam, & da in principio ignem levem per octo dies, ad hoc ut spiritus non ascendant, & si quid ascenderit in illis octo diebus, reduc cum illo, quod in fundo vasis remanebit, frangendo vas singulis octo diebus post primam materiam factam, quæ erit nigra & sic frangendo vitrum, tere materiam tuam, & repone in alio vitreo vase: & sic facias omni octavo die, donec videas materiam tuã, in colore cineris: tum diminue cineres per unum digitum, ita quòd non remaneat de cineribus nisi per duos digitos, & superpone igni, & tandiu permitte, donec materia sit rubea. Et quando videris eam rubeam, diminue iterum de cineribus per digitum, & sic per consequens, quousque sit albissima ut nix, & quod postea revertatur in colorem rubeum, de qua medicina recipe unciam unam, & projice super octo Saturni præparati, & fiet Saturnus niger, & durus ut ferrum: de quo ita duro & nigro, projice unciam unam super uncias octo Saturni: & fiet rubeus: de quo rubeo projice unciam unam super octo libras Saturni præparati, & habebis aurũ perfectum. Laus Deo. *Magister Odomarus.*

Aurum ex plumbo.

Rec. Plumbi purgati libram j.
Salis Ammoniaci pulverizati unc. j.
Salis Elebrot triti drach. ij.
Salis nitri in pulverem redacti unc. ß.

Ponantur omnia in crucibulum ad ignem vehementem per horas duas: postea auferatur, & habebis aurum syncerum. *Fallopius.*

Aurum ex plumbo facere.

Calcanthi Cypriani libra una cum aquæ fontanæ libra commisceatur: deinde per filtrum, postea per alembicum destilletur, & serva aquam in vase vitreo ad usum, postea uncia una argenti vivi in crucibulum ponatur ad ignem, & cùm fervere incipit, adde auri foliati optimi unciam unam, & ab igne semove. Quo facto, sumito plumbi optimi purificati atque liquefacti, libram j. cui præscriptum aurum cum argento vivo misceto ad ignem bene cum ferro aliquo: & cùm omnia optimè permixta fuerint, adde supra dictæ aquæ vitrioli unc. j. & refrigerari permittito, & habebis aurum optimum. Plumbum autem hoc modo purificatur. Plumbum liquescat ad ignem, & in aceto funda-

fundatur, & extinguatur acerrimo: iterum liquefcat, & in fucco Chelidoniæ: poftea in aqua falfa: mox in aceto, cui fal armonicum fuerit permixtum: demum in cineribus fundatur, priùs femper ad ignem liquefaciendo: & optimè purificatum erit. *Fallopius.*

Saturnus & Jupiter ita transmutantur.

Primò fundatur in crucibulo, & fuper pone tātum Mercurii vivi, quantum ponderat, & erit tanquam pulvis. Poftea bene lavetur cum falę & aceto, poftea cum aqua, quoad nigredo fit tota remota, poftea exficca: & mifce, cum fuo fale communi arfo, & calcina per quatuor dies, & noctes ad ignem, cum clara flamma: poftea lava ut anteà cum illis, ita ut nigredo tota removeatur. Poftea funde, & deduc in corpus per defcenforium, fic funt purgata ab eorum fordicie. Poft ad hunc Saturnum ita purgatum debes addere ad marcham quinq; efterlins fini Solis: & ad Jovem duo cum dimidio finæ Lunæ. Et opus eft, ut iftud fermentum fit amalgamatum cum vivo argento, & factum ita fubtile, ut queat tranfire per medium panni duplicis. Poftea pone fuper igne in crucibulo, & calefac paulatim; donec totum receperit. Poftea pone in uno thes (vas puto) ad bonum ignem movendo cum virga ferrea, quod ad vivum argentum difcedat, & Saturnus maneat: calcinetur ita ut fit ita vermilium, ut fcarlatum, aut album, & tunc eft rohouffez: poftea habeas pro libra Saturni unum quartum vitrioli rubificati, dimidium quartum ocreæ (doccre) unciam unam tutiæ Alexandrinæ, & dimidiam libram calcis vivæ, & omnia fimul pulverizentur terendo tenuiter. Poftea calcina feptem dies ad flammam, poftea reduc in corpus cum fale petra, & euphorbio, & refina, & cape quod finum erit: ita Solem, aut Lunam habebis. Et pro Jove cape dimidiam libram calcis, unum quartum calaminæ albæ alumen (æreum) unum quartum, fac ut dictum eft anteà, & erit perfectum. Item nota quod fieri poteft fpecialiter Saturnus, fine levamento, vel fermento Solis. Et ita fit. Capiuntur laminæ ferreæ, fubtiliter cufæ, vel fabricatæ, & toties calefac rubeas, & extingue in aceto rubeo, & in vino, femel in uno, & femel in alio, ut relinquat fuas fquammas, & mundetur, ut Venus & Vermilium. Poftea amalgama cum argento vivo, & fac ut dictum eft fupra de Sole ex Luna, & perfectū eft. *Raymundus Lullus.*

Plumbum in ſtannum vertere.

Tantam plumbum cum ſtanno affinitatem habet, ut facilè poſſimus vertere plumbum in ſtannum, quod ſimplici evenit lavacro; dum enim ſæpius lavabitur, ut pars illa aboleatur terrea, in ſtannum tranſmutari vidimus: argentum enim vivum illud, quo in puram reducebatur ſubſtantiam, & non fœdam, ſemper in plumbo remanet, vel ejus pars, unde facilè ſtridorem adducet, & in ſtannum convertet. *Porta.*

Plumbum & ſtannum in calcem vertere.

At plumbum & ſtannum in calcem vertere ſi volumus: ſtannum vaſe liqueſcat aliquo, & in tenuiſſimum ſalem projicito, corili caudice vertendo, ut adhærentes partes ſeparentur, & granulis milio proximis vertantur. Vel elliquatum per arcta cribri foramina trajicito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuiſſimum efficias: inde pulverem in ferventem aquam mergito, tantiſper mutatâ aquâ, & colatâ, donec victo ſale dulceſcat, & falſilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum, vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcem redactum reperies totum. Vel alio modo, ut granulorum vicem expleat, ut docet *Geber*: Aperto liqueſcat cratere oris ampli, unco ferro ſuperficiem erodendo, ut cutim detrahat ſuperficialem, excoriando ſemper, donec omne cinefactum, vel pulveratum habebis, ollæ imponitur, & fornaci inditur, & laxato obturamento viſitur, dum in calcem vertatur candidam. Vel aliter: Fictili cratere amplo, lutoq; munito colliquetur plumbum, ferrea ſpata verſando, per diei quadrantem, nulla dum in pulverem vertatur, interpolatione, quod in ollam injice: ac forti reverberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, ſetaceo cribro tranſmiſſum ſervetur. *Idem.*

Ad plumbum liquefactum manibus tractandum.

Si ſucco malvæ, aut mercurialis manus oblinas inoffenſè citraque læſionem plumbum liquefactum tractare poteris, modò celeri motu id perficias. *Alexius.*

DE SECRETIS STANNI.

Cap. IIX.

E ſtanno ſpiritum elicere.

Stanni elimata ſcobs cum ſalnitri æquali pondere, ollæ inditur,

inditur, cujus superius septem, vel multas pertusas accommodabis ollas, ac spiramenta luto claudas, & munias: supra vitreum vas inverso ore accommodabis, vel aperto canali cum subjecta paropside: inde ignem adhibe, & incandescentis rumorem audies, evolat in fumo spiritus, & ollarum cameris, & vasis vitrei fundo compactum reperies. Temporis ne nimium teras in elimando stanno, in liquatum stannum medietas vivi mergatur argenti, & pila tundatur, & habes illicò: & citiùs evolat spiritus, & fixum argentum vivum habes. Organum si terreum à latere perforabis, commodius paulatim injicies, & obturabis. *Joan. Baptista Porta.*

Stanni stridorem tollere & mollitiem.

Stannum est & argenti æmulum, simulque multum colore communicant, hærentq;: suapte natura stannum talem sortitur coloré, ut alia maximè dealbat corpora, sed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quique artificio aliquo commiscere callet, non minimum nanciscitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præstabitur, si quæ inficiunt, infirmitates abolescimus, at funditus eruimus stridorem, videlicet surditatem, livorem, & mollitiem; non enim prius ignitum liquatur, sed igni adhærescens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio conjunctæ, sed uti adventitiis illud spoliare possumus, & primò docebimus stanni stridorem tollere, & mollitiem. Non desunt, qui id evenire tradant cineribus, calce, oleis, & destillatis aquis, si colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus. At sic perfectiùs, & commodiùs expedias. Igne stannum postquam fuerit solutum, argentum vivum injice, amove, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgescat, & collum in longum porrigatur, atq; curvetur, infervescat igni, ejusque vi argentum vivum sublimet, & per vasis collum suspendatur, & descendet stillatim ut prorsus absumatur: remanet in fundo stannum, hoc identidem ter, quaterq; efficito, dum penitus, uti glacies, nullum exhibeat stridorem Sic verò aliter rectiùs expedies: In calcem redigito, uti suprà docuimus, ut fugitivam illam, & non fixam argenti vivi substantiam deleat, vel sulphuris potius illius causam: & si primam, & secundam post vicem non eveniet, vicissim tertio prosequere,

in corpus eum debitis reducens, voti fies compos, & sic durescit, ut priùs igne candens videatur, quàm solvatur: nam vehemens ignis vivi argenti humidum consumit, quod facilem præbet fusionem, ut durius igne solvatur, ut igniantur, sed manifestius in stanno, quàm in aliis metallis id experitur. *Idem.*

Stanno surditatem adimere.

Si vis stanno surditatem adimere Quia per se molle est surdum: cedit enim percutienti; metallis verò reliquis associatum, fit magis durum, & sonorum Sed hoc opus, hic labor erit: consortium enim pervicax omniũ respuit, nisi plumbi, & omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio. Forti aqua solutum fatiscat, sic argentum ritè purgatum plumbo aliúdve unà misceatur aquæ, & levi igne vas infervescat, & vi redundantis caloris in vaporem soluta ad summa elata devolet aqua: resiccatam extrahito, & in aliud transferatur vas, forti denuo infusa tantisper aqua donec conjuncta, ac per minima complexata videantur: vel utrumque in aquam ex calce redigatur, & permisceatur: spirituum enim (ut ajunt) corporumq; fit mixtio. Si contingat ipsius lucem hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: sic dulce, sonorum, fulgens, & optimum quod vocant, habebit album. Commisceri quoque poterit argento, & aliis stannum, per vivum argentum, quod aliquos sensisse video, & optimum parant pseudargyron: In liquatum cum vivo argento stannum immiscent argentum, & diutius igne detinent, detrahunt, & sic fragile in figulariæ cretæ pilam involvunt, & per diem sub igne detinent, vel ca/idis cineribus. *Idem.*

Stannum in plumbum vertere.

Facilè quoq; stannum in plumbum vertere quisque poterit, si sæpiùs in calcem reducet, & præcipuè, si convenientem in reductione illi adhibuerit ignem: stridorem enim amittens, facilè in plumbum vertitur. *Idem.*

DE SECRETIS STIBII.

CAP. IX.

E stibio spiritum elicere.

E Stibio possumus extrahere spiritũ hoc modo: stibiũ, quod seplagariis antimoniũ dicitur, tenuissimè manualibus molis subigitur, & triturar: indè nova olla carboni-

carbonibus accēſis condita rubeſcat tota, cui ſtibiū, tartari duplum, ſalnitri quadruplum optimè tuſa paulatim injicies, cumq; tollitur fumus, operculo claude, ne ſurgens fumus evolet: tollito demum, & aliud projicito dum totus comburatur pulvis, igni poſtea aliquātiſper proroget moras, extracta refrigerari ſinito, & ſuper extantes tollito feces, & in fundo inſidens vivum argentū reperies, quod vocant Chymiſtæ *Regulum*, & plumbum præ ſe feit, facileq; in hoc transformatur. Si enim (*Dioſcorides ait*) paulò magis crematur, in plumbum vertitur. *Porta.*

Vitrum antimonii.

Accipe antimonii crudi libras duas, vel tres, contere ſuper lapide minutiſſimè: contritum immitte in patellam non vitreatam, atque admove ad ignem lentum, ut ita mundificetur, continuè agitando cum ſpatula ferrea, vel cochleari ferreo, donec incipiat veluti conglebari, tum removeatur, & rurſus ſuper lapide, ut antea comminuatur, iterumq; igni admoveatur, fiatq; hoc per decem, vel duodecim vices, calcinando & terendo, donec pulvis cineris ſubalbidi formam adipiſcatur. Poſtea immittatur in crucibulo, una cum uncia ſalis ammoniaci, & cooperiatur, inque copioſum ignem immittatur, atq; obruatur, ita ut carbones trium digitorum altitudine excedant ipſum crucibulum: ita liquabitur, & coquetur ſufficienter intra dimidiæ horæ ſpatium, poſtea eximatur, & in pelvi aurichalcea tenuiter diffundatur, & refrigeretur, & habebis vitrum antimonii, quod hyacinthi inſtar pellucet. Datur à granis tribus uſq; ad novem cum æquali menſura gummi tragacanthæ, & ſacchari ſufficiente quantitate, in forma vel tabularum, vel electuarii, vel pulveris. Hoc in colicis, & febricitantibus ſæpiſſimè feliciter ſum uſus.

Oleum ſtibii.

Antimonium in tenuiſſimum pulverem redactum, ac cucurbitæ vitreæ impoſitum, aceto acerrimo, & diſtillato maceratur ſuper levi ignis calore, tantiſper donec rubro colore acetum inficiatur. Coloratum in aliud vitrum transfunditur, novumque fecibus ſuperaffunditur, donec rurſum rufum colorem concipiat. Iſtæ autem transfuſiones, & additiones novi aceti ſuper feces, toties ſunt repetendæ, donec nullam ampliùs rubedinem pulveres ex ſe emittant. Acetum verò collectum levi igne deſtillari de-

bet, donec rubedo paulatim condensari incipiens, alembicum petere videatur. Tunc refrigeranda sunt vasa, ac liquor rubeus, quadraginta diebus fimo calido macerari debet, donec perfectam olei formam acquirat. *Quidam ad Gesnerum.*

DE SECRETIS SULPHURIS.

CAP. X.

Sulphur sublimatum.

SULPHUR à sordibus probè repurgatum, chalcantho in calcem redacto, & sale torrefacto commiscetur, inditurque vasi, & ex arena calida urgetur, dum flores appareant citrini. Quod si aliquoties iteretur, flores tandem album acquirent colorem: qui per se, vel in oleum reducti, & exhibiti, plurimorum morborum medicina existunt. *Innominatus.*

Tinctum sulphuris.

Accipe oleum terebinthinæ claræ & albæ, cum aqua fontana distillatæ, vel per balneum, vel per vesicam, quantum satis est, sulphuris sublimati, super lapide optime triti, tantum, ut oleum terebinthinæ per digitos duos emineat: misceantur in vase vitreo bene, deinde ponatur ad Solem, vel fornacem, vel in balneo Mariæ per dies aliquot, vel donec oleum tingatur. Quo facto, sensim oleum effundatur in phialam: rursus aliud oleum terebinthinæ superfundatur sulphur: iterumque in balneo digeratur, & effundatur. Quod cùm quater, quinquies, vel toties factum fuerit, donec oleum non amplius tingatur: collectum oleum omne in balneo Mariæ destillandum est, & remanebit tinctura in fundo cucurbitæ, plurimorum morborum medicina.

Oleum sulphuris.

Si vis autem sulphuris oleum, sic extrahes: vas vitreum habeto oris ampli, & concavum, in campanæ formam: ubi luto illeveris, pede ferreo suspendatur filo, inferius autem amplum receptaculum locato, ut è marginibus campanæ, extillans oleum recipias, cujus medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphuris conditum: ignem tunc succendito, & dum comburitur, aliud recentius superindatur. Nam dum uritur consumeretur erigens se fumus, vasisque ferens fundum, humectis exhalationibus corpo-

corporescit, & reciprocans in oleum coalescit, ac inde dilabitur.

Aliud ignem admittens, & detinens.

Vivum cape sulphur, non ignem expertum, ac juniperi oleo portionibus æquis remisceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito, in necessariis utitor. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS CINNABARIS.

CAP. XI.

Modus parandi cinnabaris.

OMNES, qui secretis, & rebus metallicis delectantur, artem conficiendi cinnabaris agnoscunt, sed in parva admodum copia, ut duarum aut trium librarum. In Germania verò & Gallia quidam, grandes facientes massas, quas in Italiam advehunt. Quare cùm ipsi occultum hoc teneant, nos ad communem utilitatem, in publicum edere volumus. Sumito argenti vivi partes novem, sulphuris citrini partes duas, quidam sumunt tres, alii quatuor, alii cum argento vivo æquant pondera. Nam ad pingendum, sulphuris copia abesse nihil potest, quin potius cinnabaris accendit ruborem: ad alia verò, tres aut quatuor unciæ sulphuris, in singulas argenti vivi libras satis sunt. Sulphur in patella, sive olla aliqua ampla ad ignem ponatur, ut liquescat, liquatum ab igne removeatur paululum: deinde posito argento vivo in panno aliquo addatur sulphuri, sensim comprimendo pannū, & continuò miscendo donec optimè permistum, frigidumque fuerit. His optimè mistis, & frigefactis, materia eximatur, contundatur, atq; subtiliter coteratur: deinde cribretur, & fiat pulvis, de quo sumito tantū, quantum volueris, & ponatur in amplam cucurbitam vitream, luto sapientiæ obductam. Verùm cucurbitam plenam esse non oportet, sed ad quartam solùm partem. Quibus factis, ponatur cucurbita in fornace super cineribus, & coquantur primò igne lento per horas tres, deinde aucto. Verùm si magnam copiam efficere voles, adde sensim pulverem alium, miscendo semper baculo aliquo, cucurbitā continuè super igne stante. Sed ut res perfectè fiat, infundibulum in cucurbita situm esse oportet, per quod baculus in suprema parte circum luto obductus, ita ut infundibuli os, cum demittitur baculus obturet, quò continuè materia permisceri queat.

Quibus

Quibus factis ac primò pulvere ad ignem per horas quinq; cocto, donec vel omninò, vel pars aliqua ejus sublimata fuerit, addantur duo cochlearia recentis pulveris calidi, attollendo baculum, ut injici queat: deinde rursus demittendo. Ponitur autem baculus ut alius pulvis injici valeat: nam nisi poneretur, cucurbitæ os ita à pulvere adhærente obstrueretur, propter sublimationem, ut alius addi non posset. Atq; in hoc tota ars consistit, ad conficiendas massas quantumvis magnas. Si enim materia simul injiceretur, tunc antequam materia sublimaretur, cucurbita ipsa fornaxque liquesceret. Quare per partes ponenda erit, ut cùm prima pars cocta, atque cucurbitæ circumadhæserit, alia addatur, atque in fundo cucurbitæ coquatur, donec itidem ut prima adhæreat, atque rubescat. Atque sic continuè addendo pulverem, fiet massa cinnabaris insignis, cujus in medio foramen erit, à baculo contractum. Quod si foramen quoque obturare voles addito pulverem, baculo prius extracto: deinde ore cucurbitæ obstructo, coquito tandiu, donec pulvis in medio quoq; sublimetur, adhæreat & obstruat foramen. Atque hic est modus conficiendi cinnabarem optimus, atque in Italia huc usque incognitus. Cæterùm hoc animadvertendum videtur, ut baculus aliquando moveatur: attollaturque ne pulvis adhæreat, obstruatq; infundibuli foramen, præterea si ignis quoque magnus atq; continuus sit, nihil nocebit. *Alexius.*

Cinnabaris quomodo fixus reddatur.

Jam tertii ordinis medicinas aggredi opportunum fuerit: siquidem scio multùm animos ab hujusmodi lectione detinuisse, cùm à libri initio nil aliud concupierint, sic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ mysteria panduntur, apud eos tamen, qui nummos exoptant, si ferè aliquis est qui eos non depereat. Et si alias ab antiquis tertii ordinis medicinas tradimus, cùm nobis non sit eorum copia, in aliud tempus fortasse differre censuimus. Multi sunt, qui multa periclitavêre experimenta: quorum ea, quæ lucrosiora, & expeditiora sunt, trademus. Et ex iis primò cinnabarim fixum reddere, qui id facere quæsierit, ita faciundum esse censeo: cinnabaris confractæ partes ad magnitudines juglandū vitreo in vase capacitatis ejusdem argenti pondere jam triplicato, vel majori disseminatas condito, & vicissim inspersas, luto munias, & resiccari

tari finito, fin minùs in Solem, ut repetas oportebit: inde cineribus immersum tandiu lento igne decoquas, quousque infractum plumbeo colore livescit, quòd si nec sic quidem, jugem operam impendas, dum ad id pervenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expositum, pertinacius obstabit, majoris ponderis & virtutis: & quò leviori uteris igne, tantò felicius res peragetur. Sic verò animatur argentum, & amissum resarcietur. Sublimato vivo argento ex aceto distillato bulliat, inde vivum argentum remiscebis, & vitreo recurvo vase vivum argentum in ignem infervefacto devolet, & in receptaculum dilabatur, & servetur: ponderis (si sapis) parum amisisse comperies. Aliter sic, & citius, & lucrosius sic facies. Infractas cinnabaris partes ad tesserarum magnitudinem in oblongum linteum sacculum accommodabis, ollæ lateribus undique distantem, inde lixivium peracerrimum fundas ex alumine, tartari duplo, vivæ calcis quadruplo, & cineribus roboris æquali portione, confectum, uti fieri solet, vel ratione aliqua parandum: per diem ebullire sinas, exime, & ebulliat cum oleo, jugem operam impendes, & integram cum nocte diem finito quoque illic esse, & exemtas ex oleo cinnabaris partes, ovi albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis revoluto, in fundo apti vasis substernito, ritè figularia creta munitum, ut diximus, ignem adhibe diebus tribus & tam postremò augescat, ut igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fecibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducito. Sic & aliter fixum reddere possumus: si testaceo in vase rotundo undiq; clauso, ubi exili spiramento cinnabarim immiseris, glutino ex ovi albore illinas, ne vi ignis carbunculet, igni accommodato, paulatim vigorando, vel lignorum ferratura, quousq; eundem contraxisse colorem cernes: ne festines: opus enim omne corrumpit, & sæpè à Philosophis præceptum nosces: sed hoc ministerium quærit majus. Nec aliter inutiliter fixum additur, usto ære insparso fictili in olla, prius tamen calcantho disseminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit, si rectè hæc animadvertes non parum nancisceris lucri: omnibus enim anteſtat, qui tali parantur arte, facultate, & fructu: nec pauca dixisse pœniteat. Id autem ingeniosorum reperit diligētia,

unius Pharmacopolæ exemplo, qui cùm cinnabarim conficere quæreret, in argentum casu optimè versum invenit. Utilius fixum redditur, si cinnabaris arte conficitur, sulphure non adustibili, ac maiori parte. *Ioan. Bapt. Porta.*

Cinnabaris parandi modus, ad scribendum.

Cinnabaris, cum super lapide porphyrite optimè aqua communi contritum, deinde exsiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod osseum, vel vitreum, urinaque superinfundatur, relinquaturque sic aliquandiu: nam fundum materia petet, postea auferatur sensim urina, atque rursus recens addatur. Quod cum octies, aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus sic se habentibus, sumito ovorum alba, optimè agitata, & in aquam puram dissolvantur: eam aquam super cinnabarim effundito, ut transversum digitum emineat, rursusque simul agitato: deinde cùm residuum fecerit, auferantur ovorum alba sensim, rursusq; recentia addantur, fiatq; hoc toties, quoties cum urina factū fuit. Hoc quidem nullâ alia ratione fit, quàm ut fœtens ille odor, ex urina contractus evanescat. His omnibus factis, addantur albumina ovorum recentia, misceantur optimè, & fiat liquor ad scribendum, & pingendum. Cæterùm hic liquor, in vase aliquo obturato servandus erit: deinde cùm quis hoc uti volet, ligno aliquo miscendus, servatur etiam diutissimè incorruptus. *Alexius.*

DE SECRETIS AURIPIGMENTI.

CAP. XII.

Auripigmentum sublimare.

PRimò teratur auripigmentum, ut tenuius poterit, fictilem in ollam intus vitream conjicies, & oleum infundatur, quod non minus dodrante supereminent, lignea rude miscendo semper, ne fundo inhærescat, resiccatum terito, similemq; impendas operam aceto & acri lixivio, pulvis demum cum tartaro, viva calce, ærísve ramentis in vase claudatur vitreo oblongo, & concamerato, non ad summum usq; labrum replendum, sed medio tenus ritè venter foras luto muniatur, & ad Solem conferto, finitoq; in Sole esse usq; dum resiccatum fuerit, & igni resistere valeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluso spiritu strangulatur, coërcitumq; suspiret auram, levis verberet ignis fundum vasis, inde paulatim senis concrescens

crescens horis igne tandem candeat, ejusq; vi petat fugitiva pars vasis cameras, ibiq; in argentum album congestum insideat, vas frange, detrahe, ad usum recondito. Evenit idem in descensu, nam in præceps facilius fertur. Si verò fuerint corpora & gravia, aliis adjungantur levioribus, ut faciliùs ascendat. Ad hunc modũ cætera etiam metalla sublimari poterunt. *Joan. Bapt. Porta.*

Oleum auripigmenti sive arsenici.

Auripigmentum cum duplo salis nitri pondere conteritur: deinde carbonibus sub dio accensis catinis imponitur, finiturque dum excandescat; hujus postea Chymicus assidens, auripigmentũ immittit: quod lento igne liquescere finit, donec nõ ampliùs ebulliat: mox rursus tantum injicit, idemq; ut priùs exurere permittit. Hoc tandiu agit, usque dum satis injectum fuerit: atq; tunc consumto jam sale nitri, igne vehementiore per horas quatuor, aut quinque urget, quo ad auripigmentum in fundo butyri instar liquefactum resideat, refrigeratumque aërio nitore albescat, post conteritur, imponiturq; marmori, & in loco humidiore ad liquorem resolvitur: qui tandem singulari artificio ex ampulla destillatur. Hoc auripigmenti oleum cum melle illitum crassitiem extenuat: terebinthinâ exceptum elephantiasim abigit: ani ulceribus, & iis, quæ cicatricem ægrè ducunt, prodest. *Paracelsus.*

DE SECRETIS CHRYSOCOLLÆ.

CAP. XIII.

Chrysocolla, quam Boracem *vocant, quomodo purganda, & multiplicanda.*

QUAM nunc *Boracem* appellant, ab antiquis chrysocolla dicebatur, cujus duo genera fuêre, & naturale, & artificiale, ut ex Dioscoride, Plinio, aliisq; constat. Eâ utebantur in quibusdam medicinis, atq; ad aurum consolidandum, qua etiam hodie utuntur. Inest enim ei vis quædam, liquefactionem metalli ad consolidandum aptè accelerandi. Utuntur etiam hac nostri, ad auri & argenti scobem liquefaciendam, atque in unum corpus cogendam. Præterea & mulieres quædam ad faciem dealbandam, & cutem mollẽ, venustamq; reddẽdam, propterea quòd neq; dentibus, neq; cuti ullam perniciem afferat. Apud veteres reperiebatur viridis chrysocolla, quæ hodie neq; inveniri,

neque

neque parari poteſt. Habetur quidem à noſtris alba una, altera nigra, quæ fortaſſis nonnihil ad veterum viridem alludit. Alba, in fruſtula longa formata, & nervoſa, alumini ſimilis eſt, ita, ut vel plurimi decipiantur, vel alios decipiat. Nam ſuper ignem depoſita ebullit, atq; inflatur, remanet poſtea alba, ſpongioſa, & fragilis, aluminis inſtar. Cognoſcitur autem differentia à peritis inter alumen & chryſocollam tribus modis: quorum primus eſt ex ſapore ſumtus: ſiquidem aluminis ſapor quodammodo ſubacris, & aſtringens eſt, cùm neutrum horum chryſocollæ inſit, ſed ferè ſaporem inſipidum contineat, ut medius ſit inter oleum & lactis ſerum. Quare plurimi impoſtores, cùm alios decipere volũt, ponunt aluminis fruſta in oleo amygdalino, & lactis ſero. Sunt prætereа ex iis, qui addunt mel, vel ſaccharũ, ut ſapor acris, aſtringensq; aluminis obtundatur. Reperiuntur & alii, qui ad ignem liquant res prædictas, addendo ſalnitrum, ſodam herbam, ex qua alumen catinum conficiunt, vel ſal alkali, tartarum alumen ex vini fecibus: deinde in loco frigido formant lapillos, ſimiles chryſocollæ, ſed aliquo modo differentes. Nam chryſocollæ lapilli ſunt longi, aluminis verò quadrati. Secundus modus, alumen cùm uſtum ad ignem fuerit, plurimùm materiæ relinquit uſtæ, ita, ut plus quàm antea eſſe conſpicitur, minimum enim, quod ab uſtione relinquitur, exiſtit. Tertius denique modus, quo alumen à chryſocolla dignoſcitur eſt, quod metalla alumen neque liquet, neque ita bene conſolidet, ut chryſocolla. Nam quòd etiam aliquo modo liquefaciat, id accidit virtute ſalnitri, ſalis alkali, & tartari, quæ aliqua ex parte colliquationem juvant. Cæterùm cognoſci poteſt ex hoc, quòd ſalnitrũ ad ignem poſitum ſtridet, & ſcintillat. Quidam ex prædictis miſturis in ſero lactis diſſolutis, & in lapillos congelatis, componunt lapides, verùm ſapore ſalſos, lucidos, & in liquando nimis vehementes. Quare volentes aurum conſolidare, aut argentum, ipſum aurum, vel argentum unà diſſolvũt. Quæ ſaccharum in ſe continet, auro vel argento ſemper inducit maculas. Fiunt etiam compoſitiones quædam, quæ etiamſi vim, ut chryſocolla, conſolidandi, & colliquandi obtineant, tamen formâ & ſapore differunt, quarum aliquas paulò poſt recenſebimus. Sed ut ad veram, & perfectam veniamus chryſocollam, quæ noſtris temporibus invenitur, dicimus, ſuperioribus annis conſueviſſe ex

Alexan-

Alexandria advehi doliola quædam, adipe quodam plena, in medio lapides parvulos continente, quod *pastam chrysocollæ* nominant, quam Arabum scriptores quidam veteres *nitrum Alexandrinum* appellant. Hisce verò temporibus ex occidente quoque advehitur, nescio qua de causa, an scilicet ibi facta sit, vel aliunde, nempe ex India apportetur, propter quod magnam superioribus annis hic fuisse penuriam intelligerent. Eo enim tempore, unc. j. vendebatur coronato uno, quo nunc libra facilè haberi potest. Modus autem parandi iis locis sic se habet: In auri & argenti, atq; etiam æris fodinis aquam quandam inveniunt, quæ (quemadmodum ego ipse vidi, & expertus sum) per se ipsa est apta, atque perfecta ad consolidandum, liquandum vel aurum vel argentum, id quod etiam in Germaniæ quadam parte superiore comperi, ubi similis aqua invenitur, omnibus adhuc incolis incognita. Sumunt hanc aquam unà cum fecibus, quā coquunt ad certum spacium, quæ sic colata, spacio temporis in lapides parvos, salnitro haud absimiles, cogitur. Quoniam autem hi lapides consistere sic nequeunt, sed dissolvuntur, fit, ut his lapidibus, unà cum suis fecibus in fundo relictis, tanquam nutrimento, axungiam porcinam, vel alterius animalis pinguedinem addunt. Hoc facto, ad fodinas sese conferunt, ibique fossam amplam faciunt, cujus fundum & materiam insternunt, & super hanc lapillos, quos diximus, collocant; deinde rursus adipis massam, mox iterum lapillos, atque ita pergunt ad eam, quæ placet, altitudinem, alterum super altero collocantes, sic tamen, ut extremum stratum sit ex illa pingui materia: ibi per menses aliquot apertam relinquunt: quanquam pleriq; hæc omnia domi in terra, aut in amplis vasis faciunt. Cùm autem libet vendere, atque aliò mittere dolia, vel parva, vel magna, ut videtur, eâ materia unà cum lapidibus replent, & hoc pastam chrysocollæ, sive boracis appellant. Mittunt etiam ex jam dictis locis chrysocollam & lapillos absque jam dicta pasta, sed eo paratos modo, quo jam diximus: quoniā ab hinc triginta annos major copia factitii; quàm ejus pinguis massæ afferebatur: propterea quòd in Italia ea uti nesciebāt, nec reparare, aut purgare lapillos norant: itaq; nullus erat ferè ejus usus, præterquam in quibusdam distillationibus, ad fucos muliebres eliciendos. Verùm tandem quidam Venetus, & mulier quædam ab ipso edo-

cta, id refringere & conficere cœperunt, atque inde magnum quæstum fecêre, donec paulatim conficiendi modus & aliis cœpit innotescere: quamvis aliis magis, aliis minùs, fortè pauci sunt, qui eâ facilitate, & bonitate facere nôrint, quam nos hic perfectè trademus. Sumito itaque hanc massam, eam inquam, quæ plurimos in se lapillos continet, & rancida minimè est: quoniam indicat esse veterem, & lapillos esse comminutos, atque magna ex parte consumtos: deinde in libras decem pastæ, aquæ tepidæ mediam situlam misce, & pone in vase aliquo testaceo, manibus benè pinsando, & miscendo, panis in morem. Quod cùm factum fuerit, coletur optimè, lapidesq; in cribro relicti eximantur, ponanturque in catinum, superinfundendo oleum olivarum, ut in acetariis conficiendis fieri solet: deinde cùm ad Solem benè purgati, & uncti manibus fuerint, ponantur in sacco, misceanturque probè, sicut sacchari confectiones solent, & serventur in ligneis vasis, tanquam optima chrysocolla. Quòd si reficere, & multiplicare voles, sumito aquam illam colatam, atque ad ignem lentum coquito, ad perfectam usque confectionem, spumando tam feces, quàm spumam accuratè. Coctionem autem esse perfectam, tribus modis licet cognoscere: primò si aquæ gutta super unguem posita non diffluit: secundò ad modum syruporum, si in charta hæreat: aut, (quod est tertium,) si funiculus in ea extinctus, & inter digitos ductus, asperitate quâdam digitos tentavit: si cocta fuerit, cacabus ab igne auferatur, & operculo ad hoc aptè parato, ne quid sordium ingredi queat, operiatur: mox in fusoris cumulo sepeliatur, superque furfur, crassioribus pannis, aut lodice, aut culcitra, pressè admodum contegatur: posses etiam fimo calenti, per octo vel decem dies condere. Quod cùm factum fuerit, auferatur, & invenies pinguedinem quandam, sive crustam in superficie, quam desumtam seponens, invenies præterea tanquam glaciei frustula quæ pariter exemta, inque alio vase posita, aqua diligenter elues, & in umbra siccabis. Quo facto, illos lapillos, qui in setaceo cribro manserant, cum his novissimis misceto: inde aluminis ex vini fecibus albi, sed non ex eo, quod pro specimine proponi solet (nam id inutile est) sed ex optimo, libras tres, salnitri uncias octo, aquæ communis situlas tres misceantur, & ponantur ad ignem lentum, despumando benè, donec perfectè,

fectè, ut priùs, cocta fuerint. Quo facto, auferatur ab igne, & reponatur donec optimè resideat, tum sumito hujus aquæ situlam unam cum dimidia, ponatur ad ignem lentum, & cùm fervere incipit, addito prædictæ pinguedini, vel crustæ, sive cutis, superius exemtæ libras vij. cum dimidia, coquantur, quantum satis est, ut prius. Tum ab igne removebis, ponesque in ligneo vase aliquo, supraque vas duos baculos, decussatim collocato, è quatuor baculorum angulis singulos funiculos alligato, sed ut funiculi tendantur ad singula capita, plumbi frustum appendito, ac sic in materiã demittito, ita tamen, ut à fundo digitos quatuor absint: hoc autem fit, ut materia ad funiculos adhærescat. His rebus administratis, eo modo condes, ut aliud supra fecisti. Hoc autem in sacco, id est, fovea non ponitur, sed ubi eximendum erit, quod funiculis adhæsit, penna oleo imbuta linitur, reliquum verò cacabo adhærens, oleo erit conspergendum. Cæterùm lapilli, qui eximentur, non sint minores avellanis: qui autem minores sunt, relinquantur in aqua, ac rursus coquantur ut suprà: atque sic continuando, donec omnis aqua in chrysocollam convertatur. Verùm hoc notandum videtur, ut primę massæ in aqua tepida dissolvendæ addatur, ciceris instar, coaguli leporini, quò meliùs reliquæ chrysocollæ partes coagulentur. *Alexius.*

DE SECRETIS SALIUM.

CAP. XIV.

Sal alkali.

FIAT fossa, cui transversim imponantur ligna, quibus supponantur acervum herbæ kali, & accenso igne, fiat ut in foveam stillet liquor ex herba: qui liquor tãdem cõcrescit, & fit sal alkali, coloris partim nigri, partim cineritii, valde acris & salsus, ut etiam corrodat. *Joan. Bauhinus.*

Sal ammoniacum quomodo sublimetur.

Sal ammoniacum sublimatur, vel ex squama ferri, vel ex arena repurgata, vel per feculas vini exsiccatas, & in salẽ redactas, hoc modo: Sal ammoniacum cũ æquali squamarũ ferri pondere conteritur, inditurq; vasi, & igne primùm exiguo, postea adauctiore urgetur, donec excandescat: in eo caloris gradu servatur horis duodecim: deinde refrigeratis omnibus, eximitur id quod elevatum est,

& cum pari ſalis præparati pondere rurſum in altum pellitur, ut antea: idque toties reiteratur, donec ſal nivis inſtar albeſcat.

DE SECRETIS VITRI.

CAP. XV.

Vitri elaborandi modus.

MODUS elaborandi vitrum conſtat hoc modo: Fruſta vitri excocta, ex omni genere colorum (hæc autem Venetiis, ut pleraque alia pulcherrima fiunt) candelæ exponuntur: & ut in tenuitatem quam volueris, atq; mollitiem devenerint, confeſtim admota loco, annexaque franguntur, aut extenduntur: & ob celeritatem hæc ambabus manibus fiant. Difficilius eſt in his, non ut in aliis initium aſſequi, quàm ex initio exactam artem. *Cardanus.*

Vitrum fictitium.

Fit etiamnum pro adulterandis gemmis vitrum fictitium, & illud ex vitri albumine parant, quod alii ex arena fluviorum quorundam, & herbarum cineribus conficiunt, ſic efficies. Multa ovorum albumina ſimul exagitabis, iis veſicam impleas: inde in ollam aquæ plenam ferventis immittas, ac diu coqui ſinas, detrahe. & per multos dies reſiccari curabis, loco tamen non pulverulento: nam non relucens vituperatur, & ſic lapideſcet, ut in vitri duritiem tranſeat. Si autem coloratum reddere quæſieris coloratis aquis ebullire ſinas, ſi topazion, aqua croco in ea diſſoluto, ſi pyropum, braſilis raſura: ſic alios tingito. At ſi nitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderoſos immiſceto colores: uti cinnabarim, argenti vivi ubertate non levem; ſic vitri pondus imitabimur, non tamen duritie tum robuſtiſſimâ, ut ſcalpturis pertinaciter reſiſtat, nec radi abnuat lima. *Joan. Bapt. Porta.*

Vitrum ut molleſcat.

Vitrum molleſcit maximè plumbo; tenax fit diuturnâ coctione, plumbum metallaque in calcem priùs redigere oportet: abſumitur enim pars impurior, & opaca, & vis illius tamen in vitro manet. *Cardanus.*

Vitrum ut dividas.

Ut vitrum dividas, filum ſulphure & oleo imbue, locum circunda, accende, repete, donec locus optimè incaluerit, inde ſtatim filo alio, aquâ frigidâ madefacto, rurſus circunda-

cundabis: frangitur enim eo loco, ac si divisum fuerit adamante. Namque ex adamante certius & exactius dividitur, sed longiore tempore opus est. Et rursus rotâ æneâ & smiride. *Cardanus.*

Vitrum quomodo mollescat, aliter.

Si in sanguine hirci & succo senecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle quam est cera, vel argilla: sic ut quidvis ex eo fingi possit. Priori verò naturæ restituetur, si in frigidam aquam demergatur. *Geber & Albertus.*

Aliter ut mollescat.

Si sanguis hirci, & cineres vitri æquis portionibus mittantur in acetum; deinde chymico organo distillentur, & in acceptam aquam vitrum maceretur, plicatile, cereum, ac ductile evadet. Indurabitur verò, ac priori naturæ reddetur, si in frigidam mittatur, vel eâdem lavetur. *Ex secretis cujusdam ingeniosi vitriarii. Mizaldus.*

Vitrum viride ut fiat.

Vitrum viride fit ex cinere silicis: salsum enim aliquid continet, & chali simile: unde melius redditur. *Cardan.*

Chrystallus ut fusilis fiat.

Chrystallum terito, & in cerniculo in tenuissimum pulverem subcernito, cum tartari salis medietate, ex qua orbiculos effingas, & crudo fictili validissimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liquescat, aptè deinde vase colliquetur, sed omnibus longè à sordibus: si enim fœtulentus fortasse fuerit, arguitur, & dolus detegitur, sed inoffensâ interniteat perspicuitate, quod si salis plusculum suggeratur, celeriùs liquefit. Assolent multi chrystallum præparare aliter, ut facilius liquetur, sic & operi aptior est. Ferreum cochlear capitur magnum, luto muniunt, & in fractas crystalli partes igni committunt, dum illæ incandescant, inde tartari oleo restinguunt, id multoties innovant, & æreo mortario terunt, ut faciliùs pulvis colliquetur. Hoc in adulterandis utimur gemmis. *Joan. Baptista Porta.*

Ad vitrum ferruminandum.

Albumen ovi conquassatum, calcique vivæ admistum vitri fragmenta ferruminat, ac testacea quæque ita glutinat, ut dissolvi nequeant, propter lentorem ac tenacitatem glutinosam. *Mizaldus.*

Ad vitri fragmenta conglutinanda.

Accipe Vernicem liquidã, crassam, & inveteratam, cum qua fragmenta vitri conglutina, conjunge benè & liga; nè quovis modo disjungantur: deinde pone ad Solem, vel fornacem per multos dies, donec optimè ficcetur vernix: quæ demùm circum hærent cultello dextrè abradantur: & erunt optimè glutinata, ita ut neque liquore, neque aliâ aliqua re unquam à glutine liberentur. Cavendum tamen; ne liquor calidus seu fervens infundatur. *Alexius.*

Vitra quomodo conglutinanda.

Accipe viridis æris q. satis est, incorporetur bene cum vernice liquida, & utere. *Roscellus.*

Gluten ad vasa lapidea.

Rec. Minii, cerussæ, calcis vivæ, vernicis scriptoriæ ana unc. ß. omnia in tenuissimum pulverem redacta, cum quatuor ovorum albuminibus incorporentur. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Vernicis liquidæ,
Cerussæ,
Boli armeni sing. ana q. sufficit.

Aliud ad idem.

Rec. Vitellorum ovorum q. s.
Viridis æris, parum.
Misce. *Idem.*

Aliud ad idem.

Rec. Viridis æris,
Minii,
Vernicis liquidæ sing. ana q. sufficit.
Misce. *Idem.*

Gluten ad vitra.

Rec. Salis communis in aqua dissoluti,
Cineris cribratæ ana unc. j.
Farinæ siliginis drach. ij.
Misce, & utere. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Cornu cervi,
Laterum tritorum,
Picis Græcæ,
Spumæ ferri,
Albuminum ovorum sing. ana q. satis est.
Misce. *Idem.*

Aliud

Aliud ad vitra, & vasa terrea.

Rec. Calcis vivæ,
Ossium animalium,
Cerussæ ana unc.j.
Minii unc.ij.
Viridis æris,
Tartari ana unc ij.

Omnia in tenuissimum pulverem trita, cum vernice liquida commisceantur. *Idem.*

Aliud ad idem.

Rec. Calcis,
Cerussæ,
Albuminum ovorum ana q.sufficit.

Misce. *Idem.*

Gluten ad vitrea vasa conjungenda.

Rec. Vitellorum ovorum,
Fabarum recentium,
Calcis vivæ ana q. sufficit.

Misceantur. *Roscellus.*

Aliud ad vitra, & lapides,

Rec. Vitri nitri,
Calcis vivæ,
Lactis ficuum ana q. sufficit.

Misce. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Rec. Ceræ novæ,
Picis Græcæ,
Masticis,
Olibani,
Laterum tritorum sing. ana part.j.

Terenda triturentur, & ad ignem misceantur. *Idem.*

Aliud ejusdem.

Rec. Sulphuris,
Masticis,
Olibani,
Picis,
Cerussæ,
Cineris parum sing. ana part. unam.

Misceantur omnia benè ad ignem, & utere.

Aliud ejusdem, ad Idem.

Rec. Calcis vivæ tritæ,
Vernicis liquidæ,

Albuminum ovorum ana q. sufficit.

Triturentur simul super lapide porphyrite & fiat gluten pro lapidibus.

Aliud ad idem.

Rec. Masticis unc. ß. ceræ albæ, Vitri triti, Laterum tritorum ana unc. ß. misceantur optimè ad ignem, & fiat gluten pro lapidibus. *Roscellus.*

Speculorum compositio.

Specula chalybea vocata, fiunt ex æris partibus tribus, stanni & argenti parte una, antimonii decima octava parte. Aliqui, imò plures, argentum compendii causa relinquunt. Sunt, qui ex stanni libra, æris triente, colliquatis jam, ac tartari uncia, auripigmenti albi semiuncia additis, ac donec fumum emittant super prunas decoctis, laminas conficiant. Denique exceptum metallum liquatum denuò tabulis ad rectitudinem formatis, calefactis, & fundo lachrymæ laricis, & vitis cinere lævigatis, in speculi figuram deducunt. Pòst aqua, & arena tabulæ glutino annexum lævigant: inde smeriglio, aut punice lævi, quartò stanni calce. Argentea verò specula minore negotio miscentur, quandoquidem ipsum per se solum argentum, quasi id præstat, quod à speculis requirimus, verùm & illustrius, & minore ne frangantur periculo. *Cardanus.*

Specula quæ juniores homines efficiunt.

Specula quæ juniores homines repræsentant, sunt quæ rugas non ostendunt, & rubri aliquid immissum habent. Porrò rugas non ostendunt, quæcunque non sunt omninò exquisita, sed tamen splendida, itaq; & talia vidimus, & casu & arte fiunt, ut quædam decennio juniores redderent homines. *Idem.*

Quomodo res multiplicata videri possit.

Inter ludos, qui circumferuntur, non parum jucunditatis est specillum, instrumentum vitreum illud, quod oculis apponimus, ut commodiùs aliquid intueamur: neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm in medio (eo enim permutato, permutantur omnia) illud ergo à solidiori vitro majoriq; crassitie paretur, ut aptius in facies, & angulos accommodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamen medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei, ut disgregetur visus, ne verum conspicere possit. E' pluribus ergo superficiebus jam paratis, oculis apponi, & si alicujus faciem

faciem intuebimur, Argentum vel oculatum totum: si nasum: non nisi nasum: sic manus, digitos, & brachia, ut non hominem, sed Poëtis fictum Briareum; si nummum videre contigerit, multos non unum conspicies, ut nec manibus tangi valeat, sed tangentem sæpè ludat, meliusq; fuerit cum eo dare, quàm accipere: si in trireme longius intuearis, armata videbitur classis. Si in ambulantem militem, exercitus agmine facto incedens fitq; ut res geminari videatur, & duplices cernes hominum facies, binaque corpora: & hinc fiunt diversi conspiciendi modi, ut res una alia videatur, quæ omnia quærentibus, & explorantibus patefiunt. *Joan. Bapt. Porta.*

Speculis planis, ut caput deorsum, pedes sursum videantur.

Si quis planis speculis, sursum pedes, caput verò deorsum spectare conspiciat (quanquam id repræsentandi proprium concavis speculis sit) planis tamen sic efficere conabimur: Specula plana bina secundum eorum longitudinem collocabis, ut simul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoveri possint, rectumq; efficiant angulum; ubi ritè paratum fuerit, secundum longitudinis cohærentiam faciei opponatur, ut in uno media: in alio reliqua videatur facies, tunc speculo lævo, vel dextro inclinabis latere rectius inspectando, & caput intorqueri videbitur, cùm secundum eorum latitudinem faciem dissecabunt, fiet imago hujusmodi, ut caput infrà, pedes verò suprà locati videantur: quòd si amplum fuerit, totus spectabitur inversus homo, id autem mutuâ, & multiplici evenit reflexione: ex uno enim in aliud resilit, ut obtortum videatur. *Idem.*

Speculum occulta detegens.

Speculi, quo occulta videamus talis est compositio. Plana duo specula ex crystallo factitia, qualia Venetiis fiunt, qui non adeò ut chalybea vitiantur, æqualia ad unguem junge ita, ut alterius longitudo longitudini reliqui ad amussim hæreat, & ut circa axem possit velut integumentum circumvolvi, sicut superficies unius cum alterius superficie quandoque unum planum efficiat: quandoque solidum, rectum, obtusum, acutumq;, ut libuerit. Tunc in sublimi speculum immobile è directo loci suspendes latentis, ita ut speculi facies plano tuo perpendicularis immineat: speculi autem mobilis facies longitudinem loco-

quem desideras, oppositam habeat: tunc quicquid geretur in cubiculo illo, modò lux adsit, circumvoluto mobili speculo, donec æqualem angulum faciat, quod oculus tibi declarabit, dum quod quæris vides, spectabis omnia. Quòd si locus, quem videre desideras sublimior sit, quàm ille, in quo es, editiore loco suspende. *Cardanus.*

Speculum, in quo ea cernuntur, quæ longè alienis in locis geruntur.

Eâdem ratione, si velis quod procul sit, quinque millia passuum videre, & interjectis muris, ut in hostili civitate, edito loco speculum ad perpendiculum seu finitori æquidistans quam maximum suspende, aliud verò in manu habens, ut illius facies respiciat (non prorsus supina, neq; ad perpendiculum exquisitè erecta) speculum quod superius collocasti demum sensim te è directo, primi speculi elongabis, paulatimq; ac alternatim, modò dextra, modò sinistra inflectes, donec locum planè cõspicias in speculo tuo, tunc illud vix movens à situ, videbis quæcunq; illic aguntur, & fiunt: nec aliud est hujus rei, ut dixi, quam machinarum hostilium ignearum impedimentum. *Idem.*

Speculum è planis, in quo unius rei imagines plures appareant.

Speculum autem è planis compactum, cui si una res demonstrabitur, plura illius det simulachra; prudens invenit vetustas, ut è Ptolomæi scriptis percipitur, cujus talis est compositio. Planâ tabula, vel loco, quo tale erectum quæris, hemycyclus disponatur, & hanc secundum imaginum merum æquè dividas punctis: iis chordas subtendas, & apsides abscindatur: inde similis latitudinis paralelogramma erigas plana specula & altitudinis, firmiter glutinentur, & accommodentur, ne convelli possint, secundum longitudinem adjuncta, & super planam superficiem erecta, postremò spectantis oculus circuli locetur centro, ut uniformem ad omnia visum habeat, singulis singulas spectabis facies, & in circulum dispositas, uti in choreis sæpè visitur, vel theatrali spectaculo: Ideò ab eis *Theatricum*, vel *Theatrale* dicitur: è centro enim facessentes lineæ perpendiculares omnes, super eorum superficiem incidunt: in se ipsas ergo reflectuntur, sic oculo imagines afferunt, depromens unaquæque suam, sic devolvendo diversæque

situm

situm evariando, varios & diversos monstrat simulachrorum situs. *Joan. Bapt. Porta.*

Speculum multividum constituere.

Speculum constituitur, quod *polythaton*, id est, multorum visibilium dicitur: Illud enim aperiendo, & claudendo solius digiti viginti, & plura demonstrat simulachra, sic igitur id parabis. Aërea duo specula, vel crystallina rectangula super basin eandem erigantur, sintque in hemiola proportione, vel alia: & secundum multitudinis latus unum simul colligentur, ut libri instar aptè claudi, & aperiri possint, & anguli diversentur, qualia Venetiis factitare solent: faciem enim unam objiciens, in utroq; plura cernes ora, & hoc quanto arctius clauseris, minorique fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtusiori cernes angulo pauciora conspicientur numero. Sic digitum ostendens, non nisi digitos cernes, dextra insuper dextra, & sinistra, sinistra convisuntur, quod speculis contrarium est, mutuaque id accidit reflexione, & pulsationes, unde imaginum vicissitudo est. *Idem.*

Speculum, in quo dorsum tuum videas.

Quòd si dorsum tuum videre velis, speculis duobus planis id commodè assequeris, quæ quantum majora fuerint, eò erunt etiam meliora. Primum retrò collocabis medio situ inter supinum, & rectum, alterum sublimiore loco, quàm tu sis medio situ inter pronum, & erectum ante oculos tuos, optimeque quæcunque in tergo habes, videre poteris. Memineris etiam si, gratia exempli, annulum ex adverso speculo collocaveris, annulus verò & ipse speculum sit, velut incluso Saphiro, videbis in speculo imaginem annuli, cujus gemma imago tua apparebit: hoc autem ex multiplici reflexione continget Idem in duobus continget speculis, & multò majore miraculo in tribus. *Cardanus.*

Speculum, ut uterum, & gulam videas.

At si profunda obscuraque, ut uterum, gulam cubiculum tenebrosum videre propositum sit, amphoram magnam aquâ plenam vitream collocato è directo loci, & lumen post amphoram, ut amphora media sit in recta linea inter lumen, ac locum, quem videre desideras: inde omni alio sublato lumine, oculum tuum colloca, ubi amphoræ lumen non impedias, locum tamen inspicere possis, videbisque cuncta, ut in luce clara *Idem.*

Specu-

retorqueat, & inclinet. Ut tandem faciliùs centrum noscas, hac utere normâ, ne ad Mathematica divertaris. Pagina, vel cera portionis arcum capias, ut utrinq; chordam inducas, & perpendiculariter bivariam secato, & in concursantibus lineis, vel hemidiametris necessariò centrum reperies, quod in concavis omnibus cognosci potest. Sunt & concavorum experientiæ multæ, quas in sequentibus trademus. *Idem.*

Speculi concavi imaginationes & operationes.

Centro concavi hemicycli jam invenio, diversitates omnes cognoscere facile erit, cùm ex eo omnia regulentur, & noscantur. Si vis ergo inversum spectare caput, extra speculi centrum, caput habeto & inversum statim inspicies & pedes sursum. Si perfectum non fuerit hemisphærium, sed ejus segmētum, intra caput faciliùs accommodare poteris, & ingentes conspicies facies immanis Bacchi, & digitum brachii crassitudine reddet. Talia fecit concava specula *Aostius* (ut refert Seneca) ut redderent majorem justo imaginem, qui quadra fuit libidinis magna, sic specula disponens, ut dum draucum pateretur, sui admissarii motus omnes aversus videret, talique falsà membri crassitie seipsum fallens oblectaretur. Sic iis omissis, dextra sinistra videbuntur: & paulatim caput elongando, major efficitur facies cum centro vicinum fuerit, facies binas & quaternos cernet oculos, qui latius speculum movendo videbuntur, vel caput: speculi enim pravitate simul videri non possunt. Cùm oculus in centro fuerit, non nisi seipsum cernet, eo transacto, & duplicatas facies, & inversa bina cernet capita, dummodo linea per centrum acta oculorū intercapedinem feriat: omnia tamen in contrariam partem moveri videbuntur, inspector foris cernat intuitu per oculares duos axes, ut geminata videat omnia, quemadmodum sæpè & ratione accidit, ut res plurimis modis duplicari videatur. Sic quoque speculum in terra, vel tabula aliqua jaceat, & æquè ab eo distent, & invicem intueantur: os strictū & longum, & deformis compressa multum apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cætera tale retinet speculum, quod eminus ignem jaculatur, nec combustionem caussatur parvam. Qui verò periculum facere concupierit, splendentis Solis radiis speculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri loco collocet, quod accedendo, & removendo invenies,

D

lucisq; conus ostendit, & inducit illicò flammam. Quòd si diu perseverarit, plumbum, vel stannum colliquefacere potest, quanquam aurum, & argentum radios colliquasse, me legisse memini. Si verò majoris sphæræ fuerit segmentum, per majorem accendit distantiam. *Idem.*

De parabolæ segmento, & de speculis aliis ustoriis.

Quod speculum valdè perurat, sæpiùs retulimus, nunc verò quod maximum, & eminus ignem jaculetur, speculum construere fuerit opportunum: postquam horum meminimus, quale Galeni, & multorum testimonio, Archimedem construxisse legimus, & hostium triremes incendisse. Scito paraboleam sectionem inter cæteras maximè perurere; radios enim violentiùs congregat, & in unum coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Ut verò cupientibus pateat fabrica, speculum tale conficiendi cape normam. Sit distantia nota, ad quam radios emittere, & comburere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: commoditatis gratiâ è cera, vel creta fiat, inde plana superficiei axi æquidistans pyramidis abscindatur portio, & parabolica dicetur: si versus fastigium in amblygonio hyperbolem: versus basim in oxygonio ellipsim habebis, nos parabolam quærimus: sit tamen portio minor, ut faciliùs excavetur speculū, & mirabilior res videatur: abscissæ portionis superficiem, plana tabula, vel ferri lamina (ut inferius docebitur) figuram imitaberis, inde per fastigium, & basis medium axem inducito fixum, & materiam aliquam excavabis chalybeam, vel ferream, vel (si mavis) mixturam aliquam, quâ parabis archetypum: tale sic efformatum speculum parabola dicitur, sed secūdum datam distantiam violenter Soli appositum, ut ipsius axis sit cōtra Solem, comburet: incidentes enim radii speculo & perpendiculariter ferientes, simul in unum reflectuntur, & coincidunt, ut omnes unius radii vicem gerant comburentis multū: ideo nulla est inter sectiones alia, quæ longius & valentius ignem immittat, quàm parabola. Aliter, quæ accendunt, multa specula parantur, nec sine ignitione forti, uti ex planis multis simul coordinatis: ex uno enim hoc fieri non posset, ut constat geometricæ rationis examine. Sic tamen è planis ustorum fabricabis speculum. Sphæricum aliquod concavum materiâ paretur qualibet, & simul in cava superficie

perficie ordinentur, ut se invicem tangant, nec vacuum relinquant, sintque speculi segmenta hexagona quadrangula, vel trigona: & fuerit præstantius, ut multarum superficierum numero radii numerentur, sic Soli opposiũ, circa centrum accendit ignem. Referebat Attenius ex septem hexagonis speculum in unum colligatis ignem accendi, nec experientia succedit, nisi aliquantulum inclinetur, & ex omnium reflexione ignis accendatur. Nec aliter ex pluribus quoq; globosis tumentibus speculis ignem accendi posse inficior, ut multorum numero fiat in unoquoq; radiorum congressus: ex uno tamen impossibile nec sine labore hujusmodi talium compositio fieret. Potest quoq; idem fieri, multorum speculorum concavorum compositione, & intersecatione, nec sine laboriosa operantis industria, sed opus efficacius expedirent, nec minus intersectione multorum speculorum pyramidalium. *Idem.*

Speculum construere, quo multæ imaginum diversitates videantur.

Nunc speculum construere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diversitates: & si tale difficilis fuerit constructionis, imaginum tamen diversitate, & occurrentia rependet, ut ad ejus fabricam accedatur. Circulum capies arctæ, vel eximiæ capacitatis, quã speculum volueris, & hinc inde apsidis portiones abscindas duas, ex pentagoni quantitate una, altera ex hexagono, quo patuit modo in Mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadã, vel ferro intus excavetur, ut suo gremio perfectè recipiat, ut ex ea resecatus videatur, contrariæ autem dispositionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas convexa excipiatur tabula, ut instar illius arcus promineat, inde cerea, vel plumbea accipiatur bractea convenientis soliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine utroq; superans, sic deinde incurvetur lamella ut ritè in excavato insideat ligno, ne intercapedo, vel rimula relinquatur ulla, & convexa superficies servata prominens, tunc intrinsecus applicetur secundum ejus latitudinem, ne concavitatis forma adversetur convexitati: sed lamella eadem utraque sine impedimento recipiat portiones; sic parato archetypo chalybis, vel alterius rei mixtura speculum construatur, uti docebimus, & per positum multas ostendet imaginum diversitates. Primò dextra dextra videbuntur, & sinistra sinistra, cùm planorum omnium speculorum

paſſio fit,ut oculus, qui fuerit dexter, hic lævus: & è lævo mutuò fiet dexter. Si verò retrogradus tuleris, commenſuratum videbitur idolum, & imago anterius prominebit, ſi convexæ magis accedes ſuperficiei, turpis fiet imago, & quantò magis hæret, eò fiet deformior, & equino capiti magis aſſimilare videberis, quod ſi ſpeculum inclinabis, inclinabitur & ipſa, & variando ſitum & ſpeculum; variationes conſpicies diverſas, nunc caput deorſum, & pedes ſurſum, & multa conſpicies, quæ in præſentia recenſere opus eſſe non cenſui: nam ſuper volubilem ſedem locatum, ut utraſque poſſit facies oſtendere, antè & retro per ſe omnia intuitor cernet. Speculum quoq; ex omnibus dictis componimus, ut eo ſolo imagines videantur, quæ in omnibus plura ora, nunc majora, nunc minora, nunc dextra, nunc ſiniſtra: hæc propius, illa remotius, & æqualia: ſi loco uno ſinuoſum, alio convavum, in medio planum locetur, magna imaginum diverſitas ſpectabitur. Speculo cylindrico convexo ore oppoſito, quantò longitudine deformis, eò gracilitate turpis videbitur, ſi ejus longitudo faciem tranſverſam ſecet, humilem vultum, & compreſſum, uti rana, demonſtrat, ut non niſi dentes ſpectentur, eodē fermè pacto, qui in enſe ſpectabitur, vel ferro alio polito, & longo, ſi illum inclinabis antè, frons maxima, mentum verò parvum, & gracile equi effigie. Contra verò retro, ſi in cavo intus inſpicies, plures unius rei conſpiciuntur idoli vicem gerentes prælati ſpeculi. Si centro oculum appoſueris, tota cernes cum ſpeculi latitudine, ſic frontem, os, & reliqua: ſi tale invertes ſpeculum, ut latè facie ſecet, inverſum caput cernes illicò, & cætera, quæ in concavo retulimus. Si convexum pyramidale inſpicies, acuta frons, largum verò mentum, longiſſimus verò naſus. Multa autem concavo inſpicies ora, ſi ſecundùm cavum illud plures planorum ſpeculorum portiones accommodaveris: intuens enim aliquis ſecundum ſpeculorum numerum numerabit ea, ejuſdemq; motus omnia, & tandem qualecunque fuerit ſpeculum: utpote non planum, ſemper diverſum ab idolo ſpectabitur. *Idem.*

In ſpeculum excavatum idolum quomodo forâs emineat.

Recentiorum quoq; induſtria nactum eſt, ut ſpeculo in eodem plura cernantur ora, vel unius rei ſimulachra, ſine primi impedimento: retro enim excavant ſpeculum, &

concavum

concavum parvum effingunt, unde foliolo inducto, uti docebimus, & ritè concinnato, alterius vicem foras exhibebit. Hinc optimè inventum provenit, ut speculo quis intuens, alterius rei imaginem erectam cernat, ut non sine spectantis admiratione, manibus corripiens nihil, nisi aërem tangat: sæpè vidisse memini, & sic res se habet. E cryſtallo in speculum paratum, sed melius ex iride gemmâ, uti semper vidi, retro idolum, vel imaginem excavant, quâ potuerint diligentiâ, solum inde accommodant supra, & in sede locant; quantum enim profunditatis habebit, tantum extra superficies eminebit, nec tibi satisfacies, nisi manibus tetigeris, an verè promineat, sic literæ ritè leguntur, ut argento fictæ videantur, nec tanta erit visûs acies, quin respiciendo hallucinetur. *Idem.*

Speculis bracteola, quomodo inducatur, & vitrea termineiur.

Iam apparitiones omnes in speculis quas novimus narrâsse visus sum: nunc autem restat, ut pauca & non prætereunda dicam, ut perfectam tradam eorum scientiam. Primò speculorum terminatio, quæ è cryſtallo, & vitro parantur, inde aliorum mixturas, & polituras ut sciens artifex & noscere, & componere sciat: nam quamquam inter multa, quæ rerum referunt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam, politumque metallum, nil æquè perspicuè reddit simulachra, quàm plumbum vitro sublitum. Perspicua specula, aut cryſtallo, aut vitreo parantur, cryſtallinis planis folia quædam retro inducuntur: cavis verò & convexis vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perlinuntur. Cryſtallina specula, ubi plana, & adæquata sunt, quantitatis ejusdem artifex stanneam efficiat bracteam planam, & tenuem, quâ poterit diligentiâ. Si enim cryſtallum, vel vitrum nō sublimeretur plumbo, ob sui vigorem, naturæq; densitatem, non sisteret impressam imaginem, sed dilabi sineret, quia vitrum rarum, & pellucidum, ob sui pellucentiam non contineret, unde evanesceret in eo simulachrum, ut in Sole lumen. Inde supra hanc bracteam vivum argentum digitis extricabis, ut ea totum combibat, & ubi in superficie cernes hærere, & argentea videbitur, tu hanc manibus capies, & speculi à parte aliqua inducere incipies paulatim toto occupato, & circumplectito lamina ea, diligentia non sine parva, ne aciem intrò concipiens, irritum faciat laborem, ne ejici amplius possit.

Ubi hoc accommodaveris, super planum aliquod locato ac supra pondus inducit, & per diem sic requiescat. Hinc natura rerum omnium parens, oculum speculi instar composuit; quippe à tergo pellucentibus partibus nigrorem quendam apposuit, quo sublato, tolleretur & videndi facultas. Aliter possumus convexa specula terminare sic. Ingens formato vas è vitro rotundum pilæ instar, uti vitrariorum fornacibus fieri solent: & igne candens in ventre perforetur, vel apto instrumento, vel aliter colliquato jam vitro vas tangat & inflatur, suo fungatur munere in locum illum rumpitur inflatum foramineque illo projicitur mixtura, quam prius parabis, & colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibii & stanni contusi & elimati, undique operator per spaciolum revolvat permovens opus, ubi circumlitum fuerit concavum omne, eodē foramine superfluum emanet, & frigescat: inde bina, vel plura secabis specula. quod rectè perficies smiri lapide: talē enim sortitur naturam, ut vitrum tactu & crystallum secet, perlucida, & terminata habebis specula. *Idem.*

Specula quomodo conflentur, & speculorum mixtura, & politura.

Si concavum, convexum, diversèque efformatum speculum formare quæsieris, & parabolam & sectionē, quam antea retulimus, cera archetypū parabis: aptius enim manibus accommodatur, in diversam reducitur formam, & aptius erit operi, ubi quæsita speculi figura cereum archetypum habes, sequenti terra ritè præparata, tenui penicillo illinás, dum aliquā habuerit crassitiem, inde supra crassius tritum aliud manibus accommodabis, talisq; soliditatis, fusum sustinet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures dissiliat, parvo tamen foramine relicto, quo cera detrahatur, & metallum immittas. Soli resiccandum committas: nam igni infervescens fluitat cera, sic in calidum cavum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari finito, & quæsiti speculi habes formam. Terræ enim quibus uti poterimus multæ sunt, uti, smiri, tripoli voc ato, pumiæ, lapillis, sæpe testib. antiqui talcis pulvere, dum mutuo perfricantur, hirci combustis ossibus, ferri rubigine, & multis. Hæc ritè tundantur tenuique succernantur incerniculo,, sic denuo in pilam repetantur, & tritentur: igni deinde vase incandescere sinunt, & porphy-

reo lævigant marmore, & tamdiu operantur, quamdiu in tenuissimum vertatur pulverem, ut ferè tactum effugiat, & in auras evolare possit: inde aquæ, vel cerio subtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menstruum vocant, vivis carbonibus ollam sale plenam exaggerant: ubi sal crepitare desierit, in aquā dissolvunt. Si ardenti aquâ madefacies, in frigidam adhuc terram projicere metallum poteris: id enim maximè refert, ut terra colliquatum recipiat metallum, uti tripoli vocatum aurum substinet, lapilli plumbum, & argentum æs molarum pulvere, iis non solùm in speculis uti poteris, sed in aliis. Mixtura quâ in speculorum efformatione ûtimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur. Æs cum stanni triplo, tartari paululum, & arsenicum, ut fluat, & insimul adcorporentur: alio cum stanno æris triplum, & stibii tantillum argentum, vel pyriten album adjungunt: alii ex plumbo cum argenti duplo aliisque efficitur metallis, sed ubi in testaceum vas, igni contumax fuerit fusum, in typos immittunt. sic & aliter specula temperantur, sed horum meminisse sufficiat. Jam speculorum constructiones retulimus, nunc polituras superesse video, ut postquam conflata, & constructa fuerint, lævigentur, & præpoliantur, ut ex eo resiliens radius simulachrum redundet, fluat, & imaginet speculum, multumque lævor, & partium concinnitas refert. Si verò læve minimè fuerit, scinditur simulachrum, & ut hinc major, minor appareat figura, & diversa. Rude autem postquam fuerit speculum, rotæ accommodetur, ubi arma expoliuntur, & ad partium lævitatem, & æqualitatem reducatur omnium, si concavum, vel convexum polies, ne rotæ motus speculum frangat, lignum dolabis, ea ad speculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moveatur, inde liniri subtiliter, infracto panno, vel corio valdè perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facilè enim pulverascit) ritè pumicabis, ut accommodetur, & lævorem inducas, vel ubi fixum adhæreat tabulæ, stanni calx tripoli immittatur, & extricetur: in extrema autem politura tartaro, fuligine, salicis vel juniperi cineribus uti poteris, & maximè prænitebit.

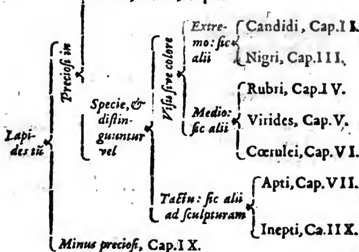
Smiris autem sic præparatur, optimus quæratur, & conteres, & pannum incernes, aqua madeat. *Joan. Bapt. Porta.*

Cryſtallini priſmatis mira facultas.

Cryſtalli priſma vero multas ſpeculorum vires habet, ut quod multas formas referat, tum etiam averſas capitibus in imo, & pedibus ſuprà, ut cava ſpecula, tum monoculos, & quatuor oculis. In ea etiam colores, maximè dum adverſus Solem ſecundum longitudinem collocatur, pulcherrimos, & inimitabiles apparent: verum oculis applicatum, tum maximè ubi arbores ſint, & prata, pulchritudinem cœleſtem refert, coronas, irides, tapeta ubiq; ſparſa coloris ſplendidiſſimos, roſeos, candidos, virides, puniceos, cœruleos, aureos, mixtosque omnes ac gratiſſimi aſpectus: aliam in ſublimi atque adverſam effigiem rerum oſtendit, quaſi planis in montes aſſurgentibus. Finitorem etiam, ac regiones fingit, cum diſtantia maxima, atque jucundi viſus, ut quæ illum non labefactet, ſed recreet. Oportet autem magnum eſſe priſma, puriſſimumque cryſtallum.

DE SECRETIS Lapidum & Gemmarum.

LIBER XI.

DE

DE LAPIDIBUS PRECIOSIS in genere. CAP. I.

Gemmarum fraudes.

ADULTERANTUR Gemmæ miris modis, qui tamen in tres deducuntur. Horum autem primus est vulgaris, ut inter duas planas tabulas crystalli color cum glutine perspicuo ponatur, inde coalescentibus his, gemma annulo clauditur, ut rima conjunctionis lateat: atque hic modus vulgaris ac vilis est. Pessima est fraus, quæ subjicitur, nec vulgaris ad fallendum, cujus author *Zecolinus Mediolanensis*, qui tabellam ex vero lapide, veluti pro Carbunculo ex Carbunculo, pro Smaragdo, ex Smaragdo nitidam, ac vilem ob tenuitatem coloris diluti, quarum maxima erat copia eritque semper, ut & hominum ejus conditionis, accipiebat, cui coæqualem ac crassam ex crystallo subjiciebat, glutinoq; quàm tenuissimè poterat jungebat, interposito colore proprio, ut rubro splendido pro Carbunculo, viridi pro Smaragdo, cœruleo pro Sapphyro, utq; rima lateret, auro claudebat, quò etiam suspicio doli tolleretur. Vetitum enim est in urbibus nobilioribus gemmam adulterinam auro claudere. In hac fraude nihil præter venditoris autoritatem desideratur. Rima latet auro abdita, & ob tenuitatem color illustrem facit: summa superficies, cùm ex genere sit, veræ gemmæ nitorem proprium reddit. Ita mirificus hic artifex gemmariis etiam ipsis imponebat, donec agnita fraude cum fuga sibi consuleret, exilio ab omnibus nobilioribus urbibus damnaretur, atq; sic nimia auri quantitate pudorem urbis nostræ prostituit undiq;: nec tamen spernendũ latrocinium gemma trium aureorũ coronatorum, trecentis persæpè, etiam longè pluris vendebatur. Tertius gemmas adulterãdi modus longè nobilior, ac minùs damnatus est, arte cum naturâ luctante. Gemma in gemma mutatur ignis ope. Sapphyrus nitidus, sed alioqui diluti coloris, cùm auro jungitur, apponitur ignis sensim, donec liquescat, fervet aurum horis tribus, aut quatuor, inde gemma tollitur, & sensim refrigerari permittitur, invenies Adamantem: gemma enim manet: nec lima tangitur: quicquid autem est coloris cœrulei perit. Ideo coloris dilutissimi Sapphyros quærimus: sunt enim viliores, & celerius in Adamãtem transeunt, atque perfectius mutantur. Qui primùm invenit

hoc ditatus est valdè, breviqne tempore. Inde detectâ re, adhuc lucrum arte relictum est, nitet enim plurimum, ob Sapphyri duritiē. Sunt qui ex àqua marina gemma viliore, & molliore faciant Adamantes pulchros. Sunt & qui Sapphyrum non incoquant auro, sed cretâ involutum in igne tantum, eodem q; modo res succedit. Observandum tamen est, ut gemmæ frigidæ ignis sensim circumdetur, & rursus ut peracto opere permittatur refrigerari ignis extinctione, nam detrahere ex igne haud tutum est. Vitium est, si quicquam remanserit vestigii de colore cœruleo. *Cardanus.*

Ad conficiendos lapides preciosos.

Materiam effingendis lapidibus preciosis sic præstrues. Impletur vesica multis ovorum albuminibus, simul dilutis, & agitatis: tum demum in ferventem aquam diu excoquenda committitur, & detracta loco minimè pulverulento, tanto tempore exsiccatur, donec vitri consistentiam induisse videatur. Posthæc in particulas dividitur, quæ paulò post aquis, quo visum erit colore intinctis & saturatis, injiciuntur, ut ibi deferveant, & colores propositos imbibant: croceum, si topasium habere voles & crocum in aquam dissolveris: pyropum, si brasilii ramenta, & scobem: & ita de reliquis. Pulchrum sanè inventum, & paratu facile, quod ab experto accepi, & tibi commune esse volui, sed eo animo, ne quem decipias. *Mizaldus.*

Ad fingendos lapides preciosos.

Lapides preciosos cujuscunque coloris ad hunc finges modum: calidissimi corporis silices, tandiu in figulorum, aut vitriariorum fornace torqueantur, donec in pulverem atteri possint. Cujus pars una per setaceum ex creta, vel aliter, miscetur partibus trib. minii, plumbi, à sordibus repurgati, & vasculo aurifabrorum, crucibulo dicto, imponitur, sed non ad ejus complementum. Additur nonnihil limaturæ auri puri, vel foliorum ejusdem, si topasium, vel hyacinthum fingere voles: aut tantillum rasuræ chalybis, si Smaragdum: vel quippiam azuri legitimi, si Sapphirum, aut amethistum: & ita de aliis coloribus. Tum demùm forti, & valido igni, reverberationis nuncupato, omnia confusa, & mixta tamdiu exponuntur, dum colliquescant, & mellis spissamentum induant. Ubi in ipsomet igne sponte vanescente refrixerint, effracto vasculò, lapidum

lapidum materia sanè quam elegans sese prodet, à perito lapidario, in quas tibi visum erit formas incidenda, expolienda ac tractanda, & postremo per solertem artificem annulo inserenda. Sunt qui ustos, & torrefactos silices atterant pistillo ferreo in mortario ejusdem metalli, pro Smaragdo fingendo: & cupro pro topasio; absque alia colorum mixtura. Si pro siliceo pulvere, crystalli calcinati pulvisculo uti voles, omnia habebis multo elegantiora, preciosiora, duriora sicuti plus centies sum expertus. *Mizaldus.*

Gemmæ fictitiæ.

Sic quoq; fiunt omnes gemmæ fictitiæ, primò crystallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis lævigât, lateribus æqualiter quadris, vel quam quærunt inducunt formam, inde tincturam parant. Smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari, & brasile, Sapphyrum cyano, chrysolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perspicuitatem arceant, iis mastiches lachrymâ, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde divisam lento igni super laminam accommodant, taliq; inficiunt, & ceu glutinum quoddam unit, & sic tenaciter adcorporantur, ut dimoveri non possint, quòd si meracius jubent, aquam, si dilutiùs colorem addunt, & ad decorem proficit, subtus autem bractearum quadrulas accommodant, cumq; annulo insignita est, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum subdolet: varioque hujus colore mirè variatur gemmæ color. *Joan. Bapt. Porta.*

Modus conficiendi Gemmas duplices, cujusmodi Mediolani fiunt.

Sumito masticis lachrymam, & cum colore aliquo conterito cum oleo, & pauca cera, & aqua etiam, si opus fuerit tingito. Quod cùm factum fuerit, sumito duo paria frustula crystalli, ad rotam expolita, qua voles forma, & magnitudine, ita tamen, ut superius frustũ, sit inferiore tenuius: sintq; non secus adglutinata, & ab omni parte conjuncta, quàm cum digito unguis. Horum alterum, nempe inferius in pala ferrea super carbones posito, donec calefiat, deinde prædicta tincta lachryma, in stylo posito, & calenti, ut fluere possit, tingito quantum satis esse videtur: mox alterã partem, nempe subtiliorem calidã, alteri super impo-

imponito, & sic agglutinabitur perfectè, absq; densitate aliqua, & erit ab omni parte pellucida. Quibus factis gemmæ annulis ligentur, auri folio rubenti rubinis, virenti Smaragdis supposito. Folia autem omnis generis & coloris quomodo conficiantur, suo loco docebimus. *Alexius.*

Gemmæ ut nitescant.

Si vis splendentem gemmis inferre nitorem:
Partem quare tibi tantummodò marmoris a qui,
Gemma supposita petræ sed flumine pauco:
Sed ne lædatur, tractu leniore linietur
Quanto durescit tantò magis ipsa nitebit.
Arnoldus de Villa nova.

Gemmarum sectio, ejusdem.

Præduros lapides si ferro rumpere tentes:
Qui cupit egregio lapides irrumpere ferro:
Quos dilexerunt Reges nimium super aurum,
Urbis Romanæ qui celsas jam tenuêre
Arces, ingenium quod ego sub mente profunda
Inveni, capiant quoniam nimis est preciosum:
Urinam mihi quæsivi pariterque cruorem
Ex hirco magno, modico sub tempore pasto
Herba, quo facto, calefacto sanguine gemmas
Incidi, vel uti monstravit Plinius *auctor,*
Artes qui scripsit quas plebs Romana probavit:
Atque simul lapidum virtutes scripsit honestè,
Quorum qui noscit vires plus diligit illos,
Primus ait versus quot habet sententia sensus.

Gemmarum sculptura.

Sic gemmis durum sculpendis effice ferrum:
Quisquis vult solito lapides irrumpere ferro,
Hos habeat ritus, ut acumen temperet ejus
Tempore, quo solito magis utitur hircus amore.
Solus adeps hujus fit ad istos aptior usus,
Hujus enim candens si quis pinguedine ferrum
Extinguit, subitò durescit acumine firmo. Idem.

De gemmarum viribus, & earundem imaginibus.

Cùm conspicerem, quos demonstrant effectus gemmæ, na-

mæ, naturali evenire virtute, horis, configurationibus, & cœlestibus characteribus adjutæ, corroboratæque cum lapidum virtuti conformibus, signis describuntur. Jam ab antiquis multæ posteritati relictæ sunt, & prætermissæ, nec minimum in monstris interpretandis earumq; virtutibus intelligendis recentior insudat ætas, sed ante quàm quæ dicenda sunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. *Ptolemæus* affert, hujus seculi facies cœlestibus vultibus subjectos esse, quibus mira sapientes operabantur, imagines construentes, & describentes: & Halyaben Rhodam Sapientem quendam Ægyptium Scorpionis sigillo thure impresso sanâsse, qui Scorpionis morsu affictaretur, ille annulo Scorpionis imaginem deferebat, & insculpi jusserat cœli medium, vel ortus cardinem, occupante, & cùm Luna juncto, quod & à Serapione simile narratur. Utilem quoque adversus serpentes imaginem effici posse *Porphyrius* autumat, cùm Luna cœlestem intrat serpentem, vel cùm feliciter aspicit, & multa, quæ brevitati parentes omittimus. Hic breviter recensebimus operationes, configurationesq; debitas. Ut rem igitur exordiamur, multiplici de causa ab antiquis scriptas reperimus, uti nostra se extendi potuit cognitio. Primò annulis claudebantur, ut tali literæ clauderentur sigillo, atque ex eo, qui literas dabat, facies agnosceretur; quod *Suetonius Tranquillus* de Augusto protulit, qui in diplomatibus libellisq; & epistolis signandis usus est Sphynge, mox Magni Alexandri imagine, novissimè sua Dioscoridis manu sculpta, qua signare insequuti quoq; principes perseveraverunt. Idem *Ovidius* quoque retulit in Tristibus: Et sæpè, quæ apud nos reperiuntur & in manus incidunt, diversis hominum faciebus scriptæ visuntur, atque è Sardoniche potissimùm fieri consueverunt, quòd solus ceram non convellat. Reperiuntur quoque contra diversa accidentia scriptæ, & lapidum virtuti decentibus figurationibus corroboratæ, ut potior vividiorq; existat lapidis operatio: inter cætera enim, quæ cœlestes influxus recipere possent, idoneæ sunt gemmæ, nam quanquam cœlestibus muneribus capiendis duriores videantur, ubi tamen accipiunt, tenaciùs, & diutiùs retinent, quod Jamblico quoque placitum video. Sic sæpè annulis, quibus insigniuntur, & decorantur, obversas invenimus gemmas, intus enim, quod nudam tangebat digiti carnem, litera-
rum

rum notæ verbaque conspiciuntur, statis horis, opportunisq; temporibus conscripta, quorũ figurandi & scribendi modum latè in sequentibus intelliges. *Joan. Bapt. Porta.*

De Cœli & Planetarum imaginibus.

Hæc sunt Cœli Planetarumq; imaginum figuræ, quas sæpè intuens, lapidum virtuti conformes inscriptas reperies, uti Mercurium gracilem juvenem caduceum ferentem, capite pedibusq; talaria. Martem autem loricatum, militem bellicosum, vexillum, hastam vel scutum ferentem. Venerem autem nudam mulierem, speculum, & secum Cupidinem puerum habentem lascivo actu: sic Jovem solio sedentem virga imperantem: falciferum senem Saturnum: radiis insignitum Solem. Nec minus octavæ sphæræ configurationes crebriùs in lapidibus iis perspicere licet, simiæ, ursæ, coronæ, cygni, aquilæ, alati equi, serpentarii reliquorumque. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cancros, leones, & cætera: & ex stellarum naturis Planetis conformibus operationes eliciunt. Sunt & aliæ imaginum configurationes, quibus lapides veteres effigiabant, juxta Indorum, Ægyptiorum, Magorum, & aliorum Astrologorum sententias, non tam visibiles, quàm imaginabiles, ut in prima Arietis facie, hominem ajunt adscendere nigrum, corporis ingentis, rubeos habẽs oculos, pannoque præcinctus albo: ascendit in secunda mulier chlamyde cooperta linea, viridibus pannis cincta, unum retinens pedem. In tertia verò ascendit homo rubeis indutus vestibus, armillam habens manibus auream, cupiens & bonum facere, nec potest: sic in cæteris aliis sunt adscriptæ, quas qui quæsierit, eorum quærat libros: longum enim, & nimis fastidientis esset lectionis eorum opiniones recensere, quæ & inter se diversantur, ideò diversis, & variis insculptæ imaginibus reperiuntur. Sunt & alii aliter operantes, rem enim hominibus, & gestubus exprimunt, ut si, (gratiâ exempli) amorem inducere cupiunt, dulces complexus, gestus, & loquelas exprimunt, & osculantes. At si odium vel iracundiam, terga obversantes, se insimul fugientes, & abhorrentes, sic animi passiones omnes, quas inducere exoptant, figuris exprimunt, sed lapidum virtuti conformibus, aptis quoq; insculpunt figurationibus, quæ quomodo aptari, & reperiri debeant, in sequentibus reperiuntur. *Idem.*

Quibus

Quibus imaginibus effigiari debeant lapides, vel gemmæ.

Quæ sunt configurationes inscribendæ ad cœlestem favorem aucupandum, reliquum est doceamus, ipsis aptari quomodo debeant, ac opportunum tempus eligendi normam Amethysto sæpè insculptus juvenis reperitur caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando sinistrâ gallum tenens, quem Mercurium esse nôrunt omnes, nec a lapidis virtute discordat, unde sapientiam, & intellectum gestantibus pollicetur, multa cum versatilis sit ejus natura. Achati scripti Scorpiones reperiuntur, aranei, serpentes, animalia cætera venenosa, nunc hominem serpentibus insidentem, quem serpentarium cœlestem Æsculapium esse noscunt, unde veneno, & Scorpionum morsibus medetur, & Siculo nascitur Achate flumine, ubi maximi gignuntur Scorpiones, & per eos Scorpionum ejus provinciæ pestis extincta est, horumque virtute natura defectum rependit. Inscribitur & angifer in hæmatite: legi enim Magos Persarum Regi suo consuluisse, ut hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, ut Haly scribit. Jaspidi sæpè leones, galli, aquilæ, trophæa, loricæ. nunc Martem, nunc armatum militem serpentes pedibus conculcantem, & in collo scutum insculpût, & lapidis duritiei & virtuti respondentem hominem, sæpè victorem, belligerum, & invictum reddunt. Nechepsos autem Rex ad stomachi remediū, hujus enim virtute vegetatur, Draconem radios emittentem inscribi jussit. In Magnete sæpè Cynosuræ figura visitur, cùm maximè illius sideris amore detineri videatur: contactu enim ferrum ad illam vergit, ac compotem virū illius virtutis efficit, utpote Saturnalis. In Selenite lapide semper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circumdatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ, ut horum morsus sanet. Hyacintho fulgura, ut ab eorum fragore gerentes reddat tutos. Corneolo variæ diversæq; ob variam, & diversam ejus virtutem & operationem, qui lapis facilis est sculpturæ, & inventionis, unde filios Israël in deserto horum multitudinem sculpsisse fertur. Jam exempla retulimus, quomodo aptis lapidum operationibus, aptæ cœlorum configurationes scribi debeant. Sunt quoque qui annulos, quibus clauduntur lapides, è metallis effingunt, addictis Planetæ illi, ut faciliorem contrahant operandi fa-

di facultatem: uti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ ex argento, ut Saturnus generis solaris, vel lunaris evadat, quod non nisi profuturum existimo.

Electiones in scribendis lapidibus necessariæ.

Sed majorem è cœlo virtutem suscipere, & præcipere dicunt, si statis temporibus, & opportunis inscribantur: sic enim animantur magisq; iis influunt sidere configurationes: & hoc fundamentũ & radicem statuunt omnium: nam si amorem excitare cupis aptis & benevolis aspectibus: si odium accendere, iniquis & destruentibus utere, affectuq; cognito tempus præparatur: nam si Veneris, vel Saturni imagines facere constituunt, hanc taurum, libram, alterum aquarium, vel capricornum subire expectant, & veritas pateat, in eorum sculpturis in leone Solem, in cancro Lunam, in gemino & virgine Mercurium reperimus. Sic in Leonis, vel Cancri figuram inscribere volunt, in eis Solem & Lunam vagari cernunt, & illico inscribunt, præcipuè id tamen cavent, ut Luna immunis, & ab omni sit impedimento libera, utpote Martis, Saturnique: sic Solis combustionis. Præterea mentem adhibent, nec cursu vacuo, sed crescens, & velox, nec insigni calce reperiatur (sæpè enim infortunarum termini sunt) in felici sede conspiciant eam fortunæ trigono, vel hexagono ascendens in ortus cardine, vel cœli culmine, non in cadentibus: non sit declinans, dolet enim tunc Planeta, & torpet ascendentia signa diurna die, noctu verò nocturna, ut facilius reportiatur, nec impedimentum afferre possit. Contra præposterè procedas, si odium vel infirmitatem inducere molieris, cùm signorum figuram inscribere quærunt, non minus per triplicitates sequentes invenies. Nam ex Ariete, Leone & Sagittario prima constat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Jupiter, in crepusculis autem frigorificum Saturni sidus: & talibus signis, & sculpturis frigidis medebantur ægritudinibus, hydropisi & paralysi: sic secundùm reliquas triplicitates reliqua inscribunt signa, aliis medentia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod testantur omnes seculorum turbæ, eorum virtutem elanguescere, & extingui. Ideò quæ à majoribus factitata, nunc irrita prorsus, & varia conspiciuntur.

Idem.

DE

DE GEMMIS IN SPECIE & primò de gemmis candidis.

CAP. II.

Adamantis proba.

ADAMAS in tantum diſſidet cum Magnete, Indico præſertim, ut juxtà poſitus, vel ſecundum Albertum, ſuppoſitus, aut ſuperpoſitus, ex quorundam ſententia ferrum non patiatur ab eo attrahi, & rapi: vel ſi apprehenderit, auferat. Quo argumento probari poterunt veri Adamantes ab adulterinis, qui hodie multi ſunt. Sed eam antipathiam hodierna negat experientia: niſi omninò falſi ſunt Adamantes. *Mizaldus.*

Adamas quomodo fingatur.

Primum omnium parabis cryſtallum, ac olla vitrariorum fornaci per noctem inditur, in aquam reſtingue tum minutiſſimè commolito, & terito, & cum tartari ſale remiſceto & ex aqua pilulas digerito per noctem ferventiſſimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud conturnacius ignis vas dimittantur; binisq; immorentur diebus, & optimum habebis. *Porta.*

Tinctura Adamantibus tam veris quàm adulterinis ſubjicienda.

Accipe fumum ex candela, ſub pelvi contectum, & cum oleo maſtichino fiat mixtura, quę in annuli pala Adamanti ſubjiciatur. *Alexius.*

Adamas quomodo expoliatur.

Non ab alio fermè, quàm à ſua ſcobe atteritur, & expolitur Adamas, ob duritiem. *Cardanus.*

Ad fingendas Margaritas.

Margaritas & Uniones ſic finges. Accipe candidos lapillos ex capitibus, vel oculis piſcium: quos munda, ſicca, pulvera, & agitatis, deſpumatisque ovorum albuminibus excipe, miſce, ac tamdiu move, donec fiat velut maſſa, & ſpiſſamentum: ex quo Unionum corpuſcula, dum recens, & tractabilis eſt materia, effinge, & ſera ſuillâ fiat foramen, transfige. Tum demum reſiccata coque in lacte vaccino, & ſecreto loco procul, à Sole & pulvere iterum ſicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quod placuiſſe queat.

Mizaldus.

Modus conficiendi Margaritas naturalibus conglobare.

Accipe cretæ mundæ ejus, quâ vasa confici solent, formentur orbiculi perforati, magni vel parvi, ut tibi videbitur, deinde siccentur ad Solem, vel quod melius erit, in fornace aliqua: quoniam sic duriores efficiuntur. Quo facto, bolo Armeno, ex ovi albo leviter admodum tingatur, deinde argenti foliis obducantur, ubi priùs aquâ maduerint, siccatæ autem dente lævigentur, & splendorem assument. Hoc facto sumito frustula membranæ candidæ, eaq; aqua tepenti lavato, donec aliquantulum aqua spissetur, deinde subtiliter percolato: quâ cùm uti voles, tepida sit, oportet. His peractis, singulos uniones acu sive alio stylo tenuissimo per suum foramen figito, sic tamen ne foramen obturetur: mox in illa aqua, in qua mēbrana dissoluta est, immergito, atq; illicò extrahito, atque in omnes partes versato, ut glutinosus ille liquor æqualiter circa unionem diffundatur. Quod si non satis magnus videtur, immersionem iterato, sic candor ille argenteus per hujus liquorem tenuissimum melius pellucebit, ita ut naturalis prorsus Margarita esse videatur. Quod si etiam cum naturali conferantur, semper pulchriores conspicientur, quoniam nitidiores rotundioresq; sunt. *Alexius.*

Margaritas itidem confractas in unam conglobare.

In margaritis adhibenda est non parva diligentia, si maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, uti luxus & deliciarum irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semiuncialis lapillorum orbiculi, uti crotala gestentur, & adeò adulteratæ concinnam formam mentiuntur, ut tales Indicus non mittat Oceanus, nec quæ in conchis nascuntur proximis. Ut institutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua, vel sordibus deturpentur, sic exluminatos reddes. In sacculo cum smiri pumicis, sepiæ ossis pulveribus injiciatur, & ex aqua manib. tractentur, dum elotas & politas cognoveris, resiccato, & in pollinem redigito, & dissolvantur, vel limonum succo vel hujusmodi vapore surgenti, pendentes è vitrei vasis collo per diem, vel forti aqua, non vulgari tractabiles fiant: melius ergo sub fimo condito, quinis semper diebus innovando,

dum

dum solutas noveris, & pingue quoddã, velut oleum per humoris superficiẽ enatare videbis, optimè excipiatur, vel veteris foramine, vel argenteo cochleari: inde remollitum pulverem manibus submittes, & tractando in orbes digere, & uti pyra turbinata: sique tua non respondet ars ex argento pacato typos, vel alio metallo auratos & si pertusas velis porci setas, vel argentea acu perforentur servatâ semper pinguedine, perungendo è filo pendentes, tereti vase vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, ut assentur, ne latera contingant, ut à venti, pulveris, aliorumq; injuriis vindicemus, ne innubilentur, & variis obnoxium maculis Margaritum reddant, cùm duritiem contraxisse vides, ex milii, vel hordei pinsita farina pistorio opere in paneficio ducta, circumlita, & condita furno coqui sinito, vel palumbis Margaritas commanducandas præbeto, quibus purgata sint viscera, & ventriculum, vel jejuni sint, vel iis alvus sit subducta, ubi deglutierint, sinito aliquantisper; tum è ventre trahito, vel filo suspensos, vel interficito; Vel lacte ficus ebulliant, & preciosum habebis Margaritum. Si aliter placuerit, ubi succo limonum, vel forti aqua sunt dissoluta, clara lavabis lympha, vel distillata: lotisq; manibus, ne tractando sordescant, & palleant, sic lacteo fici succo cochlearum aqua, ferventi balneo distillata aut ovi albore glutinabis, perforabis & resiccare curabis, argentea lavando semper aqua, & commiscendo. Aquam argenti sic parabis. Forti aqua solutum fatiscat purgatum argentum, levibus prunis evolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, deinde sub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentum in crystallini lapilli speciem reperies: ritè ablues fontis aqua, ut lucidiores conspiciantur, quos vitreo condes vase, ac putri fimo solvere sinas, quo mergas factitios uniones, & immorari sinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies. Est artificium, quo maculæ ab unionibus abolentur, & inter multa facilè, & præstantissimum reperi. Majo mense in lactucis rorem accipias sparsum, quo uniones immergas per diem, & perlinito, & fulgidum evadet Margaritum, non absque ratione inventum reor: rore enim nascuntur. Nam certo anni tempore luxuriante conceptum sitiunt rorem, veluti maritum, cujus desiderio hiant, & cum maximè lunares liquãtur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem cupitũ, sic conci-

piunt, gravidæq; fiunt, ac de saginæ qualitate reddunt habitum unionum; nam si purum fuerit, candicant lapilli, si turbidum, pallore languent, & rubescunt. *Joan. Bapt. Porta.*

Margaritæ quomodo dissolvantur.

Ut Margaritas dissolvas, ipsas integras lava, succumque limonum bis aut ter cola, inde merge, & Soli expone: in quinque aut sex diebus colliquantur, ut mellis, quod ad substantiam attinet, similitudinem referant. Possunt etiam aceto stillatitio liquari. *Cardanus.*

Calcedonius quomodo fingatur.

Cùm igni ad colliquefaciendum crystallum immittes, argenti calcis parum remisceto per diem fornaci immorari finito, sic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. *Porta.*

DE SECRETIS GEMMARUM nigrarum.

CAP. III.

Ad succinum fingendum.

SUCCINUM, seu Ambram hunc in modum finges & simulabis. Accipe crystallum in tenuissimum pollinem redactũ, & ovorũ albumina, exclusis germinibus, tam diu agitata, & despumata, donec in aquam solvantur. Illis supradictum pulverem immisce, & coagita, addito momento croci subtiliter pulverati, si luteam ambram tibi comparare satagis. Tum demum omnia hæc in fistulam arundinaceam, vel intestinũ aliquod, seu ampullã vitream injice, ac ferventi aquæ tantisper cõmitte, dum solidam & duram consistentiam, adepta fuisse deprehendes. Extracta, super marmore expoli, & in quam visum erit formam effinge. Si sphærulas precarias habere satagis, aut gladii capulum, perfora antequam siccescat, postea Soli expone. Poteris pro concepto voto, & arbitrio alios colores miscere, & ita lapides preciosis affines perbellè mentiri. Sed tum ante coctionem percolanda erit materia, ut corpus gemmæ diaphanum sit, ac pellucidum. *Ex secreto artificio cujusdam ingeniosissimi amici mei. Mizaldus.*

Ad succinum fingendum, aliter.

Sic Succinum imitaberis, si mastichen in olla liquidam per colũ trajeceris, ut sordibus expurgetur, & lucidior interniteat: parum deinde radicis curcumæ dictæ, cũ ea remisceto,

misceto, & imagines efformato. Sic si in crystallum liquefactum tartarum vini albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito, per naturalem diem igni detineatur. *Joan. Bapt. Porta.*

Succinum quomodo liquescat.

Succinum seu ambra digitis, ac si esset lutum facilè tractari poterit ac fingi, si in ceram effervescentem, & despumatam projiciatur. Nam illinc adeò mollis, & tractabilis reduceretur, ut etiam in sigillis commodè uti possis, aut rebus aliis, quas formare tibi visum erit. *Accepit à quodam ingenioso plaste & lapidario Mizaldus.*

DE SECRETIS GEMMARUM rubrarum.

CAP. III.

Ad rubinum fingendum.

SUNT qui rubinum ad hunc fingant modum: accipiunt salis alkalis vocati uncias quatuor, pulveris crystalli uncias tres, batturæ æris sic nuncupatæ in officinis Italicis, unciam semis & foliorum auri grana sex. Miscentur omnia, & fusorio aurifabrorum vasculo deliquescunt ad ignem reverberationis appellatū. Ubi in ipsomet igne elanguescente refrixit vasculum, frangitur, & materia ex eo secluditur, lapidarioque artifici formanda, & expolienda traditur, ac postremò includenda auro celebri gemmario, committitur. De quovis alio lapidis colore idem licebit tibi experiri, tantisper dum variam rerum istarum methodum, & sylvam à nobis aliquando accipies. *Mizald.*

Carbunculus quomodo fiat.

Si autem Carbunculus, vel, quem vocant, rubinum, placuerit, sic mentieris, ludi gratiâ: friabiles enim sunt, multumque cedunt, & particulas dissiliunt. Tritum auripigmentum in rotundā immittes phialam & igni accommodato, ejusq; vasis collo reperies optimos, & colore flagrantissimos, multumque suffunduntur cocci rubore, rutilos emittens ex sese radios. *Joan Bapt. Porta.*

Modus efficiendi Rubinos.

Quòd si Rubinos efficere voles, sumito gummi Arabici, aluminis Zuccharini, aluminis rupini, singulorum partem unam, misceantur & coquantur, in aqua communi addendo aliquantulum verzini, minutatim incisi, aluminis

catini, quantum satis est (quantò enim plus ponitur, eò etiam obscurior redditur color) quo masticis lachryma tingatur. Quod cum factum fuerit, sumito duo paria frustula crystalli ad rotam expolita, quâ voles formâ, & magnitudine, ita tamen ut superius frustum sit inferiori terminus: sintque non secus agglutinata, & ab omni parte conjuncta, quàm cum digito unguis. Horum alterum, nempe inferius in pala ferrea super carbones ponito, donec calefiat: deinde prædicta tincta lachryma in stylo posita, & calenti, ut fluere possit, tingito quantum satis esse videtur: mox alteram partem, nempe subtiliorem calidam, alteri superimponito, & sic agglutinabitur perfectè absque densitate aliqua, & erit ab omni parte pellucida gemma. *Alexius.*

Pyropus quomodo fingatur.

At Carbunculi speciem, quæ Græcis *Pyropus*, nobis *Rubinus* dicitur, & magis fusci, quæ Granatæ dicuntur, sic efficimus, & ut purpuream emicet alacritatem, aut vivaciore suffunditur cocceo rubore per omnem intimam sui partem & si putam feceris, inoffensam admitti perspicuitatem. Chrystallum fusorio in vase forti ad colliquefaciendum fornaci imponimus: cui minii parum addimus, & per diem immorari sinimus, postero die detrahe, & refrigerari sinito: tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quàm minimum in calcem redacti æris addimus, igni iterum imponimus, & in colliquatum hujus pulveris parum addimus. Igni fusum stannum triduo detineatur, & croceum quod pessum ierit, ne ampliùs eluvies illa innatet, remisceto, & per naturalem diem ferro versato, & nunquam cessa, quin verses, quousque refrixerit, sic languidiùs, & lividiùs omnes rutilabunt, uti libuerit. *Joan. Bapt. Porta.*

Ad fingendum lapidem Amethistum.

Si Amethistum lapidem velis fingere: accipe salis alcali vocati, uncias tres, chrystalli pulverati uncias quatuor, & limaturæ æris unciam semis. Liquescant omnia forti igne in vasculo aurifabrorum, & ubi perfrixerit materia, fracto vasculo educatur. *Mizaldus.*

Hyacinthus arte quomodo fiat.

Fictili ollâ & durâ plumbũ immittatur, ac vitrariorum fornacis igni accommodetur, immoriturque per mensem & dimidium, sic vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur

bitur naturalem, multumque gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoque inter has habetur principe. *Joan. Baptista Porta.*

Chrysolitus quomodo fingatur.

Chrysolitus sic fiet. In colliquatum chrystallum sexcuplum ferri stercoris, vel excrementi permisceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. *Idem.*

Ad Balagios subtiles densandos.

Balagii æquè subtiles, ut charta, in hunc modum augeri possunt: Sumito crystallum optimum colore Balagii tinctum, granum masticis unum, & in cultelli, lignive mucrone ad ignem ponito, donec lachrymam Margaritæ similem reddet, quâ cum Balagio crystallum agglutinato. Nam ea lachryma cõglutinat sine corpore, nec colorem mutat. Hunc expoliendum, & illustrandum, atque demum in annulo fingendum tradito: & erit pulcherrimum, ac si totum Balagium esset. *Alexius.*

Ad Corallium ementiendum.

Corallium ingenioso artificio ad hunc mentieris modum. Cornua hirci derasa in pulverē & scobem converte, eaq; forti lixivio ex lignis fraxini composito, diebus quindecim infunde. Postea extrahe, & cinnabari in aqua soluto misce, & lento igni committe, ut fiat spissamentum. Id si veri corallii præ se feret colorem, in quas visum erit formas effingere, sicca, & secundum artem expoli. Experimentum constat. *Mizaldus.*

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis unum efformare.

Sæpè usu venit, ut multa finguntur ex corallio gestamina, & nonnunquam ex assulis in plures formas digestum reddatur, ut vasa efformentur, cæteraq; concretitia, ut in testæ duritiem transeant, nec minimi consurgunt pretii, ideò ritè rationem parandi exhibeamus, cùm à multis hujusmodi compositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parum differre scito. Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel scidia pila tundantur, vel mola, incerniculo succreta, quæque non transmeant, denuò in pilam repetantur dum in tenuissimum redigantur pulverem, ut ægrè tangantur, & in auras evolent, quàm diligentissimè valebis, & docebimus: ut autem abstergatur spurcitia, ferventi in aqua sal alcali demergatur, ut liquescat, & in humorem transeat, in aquam crate-

re effusa aqua, ubi pulveres injceris, diligenter manibus exagitătur, ac probè versentur : & ubi considere desierint, excolato, & priore effusâ, alia superinfundatur, manuque expansa denuò exagitentur, usq; dum sordes omnes abierint; deinde copiosa aqua perfusa, simplici tractentur tamdiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat: cùm hoc agnoveris, aheno transferas rebus unà maximè tingentibus, ut proniores ad colorandum reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus Baphica, santalum, brasile, eritrodani radices, & iis similia, vel quæ hujus vicem exhibeant, largè effusa limonum succo, quem priùs parato, & purgato, vel penicillis, vel vitreis Chymistarum organis coquito dum aliquid habuerint humoris, sæpè rudiculâ, vel cochleari vertendo, ut permisceantur in vitrum: deinde transferto vas, cum reliquo succo, ut ipsius acrimonia solvatur, longo collo, lato alveo, ut promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam rectè permiscendo; vas fimo condito, ac innovato, dum dissolvantur, quod hujusmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleum rubicundissimum emergere conspicies indies: ubi abundaverit vas inclinando oleum decapulatur, servato & mixturam manibus tractabilem, & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhærescens pertinaciter vix convellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimum effinge, primoq; ruderatum deformatum calenti Soli expone, caveto, ne pulvere ventoque infestentur, vel superficiem deturpent, vel phialis fimo condito, servato semper oleo perungendo: puniceum enim illum colorem conciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem redit pristinam, & sonum, nitorem induces expoliendo, vel leviter lævigando, sic facilè peculiari, nativæque constitutioni restituimus. *Joan. Bapt. Porta.*

Corallium ut liquescat.

Corallium berberorum succo, ut uniones aceto, colliquescit. De cujus liquore cochlear assumtum, dysenteriam curat. Utrunq; astringit, & refrigerat, sanguinis excretiones coërcet, & stomachum laxum, languidumq; roborat, ut *Dioscorides*, Galenus, & medici omnes testantur.

DE

DE SECRETIS GEMMARUM. viridium. CAP. XV.

Smaragdus quomodo fingatur.

SMARAGDUS effingitur, si tali eum parabis opere. Æs optimum fornaci tres dies comburitur, detrahe, & pila contundatur, & succernitur, vase oleo iterum fornaci imponatur: igni verò imbecilliori, per quatuor immoretur dies cum duplo arenæ, ex qua vitrum conficitur, duro vase remissiori igne detineatur per diei medietatem, & crassius virentem reperies, visu jucundissimum, ut suaviter oculos alliciat. *Porta.*

Smaragdi aliique lapides preciosi quomodo conficiendi.

Accipe salis alcali quantum satis est, dissolvatur in aqua: deinde coletur per pannum è lana confectum, & siccetur, & postea rursus prius in aqua dissolvatur, ac siccetur. Quod cùm tertiò factum fuerit, fiat pulvis, cui addatur crystalli in pollinem redacti, & à pharmacopolis cribrati unc. duas & semis, salis alcali unc. duas, floris æris in aceto infusi, & colati unc. unam, ponantur in vas aliquod vitreatum, novum, optimè luto obductum, clausumque, ne quovis modo respiret: deinde cum in fornace figuli, vel vitriarii, per horas vigintiquatuor fuerint, auferantur, fientque gemmæ secundum artem, preciosis similes. *Alexius.*

Topazion quomodo fingatur.

Si vis componere Topazion: Arenam sumito, & cum sui quadruplo combustum immisceas stannum, & testaceo duro vase lento fornacium igni adhibe, & per diem igni detineatur indesinenter: valdè enim arena fusibilis est. *Porta.*

Ad Topazium ementiendum.

Ovorũ albumina vivæ calci admixta, cum croci pulvere diu agitata adeò dura evadunt intra mensem, ut Topazii gemmam ementiri possint, si orbiculari inclusa typo siccentur, exclusa perpoliantur & annulo accuratè committantur. Ex Italo quopiam. *Mizaldus.*

Prasius quomodo fingatur.

Sic quoque Prasius mentitur. Crystallus colliquetur, cui duodecima immiscetur ferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferreâ rudiculâ permisceto sine intermissione, & smaragdo eveniet similis,

si dilutioris peroptas coloris, sextum immisceas plumbo calcis & stanni: post versato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, ubi refrixerit prasium dabit. *Joan. Bapt. Porta.*

Cyanus quomodo fingatur.

Lapis autem Cyanus si effingi velis: In liquefactũ crystallum terræ illius pusillum immittas, quam in Sapphyro dicemus, ritè firmâ rudiculâ permiscendo, dum combibat, & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remisceto, per consimile tempus igni detinendo. *Idem.*

DE SECRETIS GEMMARUM cœrulearum. CAP. VI.

Turchesia Lapis.

TURCHESIA referunt, quæ annulo gestata, si ex equo cadat homo, excipere omnem ictum creditur, atque frangi etiam in frusta servato homine; adjiciunt, oportere dono esse acceptum. Lapis hic calore cœli conspicivus est, nitetque. Probatur autem, quod nocte subviridis videatur, quod pars aversa, & quæ in imo est, nigra sit, quod venas ex inferiore parte recipiat, quod levis sit, nec admodum frigidum, quod denique diluta calx & ei superposita cœrulea videatur, coloremque gemmæ excipiat. Et cùm talis etiam fuerit, nec perspicuus, nec gemma: lima enim tangitur. Quin etiam ignibus prope admotus efflorescit color, & solo manuum udo flaccescit, & diluitur. *Cardanus.*

Saphyrus quomodo fingatur.

Saphyri facilis est tinctura talis. Si vitri pulvis cum cœrulea terra illa, quam figuli *Zapharum* vocant, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo requiescere pateris vase forti, perficitur. *Porta.*

Saphyrus ut in Adamantem commutetur.

Hoc Secretum gemmarum commune esse videtur: nam uno tantùm modo ferè omnes utuntur, qui quidem mihi non improbatur. Verùm ubi eum, quo utuntur ipsi, posuero, alium multò præstantiorem apponam. Primum omnium scobem ferri, aurive sumunt: major tamen pars auri scobe utitur: credunt enim adhoc aptiorem esse quòd majoris sit pretii, sed falluntur cum ferri scobs longè sit aptior. Hanc scobem in crucibulis ad ignem ponunt, donec

nec non liquescat quidem, sed candere rubereve incipiat. Deinde Saphyros diluti coloris, & albicantes in ea sepeliunt, sinuntque non diu: mox exemtos (siquidem verum Adamantis colorem nondum attraxerunt) rursus imponunt: hocque toties faciunt, donec verum perfectumque acquirant colorem. Quo facto, in annulis ligant, ubi prius pala eorum supradicta tinctura illita fuerit. *Alexius.*

Aliud ad idem, multò perfectius.

Accipe Enchausti albi, quod *Smaltum* vulgò vocant, subtilissimè contriti, scobis ferri aurive, singulorum partem unam, misce: deinde Saphyrum sumito, & Smalto puro, cum saliva in pastæ formam redacto, obducito, beneque ad ignem exiccato. Hoc facto, filo ferreo tenui, & recocto, Saphyrum vinciunt, ut ex igne manu filo capto, extrahi possit: & sic vinctum in dicta ferri scobe, enchaustoq; rubenti condunt, sinuntque ad ignem aliquandiu, ut suprà est dictum; deinde eximunt, & si colorem verum nondum assumserit, rursusq; condunt, donec perfectum, ac verum acquirat colorem. *Idem.*

Saphyrum in Adamantem vertere.

Si placeat Saphyrum in Adamantem vertere: Saphyrum cum invenito, dilutioris coloris, ut ferè albedinem retineat, in ferri elimata scobe, fusorio in vase obruito, ac validissimo igne ubi excanduerit, ne tamen colliquetur visere ne parcas, ne plus, quàm deceat igni detinetur, ubi perfectum recepisse colorem, ac de Adamante multum fuerit mutuatus, detrahe, & in usum transferto. *Porta.*

Adamas quomodo mollescat.

Adamas, qui etiam incudes (*Plinio teste,*) respuit, mollescere ac solvi fertur sanguine calido hirci, modo aliquādiu antè vinum biberit, ac petroselinum, vel montanum siler comederit. *Albertus.*

DE SECRETIS GEMMARUM ad Sculpturam aptarum.

CAP. VII.

Sardonix albus, quomodo fiat.

ALBUS Sardonix, quem alii *Cameum* vocant, si cordi fuerit, imitariq; eum vis, cape modum. Conchas terito multas, parvas illas, quibus mulieres facies fucant,

cant, & expoliunt ornamenti causa, & limonum purgato succo impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam ovi albore porphyrite teres, & quamvis imaginem effingito, & resiccari curato, eam quoq; annulo insignire poteris, uti libuerit. *Porta.*

Ad formandos Cameinos lapides.

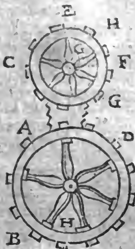
Accipe cochlearum marinarum albarum optimè tritarum quantum volueris: ponantur in succo malorum limoniorum, quinquies vel sexies, per pannum è lana, quem filtrum vocant, colato ut ad digitos tres, vel quatuor emineat, & relinquatur sic per dies decem in vase probè cooperto. Quo facto, succus sensim effundatur, & residuum in fundo aqua fontanâ lavetur: deinde super lapide porphyrite conteratur optimè, cum ovorum albis prius diligenter contusis. Quum aut materia, ut voles, liquida fuerit, ut ad formas recipiendas apta esse videatur, sumito typos concavos, eosque dulcium amygdalarum oleo inungito, atque in eos typos materiam efformato, haud secus, ac si cera esset. Verùm antequam ex typis eximatur, typi sunt diligenter componendi, illâ præsertim parte, in qua imâgunculi in plano collocantur: cultelli igitur acumine postquam erit efformata, erit eximenda, inq; papyro ad Solem ponenda, donec sicca fuerit. Quum verò crystallo nigro, sive corneolæ aliáve lapillo affigere voles, granum mastiches sumito, cultello aut ligneo stylo granum affigito, ad ignem admoveto: ubi verò lachrymam stillare videbis, eâ sic fervente imagunculam & lapillum eâ parte, qua agglutinantur, calefacta esse oportet: nam frigida non rectè adglutinari possent. Quòd si dictam materiam aliquo colore tinctam esse volueris, postquam è succo limoniorum exemeris, quemvis cum ovi albo colorem simul terendo admiscere poteris, sed colores oportet esse tenuissimos, alioqui materia neque solida esset, neque ad formas effingēdas apta. Qui autem in hac materia se exercere probè noverit, res pulcherrimas conficiet, non modo in Carmenis aliisúe annulorum lapillis, verùm etiam in omni alio imaguncularum genere, tam eminētium, quàm concavarum. *Alexius.*

Gemmæ, quâ arte cælentur.

Gemmæ cælantur & terebrantur mirâ arte. Hæc autem est. Rota magna lignea funiculo circumambitur, eodemque rursus parva quæ magnæ superstat, eâ ratione, quâ à

latere

latere descriptas vides. Cùm igitur tanta portio A. B. C. quæ sit A.B. quanta est D.E.F. tota circumagitur, vertitur G. parva rota. Quoties igitur A.B.cõtinetur in A.B.C toties in una cõversione rotæ majoris, quæ vocetur H. parva rota D.E.F. circũversabitur. Igitur qualis proportio magnitudinis ambitur H. vel axis ad ambitum G.vel axem, talis erit numeri revolutionum G. ad revolutiones H. igitur G. maximo impetu circũagetur, quia in brevissimo tẽporis spacio: quare axis G.K. terebrabit & cõminuet gemmas. Ea ratione factis in G. denticulis, qui axeam alterius rotæ circumagant dentibus illius implicati, quò rota major esset, eò velociùs revolvetur. *Cardanus.*

Smaltum quomodo fingatur.

Si vis lapidem, quem vocant vulgo Smaltum, & album sic fiat. Plumbi cinis cum crystallini pulveris duplo permisceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento imponas igni, præcave tamen, ne res inhæreat vasi, ferri spathâ permisceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. Si hinc interniteat, hinc verò albescat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vase liquetur, rude aliquando ferrea permiscendo, sic translucidæ partes, & hebetes parvò ejus orbiculo deprehenduntur. Si vis autem viride, quo solent parietes incrustari, ubi album effeceris, cum terræ cœruleæ illius pusillo misceas, & colliquetur, rude ferrea versato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo Marte effingere poteris, ut si Jaspidem, antiqui lateris pulvere: si lacteo colore, calce & gypso. Omnes hæ tamen gemmæ si languidiùs micant, vel nube aliquâ circumfunduntur, angulis atterantur pluribus, ut nubilus color angulorum repercussu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. *Porta.*

DE SECRETIS GEMMARUM ad Sculpturam ineptarum.

Cap. IIX.

Adamas ut fiat ex Saphyro.

SAPHYRUM coloris dilutioris in adamantem convertes, si scobe, seu limatura ferri obrutũ, in vase futorio tamdiu validissimo igni exponas, donec incandescat. Ubi perfectum admiserit colorem, & ab Adamante plurimum fuerit mutuatus, tum demum extrahetur, repolietur, ac annulo affabrè inseretur. A' quodã aurifabro accepi. *Mizald.*

DE SECRETIS MINUS PRECIOSORUM. Cap. IX.

Lapides duri, ut pugno frangantur.

LAPIDEM frangimus palmi crassitudine, quem malleo frustra quando tentare licet, solo pugno. Ea res sic se habet: Lapis extenditur super planum ligneum, melius super lapideum elevatur ab altero capite, sic ut solum sustinetur, nullâ vi adhibitâ, inde pugno elata percutitur, quo ictu alliditur simul plano, & in multa frusta frangitur. Quod si celerius feriat pugnus, aut seriùs, quàm extremam lapidis tabulam tetigeris, irrita evadit percussio, nec frangitur. Ita etiam levi ictu lateres fregimus. Cum enim extremum simul cum vi ictus tabulæ illisum fuerit, pondus jungitur cum impetu, & fit non secus, ac malleo ictu vehementi percuteretur. Sed jam placet hoc demonstrare. Sit planum A.B. lapis in eo erectus C.D. impellaturq; adeò violenter hic super A.B. ut aër, qui est medio è directo- que sub E. dilabi nequeat. Omnis enim motus tempore indiget. Cùm igitur non dilabitur, necessariò lapidem franget: quia duo corpora penetrare se nõ possunt, nisi quod solidum est scindatur. Manifestum igitur ex hoc, quod quanto lapis latior fuerit, & planum utriusque æquales, & quanto magis lapidem elevamus, & celerius erit ictus, eò facilius frangetur. Vidimus autem, qui super fune positum frangerent. *Cardanus.*

Ut lapides quivis mollescant.

Lapides quivis facilè mollescunt, si illos in sanguine calido bovis, & pinguedine vervecis, cum forti aceto pernoctare dimiseris. *Mizaldus.*

Ad frangenda saxa.

Refert *Olaus Magnus*, nō alia re magis saxa frangi, quàm lardo accenso. Quod verisimile est, quoniam pingue humidum saliq; admixtum sit, & ob id flamma diu maneat, atque acris.

Lapis ignem humido quovis excitans.

Magnetum lapidem in ollam, vel aliud consimile vas conjice, vivâ calce immersum: meliusque fuerit, si colophoniam adjeceris cum calce pari: cum vas expleveris, figulari cretâ circumlito spiramēto, fornaci alternis eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit, & torrefiat: cùm opus fuerit, aqua vel saliva superinfusa flammam elevabit, quâ sopitâ, loco calido ad usum recondito. *Joan. Bapt. Porta.*

Lapidis conficiendi ratio, qui sputo madefactus flammam edat.

Accipe calcis vivæ salnitri purissimi, tutiæ Alexandrinæ non præparatæ, calamitæ singulorum partem unam, sulphuris vivi, caphuræ singulorum partes duas: redigantur in pulverem tenuissimum omnia, cribrenturque, deinde pulvis in panno linteo novo, probè constringatur, atque in crucibulo ponatur, mox aliud crucibulum superaddatur, atque filis ferreis, & luto sapientiæ optimè concludatur, ne ullo modo respirare possit, & ad Solem siccetur. Quibus factis, ponantur crucibula in fornace lateraria, vel figulina, donec comburatur materia: quibus deinde ablatis, invenies materiam lateritio colore, & perfectam. Quæ cùm gutta aquæ, vel sputo madefacta erit, statim sulphure adhibito, flammam edit, quæ flatu deinde extinguitur. *Albertus.*

Alia faciendi ratio.

Sic aliter idem hoc efficies. Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, salnitri sæpè purgati quadruplum, æquali pondere camphora, vivi sulphuris ignem nondum experti & terebinthinæ resinæ oleum, & vini fecis concretæ, quas semper tartarum vocabimus, hæc omnia mola, vel pila trita cribrentur: quæ infracta supersunt, denuò terantur, cribrenturque, insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, ut supereemineat: vitreo vase condito, & operculato, ne halitum expiret, fimo supponatur duobus vel trib. mensibus, denis vicissim dieb. innovando, donec mellis crassamentum imitetur, nec ullum divi-

divisionis judicium præbeat, flagranti inde carbone inservescat, dum humiditas omnis evolet, & penitus siccata in lapidem coeat. Si hoc cognoveris, vas frange, & exemtam iterum terito compositionem, aquâ vel humore aliquo leviter superinfuso, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum. *Porta.*

Lapis qui salivâ accenditur.

Constat ex libris tribus calcis vivæ, picis græcæ unciis tribus, & Herculei lapidis uncia: coquuntur trita in olla fictili lateribus conclusa, inde sepelitur in oleo laurino per diesquindecim, inde servatur in sicco. *Cardanus.*

Aliter.

Si vivi sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, câphoræ duplum, novæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur, usque adeò tenuia, ut in auram evolare possint, simul stricte linteolo deligata, convolvantur, testaceo vase clausa, superillita argilla, ferventi desiccentur Sole, figulorum imponatur fornaci, cumq; figulinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt, & rediguntur: extracta ad usum ministrantur. *Porta.*

Lapis Bufonis ut eliciatur.

Lapidem ex bufone (qui Gallis *crapaudina* vocatur) ad hunc modum eliciunt nonnulli, Bufo in quampiam caveolam cum panno puniceo detruditur, Soli ardentissimo dies aliquot exponitur, ibique tantisper retorretur, ac siti excruciatur, donec onus capitis per os deponere, & evomere cogatur: quod per medium caveæ foramen, vasculo supposito, excipi debet, vel aliter detrahi, idq; celeriter, ne ab eo resorbeatur. Sunt qui paulò tutius ac facilius rem eam exequuntur, bufonem pertuso multis locis, fictili immittendo, & formicis depascendum in myrmecia exponendo. Sic enim fit, ut exesâ ejus carne, lapis ipse cum ossibus relinquatur: sicuti frequenter à nobis, & aliis plerisque expertum fuit. *Mizaldus.*

Bufonis lapidis proba.

Crapaudinem, seu Bufonium lapidem, de quo ante legitimum experieris esse, si in illum præostensum vel objectum, se ita attollat bufo, ac si vellet contingere & saltu præripere: usque adeò lapidem eum homini invidet. *Ex relatione cujusdam Medici Regii, qui id vidisse nobis affirmabat. Mizaldus.*

Marmo-

Marmoreæ formæ variæ ut fiant.

Imagines & statuas marmoreas sic effinges: Cortices ulmi & populi cacumina decoque, & dum fervet, calcem purissimam immittito, donec formam coagulati quasi lactis acceperit: inde marmor candidissimum tritum, ac cribratum adde, & in formas injice: siccatoque in umbra. Sic vasa etiam fingere licebit eximiâ pulchritudine, impensa exigua. *Cardanus.*

Crystalli sectio.

Crystallus tali durus valet arte secari.
Opportuna tibi quæretur lamina plumbi,
Huic etiam bini clavi jungantur utrinque,
Qui solito medium consument undique plumbum:
Nam plumbo soli tribuetur cura secandi:
Ipsi custodes laminæ sint exteriores,
Ut sibi dent rectum recto consumere cursum:
Sed nec duritiem poteris prærumpere tantam
Mollitie plumbi, nisi quædam junxeris illi
Tanquam pulvereas fornacis fragmine mittas
Quæ teneræ possit laminæ connectere plumbi.
Æquum rursus habent lateris fragmenta vigorem
Concidis adjuncta paulatim fluminis nuda:
Si vim crystalli cruor antea temperet: hirci
Sanguis enim facilem ferro facit hic Adamantem.
Arnoldus Villanovanus.

Silices fluviales, quomodo fiant.

Lapides aquæ cursu atteruntur, atque ideò rotundos fieri. *Scaliger.*

Gluten pro lapidibus.

Rec. Vitrioli libram ß.
Gallarum tritarum unc. ij.
Aceti acerrimi Mens. j.

Ponantur ad ignem, donec dissolvatur vitriolum, postea addatur

Limatura ferri Mens. j.
Arenæ scriptoriæ, pars tertia.

Misceantur bene: quo rimæ lapidum conjungantur. Quo facto, sumito Vernicis liquidæ, Olei lini ana part. j. misceantur ad ignem, quo junctæ forinsecus oblinuntur. *Ex lib. manuscripto.*

Modus occultandi res, in solidis corporibus.

Ex Onychis fragmentis, cerussa, ovi cortico ac cera glu-

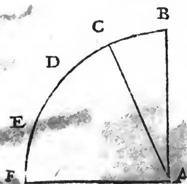
ten fit, quod fissuras & rimas occultat in marmoribus, parietibus, ovis, atque aliis rebus albis: addi potest gypsum & pro subjecti ratione variari, quoniam ex his quædam candidiora, quædam minùs candida. Eadem quoq; ratio fili cum, lignorum & metallorum. *Cardanus.*

DE SECRETIS
LIBER XII.

Effectrices variorum operum causæ sunt ars, natura, Deusq;. De naturalibus, Divinis operibus à nobis libris præcedentibus actum est: Jam ergo res artificiales aggrediemur, quæ sedulâ manûs dexteritate, solerti hominum industriâ exstruuntur, quales domus, fontes, pannus & varia vestimentorum, & aliarum rerum genera, quarum secreta huc quoq; transferenda duximus.

DE SECRETIS DOMORUM.
CAP. I.

Ædificia quæ multum excalefacere aërem possunt.

LIQUET autem ædificia posse fieri, quæ etiam hyeme non parum aërem excalfacient. Hæc verò non ad terræ centrum erecta rectè esse oportet, sed ut Solem hyemalem ad perpendiculum excipiant. Itaque ut exemplum rei præbeam, sit habitatio nostra in A. super plano A. F. perpendicularis è nostro vertice ad centrum terræ A. B. quam constat distare ab æquinoctii circulo partib. XLIV. & media: ab hyemali

hyemali igitur distabit partib. LXVIIX. fiat igitur circuli pars quarta B.C.F. & fiat B.C. partium XXII. ex his quib. B.F. est nonaginta, distabit igitur punctus. C. partibus nonaginta ab hyemali tropico: quare cum Sol ibi erit, erecta plana, aut cava cylindrica superficie A.C. in meridie radios perpendiculares excipiet. Fiat etiam arcus C.E. partium XLVII. & juxta declinationē cujusq; diei Solis describātur partes, & moles A.C. retrò agatur: sicq; perpetuo anno radios perpendiculares excipiet, ut ante tēpus olera & fructus habere possit, reddaturq; jucunda mansio. *Card.*

Cubicula quomodo elegantia fieri debeant.

Contra ventorum injuriam, maris halitum imbriumq; damna, pice parietes, Carthaginensium more illinantur: non negligendum consiliū, neq; dubium, quàmvis Plinii sit. Meliores tamen sunt crustationes, quæ inter delicias cubiculorum etiam adnumerari possunt. Fiunt autem parva impensa jucundissimæ, marmor ipsum æmulantes, atq; diuturnæ, hoc modo: Calcem candidissimam, aquaque maceratam subigito: ejus verò spumam, quæ crustæ inducendæ aptissima est, mortario marmoreo diutundito, diluito, compingito, ut serum nō detineat, tunc enim aptissima est: crustam inducito, dum virescit planatoriis bacillisque fundito verberatoque, donec densetur: si rimas induxerit sparti aut ibisci manipulis virgularum fissuras castigato: sic enim optimè constat experimento emendari posse: nam nec vestigium ullū manet: siccata igitur densataq; crusta, ceram mastichen pari pondere, adjectoque olei modico, colliquefacito, ac illo, carboneque igito ex pelvi concalefacito, donec murus plenè unguentum ipsum combibat, sic enim splendorem dabit speculi: marmora vincet candore, quod si caniculæ ardoribus, crustam contingat inducere, rudentes vetustos minutissimè concidito, calciq; admisceto: sic enim immunius à fissuris evadit, quod si sculpturas, aut signa, sive retonsa, sive prominentia, parieti adjicere libuerit, sigillis ex gypso celeriter perficies: materia quidem cerea, cerussa densata, aut calce demum unguento prædicto illita, decorem & integritatem servabunt per secula. *Idem.*

Habitationem delutare.

Si habitationem delutare velis, terram quam maximè cretosam, vel rubricosam sumito, eo amurcam infundito, paleas indito, finito quatriduum, fracescat, Ubi benè fa-

cuerit. rutro concidito, ubi conciderit, delutato. Ita neq; abstergo nocebit, neque mures cava facient, neque herba nascetur, neque lutamenta scindent se. *M.Cato.*

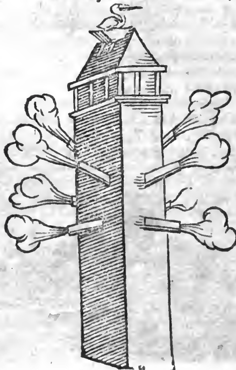
Areæ quomodo faciendæ.

Ubi aream facias, sternito solum, non ad libellam, sed leviter castigatum, & confodito: postea amurca conspergito benè, siniroque combibat: postea comminuito benè glebis, deinde cylindro, aut palmicula coæquato, & paliculis verberato: postea denuò amurca conspergito: cùm aruerint, neque mus, neque formica nidum faciet, neque lutescet, neque herba nascetur: creta huic operi plurimum afferet soliditatis. *Cardanus ex Catone.*

Area quomodo fiat.

Aream ubi frumentum teratur, sic facito: confodiatur minutè terra, amurca benè conspergatur, ut combibat quam plurimum, comminuito terram, & cylindro aut pavicula coæquato. Ubi coæquata erit, neq; formicæ molestæ erunt, & cum pluerit, lutum non erit. *Cato.*

Caminus fumum non remittens.

Venti repellūt fumum, & angustia camini prohibet exitum, vel si angustior sit in imo, ut non recipiat. Maxima autem causa est à ventis. Nam fumus altius semper ascendit, tum ob levitatem. Ubi ventis occurrat maximè ubi copia viridium lignorum adsit, retrogreditur: qui ex quatuor partibus foramina habet,

ab

ab omni vento impeditur: nam undiq; patet auxilium à nobis ratione excogitatum. In quatuor partibus Oriente, Occidente, Meridie, Septentrione binos colloca canales fictiles ex adverso positos, ita ut alter sursum feratur, reliquus deorsum: nam impossibile est octo ventos, quatuor inferius tendentes, quatuor autem superius, à quatuor cœli principalib regionibus spirare. Quod ni fiat, fumus minimè potest retro pelli: atque id etiam experimento ad amussim comprobatum est. Adjuvat autem non parum latitudo faucium in imo Plerunq; etiam tutiores canales declives tantùm. Sed tutior omnibus est, qui vagina circumcingitur, quæ inferius non cohæret tecto. *Cardanus.*

Cubiculum ut viride videri possit.

Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, ut pertranseuntes radii medii colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni, quo vivit, humido, immisceatur ærugo, unà ritè terantur, ut humor fiat viridis, lichnis ex linteo coloris ejusdem, vel gossipio paretur uncto lampade in illa peruratur, oppositum feriens lumẽ, viride omne, & irruentium vultus ostentat. *Porta.*

Cubiculum aliaq; omnia, ut nigra videantur.

Atramentum immisce oleo, fuliginem, vel simile: melius autem è Sepiis immissum atramentum: nam lucernis admotum, si accenditur, atra lucet flamma. Sic *Anaxilaus* ex atramento Sepiæ astantes, Æthiopes reddebat, & nigros. *Idem.* Plura de his quære sup. lib. 3.

DE SECRETIS HORTI.

CAP. II.

Hortus ut viridis & floridus fiat.

FLORIDUS evadet hortus, si loto tusa, & in aquam conjecta, eum resperseris: aut fœno græco in aqua trito sulcus irroraris: aut asini calvariam in medium hortum deposueris. *Vindanionius.*

Vivæ sepis extructio.

Opportuno tempore colligito rubi vastissimi, quem caminum vocant, nec non paliuri semina maturissima: ad hæc acanthæ fructus, & cum ervi farina ex aqua ad mellis crassitiem omnia macerato: eaque miscellanea puteales, vel nauticos funes, aut alios veteres, detritos, ac jam putrescentes imbuito, & ita inducito, ut intra illorum fibras, & capillamenta recepta semina servari possint, usque

ad verni temporis initia. Quo tempore ubi sepes futura erit, duos sulcos à se duobus, tribúsve pedibus separatos, sesquipedali altitudine institue: prædictos funes cum impressis seminibus levi terrâ ibi adobrue, & si opus fuerit, identidem irriga. Ita fiet ut intra mensem, plus minus tenella sentes surgat, ac procedat. Quæ adminiculis adjuvanda erit: quibus inter se per vacua sulcorum spatia, enata conjungentur spineta, futura horti vel agri validissimum munimentum, & adversus externas injurias tutissimum propugnaculum. Alii virgeam sepem spatio quod sulcis interjacet erigendam præcipiunt: quam superscendant utriusq; sulci sentes, & habeant, priusquam roborentur, in quo conquiescant. Alii vivam sepem hunc in modum erigunt. Virgas rubi crassiores in segmenta, & particulas proscindunt, easque scrobibus palmari altitudine apertis sedulò obruunt, ac quotidie donec germen erumpat, & frondere conspiciantur, fossione ac rigatione, si tempus invitet, nutriunt, ac refocillant: & ita sepem validam, tutam ac perennem construunt, & ædificant. *Democritus, Columella, & Diophanes.*

Ad mirabiles extruendas sepes.

Si plura diversi generis semina ceræ, vel tenaci cuipiam materiæ in longitudinem tenuiter protensæ incluseris, ea solo optimè stercorato ac subacto commiseris, mirabilis ex ea congerie pullulabit sepes. Regii olitoris hoc artificium & experimentum. *Mizaldus.*

Clepsydra ad hortos irrorandos.

Inter vasa tam admiratione dignum, quàm vulgatum est clepsydra, nostris œnopho, magnitudine amphoris forma persimilis: gracilescit enim in collo, fundus perforatus, ut cribrum, suprema pars osculum tantùm habet, fit ex argilla figulino opere: potest & ex quacunque alia materia confici: aperto superiore osculo vacua, demittitur in aquam, impleturque ad certam mensuram: inde obducto pollice, extrahitur ab ea, retineturq; irrigatur horti pars, & cùm cessare licet, obducto pollice aqua continetur. *Cardanus.*

Secretum pro hortis siticulosis.

Quòd si puteo, vel fonte, vel piscina caruerit hortus, hortum tribus vel quatuor pedibus altius fodies, ad similitudinem pastini: nam ita cultus siccitates negliget. In quo id quoq; observabis, ut quem humoris natura non adjuvat,

vat, per partes dividas: & hyeme ad meridiem, æstate verò ad septentrionem spatia colenda convertas. *Mizaldus.*

Terræ hortensis probatio.

Terram hortis accommodatam deprehendes, si aqua lotum ac dissolutum limum multum habere videbis. In quo si superaverit aquositas, ineptam ac infœcundam judicabis. Si manu ac digitis illam contrectando valdè glutinosam, ac tenacem repereris, ac si esset cera, prorsus inutilem censebis. Oportebit autem ante omnia elapidatum esse horti solum, ad hæc quàm minimè rimosum, ne Sol penetrans, plantarum radices exurat. Erit autem terra illa temperatæ ubertatis, & culturæ facilis, quæ nec madida est valdè, nec sities: adhæc, quem recenter effossam alites quærunt, maximè corvi, fossoris vestigia comitantes. Si improba fuerit, quidam emendari dixerunt, si super tenuem pinguis injiciantur, aut gracili, aridulæque, humida ac præpinguis misceatur. *Mizaldus.*

Quænam observanda sunt in stercorando horto.

Quocunque tempore hortu, vel agrum stercorare, libuerit, valde curandum est, ut ab occasu æquinoctiali spiret ventus, sitq; Luna decrescens, ac sicca. Nam observatione tali mirum in modum augetur ubertas. *Plin.*

Hortus quando seminandus.

Non sum nescius quosdam præcepisse hortum vel agrum non esse disseminandum, nisi cùm terra pluviis permaduerit. Quæ si tempestivè & opportunè descendant, non improbo. Si quod nonnunquã evenit, tardè labantur, quantumvis sitienti horto, vel agro semen committi poterit ex Columellæ sententia. Quæ res in quibusdam provinciis, ubi cœli status talis est, usurpari solet. Nam quod sicco solo ingestũ est, perinde ac si esset domi repositum, non corrumpitur. Atque ubi redit imber multorum dierum sementis uno die surgit: sed ab avibus & formicis interim periclitatur: nisi ante sationem ei succuratur illis auxiliis, quæ suo loco exponetur. Utùt fuerit, dabitur opera, ut hortus, vel ager qui Vere conseri debet, sub finem autumni ante gelicidia pastinetur. Et qui autumno oleribus, aut herbis vestiendus erit, æstatis initio convertatur: ut hybernis frigoribus, vel æstivis Solibus (de magnis hortus loquor) gleba solvatur. Ad hæc ut pravarum herbarum radices necentur. Cumq; sationis appetet tempus,

quod unicuique regioni suum est ac proprium, runcandus erit, ac prorsum exherbandus hortus: deinde stercorandus. His peractis, in areas digeretur: quæ ita informatæ erunt, ut runcantium manus ad dimidiam latitudinis partem facilè pervenire possint: ne dum herbas inutiles illæ persequuntur, semina pedibus interim conculcet olitor. Verùm summè adnitendum erit, ut sationi serenitas, & temporis clementia succedat. Nam favente cœlo, tepentibus locis, & à Sole illustratis citissimè prorumpunt, ac pullulant semina: quibus ætas etiam nonnihil conferre solet. Quapropter videndum erit, ne vetusta, exusta, mista, emaciata, languida, aut adulterina sint semina. Quæ dum projicientur, boreales dies, ac valdè frigidi vitabuntur. Nam in his, terram veluti horridulam & occlusam, semina ægrè recipere, ac fovere manifestum est: diebus serenis ac temperatè calidis, contrà. Si verò timor fuerit, ne frigoribus, pruinis, ardoribúsve perurantur, paleis contegi poterunt: quibus transversæ virgæ imponentur: & virgis arundines, aut sarmenta. Sunt apud Græcos rerum agri scriptores, qui sementem, augescente Luna, à quarta scilicet usque ad plenam facere consulant, dum sub terra est. Alii securiorem viam excogitantes, sationem præcocem non probant: quare in duo & tria, & quatuor tempora illam partiuntur: futuri temporis incertitudinem hoc modo vitare satagentes: & rusticanum *Columellæ* adagium in memoriam revocantes. *Serere ne dubites.* Oportebit igitur eum, qui seriam olerum plantationem instituit, videre, ut proba sint semina, terra apta, stercus bonũ, & aqua prompta. Nam proba semina, quæ inde generabuntur similia efficient: terra apta, sic credita optimè servabit, ac fœcundabit: stercus succulentiorem reddet terram, ad hæc laxiorem, ut aquam facilius admittere possit, quæ radicibus impertiatur: aqua verò, quasi ex ubere omnia alet, ac fovebit. *Mizaldus.*

Secretum pulcherrimum pro servandis in terra seminibus absque noxa.

Si semina terræ mandanda succo sempervivi paulò ante sationem madefacta fuerint, ab avibus, formicis, agrestibus muribus, & aliis hortorum prædonibus, non solum illæsa servabuntur, sed quæ inde nascentur, etiam præstantiora evadent.

Aphricanus.

Auxilium

Auxilium adversùs mala omnia & monstra hortensia.

Græci à malis omnibus & hortensibus monstris tuta servari tradunt, si equæ aut asinæ calvaria, sed non virginis, intra hortum ponatur, vel in ejus medio, affixa palo erigatur. Nam quæcunque spectabit, suâ præsentia fœcundabit, & illæsa custodiet.

Ad tuendos hortos.

Uva intorta si seponibus apponatur, non solum alienorum ingressum prohibet, verum etiam maleficia ab hortis propulsat. *Dioscorides.*

Rigationis opportunum tempus, & qualis debet esse aqua.

Rigatio, quæ Solibus æstivis, & maximè circa exortum Caniculæ, summopere solet prodesse ac probari, hora matutina, & vespertina, ne à Sole infervescat aqua, & radices adurat. Sed ne tum quidem nimiæ debent esse rigationes, quoniam inebriatis radicibus nocent. Pro quibus non haurienda est aqua putei altissimi: ne nimia frigiditate, & cruditate radices percellat. Quòd si alterius præsens non adfuerit facultas, horis aliquot antè haurienda erit, & sub dio exponenda, ut tepescat. Rigationis modum stirpium ætas temperabit. Novellæ enim plantæ minùs sitiunt, & quæ assuevêre, summè rigari desiderant. Idque leviter ex clepsydra, ut æqualiter bibant radices, & non immergantur: nam ita animam terræ exhalatione vanescentem retinent. Ergo non universum ingurgitabuntur plantæ, sed quomodo sitient, ita stillabitur aqua, vel ex ubere alent, & non inundans. *Mizaldus.*

Adversùs tonitrua, fulmen & grandinem.

Nolarum, & campanarum tinnitus (amotâ superstitione,) aut bombardarum longè latèque reboantes crepitus ut clamor eat cœlo auxilium præsentissimum adversus tonitrua, fulmina, & nubes grandinem horrendam minantes. Nam vi soni moventis aërem sursum & ad latera exhalationes ad tertiam aëris regionem expelluntur. Item quicunque tergore fluvialis equi, quem *Hippopotamum* nuncupant, circumsepti fuerint nequaquam à fulmine tanguntur. Quin & noxiæ non erunt tempestates, ut Archibius ad Antiochum Syriæ regem scripsit, si obserata fictili

novo rubeta, in medio horti, vel agri defodiatur. Per cujus ambitum plerique etiam laurum multam, eam in rem plantant. Alii aquilæ pennas, aut vituli marini pellem in medio horti, vel per quatuor ejus angulos suspendunt. Bulbus non sui corporis exiguitate fulminis impetum evadit, sed adversam & fulminis ictum retorquentem natura possidet. *Ex Mizaldus.*

Aliud.

Ferunt lapidem, qui cum fulmine cedit (ut aliquando contingit) si in ostio suspendatur, domum à fulmine præservare. *Guliel. Gratar.*

Adversùs instantem pruinam, & rubiginem.

Si instanti & prævisæ rubigini ac pruinæ obviam ire voles, paleas multas, si adsunt, aut horti vel agri evulsas, herbas, frutices, & spineta, pluribus locis combures: maximè quâ parte ventus spirabit: ita enim impendens malum averti scripsit *Diophanes.* Porrò fumum trium cancrorum ustorum cum bubulo vel caprino stercore aut paleis. auxilium præsentissimum esse scripsit *Apulejus.* *Plura de his vide lib. 9.*

Prognosticum fertilitatis, vel sterilitatis seminum quorumcunque.

Quod attinet ad prognosticon fertilitatis, aut sterilitatis seminis cujuscunque, tam sati, quàm seminandi, hac via procedes. Diebus viginti, aut triginta ante Caniculæ exortum in quopiam loco diligenter subacto, de unoquoque semine legitimo, & recenti, probationis gratiâ, divisis spatiis, ac signatis, paululũ series: & si aëris urgebit incendium, opportunè negabis: ut projectum in aridam commodiùs pullulet, & ante cosmicum dicti sideris exortum, tempestivè se prodat. Hoc peracto, sedulus observabis, exacto Procyone, quod nam è jactis seminibus incolume, vegetum ac illæsum emerserit, & duraverit: atq; illud fertile ac fœcundum evasurum prædices: reliquum verò, quod non prodiit, aut vietam, languidamq; & flaccidam plantulam emisit, inutile, ac sterile futurum tibi suadebis. Nam certo certius est, insanum & æstuans Caniculæ sidus per illa sua canina incendia, quædam ex satis lædere, alia minimè. Ex quo noxa, vel beneficii judicium per annum futurum unicuiq; sementis generi, sidus natura aridum ac fervens præsenti exitio vel salute nunciabit ac præmittet.

mittet. *Mizaldus ex Zoroastre, & est verum ex Ægyptiorum experimentis.*

Adversus horti erucas.

Vespertilionis stercore, & allii lignis exemtis capitibus suffitis, ita ut vapor per omnem hortum dispergatur, erucæ necabuntur. *Anatolius.*

Ad blattas horti.

Ventriculum ovillum recentem stercore plenum & illotum defodito, non in profundum, sed in superficie. Invenies enim ipsum blattis prasocoridibus apprehensas perdes. *Dioph.*

Adversus hortenses pulices.

A' pulicibus non lædentur plantæ, si naturali auxilio erucam herbam pluribus locis admiscueris.

Adversus grandinem irruentem.

Si voles grandini irruenti occurrere, vituli marini pellem, vel hyænæ, aut crocodili, per horti vel agri spacia circumferes, & in eorum congressu suspendes, quemadmodum scripsit *Philostratus.*

Aliter.

Sunt qui grandinem instare animadvertentes, oblàto ingenti speculo imaginem nubis accipiunt: eoque remedio nubem, seu sibi objecta despiciat, vel displiceat: seu tanquam geminata, alteri credat, exemplo avertunt & amoliuntur. Plerique alii hac superstitione imbuuntur, ut plurimum domorum clavibus de funiculo pendentibus, omne horti spacium in orbem cingant, existimantes grandinem sine damno hac arte alio cum sua nube migraturam. Sunt qui dextrâ manu testudinem palustrem supinam ferentes hortum vel agrum perambulent: & reversi unde exierant eâdem figurâ illam humi statuant, ac glebas curvaturæ dorsi ejus objiciant, ne obverti possit, sed supina permaneat, nubemque grandine prægnantem rectà intueatur. Quod quidam fieri præcipiunt horâ diei, vel noctis sextâ. Non defuerunt apud priscos qui eam in rem omni horti, vel agri spacium albâ vite cingerent: aut noctuam alis patentibus extensam in illo suffigerent. *Mizaldus ex Columella, Philostrato & aliis priscis.*

DE

DE SECRETIS VESTIUM.
CAP. III.

Ad maculas omnis generis ex vestibus, pannisque delendas.

Accipe salis communis optimè triti, saponis nigri, singulorum quantum satis est: quibus optimè mistis, maculæ inungantur: deinde cum siccatæ fuerint primo lixivio, deinde aquâ tepidâ laventur & evanescunt. *Alexius.*

Ad maculas pannorum sericorum, & aliorum delendas.

Vervecis pedes anteriores in cinerem redigito, ut fiat pulvis, quo panni priùs aquâ madefacti aspergâtur, postea cùm ad Solem siccati fuerint, iterum aqua humectentur, pulvereque, ut priùs aspergantur. Quibus sæpius iteratis, pulvis optimè aqua abluatur, &c. absque dubio maculæ evanescent. *Idem.*

Smegma, ad omnis generis maculas ex pannis delendas.

Accipe dimidium fel bubuli, albuminum ovorum n.j. vel ij. misceantur benè, addendo aluminis usti libram unam, pulveris ireos unc.vj. salis contriti parum, & misce. Quo facto addatur tantum saponis albi, incisi, vel rasi, quantum ad globos effingendos satis esse videatur, & siccentur in umbra: quoniam Sol iis adversatur. Quæ si vendere volueris, æquali pondere eas conficito. Cùm autem maculas delere voles, pannum priùs aqua frigidâ humectato, fricando optimè jam dicto sapone; deinde aquâ frigidâ abluatur. Quod si adhuc comparuerint maculæ, siccetur pannus: deinde rursus, ut priùs, lavetur, & prorsus abstergentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe Smegmatis albi Veneti libram unam, Vitelli ovorum n.vj. Salis triti cochleare dimidium, succi betæ quantum satis est. Misceantur & fiat massa ad globos conformandos, qui in umbra siccentur. Quando autem uti voles, pannum aquâ priùs abluito: deinde dicto sapone fricato, mox aquâ abluito, & adimentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe Smegmatis albi, rasi libram unam, fellis hircini, vel bubuli, aluminis catini, singulorum unc. unam, vitelli, ovorum

ovorum n.iij. cineris parum: misceantur in mortario benè, fiantq; pilæ, quibus, ut jam dictum est, utitor. *Idem.*

Aliud.

Accipe fellis veteris bovis, quantum satis est, fœniculi græci in pollinem redacti libram j. smegmatis albi lib unã & dimidiam, lixivii fortis mensuras tres: misceantur, & coquantur ad ignem, usq; ad consumtionem medii, & servetur ad maculas delendas. *Idem.*

Aliud ad maculas unctuosas.

Accipe aluminis rochæ, calcis vivæ, singulorum libram unam, aluminis ex vini fecib. unc. sex. smegmatis albi rasi, libras tres, aquæ fontanæ libras quatuor. Misceantur, & aliquandiu ad ignem coquantur, deinde percoletur, & ad usum servetur. Quando autem uti voles, maculas unctuosas ex utroq; latere calido, bene confricato, mox aquâ purâ abluito. Quo facto, bis aut ter sapone & aquâ abluantur maculæ & absq; dubio adimentur. *Idem.*

Aliud ad easdem maculas.

Accipe aquæ fluvialis mensuras duas, fellis bubuli n.j. aluminis usti unc. quatuor, aluminis ex vini fecib. usti unc. tres, camphoræ scrupulos duos, misceantur & coquantur usque ad consumtionem medietatis; deinde coletur, quo maculæ lotæ bis, terve delebuntur. *Idem.*

Ad maculas ex panno purpureo, sive è lana sit, sive serico, sine coloris detrimento delendas.

Accipe succi saponariæ quantum volueris, & super maculas ponito, ac sic per horas duas, vel tres sinito: deinde aquâ calidâ diligenter eluito. Quòd si nondum macula prorsus deleta sit, iterato. Quòd si pannus grano tinctus non fuerit, dicto succo aliquantum saponis adjungito, & permisceto diligenter, atque iterum eluito, & macula evanescet omninò. *Idem.*

Ad maculas delendas ex pannis sericis albis, & chermesinis.

Aquâ vitæ ter distillatâ, maculæ prius humectentur, deinde ovi album superaddatur, & siccetur ad Solem, aquaq; frigida abluantur probè. Quod cùm bis factum fuerit, maculæ extinguentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe aquæ aluminis quantum satis est, quâ maculas eluito

eluito bene, confricando pannum; deinde aquâ frigidâ abluito, & delebuntur, maximè si secundo factum fuerit. *Idem.*

Aliud.

Accipe lixivii quantum sufficit, ponatur in ollam aliquam mundam ad ignem, donec ferè bullire incipiant; deinde addatur aluminis contriti, tartari in pulverem redacti, smegmatum albi, rasi singulorum unc.iij. fellis bubuli n.ij. Commisceantur & coquantur ad consumtionem tertiæ vel quartæ partis, & fiat aqua qua cum maculæ bis, aut ter lotæ, deinde siccatæ, denique aquâ frigidâ ablutæ fuerint, evanescent. *Idem.*

Ad maculas panni.

Rec. Cineris fagi q.s. cum aqua frigida fiat lixivium, cui adde parum amurcæ vini, & parum luti usti ex clibano, misce, fiat lixivium, quo panni maculati laventur. *Ex lib. Germanico.*

Modus parandi aquam maculato linteo candido colorem restituentem.

Poteris autem hac ratione parare, si recipiatur aluminis fecum unc.iiij. pelviculæ æquæ n.ii. ebulliant ad quartæ partis consumtionem, cui dein adde smegmatis albi frustulatim secti, nec non aluminis unc.j. relinquatur per dies duos. Utere tandem, uti ex præcedentibus didicisti. *Ex lib. Germanico.*

Ad vinum ex panno quovis tollendum.

R. lixivii ex cineribus fagi parati & fecum vini albi ana q.s. His immerge pannum & per noctem relinque. Tandem abluatur, & Soli siccandum exponatur. *Idem.*

Modus tollendi omnes maculas ex serico Carmesino.

Paretur lixivium ex cineribus vitis: in hujus lixivii pelviculos duos conjice aluminis de fecibus unc.ß. & relinque aliquandiu. Post per linteum coletur addendo ei aluminis, & saponis duri ana drach.ij. saponis mollis drac.ß. communis salis unciæ partem quartam totidem salis Ammoniaci, succi chelidonii dimidium, pellis vitulini unciæ partem quartam. Hæc omnia invicem commixta per pannum lineum colabis. At si opus fuerit oportet ut sumas succida lanarum coccini, quibus adde lignum brasilium minutim incisum; decoquantur ad ignem paululum, & per lineum pannum rursus exprimantur, sic habes aquam rubram, quæ delebit omnes maculas.

Ad

Ad maculas holoseri.

Rec. ex cineribus vitium facti quantum sufficit.
Aluminis fecis unc. ß.
Aluminis rochæ drac. j.
Saponis Veneti drac. j.
Saponis liquidi drac. ß.
Salis communis drac. ij.
Salis armoniaci drac. ij.
Succi chelidonii drac. j.
Fellis Vituli drac. ij.

Misceantur omnia, & colentur per pannum linteum. Cùm uti voles, sumito lanam tonsam ejusdem cum holoserico coloris & in supradicto liquore intinctam, cum qua maculæ holoserici fricentur. *Ex lib. Germanico.*

Atramenti maculæ quomodo ex panno adimendæ.

Pannum priùs aceto acerrimo lavetur exprimendo benè cum manibus & fricando, deinde cum aqua & sapone, & delebuntur. *Isabella Cortese.*

Ad maculas panni.

Rec. Aluminis rochæ drach. iij.
Aluminis fecis libram j.
Saponis albi unc. j.
Aquæ fontanæ.

Contundantur, & in vase vitreato coquantur ad ignem leviter; deinde per filtrum colentur, quo panni laventur. *Roscellus.*

Pannus, ut pristinum colorem acquirat.

Rec. Calcis vivæ unc. ij.
Cineris Certi unc. j.
Aquæ fontanæ unc. ij.

Misce. *Roscellus.*

Ad delendas maculas atramenti vel vini, ex pannis lineis, vel è lana confectis.

Accipe Succi malorum limoniorum, vel aurantiorum vel citriorum quantum sufficit, quo maculæ humectentur, & siccentur sæpiùs; deinde aquâ frigidâ abluantur, & delebuntur. Quòd si ex atramento fuerint maculæ, sapone albo & aceto laventur. *Alexius.*

Ad

Ad colorem delendis maculis imminutum pannis restituendum.

Rec. tartari in cinerem usti unc. unam, aceti albi fortis mensuram unam: misceantur & ad ignem ponantur tamdiu, donec bullire incipiat, deinde ab igne auferatur, & fiat aqua, quâ panni sensim & sæpius humectati, pristinum colorem recipient. *Idem.*

Aqua ad maculas delendas, ex pannis quovis colore tinctis.

Accipe fel bubuli n ij. aluminis, aluminis ex vini fecibus, singulorum scrupulos duos, tartari albi unc iiij. camphoræ scrupulum unum, aquæ communis mensuras duas. Conterenda conterantur, misceantur, & coquantur, donec spumare desinant; deinde addantur aquæ vitæ ter distillatæ unc. quatuor, & servetur ad usum. Quòd si pannus fuerit purpureus, sumito panni frustum aliquod ejus panno simile in prædicta aqua madefactum, quo maculæ bis vel ter fricentur optimè, deinde aqua communi abluantur. Si verò alterius coloris fuerit pannus, ejusdem quoque coloris frustum aliquod sumito, fiatq; ut jam dictum est. *Idem.*

Ad oleum aliudve pingue ex pannis sine lotione tollendum.

Rec. ossa recta pedum vervecis, quot volueris, in figulina, vel lateraria fornace comburantur optimè, fiatque pulvis subtilissimus, qui priùs calefactus super maculas ponatur ad Solem donec nigrescat, quod ubi fieri videris, illicò abjicito, novumque imponito: idque toties facito, quoad videris pulverem non jam nigrescere, atq; sic maculæ absq; coloris detrimento delebuntur. *Idem.*

Cuilibet panno colorem amissum reddere.

R. cineris roboris libram j. superfunde mensuras aquæ quatuor, & relinque sic per noctem, lixivio dein separato, adde fellis tauri n 2. & foliorum betulæ exiccatorum M. j. simul bulliant ad horam semis, quoad folia fundum petierint, frigescant. Postea ejus coloris lanam, quo tingere vis pannum in lixivio coquito ad ebullitionem usq; & ad dies quatuordecim seponito, ita enim lixivium colorem lanæ adsciscit. Tandem expressa lana pannum in lixivio tingito, & colorem pristinum recuperabit. *Ex lib. Germanico.*

Maculæ

Maculæ ex laneis pannis quomodo delendæ.

Accipe lixivium ex cineribus fagi paratum, cui adde insuper fæcum vini, & luti usti ex fornace pistoris sing. pauxillum. His immerge pannum, quousque maculatum est, & extrahet omnes maculas. Abluito tandem aqua pura & ad Solem relinquito, ut siccescat. *Idem.*

Aliud.

Rec. Aluminis fecum unc. vj. tartari crudi unc. iiij. aluminis unc. ij. camphoræ, sanguinis Draconis ana drach. ß. Terendo hæc tenuissimè commisceantur diligenter, his addes felles taurini Movi & pelviculos aquæ fontanæ totidem, invicem cum prædicta materia in lebete misceantur, igniq; apposita ad consumtionem tertiæ partis ebulliunto, & per pannum exprimunto: si verò non habueris mel & camphorã nihil refert, sufficit enim aqua. Ad usum autem accommodabis hac ratione. Panno lineo novo in aqua hac immerso, frica maculas, & hòc iterando fac, donec evanescat. Quibus deletis, pannum in eo loco antea maculatum aquâ calidâ ablue. Sin autem volueris delere maculas in panno candido, recipe aquæ jam dictæ addendo smegmatis portiunculam, destilla & fac de cæteris, ut prioribus. *Idem.*

Vestimenta ne tineæ tangant.

Vestimenta ne tineæ tangant, amurcam decoquito ad dimidium, ea ungito fundũ arcæ, & extrinsecus, & pedes, & angulos. Ubi ea adaruerit, vestimenta condito. Si ita feceris, tineæ non nocebunt. *M. Cato.*

Ad maculas nigras pellibus albis inducendas, ut Leopardi, vel Pantheræ referant pelles.

Accipe lithargyrii unciam unã, calcis vivæ uncias duas, aquæ mensuras tres. Misceantur, & ponantur ad ignem lentum donec calefiant tantùm, & non effervescant, deinde ab igne auferantur, & misceantur, & fiat tinctura, qua pelles penicillo, setis suillis confecto, maculæ inspergantur. Quo facto, siccentur ad Solem, deinde virga aliqua percutiantur, & erit factum. Quòd si maculæ non probè conspiciantur rursus eadem maculæ tingantur, ut priùs, & compos fies. Hic color perstat, ac pelles coloratas reddit. Quòd si & capilli, vel balba tingantur, venusti reddentur. *Alexius.*

Calcei incorruptibiles.

Albertus tradit ad compendium rei familiaris calceos

optimos, & pene dixerim incorruptibiles fieri ex corio asinino ea parte tergi, quâ onera bajulare solet asinus. Nã nullo temporis tractu atteruntur: neq; si per lapides quis perpetuò ambulet, aut per spinas: nimia tamen vetustate adeò durescunt, ut fieri non possit, quemadmodum scripsit *Cardanus.*

DE SECRETIS FONTIUM.

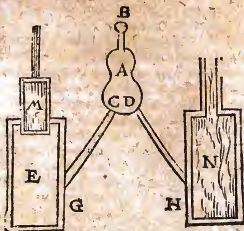
Cap. IV.

Putei in locis maritimis, ut aquas dulces reddant.

Muniendā sunt putei latera perpetuo opere: quemadmodum ubi pilam struimus ad pontes super fluviis fabricandos. Defixis namque sublicis materiam circumponimus, ultra quam humorem exantlamus. Ita fabris cementa, & lapides, mediis unciis circumfluentibus, in sicco ponere licet. Operis igitur ratio erit hæc. Latissima primum fossa fiet: puta ad demetientem lineam pedum centũ, palis prius defixis quàm longissimis. Quod limi intra valli ambitum fuerit, extractũ batillis, aut arutænis, aut aliis machinis trans palos jacetur. Ita mare submovebitur, & ab ejus assultibus corona munietur. Ubi id spatii exhausto humore aut siccum, ut propemodum tale fuerit, rursus intra munimentum alium palorum ordinem quam longissimorum instituemus: qui ordo à priorum ordine denum pedum stabit intervallo, quod ejecto limo interiore complebitur. Idem tertiò ac quartò fiet: quoad aquæ dulces hauriantur. *Scaliger.*

Machina Ctesibica.

Ratio consurgit machinæ Ctesibicæ: quæ sic constat, ut etiam *Janellus Turrianus* Cremonensis, vir magni ingenii in omnibus quæ ad machinas pertinent, opere ipso expressit. Catinus æreus, cujus summum os, per quod effundi aqua debet B. in imo ejus duo foramina C. & D. super quibus axes aut coria ita collocentur, ut in follibus: quæ ex inferiore parte eleventur versus A. sed si comprimantur occludant oscula illa: hæreantq; Carino ex osculis C. & D. fistulæ duæ, dextra ac sinistra producantur E. & F. & modiolis inferatur in G. & in H. Modioli inanes sunt, & in aqua mersi, in imo habentes foramina K & M, in medio supra quæ axes cum corio ut in catino, qui elevari possint ad superius cùm verè premuntur oscula, ad unguem con-

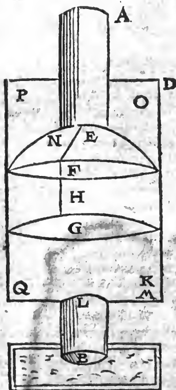

concludat. In modiolis autẽ emboli masculi M & N. torno politi & oleo subacti, ut modiolos ad amussim impleant: inde vectibus & regulis ita sint aptati ut ultrò citroque permeantes, cùm M ascendit exinaniturq; subjectum vas, alterna vice N. descendat, & impleat embolum, exprimatque quicquid in eo continetur. Hac ratione parata cũ ex N trahitur M. embolus Masculus, locus Q. modioli exinanitur: quare elevatur axis & corium supra K. aquáque B. ascendit, donec impleatur modiolus ex primi motus ratione: interim verò cùm N pressus sit incipiat ex imo trahi alterno motu, descendetque M. embolus, cumq; aqua quæ in spacio Q continebatur non possit effluere, M concludente superius modioli capacitatem ad unguem: descendere per K. quoniam axis foramen premit, & quò magis urgetur pondere & impetu ex superiore loco ab aqua, ita magis exquisitè hæret K foramini: sequitur ut aqua per G. exeat, quâ solum exitus patet, ascendensq; per fistulam E. ingreditur elephas operculum in catinum per C foramen, donec catinus impleatur: pòst cessante impulsu ex E. subsidet corium, & axis in C. vasq; A. plenum manet. Interim verò dum M ad K descendit, N ad summum modioli ascendit, modiolusque impletur aquâ eâdem ratione: unde cùm rursus premitur, exprimit aquam per H. in F. & per D. eadem ratione in modiolum, qui cũ jam plenus sit aqua, nec illa per C. egredi possit, cùm axis & corium eò magis hæreant foramini, quo magis ab aqua ex superiore parte premuntur, sequitur ex secundi motus naturalis ratione, quo etiam gravia sursum feruntur, ut aqua per A in B ascendens effundatur, atque ita alternante motu ac pleno

ſemper exiſtente catino, ut effluere ex imo K. & I. in altum aſcendes, quantum liber per B. deſinat. *Card. de ſubtil.*

Machina Brambilica.

Ejuſdem argumenti eſt tuba navium, quâ ſolent naves aquâ periclitantes, evacuare. Cujus exemplo cōſtructa eſt machinâ *Bartholomæi Bambillæ*, quam nos vidimus mediolani, nulla ex parte antiquis artificio inferior. B. D. tuba, inanis intus, lignea rotunda, vectibus & regulis fixa, latior parte ſuperiore tota D. M. inferiore arctior: qua parte excipitur C. vaſe aquæ immerſæ, & undique à lateribus perforato, ut aqua ingredi poſſit, lapilli autem & arena minimè, fundo vaſis C. ſolido exiſtente, ſic fiet ut tubā aquam ex vaſe puram, cum opus fuerit, non lapillos aut arenam, quibus machina impediretur, hauriet. In loco M. ubi arctior pars latiori cōmittitur, corium ſuperius ex parte M. annectitur, cui ſuperimminet lamina tenuis plumbea, ut cū elevetur ex parte Q. pondere ſuo denuò cadat, & integat canalem L. exquiſitè: embolus autem, maſculus A. E. minor tubæ latitudine, ſed tamen in ſupremo ubi eſt D. ad amuſſim tubæ foramen obſtruat. Inane autē ſit O. P. Ex imo emboli tres ferreæ ſolitæ prodeant, ad latera tubæ intus pertingentes, quas corio circumveſties, ne contactu tubam exulcerent. Hæ tripodis imaginem referunt. Inferius latiores ac magis

magis diſtantes, ubi F. quam ſuperius ubi E. Manifeſtū eſt igitur, totum ſpatium juxta N. eſſe inane, nec præter virgulas aliquid eſſe in eo: quo fit, ut per via ſit via ex O.& P. in N. atq; viciſſim ex N. in O. & P. totum enim ſpatium ſupra F. inane eſt, nec in eo aliquid continetur, præter embolum & virgulas H. In imo harum virgularum circulus F. capitibus earum annexus conſtituatur, nec totus inanis, ſed in medio tantùm, & ubi foramen relinquitur, corio ſupernè, ac ſuper corium plumbi lamina tenui, ut in M. dictum eſt, integatur, ſic ut cùm integitur ne aër poſſit tranſire & corium tamen cum plumbo elevari poſſit versùs N. & foramen ipſum detegere. Hoc itaque fiat ſic, corium media quaſi parte annexum fuerit circulo, capiat virgarum continente: reliqua parte disjunctum, ac ſolum ad amuſſim foramen aliud, cum hæret, occludens. Ex ipſis rurſus virgarum capitibus tres aliæ virgæ recta prodeant, lateribus introrſum tubæ hærentes. Has corium circumambit undequaque ad F. ſupremâ parte uſq; in G. hærens, ad amuſſim lateribus tubæ introrſum, ne vel aër ex K. in N. poſſit permeare. Ita fiet, ut H modiolum, ſed inverſum, videatur: eſt enim fundus F. & corio circum veſtibus undequaque tereti forma, & in G. apertus ac patens. Quo peracto ita aptetur A. embolus, ut citro ultroq; commeare modo deſcendendo uſq; ad M. parte G. modioli inverſi, modò ſurſum ubi nunc pingitur retrahi poſſit. His itaq; ſic diſpoſitis, jaceat G. ſuper M.Q. & incipiat elevari, tunc aër contentus in ſpatio H. rarior factus demum trahit Q. & elevat: cujus ſucceſſu aſcendit aër ex L. in K. ſpacium, hujus ſucceſſu aqua aſcendit ex B. in L. Cùm autem embolus deſcendit aëris impulſu & plumbi gravitate, ilicò Q. deſcendit: quare aqua quæ eſt in L. neceſſariò manet: nam recluſo operculo M. Q. ſi aqua deſcenderet, convelleretur modicus ille aër, qui eſſet in ſuprema parte L. ſupra aquam, cùm non poſſit alium haurire aërem ex K propter operculum M.Q. aër verò qui in K. cōtinebatur, dum deſcendit per G. elevans operculum F. effugit in ſpatium O. & per P. foramen exit foras: ita ſæpiùs repetito aſcenſu deſcenſuque G. & emboli impletur locus L. aqua, pòſt rurſus elevato G. & ob motus primi rationem ne aër in K. nimis convellatur, elevato Q. operculo aqua ingreditur ſpacium K. donec impleatur & ſimul cum eo ſpatium H. quod, ut dixi, commune eſt K. quia G. eſt modioli os pa-

rens, & nulla ex parte conclusum. Sit igitur jam plenum & rursus embolus descendet; aqua igitur quæ in H. est elevabit operculum F. & implebit spacia N & O. Cùm autem rursum trahitur embolus, ne aqua quæ O. ascenderat rursum descendat prohibet operculum F. quòd gravitate tum propria tum aquæ superincumbentis, cadens obturat foramen. Itaq; constat, hac machinâ aquam semper ascendere, & nunquam posse descendere: unde cùm pervenerit ad P. effunditur per P. os tubæ in locum quem volueris, tuncq; minimo labore quantum voles aquæ ex B. exhauries: nam plena jam tuba facilior fit motus emboli. A *Card. de subtil.*

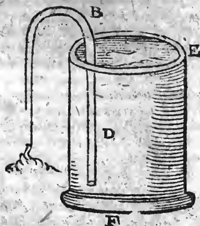
Tubæ ad aquas hauriendas.

Tubæ verò quibus siccantur naves, tum fontes & scaturigines aquarum, simpliciore constructione constant. Manente ratione B. & C. ne lapides machinam impediant, embolus quatuor habet corii frusta in imo, & totidem juxtà, duorum tamen cubitorum aut paulò plus spatio distincta, quæ supernè alligantur. Palmi longitudo est eorum: & ut trahuntur, aqua ingreditur vacui ratione: cùm descendunt, dilatantur propter aëris impulsum, sed & ob celeritatem aliquid rursus permeat aquæ superiùs. Itaque non solùm trahendo, sed & premendo aqua descendit. *Cardan. de subtil.*

Ut aqua se ipsam exhauriat.

Quomodo aqua tantùm ascendat, quantum descendere potest, dum à motu raritatis adjuvatur: id ipsum planius exemplo patebit. Vas sit aquâ plenum, cujus supremum E imum F. in quo canalis A B C. Sit autem C D. linea æqualiter à finitore distans, secundum quem libella ducitur: Impleatur autem canalis A B C. aquâ, & emittetur aqua per C. dico quòd exhauriet quicquid est aquæ supra C D lineam, nihil autem ejus quod est intra C D lineam, sed canalis plenus pendebit, & vas usque ad C D. aquâ plenum conspicietur. Hoc itaque sic esse, declarat exemplum. Forsan quis dicat, hæc ad aquæ cōtractionem debuisse transferri: sed non oportuit, quandoquidem seu aquâ, seu vino, oleo, lactéve vas plenum fuerit, nihil intersit. Itaque hujus potius ratio reddenda est experimenti. Aqua igitur quæ supra C D. est, cùm tanta ad unguem sit, quæ ascendit, quanta est illa, quæ ex C. effunditur, seu Canalis latior sit in C. quàm in A. seu arctior, quia semper

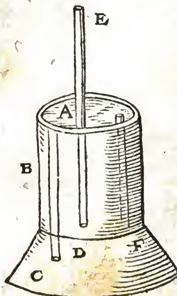
totus

totus canalis ad unguem plenus eſt, levior eſt aqua quæ effunditur per C. Quòd verò levior ſit aqua in parte ſupra B.D. quam in C. fit, quia aqua ſupra C.D. deſcendere appetit, ut ſit inferior illa quæ eſt in C. igitur comprimit aquam & in canalem impellit. Quæ autem eſt infra C.D. non appetit eſſe in C quia C. altius eſt loco ejus, ideo nõ vult aſcendere, ſed aqua quæ effluit ex C. non præbet conſiderandi cauſam, cũ tamen ſit humilior ipſa aqua quæ in vaſe continetur: quia attractio illa nõ fit niſi cõtinuitatis ratione; continuitas pendet ex ratione raritatis, quæ nulla eſſe poteſt aquâ egrediente os canalis C. Deniq; tota hæc contemplatio abſolvitur hoc argumẽto, quòd aqua quæ debet trahere aliam aquã ſecum, oportet ut vaſe cõtineatur, quoniam ſine illo convelli nequit, ſed ab aëre juvatur adveniente, & ut corpus continuum ad æquilibriũ perveniat. Cùm igitur humilius eſt oſculũ C. ad illud perveniet: Cum autẽ ſublimius, non deſcendet: quia quæ è directo eſt loci inferioris, ut in A. aſcendere cogetur ad C. quod eſt in directo D. Si autẽ aqua deſcendat primò, deinde aſcendat, ut in figura ſequente, ex A. in B. inde in E. poſtmodũ in C. & in D. tunc pervenire poterit, ſi D. minus diſtet à linea B.C. quã A. locus ex quo deſcẽdit. Sed oportet in ſingulis ſpaciis certam eſſe differentiã altitudinis A.& D. Quãtò enim lõgior via fuerit, eò major differẽtia A.& D. juxta altitudinis menſurã eſſe debet. Hinc errores quorundã, qui ad libramẽ cùm conati eſſent aquas deducere, maximas jacturas impenſarum ſuſceperunt. In ſingulis igitur millibus paſſuũ, altius palmo eſſe debet quàm D. ut in decem millibus paſſuum

decem palmis. Causa hujus est aquæ rotunditas evidens, quæ etiam in urceorum superficie apparet. Unde ad libramentum licèt A. sit altius, quàm D. non tamen erit altius quandoque loco medio inter A. D. indiget etiam impetu quodam. Sed hæc nunc præter intentum quasi sunt, volui tamen ob magnitudinem periculi, & erroris frequentiam hæc subjecisse. *Cardan. de subtil.*

Machina Heronis.

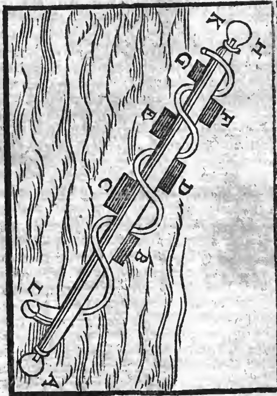
Nunc de motu qui ex gravi & levi componitur, dicendum erit. Pro cujus exemplo mirificè se offert Heronis machina, quam nos sæpe tractavimus. Ea sic habet: A. labrum aquâ plenũ, sub quo vas B. & ipsum aqua plenum, sit junctum A. ut ex altero in alterum aqua per meare non possit sub B. vas aliud quod vocetur C. inane. Fistula D. feratur ex B. in C. cujus summum os fermè ad labrum perveniat. Fistula alia F. quæ supra labrum non parum ascendat, & in serta labro in medio penetret usq; ad imum primi vasis,, non tamen ipsi imo jungatur alia fistula F. cujus supremum in imo labri osculo situm sit, inferius in ipso septo inter duo vasa finiatur, ita tamen ut aqua ex labro per superius os in vas C. deferatur. Tunc verò videmus aquam, quæ est in B. vase, per E. fistulam emitti, ac eò donec finiatur labri aqua, usque perseverare. Id quomodo fiat ex duobus motibus compositis demonstrandum. Aqua descendens per F. fistulam in vas B. superius. At verò cùm ibi locus aquâ plenus sit, cogitur aqua descendere per E. fistulam pressa ab aëre, atque sic effunditur. *Cardan. de subtil.*

Cochlea Archimedis.

Est Archimedis inventum Cochlea appellata, cujus meminit *Diodorus Siculus* in antique historia bis dicens,

Ægyptum

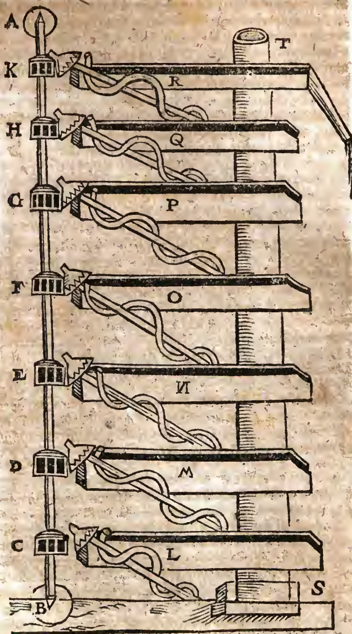
Ægyptum ſiccatam beneficio cochleæ ab Archimede inventæ. Quòd ſi ita eſt, cùm Archimedes ſecundi belli punici temporibus floruerit, neſcio quo pacto antiquo tempore benè potuerit Ægyptus habitari. Utcunque tamen res habeat, inſtrumentum id nobiliſſimum procul dubio eſt, atque tali artifice haud indignum. Meminit hujus *Vitruvius* in fine ſuis operis. Sed Geleaz de Rubeis civis noſter faberque ferrarius, cujus infra mentionem facturi ſumus, cùm jam olim inventam ipſe quaſi primus autor exiſtimaret ſe reperiſſe, præ lætitia inſanivit. Vidimus eum verſantem, truſatilem, machinam, ac paulò poſt mente excuſſum. Erat autem machinatalis. Lignum A. H. ſolidũ, rectum, rotundum, æqualeq; , ac tam longum ac inclinatũ, ad ſuperficiem aquæ, infixumq; alveo quantum opus eſt, ſupra ipſam aquã promineat, canali ut vides metallico ſimplici ad cochleæ imaginem fabricato circum tegatur. Sunt qui multiplici utantur, tres mihi neceſſarii eſſe videntur, quique adeò ſenſim aſcendat, ut omnia ſpacia compleantur. Duo ora habet canalis: inferius quidem latius; anguſtius, quod ſuperius eſt. Vocetur autem illud K. De-

monſtrãdum eſt igitur, quod ubi terminis A. & H. tignum claudatur, ita circumverti poſſit, quod motu aquæ circumvertetur. Secundò, quod ubi circumagatur aqua aſcendet effundeturque per K. Nam pinnæ, quæ additæ ſunt B C D E F G. ſeu inter ſpacia alterutrinq; ſeu in conjunctionibus tigni cum canali, occurrentes aquæ neceſſariò vertent illud inſtrumentum: quia augeri poſſunt longitudine ac latitudine: pondus verò A. H. parvum eſt, & longè minus etiam factũ ob inclinationem & axes in annulis poſitos, ita ut circumagi poſſit. Oſtendunt id etiam malæ in fluminibus, Pado atq; Ticino, ubi licet leniſſimè fluant aquæ, hoc tamen ingenio lapides molares circumactitant, ac molunt triticum. Sed quòd aqua ipſa aſcendat ex L. in K. patet: Cùm enim E elevatur, parsq; ſuccedit, fit humilior: igitur aqua deſcendet, quâ aſcendente, iterum pars ſuccedens deſcendit: eademque ratio ſemper oſtendit aquam verſus K. tendere: hocq; experimento pulcherrimè congruit, nos non ſemel periculum de hac fecimus, converſo igitur axe ſeu tigno in fœmineis cardinibus A. & H. in quibus intruditur, donec aquâ canalis impletus fuerit, effundetur per K. in planum ripæ. *Cardan. de ſubtilitate.*

Machina Auguſtana.

Eſt & alius machinæ modus ut intelligo Auguſtæ, qui tamen ſub hoc genere comprehenditur, columna verſatilis A. B. rota cum paxillis vertitur à flumine juxta rationem à nobis ſuperius declaratam, dum de motuum translatione ageremus. In ea curriculi pro numero cochlearum, exempli gratia, C D E F G H K. & cochleæ, pro numero vaſorum, & vaſa pro altitudine: vaſa autem L M N O P Q R. fixa in columna S T. Verſa A B. vertuntur in curriculis cochleæ omnes, quarum infima C. haurit aquam ex ſubjecto flumine, & transfundit eam in vas L. à quo haurit cochlea D. fundens aquam in vas M. atque ita uno motu columnæ A. B. C. in L. D. in M. B. in N. F. in O. G. in P. H. in Q. K. in R. aquam fundunt haurientes è ſubjectis vaſis. K autem transfert aquam per os V. in locum deſtinatum. Contingit rurſus dubitatio: quia cochleæ ore ſuperiore aſcendente, aquam mittere haud debent. Quamobrem primam triplicem fecimus.
Sed

A
K
R
T
H
Q
G
P
F
O
E
N
D
M
C
L
S
B

Sed videntur ſubſultim effundere dum aſcendunt: quia, ut demonſtratum eſt, partes deſcendunt, & aqua tota deſcendit, quam ob cauſam compreſſa exilit, ſed non quemadmodum ore cochleæ deſcendente, ſed pluribus circa eundem axem cochleis poſitis, fit continua nonſolum, ſed æqualis aquarum effuſio. *Card. de ſubtil.*

DE SECRETIS METEORORUM.

Liber XIII.

De appellationibus Ventorum.

A Quatuor mũdi partibus quatuor venti primarii ſpirant, Subſolanus, Favonius, Boreas, & Auſter. Subſolanus itaque ab Orientali plaga fertur, habetq́; à lateribus adſpirantes ipſi, Eurum & Cæciam. Favonius autem ex Occidentali plaga ſpirans, Japygem habet Aphricum, qui ipſum mediũ conſtituunt. Boreas autem ex Septentrionali parte ſpirans, habet Thraciam, & Aquilonem, qui ipſum medium conſtituunt. Auſter porrò à Meridie fertur, habetq; medium ipſum facientes Aphrico auſtrum, & Euroauſtrum. Quo fit, ut in totum duodecim venti exiſtant. Cæterùm Favonium præ aliis ventis agriculturæ cõmodum eſſe, etiam *Florentinus* ait, & nos quoque fatemur. *Dionyſius.*

Prænotiones ſereni aëris. Cap. I.

Luna tertiâ & quartâ die tenuis, & pura apparens, ſerenitatem ſignificat. Plena etiam exiſtens ſi pura apparuerit ſerenitatem portendit. Quin & ſemiplena pura apparens, ſerenitatem annunciat. At verò rubicundior exiſtens, ventum ſignificat. Si qua pars ejus denigrata videatur, pluviam indicat. Sol quoque purus exoriens, ſerenitatem ſignificat, & modicâ nebulâ ante exortum ipſius apparente, ſerenitas erit; ipſo occidente, ſi nebulæ circum ipſum diſtractæ extiterint, pluvia timenda non eſt. Occidens autem citra nebulas purus, etiam ſequentem diem ſerenam promittit. Si verò citra nebulam

Sol

Sol emerſerit, nebulæ autem poſtea prope ipſum ſteterint rubicundiores, neque nocte, neque ſequenti die pluet. Nebulæ rubicundiores divulſæ circa occaſus, pluviæ timorem eximunt. Noctua continenter canens per noctem, & cornix leniter die vociferans, & Corvi plures gregatim velùti gaudentes & clamantes, ſerenitatem ſignificant *Aratus*.

Prænotiones tempeſtuoſi aëris, & ex quibus ſignis pluvias exſpectare oportet.

CAP. II.

LUNA tertiâ ac quartâ die obtuſa habens cornua & tenebricoſa pluviam ſignificat. Circulus autem ejus rubens, aut igneus apparens, tempeſtatem indicat. Plena Luna ſi quid circum ipſam denigratum videatur pluviam oſtendit. Si verò circum totam Lunam areæ duæ ſive tres extiterint, maximam tempeſtatem futuram ſignificant, præſertim ubi illæ nigriores fuerint. Sol rubeus in exortu, & nigreſcens, pluvias deſignat. Sole exoriente ſi circa radios tenebricoſa nebula apparuerit, pluviam ſignificat. Occidens verò Sol ſi juxta ſiniſtram partem nebulam nigram habet propinquam pluviam ſtatim ſperare oportet. Tonitrua & fulgura ex quaparte fiunt, inde tempeſtatem portendunt. Si modo ex Auſtrali parte; modo ex Boreali ventus progreditur, ampliusque aviculæ paluſtres & marinæ ſi in aqua aſſiduò lavent, tempeſtatem annunciant. Iris dupla àpparens, pluviam præſagit. Scintillæ ex ollis, aut vaſis æreis micantes, pluviam deſignant. Cornix in littore caput madefaciens aut tota natans, & noctu vehementiùs vociferans, pluvias annunciat. Gallinæ domeſticæ frequenter pulvere ſe opplentes, & clamantes, & corvi & graculi gregatim apparentes, & crocitantes, & hirundines circa paludes aut piſcinas, aut fluvios cum clamore volantes, imbrem indicant. Muſcæ etiam amplius pungentes, & anſeres cum clangore cibum appetentes, & araneæ citra ventum deorſum latæ, & lucernarum flammæ nigreſcentes, & ovium greges laſcivientes, tempeſtatem futuram ſignificant. Boves ad meridiem ſpectantes aut ungulas circumlingentes, & poſt mugitum in bubile progredientes, pluvias deſignant. Similiter & lupus animatior propè domos accurrens, & canes terram effodientes, & ulula matutinum ululatum edens, & aviculæ

culæ ad partes pelagi fugientes, tempestatem portendunt. Grues citiùs venientes, ac festinantes, tempestatem statim futuram ostendunt. Mures stridentes tempestatem significant. Porrò ubi plura signa simul concurrunt, firmior spes erit. Maximè verò quartas tum augescentis, tum decrescentis Lunæ observare oportet. Hæ enim aëris motum mutant. *Idem.*

Tempestatis ex marinæ aquæ concoctu præsagia, tum quid portendant hyberna tonitrua.

CAP. III

OBSERVAVI sæpiùs scapha in ulteriora littora devectus, manu salo immersa, aquas marinas prorsus egelidas, ac tepore imbutas, quod ipsum tempestates ante triduum imminere portendit, ventosque impetuosos, ac fluctus validos. Cùm enim in alto remotoque mari, unde ad nos æstus devehitur, tempestas incubuit, aqua marina concussa, atque agitata fervescit, utque manus complosio calore perfunditur, mox ad nos turbines ac tempestates devolvuntur, fluctusque in summam altitudinem intumescunt. Sic ineunte Vere tempestates austrinæ herbas, & gramina eliciunt cõcussum, & agitatione aëris concalefacta. Similiter si quando hybernis mensibus tonitru ingruat, ac cœlum fulmine corruscat, crebrisq; ignibus æthera micat: subsecuturam tempestatem ventosq; Typhonicos exorituros, ac sævissimos in Oceano æstus indicat. Cùm enim præter temporis rationem contraque naturæ ordinem excitatur aëris illa intemperies, necesse est validam subesse caussam, quæ illos turbines commoveat: nunquam enim tale quiddam observavi, quin postridie horrendæ tempestates sint exortæ, magnaque aquarum eluvies descenderit. Fulmen enim, & tonitru æstati familiaria sunt, quemadmodum & ardentes febres: quæ si hyberno tempore invadant, ac concitentur, ex vehementi id fieri causa oportet; quam prohibere ac reprimere temporis contrarietas non potuit. Quo spectat illud Hippocratis: Minùs periculosè ægrotant ii, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nulli affinis cognatusq; existit. *Lemnius.*

Prænotiones longioris tempestatis hyemalis.

CAP. IV.

Ilices & quercus multum fructum ferentes diuturniorem

tem hyemem fore significant. Et capræ & oves initæ, rursusque iniri expetentes, longiorem hyemem portendunt. Si animalium greges terram effoderint, & capita ad Boream extenderint, magnam hyemem prænunciant. *Idem.*

Prænotiones an præcox, aut serotinus futurus sit annus.

CAP. V.

PRAESTAT prænosse utrum præcox, aut serotinus annus fiet. Etenim semine uberiore uti melius est serotino anno apparente, propterea quod quædam ex seminibus in medio tempore corrumpantur. Si igitur post vindemiam imber continget ante Plejadum occasum præcox annus erit. Si verò simul cum occasu Plejadum imber fiet, medius. Si verò post Plejadum occasum pluvia cœperit, serotinus fiet annus. Democritus autem & Apulejus ajunt talem futuram expectare oportere tempestatem, qualis erit dies ejus festi, quod Romani Bruniam appellant, hoc est, quarta & vigesima mensis Novembris, qui Græcis aliquibus Dios vocatur. Alii quidem ex observatione quadam asserunt, juxta similitudinem quartæ & vigesimæ prædicti mensis Novembris in qua Bruma fit, futurum esse deinde sequentem Decembrem mensem. Juxta similitudinem autem sextæ & vigesimæ ejusdem Novembris, Februarium. Verùm hoc aliquando quidem contingere solet, aliquãdo verò nequaquam. Quin & illud quidam ex observatione tradunt. Quòd à septima mensis Martii die, usq; ad decimamquartam ejusdem mensis, aër frigidior fieri soleat. In illis enim diebus 40. martyres in paganorum manus traditi supplicio affecti, fidei suæ testimonium præbuerunt. *Didymus.*

Significatio effectuum ex primo tonitru singulis annis, post Canis ortum.

CAP. VI.

PRIMUM tonitru censendum est singulis annis, quod post Canis ortum contingit. Quare observandum est, in qua domo circuli Zodiaci Luna existat tum, cùm primum tonitru auditur. Etenim si, Lunâ in Ariete existente, tonitru fiat, consternatos & dubiæ rationis quosdam in regione futuros significat, & futuros timores, hominumque fugam, postea verò quietũ statum. In Tauro verò Luna existente si tonuerit, frumenti & hordei corruptionem por-

portendit & locustarum insultum. In regia autem aula gaudium. His verò qui ad Orientem habitant angustiam & famem. In Geminis si tenuerit, turbas & morbum indicat, frumenti corruptelam, & arborum perditionem. In Cancro hordei corruptionem, & siccitatem & boum mortem, circa Martium verò & Aprilem pluviarum copiam. In Leone frumēti, & hordei perniciem in montana regione, & pruritus & impetigines. In Virgine regis interitum, & alienigenam regionis Regem, navigantibus periculum, circa fata rubiginem. In Libra bella, & plagarum multitudinem, & fructuum corruptionem. In Scorpione fames erit, volatilia autem multiplicabūtur. In Sagittario, commotionem significat in regione, in montana regione frumenti fertilitatem, in campestri corruptionem. In Capricorno, pluvias fore significat in dies quinquaginta, & Regis dolum, ac vituperium, & indecoram loquacitatem, & alieni Regis apparitionem ab Oriente, qui universo terrarum orbi dominabitur, fructuum abundantia erit, & virorum præcellentium mors: ovium verò generatio. In Aquario, bella grandia in regione maritima: fructuum aliorum fertilitatem, leguminum autem perniciem. In piscibus, frumenti corruptionem modicam, & mortem viri potentis. *Zoroaster.*

Pluviæ præsagium. Cap. VII.

Illud sanè mirū, his qui causam non expenderint: quòd si pluvia non imminet, saltant tineæ: si imminet, contorquentur solùm: non enim adeò afficiuntur cum humidus est aër, ob id nec adeò exiliunt: plerunque autem imminente pluviâ, aër humidus est. *Cardan.*

Ventos præsagientia. Cap. IIX.

Ventos prænunciant mare undis exæstuans, & in littoribus valdè resonans. Idem faciunt montium juga pura existentia. Spinæ item, & arida folia in contrarium à ventis volutata. Tonitrua & fulgura in æstate undecunq; ferantur, inde ventum expectare oportet. Quocunq; stellæ delabentes vergunt, illinc ventum expectandum significant. *Zoroaster.*

Quomodo grandinem abigere oporteat.

Cap. IX.

Aiunt quidam, quòd si quis speculū incumbenti nubi ostēdat, grandinē præteriturā. Et rursus si hyenæ, aut Crocodili, aut Phocæ pellem loco circumducas; eademque

demq; præ foribus domus suspendas, grando nō cadet. Si verò & claves multas diversarum ædium per circulum regionis funiculis alligaveris, grando præteribit. Etsi in domibus tauros statues ligneos, valdè juvabit. Et testudinem palustrem si in dextra manu posueris supinam modica terra circum eam aggesta, ut nequeat seipsam vertere ac abire, quod ipsum facere non poterit, si terra sub pedibus ipsius concavior fuerit facta, quum enim nō reperiat, quod instar sustentaculi apprehēdere queat, manet in loco: quo facto neque in arvum, neq; in ullum aliquem locum grando cadet. Sunt autem qui tradant, hora sexta diei, aut noctis circumgestationem testudinis, & depositionem fieri oportere. *Apulejus Roma* ait, uvam in tabellam depictam in vinea consecrandam esse occidente Lyrâ, & fructum manere illæsum. Incipit autem occidere Lyra ad decimam Calend. Decembris: Perfectè quidem occidit prima Nonarū Februarii, id est, ipso Nonarum die. Atq; hæc quidem à veteribus tradita sunt. Ego verò quædam ex relatis valdè indecora esse opinor & vitanda, omnesque moneo talibus, ut nequaquam animum advertant. Quin & equi fluviatilis pellis segmenta ad singulos terminos posita, grandinis minas cohibent, ac sistunt. *Philostratus.*

Adversùs fulmen. CAP. X.

HIPPOPOTAMI pellem intra regionem defodito, & eo loci fulmen non cadet. *Idem.*

Aliud.

Laurum adversùs fulmen remedium esse *Plinius* scribit. Unde antiqui fulmen timentes, lauri coronam suo capiti imponebant. Idem de ficu fertur. *Guil. Gratorol.*

Adversùs tempestates. CAP. XI.

IN Apennino Italiæ intra Bononiam & Pisas, exortâ tempestate, mulieres oras procurrunt, eam elevatis manibus consignantes caseo in die ascensionis Domini presso, decussatimque signato, crucis figura impresso fune, atq; ita se fore illæsas arbitrabantur. Eodem in Apennino ovum in ascensionis festo exclusum adservant, summoque illigant tecto, atq; hoc modo istas ædes à tempestatis injuria tutas fore existimant. Alii strata mensa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes ceraunium lapidem ein Donnerstein is tum sudat, quod ipsis videtur miraculum: cùm tamen non minus natura id fiat, quàm vitrearum fenestrarum sudatio, aut tum temporis, aut in hy-

pocausto calente. Cæterum tempestates agris non nocebunt, si corallii triti in quatuor agri angulis præcipuis spargantur. *Vvierus & Fallopius.*

Iris quomodo videri possit. Cap. XII.

Iris multis modis videri poterit, commodius tamen è crystallo paretur, vel ex Iride quoq; gemma, sexangulo crystalli simili, quam sic majores appellavêre, cum Solis subdita radiis, summa tecti laquearia subjectumque planum tremula verberet umbra, iridiq; colores similes ostendat. Sic enim nascitur hexagona: sin minus arte paretur trigona longitudine dodrantali, latitudine duorum digitorum, inde rota expoliatur, & concinnetur. Cùm ergo iridem videre quæsieris, crystallinum, vel vitreum prisma manibus sumes, & in longitudine oculis accommodabis, si per infernam superficiem intueberis, omnia diversè colorata puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item si ad supernam superficiem oculos flexeris, permutatur colorum situs, cùm permutentur perpendiculares, & hoc clarius Solis duce, nec contemnendum rei specimen erit, si hortos inspexeris undique tapetis sparsos, floribus & coronis ornatos, & ambulantes homines, uti angeli videntur vestium fimbria iisdem coloribus redimita: sic secundùm latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis; si suprà, vel sub oculos invertes, inversa, & erecta absq; coloribus vides, spectans verò quaternis inspicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum convexitatem, aliquam inde cera superficiem opacando, & sæpè per oculos revolvendo ea videt, quæ potiùs sunt fastidientes, quam voluptuosæ narrationis pertractare. Idem quoq; sic videre possumus. Sic si in pelvim aquæ plenam speculum immergatur, diligens intuitor in parietum marginibus, iridis colores generatos reperiet, & pulchriores. Aliter vitreum vas, vel pellucidum aliquod rotundum, foris aqua perfusum Soli oppones: radiis enim Solis ictum, rutilo aëris repercussum in subjecto plano cœlestis arcus speciem imitabitur, per varias Solis inflexiones. Sic Soli aquam objiciendo stillatim, è regione nigra in superficie dissultans, Iris spectabitur, ut sæpè remigantibus evenit, aquarum motum: idem quoque evenire conspicitur circa lucernas Austro flante, & maximè humidos oculos habentibus. *Joan. Bapt. Porta.*

Draconis volantis constructio. CAP. XIII.

EXTAT & artificium, quod aliquibus Draco volans, vel Cometæ sidus dicitur, cujus talis est constructio. E' subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, vel longitudo latitudini henioliæ sit proportionis diametri duo, & ex oppositis partibus vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus illigetur, & ejusdem quantitatis, cum duobus aliis jungatur è capitibus machinæ provenientibus: sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quod grave in ea sit: inde è turribus, montibus, vel altiorum loci fastigio, æqualibus, & uniformibus ventis credenda, non validis ne disrumpatur machina, nec levibus si undique silebit aura; nam eam non sublimat, ventorumq; segnities irritum faciet laborem: ipsa recto non incedat tramite, sed obliquo, quod efficit funus tractus è capite uno, ex altero longa cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus & papyris passim religatis, sic levi tractu immissa artificis manibus committēda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aëra petit, ubi paululum fuerit elevatum (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) ut vix manibus compesci, vel retineri queat, Laternam aliqui supra locant, ut Cometa videatur. Sclopum alii, charta & pyrio pulvere involutum, & cùm in aëre quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, anulos, vel lubrico aliquo, statimque velum petens, ignem ori admovet, maximoque tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit. Ælurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immissas auscultant voces. Hinc auspicati poterit ingeniosus principia, quonam pacto & homo volare possit ingentibus alis cubito, & pectore deligatis, eas autem à pueritia paulatim jactare assuescat, loco semper sublimiori. Quod si quisquam id mirum putaverit, adjiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum esse, atque fecisse traditur, plerique enim nobilium Græcorum, & *Favorinus Philosophus* memoriarum veterum exequentissimus, affirmatissimè scripserunt, simulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum & aura spiritus inclusa, atque occulta concitum. *Joan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS ORGANICIS.

Lib. XIV.

DE SECRETIS GRAMMATIS, quomodo videlicet occultè loquendum.

Cap. I.

Locutio quomodo occultetur.

VOces septem modis occultantur: primus absentiâ, hæc tutissima est, & si non deprehendatur, suspicione caret. Inde obmurmuratio, vel locutio submissa, quæ indecora est, & suspicione plena, & sæpenumero maximorum malorum causa fuit. Tertius linguâ alienâ, ut Græca-Latinis, Germanica Italis: sed & hic suspicionem parit, & est indecorus. Quartus est per nutus, ut colludentes: est autem hic maxime turpis & irrisorius. Quintus est per verba alia significantia, qui circulatoribus est familiaris. Itali ad Calman locutionem vocant. Ea indiget longâ observatione: si quis tamen dextrè eâ utatur, suspicione carere potest. Utilis est ad pueros instituendos, qui in domo serviunt. Sextus est, cum circumcisè loquimur, hic haud irrisorius est, & gravem virum decet, cum ancipitem sensum reddat.. Adeoque legitimus, ut etiam scriptis magnorum virorum sit familiaris. *Cardanus.*

Locutio per sibilum.

Locutio per sibilum duobus modis contingit, alter quidem ut in his fistulis, quibus canimus simul & loquimur. Vox lingua dearticulatur, latet non animadvertentibus parvum sub magno, & umbra sub sono. Constant fistulæ illæ cicutis simplicibus, ligneis, unico foramine lato, sub eo posito, per quod inflantur: id verò membranâ tenui contectum est undequaque, ita & vox & sermo resonat. Sed reliquus modus in elevatione vocum per paria spatia constat, quibus singulæ literæ significantur, & ex literis

tis dictiones, & oratio tota indiget consuetudine, sed non est assuetis ardua res. *Idem.*

Quomodo cum urbe obsessa, per faces procul colloqui liceat.

Est & aliud communicandorum consiliorum obsessis urbibus remedium, quod tutum est, & semper paratum: nec minùs licet intelligere, quæ velint, qui auxilio veniũt, aut venturi sunt, quàm urbis statum patefacere, parumque differt ab epistolâ. Igitur si civitas ipsa cupit exploratori quæ velit significare, aut exercitus duci in auxilium venienti, super quinque turres procul invicem positas, ita ut longè distinctæ videantur, singulæ faces ardentes collocentur, singulique qui eas tenent, verba quæ significaturi sunt scripta ante se habeant, & ut in litera succedit quæ ad facem pertineat suã, aut duæ tresve, eam easve facem elevando, aut deprimendo, aut in dextram, aut sinistram flectendo, significet. Pari ratione, ex altissima turri consilia ducis in auxilium venientis, exercitu hostium intermedio, quisque, literas conjungendo intelliget, prorsus hostibus nec advertentibus, ne dum insciis, quòd faces auxiliariorum humiles erunt. *Cardanus.*

Modi quibus res ex urbe obsessa significentur.

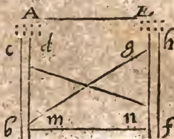
Nunc tempus est, ut doceamus, quomodo absque epistola res procul significari possint: id cum facibus fieri posse modò docuimus: existimantes nostrum esse inven-

tum, sed olim à Polybio in quodam fragmento descriptos, duos modos hujus generis, alios tamen à nostro invenimus, qui cum obscuri sint, & mutili, non ab re esse existimavi, ut à nobis explicarentur, simul locupletem facturus doctrinam de hoc, ut commodè ea uti possimus. Igitur ænea vasa utrinq; constituit longa, arcta sed profunda, in ternas, aut quaternas partes divisa, & in his, ut in lampadibus fieri solet, ligna cum subere posita super lignis tædæ impositæ, è directo in limbo vasis res inscriptæ principaliores, veluti frumento indigemus, seditio in urbe est, præsidium receptũ, peste laboratur, cras foras irrumpemus: atq; multa alia capita rerum. Ergo utrinq; impletis vasis aqua: & tædis accensis, ubi aliquandiu arserint, detracta fistula, fax descendit ad imum: subducta aqua, alter legit, quæ in limbo scripta sunt. Sed hic modus satis rudis est: nec docet, quæ velimus, verum ex infinito numero fortuitorum pauca admodum, nec perfecta. Alium deinde subjungit, nostro satis conformem, qui talis est: Ex constituto utrique habent 5. tabellas, in quarum singulis alph. elementa 5. aut 4. saltem eo ordine, quo vides descripta sunt.

	1	2	3	4	5
1.	a	f	m	r	y
2.	b	g	n	s	z
3.	c	h	o	t	
4.	d	i	p	u	
5.	e	l	q	x	

Qui verò volunt ostendere, quæ velint, decem habent tædas ardentes, quarum quinq; à dextris, aliæ à sinistris sunt collocatæ: igitur primũ faces elevantur ab eis qui aliquid significare voluerint, ac toties, donec alii facem elevent, ne initium incertum sit. Ubi respondemus signo, & si quæ sunt animadvertere docuerint, totidem faces elevantur à dextra quotus est numerus tabulæ, in qua litera est descripta, inde à sinistra totidem, quotus est numerus elementi in tabula. Gratia exempli, volo significare *Venimus*,

mus, à dextra quatuor faces, quia V. in quarta tabula est, & totidem à sinistra elevabimus, nam V. quarto in ordine tabulæ collocata est: inde X. nam à dextra ad quintam à sinistra pro E: est enim in prima tabula quinto loco descripta. Inde tres à dextra, duas à sinistra pro N. & pro I. duas à dextra: est enim I. in secunda tabula: & quia est in quarto loco, quatuor à sinistra: rursus pro E. unam à dextra, quinque à sinistra: & pro M. tres à dextra, unam à sinistra: & pro V. quatuor à dextra, totidem à sinistra: & pro S. quatuor à dextra, duos à sinistra. Nos verò alium modum ab his, atq; etiam eo, quem supra descripsimus, tra-demus: ut cum duobus facibus res tota absolvatur, ad omnem confusionem vitandam. Igitur constitutis duobus facibus prælongis, ut sufficiant ad totam sententiam per elementa declarandam, atque in tanta distantia inter se, ut pro intervallo eorum, quibus signum hoc proponitur, in distantia quatuor cubitorum esse judicetur. Datoque ac recepto signo à complicibus utrinque facibus elevatis, aut abditis ut initium rei statuatur, sinistra elevata, elementum unum significabit: debet autem elevari decem cubitis, depressa sicut lateat, aliud in sinistrum latus inclinata, aliud in dextrum, aliud ut quatuor amplectatur elementa totidem dextra significabit, erit autem pro arbitrio, & pro condicto elementorum ordine sit ita hostibus, ut amicis res pateat, poteris enim primo loco pro A. constituere N. vel aliud quodcunque volueris elementum, habes igitur jam octo elementa, quatuor habes si ambæ faces moveantur simul: utpote elevatæ I. absconditæ L. in sinistram inclinatæ M in dextram N. Rursus sinistra elevata & dextra depressa O. in sinistram inclinata P. in dextram Q. Sinistra quoque depressa, tres alias notas, in sinistram tres alias, ut sint viginti & unum elementa, & absolutum alphabetum usque ad Z. literam. Supersunt præter has, tres aliæ differentiæ, quæ à sinistra face in dextram partem

inclinata prodeunt, cum dextra simul mota fuerit sursum aut deorsum, aut in sinistram partem. His igitur constituemus. 0, 1, 2. Et sic repetatur 3. 6. 9. ut constituantur secunda vice ab 1. usq; ad 1. repetiti prima constitutio 9. 18. 27. Et ita habes ab uno usq; ad 38. Quod si quarto repetieris primum signum 27. secundum 54. tertium 81. significabit, per[v]enies que usque ad 119. Ita quinto habebis 81. 162. 343. & summam omnium 462. Neque parum est tam brevi duabus funibus, quarum altera eodem modo semper se habet, scilicet ut ad dextram inclinetur, reliqua trivariam variatur omnes numeros significari ab unitate usque ad 462. Atq; hic modus minime fallax est, aut confusus, brevisque & perfectus. Verùm exercitatione in talibus opus est, & ut jam antea de his, obsessi cum auxiliaribus convenerint. Noctem etiam esse claram atq; serenam, & absque Lunæ lumine. *Idem.*

DE SECRETIS SCRIBENDI.

Cap. II.

Literæ in tenebris conspicuæ quonam fiant pacto.

SI quis furtivo scripto rei conscio, novo astu excogitata quæpiam nuntiare quæsierit, quæ tantùm nocte intempestâ conspectari queant, in tedulatū liquore graphicè describendo pagina saturetur, maximâ adhibitâ sedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. *Joan. Bapt. Porta.*

Literæ occultæ, quas non quivis legere possit.

Occultandi ratio triplex est, transmutandi, quæ in usu, ut de Cæsare olim Suetonius, velut si pro a. d. pro b. n. scribatur. Est autem infinitorum generum. Secundus translatione fit, atque hic duplex. Primus cum tribus literis exempli gratia, omnia scribimus, facilius autem addita aspiratione, ne quid in his prorsus præter hanc sit varietatis. Cb 'abb 'aacb acaccab bb ababbba cabbca 'abb 'abcbacab bbb 'acabbcbbabbabb 'ab 'b cbaabbaacb 'acc ababbbab cab cbbbac bbb 'aa 'ac 'aaabaa bbb 'ca cbabb 'abacabbaa 'ca 'abbca 'cbabab. Alter translationis modus est, ut delitescant, in quibusdam suspicionis nota quædam, ut in Laconica scytala, in aliis nulla penitus relicta, qui modus est elegantiss. Nam membranas duas æquales accipiet delineatas ad scribendum, atque in ipsis lineis foramina sparsim è regione in utraque

que parva, sed tamen pro elementorum magnitudine seu altitudine facies. Quædam septem, quædam tria, quædam octo, vel decem elementa continebunt, ut omnia simul foramina C X X. elementa simul iunctis omnibus, quæ inscribi possunt, contineant. Harum alteram dabis illi, ad quem scribere desideras. Cùm verò opus est, scribe primùm sententiam tuam quàm brevissimè potes, sic ut numerum elementorum minorem contineat sententiam, quam is est quem cupiunt intervalla. Inde in membrana supposita foraminibus scribes eam sententiam, atq; item in alia atque alia: demum imple spacia primæ membranæ sententias complendo, donec sensus constet. Hanc secundam sententiam complebis in secunda membra, sic ut verba N. sententiæ cohærere videantur: in tertia quoq; ita aptabis, ut illæsis primis literis, sentētia tota verborum numerus magnitudoque constent, ac concinnitatem retineant. Quibus peractis superpone exemplar, quod præcidisti membranæ coæquali, atq; ita terminis foraminorum puncta tenuissima signabis eo usque, quò literæ pertingāt, quas scribere desideras: tum tertiam membranam accipe, epistolamque continuis verbis decenti spaciorum ordine ac magnitudine, tum etiam literarum, sic ut prima sententia ac verba illius inter punctorum terminos contineantur. Ergo fuci suspicio tunc nulla manet, alter cùm recipit superposito exemplari sententiam animi tui illicò intelligit. Nec huic rei tametsi laboris haud levis sit, aliquid ad significandam sententiam periculosis temporibus amicis suis par inveniri potest. Tertia occultandi ratio fit, cùm literæ alumine scribūtur: latent enim: immersę aqua leguntur, quia aqua membranam reddit obscuriorem, in qua candicat alumen. Quæ verò sale ammoniaco, apparent dum igni exponunt. Ita alii ceparum succo scribunt, quæ omnes ignibus expositæ legi possunt, secus delitescunt. Sed opus est haud mediocri diligentiā. *Ex Cardano de Subtilitate.*

Literas lumine interposito legere.

Hæc est scribendi inopinabilis latebra, nec ut cæteræ leviter igni detegitur: Si colore corporeo albo scriptitaveris, uti cerussa liquido immixta gummi, vel consimili sit chartæ concolor, neve aliquid sit discriminiculi, vel conjectari possit, tunc oculo. & lumini interjecta sideris vel candelæ, ubi descriptæ fuerint literæ, ocularibus radiis pene-

trari non finunt, sic obscuriusculæ conspiciuntur. *Porta.*

Literæ indelebiles, quomodo corporibus humanis inscribantur.

Si placeat quandocunque novas inscribere figuras, facillime efficies in æstuario divisa summa cute novaculo, vel phlebotomo, prius depicta atramento in cute figura: inde rimas minio, vel cæruleo, aut terra coloris quem depingere cupis implebis, & statim ob calorem contracto colore cutis cōcrescit in imaginem. Aliter ut experimento didici, & absq; balneo: Aquæ separationis auri cantharides toto die naturali immixtas fines: inde calamo tenui seu literas, seu formam aliam quam volueris delineabis in cute, sic ut aquæ vestigia relinquantur, confestim erumpent vesicæ albæ locis, quæ aqua occupavit. His perfractis & die una consolidatis, perpetua cicatrix alba succedet, atq; omnino indelebilis nisi vi formam depictam ad unguem referens. *Cardanus.*

Literæ ut nigro exemplo candicent.

Si velimus, ut literæ in nigro exemplo candicent, est & occultius mentis conceptum proferendi ratio. Luteum, ovique albumen valide exagitatum, instar scriptorii atramenti liquescat, hujusmodi literas, vel lineamenta protrahe, jam exiccatis, colore atro papyrus superlinatur, & inquinetur: ubi vero literæ jam obrutæ liquescant velis, lato ferro, vel cultro leviter eas erodendo, tenebricosum dilacerātes velum, uti nebulas discutientes supra modum candore panduntur insigni. *Porta.*

In ovo modus scribendi.

Alumen ex aceto subtiliter, multumq; terito, & cortici quicquid velis affigurabis, ferventi Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone tribus, vel quatuor diebus resiccatum coquito, cumque fuerit tostum, cortice enudabis, & duro albumini scriptas literas reperies. Inde occurrit alterum: Cera circumlinito ovo, stylo literas exarando, fatiscentes rimas humore reple, ac aceto macerari finito per diem, cùm ceram sustuleris, decorticato & pervium corticem, & ovo impressas leges literarum figuras, *Aphricanus.*

Literæ delitescentes ut conspiciantur, & conspicuæ delitescant.

Si optabis ut literæ delitescentes conspiciantur, & conspicuæ

spicuæ delitescant: potieris, si stillatitio calcanthi liquore, vel ardenti aqua effusa, donec solutum fatiscat: ac papyro literas duxeris: jam enim siccescentibus cælantur: porrò combustam paleam ex aceto triturabis, & quæ sumus scripturi, in priorum interstitio versuum latè describito. Omphaticis inde galla albo vino decoquatur, spongia madida, cùm cordi evenerit, leviter expergificando, & super eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus delitescit, pristinus verò invisibilis refricatus nobis fiet conspicuus. *Porta.*

Scripta quomodo occultentur.

Diluitur tantùm atramenti scriptorii in aqua ut vix scripta exempla vestigium nigredinis appareat: qua siccata, super eadem verba, iisdemque lituris alia, ex carbone salicis, & aqua pluvia spissata scribitur, quæ verum attramentum refert. Ubi siccata fuerit transmissaq; liceatq; legere, galla aquæ incoquitur, impositaque spongia ac expressa mediocriter detergitur epistola nuper conscripta, quod carbo nec lachryma nec galla adhæreat, reliqua prior emergit cum gallæ colore, & in tenacitate affigatur chartæ & obumbretur. *Cardanus.*

Literas confestim loco quovis emergentes.

Literas confestim loco quovis emergentes nigras & coloratas efficies, si aceto, vel urina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis, cum exiccata fuerint nec vestigia apparent, & vis elucescat: fuligine, vel colore, quem ubertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabũt valdè, si easdem albas quæsieris charta, ficulneo lacte delineato, & exiccatas carbonis polline insparso confricato, & detergito. *Porta.*

Literæ quæ igne, vel aqua visibiles redduntur.

At reddere literas igne vel aqua visibiles sic possumus, & literas in carminum intercapedinibus, & syllabarum coagmentis, & distantiis protrahere. Contineat epistola inane quippiam, ut inconditè putet positas, & interceptæ, aut nihil omnino aut ægerrimè sentient. Si citrii, medici mali, cepæ & omnium ferè acrium succo descripseris, si igni infervescit, eorum acrimonia deteguntur illicò. Majus aliquantulum subtilitatis habet, si alumine aqua dissoluto scripseris: cumque lectioni accedit, aquæ immergendo, latè evadent visibiles, & elegantes.

Si

Si verò candicent, velis, & lacteas: sic facies. Lithargyris primò teritur, in fictile aquam continens, cum aceto conjicitur, decoquitur, & decoctum per colum trajicito, serva inde limonis succo citrigeri generis literas exarato: jam enim siccescentibus abduntur, si servato liquore immerseris; lacteas & conspicuas videbis. Si mulierum ubera, vel manus ea madeant, prædicto insperso liquore lacte resudabunt, utitor si inops aliquandò eorum fueris. Sic quoq; literæ hirci adipe lapidique occultæ prorsus, si lapis idem aceto demergatur, prodeunt illicò, & quasi sculptæ foras eminentes extabunt. Si autem absoluta aqua perscribendo, literas increscere jubes, ut gnavius expeditiusq; itineribus accingamur: Gallas, & calchantum subtiliter pinsito, inde pulvere chartæ inspergito, panno perfricato, rectéq; expoliantur, & ut sit chartæ concolor, & pertinacius inhæreat, contuso juniperi gummi (quod scriptoribus *Vernigo* dicitur) addatur reliquis, cùm usu evenerit, aquâ, vel salivâ scribito, & nigrescunt. *Idem.*

Literæ quæ non leguntur, nisi de nocte.

Literas, quæ non leguntur nisi de nocte, cum felle testudinis scribe, aut lacte ficus si ponatur ad ignem, aut cum aqua vermis lucentis de sero. *Albertus.*

Modus cognoscendi literas in charta latentes.

Cùm sint tria genera eorum, cum quibus literæ occultæ scribuntur, atque imperfectæ: vel quia res alia desideratur, ut quæ cum sæpo quæ cinere aut carbonibus indigent: & quæ aqua, & lachryma Arabica, calcantho, aut perspicuo, ut quæ alumine (in aqua enim candor videtur) aut quæ densitate, ut quæ sale ammoniaco, nam ab igne coguntur: necesse est ut qui explorare velit, & inunctam oleo chartam contra Solem inspiciat, & ut mergat in aqua, & ut igni exponat, & ut calchanthi pulvere inspergat. *Cardanus.*

Literæ, ut constitutis diebus deciduæ sint, & evanescant.

Quantum humanum evolat ingenium, dum naturæ secreta pandis? Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquam, pondere jam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, ut nigrior fiat, & dolium cooperies, porphyrite multum teratur, scribe, & consenescentes deciderit. Hoc silentio prætereundum

dum non putavi, quo maximè præcipuum, & tanquam rei caput est, periculum frequenter facere: nam si diutiùs in charta commoratur, fortis aqua plusculum suggeratur, & si fueris sedulus, sub crocea non remanebunt vestigia, hac indicii normâ fui poteris. Sic aliud consimile genus habebis, si sic mentiri satius fuerit: Chrysocolla, ammoniacum sal, & alumen æquali certet inter se pondere, tusa omnia fictili condantur, & forte ex calce parato lixivium, & faucibus excepturi vasis lineo panno obtento, colato: sic igitur parum ebulliat, atramento immisce, & ubi incolumes aliquantulum durabunt, jam flaccescentes fiunt caducæ, ad usum recondito. *Porta.*

Modus delendi literas.

Cerussum in æstate cum lacte ficus misce, & in pastillos redige: siccato in umbra, & tere, ac rursus novo lacte ficus imbue forma pastillos, siccato, terito: atque id repete quater, inde serva. Cùm opus est, literas leviter madefacito, & pulvere illo inspergito, sic ut undique adhæreat, finito per horas duodecim saltem, confricato tenui linteo asperiusculo, in quo gossipium includatu. *Cardanus.*

Literæ quomodo deleantur.

Rec. Salis communis
Salis gemmæ
Aluminis rochæ ana unc. ij.
Salis ammoniaci unc. iiij.

Mista destillentur secundum artem. Hac aquâ literæ humectatæ, evanescent. *Fallopius.*

Literæ ut penitus abstergantur.

Sed lituras, maculas, vel literas penitus abstergere si quæsieris: Calcanthi & salnitri aqua calamo supra literas delineato. Vel è sale alkali & sulphure, parvis conglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, ut nec vestigium remaneat. *Porta.*

Literæ in lapidibus quomodo inscribantur.

Si in silicem nullo compendio aliquid inscribere velis: oblinito totũ cerâ, inde inscribito quod lubet, cerâ tamen exactè derasâ, ubi literæ sunt, ut nudus silex appareat: post merge lapidem in aceto acerrimo per septem horas, & exime: at si pluribus horis immersus maneat, citiùs crusta excidet. Contingit enim fermè, quod in humanis corporibus, cum escharotica vocata medicamenta applicantur: supplet in aceto vim potentioris medicamenti mora, & multi-

multitudo aceti, cùm mergatur. Siccat enim & penetrat. Unde lapidem comminui necesse est. Palàm autem est, & hoc ad alios lapides traduci posse, qui non sint multò duriores. *Cardanus.*

Ad literas obliterandas.

Literas sic facilè obliterabis ac delebis. Accipe carnem leporinam, sicca, tere in pulverem, & vivæ calci misce, ac literis superpone, vel illine, & infra triduum nullum comparebit illarũ vestigium. Ex vetustissimo quodam exemplari. *Mizaldus.*

Epistolæ quomodo concludantur, ut aperiri clanculum nequeant.

Epistolarũ usus, & ratio obsignandi tam utilis est, quàm etiam necessaria. Si igitur adsit sigillum, antequam cera imponatur, charta sub eo in capillamenta divaricanda est; si id feceris, inde cera tolli non potest ullâ arte, quin capillamentum pereat. Dignoscitur ergo aperta epistola ex adversa sigilli parte fraus. Rursus sigillum non adsit, alterá ex parte regula & stylo divaricãda est pars A D. postquam jam plicata fuerit epistolæ cohæret pars A D. (quæ rectangula, & oblonga esse debet) duabus scissuris, altera tangente A. altera propè valde deducenda est adversam partem epistolæ per B. inde rursus reducenda per C. & demum præcisa parte, & in mucronem formata reducenda iterum pars mucronata E. sub B C. ex B. in C. ita ut pars, quæ tegit B C. quadrata sit, non mucronata. Pòst ex adversa parte pars foliis ad unguem æqualis ac similis A D. abscindenda est: ita fiet ut similes sint alterutrinque partes, nec unde clausa sit dignoscere quisquam facilè queat. Inscribendæ etiam sunt literæ utrinque super obsignatum locum. *Cardanus.*

Epistola quomodo clam aperienda.

Literas obsignatas aperire solent seta caudæ equinæ, sed prius parum ceram excalefaciunt, res hæc manuum agilitate & judicio, quàm doctrinâ constat: restituere oportet è regione prioris loci, ne consuetudine sigilli, situs mutatus prodat dolum. Aliter inunge sigilli locum, inde super-

ſuperinfunde dilutum gypſum tenuiſſimum, ex aqua cum modico glutinis piſcium, aut lachrymæ Arabicæ: ſinito cogi,& ita ſigillum adulterinum habebis. *Idem.*

Literæ ne comburi poſſint.

Ne literæ poſſint comburi, Accipe acetum acerrimum, & ovorum albumina. In quibus dilue, & coagita hydrargyrum, eaq; miſcellaneâ papyrum ter inunge, ac toties reſicca. Poſtea ſcribe ibi quicquid viſum fuerit, & in ignem projice, videbis abſq; ulla combuſtione reſilire. *Ex antiquo libro.*

Literas ut à muribus tuearis.

Atramentum librarum diluto abſynthii temperatum, literas à muribus tuetur, herba verò ipſa à veſtibus inſerta, tineas arcet. *Dioſcorides.*

Albæ literæ ut legi poſſint.

Ammoniacum ſal tritum,& aquæ miſtum, literas albas, & à papyri colore nihil diſtantes reddit: ſed ſi igni admoveris nigreſcent. Ad hunc modum aluminis pulvere ſcripta nō apparent, niſi chartam, dum voles legere, in aquam demerſeris. *Mizaldus.*

Scytale Laconica.

Duo lina teretia polita æqualiaque omninò, charta ſic ad cochlea inſtar ſtricta, & æquali à ſummo uſque ad imum involvebant alterum, ut nihil omninò è ligno conſpici poſſet, inde alterutrinque capita, quæ non integebantur præcidebant in formam, quam à latere vides. Unum ex his lignis Imperator exercitus accipiebat, reliquum apud ſe retinebant. Ubi opus eſſet epiſtola, chartam ligno prædicta ratione involvebant capitibus utrinque affixis; & in medio etiam tenuiſſima cera certis locis: inde ſcribebant, quæ vellent: eaque à ligno avulſa, epiſtolæ loco tranſmittebant. *Cardanus.*

Literæ ut aqua viſibiles reddantur.

Cum aqua, in qua alumen diſſolutum ſit, ſcribito, cumque lectioni accedis; aquæ immergendo, latè evadent, viſibiles, & elegantes. *Alexius.*

Literæ albæ, ut citò nigrescant.

Aceto vel urinâ clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis: cùm exiccatæ fuerint, nec vestigia apparent, & vis elucescat, fuligine, vel colore, quem ubertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valdè. Si easdem albas quæsieris, charta ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline inspersо confricato, & detergito. *Joan. Bapt. Porta.*

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum in tres aut quatuor partes incisarum, vel leviter contritarum quantum volueris, quæ cùm in oleo pauco, aliquantulum fuerint frixæ, ponantur in ollam vitreatam, superinfundendo vini albi tantum, ut ad quatuor, vel plures digitos emineat: deinde adde gummi Arabici contriti lib. ß. vitrioli contriti unc. viij. misceantur, & ponātur ad Solem per dies aliquot, miscendo quotidie. Posteà cùm aliquantulum, & ad sufficientiam cocta fuerint, coletur, & erit perfectum. Cæterum fecibus relictis recens vinum addi potest, deinde coqui, colari, & hoc toties fieri potest, quoties vinum non ampliùs à fecibus tingitur. His quidem vinis simul mistis, addantur gallæ, gummi, vitriolum recentia, ut supra: deinde cùm rursus ad Solem positâ, demumque cocta fuerint, multò melius erit, quàm priùs. Quò enim sæpius iterentur hæc, eò etiam melius evadet atramentum. Quòd si atramentum spissius, quàm par esset evaderet, addatur parum lixivii, & fiet fluidum. Si verò nimium esset fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterum gallas parvas, crispas, ac duras esse oportet; quemadmodum vitriolum coloris cœrulei: gummi præterea lucidum & friabile. *Alexius.*

Atramenti pulvis, quem quisq; proficiscens secum ferre potest, modò aqua vel vino contemperetur. Hic etiam pulvis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos persicorum, vel armeniacorum, vel amygdalarum, & ponantur ad ignem donec candescant, auferantur, & serventur. Quo facto, sumito resinæ piceæ quantum satis est, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candelâ vel carbone accensa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo, ita ut spirare, non extingui, sed fumus optimè recipi possit: deinde cum resina omninò consumta, vasaque frigida fuerint, abstergatur fumus in operculo hærens, & servetur. Quòd si quis tan-

tantum laboris, pro conficiendo fumo insumere nollet, emat ab iis, qui impressorum atramentum conficiunt. De hoc itaque fumo sumito part.j. pulveris nucleorum accensorum part.ij. vitrioli, part.j. gallarum frixarum, ut superius dictum, part.j. gummi Arabici part.iv. Redigantur in pulverem, cribrentur,& misceantur, fiatq; pulvis in corio servandus. Quando autem uti voles, sumito hujus pulveris parum: cui adde aliquantulum aquæ, vel vini, vel aceti,& misce bene & utitor. Atque sic habes atramentum repentinum, quod quisq; secum, absq; effusionis periculo ferre possit. Quòd si hic pulvis addatur atramento non bono, perfectissimum redditur. *Idem.*

Atramentum paratu facile, neque magno precio: præterea non solùm ad scribendum, verùm etiam ad libros imprimendum aptum.

Rec. Ejus tincturæ, quâ coria tinguntur, quantum volueris, fellis sæpiarum, quantum satis est, misce & fiat atramentum. Verùm si melius efficere voles, adjungito prædictũ pulverem ex illis carbonibus, vitriolo, galla & gummi. Hoc etiam atramento libri imprimi poterunt: præsertim si aliquantulum vernicis,& olei lini addatur, ut liquidius & tenacius fiat. Cæterùm atramentum pro imprimendis libris, ex solo fumo resinæ conficitur, ut suprà dictum est, addendo vernicis liquidæ quantum satis est, & coquendo parum, fiat atramentum, vel liquidius, vel spissius, ut res ipsa poscere videbitur. Nam hyeme liquidius, æstate firmius esse debet. Quòd si liquidius efficere voles, adde plus olei lini: si vero durius, minus olei, & plus fumi, meliusque coque. Verùm durius atramentum elegantiores efficit literas. Quòd si rubrum atramentum conficere cupias, loco fumi sumito cinnabaris optimè contriti, quantum volueris: si verò viride, æris florem accipito: si cœruleum, ut paucis retro annis utebantur, sumito cœruleum Germanicum, vel enchaustum vitreum, quod Venetiis habetur. Reliqua fiant, ut in communi atramento dictum est. *Idem.*

Atramentum perpetuum.

Stuchum vocant artifices colorem perpetuum, quo maxime sepulchris literæ solent inscribi, jam prius literis in marmore incisis: constat fumo olei è semine lini pici na-

vali commixto. Ejus enim fumi nigredo non mutatur; nec pix ab aqua, aut vento corrumpitur. *Cardanus.*

Rubrica scriptoria.

Accipe ligni brasilii, minutim incisi unc. unam, cerussæ, aluminis, singulorũ drachmas duas: terantur, & misceantur: quibus tantum urinæ superinfundito, donec cooperiantur, relinquanturq; sic per tres dies, miscendo quotidie ter aut quater: deinde coletur per linteum, ponaturq; in catino aliquo vitreato, vel mortario, & siccentur in loco aliquo, ab aëre & Sole remoto, & servetur. Quando autem ad scribendum uti voles, aqua gummi temperatã conficito. *Alexius.*

Pulvis abstergens atramenti maculas, vel literas scriptas in papyro.

Accipe cerussæ optimè contritæ, lactis ficuum, singulorum quantum sufficit. Misceantur, & fiat massa, quæ cùm exsiccata, deinde rursus imbuta lacte, atq; sic sexies factum fuerit, fiat pulvis & servetur. Quando autem atramentum, vel literas à papyro auferre velis, sumito pannum lineum, aqua imbutum; deinde expressum, ponatur supra atramentum, vel literas tamdiu, donec humectata sint. Quod cùm factum fuerit, pulvis prædictus superaspergatur, & relinquatur sic per noctem unam: deinde manè cùm panno aliquo linteo sicco fricetur leviter, quo facto, papyrum candidissimam videbis, & ad scribẽdum aptissimam. Quod si omnino deletum atramentum non esset, iteretur, ut prius: & fieri nequit, quin auferatur. Quòd si attenuata charta nimium sit, ea frictione glutine, quo ligna ferruminantur, leviter liquefacta, cerussæ vel farinæ pusillo admisto, densabitur. *Idem.*

Ad literas aureas.

Ad scribẽdum aureis literis, Sume croci, & auripigmenti partes æquales, dilue cum felle caprino, & tamdiu sub fimo equino sepeli, donec fiat veluti spissamentum. Cum quo pinge, vel scribe. Idem fiet, si acceperis drachmas duas aloes, & croci tantundem, eaque in pollinem redacta, albumine ovi exceperis, & diu multumque agitaveris. *Ex quodam Grammatographo Mizaldus.*

Ad literas aureas aliter.

Accipe auripigmenti, crystalli, singulorũ unciam unam, redigantur in pulverem singula: deinde misceantur cum ovi albo, & fiat liquor ad scribendum. *Alexius.*

Ad literas argenteas.

Argenteas literas sic facies absq; argento. Sume stanni optimi unciam unam, argenti vivi uncias duas, misceantur, & liquescant. Deinde terantur cum aqua gummata, & ex ea materia ubi opus erit, formentur literæ. *Mizaldus.*

Color viridis ad scribendum.

Accipe floris æris, lithargyrii, argenti vivi, singulorum quantum sufficit: terantur, & misceantur simul cum urina infantis masculi, & habebis colorem pulcherrimum smaragdo similem, non solùm ad miniandum, sed etiam ad scribendum. *Alexius.*

Ad literas virides.

Virides literas sic facies, Accipe folia rutæ, succum exprime, florem æris, & parum croci adde, tere, & dum uti voles, aqua gummosâ excipe, ac scribe. *Mizald. & Alexius.*

Liquor viridis ad scribendum & pingendum.

Accipe floris æris, quãtum satis esse videtur, ponatur in aceto, donec liquefiat: deinde coletur per pannum subtilem. Quod cùm factũ fuerit, super lapide porphyrite teratur optimè cum aqua cõmuni, addẽdo parũ mellis. Deinde cùm benè siccatum fuerit, iterum super lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta. *Alex.*

Cærulei parandi ratio.

Cœruleum cũ melle, ut æris flos conterendũ, sed purgãdum nõ est. Temperatur autẽ ovi albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis fit ex viscerũ glutine lucido, & liquefacto & colato, ut ex gummi solet.

Cinnabari parandi ratio.

Cinnabari, cùm super lapide porphyrite optimè aquâ communi contritum: deinde exsiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod osseum vel vitreum, urinaq; superinfundatur, relinquaturque sic aliquandiu: nam fundum materia petet: postea auferatur sensim urina, ac rursus recens addatur. Quod cùm octies aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus sic se habentibus, sumito ovorum alba, optimè agitata, & in aquam puram dissolvatur: eam aquam super cinnabarim effundito, ut transversum digitũ emineat, rursusq; simul agitato; deinde cùm residuum fecerit, auferantur ovorum alba sensim, rursusque recentia addantur, sicque ut cum urina. Nec alia ratione fit, quàm ut fœtens ille odor, ex urina contractus evanescat. His omnibus factis, addantur albumina ovorum

recentia, misceantur optimè, fiat liquor & in vase aliquo obturato servandus erit: deinde cùm quis hoc uti volet, ligno aliquo miscendus servatur etiam diutissimè incorruptus. *Alexius.*

Liquor ad scribendum tanto candore præstans, ut papyrum vincat, in eoque legi possit.

Sumito ovorum cortices optimè lotas, easq; super porphyrite, & marmore cum aqua conterito, & in scintillam positas, finito, donec in fundo materia resideat. Quo facto, sensim auferatur aqua, materiaq; vel per se, vel ad Solem siccetur, serveturq; Quando autem uti voles, accipito gummi ammoniaci, exemptâ flavâ cortice, quantum satis est, ponatur in aceto distillato, per noctem unam, donec dissolvatur: deinde coletur, cui addatur aliquantulum prędicti pulveris, & fiat liquor omnium albissimus ad scribendum, & pingēdum. Hoc etiam liquore, primaria quædam fœmina in Italia ad faciem dealbandam utitur, propterea quòd absque ulla aliqua læsione cutis, & dentium, ita faciem albam reddit, ut non illita sed naturâ sic esse videatur. Verùm si ad faciem uti velis, liquorem multò rariorem, & tenuiorem esse oportet, ut melius penetrare & durare queat. Cæterùm si ad hunc effectum aliquantulum calci combusti addideris, optimum feceris. *Idem.*

Modus parandi Vernicem, ad membranas sive papyrum lævigandam, quâ utimur ad scribendum: quæ melior est, & pulchrior eâ, qua vulgò utuntur: nec ut illa vulgaris malè olet.

Vernix qua scriptores utuntur ad conficiendos libros, est gummi juniperi in pulverem redactum. Ex hoc etiam gummi cū lini oleo coctо liquida Vernix conficitur. Utuntur scriptores prædictâ Vernice contrita, ut melius atramentum suscipiat charta, nec perfluat. Verùm si meliorem, atque minore precio parare voles, sumito ovorum cortices mundatas, & leviter contritas, easq; in olla aliqua benè cooperta, in fornace vel figuli, vel vitrearii tam diu finito, donec optimè in calcem ac cinerem vertatur. deinde cribrentur, & fiat pulvis albissimus. Quum autem uti voles ponatur aliquantulum super papyrum, atque leporino pede hinc inde spergatur, atque quod reliquum est, abstergatur, & ad scribendum reddetur optima. Verùm si posteaquam scriptum est, & exsiccatum, pulverem auferri desi-

desideres, aliquantulum cum medulla panis fricetur, & absterget pulverem omnem. *Idem.*

Modus parandi tabulas albas, delebiles, in quibus scribitur stylo æneo: cujusmodi libelli, qui in Germania fiunt.

Accipe gypsi mundi ac cribrati, quãtum satis est, & cum colla cervina, aut alia dissolves: quod cùm exsiccatũ fuerit, radatur, politum fiat, & lucidum. Quibus sic se habentibus, rursus ut priùs dissolvatur, & radatur: deinde sumito cerussæ, in tenuissimum pulverem redactæ, & cribratæ, quãtum satis est: misceatur cum oleo lini cocto, & fiat unguentum, quo illinantur tabulæ: quæ cùm benè illitæ fuerint siccentur in umbra per dies quinque aut sex, deinde panno aliquo, in aquã intincto, deinde expresso, expoliantur tabulæ; & sic relinquuntur per dies quindecim, aut viginti, donec optimè siccentur, quibus ad scribendum, delendumque quod scriptum fuerit, utitor. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

Accipe Boli armeni, ad nucis quantitatem, sacchari candidi, ad ciceris magnitudinem. Redigentur in pulverem tenuissimum simul: deinde addantur alba ovorum, misceantur optimè, contundendo. Quo facto, sumito librum optimè ligatum, & sub prælo cum ovorum albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit, illinatur prædicta compositione, & siccetur fricetúrq; benè ut politum, læveq; fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aquâ communi priùs humectentur: deinde subitò auro superposito, bombyce premantur leviter, & exiccati, dente lævigentur, atq; ferro frigido, formæ imprimantur. *Idem.*

DE SECRETIS SCIENTIARUM.

LIBER XV.

Præcedenti libro earum artium secreta expedivimus, quibus veluti instrumentis ad varias scientias & artes discendas aut docendas utimur. Nũc ergo superest, ut instrumentis expeditis ipsas scientias, & artes aggrediamur, &

ea quæ nobis ex his inter secreta referri debere videbuntur, exponamus. Sunt autē scientiæ vel Physicæ, vel Metaphysicæ, vel Mathematicæ, vel Morales. De Physicæ scientiæ secretis antea passim à nobis actum est. De cæteris in hoc libro nonnulla persequemur. Itaque Metaphysicæ scientiæ tractationem de Deo, & Angelis seu Dæmonibus bonis aut malis sub se complectitur. Supra quidem primo & secundo libris de Deo, & Angelis aliquid egimus. Hic tamen aliā ratione Metaphysica tractaturi sumus. Supra namq; meram de Deo, & Angelis scientiam proposuimus, non quatenus ad aliquid opus, aut effectum ex ipsa scientia prodeuntem referenda fuerat, quod jam paucis exequemur, ut hîc formā, suprà verò materiam tradidisse videamur. Non hîc enim quid Deus sit quotq; personis cōsistat, quid Dæmones sint exponemus, sed quomodo nobis Deus cognitus applicandus sit Dæmonesq; boni conciliandi; mali verò procul à nobis repellendi. Quâ quidem ratione quævis bona consequimur, ut hæc meritò potissima secretorū pars censeri debeat.

Quâ ratione Deo conjungamur, eoq; nobis conciliato, fruamur. Cap. I.

Multa multi secreta magnis extulerunt laudibus, quæ vel ad scientias, vel ad opes & divitias, vel ad honores, sanitatem, aliaq; corporis & fortunæ bona comparanda profitentur: Cum tamen in hac vita nullum sit, sana conscientia bonum hominibus magis exoptandum, cumque nihil sit quod æternâ felicitate magis experi debeat, hoc certè secretum secretorum est, quòd omnes Philosophi Christiano lumine destituti, nec non ex Theologis plurimi nequaquam assequi potuerunt, quomodo sc. Deo nobis reconciliato conjungamur, eoque nobis juncto fruamur, ut in hac & altera futura vita genus omne bonorum consequamur. Veteres equidem Philosophi, primam rerum omnium causam animadverterunt, quæ quod malum est oderit, & puniat: bonum verò complectatur, & præmiis afficiat. Cùm itaque judicarent Deum omnis boni, adeoque perfectæ felicitatis esse scaturiginem, probè quidem statuerunt, ita nobis nostram esse quærendam felicitatem, ut & sublimi contem-

platione Deum verè agnoſcamus, perfectisque virtutibus ei conjungamur: In hoc tamen aberratum eſt, quòd nec ſubtili contemplatione Deum verè agnoverint, nec perfectas obtinuerint virtutes. Quis autem, & quid Deus verè ſit, aliàs oſtendimus, ubi rationibus philoſophicis fidei tamen noſtræ conſonis, veterum Philoſophorum errores palam fecimus, eosq; patefactâ veritate confutavimus. At verò quæ ſint perfectæ virtutes quibus vinculum noſtræ cum Deo conjunctionis deſcribitur, ſuo forſan tempore docebimus, ſi licuerit Ethices Chriſtianæ formulam in lucem perferre. Cæterùm ut ſecretum quod proponimus, intelligatur, ſciendum eſt Deum (ut qui perfectiſſimè bonus ſit) nihil acceptare quòd quantumlibet malū exiſtit. Novimus autem, & fateri, quiſquis novit, cogitur, non ſaltem imperfectum eſſe quod in nobis eſt bonum, ſeu voluntatis ſeu quis intellectûs virtutes examinet, ſed etiam vitiis, & erroribus conſpurcatū. Quamobrem ſi Deo conjungi velimus, præteritorū, & futurorū habenda eſt ratio: Præteritorum quidem ut expientur mala, quæ jam perpetrata ſunt: Futurorum verò ut mens noſtra, voluntasq; ab omnib. erroribus & vitiis expurgentur optimè. Hoc fieri neutiquam poteſt: Illud verò fiet hac ratione, ſi pœnas in æternum uſque reprobationi deſtinatas ſuſtineamus. Hæc eſt vera Philoſophandi ratio, quæ nos in deſperationem deducit, ut viribus & jure deſtituti divinam gratiam imploremus. Secreti quidem hæc prima pars eſt, quam percepiſſe volūt Ariſt. cùm moriturus exclamat *Ens Entium miſerere mei*, & ob hanc deprecationem eum aliqui ſalvum fore credunt: Ego verò ut nulli ſalutem detrahere poſſum, ita nullum quoque proptèrea ſalvandum eſſe judico, ſi Dei gratiam imploraverit: Deus enim juſtus eſt neceſſariò, at miſericors non item: Cum Deus dum ſeverè juſtitiam exequitur, Deus ſit etiam abſq; miſericordia. Quoniam ergo juſtus quidem abſq; miſericordia poteſt eſſe Deus: at verò miſericors abſq; juſtitia vice versâ non eſt: Ob id ut Divinam exoremus miſericordiā aliqua nobis opus eſt juſtitia, ſed ubi nam hæc juſtitia quæretur? An in nobis, vel in alio? Utique ſeu ſit in nobis, ſeu ſit in alio quærenda, duo ad eam juſtitiam omninò pertinent ac requiruntur, nimirum ut patiendo ſufficiens pœna luatur: Deinde ut agendo Deo perfectè obediatur. Neutrum in nobis eſt. Nam ſi peccatorum pœnas examines, æterna ſunt & nullo

eluibiles tempore: Sin autem dicas hāc aut illam pœnam satis esse, toto cœlo aberrabit,,cùm vinculum nostræ cum Deo conjunctionis, etiam levissimo peccato dissolvatur. At hoc dissoluto, æternæ felicitatis hæreditas abrumpitur. Præterea quòd ut Deo conjungamur, perfecta requiritur obedientia: quàm hæc à nobis aliena sit, satis intelliget qui perfectarum virtutum naturam agnoverit, in quibus nil vitiosum admittitur. Ubinam ergo justitiam exquiremus, cujus adminiculo ad exorandam Dei misericordiam aditum habeamus? Methodica morborum curatio est, ut mali causas intueamur, & eis applicentur remedia contraria. Philosophicis demonstrationibus aliàs docuimus, humanum genus à duobus primis parentib. incœpisse, non naturali quidem modo. Sic enim ab aliis, ut nos facti fuissent, quibus posteriores censerentur: Sed modo miraculoso, à prima nimirum causa, quæ cùm perfectè bona esset, primos ita parentes fecit. ut finem suum, adeoq; sibi destinatam felicitatem consequerentur. Unde igitur hoc malum cui obnoxii sumus in nos irrepsit? Miseria nobis, imperfectio, & mali cujuslibet, peccatiq; fomes connascitur, A' nostris ergo parentibus, malum hoc, hæreditariâ sorte nanciscimur. Cùm itaque miseri simus alterius vitio: par est ut (siquidem aliqua salutis ratio suppetat) alterius merito bonum amissum recuperemus, cùm ex nobis ipsis Divinæ Justitiæ satisfieri non possit. Sed quis ille erit qui tantum promereatur? Num Plato? Num Aristoteles? Num Diva Maria? Num Divus Petrus, aut alius ex Sanctis quispiam? Ut Deo satisfaciat, oportet pœnam luere sufficientem & perfectam offerri obedientiam. At si dicas Platonis meritum, nostram esse justitiam, Platonem oportuit ut Divino judicio faceret satis, pro suis ipsius peccatis æternas luere pœnas, & nihilominus esse Deo perfectè obtemperantem: Id si potuit (quod falsissimum est) pro se solùm modò satisfecit, nec nobis quicquam fuit promeritus Eadem est aliorum ratio, quicunque à peccatoribus progeniti, hujusce mali fomitem contraxerunt. Cæterùm quod malum hoc in omnium gentium familiis animadvertatur, rationi consentaneum est, hujusce mali scaturiginem ad primos referendam esse parentes. In nullo igitur homine nostra nobis quærenda est justitia: Talis enim sponsor, aut intercessor requiritur; qui Deum nunquam offenderit, atq; adeò in maledictione natus non sit,

ut

ut sunt omnes, quos hæc naturalis hominum procreatio suscitavit. Nam si quis vel levissime peccaverit, vel fuerit hæreditate natalitiâ reprobus, pro se ipso nequaquam satisfacere poterit, multò minùs aliis boni quidpiam promerebitur. Ecquid igitur, an in Angelis, aut Dæmonibus nostræ salutis aditum quæremus? Incerti sumus: Nam nec ejus rei ratio suppetit, nec authoritas Philosophorum satis est: Cùm ratione salutis via nequeat investigari, desperandum est, aut aliò mens convertenda, ut ex auditu & credendo consequamur, quod intelligendo non possumus. Judæis à primo statim primorum parentum lapsu futurus redemtor Messias ille exoptatissimus promissus est, qui totius mundi peccata sufferret. Hic homo natus est, & suâ passione perfectâq; obedientiâ, severo Dei judicio, nostro nomine, satisfecit. Verùm si homo fuit (inquies) eidem fuit, cui nos, obnoxius condemnationi, sicque nec perfectè Deo obtemperare potuit, sibiq; non alii cuiquam passus est. Mysterium hic animadverte: Noster hic Messias non est ex naturali hominum serie: sic enim peccatorem nasci oportuisset: Sed eum Deus extraordinario modo suscitavit. Nam non ex viri & mulieris copula natus est noster Redemtor, qui modus est hæreditariæ propagationis. Sed ex Maria virgine sacrosancto Divinæ majestatis lumine (quem sanctum spiritum vocamus) illustrata conceptus est, quo fit ut is homo, Deusq; sit, matris nimirum Mariæ virginis Filius, & Dei Patris altissimi. Passus hic est, mortuusq; sub Pontio Pilato, cùm tamen esset naturâ purissimus operibusq; sanctissimus. Quemadmodum itaq; primorum parentum lapsu, vinculum nostræ cum Deo conjunctionis disruptum est: sic hujus intercessoris sanctissimi merito, idem vinculum restitutum: Sed eâ ratione tamen ut naturalis hominum propagatio non ob id interrumpatur, sed ut cœpit ad extremum usq; hominem processura sit, quò mors in omnem hominem descendat, ut omnis homo fiat gratiæ capax, siquidem gratia peccatum præsupponit. An verò satis est, hunc mediatorem esse passum, ut omnis homo salvetur, cùm non uni magis quàm alteri passus sit? Neutiquam certè satis hoc est: Sed ut peccatum à nostris parentibus, in nos transfunditur, dum in utero materno concipimur: Sic necessarium est, ut hoc nostri mediatoris meritum nobis adaptemus, quæ *spiritualis est regeneratio* Theologis. Hæc applicatio in hunc mo-

dum fit, cùm nos scilicet nostram confitentes miseriam, certò credimus hunc Mediatorem JESUM CHRISTUM pro nobis esse mortuum, ut nobis hac ratione peccata nostra remitterentur, atq; adeò Dei Patris gratiam nacti felicitatem æternam consequeremur. Hoc itaque secretum est, quò Deo, nobis reconciliato, conjungimur, quo securam nacti quietem, sinceráq; freti conscientiâ, & spe nunquam deceptura gaudentes hujus vitæ terminum, nostriq; redemtoris adventum expectamus, qui nos in regni sui palatia deducturus est. *Nic. Taurellus.*

Quomodo ea, quæ desideramus scire, assequamur.

CAP. II.

UNICA & vera via ad omnia secreta est, ut recurras ad Deum, omnis boni authorem; & (sicut Christus docet) Primò *quæras regnum Dei & justitiam ejus, & cætera adjicientur vobis.*

2. Item, *Cavete ne corda vestra graventur crapulâ & ebrietate, & curis hujus vitæ.*

3. Item, *Commendes curas Domino, & ipse faciet.*

4. Item, *Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans te in viâ, quâ ambulas.*

5. *Et intellectum tibi dabo, & docebo te: in via quam gradieris, oculo meo te regam.*

6. Item, *vos qui mali estis, scitis dare bona filiis vestris: quantò magis pater vester, qui est in cœlis, dabit Spiritum sanctum petentibus.*

7. Item, *Si volueris facere voluntatem patris mei, qui in cælis est, verè discipuli mei estis, & veniemus ad vos, & mansionem apud vos faciemus.*

Septem hæc scripturæ loca, si de litera ad spiritum seu in actum deduxeris, errare non poteris, quin desideratam metam attingas; à scopo non aberrabis, & ipse Deus per Spiritum sanctum suum te docebit utilia & vera; dabit etiam tibi ministros angelos suos, tuos comites, doctores & adjutores, ad omne secretum mundi. Mandabit & omni creaturæ, ut tibi obediat, ut lætus & gaudens dicas cum Apostolis, tibi obediie spiritus. Tandem quod maximum est, certus eris, nomen tuum scriptum esse in cœlis.

ALIA via est, & communior, ut tibi revelentur, etiam te inscio, secreta à Deo vel Spiritibus, qui secretum in sua potestate habent, vel per somnia, vel per fortes imaginationes,

tiones, seu impressiones. Aut ex nativitatis constellatione per cœlestes intelligentias.

TERTIA via est improbus labor, quo sine aliquo divino numine nihil magni admiratione dignum aliquis assequitur, sicut dicitur:

Tu nihil invita dicas faciásve Minerva.

Quia omne bonum à Deo, solo bono à quo quæ volumus impetrari oportet, in spiritu & veritate ac simplici corde orando. Conclusio secreti secretorum est, ut se quisque excitet ad orandum pro eo, quod quis desiderat, & non patietur repulsam. Non despiciat aliquis orationem suam: nam à quo petitur Deus & largiri potest, & largiri vult, modò agnoscamus authorem, à quo simpliciter petamus desideria nostra. Clemens & bonus pater amat filios desideriorum, sicut & Danielem & citius exaudit, quàm nos evincere possimus duritiem cordis nostri ad orãdum, sed non vult, ut demus Sanctum canibus, non vult esse despectum, & contemtum clenidiorum thesauri sui. Ergo diligenter & sæpe legas, & relegas has sequentes regulas, ac vitam omnesque cogitationes tuas instituas ac dirigas ad eas præceptiones, & omnia tibi ex animi tui sententia cedent in Domino, cui confidis. 1. Qui vult secreta scire, secreta secreti sciat custodire, & revelanda revelet: sigillanda sigillet: & sacrum non det canibus, nec Margaritas projiciat ante porcos. Hanc legem observa & aperientur tibi oculi mentis ad intelligenda secreta, & audies tibi divinitùs revelari, quicquid animus tuus desideravit. Habebis etiam promta Angelorum Dei & spirituum in natura ministeria obsequentiora, quam ullus animus humanus desiderari possit. 2. In omnibus invoca nomen Domini, & sine invocatione Dei per unigenitum filium nihil suscipias ad cogitandum vel faciendum. Utere autem spiritibus tibi datis ac attributis tanquam ministris, sine temeritate & præsumtione cum debita reverentia erga spirituum Dominum, tanquam legatis Dei & quod reliquum est vitæ, pacificè perages ad Dei honorem, & tuam ac proximi utilitatem. 3. Vive tibi & Musis; multitudinis amicitias vita: temporis sis avarus: omnibus beneficus: utere donis tuis: vocationi invigila: verbum Dei nunquam recedat ab ore tuo. 4. Obtempera benè monentibus, fuge procrastinationem omnem: ad constãtiam & gravitatem in dictis & factis tuis te assuefac: tentationibus tentatoris

resi-

resiste per Verbum Dei: fuge mundana; cœlestia quære, non innitaris prudentiæ tuæ, sed in omnibus ad Deum respice, secundùm Scripturæ sententiam. Cùm nescimus quid faciamus, ad te, Deus, elevamus oculos nostros, & à te expectamus auxilium. Ubi enim humana nos destituunt præsidia, ibi Dei offulget auxilium secūdum Philonis dictum. 5. Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex omnibus viribus tuis, & proximum sicut teipsum, & Dominus te custodiet tāquam pupillam oculi sui, & ab omni malo liberabit, ac te replebit omni suo bono, nihilq; desiderabit anima tua, cujus non compos sis futurus modò tibi ad salutem corporis & animi contulerit. 6. Quicquid didiceris, frequenter repete, & menti tuæ infige; & multum discas non multa: quia animus humanus non potest omnibus par esse, nisi divinitùs quis regeneratus sit. Huic nihil est tam arduum, aut tam multiplex, cui par esse non possit. 7. Invoca me in die tribulationis, & exaudiā te, & honorificabis me, dicit Dominus. Omnis autem ignorantia est tribulatio animi: Invocato ergo in ignorantia tua Dominum, & exaudiet te: & memento, ut honorem tribuas Deo ac dicas cum Psalmista: *Non nobis, Domine, non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.* *Ex Magia veterum.*

Ut boni Dæmones nobis concilientur.

Cap. III.

INexpletus est hominū animus, utpote qui non sit iis contentus, quæ natura, Deusque concesserunt: Magicis enim artibus Dæmones in auxilium convocantur, ut & prædictione rerum abstrusarum, & edendis miraculis humanæ libidini satisfiat. Duplices autē fecerunt magi Dæmones, proprios nimirum, & communes. Proprii sunt qui nobis ab ortu primo assistunt, geniosq; nuncupant, quasi congenitos. Horū triplex quoq; genus constituitur: Alius enim sacer est, qui vitæ hujus actiones ad omne bonum dirigit: Alius est genituræ, qui propriè genius appellatur: Tertius autem professionis est, de quibus copiose *Cornelius Agrippa.* Hi sunt vitæ custodes, & actionum directores, qui non alliciuntur quidem, utpote qui jām nobis adsint: sed vitæ sanctimoniā, puritate cordis, & sedulitate conservantur, & ad auxilium excitantur. Genituræ Dæmones, & professionis & in fluctibus cœlestibus prodire volunt Astronomi, quò fit, ut ex erectis nativitatib. quid unicuique sit expectādum, prædicere nitantur. Dæmones autem

qui

qui sunt extra nos, magi variis rationibus alliciunt, ut voti participes fiant: Discrimine tamē duplici, cùm Dæmonum alii boni sint, alii verò mali, ut hinc aliam velint licitam esse magiam, aliam verò illicitam: Hāc quidem, cùm mali Dæmones circulis, aut alia ratione conjurantur, ut magis obtemperare cogantur. At illam, cùm mali Dæmones verbo divino, vel exorcismis propelluntur, vel cùm boni Dæmones inventis eorum nominibus arte calculatoriā, & astronomica ex dispositione corporum cœlestium, characteribus & signaculis, vel etiam sacris obtestationibus alliciuntur. Præclara nempe res hæc est, nisi superstitione plena sit, imposturis, & impietate. Quoniam verò Magi complures se bonos spiritus habere glorientur, res hæc diligenter observanda est, an boni vel mali sint, ne dū ad hosce magos confugimus, Cacodæmonis auxiliū imploremus, quæ prima via est ad perditionem. In eos enim Diabolus potestatem habet, qui licitis, & a Deo traditis mediis contemtis, ad eum confugiunt. Hi nebulones (Magos intelligo) miserrimas aniculas persequuntur, & plures tamen animas perdunt, quàm sagæ corpora. Sit ergo syncera vitæ puritas, & inculpata fides hominis spiritum familiarem habentis, & miracula exercentis primum certumque boni spiritus indicium, qualis fuit Mosi, Heliæ, Elisæi, Petri & aliorum Apostolorum, licèt singularis Dei virtus appellari debeat potiùs, quàm spiritus. Ex impia verò vita, vel hypocritica contrarium intelligatur: Hypocriticam dixi, Sæpè siquidem se Diabolus in angelum lucis transformat, ut homines hac ratione decipiantur. Alia quoq; via est spirituum dignoscendorū. Nam boni spiritus nequaquam mediis accommodāt, ut vel vitiis includātur, vel characteribus, aut circulationibus utendum sit. Tales enim ceremoniæ pacti signa sunt, quod icit dæmon cum circulatore: Boni verò spiritus non paciscuntur. Nullum ergo bonū spiritum in magis agnoscimus: Boni siquidem spiritus solo Dei jussu reguntur, nec characteribus, signaculis, nominibúsve moventur phantasticis, ut sese cuiquam adjungāt, & ad explendam ejus libidinem miracula exerceant superatis naturæ limitibus. *Nic. Taurellus.*

Ut vinciantur mali spiritus. CAP. IV.

CUM itaque ratio nulla sit, ut bonos spiritus arbitrio nostro submittamus, cum malis paciscendum est, & quia non possumus superos; Acheronta movebimus.

mus. Ars certè magica facili negotio addiſcitur. Nam ſi te Diabolus animadvertat ejus deſiderio teneri, ſubitò edocebit. Sunt autem varia magicæ artis inſtrumenta, quibus ſeſe Diabolus accõmodat, ut circulus, varii characteres, nomina, plantæ, radices, unguenta, vitra, annuli, miſſa quoque & alia hujuſmodi. Decipitur his leve hominum vulgus, ut hiſce rebus exiſtiment, divinas ineſſe vires, cùm tamen nihil minus poſſint. Diabolus enim (ut probè *Vvierus* aſſerit) nullis creaturis, nominibus, aut ſignis uſqueadeò delectatur, ut ceu canis oblato pane allici poſſit, nec ullâ re tantopere offenditur, ut fugiendũ ſit; Sed characteribus, & ſignis, literis, nominibus, imprecationi & aliis ſimilibus, ut etiam herbis & radicibus hæc vis per accidens ineſt, ut ſpiritus evocari vel cogi poſſint, hoc eſt, quia ſe volunt hac ratione ligari, ut multas animas ligent, captivasque ducant.

Apparatus ad artem Magicam diſcendam eſt ſeptuplex.

Cap. V.

PRimus eſt, ut diu noctuque cogitet, quomodo in veram Dei notitiam adſcendat, tum per Verbum revelatum inde uſque à Mundo condito; tum per ſcalam creationis, & creaturarum; tum per mirabiles effectiones, quas exhibent viſibiles & inviſibiles Dei creaturæ. Secundò requiritur, ut homo in ſeipſum deſcendat, ſeſequemet optimè noviſſe ſtudeat, quid mortale in ſe habeat, quid immortale, quidq; cujuſq; partis ſui proprium ſit, quid diverſum. Tertiò ut diſcat per immortalem ſui partem, æternum Deum colere, amare, & timere, atq; in ſpiritu & veritate adorare: cum mortali verò ſui parte ea facere, quæ ſciverit Deo grata eſſe, & proximo utilia. Hæc ſunt tria ſumma & prima Magiæ præcepta, quibus quiſq; ſe paraverit ad veram ſeu divinam ſapientiam concupiſcendam & aſſequendam, ut dignus habeatur, cui Angelicæ creaturæ inſerviant, non tantùm occultè, ſed etiam manifeſtè, & de facie ad faciem. Quartò cùm ab utero matris quilibet ad certum genus vitæ vocetur invigilandum, ut quilibet pernoſcat, an ad Magiam natus ſit, & ad quam ejus ſpeciem. Quod quivis percipiet, qui hæc noſtra legens, facilè perceperit, & experiundo ſe ſucceſſus habere ſenſerit. Nam non niſi parvulis & humilibus talia & tanta dantur dona. Quintò advertendum, num circa ſe manifeſtè aſſiſtentes ſentiat ſpiritus in maximis negotiis ſuſcipiendis.

dis. Quod si tales senserit, manifestum, quod ex Dei ordinatione fiat Magus, hoc est, talis persona quæ ministerio spirituum utatur ad præclaras res efficiendas. Hic ut plurimum peccatur, vel negligentiâ vel inscitiâ, vel contemtu, vel etiam nimiâ superstitione; peccatur etiam ingratitudine ergà Deum, quâ clarissimi plerique viri, sibi posteà exitium attraxerunt: peccatur & temeritate ac pervicaciâ; ac tandem etiam, quando dona Dei non eo in honore habentur, quo requiritur & parergis præfeiuntur. Sextò, fide & taciturnitate opus est futuro mago, maximè ut nihil proferat secretum, quæ à spiritu sibi interdicuntur, sicut Danieli mandatur. Sigillanda quædam hoc est, non proferenda in publicum. Sic neq; Paulo liberum erat, quæ viderat in revelatione, ut propagaret. Nemo crediderit quantum in hoc unico præceptum situm sit. Septimò requiritur justitia summa in futuro mago, hoc est, ut nihil impium, iniquum, injustum suscipiat, imò ne in animum quidem admittat, & sic defendetur divinitùs ab omni malo. Porrò cùm circa se senserit aliquid incorporeum agens, vel exteriori aliquo sensu, vel interiori, se deinde secundùm septem subsequentes leges gubernet ad magicum consequendum finem. Prima hæc esto lex, ut sciat à Deo ordinatum sibi talem spiritum, ac cogitet se habere inspectorem suarum actionum & cogitationum omnium. Ideò omnem vitam suam ad ordinem præscriptum in verbo Dei dirigat.

Secundò semper cum Davide oret: Spiritum sanctum tuum ne auferas à me, & Spiritu principali confirma me. *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Ne des quæso pater cœlestis potestatem Spiritui mendaci, quemadmodum dedisti super Achab, ut periret sed custodi me in veritate tua,* Amen. Tertiò assuefaciat se ad probandos Spiritus, sicut Scriptura monet: nam de spinis non leguntur uvæ. Omnia probemus, quod bonum & laudabile est apprehendamus, quòd repugnat voluntati divinæ fugiamus. Quartum est: ut simus remotissimi ab omni superstitione. Est autem superstitio hoc in loco, tribuere divinitatem rebus, in quibus nihil est divini: aut etiam electo à nobis cultu sine mandato Dei velle Deum colere: quales sunt omnes ceremoniæ magicæ sathanæ, qui impudenter se tãquam Deum coli vult. Quintò fugienda est idololatria, quæ suo proprio motu potentiam divinam alligat idolis,

aut

aut aliis rebus, ubi non sunt à Creatore vel naturæ ordine positæ, qualia multa Cacomagi effingunt. Sextò fugienda etiam insidiosa Diaboli Cacotylia, quâ imitatur creationis & creatoris potentiam, ut verbo res producat, quæ non sunt ut sint, quod est solummodo omnipotentis Dei & creaturæ incommunicabile. Septimò inhærendum donis Dei, & sancti Spiritus, ut ea diligenter cognoscamus & excolamus toto pectore, & omnibus viribus nostris. *Ex Magia veterum.*

DE MAGIA IN GENERE.
CAP. VI.

MULTAE quidem sunt rationes, quibus Magi Dæmones alliciunt, ut tamen eas paucis contraheremus, ea quæ *Cornelius Agrippa* de Magiæ speciebus in sua declamatione de vanitate scientiarum, & excellentia verbi Dei conscripsit, huc referenda esse duximus. Exigit etiam hic locus *(inquit)* ut de Magis dicamus: Nam & ipsa cum Astrologia sic conjuncta, & cognata est: ut qui Magiam absq; Astronomia profiteatur, is nihil agat, sed totâ aberret viâ. *Suidas* Magiam à Magusæis & nomen & originem traxisse putat. Communis opinio est, nomen esse Persicum, cui adstipulantur *Porphyrius, & Apulejus*, & significare eorum linguâ idem, quod Sacerdotem, Sapientem, sive Philosophū. Magis itaq; omnem Philosophiam, Physicam & Mathematicam complexa etiam vires religionum illis adjungit. Hinc & Goetiam, & Theurgiam in se quoque continet. Qua de causa Magiam plerique bivariam dividunt, in *Naturalem* videlicet, & *Ceremonialem. Agrippa.*

DE MAGIA NATURALI.
CAP. VII.

NATURALEM Magiam non aliud putant quàm naturalium scientiarum summam potestatē, quam idcircò summum Philosophiæ naturalis apicem, ejusque absolutissimam consummationem vocant, & quæ sit activa portio scientiæ naturalis, quæ naturalium virtutum adminiculo, ex mutua earum & opportuna applicatione opera edit supra omnē admirationis captum: Quâ magiâ Ætiopes maximè, & Indi utebantur, ubi herbarum, & lapidum, cæterorumq; ad id spectantium facultas suppetebat. Ejus meminisse volunt Hieronymum ad Paulinum, ubi ait, Apollonium Tyanæum fuisse Magum, seu Philosophū ut

Pytha-

Pythagorici. Ejus etiam generis fuisse Magos, qui Christum natum muneribus invisentes adoraverunt, quos Evangeliorum interpretes exponunt Chaldæorum Philosophos: Quales fuerunt *Hiarchas* apud Bragmanas. *Tespion* apud Gymnosophistas, *Budda* apud Babylonios, *Numa Pompilius* apud Romanos, *Zamolxides* apud Thraces, *Abbaris* apud Hyperboreos, *Hermes* apud Ægyptios, *Zoroastes* Oromasi filius apud Persas. Nam Indi, Æthiopes, & Chaldæi, & Persæ hac maximè præcelluêre magiâ. Quâ idcirco (ut narrat Plato in Alcibiade) imbuuntur Persarum regum filii, ut ad mundanæ Reipubl. imaginem, suam & ipsi rempublicam administrare, distribuereque condiscant: Et *Cic. in Divinationum libris ait*, neminem apud Persas regno potiri, qui prius magiam non didicerit. Magia itaq; naturalis ea est, quæ rerum omnium naturalium, atq; cœlestium vires contemplata, earumque sympathiam curiosâ indagine scrutata, reconditas ac latentes in natura potestates ita in apertum producit: Inferiora superiorum dotibus, tanquam quasdam illecebras sic copulans, per eorum mutuam applicationem ad invicem, ut exinde stupenda exurgant miracula, non tam arte quàm naturâ, cui se ars ita ministram exhibet hæc operanti. Nam Magi naturæ accuratissimi exploratores, conducentes ea, quæ naturâ præparata sunt, applicando activa passivis, sæpissimè ante tempus à natura ordinatum effectus producunt, quæ vulgus putat miracula, cùm tamen naturalia opera sint, interveniente sola temporis præventione: ut si quis in mense Martio rosas producat, & maturas uvas, aut satas fabas, vel petroselinum intra paucas horas excrescere faciat in perfectam plantam, & iis majora, ut nubes, pluvias, tonitrua, & diversorum generum animalia, & rerum transmutationes quàm plurimas, cujusmodi multas fecisse se jactat *Rogerius Bachon*, pura, & naturali magia. Scripserunt de illius operibus Zoroastes. Hermes, Evanthes rex Arabum, Zacharias, Babylonius, Joseph Hebræus, Bocus, Aron, Zenotenus, Kirannides, Almadal, Thetel, Alcindus, Abel, Ptolomæus, Geber, Zahel, Naxabarub, Tebith, Berith, Salomon, Astaphon, Hipparchus, Alcmæon, Appollonius, Triphon & pleriq; alii, quorum aliqua opera adhuc integra, & pleraque fragmenta adhuc extant, ad manus meas aliquando pervenerunt. Ex recentioribus verò scripserunt in naturali magia pauci,

& illi quidem pauca, ut Albertus, Arnoldus de Villanova, Raimundus Lullius, Bachon, & Apponus, & auhor libri ad Alphonsum, sub Peccatricis nomine editus, qui tamen unà cum naturali magia, plurimum superstitionis admiscet: quod quidem fecerunt & alii. *Idem.*

DE MAGIA MATHEMATICA.

CAP. IIX.

SUNT præterea alii naturâ sagacissimi æmulatores, inquisitoresque audacissimi, qui absq; naturalibus virtutibus, ex solis mathematicis disciplinis, adscitis cœlorum influxibus sese naturę operum similia producere posse pollicentur, ut corpora euntia vel loquentia, quæ tamen non habeant virtutes animales: Qualis fuit columba Architæ lignea, quæ volabat; & statuæ Mercurii, quæ loquebantur; caput æneum ab Alberto Magno fabricatũ, quod locutum perhibent. Excelluit in iis Boëtius, vir maximi ingenii, & multiplicis eruditionis, ad quem de istiusmodi scribens Cassiodorus: Tibi *(inquit)* ardua cognoscere, & miracula monstrare propositum est: tuæ artis ingenio metalla mugiũt, Diomedes in ære gravius buccinatur, æneus anguis insibilat, aves simulatæ sunt, & quæ vocem propriam nesciunt habere, dulcedinem cantilenæ probantur emittere: Parva de illo inferimus, cui cœlum imitari fas est. De istis puto artificiis dictum est, quod apud Platonem legimus in undecimo de Legibus: Ars data est mortalibus, quo res posteriores quasdam progenerarent, non quidem veritatis, & divinitatis participes, sed simulachra quædã sibiipsis cognata deducerent, atq; eousq; progressi sunt Magi, homines audacissimi omnia perpetrare, favente maximè antiquo illo, & valido serpente scientiarum pollicitatore, ut similes illi tanquam simiæ Deum, & naturam æmulari conarentur. *Idem.*

DE MAGIA VENEFICA.

CAP. IX.

EST præterea naturalis Magiæ species, quam veneficam sive pharmaciam vocant, quæ poculis, phyltris, variisq; veneficiorum medicamentis perficitur: cujusmodi Democritus confecisse legitur, quo boni, felicesque filii gignantur: Et aliud quo avium voces ritè intelligamus, sicut de Apollonio narrant *Philostratus*, atque

Porphy-

Porphyrius. Vergilius etiam de quibusdam herbis ponticis locutus dixit:

> *His ego sæpè lupum fieri, & se condere sylvis*
> *Mœrim, sæpe animas imis exire sepulchris,*
> *Atque satas alio vidi traducere messes.*

Et *Plinius* narrat, quendam Demarchum parasitum in sacrificio, quod Arcades Jovi Lycæo humana hostia faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupum se convertisse: propter quam hominum in lupos immutationem, putat Augustinus Pani Lycæo, & Jovi Lycæo nomen fuisse impositum. Narrat idem Augustinus, dum esset in Italia, quasdam fœminas magas, Circes instar, dato viatoribus veneficio in caseo, eos in jumenta vertisse: cumq; portassent, quæ placuissent onera, rursus in homines restituisse, idq; patri cuidam Præstantio tunc accidisse. Sed & ne quis hæc putet omninò deliramenta esse, & impossibilia, is recordetur quomodo S. literæ narrant, Nabuchodonósorem regem, mutatū in bovem, & septem annis fœno vixisse, tandem Dei misericordiâ in hominem rediisse: cujus corpus post mortem illius filius Evilmerodat in escam dedit vulturibus, ne quando resurgeret à mortuis, qui jam de bestia redierat in hominē: Ejusmodi plura de Magis Pharaonis narrat Exodus. Verùm de iis sive magis sive veneficis loquitur sapiens, dum dicit: Exhorruisti illos Deus, quia terribilia opera tibi faciebant per medicamina. Illud præterea vos scire volo, non solum naturalia scrutari hos magos, verùm etiam ea, quæ naturam comitantur, ac quodammodo exuunt, ut motus, numeros, figuras, sonos, voces, concentus, lumina, & animi affectus, atque verba. Sic Psylli, & Marsi convocabant serpentes, alii aliis deprimentes fugabant: Sic Orpheus Argonautarum tempestatem hymno compescuit: Et Homerus narrat, Ulyssi sanguinem verbis restrictum: Et in lege duodecim tabularum iis, qui messes excâtassent, pœna constituta est, ut non dubium sit, magos etiam solis verbis, & affectibus, aliisque similibus, non in se ipsos modò, sed etiam in res extraneas sæpe mirum aliquem producere effectum, quæ omnia non secus vim insitam in res alias profundere, illasque ad se trahere, vel abs se propellere, seu alio quovis modo afficere putant, quàm Magnes ferrum, & succinum paleas attrahunt, sive Adamas,

& allium Magnetem ligant, ficque per hanc rerum gradariam, ac concatenatam fibi fympathiam, non folùm dona naturalia, & cœleftia, fed etiam intellectualia & divina Jamblichus, Proclus atque Synefius, ex Magorum fententia, defuper fufcipi poffe confirmant: quod Proclus in lib. de Sacrificio, & Magis fatetur, fcilicet per hujufcemodi rerum confenfum Magos etiam numina evocare folitos. Ad tantam enim eorum quidam devoluti funt infaniam, ut ex diverfis ftellarum conftellationibus, per temporum intervalla, & quâdam proportionum ratione ritè obfervatis, conftructam imaginem cœlitum nutu vitæ intellectusque fpiritum accepturam putent, quo confulentibus illam, refpondeat, & occultæ veritatis arcana revelet. Hinc patet, hanc naturalem Magiam nonnunquam in Goetiam, & Theurgiam fuiffe reclinatam, & fæpiffimè malorū Dæmonum vaframentis, erroribusq; homines obretiri. *Idem.*

DE GOETIA NECROMANTICA.

CAP. X.

CEREMONIALIS autem Mâgiæ fpecies funt *Goetia* atque *Theurgia*. Goetica, immundorum fpirituum commerciis inaufpicata, nefariæ curiofitatis ritibus, illicitis carminibus, deprecamentis concinnata, omnium legum placitis eft exterminata, & execrata. Hujus generis funt, quos Necromanticos, & maleficos hodie nuncupamus.

Gens invifa Deis, maculandi callida cœli,
Quos genuit naturâ mali, qui fidera mundi,
Juraque fixarum poffunt pervertere rerum.
Nam nunc ftare polos, & flumina mittere norunt,
Æthera fub terras adigunt, montesque revellunt.

Hi funt ergo, qui defunctorum inclamant animas, & illi, quos veteres dicebant *Epodor,* qui excantant pueros, & in eloquium oraculi eliciunt, & qui Dæmones paredros circumferunt, quale quiddam de Socrate legimus, & qui ut dicitur, fpiritus pafcunt in vitro, per quos fe prophetare mentiuntur. Et hi omnes bivariā procedunt. Nam alii Dæmones malos quadam virtute maximè divinorum nominum adjuratos, advocare, & cogere ftudent: quippe cum omnis creatura timet, & reveretur nomen illius, qui fecit eam, non mirum fi Goetici, quique etiam infide-

les, pagani, Judæi, Sarraceni, & cujuscunq; prophani collegii, sive sectæ homines, divini nominis invocatione Dæmones adstringât: Alii autem nefandissimi, detestando, & omnibus ignibus plectendo scelere, se Dæmonibus submittentes illis sacrificant, & adorant, idololatriæ & vilissimæ dejectionis rei effecti sunt: quibus criminibus, etsi priores non sunt obnoxii, tamen manifestis periculis se exponunt: Nam etiam coacti Dæmones invigilât, quò errantes nos decipiant. Ex horum verò Goeticorum anagyri, profluxerunt omnes isti tenebrarum libri, quos improbatæ lectionis Ulpianus Jurisconsultus appellat, protinusque corrumpendos esse statuit. Cujusmodi primus excogitasse dicitur Zabulus quidam illicitis artibus deditus: deinde Barnabas quidam Cyprius: Et hodie adhuc circumferuntur confictis titulis libri, sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Salomonis: item Pauli, Honorii, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hieronymi, & Eboracensis cujusdam: quorum nugas stultè secuti sunt Alphonsus rex Castiliæ, Robertus Anglicus, Bachon, & Apponus, & plerique alii deplorati ingenii homines. Præterea non homines modo & sanctos, & patriarchas, & angelos Dei tam execrabilium dogmatum fecerunt authores; sed & libros à Raziele, Raphaele, Adami, & Tobiæ angelis conscriptos ostentant: qui libri tamen acutius inspicienti suorum præceptorum canonem, ritum, consuetudinem, verborum, & characterum genus, extructionis ordinem, insulsam phrasim, apertè sese produnt, non nisi meras nugas, ac imposturas continere ac posterioribus temporibus ab omnibus antiquæ Magiæ ignaris, perditissimis perditionum artificibus esse conflatos, ex prophanis quibusdam observationibus nostræ religionis cæremoniis admixtis, insitisq; multis ignotis nominibus, & signaculis ut perterreant rudes, & simplices, & stupori sint insensatis, & his qui nesciunt bonas literas. Neq; tamen propterea patet has artes esse fabulas: Nam nisi reverà essent, atque per illas multa mira ac noxia fierent, non tam arcta de illis statuissent divinæ & humanæ leges, eas exterminandas esse de terra. Cur autem Goetici istis solis malis utantur Dæmonibus, ea ratio est, quia boni angeli difficile comparent, quia Dei jussum expectât, nec nisi mundis corde, & vita sanctis hominibus congrediuntur: mali autem faciles se exhibent ad invocandum, falsò faventes, divini-

tatem mentientes, semper præsto, ut astu suo decipiant, ut venerentur, ut adorentur: Et quia mulieres secretorum sunt avidiores, ac minus cautæ, atque in superstitionem proclives, faciliusque illuduntur, ideò illis se præbent faciliores, faciuntque ingentia prodigia: cujusmodi de Circa, Medea, & de aliis canunt Poëtæ: testantur Plinius, Cicero, Seneca, Augustinus, & multi alii, tum Philosophi, tum Catholici Doctores, & Historici: ipsæ etiam sacræ literæ. Nam in libris Regum legimus, Pythonissam mulierem, quæ erat in Endor, evocasse animam Samuelis Prophetæ, seu malignum spiritum, qui illius sumserit imaginem. Tamen Hebræorum Magistri dicunt, quod etiam Augustinus ad Simplicianum fieri posse non negat, quia fuerit vetus spiritus Samuelis, qui ante completum annum discessu ex corpore facilè evocari potuit, prout docent Goetici. Quinetiam Magi necromantici, illud naturalibus quibusdam viribus, ac vinculis fieri posse autumant, sicut nos in libris nostris de occulta Philosophia tractamus. Ideoq; antiqui Patres, rerum spiritualium periti, non sine causa ordinaverunt, ut corpora mortuorum sepelirentur in loco sacro, & luminibus socientur, aquâ aspergantur, thure & incenso suffumigentur, & expientur orationibus, quousq; super terram extiterint. Nam ut ajunt Magistri Hebræorum, omne corpus nostrum, & carnale animal, & quicquid in nobis super materia carnis male dispositа innititur, relinquitur in cibum serpenti, & ut ipsi vocant Azazeli, qui est dominus carnis, & sanguinis, & princeps hujus mundi, & vocatur in Levitico princeps desertorum, cui dictum est in Genesi: *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* Et in Esaja: *Pulvis panis tuus,* hoc est, corpus nostrum creatum ex pulvere terræ, quamdiu non fuerit sanctificatum & transmutatum in melius, ut non ampliùs serpentis, sed Dei sit effectum, videlicet ex carnali spirituale, juxta verbum Pauli dicentis: *Seminatur quod animale est, & resurget quod spirituale est.* Et alibi: *Omnes immutabuntur*, quia multi remansuri sunt in perpetuum cibum serpentis. Hanc itaque turpem, & horridam carnis materiam, ac serpentis cibum morte deponimus, illam aliquando in meliorem sortem, & spiritualem transmutatam assumturi, quod erit in resurrectione mortuorum. Et jam factum est in his, qui primitias resurrectionis degustarunt, & multi hoc ipsum virtute defici

te defici spiritus in hac vita cõsecuti sunt, Enoch, & Helias, & Moyses, quorum corpora transmutata in naturam spiritualem non viderunt corruptionem, nec sicut cætera cadavera potestati serpentis relicta sunt. Atq; hæc est illa disceptatio diaboli cum Michaële de corpore Moysi, cujus meminit in epistola sua Judas. Sed de Goetia, & Necromantia hæc satis.

DE THEURGIA Cap. XI.

THEURGIAM verò pleriq; putant haud illicitam, quasi hæc bonis angelis, divinoque numine regatur: Cùm sæpissimè tamen sub Dei, & angelorum hominibus malis Dæmonum fallaciis obstringatur: Non solum siquidem naturalibus viribus, sed etiam certis ritibus, & Ceremoniis cœlestes, & per illas divinas virtutes nobis conciliamus, & attrahimus: de quibus multis regulis antiqui Magi editis voluminibus pertractant. Omnium autem ceremoniarum pars maxima, in munditia secunda consistit; primum quidem animi, deinde etiam corporis, & eorum quæ circa corpus sunt, ut in cute, in vestibus, in habitaculis, in vasis, in utensilibus, oblationibus, hostiis, sacrificiis, quorum munditia ad divinorum consuetudinem, & contuitum disponit, & in sacris summopere efflagitatur juxta verba Esajæ, *Lavamini & mundi estote, & auferte malum cogitationum vestrarum.* Immunditia verò quia aërem frequenter, & hominem inficit, mundissimum illum cœlestium, & divinorum influxum disturbat, & mundos Dei spiritus fugat. Verùm nonnunquam immundi spiritus, & deceptrices potestates, ut venerentur, & adorentur pro Diis, etiam hanc munditiam requirunt. Ideò hic maxima opus est cautelâ, de quibus latè in libris nostris de occulta Philosophia disseruimus. Verùm de hac Theurgia, sive divinorum magia plura disputans Porphyrius, tandem concludit, Theurgicis consecrationibus posse quidem animam hominis idoneam reddi, ad susceptionem spirituum, & angelorum, ad videndos Deos: reditum verò ad Deum hac arte præstari posse inficiatur omnino. Ejus itaque scholæ sunt, ars Almadel, ars notoria, ars Paulina, ars revelationum, & ejusmodi superstitionum plura, quæ eò ipso sunt perniciosiora, quò apparent imperitis diviniora.

De Cabala.

Cap. XII.

Verùm occurrunt hic mihi verba Plinii, qui, *Est & alia (inquit) Magices factio, à Moyse etiamnum, & Latopæa Judæis pendens*: quæ verba me de Cabala Judæorum commonefaciunt, quam in monte Sina à Deo ipso Mosi datam penes Hebræos constans opinio est: ac deinceps successionum gradus citra literarum monumenta, usque in Esræ tempora posterioribus sola vivâ voce tradita, quemadmodum Pythagorica dogmata olim ab Archippo & Lysiade, qui in Græcia Thebis Scholas habuerunt, tradebantur, in quibus discipuli memoriter doctorum præcepta tenentes, ingenio & memoriâ pro libris utebantur: Sic & Judæi quidam literas aspernati, in memoria & observatione, ac vocali traditione hanc collocarunt: Unde *Cabala* ab Hebræis, quasi solo auditu unius ab altero receptio nuncupata est. Ars (ut fertur) pervetusta, nomen autem non nisi recentibus temporibus Christianis cognitum. Ejus verò duplicem tradunt scientiam, unam de Bresſili, quam & Cosmologiam appellant, videlicet rerum, creaturarum naturalium, & cœlestium vires explicantem, & legis bibliæque arcana Philosophicis rationibus exponentem: quæ profectò hac ratione nihil differt a magia naturali, in qua Salomonem regem præstitisse credimus. Legitur namq; in sacris Hebræorum historiis, illum disputare solitum à cedro Libani usque ad Hyssopum: item de jumentis, volucribus, reptilibus, & piscibus, quæ omnia magicas quasdam naturæ vires præ se ferre possunt. Ipse quoque inter posteriores Moyses Ægyptius, in expositionibus suis super Pentateuchum. & plures Thalmudistæ, hanc insecuti sunt. Alteram verò ejus scientiam vocant de *Mercava*, quæ est de sublimioribus divinarum, angelicarumque virtutum, sacrorum nominum, & signaculorum contemplationibus: quædam quasi symbolica Theologia, in qua literæ, numeri, figuræ, res & nomina, & elementorum apices, ac lineæ puncta & accentus, omnia sunt profundissimarum rerum, & magnorum arcanorum significativa. Hæc rursus bivariàm secant. In *Arithmeticam* videlicet, quæ *Notariacon* vocatur, de angelicis virtutibus, nominibus signaculis, etiam Dæmonum ac animarum conditionibus tractans: atque in *Theomantiam*, quæ divinæ majestatis myste-

mysteria, emanationes, sacraque nomina, & pientacula scrutatur: quam qui novit, hunc ajunt admirandis pollere virtutibus, ita quod dum velit, futura omnia præsciat, toti naturæ imperet, in Dæmones, angelos jus habeat, & miracula faciat. Hac putāt Moysen tot signa edidisse: virgas in colubrum, aquas in sanguinem vertisse, ranas, muscas, pediculos, phantastas, bruchos, ignem cum grandine, vesicas, & tabes Ægyptiis immisisse: primogenitum omne ab homine usque ad pecus interemisse: suosque deducentem mare aperuisse, fontem de petra, coturnices de cœlo produxisse: aquas amaras dulcorasse: fulgura, & nubes per diem, columnam ignis per noctem suis præmisisse: vocem Dei viventis ad populum è cœlis devocasse: arrogantes, murmurantes leprâ percussisse: malè merentes subitâ strage, alios terræ hiatu absorptos affecisse: populum cœlesti cibo pavisse: Serpentes placasse: venenatos curasse: numerosam turbam ab infirmitate, vestes eorum a corrosione conservasse: & hostium victricem reddidisse. Hac denique miraculorum arte & Josue stare Solem præcepisse: Heliam ignem in adversarios è cœlo devocasse, puerum mortuum vitæ restituisse: Danielem leonum ora perstrinxisse: tres in camino æstuantis incēdii carmina lusisse. Porrò hac arte astruunt perfidi Judæi etiam Christum tam admiranda sæpe fecisse. Salomonem quoq; hanc percalluisse, atq; ex ea artem contra Dæmones, eorum denique vincula, & conjurationum modos, ac contra morbos excantamenta tradidisse, ut author est Josephus. Verùm ego Deum Moysi, cæterisq; Prophetis multa, quæ continentur sub cortice Verborum legis, prophano vulgo non communicanda mysteria retexisse, ut non dubito, si hanc quam jactant Hebræi Cabalæ artem, quam ego multo labore aliquando scrutatus sum, non nisi meram superstitionis rapsodiam, ac Theurgicam quandam Magiam agnosco: quòd si (ut Judæi jactant) à Deo profecta, ad vitæ perfectionem, ad hominum salutem, ad Dei cultum, ad intelligentiæ veritatem conduceret, profectò spiritus ille veritatis, qui repudiata synagoga venit nos docere omnem veritatem, hanc usque in hæc postrema tempora, suam non celasset Ecclesiam: quæ profectò omnia novit quæ sunt Dei, cujus benedictio baptismus, cæteraque salutis sacramenta revelata ac perfecta sunt in omni lingua. Uniuscujusque enim linguæ par est, & eadem virtus, mo-

K 5

do par sit, & eadem pietas: Nec est aliud nomen in cœlis, nec in terra, in quo oporteat nos salvos fieri, præter unum nomen Jesu, in quo recapitulantur & continentur omnia. Hinc Judæi in divinis nominibus peritissimi, parum aut nihil post Christum operari possunt, sicut prisci illorum patres. Quod autem experimur, & videmus hujus artis (ut vocant) revolutionibus, sæpè miras magnorum mysteriorum à sacris literis extorqueri sententias, totum hoc nihil aliud est, quàm lusus quidam allegoriarū, quas otiosi homines in singulis literis, & punctis, & numeris occupati, quod hac lingua, & scribendi ritus facilè patiuntur, pro eorum arbitrio fingunt, atq; refingunt: quæ etsi nonnunquam magna sonent mysteria, nihil tamen probare, nec evincere queunt, quin juxta verba Gregorii, eadem facilitate contemnere liceat, quâ asseruntur. Confinxit simili artificio pleraque Rabanus Monachus, sed latinis characteribus, & versibus, insertis variis imaginibus, qui quaq; versus lecti, per quælibet superficiei, ac imaginum lineamenta, sacrum aliquod denunciant mysterium, depicta illic historiæ repræsentativum, quæ etiam ex prophanis literis extorqueri posse nemo negat, qui Valeriæ Probæ ex Vergilii carminibus compositas de Christo centones legerit, quæ omnia & ejusmodi, sunt speculationes otiosorum hominum. Quod autem ad miraculorum operationem attinet, neminem vestrum puto tam stolidæ cervicis, qui de illis credat aliquam artem haberi vel scientiam. Est itaque nihil aliud hæc Judæorum Cabala, quàm perniciosissima quædam superstitio, quæ verba & nomina, & literas, sparsim in scriptura positas, pro arbitrio suo colligunt, dividunt, transferunt: Et alterum ex altero facientes, solvunt membra veritatis, sermones, inductiones, & parabolas hinc inde ex propriis fictionibus construentes, aptare illis volunt eloquia Dei, & perimpudenter exortas supputationes dictionum, syllabarum, literarum, numerorum, tentant violentas, & blasphemas perfidiæ suæ inferre probationes. Præterea iis nugis inflati, ineffabilia Dei mysteria & quæ sunt super scripturam arcana, sese invenire & scire jactant, per quæ etiam prophetare & virtutes, & miracula sese perficere, sine rubore magnaq; audacia mētiri non erubescunt. Sed accidit illis quod cani Æsopico, qui pane relicto, & in ejus umbrā inhians, perdidit escam: Sic perfidum hoc, & duræ cervicis hominum genus, semper

per in umbras scripturæ occupatum, & circa illas vanitates suâ artificiosâ, sed superstitiosâ Cabalâ impetum faciens, amittit panem vitæ æternæ, & Inanibus nominibus depastum, perdit verbum veritatis. Ex hoc Caballisticæ superstitionis Judaico fermento prodierunt puto Ophitæ, Gnostici, & Valentiniani hæretici, qui ipsi quoq; cum discipulis suis Græcam quandam Cabalam commentati sunt, omnia Christianæ fidei mysteria pervertentes, & hæreticâ pravitate ad Græcas literas, & numeros protrahentes, ex illis construentes corpus, quod vocant veritatis, docentes absque illis literarum, & numerorum mysteriis non posse in Evangelicis literis inveniri veritatem, quia variæ sunt, & alicubi sibi repugnantes, plenæq; parabolis scriptæ, ut videntes non videant & audientes nõ audiant, & intelligentes non intelligant, sed cæcis & errantibus juxta suæ cæcitatis, erroris capacitatem propositas: latentem verò sub illis sinceram veritatem solis perfectis non per scripta, sed per vivæ vocis successivam pronuntiationem esse creditam: atq; hanc esse illam Alphabetariam, & Arithmeticam Theologiam, quam Christus secretò manifestavit Apostolis, & quam Paulus se loqui dicit non nisi inter præfectos. Cùm enim hęc altissima sint mysteria, ideò nec scripta esse, nec scribi, sed in silentio servari apud sapientes id abscondito secum illa abscondentes. Sapiens autem apud eos nemo, nisi qui maxima hæreseós monstra fabricare novit. *Idem.*

DE PRÆSTIGIIS.

CAP. XIII.

SED redeamus ad Magiam, cujus particula etiam est pręstigiorum artificium, hoc est, illusionem quæ secũdum apparentiam tantum fiunt, quibus Magi phantasmata edunt, multaq; miracula, circulatoriis fraudibus ludunt, & somnia immittunt, quòd nõ tam Goeticis incantamẽtis, & imprecationibus, Dæmonumq; fallaciis, quàm etiã certis suffumigiorum vaporibus, luminibus, phyltris, collyriis, allegationibus, & suspensionibus, præterea annulis, imaginibus, speculis, similibusq; magicæ artis pharmaciis, & instrumentis naturali, cœlestiq; virtute perpetratur. Multa manuũ promtã subtilitate, & industria fiunt, cujusmodi, ab histrionibus & joculatoribus quotidie fieri cernimus, quos idcirco *Chyrosophos*, hoc est, manusapientes appellamus.

Extant

Extant de hoc artificio libri præstigiorum Hermetis, & quorundam aliorum. Legimus quoq; Paseten quendam præstigiatorem, refertissimum conviviũ hospitibus monstrare solitum, idque cùm libuit evanuisse discumbentibus omnibus fame & siti elusis. Numam Pompilium etiam istiusmodi præstigiis usum legimus. Sed & doctissimum Pythagoram id ridiculũ aliquando factitasse, ut quæ collibuisset, sanguine perscriberet in speculo, quo ad plenilunìnis Lunæ orbem obverso, stanti à tergo res exaratas in disco Lunæ commonstrasse. Huc spectat etiam quidquid de hominum transmutationibus legitur decantatum à Poëtis, traditum ab historicis, & à nonnullis Christianis Theologis, insuper à sacris literis adsertum. Sic apparent homines asini, vel equi, vel alia animalia, oculis fascinatis, aut perturbato medio, idque arte naturali. Nonnunquam etiam hæc fiunt à nobis, & malis spiritibus, seu ad bonorum preces ab ipso Deo, sicut in sacris literis legimus de Helisæo Propheta, obsesso ab exercitu regis vallantis Dothain. Verùm puris & apertis à Deo oculis, ista non possunt illudere: Sic mulier illa quæ à vulgo jumentum judicabatur, Hilarioni non jumentum, sed quod erat mulier videbatur. Ea igitur quæ hoc modo secundum apparentiam fiunt, præstigia dicuntur: quæ autem fiunt arte permutantium, aut transferentium, ut de Nabuchodonosor: aut messibus ad alios agros traductis, de his diximus superius: Verùm de hac præstigiorum arte sic ait Jamblichus: *Quæ præstigiati seu fascinati imaginantur, præter imaginativæ, nullam habent actionis, & essentiæ veritatem.* Ejusmodi namque artificii finis est, non facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nullum compareat vestigium. Jam itaque ex his quæ dicta sunt, patet, non aliud esse Magiam, quàm complexum idololatriæ, Astrologiæ, superstitiosæq; medicinæ. Jamque etiam à magis magna hæreticorum caterva, in Ecclesia orta est, qui sicut Jannes & Mambres restiterunt Moysi, sic illi restiterunt Apostolicæ veritati. Horum princeps fuit Simon Samaritanus, qui Romæ sub Claudio Cæsare propter hanc artem statuã donatus est, cum hac inscriptione; *Simoni sancto Deo.* Ejus blasphemias copiosè narrant Clemens, Eusebius, & Irenæus Ex hoc Simone, tanquã ex hæresium omniũ seminario, per multas successiones mõstrosi Ophitæ, turpes Gnostici, impii Valentiniani, Cerdoniani,

Martio-

Martionistæ, Montaniani, & multi alii hæretici prodierũt, propter quæstum, & inanem gloriam, mentientes adversùs Deum, utilitatem nullam, neque beneficia hominibus prętestantes, sed decipientes, & in perniciem, & in errorem mittentes, & qui credũt illis, confundentur in judicio Dei. Verùm de magicis scripsi ego juvenis adhuc libros tres, amplo satis volumine, quos de *occulta Philosophia* nuncupavi: in quibus quicquid tunc per curiosam adolescentiam erratum est, nunc cautior hac palinodiâ recantatum volo: Permultum enim temporis, & rerum in hisce vanitatibus olim contrivi. Tandem hoc profeci, quod sciam quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicie dehortari. Quicunq; enim non in veritate, nec in virtute Dei, sed in elusione Dæmonum, secũdum operationem malorum spirituum, divinare & prophetare præsumunt, & per vanitates magicas, exorcismos, incantationes, amatones, agogima, & cætera opera Dæmoniaca & idolatriæ fraudes exercentes, præstigia & phantasmata ostentantes mox cessantia miracula sese operari jactant: omnes hi cum Janne & Mambre, & Simone Mago æternis ignibus cruciandi destinabuntur. *Idem.*

Sathanam profligandi methodus certissima.

CAP. XIII.

De variis illicitæ Magiæ speciebus, quâ nimirum ratione Dæmones bonos, aut malos alliciamus, ut nos voti nostri compotes reddãt, atq; adeò mira tum prædicere, tum efficere possimus, de his inquam in genere quantũ fidei nostræ professio tulit, hactenus dictum est satis. Cũ autẽ doctrina quæ circa Dæmones occupetur trib. maximè cõstet capitibus, scilicet ut boni Dæmones nobis adsciscamus, & eosdem cordis puritate, vitæq; sanctimonia conservemus: aut malos ad nobis obtemperandum obstringamus, quæ manifesta est illicitæ magiæ species: Tum denique ut malos Dæmones à nobis propellamus, eorumque maleficia à nobis arceamus: superest ut postremum hoc caput, duobus aliis jam expeditis, aggrediamur. Diligenter itaq; omnium primò in his attendendum fuerit, an quæ nobis mala curanda proponuntur, verè Dæmoniaca sint, aut inflicta naturaliter. Enimverò tam rara sæpenumerò, & gravia in morbis oboriuntur symptomata, quæ licèt naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti, atq; exiguæ fidei homines

mines: quemadmodum in diversis convulsionum speciebus, melancholia, epilepsia, uteri suffocatione, putrescente semine, & multivariis venenorum effectibus frequenter apparet. At inter hos affectus, & accidētia discernens prudens, & circumspectus Medicus, ubi ea pensicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem causarum naturalium indagationem, justo, quoad fieri potest, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egredique, ac sathanæ, qui spiritus est, motus actionesq; animadvertit, in spiritualem Medicum, Ecclesiastem nempe, aut Ecclesiæ ministrum inculpatum, sanæ doctrinæ, tenentem mysterium fidei cum pura conscientia, vitæ innocētia notum, non turpiter lucri cupidum, non vinolentum, cui etiam bonum à piis perhibeatur testimonium, curationis onus transferet. Interim meminisse operæpretiū est, multa non ex maleficio evenientia, sed ex occulta naturæ occasione, Medicos quandoque latere: ut enim rebus inest secreta juvandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen non perpetuò agnoscit Medicus. Tantum tamen operæ à Medico hic accedet, si fortè æger natura, vel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (uti aptæ suis operationibus materiæ non illibenter se insinuare solet Dæmonium) aut alio succo maligno gravari videatur, ut hic priùs blandè expurgetur medicamento. Tradit enim *Pomponatius*, priscos exorcistas, quos præcantatores vocant, aut conjurationem, obsessorum corpora ab atra bile expurgasse Morbis siquidem geminis ut plurimum hi infestantur, corporis nempe, ex melancholico succo genitis: & animi, ut amentia, mœrore, timore, vitæ odio. & desperatione, quibus nocte diuque ejusmodi homines macerat juratus humani generis hostis, & veluti lugubribus tentationibus ita vellicat, ut quasi aquila apud inferos Titii jecur arrodere videatur. Obsessos expulso eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento se vidisse, in expositione illius problematis dicit Conciliator. Uxorem quoq; cujusdam sutoris à Dæmonio agitatam, variaq; sonantem idiomata, eo modo perfectè curavit *Galgarandus Medicus*, Mantuæ celeberrimus. *Joan. Vvierus.*

Curandi Dæmoniaci exemplum insigne.

Cap. XIV.

Singularem, & suo loco imitandam aliquando curationis

tionis eorum, quos vexat Diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. Philippus Wesselich Coloniensis, Monachus Abbatiæ *Knechtenstein*, integer & simplex, à spiritu referente Abbatem macilentum, ante multos annos mortuum, exagitabatur miserè, & multivariàm, circa annum quinquagesimum supra millesimum quingentesimum: interdum avehebatur sub tectum, aliàs per ligna transversa conjunctoria supra campanam intrudebatur, plerunque per murum transferebatur inopinatò, inventus quandoque est corpore super piscinam projecto, capite autem in terram reclinante. Tandem se prodit spiritus, diutinæ, & multiplicis vexationis causam explicans: se nimirum esse illum Abbatem Matthiam Durensem, tot annis sepultum, ac eo torqueri, quod suspensam D. Virginis effigiem exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse factum Pictoris Novesiani laboribus & impensis, qui inde jacturam senserit, ac sibi ipsi vim fecerit: verum id fuit. Subnectebat hinc solutionis modum, cujus nomine hanc exorsus erat fabulam Diabolus: expiari scilicet hoc delictum non posse, aut ullâ se liberari ratione, nisi religionis ergò apud Treviros, & Aquisgranum peregrinaretur hic Philippus (quem ob simplicitatem accommodatum suis ludibriis, organum ratus est Diabolus) atq; tres Missæ, de Trinitate scilicet, de domina & tempore, in ejus assertionem recitarentur. Ut hic Spiritus voto satisfieret, consuluerūt Theologi Colonienses: & capitaliter id reliqui postulabant quoque Monachi, à suo Superstite etiamnum Abbate Dn. Gerardo Straelgen Morensi, qui saniori institutione atque acri increpatione in aliam potiùs sententiam Philippum existimavit traducendum, ut videlicet fide vivâ omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unicè confisus, Dæmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntique Spiritui objiceret, se non esse sui juris, at sub aliorum degere imperio, propterea nec posse ob rerum penuriam se obedire ejus votis. Quo facto, Spiritus respondit. Dic Suppriori (de eo enim confirmandi sui instituti spem conceperat.) Quare abbas, ubi Dæmonem perseverare, nec Monachum ullis illusionibus satis confidenter resistere animadvertit, ipsum denuò rectiùs instituit studiosè hortatus, ut resipisceret, nec adeò pronas offerret Satanæ technis aures: si verò manes uti hactenus, audire pergeret se illum flagris, & quidem capitaliter cæsu-

cæsurum severissimè minitatus est. Hinc irritos suos Spiritus videns conatus ob Abbatis constantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum adversùs fraudulenta exitialiaq; Dæmonii studia, nunquam rediit, alioq; migravit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, in usum revocare arbitror. *Vvierus.*

Contra Dæmonum machinamenta consilium saluberrimum, ex eodem.

Cap. XV.

Saluberrimum adversùs Dæmonum machinamenta consilium, in conscripta hac præservationis Lege, subjungam ex Chrysostomo his verbis: Sicut sine calceamentis, vel vestimẽtis vestrûm nemo in forum descendere vellet, sic sine Dei verbo nunquam in forum prodeas, quum es januæ vestibula transgressurus, hoc prius loquere verbum: Abrenuntio tibi satana, et conjungor tibi Christe. Nunquam absque hac voce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo Deo te commendans, exito: sic enim non tantùm homo obvius, verùm nec ipse Diabolus te lædere poterit, cum his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc te ipsum jam hîc doce, ut cùm signum cœperis, sis miles paratus, & contra Diabolum trophæum erigens justitiæ coronam capias, quam nos assequi contingat gratiâ & benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem, & cum quo Patri gloria, simul & Spiritui sancto potestas, & honor in sæcula sæculorum.

Dæmones & maleficia quibus materiis arceri credebat antiquitas, & Ecclesia Romana, ex eodem Vviero.

Cap. XVI.

In ejusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiandum suffitu malos Dæmones: quo in purificationibus Sacerdotes uti solitos, velut & asphalto aut ablutione aquæ marinæ, scribit Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumen, aquas verò marinas propter igneam portionem. Hinc *Ovidius de Medea:*

Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde hanc

hanc rem usurpant eam Sacerdotes antiqui: quemadmodum & olivæ ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant olivam à meretrice plantatam, vel infructuosam perpetuò manere, vel omninò exarescere. Simili modo expiationi conferre arbitratur, thus, myrrham, verbenam, valerianam, *phu* Arabibus dictam, palmam Christi portatam, antirrhinon, vel radicem bryoniæ siccam ac radicis aristolochiæ siccæ suffitum: item benedictam, & caryophyllatam, scillam quoq; in limine domus suspensam. Tantum gloriæ tradiderunt quidam herbæ vetonicæ, ut domus in qua sata sit, existimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Moravia nasci fertur rara, quæ spiritus malignos pellat. Similiter fel canis nigri suffitum, vel ejusdem sanguis linitus per omnes parietes, maximè præstare dicitur tam ad expiandũ Dæmones malos, quàm maleficia, ubicunq; fuerint. Sunt & aliæ antiquis contra fascinationes commendata, velut palmarum lignum in pomo osseum dente limarum, radix satyrii, Orchis cognominari, fœminæ scilicet, quæ distinguitur internodiis, & ramosiore frutice. Rutam fascini amuletum esse, tradit *Aristoteles*, Alissum in domo suspēsum, salutare amuletum existere contra hominum quadrupedumque fascinationes: item rhamni tertii ramum valvis fenestrisve impositum, veneficia omnia depellere, tradit *Dioscorides*. Contra hæc quoque valere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilii testimonio freti, contra fascinum singulari pollere virtute putant: In Bucol.

—— Bacchare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Resistere & fascino frontis hyænæ corium legitur. Huc etiam multi lapides, tum ex aliis, tum ex Alberto, ut mendacibus Diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queunt. Jaspidem, empusis, aliis idolis adversari refert *Dionysius*. Corallum rubrum collo infantium appensum, aut armillis insertum, in brachioque gestatum, vel etiam in domo retentum, prærogativam habere ajunt contra fascinum. Lyncurius lapis præstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis visum perstringere, & gestantem invisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias evocare, synochitides umbras inferorum educere, anachitides Divorum imagines apparere facere:

erectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur. Oleum ex gagate sacratum Dæmoniacis conferre, superstitiosè docet *Mesue*. Dicuntur & pennæ upupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ovum quoq; in lustrationibus acciri solent: hinc ova lustralia dicta sunt, unde Ovidius:

Adveniat quæ lustret anus lectumq; locumque
Deferat & tremula sulphur & ova manu.

Ligatum adhæc sanare creditur picis avis commesta, suffumigium ex dente hominis mortui: si item totum corpus inungatur ex felle corvino, & oleo sesamino ex Cleopatra: si vel argentum vivum in calamo, vel avellanæ nucleo vacuo cum cera occlusum sub pulvinari maleficio læsi collocetur, aut sub limine ostii, per quod is in domum, vel cubiculum ingreditur. Hic nostri in primis confugient ad suffimentum prunæ, cui cor piscis, & jecur impositum erat à Tobia: ex cujus odore in superiora Ægypti fugisse Dæmonium legitur, ubi angelus illud ligavit, ut non tam suffumigio fugatum non respondeo, quam Tobiæ junioris castitate & attenta ipsius, ejusque conjugis ad Deum misericordem oratione ex angeli institutione. Narrat & *Eusebius Serapin*, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios symbola dedisse, quibus Dæmones excellerētur: docuisse etiam simplices, quomodo assumtis brutorum figuris insidientur hominibus Dæmones: quibus maxime obnoxii fiant, qui cibis subinde distendantur lautioribus. In sinum despuere, adversus fascinationes, veteribus quoque in usu fuisse legitur. Sic apud Theocritum.

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ovidius.

Despuat in molles tam sibi quisque sinus.

Vehementiore ad hæc strepitu, & maleolentium graminum fumo dissolvi, & sedari aëreorum Dæmoniorum insultum, creditum est. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempestatibus imminentibus, diri odoris pabula sub dio comburūt: Sacerdotes autem more Thracum (qui tempestate imminente, armaticum strictis ensibus & crotalis, horribiliq; clamore in nubes fremebant) ad obstrepa cum bala, quæ campanæ dicuntur, convolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum manibus,

quàm

quàm orationibus, & jejuniis. De suis conterraneis ferè quid simile scribit *Olaus Gothus*, qui concitato in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aëra excutientes, ostendebant se opem ferre Diis suis velle, quos tunc ab aliis expugnari putabant. Nec eâ temeraria superstitione contenti, inusitati ponderis malleos, quos Joviales vocabant, ingenti ære complexos, magnaq; religione cultos, ad eum usum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per usitatam rerum similitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantiq; sonitus vim fabrilium speciei imitantes, Deorum suorum bellis sic adesse, admodum religiosum existimarent. Durabat is Jovialium malleolum usus usque ad annum à Christo nato 1130. Apud nostros quoque proavos, non sana parochorum doctrina inolevit, longa annorum serie persuasio: artemisiam in feriis Divi Joannis Baptistæ factis ante domos suspensam, item alios frutices, & plantas, atq; etiam candelas facesque, designatis quibusdam diebus celebrioribus aqua lustrali rigatas, vel nescio quomodo expiatas, quando usus postulat incensas, contra tempestates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim evestigio ad omnium campanarum violentum continuumque tractum, atque pulsum, ut præsentissimum auxilium, & anchoram sacram concurritur) & adversus Diaboli potestatem, opera, & quæcunque maleficia, velut prærogativa quadam valere. Quosdam incendere ipso die Joannis Baptistæ fasciculum lustratarum herbarum contra tonitrua, fulmina, grandinem, & credere eo suffumigio Diabolum profligari, tempestatesque sedari, tradit Martinus de Arles. At veritati minimè oportet præscribere vetustatis observantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ Dæmonem exterminat: verbum item Dei spiritu efficax. Vetusta hujus rei testimonia, & exempla, in veritatis libris sacrosanctis quàm plurima, atque irrefutabilia leguntur. In hanc insuper rem variè quibuscunque substantiis applicantur exorcismi, quibus herbæ ita consecrantur, ut sint utentibus eis sanitas animæ & corporis, fiatque precatio, ut ex omnibus hominibus pecoribusque, quæ inde gustaverunt, putredo & cuncta Diaboli phantasmata expellebantur, &c. Ex agendis, & obsequialibus, hæc nota. Huc pertinet aqua in usum innumerum ab omnipotente creatore condita, quæ novas vires inducit iis verbis,

Exorcisso te Creaturam aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine Jesu Christi filii ejus Domini nostri, & in virtute Spiritus sancti, ut fias aqua exorcissata ad effugãdam omnem potestatẽ inimici, ipsum inimicum eradicare, & explãtare valeas cum angelis suis apostaticis. Alexander primus Romanus pontifex author fuit, ut hujusmodi lustrata aqua consecraretur ad Dæmones pellendos, & ut in templo domiq; servaretur: sed in Græcorum Ecclesia, hæc aqua condemnatur, ut superstitiosa. Habet item virtutem suã peculiarem sal. Eo quoq; Elisæus ex Dei mãdato insalubrem aquam Hierichuntis reddit salubrem: jam autem absq; eo exorcismis redditur sanctior, præstantiorq; contra Satanam hoc modo. Exorcisso te creatura salis per Deum † vivum, per Deum † verum, per Deum † sanctum, per Deum, qui te per Elisæum Prophetam in aquam mitti jussit, ut sanaretur sterilitas aquę, ut efficiaris sal exorcisatus in salutem credentium, ut sis omnibus te sumẽtibus sanitas mentis, & corporis: effugiat atq; discedat ab eo loco qui te aspersus fuerit, omnis phantasia & nequitia, vel versutia diabolicæ fraudis, omnisq; spiritus immundus adjuratus, &c. *Alex.* I. *in epist. Decretal.* I. Idem textu, ext. in C. aquã sale conspersam, de Consecrat. dist. 3. Huc referatur & nobile illud Balsamum virtutis variæ pręter insignem ejus odorem. Quo ut Reges, & Sacerdotes Levitici inungerentur, in veræ electionis confirmationem constituit in sua politia Moses, donec hominem indueret æternus Rex, & Sacerdos Jesus Christus. In ea Ecclesia autem Romana gravibus exorcismis, & trina expiatione ad crucis modum facta lustratur, noviesq; cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Ave sanctum oleum, ter, Ave sanctum crisma, ter, Ave sanctum balsamum: atque hujus ope, & præstantia non solum creditur exturbari Dæmonium, sed ejus loco substitui Spiritum sanctum.

Curatio eorum, qui Lamiarum maleficio affici vel Dæmonis obsidione subigi creduntur.

Cap. XVII.

Curationis ratio hic partim erit προφυλακτικὴ, exoptatissima medicationis pars, ut à fascino, & incantationum ludibriis quis præservetur: partim etiam μεθοδικὴ, ut ii, quos jam maleficio collisos credimus, ritè legitimoq; restituantur ordine, atq; erit illa aliquo modo commu-

communis ex Sacrarum literarū fontibus depromta: non autem Magica, vel superstitiosa tantopere à multis desiderata, exultaque. Quum verò quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatum est historiam, Diaboli sint artes, opera, ludificationes, larvæ & spectra, contra hunc nos circumquaq; validis aggeribus, præsidiisq; infallibilibus communiri est operæpretium. Atqui Spiritus cùm sit, spirituali accingamur armaturâ: quam ex Divina Pauli exhortatione cognoscere, atque universis complecti nervis decet, qui ita hortatur: Quod super est, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perque potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut adversus Diaboli assultus consistere possitis. Quoniam non est nobis lucta adversus sanguinem, & carnem, sed adversus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi hujus, adversus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite universam Dei armaturam, ut possitis resistere in die malo, & omnibus parati stare. State igitur lumbis circumcinctis baltheo per veritatem, & induti thorace justitiæ, & calceati pedibus, ut parati sitis ad Evangelium pacis: super omnia assumtoque scuto fidei, quo possitis omnia jacula mali illius ignita extinguere; Galeamque salutarem accipite, & gladium spiritus, qui est verbum Dei, in omni deprecatione, & obsecratione, orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum vigilantes cum omni sedulitate. Petrus item fideliter admonet: *Sobrii estote, vigilate, quoniam adversarius vester Diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret.* Cui resistite solidi in fide, scientes easdem adflictiones, vestræ quæ in mundo est fraternitati consummari. Hic enim agit in incredulis. Hic & saluberrima Tertulliani exhortatio suum habebit locum, qui nos velut Jobum fortissimum Dei athletam, adversus tentationum insultus pugnare voluit: item serico vestiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. In animum quoq; inducendum suadet, cuncta quæ Dæmon ad nostræ integritatis eversionem machinatur in gloriam constantis casura: & ejus machinamenta in hunc finem à Deo permissa esse, ut qua constantia perferre adversa velimus, experiatur: quemadmodum apud Hieremiam prophetam quoque legimus: Dominus exercituum justi probator est. D. Maximus in lib. de Charitate, Dæmones non infringere interficereque jubet; atq; illud haud dubie perfici, quan-

do cum præceptorum Dei obſervatione affectus in nobis efferveſcentes vincimus: hoc verò, quum prorſus affectibus ſint carentes, illis univerſam calumniandi occaſionem præſcindimus, cum Propheta dicentes: *Vade homicida, Dominus mecum eſt, bellator fortis: tu cades, & deleberis apud me in æternum. Olympiodorus cap.* 10. in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpretatione, omnes ſenſuum aditus occludendos cenſet, ſic ut neque per oculorum illecebras, neq; per aurium prurigines; neque per nocentis linguæ petulantiam Dæmon admittatur: hoc enim ſignaculum contra Dæmones abſolutiſſimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: præcatione quidem purâ, quæ in cœlum ſubvehat affectus: & ſcientiâ vera, quâ ſalutaribus opinionibus communiat intellectum & ſuggerat quid ſit orandum, ut ardenter oremus, non hæſitantes. D. Antonius ita ſuos confratres adverſus Dæmonum inſultus munit: Magna, *inquiens*, dilectiſſimi adverſum Dæmones arma ſunt, vita ſincera, & inimemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimeſcit Satanas rectè viventium vigilias, orationes, jejunia, manſuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemtum, humilitatem, miſericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Chriſtum amorem. Novit teterrimus coluber ex præcepto Domini, ſub juſtorum ſe jacere veſtigiis, qui ait: Ecce dedi vobis poteſtatem calcare ſuper ſerpentes, ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. Hic porrò præclara longaq; oratione contra qualcunque Dæmonum præſtigias, vexationesq; ſuos inſtituit. Rectè Hermes Triſmegiſtus tradit, unam & ſolam cuſtodiam hominum à Dæmonum aſtu, eſſe pietatem. Pium enim hominem nec Dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum vera fides mirabilia adverſus Diabolum, ejusque potentiam in credentibus operatur: ſic & falſa credulitas, Deo permittente, eventus cooperante Diabolo inauſpicatos interdum gignit, vel potius demeretur. Cum Davide ergo confidenter dicamus: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* Omnium itaque primum tanquam rei caput deſideratur, ut in vera doctrina, & genuino Dei cultu inſtituti, nos totos reſignemus, tradamusque ipſius voluntati fide viva & ſpe indubitatâ, nos illi curæ eſſe: ſub ipſius patrocinio, & tutela ſecuros degere: ipſius primum gratia progenitos eſſe ſingulariq; nos

conſe-

consectare misericordia: servari verè cõfisos, CHRISTUM in hoc nobis natum, filium nobis in salutarem redemptionem datum, & exhibitum qui peccata nostra supra humeros suos in ligno pertulit; & per potentiam Patris, à morte suscitatus, mortem vicit, & Satanæ imperium demolitus est, ut hic jam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti una cum CHRISTO per baptismum in mortem, & peccatis mortui, in novitate vitæ ambulemus, justitiæque vivamus. Si etenim CHRISTO insiti, in illum atque Patrem ejus credimus, illius mandata observamus, vestigiis insistimus, abnegato Dæmone, omnibusque ejus consiliis, universa denique impietate, opera Spiritus sectantes, fructusque fidei edentes, in charitate non ficta erga DEUM & proximum, in mansuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, castitate, sensuum cohibitione, constanti cujuscunque adversitatis, jacturæ & injuriæ tolerantia, vitæ demum innocentia, puris manibus extensis orationi assiduæ intenti, peccati inquinamentum ut veneni perniciosissimi perditissimique halitum, internecionis periculo repentè nos objicientem, declinantem maleficiorum profectò minas haud difficulter cavebimus, vel negligemus, vel tolerabimus *Si verò quis peccaverit*, (inquit Johannes) *advocatum habemus apud Patrem* JESUM CHRISTUM, *justum Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autẽ tantùm sed etiam pro totius mundi.* Et per hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si jussa illius observamus. Qui dicit, Novi eum, & qui præcepta ejus non servat, mendax est; & veritas in eo non est. Qui verò servat sermonem ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est Per hoc scimus, quòd in ipso simus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare. Qui committit peccatum, ex Diabolo est: quoniam ab initio Diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii Diaboli. Omnis qui non facit justitiam non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Hinc Paulus, in Christo JESU neq; circumcisionem, neque præputium valere asserit: sed fidem, quæ per dilectionem operatur: cujus fidei loco novam creaturam sequenti capite ad Galatas locat: & observationem mandatorum Dei ad Corinthios supponit. Unde satis liquet, de qua hic fide loquatur: quã amplecti, cuiq; firmiter insistere oporteat.

do cum præceptorum Dei observatione affectus in nobis effervescentes vincimus: hoc verò, quum prorsus affectibus sint carentes, illis universam calumniandi occasionem præscindimus, cum Propheta dicentes: *Vade homicida, Dominus mecum est, bellator fortis: tu cades, & ego ueb beris apud me in æternum.* *Olympiodorus cap.* 10. in Ecclesiasticæ historiæ interpretatione, omnes sensuum aditus occludendos censet, sic ut neque per oculorum illecebras, neque per aurium prurigines, neque per nocentis linguæ petulantiam Dæmon admittatur: hoc enim signaculum contra Dæmones absolutissimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: præcatione quidem purâ, quæ in cœlum subvehat affectus: & scientiâ verâ, quâ salutaribus opinionibus communiat intellectum & suggerat quid sit orandum, ut ardenter oremus, non hæsitantes. D. Antonius ita suos confratres adversus Dæmonum insultus munit: Magna, *inquiens*, dilectissimi adversum Dæmones arma sunt, vita sincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimescit Satanas rectè viventium vigilias, orationes, jejunia mansuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemtum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Christum amorem. Novit teterrimus coluber ex præcepto Domini, sub justorum se jacere vestigiis, qui ait: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes, scorpiones, & super omnem virtutem inimici. Hic porrò præclara longaq; oratione contra qualcunque Dæmonum præstigias, vexationesq; suos instituit. Rectè Hermes Trismegistus tradit unam & solam custodiam hominum à Dæmonum astu, esse pietatem. Pium enim hominem nec Dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum vera fides mirabilia adversus Diabolum, ejusque potentiam in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittente, eventus cooperante Diabolo inauspicatos interdum gignit, vel potius demeretur. Cum Davide ergo confidenter dicamus: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* Omnium itaque primum tanquam rei caput desideratur, ut in vera doctrina, & genuino Dei cultu instituti, nos totos resignemus, tradamusque ipsius voluntati fide viva & spe indubitata, nos illi curæ esse: sub ipsius patrocinio, & tutela securos degere: ipsius primum gratia progenitos esse singulariq; nos

conse-

consectare misericordia: servari verè cōfisos. CHRISTUM in hoc nobis natum, filium nobis in salutarem redemptionem datum, & exhibitum qui peccata nostra supra humeros suos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte suscitatus, mortem vicit, & Satanæ imperium demolitus est, ut hic jam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti una cum CHRISTO per baptismum in mortem, & peccatis mortui, in novitate vitæ ambulemus, justitiæque vivamus. Si etenim CHRISTO insiti, in illum atque Patrem ejus credimus, illius mandata observamus, vestigiis insistimus, abnegato Dæmone, omnibusque ejus consiliis, universa denique impietate, opera Spiritus sectantes, fructusque fidei edentes, in charitate non ficta erga DEUM & proximum, in mansuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, castitate, sensuum cohibitione, constanti cujuscunque adversitatis, jacturæ & injuriæ tolerantia, vitæ demum innocentia, puris manibus extensis orationi assiduæ intenti, peccati inquinamentum ut veneni perniciosissimi perditissimique halitum, internecionis periculo repentè nos objicientem, declinantem maleficiorum profectò minas haud difficulter cavebimus, vel negligemus, vel tolerabimus. *Si verò quis peccaverit*, (inquit Johannes) *advocatum habemus apud Patrem* JESUM CHRISTUM, *justum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autē tantùm sed etiam pro totius mundi.* Et per hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si jussa illius observamus. Qui dicit, Novi eum, & qui præcepta ejus non servat, mendax est; & veritas in eo non est. Qui verò servat sermonem ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Per hoc scimus, quòd in ipso simus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare. Qui committit peccatum, ex Diabolo est: quoniam ab initio Diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii Diaboli. Omnis qui non facit justitiam non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Hinc Paulus, in Christo JESU neq; circumcisionem, neque præputium valere asserit: sed fidem, quæ per dilectionem operatur: cujus fidei loco novam creaturam sequenti capite ad Galatas locat: & observationem mandatorum Dei ad Corinthios supponit. Unde satis liquet, de qua hic fide loquatur: quā amplecti, cuiq; firmiter insistere oporteat.

Non simplicem formulæ fidei præscriptæ enarrationem propono, quam & facilè pronunciaret Diabolus, non etiam ore jactatam ab iis, quorum cor à Christo procul est, quæ consopita, mortua, sterilisque delitescit, nusquam se prodens, velut infœcunda arbor exscindenda, igniq; mandanda: sed hanc urgeo, quæ totum innovat hominem, virtute vivâ in Christi membris exercens, fructificans, efficax potentia Dei ad salutem habenti sacra salvationis nostræ ancora, prora & puppis, petra contra quamcunq; Satanæ potestatem, impetumq; immobilis: in qua quicquid superstruitur, inviolatum perdurat, imò adversus hanc ne quidem inferi portæ prævalent. Augustini hic audiatur consilium: De ista tota Dæmonum ludificatione, *ait*, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortassis expectant: quid Christiani agere debeant, quādo inter idola gentium mira fieri asseruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod præceptum propheticum ita spiritualiter intelligitur, ut de hujus speculi civitate, quæ profectò & Angelorum, & hominum societas impiorum est, fidei passibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum vivum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima potestatem Dæmonum majorem videmus, tanto tenacius mediatori est inhærendum, per quem de imis ad summa conscendimus. Hactenus ille. *Cyprianus* ad Fortunatum, de exhortatione martyrii. Adversarius, inquit, vetus est, & hostis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sed mille annorum plenè complentur, ex quo hominē Diabolus impugnat. Omnia jam genera tentandi & artes atque insidias dejiciendi usu ipso vetustatis edidicit. Si imparatum Christi militem invenerit, si rudem, si non solicitū, ac toto corde vigilantem, circumvenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis verò dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhærens, contra eum steterit, vincatur necesse est: quia Christus, quem confitetur, invictus est. Huic fundamento firmiter insistentes tantum abest, ut unquam ratione, Satanæ artibus, sive astutiis à vera in Deum viventem fiducia dimoveri possint, ut etiam variis, ac multiplicibus illius conatibus, & insultibus impetiti, exercitati, ac velut aurū in fornace examinati indies seipsis sanctiores, justioresq; evadant. Quare Dæmonibus imbecillitatem in eos, quos divina non destituisset gratia, exprobrare solet D. Antonius, in assiduis suis adversus

illos luctis: & eos expavescere verè credentes, asserit Petrus apud Clementem. Item justissimo Dei judicio, in hujusmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & afflictiones pio remedio conferri, idem Clemens tradit, postea subjiciens: Dæmonem, nisi quis voluntatibus ejus se sponte subdiderit, potestatem adversùs hominem non habere, ut vincat scilicet. Vitæ igitur emendatione & attenta assiduâque oratione ad Christum confugiendum est, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, (*Chrysostomo authore*) non ivit ad Divinos, non quæsivit ligaturas, non defectionis reas mulieres: sed omnia reliquit tentamenta diabolica, & venit ad JESUM. Si enim volumus Deum sententiam mutare suam, nostram in meliorem mutemus vitam. Ritè hic hortatur Jesus Syrach: *Converte ad Dominum, & relinque peccata tua, precare ante faciem Domini, & minue offendicula.* Revertere ad Dominum, & avertere ab injustitia tua, & nimis odito exorationem, & agnosce justitias, & judicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei, non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, tribulatione inimicorum contulit Josaphat rex Juda: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te, Deus. Hic suum habeat locum Psalmus Davidis 90.

Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Dicit Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus sperabo in eum.

Quoniam ipse me liberabis de laqueo venantium, & à verbo aspero.

Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis ejus sperabis.

Scuto circundabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno.

A' sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & Dæmonio meridiano, &c. Uvierus.

Obsessis pluribus, uno in loco morantibus, quomodo succurrendum.

CAP. XVIII.

SI uno loco maleficia collidantur ubi numero plures (quemadmodū in monasteriis, potissimùm virginum, velut organorum Satanæ ludibriis magis accommo-

datorum frequenter usu venire cernimus) ante omnia hæc cura propendeat, ut separētur, & unaquælibet ad parentes, vel sanguine, ut affinitate proximos avehatur, quo singulæ seorsim commodius fideliusq; institui & sanari queant, institutionis habito pro cujusque necessitate delectu: ne uno (quod ajunt) calopodio (quorundā ineptorum, mendacium, impostorum, superstitionis impietatisque antistitum more) quis calceare conetur omnes, & dissolutis præscriptorum verborum minus convenientium formulis, commentitiisque quibusdam ritibus, & substantiis ad rem minimè facientibus, profligare pergat Dæmonem, in iis ridentem illudentemque, & fugam plerunq; simulantem egregiè, quasi compulsum, licet ultro cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius involvat, si vetitis eū mediis fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit sæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impedite possideat, eisque dominetur. Quæ verò virgines arctius occlusæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in ejusmodi casu comprobare nequeo: vel quæ in designato eo loco clementem Dei manum, patrisque virgam, cum vera sui abnegatione fortiter tolerare cum Jobo in animum induxerint, mutuam hic præstent in suorum cruciatuum intervallis operam, se mutuo consolantes, modumque præscriptum, quoad fieri potest observantes: nec ad hujusmodi spectaculum admittantur juniores, ne territæ tormentorum raritate, & vehementia, quid mali contrahant, cùm eis avide admodum insidietur Diabolus. Cum alias ad piam puellam, in cœnobio obseratam, literas dedissem, quibus virginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à Dæmonio exercitarum historias mihi cupiebam describi, ea in hanc ferè sententiam respondit: Duas adhuc ex illis superesse octogenarias propemodum, à quibus sæpius audivisset, ne magna quidem se velle gravi illa caruisse calamitate, ex Dei voluntate nata, quod inde peculiare gratiæ divinæ donum & illuminationem se consequutas sensisset: nec secus earum testari vitam. Quid Antonio nocuit, severos in suis cervicibus tulisse magistros? cui eos secundum Dei voluntatem perpesso in majus cessit lucrum, & gloriam. Scribebat quoque, missos eo tempore fuisse undecunque viros doctos, qui terrificorum eorum Symptomatum larvas contuiti, eas penitissimè scrutarentur, amolirentur-
liren-

lirentúrque: sed quò in ejusmodi consiliis confidentius perstitere, eò malum recruduit gravius, ut tandem Dei opus esse singulare faterentur: à cujus manu, cùm id exciperent, & se toto corde sub potenti ejus brachio submitterent, semet integrè abnegantes, humilitatemque usqueadeo amplexæ, quo etiam cunctis suis affectibus restiterint, eosque vicerint: & breviter, ad divini verbi normam toto animo vitam conformarint, tunc paulatim evanuerunt universæ illę diræ. Piam epistolam illius virginis partim justis de causis inserere volui, quod id consilium meo instituto prorsus responderet: & ne ejusmodi virgines usque adeò à piorum numero alienas esse, quis temerè in animum inducat, etiamsi adhuc multa iu iis desiderari non diffitear, quæ insciâ, & non sana informatione prætermittūtur. Porrò monasterium id ingressus, coràm cum altera contuli vetula, quæ id mali decem sustinuerat annos, eo nomine Deo gratias agens quam maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò iisdem velle calamitatū fluctibus objici asserebat: Hortata autem à me est magnopere, ut si in consilium ad ita afflictas accerserer, ne exorcismos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro constituta, a fratre virgis ex quorundam consilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie consulitur, quasi Dæmonem profligent virgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret, ea rei indignatione, pudore illa perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit, rogata verò cantionis causam, respondit: eò quod de salute sua æterna minimè hæsitaret. Altera quoque jam diu à Dæmonio excruciata, & morti proxima, se totam attenta oratione Deo offerebat, ut cum ea pro suo arbitrio quicquid vellet, in tempore, & in æternum ageret, dummodò ipsius glorificaretur nomen obsecrans: rogabatque reliquas virgines, ut post ejus mortem, non ex more, Miserere mei Deus, canerent: sed, Gloria Patri. Memorabile abnegationis veræ exemplum. *Vvierus.*

In concubitus maleficio quid faciendum.

CAP. XIX.

DE naturalis congressus, Satanæ opera præpediti, curatione ita scribit *Igmarus Remensis Archiepiscopus*: Si per fortiarias atque maleficas artes occulto, sed

datorum frequenter usu venire cernimus) ante omnia hæc cura propendeat, ut separetur, & unaquælibet ad parentes, vel sanguine, ut affinitate proximos avehatur, quo singulæ seorsim commodius fideliusq; institui & sanari queant, institutionis habito pro cujusque necessitate delectu: nec uno (quod ajunt) calopodio (quorundā ineptorum, mendacium, impostorum, superstitionis impietatisque antistitum more) quis calceare conetur omnes, & dissolutis præscriptorum verborum minus convenientium formulis, commentitiisque quibusdam ritibus, & substantiis ad rem minimè facientibus, profligare pergat Dæmonem, in iis ridentem illudentemque, & fugam plerunq; simulantem egregiè, quasi compulsum, licet ultro cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius involvat, si veteris eū mediis fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit sæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impedite possideat, eisque dominetur. Quæ verò virgines arctius occlusæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in ejusmodi casu comprobare nequeo: vel quæ in designato eo loco clementem Dei manum, patrisque virgam, cum vera sui abnegatione fortiter tolerare cum Jobo in animum induxerint, mutuam hic præstent in suorum cruciatuum intervallis operam, se mutuo consolantes, modumque præscriptum, quoad fieri potest observantes: nec ad hujusmodi spectaculum admittantur juniores, ne territæ tormentorum raritate, & vehementia, quid mali contrahant, cùm eis avidè admodum insidietur Diabolus. Cum alias ad piam puellam, in cœnobio obseratam, literas dedissem, quibus virginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à Dæmonio exercitarum historias mihi cupiebam describi; ea in hanc ferè sententiam respondit: Duas adhuc ex illis superesse octogenarias propemodum, à quibus sæpius audivisset, ne magna quidem se velle gravi illa caruisse calamitate, ex Dei voluntate nata, quod inde peculiare gratiæ divinæ donum & illuminationem se consequutas sensisset: nec secus earum testari vitam. Quid Antonio nocuit, severos in suis cervicibus tulisse magistros? cui eos secundum Dei voluntatem perpesso in majus cessit lucrum, & gloriam. Scribebat quoque, missos eo tempore fuisse undecunque viros doctos, qui terrificorum eorum Symptomatum larvas contuiti, eas penitissimè scrutarentur, amoliren-

lirenturque: sed quò in ejusmodi consiliis confidentius perstitére, eò malum recruduit gravius; ut tandem Dei opus esse singulare faterentur: à cujus manu, cùm id exciperent, & se toto corde sub potenti ejus brachio submitterent, semet integrè abnegantes, humilitatemque usque adeo amplexæ, quò etiam cunctis suis affectibus restiterint, eosq; vicerint: & breviter, ad divini verbi normam toto animo vitam conformarint, tunc paulatim evanuerunt universæ illę diræ. Primam epistolam illius virginis partim justis de causis inserere volui, quòd id consilium meo instituto prorsus responderet: & ne ejusmodi virgines usque adeò à piorum numero alienas esse, quis temerè in animum inducat, etiamsi adhuc multa iu iis desiderari non diffitear, quæ insciâ, & non sana informatione prætermittūtur. Porrò monasterium id ingressus, coram cum altera contuli vetula, quæ id mali decem sustinuerat annos, eo nomine Deo gratias agens quàm maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò iisdem velle calamitatū fluctibus objici asserebat: Hortata autem à me est magnopere, ut si in consilium ad ita afflictas accerserer, ne exorcismos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro constituta, a fratre virgis ex quorundam consilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie consulitur, quasi Dæmonem profligent virgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret, ea rei indignatione, pudore illa perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit, rogata verò cantionis caussam, respondit: eò quod de salute sua æterna minimè hæsitaret. Altera quoque jam diu à Dæmonio excruciata, & morti proxima, se totam attenta oratione Deo offerebat, ut cum ea pro suo arbitrio quicquid vellet, in tempore, & in æternum ageret, dummodò ipsius glorificaretur nomen obsecrans: rogabatque reliquas virgines, ut post ejus mortem, non ex more, Miserere mei Deus, canerent: sed, Gloria Patri. Memorabile abnegationis veræ exemplum. *Vvierus.*

In concubitus maleficio quid faciendum.

CAP. XIX.

DE naturalis congressus, Satanæ opera præpediti, curatione ita scribit *Igmarus Remensis Archiepiscopus*: Si per fortiarias atque maleficas artes occulto, sed

ſed nunquam Dei injuſto judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur: hortandi ſunt, quibus iſta veniunt, ut corde contrito, & ſpiritu humilitatis, Deo & Sacerdoti purè confiteantur, &c. In controverſia, ubi maritus ad congreſſum ineptus eſſe ex maleficio accuſaretur, in foro Conſtantienſi decretum fuiſſe ſcribit *Ulricus Molitor*, ut primum à Medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum vel frigidum inſpiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foveretur cauſa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conviveret, qui ſuas interea temporis experiretur vires: atque eleemoſynas liberaliùs erogarent, & jejuniis vacarent, quo matrimonii inſtitutor Deus ejuſmodi malum amoliri dignaretur. Decretum ſanè ad imitationem revocandum. *Vvierus.*

Aliud ejuſdem mali remedium ex eodem Vviero.

Quidam narrat conterraneum ſuum virum nobilem, juraſſe ligatum ſe feciſſe, ne cum mulieribus congrederetur, ac reſtitutum dexteritate quâdam, quâ hic alterius perſuaſionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informanda ſpecioſitate fecerat, legesque locum, ubi eo modo ligatum corpus totum inungi jubet corvino felle, mixto cum ſeſamelæo, & ita juvari. Hoc audito confiſus ille libri verbis, id fecit, citoq; augmentato libidinis æſtu reſtitutus eſt. Quemadmodum impiâ credulitate quis læditur: ſic & levari eadem credibile eſt, uſque obſervatur.

Exorciſmi quando, & quomodo, à quibus adhibendi. CAP. XX.

PORRÒ ſi dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opusque Satanæ perdurat, eum increpare licet ex Chriſti doctrina *Marci* 16. & quod credentes per ejus nomen Dæmonia ſint ejecturi: Ea propter Apoſtolorum primitivæ purioris eccleſiæ exemplo, per Chriſti nomen expellat: miniſter verò ductus zelo, conſcientiæ bonæ teſtimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus ſancti donum, ejiciendi nimirum Dæmonia: gladio ſpiritus, quippe verbo Dei accinctus, atque divinâ panopliâ circumquaque munitus, aſſumto ſuper omnia fidei ſcuto, quo omnia jacula mali illius ignita queat extinguere, ne cum diſcipulis Chriſti Dæmonium fugare nequeuntibus à Chriſto

à Christo audiat: O natio incredula & distorta, quò usq; tandem ero vobiscum? quò usque patiar vos? firmiter hinc infallibili nitatur promissioni: *Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado.* Et, *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater per Filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam.* Scribit item Lucas, septuaginta reversos ad Christum cum gaudio discipulos, dicentes: Domine etiam Dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil nocebit. Ita in Christi nomine flectuntur genua cœlestium, terrestrium, & inferorum. Nec aliud nomen sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Solo hoc patris æterni Verbo creata sunt cœlum & terra, & quicquid in eis consistit. Ejus nutu in præcipitium ruit illa immensa Angelorum caterva. Ad Christi adventum imperiumque horruerunt, & profugerunt, quotquot arctissimo vinculo in sua custodia miseros mortales constrinxerant Diaboli. In hoc nomine credentes discipuli Dæmonia exturbarunt. Pythonis spiritum in Macedonia, ex puella Dæmoniaca ejecit Paulus his verbis: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi, exire ab ea, & exiit eadem hora. Sic à Petro jussi sunt Dæmones egredi, qui vel unicum diem sibi indulgeri, subjugatis permanerent corporibus, rogabant: *teste Clemente.* Apud Hieronymum presbyterum in vita Hilarionis Palæstini eremitæ, legitur de quodam Constantini Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto: quem à teneris unguiculis Dæmon obsederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensque tam Syrâ quam Græcâ lingua (quas tamen nusquam didicerat Dæmoniacus) multiplicem obsidionis causam, ei respondit vir sanctus: Non curo quomodo intraveris, sed ut exeas in nomine Domini nostri JESU Christi impero. In hoc nomine Simon Apostolus simulachrum Solis comminuit: & Judas Lunæ, Dæmonibus inde visibiliter Æthiopum forma expulsis. Dæmonem ex Solis idolo fugavit D. Thomas: Draconem sub Martis statua in Scythia exeuntem profligavit Philippus Apostolus: septem Dæmones similitu-

dine

dine canum inter monumenta commorantes secus viam, prætereuntesq; graviter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio Draconem clausisse Sylvestrem, & Philippum Leviathan fugasse, traditur Joannes Evangelista superato veneno, Dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta novem annos commoratum, his verbis loco expulit: *Interdico tibi in nomine JESU Christi Nazareni, ne ultra hîc habites:* & confestim decessit Ephesio. Quocirca jussu Domitiani in Pathmon insulam exul deportabatur vir sanctissimus. Hic cum Cynops Magorum princeps in Para oppido contra Joannis doctrinam, & edita in Christi nomine miracula, ex falsa Sacerdotum Apollinis in Joannem criminatione, maleficiis populum dementaret, avocaretq; mortuos etiam se excitare jactabat: quorum facie assumtâ etiam Dæmones apparuerunt, è mari emersi. Tandem Joanni ait Cynops: Veni sodes ad Patmum ut aspicias potentiam meam, & ampliùs admiraberis. Igitur Joannes cum universa multitudine rediit, præcipiens illis tribus Dæmonibus, qui sub imagine hominum nuper resurgentium comitabantur, ne discederent. Concussis itaque manibus, & terribili maris sonitu peracto, Cynops se, ut antea, dimisit in mare, atque sic oculis hominum evanuit: qui clamare non cessabant, laudando dicentes: *Magnus es Cynops, & nemo præter te.* Joannes interim orabat Dominum, ut inter vivos ultra nequaquam connumeraretur Magus ille. Tum repentè vehemens est pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi se præcipitavit, nusquam apparuit. Et Dæmones, qui sub humana figura stabant, quasi jampridem suscitati à mortuis, adjurabantur ab Apostolo Dei dicente: *In nomine crucifixi JESU Christi hanc Insulam exite, nunquam redituri:* & statim ab universorum oculis disparuerunt, frustra expectantium Cynopia si fortè ex freto resurgeret. Sic apparet, quantum verè Christianis Magistri nomen profuerit, & imitatio juverit. Hæc est conjuratio, hic vehemens fortisque exorcismus, hic modus fugandi Dæmonis certus, hæc brevis formula, hi sunt characteres, quibus invocatur omnipotentia rebus supra communem vitæ rationem agendis: hæc doctrina vera, hoc fundamentum solidum: hic philosophorum lapis longè quidem exuperans eum, de quo Chymici hallucinati contendunt; imò lapis angularis, in quo omnis

structura

ſtructura firmiter coagmentatur. Hæc ſunt divina teſtimonia, hæc ſacrorum monumenta, hæc veri ſacerdotis ſemoralia, hæc puriſſima ſigna, hæ noſtræ in exturbandis Dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili uſu, vili apparatu. Hæc ars cœlo ſublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hoſtis, contemtrix larvarum, ſimulachrorum peroſa, nec thuris, nec meri indiga: univerſis manibus, lemuribus, larvis imperitans: omnia ſepulchra, & ſpecies mortuorum contemnens, & inania terriculamēta, & noctium occurſacula, & inferorum commeacula (*ut Capnion inquit*) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam vincens, & quicquid unquam ritè optamus, ſi modus à magiſtro traditus obſervetur, indeſinenter perficiens, & indeficienter adimplens. Verbo languores univerſos ſanavit, & Dæmones expulit Chriſtus. Si ergo ſecurè operari voles, neceſſario illud Pauli conſilium ob oculos pone. *Quodcunq; facitis in verbo & in opere, ut omne id in nomine Domini noſtri J E S U Chriſti faciatis.* Hoc eſt ſalutiferum medicamentum: quin ipſa panacæa, vel potius hæc ſalus noſtra & medela. Rectè hinc *Nazianzenus in Defenſorio ait*, Dæmones adhuc contremiſcere, quando Chriſti nomen invocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præſtigiæ, nulla maleficiorum oſtenta, nec ulla Dæmonii opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citiùs evaneſcunt. Proinde à Lactantio quàm veriſſimè dictum eſt: Dæmones juſtos, id eſt, veri Dei cultores metuere: cujus nomine adjurati, de corporibus excedunt: quorum verbis verberati, non modò ſe Dæmones eſſe confitentur, ſed etiam ſua nomina edunt. Quia nec Deo per quem adjurantur, nec juſtis quorum voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaq; maximis ſæpè ululatibus editis verberari ſe, ac ardere, & jam jamque exire proclamant. In hoc ordine curationis Scripturæ ſanctæ fundamento innixæ, nullam blaſphemiæ opinionem foveri luce meridiana clarius contuemur. *Joan. Vvierus.*

Dæmonia ejiciendi modus Eccleſiæ veteris.

CAP. XXI.

CÆTERUM ne quis hoc noſtrum conſilium velut ab uſitata noſtrorum hominum eccleſiaſticorum ratione, alienum calumnietur, & explodendum decernat, bonâ fide hic beati Clementis verba ſubjungam, quibus

bus pellendi Satanæ formam in Ecclesia veteri, & priore familiarem, nostroque præscripto conformem, pulchrè describit *lib.8. cap.32.* constitutione S. Apostolus Jacobus Alphæi: Exorcista non ordinatur, spontaneæ enim benevolentiæ est hoc certamen, & gratiæ Dei per Christum superventione Spiritus sancti. Nam qui accipit charisma curationum, per revelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ est in ipso. Et libro eodem cap.7. Postquam exiverunt Catechumeni, dicat Diaconus: Orate energumeni, hoc est, vexati ab immundis Spiritibus: intentè omnes pro ipsis orate, ut benignus Deus per Christum increpet immundos & nequam spiritus, & eripiat servos suos ab imperio inimici, qui increpavit legionem Dæmonum, & principem malorum Diabolum, ipse nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta sua à vexatione ipsius, & purget ea, quæ ingenti sapientia condidit. Etiam attentè oremus. Salva & excita illos Deus in virtute tua. Inclinate vos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Episcopus oret, dicens: Qui fortem armatum ligasti, & omnia vasa ejus diripuisti: qui dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquam passerem puerulis, quem cuncta pavent, & horrent à facie virtutis tuæ: qui eum dejecisti, sicut fulgur è cœlo in terram, non lapsu vocali, sed ab honore in ignominiam, ob voluntariam nequitiam: cujus aspectus siccat abyssos, & minæ liquefaciunt montes, & veritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactantes benedicunt: quem celebrant, & adorant Angeli: qui aspicit super terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & siccat illud, & omnia flumina deserta facit: cujus nubes pulvis pedum ejus: qui ambulat super mare sicut pavimentum: unigenite Deus magni Patris fili, increpa spiritus nequam, & libera operà manuum tuarum ab alieni spiritus vexatione: quoniam tibi gloria, honor, & adoratio, per te tuo Patri in Sancto spiritu in secula, Amen. *Vvierus.*

De Dæmoniacis. CAP. XXII.

ETSI sunt interdū Physicæ causę furorū seu *παραφροσύνης* seu *μανίας*: tamen certissimum est, Diabolos in aliquo

aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores, & cruciatus in eis: quia manifestum est, tales homines interdum etiam sine physicis remediis liberari. Et sæpè hæc diabolica spectacula sunt prodigia, & significationes rerũ futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à Diabolo, post cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: *Erat magna angustia in terra, & ira in populo:* ἔσται ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Ante annos 16. erat in Marchia puella cui rapienti pilos à vestibus vertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos devorabat puella longo fragore dentium Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus ejus subitò extortæ, erant veri nummi, qui adhuc à nonnullis servantur: ac subinde magnos cruciatus sentiebat puella: sed à toto illo morbo liberata est post aliquot menses, & adhuc vivit sana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & consultò omissæ sunt aliæ ceremoniæ. In Italia audio fuisse mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ cùm agitaretur à Diabolo, interrogata, quis versus Vergilii sit optimus, respondit:

Discite justitiam moniti & non temnere divos

De illis miseris virginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à Diabolo torqueri judico, & significantur pœnæ Italiæ & aliarum gentium. Nec verò dubito, verâ piorum precatione tolli id malũ, & expelli Diabolos posse. Rectè etiam facient, si qui homines non Epicurei, sed verè invocantes Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum, seriò præcipiant Diabolis, ut ab illis miseris discedant, & de venturo judicio filii Dei, in quo malitia Diabolorũ ostendetur palàm universæ Ecclesiæ dicent, & de pœnis Diabolorum. Sed hæc oportet fieri seriò, & omittendæ sunt ceremoniæ τῆς ἀστρολατρείας, & lustralis aquæ, & falsarum invocationum Cornelii Agrippæ, vel Petri Aponensis & similium. Scio plura exempla, in quibus profuisse piorum precationem certum est. *Philipp. Melanch.*

Si jumenta præter naturam quid pati videantur, quid faciendum. CAP. XXIII.

SI verò præter naturam quid pati jumenta credantur (quod tamen cognitu difficillimum, cùm sæpè in pascuis venena vel depascantur, vel Spiritus attractu illi-

tiant) primùm omnium his pharmacum contra venena, vel similia vitia offerri potest, & reliqua administrari, quæ ex naturali conjectura, & arte (quam doctè copioseque tradit *Vegetius* de arte veterinaria, vel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cæsar Constantinus, & pleriq; alii & recentiores) usui fore arbitramur, successum toleranter exspectantes. Quæ si minùs juverint, sed morte armẽtum abripiatur: velut speculum mentis oculis opponenda erit Jobi patientia: & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sic volenti (qui dedit & abstulit, idq; sicut illi placitum est, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos, aut Divinos, aut Pythonis spiritu turgidos, contra evidens Dei mandatum, impiè confugiendum, qui profectò imitatione sacrilega comprobare videntur M. Catonis idololatriam in agro lustrando certis ceremoniis, solennibus sacrificiis, verbis atque votis Telluri dicatis, ut insuetas alat arbores: ipsis etiam arboribus exoratis, ut transmigrent, & alieno in solo accrescant: rapas quoque obsecratis dum seruntur, ut sibi & familiæ vicinisq; benignè conferant: precibus Marti fusis, ut ager pecoraq; serventur. Suffimentum autem animantium morbis prohibendis utile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoque, lustrare animalia, fascinum tollere, Dæmones fugare, & grandines inhibere, ab aliis malè persuasus scribit: tamen odore suo, causa quippe naturali, tam hominum, quàm animalium morbis resistere, & aërem defecare addit, ita habet. Rec. Sulphuris vivi libras duas, bituminis Judaici libram unam oppopanacis achanti, galbani, castorei, ireos crudi an. unc. vj. Salis ammoniaci uncias duas, salis cappadoces, cornu cervini, lapidis gagatis masculi, lapidis gagatis fœminæ ana uncias tres, lapidis hæmatitis, lapidis sideritis, lapidis argeritis ana unciam unam, equuleas, id est, caballiones marionos, caudas marinas, ungues marinos ana n. vij. uvæ marinæ uncias tres, medullæ cervinæ, cedrei, picis liquidæ, ana pondera tria, ossa sepiæ n. vij. Auri semiunciam, ballucæ siliquam. Hæc universa commisceantur, & succendantur. Sed si memoratos lapides aut invenire nequiveris, aut enormitate pretii ab emtione cessaveris, reliqua efficaciter prosunt. Interea tamen studiosè inquirendum, num aliquid monstri alatur, aut fucus alicubi foveatur: quemadmodum à quodam Latamo apud Batavos factum memini, qui stabula ingressus,

ingressus, lupi stercus clam in præsepibus abscondebat: cujus odore, ut voracis sui hostis præsentia, ob antipathiam, veluti malefico actu territæ pecudes, ultro citroq; exultare, & insolito concitari furore videbantur, unde turbati rustici incantamentum esse conjicerent. Quocirca ad fabulæ actorem, velut è specula hæc observantem, atque sanandi maleficii nomine celebrem concurrebatur: qui tecta fascini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublatâ enim causâ, tollitur effectus. Sic rem qualemcunq; ex hac professione faciebat: à viris tamen bonis admonebatur, ut maturè ejusmodi falsitati renunciaret, ne merita falsarum consequeretur punitio. *Joan. Vierus.*

Quibus verbis stupor ac taciturnitas in tormentis, & quæstionibus induci creditur, & solvi.

CAP. XXIV.

INVENIUNTUR, qui cùm scelus aliquod capitale admiserint, vel antequam subjiciantur quæstioni, vel interea dum torquentur, quorundam aut scriptura, aut prolatione verborum consequi sibi videntur, ut & tacere possint & nihil omnino sentire. Id quod tam firmiter sibi persuasum habent, ut fuerint qui hac fiducia ultrò se tum carceri, tum quæstioni obtulerint. A' Diabolo enim, cujus interest scelera non puniri, sed indies accumulari, confirmantur in malo, nec solum organis vocis obstructis impediuntur, ne loqui possit, verùm gravi etiam somno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamen his illi penduli verbis ac versibus, sanè per quam ἀπάτοις utuntur.

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis.
Dismas & Gestas, in medio est Divina potestas.
Dismas damnatur, sed Gestas ad astra levatur.

Sunt qui verba Prophetæ ructent: *Eructavit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam regi.* Alii autem hac prece se muniunt: Quemadmodum lac beatæ gloriosæ Mariæ virginis fuit dulce, & suave Domino nostro JESU Christo, ita hæc tortura, sive chorda sit dulcis & suavis brachiis, & membris meis: alii verò saltem hæc proferunt: *Jesus autem transiens per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo.* Et tamen contrarium

videmus evẽtum. Licet enim ἀνπνήσιον ita Dæmon occupet, ut nihil ſentiant: oſſa tamen illis comminuuntur, & confringuntur. Quâ etiam ratione probari poſſet, eorum verborũ nullam eſſe vim: quin ridicula potiùs eſſe, quàm credibilia, quæ jam propoſuimus. Enim verò nec Diabolo quidem eſſe promiſſum, ut efficiat aliquid ejuſmodi, interea dum iis, ut ſuperſtitiosè utuntur flagitioſi, propter duas mihi cauſas videtur. Primò quòd cùm omnis poteſtas à Deo ſit, Diabolus nec ipſi nec legitimis ipſius actionibus poſſit reſiſtere, ut nocentes publicæ eripiat juſtitiæ: ſicut docet D. Auguſt. & Thom. Aquinas: Secundò, quod impunitas ſcelerum Deo non placeat, & maleficiendi licentia minimè permittatur: Alioquin inſtitutus ordo, & Juſtitia Dei ſibi invicem repugnarent. Sed tamen hominum impietate ſic merente ſæpiùs hæc accidiſſe fateor. Teſtatur enim clariſſimus Juriſcõſultus *Paulus Grillandus*, ſe bis id & vidiſſe, & in facto comperiſſe, his verbis: Primò Piſis dum eſſem aſſeſſor magnifici D. Capitanei illius civitatis: deinde Romæ dum eſſem auditor criminaliũ cauſarum reverendiſſimi domini auditoris Cameræ, ubi quidam fur ſagaciſſimus, & duplicis malitiæ reus, cõtra quem erant examinati quindecim teſtes ſuper diverſis indiciis magni furti, 137. ducatorum aur. habens notitiam, quòd curia præfati domini Auditoris procedebat contra ipſum, antequam perſonaliter compareret, accepit nonnulla ſortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atque iterum videns quòd ſufficiebant ad parangonem quadam die, dum eò eſſem in ædibus turris novæ ad examinãdum quoſdam alios reos, ille ſponte veniens acceſſit ad me, & ſe conſtituit in carceribus ipſis, dicens, quòd ultrò venerat ad purgandum indicia, & notam infamiæ ſibi illatæ. Contra quem tamẽ neceſſe fuit devenire ad torturam tot indiciis contra ipſum laborantibus. In qua dum erat elevatus, dormiebat capite declivo, ac ſi jaceret in lecto, abſque ulla penitus lamentatione, aut clamore: & adtractus chordæ erat tanquam ſtatua marmorea, qui dum elevabatur à principio, dicebat quædam verba ſubmiſsâ voce, deinde ſilebat, ut dormitans. Statim ego ſuſpicatus fui, ne geſtaret aliquod ſortilegium, ſive facturam maleficam penes ſe, aut ex illis verbis captaret aliquod ſuffugiũ: perquiſivi quàm diligenter per omnes partes corporis ſui, demumque reperi in capite, ſub ſcuffia ſcilicet inter crines

quandam

quandam parvam schedulam hæc verba continentem, videlicet ✝ JESUS autem transiens ✝ per medium illorum ibat ✝ os nõ comminuetis ex eo ✝ cum crucibus ita signatis: quam illicò abstuli ab eo, qui licèt illa sic ablata satis conquereretur, nihilominus iterum positus ad torturam & elevatus iterũ, illud idem sicut ante faciebat, & in principio ipsius elevationis nonnulla verba submissâ voce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec quicquam confessus est. Demum mutatis tormentis, sub tormento taxilli subjectus fuit, & similiter spernẽdo dolores, nihil unquam confessus est; sed in sua negativa semper audacius convaluit adeò quòd necesse mihi fuit, eo instante, ab inquisitione eundem absolvere. Similis casus occurrit Hippolyto de Marsiliis, dum erat officialis ducis Mediolani. Iterum ait *Grillandus*, nec dum est annus elapsus, quòd audivi alium Romæ positum ad torturam, & repetitis vicib. graviter cruciatũ, qui verba de lacte Mariæ virginis submissâ voce proferebat, & nullum dolorem pati, sed cuncta spernere videbatur: & dormiebat sicut alius in tortura, adeò quòd à tribus judicibus, præsente procuratore fiscali examinatus, nulla unquàm ab eo confessio extorqueri potuit, licet correus, & criminis socius id fateretur expresè, & illum in socium nominaret: cujus processum vidi, illumq; cognovi. Aliud exemplum quod similiter in facto accidit mihi Romæ cujusdam maleficæ mulieris, quæ antequam elevaretur in tortura, verba quædam submissâ voce dicebat: deinde elevata silebat penitus, veluti mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valdè tremendos more illorum, qui strangulantur emittẽs, & nihil penitus loquebatur, neq; boni, neq; mali. Ultima autem hæc historiola minimè nostro obstat instituto. Nam si ex lamiis nostris illa fuit malefica, quid mirum, si diabolus linguam ei faucesq; præcluserit? ne scilicet illa suam innocentiam probaret, & Dæmonis ludibria detegeret. Superioribus verò exemplis simile nuper habuimus Antuerpiæ, in carnifice ejus urbis, natione Gallo: quem quum innumera, eaque notiora flagitia commisisse nemo non sciret, adigere tamen nullum tormentorum genus, quámvis immane potuit, ea ut confiteretur, in tantam statim ἀκινησίαν ac sensuum penè omnium alienationem incidebat. De qua cùm prudentissimus Senatus Medicos ordinarios consuluisset, ejusmodi stuporem non nisi

pharmacis quibusdam somniferis induci posse deprehendit. Nisi hac ratione inducta sit ea torturæ tolerantia, ut immensos cruciatus perferret, Deus permittere potuit; quò iisdem ad resipiscentiam tandem cogeretur, vel ut reprobus, acerbiores dignasque extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cæsus est citra ullum pœnitentis animi indicium ebrius, qui multis retrò annis se hominũ utriusq; sexus innumerorum sanguine inebriarat, quos multivario supplicii genere ob fidei confessionem vita spoliarat. Nonnulli tamen, *ait Grillandus*, dixerunt, quod adversùs istas conjurationes, & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diversis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quod omnes ligaturæ, & maleficia hujusmodi dissolvuntur, & reus gravissima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia solent dicere verba illa Prophetæ: *Eructavit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem*: &, *Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium*: &, *Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna subvertetur*. Ex quibus verbis, precibus, & exorcismis, dicunt maleficia ipsa resolvi, & reum miserabiliter cruciari. Super quibus tamen cogita; quia de virtute ipsorum remediorum non possem quicquam certi attestari, quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus vidi. Ego verò, licèt & D. Grillandus, & mille alii oculis id vidissent suis: tamen virtute sculptorum, fieri nunquam credam. Enimverò fur ille etiam schedulâ spoliatus nihil adhuc, crudelius licèt districtus, confitebatur: nec sub murmurata verba insensibilem habitum inducere queunt. Quare vel somnifica re assumta, aut à Diabolo qui cum antea pepigisse animo tales, eiq; se devovisse, & etiam traditos esse necesse est, insensibilitate illata id fieri sentio. *Joan. Vierus.*

De naturalibus Pharmacis somniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum unguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mentemq; impensè turbantibus.

CAP. XXV.

INTERDUM Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus ubi se inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magistro institutæ, Lamiæ, per fornacem mox se evolaturas, ac per aërem longè

lateque

lateque evagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus, & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione somniferi omnino unguenti, in profundissimum lethargicumque somnum dilabuntur insciæ. Hæc ne somnia videantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum *Joannes Baptista Porta* Neapolitanus lib. 2 Magiæ naturalis, scribit: Adeo dira, inquiens, cupido hominum mentes invasit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coacervatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamen vi evenire patet intuenti: quæq; ab eis acceperim referam. Puerorum pinguedinem aheneo vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum novissimumq; subsidet, inde condunt, continuoque inserviunt usui; cum hac immiscent eleoselinum aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel aliter sic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, vespertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum (etsi diversa commiscent, ab iis parum dissidebunt) simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, ut rubescant, & revocetur calor, rarumque fiat, quod erat frigore concretum. Ut relaxetur caro, aperianturq; pori adipem adjungunt, vel oleum ipsius vicem subiens, ut succorum vis intro descendat, & fiat potior vegetiorque, id esse in causa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur, ad convivia, sonos, tripudia, & formosorum juvenum concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis vis impressionum habitus, ut ferè cerebri pars ea, quæ memorativa dicitur, hujusmodi sit plena: cumque valdè sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate felices, sic impressiones capessunt, ut Spiritus immutentur, nil noctu diuque aliud cogitantes: & ad hoc adjuvantur, cùm non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis, & leguminibus. Lamiarum quoque unguentum propemodum simile tradit *Cardanus*, post cujus inunctionem mirabilia videri apparet. Nam & de his, quæ non sunt, & tamen videntur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorum, ut dicunt, succisque appii, aconiti, pentaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc vident. Sperare autem videntur theatra,

viridaria, cænas, ornatus, vestes, formosos juvenes, reges, magistratus, imò res omnes, quibus delectantur, quibus etiam se frui arbitrantur. Cernunt item Dæmones, corvos, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt violentorum insomniorum causæ. Hinc etiam illas apio victitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, phaselisque, somnos turbulentos cientibus: sic magi per somnum ferri videntur in diversas regiones, atque ibi multivariam affici, prout uniuscujusq; fuerit temperies, unguento adjuvante. Cui non absimile ad inducendum profundum longumq; somnum, adjungam hic oleum. ℞. Sem. lolii, hyoscyami, cicutæ, papaveris rubri & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. iv. baccarum solani somnifici part. j. ex his omnibus fiat oleum secundum artis legem, & pro qualibet unc. olei istius misceatur scrup. j. opii Theb. Hinc sumatur scrup. j. vel j. ß. & duorum dierum subsequatur somnus. Liquorem conciliantem mirificè somnum ad guttam unam aut alteram exhibitum, imò guttas liquoris, somni tot, quot illæ fuēre, horas introducentes, lubens hîc adderem: sed præstat non duplicari. Ejusmodi quædam simplicia puta lolium, faba inversa, opium, hyoscyamus, cicuta, papaveris species, solanum furiosum, somnificū, mandragora, nymphea, atq; id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inveniuntur, quibus intellectus, aut aufertur, vel turbatur: ut qui iis utatur, loquendo, audiendo, & respondendo amens videatur, vel in somnum altissimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum usum, & aquas, vina, pulveres, trochiscos, olea, aliasq; formas hinc conficiendi modum, silentio involvere malui, ne iis abutendi ansam alicui subministrasse videar. *Vvierus.*

Dæmon ut responsum dare videatur.

Cap. XXV.

Dæmon respōsa dabit hac ratione. Fit statua parva ex orichalco coronati viri, aureâ veste, cum cornibus in capite, facie, pedibus ac manibus nigris, pedes ac manus gryphis. Huic imagini sceptrū ex ferro diligēter inaurato, ac virib. magnetis imbuto in dextra manu collocetur. Sedeat imago hæc super solio ex ære splendenti aut cæruleo. Toti fabricæ vitiū in forma columnæ circumponatur, ut quandoq; talem in manib. habuerim solidum, vel si placet inane & solum solio vitrum jungatur. Inde suspendatur machina tenui filo ad perpēdiculum, ut pro arbitrio possit circum-

circumvolvi. Deinde in cacumine elegantis virgæ constituto occultè frusto Magnetis virgâ motâ ad partes, interrogetur imago. Pulchræ virgæ ignotæ notæ ad characteres tum figuræ adjiciuntur. Potest & Magnes annulo aureo abscondi. Eodem exemplo statuam super altare collocabimus è levissima materia, atq; in ea ferrum Magnete imbutum, lapis autem Magnes ea parte muri collocetur, ut cùm ferrum illum respiciat, facies imaginis convertatur ad sacrificium. Verisimile autem est talibus technis, nondum hominibus adeò solertibus, sacerdotes antiquos plebi ignaræ sæpius illusisse. *Cardanus.*

Statua quæ quò libet ferri videtur.

CAP. XXVI.

ACCEDIT his tot præclaris dotibus, quòd Magnes sub tabula positus, ferrum super tabulam in æquilibrio positum, quãquam interpositâ tabulâ, celerrimè circumagit, non sine levi astantium admiratione. Unde pelvis lignea aquâ plena superponitur, in ea navicula collocatur, tenuissimis tabellis compaginata, sine ferro, sed glutine tantùm: in prora muliercula formosa flexa remo naviculam agens, ita ut illius naviculæ motu remus moveatur, & cum eo mulieris imago: sub pede postremo mulieris claviculis lato capite, cujus pars illa latior pileus vocata promineat è tabula, sic figatur, ut lateat sub prora, nec tamen aquam tangat: optimi tandem Magnetis frustulum capiti virgæ ligneæ ex abiete, vel cornu inseratur, quâ circumdatur lapis ipse sub tabula positus, atque sic supposito Magnete clavi capiti producetur navis lapidis motu quocunq; voles, videbiturq; his, qui virgam non possunt conspicere, imago illa quasi animata, navim quocunque velis circumagere ac ducere, audienti quidem ac remiganti similis: non igitur materia ipsa transit, sed aliquid spiritui simile: nam tabula impediret motum, cùm corpora se invicem nequeant penetrare. *Cardanus.*

Statua quæ tangentes occidebat.

CAP. XXVIII.

MIRABILE dictum est, quod à Boëtio recitatur: inquit enim. Cùm Chennetus rex Cruthlintum Fenellæ filium occidisset, tum etiam Malcolmum Duffum Regem, & affinem Fenellæ, ille statuam mira arte fabricari

jussit, in cujus manu pomum aureum gemmis nobilioribus refertum erat, quod quum quisquam tetigisset, qui tangebat, statim multis jaculis confossus, interitum sibi accerseret. Eo igitur dolo Regem nil suspicantem, invitatum in Fetircarii oppido occidit. Cumq; paratis equis ad pontum primum, inde in Hiberniam se transtulit evasitque. Nuper intellexi quendam furem machina cœpisse dum loculos expilare conaretur: nam machina vinculis firmiotibus, vesti juncta erat. *Cardanus.*

Statua, quæ Solem semper respicit.

CAP. XXIX.

MEMINI me legisse, in Apis æde simulachrum Dæmonis fuisse, quod faciem in quamcunque partem Sol declinaret, verteret: id nobis in quacumq; statua imitari non erit difficile, si ad horologii rationem animadverteris occultis restibus ac mola, ut vocant: quod spectaculum videre jucundius, quàm rationem conficiendi scriptam legisse. *Cardanus.*

De Auguriis. CAP. XXX.

PRIMA quæq; auspicia in operis cujusq; initio accipienda sunt: ut si vestem tuam in initio operis à soricibus corrosam senseris, desine ab inceptis: si egrediens offenderis in limine, aut in via impegeris pedem, continenter: si quid mali ominis in principio negotiorum tuorum tibi occurrerit, differ inchoata: ne vel tota intentio frustretur, aut inutiliter compleatur: sed expecta donec omine meliore faustam agẽdis arripias horam. Videmus animalia permulta ex vi quadam ipsis à natura insita, præstigiosa atq; fatidica, nonne gallus cantu horas solertissimè indicat, & alis apertis leonem fugat? aves quã plures cantu & garritu, muscæ acri punctura pluviam prænuntiant: & delphines crebris supra aquas saltibus tempestates præcurrunt. Longum esset retexere omnia præsagia quæ ex avibus, & animalib. didicère Phrygii, Cilices, Arabes, Umbri, Tusci, & alii populi, qui auguria secuti sunt, quæ per illos multis experimẽtis & exemplis comprobata sunt. In omnibus namq; sunt abscondita futurorum oracula: maxima autem quæq; tibi aves ominales prænuntiabunt. Hæ sunt quæ ex hominibus in aves conversas esse referunt Poëtæ. Itaq; quid cornix loquatur, diligenter ausculta, situmque ejus sedentis, aut volantis à dextris an à sinistris,

loquax

loquax an clamosa, an silens, præcedat an sequatur, transmutisve expectet adventum, an fugiat, quóve discedat, omnia diligenter attende. Dicit Orus Apollo in hieroglyphicis Geminæ cornices nuptias significant, quoniam hoc animal duo ova parit, ex quibus marem & fœminam generari oportet: si autem, quòd rarissimè evenit duo mares generentur, aut duæ fœminæ, jugatæ mares cum fœminis alteri cornici non admiscentur: itidem neq; fœminæ alteri mari, sed dissociatæ, solæ degunt. Ideò unici cornici occurrentes augurantur futurum, ut viduali vitâ sibi vivendum sit. Idem etiam portendit columba nigra: hæc enim post maris interitum semper sola degit. Corvos autem non minore diligentiâ observabis: hos namque rebus majoribus præferri, & cornici præviduare dicunt: & sensit *Epictetus* Stoicus Philosophus, & gravis autor, si cui corvus adversum crocitaret, vel corpori, vel fortunæ, vel honori, vel uxori, aut natis adversa portendere. Deinde cygnos, qui aquarũ secreta prænoscũt considerabis: eorum namq; hilaritas non modo nautis, sed quibusque præterea peregrinantibus felices præsagiunt eventus, nisi fortioris superentur superventu, utputa aquilæ, quæ potentissima imperii sui majestate omnium avium fidem, si contrà loquatur evacuat: cunctis siquidem avibus altiùs volat, profundiusque perspicit, & ab ipsius Jovis arcano nunquam excluditur: altitudinem & victoriam, sed per sanguinem portendit: quia non aquam, sed sanguinem bibit. Locrensibus adversus Crotonienses dimicantibus, aquila supervolans contulit victoriam: Hieroni ad prima bella egredienti, aquila ex improviso residens in clypeo regẽ illum futurum prænunciavit. Nascente Alexandro Macedone duæ aquilæ tota die suprà domum sedentes omen duplicis imperii Asiæ & Europæ ei portenderũt. Eadem Lucio Tarquinio Prisco Demarathi Corinthii filio ob seditionẽ domo profugo, & in Hetruriam profecto Romamque petenti, pileum auferens, ac altè volans rursum capiti reponens, Romanorum regnum illi portendit. Jam verò & vultures significant difficultatem, duritiem, & rapacitatem, quod in origine urbis condendæ experientiâ verificatum est: futuræ quoque stragis loca ostendunt septem diebus prævenientes: & quoniam in eam partem respiciunt, in qua altera pars inferior futura est, tanquam inhians occidendorum majori numero, ideò solebant antiqui reges specu-

ſpeculatores mittere, qui renuntiarent, quam in partem verſi reſpicerent vultures. Phœnix autem ſingularis felicitatis ſucceſſus pollicetur, quo viſo nova Roma melioribus auſpiciis condita eſt. Pellicanus, quia filiorum causâ periclitatur, ſignificat hominem amicitiæ ſuæ pietate ſubiturum diſcrimen. Picta avis Pictanorum urbi nomen dedit, ac gentis levitatem colore, & voce præfiguravit. Ardea rerum arduarum auſpicium eſt. Ciconia, concordiæ avis, concordiam facit. Grues à gruere antiquo verbo, quaſi congruere dicti, ſemper adferunt, quod expedit, atque inimicorum inſidias cavere faciunt. Cucupha gratitudinem indicat: ſola enim hæc parentibus ſenio confectis gratiam refert: contra Hippopotamus parricida, ingratitudinem meritorum omnium & veram injuſtitiam nunciat. Origis avis invidioſiſſima invidiam ſignificat. Jamq; etiam ex minoribus avibus pica loquax, hoſpites nunciat: albanellus prætervolans, ſi à ſiniſtris ad dextram feratur, hoſpitii hilaritatem, ſi contrario contrarium indicat. Strix avis ſemper infauſta eſt, & etiam noctua: quæ quia noctu ex improviſo aggreditur pullos, quemadmodum mors de improviſo ſupervenit, ideo mortem prænuntiare dicitur, nonnunquam tamen quia noctis tenebris non cæcatur, hominis diligentiam, & vigilantiam ſignificat, quòd reſidens in Hieronis haſta comprobavit.

Bubonum verò Dido dum miſeretur Æneæ,
Infauſtum ſenſit. ——
inde cecinit Poëta.
Solaq; culminibus ferali carmine bubo
Sæpè queri & longas in fletum ducere voces. & alibi:
Ignavus bubo dirum mortalibus omen.

Idem in Capitolio cecinit, quum res Romana apud Numantium inferior fuit, atq; quum Fregellæ ob factam in Romanos conjurationem ſunt dirutæ. Inquit Almadel, bubones & nycticoraces cùm ad inſolitas regiones manſionesque divertunt, indicio eſſe earundem regionum, & ædium homines morituros, propterea quòd aves illæ delectantur cadaveribus, easq; præſentiunt: morituri autem homines, jam poteſtate cadavera ſunt. Sed & de accipitre litis prænuntio canit Naſo:

Odimus accipitrem, quia vivit ſemper in armis.

Lælius Pompei legatus in Hiſpania inter pabulatores occiditur, id fatum accipiter ſupra caput volitans, ſibi prænuntiaſſe

nuntiasse dicitur. Et inquit Almadel, quòd ejusdem speciei aves inter se pugnantes, regni mutationem significant: si verò specie diversæ contra se invicem bellum gerant, & quæ amplius non visæ conveniant, novam regionis illius fortunam portendunt. Minutulæ etiam aves, adventu vel recessu suo familiam augeri, vel minui portendunt: earum verò volatus quantò serenior, tantò laudabilior. Unde *Melampus* augur, ex aviculis Græcorum stragem conjecit, quando ait: Vides ut nulla serenos ales agit cursus Hirundines, quoniam moribundæ pullis latebras parant, patrimonium amplum, vel à mortuis legatum portendunt. Vespertilio fugienti occurrens, evasionem significat: nam ipsa licèt pennas non habeat, tamen evolat. Passer autem fugienti malum omen est, ipse enim accipitrem fugiēs ad noctuam percurrit, apud quam æquè periclitatur; tamē in amoribus boni auspicii est: siquidem libidine concitus, septies in hora coit. Apes regibus bona omina sunt: nam populum obsequentem monstrant: muscæ verò importunitatem & impudentiam significāt, quia sæpiùs abactæ, continuò nihilominùs redeunt. Aves etiam domesticæ auguriorum non sunt expertes: nam galli cantu suo spem & iter inchoantis promovent. Quin & Tiberio nascituro prægnans Livia mater ovum gallinæ subductum, eousq; sinu suo fovit, donec gallus insigniter cristatus exclusus est, unde augures interpretati sunt, nasciturum puerum fore regnaturum. Et scribit *Cicero* apud Thebaidam gallos gallinaceos canendo totis noctibus Beotiis, adversùs Lacedæmones præsagisse victoriam: quòd augures ita interpretati sunt, quoniam avis illa victa silet, canit autem si vicerit. Simili ratione etiam ab animalibus, & bestiis eventuum omina capiuntur: nam occursus mustelæ ominosus est. Leporis occursus, itineranti timendus est, nisi captum cœperit. Mulus quoq; infensus est, quia sterilis est. Porcus verò perniciosus, talis est enim ejus natura, ideò perniciosos homines significat. Equus jurgiorum & pugnæ rationem habet: Unde apud Virgilium visis equis albis exclamat Anchises:

—— Bellum ô terra hospita portas.
Bello armantur equi, bella hæc armenta minantur.

Tamen quando curru juncti occurrunt, quia; concordi jugo trahunt, pacem significant sperandam. Asinus inutilis est: profuit tamen Mario: qui cùm hostis patriæ pronun-

nuntiatus, vidit asinum oblatum pabulum spernentem, ad aquam properantem, quo augurio ostensam sibi salutis viam ratus, auxiliarem amicorum turbam, oravit, hoc unum auxilii genus exhiberent, & se ad mare conducerent: quo impetrato, parvæ superimpositus carinæ, Syllæ victoris minas evasit: utcunque tamen asellus in augurio occurrat, semper laborem, patientiam, impedimenta significat. Lupus verò obvius bonus nuncius est, cujus efficacia visa est in Hierone Siculo, cui lupus in literario ludo tabulam eripiens successum regni firmavit: tamē ejus, quem antè viderit vocē præludit. P. Africano & C. Fulvio Coss. Minturnis lupus vigilem laniavit, quando Rom. exercitus in Sicilia è fugitivis superatur. Quin & perfidos significat fidei homines: quod est in Romuli progenie: nam fides quam à matre lupa olim suxerunt, & sibi invicem ab initio servaverunt, velut lege quadam naturæ, manavit ad posteros. Leoni occurrere, cùm sit hoc animal inter cætera fortissimum, omnibus terrorem incutiens, bonum est: sed leænam mulieri occurrere, malum est, quia conceptum impedit. nam leæna nō patit secundariò. Ovibus & capris occursare bonum est. Legitur quoq; in Ostentario Tuscorum si hoc animal insolito colore fuerit indutum, portendi imperatori rerum omnium cum felicitate largitatem: Unde *Virgilius* ad Pollionem canit:

Ipsa sed in pratis aries jam suave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.

Bónum etiam occurrere bobus triturantibus, sed melius arantibus, qui etsi viam rumpentes iter tardant, moram tamen hanc auspicii gratia compensant. Canis in itinere faustus est, quòd Cyrus expositus in sylvis, à cane ad regnum enutritus est: quem & angelus, Tobiæ socius, non est aspernatus comitem. Castor quia venatoribus testiculos suos demordens abjectos relinquit, mali ominis est & homini, sibi ipsi damnum illaturum portendit. Jamq; etiam ex minutis animalibus mures damnum significant: quæ quum in Capitolio aurum roserunt, eodem die ambo consules juxta Tarentum insidiis ab Annibale intercepti sunt. Locusta quasi loco stare faciens, aut loca exurens, vota præpedit, & mali ominis est: contra cicadæ iter proponent, & bonum rerum nunciant eventum. Aranea à superioribus filum ducens, spem venturæ pecuniæ nunciare dicitur. Similiter & formicæ, quia nôrunt sibi providere, &

dere, & tutas parare latebras, ideò securitatem, & divitias portendũt, multitudinisq; exercitũ significant. Hinc cùm Tiberii Cæsaris mansuefactum draconem formicæ devorassent, responsum fuit, ut caverent multitudinis tumultũ. Si tibi occurrat anguis, cave à maledico inimico: nam hoc animal nullo alio membro pollet, quàm ore. Anguis in regiam irrepens Tarquinio casum suũ auguı ata est. Duo angues in lecto Sempronii Gracchi reperti sunt: dictum illı ab aruspice, si marem aut fœmellam emitteret, aut sibi aut uxori brevi moriendum: ille uxoris vitam suæ præferens, occiso mare fœmellam emisit, paucisq; post diebus vitã excessit. Sic vipera mulieres pravas scelestosq; filios significat omnibus infensum, hæc enim seorsum ab aliis piscibus degit, nec juncta cum aliis invenitur. Inter omnia autem auspicia & omina, nullum homine efficacius est, nullum potentius, nullum quod evidentius veritatem exponat: ejus igitur occursanti conditionem, ætatem sexum, professionem, situm, gestũ, motum, exercitiũ, complexionem, habitũ, nomen, verba sermonemq;, omnia diligẽter notabis, & requires: nam cum cęteris animalib. tam multa insunt præsagiorum lumina, non dubiũ est, hęc multò efficaciora clarioraque humanæ animæ esse infusa; quod & *Tullius* ipse testatur, *inquiens*, humanis animis naturaliter quoddam auspiciũ inesse suæ æternitatis, ad omnes rerum series, & causas cognoscendas. In fundamentis Romanæ urbis caput hominis integra facie repertũ, magnitudinem imperii præsagivit, & monti Capitolii nomẽ indidit. Brutiani milites cõtra Octaviũ, & M. Antonium præliaturi in castrorũ porta Æthiopem offenderũt: quẽ licet, ut adversæ rei auguriũ illicò trucidarent, tamẽ infeliciter pugnatũ est, atq; Brutus & Cassius ambo duces interiêre. Ipse etiam monachorũ occursus vulgò ominosus habetur, magis autem si matutinus fuerit: quia id hominũ genus plurimũ è mortuario veluti vultures ex morticiniis victitat. *Agrippa.*

Lapides futura præcognoscere faciunt.

Ex his manifestum est, lapides aliquos esse qui sub lingua detenti, aut collo appensi, aut gestati in annulo, hominem ad divinandum futura ac rectè prævidendum inducant. Quinque autem ad hoc sunt necessaria. Primus ut homo is, naturalis sit. Sunt autem tales veridici, moderati, & sub astro Veneris nati. Secundùm, ut eã ætate, & tẽpore astrum illud dominetur. Cognoscetur autẽ id ex cogitationibus,

nibus, si veræ aut falsæ sint, tũ etiam ex somniis. Tertium, ut lapis is moveat enthusiasmum, id est, religionem in animo cientem. Quartum, ut genere congruat cum astro, veritatem significante. Quintum ut etiam ipse propriè in hoc sit efficax. Quòd si eo astro dominante appendatur, forsan magis etiam proficiet. *Cardanus.*

Ad divinandum.

Sic legimus antiquos certis rebus naturalibus sæpè divinum aliquod & mirandum suscipere solitos: sic lapis, qui nascitur in pupilla oculorum hyænæ sub lingua retentus, divinationem præstare dicitur. Idem fertur Selenites lapis lunaris efficere: sic anchitide dicunt evocari imagines Deorum, synochitide umbras inferorum evocatas teneri: Similia aglaoptis herba, quæ & marmoritides vocatur, in marmoribus Arabiæ nascens Persico latere, efficit, ut narrat Plinius, atque magos eâ uti, cùm velint Deos evocare, esseq; herbam theangelidam nomine, quâ potâ magi divinent. *Agrippa.*

Ad divinandum ejusdem.

Vaticinaturo adhiberi solent suffumigationes ad phantasiam afficiendam, quæ quidem certis numinibus consentaneæ ad divinam inspirationem suscipiẽdam nos accommodant: sic dicunt, quòd suffitus ex semine lini, & semine psyllii, & radicibus violæ & apii, facit videre res futuras, & confert ad prophetiam.

DE SECRETIS GEOMETRICIS, CAP. XXXI.

Ad terræ ambitum inveniendum.

SIc Mathematici terræ totius ambitum ac dimetientem invenerunt. Vel enim per Lunæ defectus horarum distantiam in eodem circulo æquinoctiali æquè distanti cognoverunt: quâ habitâ, terreno itinere differentiam locorum sunt assecuti: nam per 24. unius diei multiplicãdo, & per horas distantiæ defectus lunaris dividendo, ambitũ circuli illius invenerunt: inde demonstratione Geometricâ ambitum æquinoctii circuli maximiq; , ac totius terræ, quem per septem multiplicando, & per 22. dividendo, dimetientem terræ satis exquisitâ ratione sunt consecuti. Vel procedendo ab Austro rectâ ad Boream, altitudinem poli unâ parte auxerunt. Metiti autem viam M. passuum LXXXVII. ac D, invenêre Italica. His enim nũc distantias

locorum

locorum metimur, non passibus Ptolomæi. Ergo ductis LXXXVII. M. passuum & D. per partes cœli CCCLX: nam in totidem dividitur, passuũ M. habebimus. XXXI. M & D. insuper. Terræ totius ambitum hunc, si per septem multiplicamus, & per 22. diviserimus, erit terrę dimetiens passuum MXM. XXII. Sed in his velle ad amussim certam quærere quantitatem stultum est. Dicamus igitur dimetientem terræ subductis 22. esse M. passuum decies mille. At qui navigant multis erroribus acti, sinuosumq; non rectum agentes iter etiam sponte, tum incerto ac vario ventorum impetu decepti, multò majorem ambitum terræ scripserunt. Sed hæc ratio, ut verissima est, ita etiam maximè certo consentit experimento: juvitque multum Hispanos, qui cùm tam diuturnum iter, longum terræ magnitudini repugnare intelligerent, diligenti ratione metiti errorem, illud fermè ad tertiã partem tum spacii tum temporis contraxêre. *Cardanus.*

Hora diei Sole lucente quomodo habeatur.

Horam diei Sole lucente, quocunque tempore sic habebis. Dorsum Soli obverte, sed ut extento brachio, & manu sinistrâ, polliceque super indicem collocato umbra stethi exigua in palmam cadat, tunc stylum sub junctura pollicis colloca, & ad perpendiculum superficiei palmæ considera umbram: nam si cadit ubi index manui jungitur, 24. est, aut octava; si in illius summo 23. vel nona: si in medii digiti apice 22. aut 10. si annularis vertice 21. aut undecima: si in vertice minimi, vigesima, vel duodecima Si in ultima junctura, decimanona, vel decimatertia. Si in secunda ejusdem junctura, decimaoctava, vel decimaquarta: si in radice, ubi manui jungitur decimaseptima, vel decimaquinta: in lineæ mensalis initio: decimasexta. Hanc tamen observationem ad crassam Minervam, ut dici solet, pertinere haud obscurum est. *Idem.*

Sphæra solida geographica.

Si cui desiderium describendi orbis in sphæra fuerit, id facilè ac bellissimè ex Ptolomæi verbis quinque dierum labore sic perficiet. Sphæram æneam exactè rotundã primum sic fabricabis, æneum semicirculum secundũ quantitatem diametri confice, ac sphæræ omni ex parte applicato: si semper undequaq; contingat, exactè rotunda est: ubi super excesserint, tantundem detrahendum, ubi defeceris, adjiciendum, cùm verò exquisitè rotunda facta fue-

rit, utrâque parte copulato: orbiculisq; infigito, ut neque nimis molliter nec asperè nimium circumvolvatur: post æquinoctialem circulum, ex auro tenuissimum æqualiter à polis distantem summa cum diligentia describe, atque divides per 360. æquas portiones, ita unicuiq; parti punctus, omnibus autem quinque partibus numerus per quinarium superactus ascribatur: sic & semicirculum immobilem sphæræ æqualiter cohærentem ejus sedili ita affigemus, ut per sphæræ motum immobilis maneat: atque ita eum dividimus, ut ubi æquinoctialem ad perpendiculum secat ab eo puncto 90. partes æquales distinguantur inter utrunq; polum, ita ut totus semicirculus in 180. partes sit divisus, punctis singulis, numeris autem quibuslibet quinariis distributis, ita ut numeri ab æquinoctiali incipientes, in utramq; partem ad nonaginta sectiones versus polos terminentur. Cùm igitur loca inscribere volueris numerum longitudinis in æquinoctiali quærito, ac ipsum (spæram volvendo) meridiano subjicito, latitudine autem loci in ipso meridiano, sive citra, siveultra per gradus, partesq; eorum inventa, in ejus directo punctum signabis pro loci magnitudine; atq; in singulis perficies. Per omnes autem quinque gradus æquinoctialis ad meridianum immobilem adductos meridianos à polo ad polum deduces, qui circuli XXXVI. erunt: eos autem præacutâ styli acie lineabis, similiter & parallelos, & climatum initia atque fines, in utraque sphæræ medietate ad Meridiani gradum firmiter adhærente, ac circumvoluta sphæra, donec ad primum punctum redierit, abradente stylo conscribes. His peractis, omnes circulos aureos, atq; exiles ad modum depinges, climatum exceptis, qui non æquè tenuiores habebuntur: maria ac flumina cæruleo, civitates & oppida rubeo, montes argenteo, colles sylvæque viridi: solum terrarum glauco distinguetur, nomina nigro superadde. Unum autem animadvertere oportet, ut cunei typíve locorum triplici sint magnitudine distincta maximo metropolis, medio civitates, minimo oppida designabuntur, quòd si & principum dominia distinguere libeat, filo ambitum ejus viridi cinge: illud autem maximè in mente habendum est, ut novissimis, ac castigatissimis commentariis utaris, atque decenti magnitudine, ea autem est, ut maximus circulus, hominis longitudinem æquet. *Cardanus.*

Quatnor

Quatuor ponderibus omnia perpendi pondera.

Si quis petat quatuor ponderibus tantum omnia perpendi pondera, quæ sunt ab uno usque ad 40. ita ut non opus sit aliis ponderibus: Id efficies, si unum pondus sit unius libræ, secundum trium, tertium 9. quartum 27. His enim potes omnia emetiri pondera ab uno ad 40. Ut si velis efficere 21. libras, pone in altera bilance 27. & 3. in altera vero 9. Si 20. libras petis, pone in altera 27. & 3. in altera 9. & I. Eadem ratione licebit quinque ponderibus perpendere omnia pondera ab uno ad 121. usque, scilicet 1.3.9.27.81. Item per 6 ad 364. scilicet 1.3.9.27.81.243. *Gemma Frisius.*

DE SECRETIS ARITHMETICIS.

CAP. XXXII.

Numerum indicare aliquem, quem aliquis concepit.

CONCEPIT quidam numerum aliquem, quem ut indices, ita agito. Iube eum triplare conceptum animo numerum, triplũ mediare, deinde quotientem rursus triplare, triplum hoc rursus mediare. At si in priori mediatione impar fuerit numerus triplus (id enim inquirendum est) tum jube illum parem ex eo facere additione unitatis, ac deinde mediet, tum verò ex hac additione 1. recidat, idem jubebis eum facere, sed tibi 2. servabis: deinde jube illum abjicere 9. quoties potest ex ultimo tuo numero, tu verò toties 4. numerabis, ac deinde abjicies si quid servaveris. Ut cogitaverit quispiam 7. id tripla, erunt 21. fiũt 22. ea medietas, sunt 11. tu verò retine 1. deinde jube ut rursus triplet 11. fiunt 33. ea rursus mediari non possunt, nisi unitate adjectâ, ita erunt 34. dimidium 17. valet: tu verò 2. hic collige, jam jube illum adjicere 4. quoties potest: verùm quoniam tantum semel id licet 4. colliges: de reliquo nihil inquires, si pro rata 3. tibi servaveras, quæ cum 4. addita 7. faciunt. *Gemma Frisius.*

Rem absconditam indicare alicui.

Si tres diversæ res abscondantur à tribus diversis personis, tu verò per Arithmeticam, tãquam divinus vates unicuique dicere velis, quam absconderit rem, ita agito: Sint tres res a. b c. animo tuo signatæ, vero ordine animo tuo hæreant, primus, secundus, tertius, priusquam res abscondant, pone in medium 24. projectiles, ex his da primo 1. in

manu, ſecunda 2. tertio 3. deinde colloca tres res ordine, & dic illic, ubi abiero, tum ſinguli unã ex his rebus quancunque velint, abſcondant, ſed eã lege, ut qui abſconderit a. capiat ex 18. projectilibus relictis adhuc tot projectiles, quot habet is ipſe in manu. Qui verò b. abſconderit, duplum capiat, qui tantundem, c. quadruplum. Reliquum verò in menſa aut loco aperto relinquant. Hinc tribus rebus & perſonis pro ordine memoriæ infixis, ſecedat, quouſque res abſconderint ac rationem inierint. Tum reverſus inſpice reſiduos in tabula projectiles, qui perpetuo aut eſt 1. aut 3. aut 5. aut 6. aut 7. Si igitur unus tantùm fuerit, tum primus abſcondit a. 2. b. 3. c. Si duo tum primus abſcondit b. ſecundus a. tertius c. Reliquos ex Tabella annexa intelliges modos. *Idem.*

Reſidui Projectiles	Perſonæ	Res.
	1	a
1	2	b
	3	c
	1	b
2	2	a
	3	c
	1	a
3	2	c
	3	b
	1	b
5	2	c
	3	a
	1	c
6	2	a
	3	b
	1	c
7	2	b
	3	a

De

De situ orbis investigando, ac in certam terræ partem dirigendæ navis ædificio per stellam visam: nec non de locorum distantia vestiganda ratione geometrica.

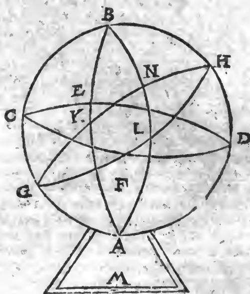
Situm alicujus loci ad quem instituenda sit profectio, tum in anteriore astrolabii facie, tum in tergo commonstrare facillimum est: ut supervacaneum fortasse sit multa hac de re verba fundere. Siquidem in dorso astrolabii perspecta ejusque utrunque navigationis terminum intercedit longitudinis differentia, numeratur in gradibus limbi ab ipsa meridiani linea ortum vel occasum versus, pro alterius regionis situ, fini applicetur dioptra: jamq; in dioptræ spacio numeretur, & facie poli ab æquinoctiali centrum versus nec mora in subjecta organi super locũ quæsitum commonstrabit latitudinis supputatæ terminus. Ut itaque itineris instituti paulò certior evadam, præsertim ventorum dextræque auræ præsidio destitutus: Sic agito cognitâ horâ loci tui applicabis illi solarem locum, idque dioptræ superincumbẽtis indito, ac sic stante reti, eadem linea relata ad punctum adeundæ regionis, jam antea designatum, mõstrabit illicò si qua ejus loci stella circulum meridianum contingat, aut etiam rectà supra caput feratur: unde hanc stellam tibi tanquam viæ rectricem ob oculos pone eò velum, gubernaculum omne convertito. Si enim forte fortuna insigne aliquod sidus in ipsorum Zenith consistit, jam quasi Mercurii statuam ingredi via tibi quæ digito signet. Sin verò meridianum ejus loci pertingat, sed à Zenith aliquatenus in latitudinẽ evariet, est tibi utriusque & stellæ spectatæ, & ipsius loci Zenith expiscanda altitudinum diversitas. Itaque si animo tuo, atque oculis quasi circulum ingentem concipias, qui per polos & stellam visam extendatur, atque in illo (quanquam difficile sit) hujus differentiæ portionem imagineris, invenies cœli locum, licet fortasse non aliqua stella illustrem. Qui tamen recta linea inter stellam antea repertam & polum referatur. Itaque & ipsum regionis locum sideri substratum quasi oculo sortitus es, idq; pro præsenti temporis puncto. Ac licet non usqueadeò exactum, insigne tamen habens profectionis compendium, quandoquidem nec in amussi consistit nautis viæ vestigandæ artificium: sed singulis horis cogitandum est aliud atque aliud cœli punctum, huic regioni in caput impendere ac proin adi-

ducè juxta horarum numerum transactum versandum est rectè cum Zodiaco. Verùm hæc de navigatione nocturna. Interdiu, cùm astrorum ignes Phebeis tadiis obtunduntur, sol tibi signa dabit: ex solis altitudine, quæratur loci latitudo: ea nos per æquatoris parallelum dirigat, dum perficiendo longitudinis differentiæ marina milliaria ex ratione correspondeant. Cumq; eò differentiæ perduxeris quem sibi locus adeundus vindicarit, scito te in ejus meridiano jam versari. Verùm nunc per ipsum rectà sursum vel deorsum dirigenda navis est, dum & loci latitudo per instrumentum accepta latitudini olim perspectæ conveniat. *Tantæ molis erit ventis dare vela sinistris.* Utq; obiter agnoscas quantum hoc angulo recto circuitionis fiat. Dabitur id ex penultima primi lib. Euclidis. Nam si utrinsque & longitudinis & latitudinis differentiæ multiplicetur arcus in se quadratæ ac productæ per additionē in unum colligantur. Summæ verò quæratur radix quadrata: ea significat itineris conficiundi longitudinem per gradus æquales bis, qui sunt in parallelo proximi. Ea enim quæ passim traditur miliarium ratio ad æquatoris gradus circa ejus solius ambitum satis sincera creditur. Ut nimirum pro miliaribus Italicis ea distantia ducatur in 60. pro Germanis in 15. pro Suevis in 12. nam non nisi ad latitudinem 18. graduum doctrina hæc locum obtineret, sed exactior hujus rei ratio dabitur suo loco. *Gemma Frisius.*

Quomodo via distantiâ cognitâ, locorum longitudo & latitudo cognoscatur.

Propriè autē ut cùm per meteoroscopium cognita loci distantia, scimus illius longitudinem, ac latitudinem: vel cognitâ distantiâ, & latitudine, longitudinem cognoscimus. Sit igitur Meridiei circulus A E B F. fixus super pedo A M. In eo poli fingantur K F. & vertex tuus E. Alius circulus immobilis æquinoctii A B C D. fixus super pedem A M. ad rectos angulos secans priorem circulum, & in ipsis polis F & K per paxillos versatilis. Alius etiam in vertice paxillus versatilis C E D L. Sit igitur distantia E N. nota rectaq;, numerentur autem divisis singulis circulis ex his in partes ter mille sexcentas, partes illæ in C E D. per E N. & constituatur C N D. super viam rectam ex civitate tua in N. locum, & ubi punctus N. cadit ducatur G K H F. circulus mobilis meridiei, habebis igitur per arcum K N. latitudinem

titudinem loci, seu poli elevationem, & per G C. differentiam longitudinis loci N. à tua urbe: cumq; longitudo urbis tuæ jam nota sit, erit & longitudo N. Quòd si altitudo N. nota fuerit, & iter rectum E N. circumductis circulis C

E D. & N H. donec occurrant extrema arcuum E N. distantiæ rectæ, & K N. notæ altitudinis loci N. in unum, fiet arcus tunc G C. notus, differentia scilicet longitudinis loci N. à patria tua. Manifestum est autem quòd contrariâ ratione habitis longitudinibus & latitudinibus locorum, distantia quoque cognita erit. Quòd si velis, ut instrumentum unicuique serviat regioni, facies paxillos E L. mobiles in circulo meridiei, A K B F. ut sub quacunq; altitudine collocari vertex tuus possit. Porrò divisiones singulas denas conspicuè, & in quinas minus, inde in quinquagenas aureo colore, ut distinguantur diligenter, velut in stateris. Numerus autem necessarius non est, quia ubiq; principium statuere oportet. *Idem.*

Navim quomodo, quot passuum M exegerit, vel plaustrum, deprehendamus.

Cùm currum aut navim facere volumus, quæ quot M.

passuum exegerit nos doceat. Rota cujus ambitus sit pedum duodecim cum dimidio: atque tympanum circa axem cum denticulo, qui ubi rota versa fuerit rotæ occurrens CCCC. dentium, unum ex illis transferat. Ita perfectis CCCC. revolutionibus rotæ primę. V. M. pedum exacti erunt passus M. Ubi verò rota hæc conversa fuerit altero denticulo detegat modiolum, ex quo lapis in subjectum vas æneum excidat, ut sono & numero lapillorum M. passuum multitudinem ostendat. Aut verso indicabit in alia rota passuum M. Ita in artificiosis, (ut *Vitruvius* docet,) facile est ad exactam rerum cognitionem pervenire. Sed in contemplationibus proximum antè nominatum exemplum erit. *Cardanus*.

Instrumentum perennis motûs.

Antonio de Fantis Tarvisino, viro nostræ ætatis erudito atque ingenioso, visum est instrumentum perpetui motûs conficere posse, tali industria, quali infrà describitur: verùm ad hoc ostendendum, tria supponit sibi experimēta probata: primum quòd lapis Herculeus, si formâ circulari figuretur, duo habet puncta è directo opposita: quorum alterum semper ad boreám, alterum ad austrum tendit, si in æquilibrio, & liberè suspendatur, & similiter, si in pyxide lignea imponatur, ea verò in aqua tam diu circūvolvetur, donec ea pūcta, quę polos appellat, ad suas cœli partes respiciant. Hoc autem à nobis aliàs ostensum est. Secundum suppositum, quod ex experimento assumsit, est quòd polus borealis australem alterius trahit, & australis borealem, si duo lapides orbiculares fuerint: quod ex primo quasi supposito pendet: nam si Borealis Boream respicit ex adverso, igitur australis alterius collocabitur, quoniam in oppositis sunt partibus, ut in figura videbis: quòd si polus Borealis Boreali, aut Australis Australi applicetur, qui plus pòtest abigit debiliorem à se, & cogit, ut revertatur, ubi rota leviter moveri possit. Tertium suppositum est, quod agens plus agit, quàm resistat: hoc dicit etiam experimento se comperisse. His constitutis, accepit formam orbicularem ex argento tenuissimam, veluti capsulæ speculi rotundi, & divisit eam in circuitu, & cuilibet divisioni applicavit acum ferream, & posuit distantiam unius ab altera ciceris magnitudinem: deinde in medio fixit lapidem Herculeum, sive Magnetem perfectissimū figurâ ovali, ita ut in summitatibus figuræ ovalis poli adessent,

adessent, & posuit rotam super axem, & in ejus centro stylum argenteum, tanquam rotæ diametrum: axis autem & stylus immobiles sunt, rota verò mobilis. Quod autem perpetuò moveri debeat, sic probat. Cùm enim extrema lapidis, ad se trahant partes proximiores, & secundum situm, & una dirigat ferrū ad Boream, & alia ad Austrum, fiet ut O. descendat in P. & P. descendat in Q. & similiter A. in B. & B. in C. fertur enim sic pars Oriētis ad Boream, & Occidentis ad austrum: quare se juvabunt, & motus erit unus ex primo supposito. Et quia per tertium suppositum, pars unaquæque magis trahit quàm resistat, partes

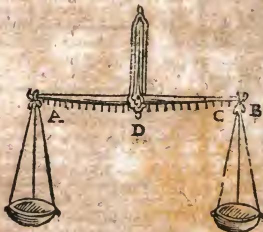

F. & T. G. & V. minus resistunt, quam tractantur partes N. R. O. A. & maximè quia priores stant in æquilibrio, & ad perpendiculum, ideo immobiles natura sua: partes autem quæ ad Orientem & Occidentem, declives & mobiles. Et si quis dicat, quod Occidentalis resistit ascendendo, si Orientalis debet descendere, dicit, quòd quantum ad motum gravitatis sunt in æquilibrio, sicut & superior & inferior: ergo ratione gravitatis non impediunt, nisi quantum est gravitas rotæ, quæ parva admodum est: igitur cùm motus lapidis se juvent invicem, & gravitates non impediant, perpetuò circumagetur rota, quod dixit se expertum esse, nunquam ergo deficiet causa talis motus: atq; ita erit perpetuus: nam acus rotam agunt. Rursus

conſtituit alium lapidem, qui ad perpendiculum illi priori ſuperſtet eâdemque ratione, ac demonſtratione utitur ad declarādum hunc motum eſſe perennem, atq; hoc inventum, illud habet difficultatis, quòd ferrum quàm celerrimè ad lapidem ipſum fertur, unde concitata rota verſabitur cum impetu: videntur autem perpetuâ inæqualitate carere, quoniam interrumpit motum: nemini autem dubium eſſe debet, quin remiſſum oporteat eſſe omnē motum, qui perpetuus futurus ſit, velut & cœli: at hic ſi remiſſus fuerit, erit etiam tardus: quia omnibus impedimentis obnoxius. *Card. ex lib. 9. de Varietate rerum.*

Librarum fucus, quo quæ graviora ſunt, leviora videntur.

Poſſumus facere libram, quæ vacua ponderibus æqua videbitur juſtisque notis ponderum majus rerum ipſarum pondus repræſentet. Sic enim (ut Ariſt. refert,) purpuram vendentes imponebant emptoribus, Cujus ratio ſic con-

ſtat. Volenti libram, quæ pro undecim unciis duodecim præ ſe ferat, virga A. B. ſumatur metallica, quæ in partes viginti tres æquas (nam totidem conſurgunt junctis undecim ac duodecim) dividatur. In fine undecimæ, & initio duodecimæ partis figatur lingua libramenti & agina. Conſtat igitur D. C. undecimâ parte majorem eſſe A. D. cumq; D. C. paulò major ſit A. D. & gravior, leviorem limâ, vel terebratione reddemus, aut lancem leviorem adjiciemus

ciemus ipſi C. quàm A. adeò ut dum lances vacuæ ſunt longitudinis A. C. tenuitati penſatâ ratione trutina ſub agina jaceat, nullam in partem librâ pendente: cui tamen cùm ex parte C. pondus unciarum undecim adjunxerimus, & nota duodecim unciarum in lance A. libra æquilibrium demonſtrabit. Cùm ergò nec adulterinę ſint ponderum notæ, nec lancibus vacuis libra videatur vitioſa, fraus mutatis mercibus, ac notis hinc inde, ut notæ ſint in C. merces in A. manifeſtè deprehenditur. Nam C. latus infra deſcendet duplici cauſa, & quia majus lanci ſuæ pondus ineſt, & quia C. D. ipſa D. A. longior eſt.

Pondera quomodo duplo celerius ſurſum trahantur, & cum dimidio funis.

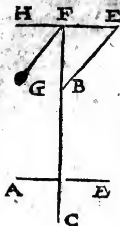
Eſt inſtrumentum admiratione dignum, quod tamen parvâ induſtriâ fit. *Gabriel Arator* animadvertit fieri poſſe, ut pondera duplo celerius ſurſum traherentur, quàm ſolēt vulgari ratione, hoc modo. Sit altitudo A B. cujus medium D. & funi D. C. appēſum pōdus C. Et in D. trochlea, in qua funis in A. cùm igitur trahetur, cochlea uſq; ad E. D. C. fiet duplo brevior quantitate: igitur cùm D. erit in A. erit D. etiã in A: Hoc autem cōtingit, quia D. C. duplicatūr aſcendēdo deſcendendoque: igitur nō cōveniet, niſi cùm D. fuerit in medio A. B. vel infra: hoc autem inſtrumentū majori indiget vi, quam ſi ſimpliciter traheretur pondus. Quia tamē rationibus dictis hæc attractio alleviari poteſt, fieri poteſt, ut eiſdem viribus, & in dimidio temporis trahatur: tantum poteſt ars atque ſubtilitas.

Idem.

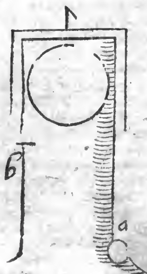
Inſtru-

Instrumentum, quo trahens trahitur.

Est & artis sed non unius opus instrumentum, cui si te manibus suspenderis, dum trahis vehementius traheris. Constat hoc modo: A.B. pavimentum superius: interim trahentis funis C. D. E. verò lignum ferrúmve inclinatum summa vi, cui C. D. funis annectitur, D. F. verò lignum, quod subjacet laquearibus, prohibetq; E. D. reverti: ipsi verò F. D appendatur pondus E. G. ita ut F. D. circumagi possit versus quandocunque F. D. non prematur ab E. D. nam F. D. orbiculo insigitur: tracta igitur C. D. relabitur F. D. versus E. sed tamen à latere propter pondus G. igitur E. D. ferrum, quod ab F. D. retinebatur, relabetur ad laqueare H. E. trahens sursum D. C. *Cardanus.*

Instrumentum quo quisq; se ipsum sursum trahat.

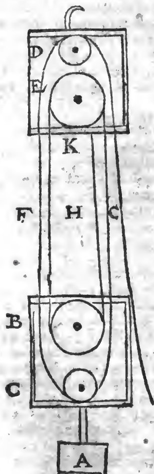

Instrumentum facilè hominem sursum trahens: trochlea cum uncino ferreo, in ea orbiculus de more, circa quem funis, in fune pondus A paulò minus pondere corporis tui, ex altera parte baculus transversus B. Ergo appenso uncino trahes B. infra, ut A. pondus sursum ascẽdat, & B. infra perveniat. Insidens igitur B. & ex altera parte apprehẽsa A. C. manibus, quia A. pondus paulò minus est pondere tui corporis, A. descendente rursus te ascendente facillimè; cùm libuerit descendere, id sponte

ſpontè facies, cùm corpus tuum gravius ſit quàm A. igitur dimiſsâ fune raptim deſcendes. *Idem.*

Ponderum facilè levandorum ratio.

Eſt & aliud inſtrumentum in trochleis: conſtat hac ratione: Pōdus A. annectitur trochleæ inferiori, in qua duo orbiculi B. & C. qui circumvertuntur. In ſuperiore trochlea duo alii D. & E. funis circumagitur circa D. & deſcendit per F. ad C. & aſcendit per G. & circumvertitur ad E. deſcendens per H. circumvertitur ipſi B. & aſcendens trochleæ nectitur in K. Igitur ex L. pondus trahitur, & quia ſuſtinetur ab FGHK. non erit niſi quarta pars pōderis A. quæ à ſingulis funibus ſuſtinetur, quare à quarta parte roboris ſurſum trahi poterit. Et ſi in ſingulis trochleis tres eſſent orbiculi, à ſexta roboris parte: atq; ita puer poterit immenſum pondus ſurſum trahere, niſi quantum funium gravitas, orbiculorū aſperitas, & motus difficultas obſtant. Sed quia temporum proportio eſt, ut potentiorum, per binos orbiculos, quadruplo per ternos, ſextuplo lentiùs trahet, quàm ſi eodem robore, imò etiam paulò majore ſupra exiſtēs unica traheret fune, longè autem lentius ſextuplo vel quadruplo, quanto funis longitudo magis addit ad pōdus: fit, ut puer ille vix in unius horę ſpatio idem pondus his trochleis trahet, quod ſextuplo robuſtior vir, unica, ſuperius exiſtēs, levare poteſt illud fune. Itaq; artis & ingenii eſt, ut quiſq; pondus quodlibet levare poſſit. At

verò,

verò, ut funis à pluribus trahi possit, sub orbiculo trahitur terræ æquidistans. Quòd si facilius trahere libet, ergatâ utimur, quod instrumentum in usu est omnibus: hoc enim axibus circumactis circũvoluta funis trahit pondera quæque. At in hoc etiam quantumlibet laborem levare licet axium longitudine: nam eò faciliùs trahunt: quò fuerint longiores. *Idem.*

Rotæ quibus maxima aqua hauritur.

Refert *Munsterus*, in Alsatia rotis bigalibus, curribusque è bubali corio, è profundissimis puteis tanto impetu aquam exhauriri, ut rotæ quamvis ligneæ sint, & madidæ, ignem tamen excutiant. Vide igitur instrumentum illud tria egregria amplecti, altitudinem, capacitatem, atq; celeritatem.

DE SECRETIS MUSICIS.

CAP. XXXIII.

Lyra somnum concilians.

ELIGNIS materiam parato mitioribus, ut suaviorem efficiat, & remissiorem modulationem, uti abiete, & hædera ex uno inferior, ex altero superior, compingitur pars, fides è tyris, & serpentibus conficiendæ, sed ex intestinis, vel membrana spinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteque suspenso, reliquum marcescat, iis fidiculam accommoda, cytharámve, quæ digitis pulsata intonuerit, blandum, mollem, nec iniamœnum efficit sonitum, gratumque audientibus conciliat soporem, ut inviti claudant oculos, non miti somno. Quod mirum hoc videri non debet, si idquq; Pythagoricos effecisse fertur, ut cùm diversas resolvere vellent in somno curas, quibusdam cantilenis uterentur, ut levis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes quibusdam modulis aliis stuporem, somniq; confusionem purgarent, ad subeundum munus aliquod. Æolio evenire tradit, quòd animi tranquillet tempestates, somnum pacatis tribuat. Est & aliud mirabile valdè, quòd ejus sonitus fertur præsens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur, unde ab ejus sonitu expellatur, credentium arbitrio relinquatur: néve hæc aliquibus offendiculo sint, consultius fuerit omittere. *Porta.*

Lyra.

Lyra, quæ pulsata alteram ejusdem toni recubantem moveat.

Tendantur in unum nervi, & ad idem & perfectum perveniat unaquæq; melos, si gravium unam pulsabis digitis, altera reboat, & movetur gravius in ea, sic acutarum, debitâ tamen approximatione: sic id maximè non fuerit conspicuum, paleam supra inducito, & moveri videbis. *Sueton.* autem *Tranquillus in lib.* ludicræ historiæ, nervos ait in finibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare: si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulsando, quousque quiescentis nervus moveatur, ejusdem toni signum: sic in cæteris. *Idem.*

Surdus ut Lyræ audiat sonum.

Si verò vis, ut Lyræ surdus audiat sonum, vel manibus aures obde ritè, ne sonum audias, tunc capulum lyræ, vel cytharæ mordicus prehendito, pulset eam alter, & concinnum in cerebro dabit sonum, fortasse suaviorem: nec solùm capulum dentibus captans, sed longissimam hastam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur sonus, dicique poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. *Idem.*

Lyræ, cytharæ, aliaq; instrumenta ut vento pulsentur.

Remanet hoc, quod haudquaquam inamœnum reor, ut Lyræ, cytharæ, aliaq; instrumenta ventô pulsentur. Hoc sic perficies. Ubi vasta fuerit ventorum procella è regione adversanti accommodabis instrumenta, uti cytharas, tibias, sambucas fistulásve: adveniens enim ventus impetu ruit, leviter pulsat, & hiantes calamos percurrit: unde ex omnium sonitu vicinis auribus suavissimum percipies concentum, & lætaberis. *Idem.*

Tubarum sonus perpetuus.

Referunt in Obdora regione, ultra Obium flumen, Instrumenta esse, quæ in modum tubarum sponte pulsant. Et quamvis tota illa historia de Obio flumine, & aurea statua falsa sit, nihilominus res ipsa non solum possibilis, sed etiam factu facilis: quemadmodum in Belgica Galliaq; per rotas molæ agitantur: ita tympana pulsari, inflari tubæ, & non solum incondita voce resonare, sed etiã concentu miro possunt, atque id perpetuò, velut organis per

folles

folles inflatis. Non eſt, ut deſcribam modum, quando di-ctu, & intellectu facilis ſit, factu verò non adeò: nam follium loco ac digitorum, follium multitudo ſola ſatisfaciet, fiſtulæ verò ad modulum compoſitæ erunt, elevationes autem alternatim. In Gallia etiam in plano fieri poſſent, ob ventorum aſſiduitatem: in Italia non: niſi in montium verticibus, aut inter rupes. Sed tubæ parvâ arte indigent, cùm aër collectus lato canali cogitur per tenuem fiſtulam in canales æneos vi ingredi: poteruntque etiam ſic cum concentu, ſed æquali eſſe. *Cardanus.*

Nolarum harmoniæ.

Revocavit jam ſupradicta narratio in memoriam ejus, quod Bruxellis in Belgica vidi. Nolæ plurimæ in circuitu poſitæ ſuper turri, ut fieri ſolet, vocum muſicarum ſonis proportionem obtinent: adeunt gnari artis, & tangentes ſingulas pro notis deſcriptis cantilenam pulſant, admiratione potiùs dignam, quàm jucundam auditu: nam nolæ non retinent vocem, ſed cum ictu ſtatim deſinit. Idem Lovanii, Antuerpiæq; fit. Transferri etiam poteſt ad urceos, aliaque vaſa. *Idem.*

DE SECRETIS ASTROLOGICIS.

CAP. XXXIV.

De Caniculæ ortu, & prænotione eorum, quæ ex ipſa contingunt.

CANICULæ ortus fit illuceſcente vigeſimâ Julii menſis. Obſervandum eſt autem, in qua domo exiſtente Lunâ, ejus exortus fiat. Etenim ſi in Leone exiſtente fiet Caniculæ ortus, frumẽti fertilitas magna, olei item ac vini erit, aliarũ quoq; rerum omnium precium vile. Orietur tumultus & cædes, apparebit res, & aëris teneritudo: continget incurſus gentis in aliam gentem, & ſicut terræmotus, ac inundationes. In Virgine verò ſi Luna fuerit, multitudo Lymbrium cadet, magnaq; rerum abundantia erit, parientes abortient, ſervorum ac quadrupedum vilitas erit. In Libra eâdem exiſtente, continget Regis motus, & quadrupedum commodus fructus, in populo tumultus, olei raritas, frumenti corruptela, vini verò & fructuum arborum foris lignoſum putamen habentium abundantia. In Scorpione ſi eadem fuerit, ſacerdotum tumultus, apum pernicies, & conſtitutio peſtilentialis erit.

In Sa-

In Sagittario eâdem existente, fertilis annus, & pluviosus, frumenti abundantia: Lætitia inter homines, pecorum autem interitus,& volucrium multa copia erit. Si verò in Capricorno Luna fuerit,eadem orietur, exercituum motus & pluviarum copia & frumenti, viniq́ue ac olei multa fertilitas omniumq; precium vile. In Aquario eâdem existente, morietur Rex, frumentum corrumpetur, locustæ abundabunt, pluviæ raræ erunt, pestis grassabitur. In piscibus eâdem existente,si Canicula orietur,multæ pluviæ erunt, volucres peribunt, vinum & frumentum abundabunt,hominum corpora morbi invadent. Si verò in Ariete eâdem existente Caniculæ ortus fiat, animalium gregatim pascentium multus interitus erit, & pluviarum ubertas, frumenti copia exigua, olei fertilitas. Si autem in Tauro,pluviæ multæ, & grandines, & rubigo, & plagæ multæ. Si verò in Geminis, frumenti, & vini fertilitas, omnisq; fructus erit, Rex deficiet, homines interibunt & exercitus mo ebuntur. In Cancro eâdem existente, siccitates, & fames erunt. *Diophanes.*

Ortus & Occasus apparentium stellarum.

Quandoquidem necesse est agricolas nôsse apparentium stellarum ortus & occasus, hoc modo de his conscripsi, ut etiam omninò rudes literarum ex auditu saltem facilè intelligere queant, tum ortus, tum occasus ipsarum tempora. Calendis Januarii mensis Delphinus oritur. Vigesima sexta Februarii Arcturus vespertinus oritur. Calendis Aprilis Pleiades ad summam noctem occultantur. Vigesima tertia Aprilis Pleiades simul cum Solis ortu exoriuntur. Vigesimanona Aprilis Orion vespertinus occultatur. Trigesima Aprilis Succulæ simul cum Solis exortu oriuntur. Septima Maji Pleiades matutinæ apparent. Decimanona Maji Succulæ matutinæ oriuntur. Septima Junii Arcturus matutinus occidit. Vigesima tertia Junii Orion oriri incipit. Decima Julii Orion matutinus oritur. Decimatertia Julii Procyon matutinus oritur. Vigesimaquarta Canicula manè oritur. Vigesimasexta Julii Etesiæ spirare incipiunt. Trigesima Julii splendida stella in pectore Leonis oritur. Vigesimaquinta Augusti Sagitta occidit. Decimaquinta Septembris Arcturus oritur. Quinta Octobris Corona manè oritur. Vigesimaquarta Octobris Pleiades simul cum Solis exortu occidunt. Calendis Novembris Pleiades manè occidunt & Orion occidere

incipit. Vigesima secunda Novembris; Canis matutino occidit. *Diophanes.*

Duodecennium Jovis, & quæ efficit circumvertens duodecim circuli Zodiaci domos.

Circulus Zodiacus in duodecim domos sectus est. Tres quidem Vernas, Arietem, Taurum, Geminos. Tres etiam æstivas, Cancrum, Leonem, Virginem. Tres autumnales, Libram, Scorpium, Sagittarium. Tres hyemales Capricornum, Aquarium, Pisces. At verò Jovis stella in unaquaq; domo existens subscripta efficit. Quum stella Jovis in Ariete steterit, quę domus Martis existit, totus annus Borealis erit, participans etiam cum Euro vento. Hyems frigida, & nivosa. Imbres autem continui erunt, & fluvii magni. Post Æquinoctium vernum, aër in aquas molles, ac densas mutatur. Æstas autem ordinata erit, & salubris. Autumnus æstuosus, eruntq; in ipso morbi, & maximè à capite, & distillationes, & tusses. Ex locis campestria magis fructum ferent: Supplicandū est autem, ut ne bella oriantur. *Democritus* dicit vinum bonum & durabile esse, annumq; opportunum ad solam vitium plantationem. Frumentum verò in areis munire oportet propter imbres, fieri etiam volucrium raritatem, & bonum esse hortos apparare. Quum verò in Tauro fuerit domo Veneris, Principium quidem hyemis temperatum erit, & pluviosum. Medium verò nivosum. Finis frigidus. Maximè verò hyemabit à medio hyemis usque ad æquinoctium vernum. Ver temperatum erit, & humidum usq; ad Caniculæ exortum. Æstas æstuosa, Autumnus glaciosus, & morbosus. Maximè verò juvenibus lippitudines accendet. Campestres loci magis montanis fertiles erunt. Vinum injuriam patietur. Quapropter oportet vitem serò vindemiare. Erit autem & fructuum lignosorum feracitas, avicularum raritas. Navigantibus annus ineptus. In hoc anno illustris vir morietur. Cæterùm Democritus in hoc anno multam grandinem fore dicit, & nives. Etesias verò non similiter spirare: & orandum, ut ne terræmotus fiant, & expeditionis militaris motus. Ubi verò in Geminis in Mercurii domo Jupiter fuerit, totus annus vētum austrinum, & aphricum sentiet. Hyemis initium quidem erit ventosum, medium verò temperatum, finis glaciosus & ventosus. Ver temperatum, tenues habens aquas: frumentum erit multum, ventus splendidi spirant. Fructus in area vitiabun-

tur,

tur, præsertim in Syria. Morbi circa Autumnum oborientur; in juvenibus maximè, ac mediæ ætatis, & mulieribus. Erunt & lippitudines autumno æstuoso existente. Morientur etiam mulieres. Fructus lignosi fertiles erunt. Aquæ fontium deficient. Præstat autem fructus reponere, ob futuram sequentis anni sterilitatem. *Democritus* grandinis noxam futuram ait. Supplicandum ut ne pestilentes affectiones fiant. At si in domo Lunæ in Cancro Jupiter fuerit, hyems utplurimum ab orientis partibus frigida erit, & caliginosa, & magnos fluvios habens. Circa Solstitium hybernum aquarum tolerantia erit. Post Æquinoctium vernum grandines erunt. Asperi loci magis fructum ferent. Annus autem salubris, excepto autumno. *Democritus* in autumno pustulas fervidas circa os erumpere dicit. Quare in Vere olera contingere oportet, alvumque solvere, præsertim juvenes, & mero uti. Olea ferax erit. Existente porrò Jove in Leone domo Solis, hyemis principium frigidum erit, & aquosum cum magnis ventis, ut & arbores concidant. Medium autem temperatum, finis frigidus. Ver pluviosum; æstas Veri similis est. Deficient in ipsa aquę fontibus, deficient item pascua brutis. Autumnus æstuosus, & morbosus, ex destillatione, & tussi. Quare modico pane utendum est, & vino pluri. Frumentum moderatè habebit. Vitis & olea fertiles erunt. Accommodatus annus est ad inoculationem, non item ad plantationem. Magnorum manſuetorum animalium interitus erit, ferorum autem ingens ubertas. Vir insignis morietur: supplicare oportet ne terræmotus fiant. Tenente deinceps Jove Virginis signum, & domum Mercurii, hyems incipiens frigida erit. Media temperata, finiens hybernalis glaciem habens multam, & imbres, & fluvios magnos, ut etiam multi loci undis submergātur. Ver pluviosum, & arboribus noxium. Desinente Vere grandines in locis erunt. Æstas pluviosa, & caliginosa. Et oportet collectionem fructuum frumenti compendiosè fieri, ut ne ab imbribus corrumpantur. Autumnus ventosus & saluber. Vitis fertilis erit. Aptus annus ad vitium plantationem. Frumentum facilè corrumpetur. Salubris totus erit annus, nullo morbo obnoxius. Supplicandum autem est pro fructibus. In domo deinde Veneris Libra ubi Jupiter fuerit, principium hyemis aquosum erit. Medium temperatum, & ventosum, finis humidus, & pruinosus.

Ver temperatum, habens infirmitates ex capite. Æstatis principium Veri simile erit, prægnantibus mulieribus periculosus erit annus. *Democritus* ait, in hoc anno nunquam magnos fluvios futuros, neque grandinem multam. Autumnum verò esse aquosum. Quum in domo Martis Scorpione Jupiter steterit, hyems incipiens frigida erit cùm grandine media calida, finiens verò lenis. Ver erit hyemale, usque ad Solstitium æstivum: imbres & tonitrua apparebunt. Aquæ fontium deficient: frumentum erit moderatum. Vitis & olea fertilitate abundabunt. Boum corruptio erit. *Democritus* fluvios magnos futuros ait, & morbos circa Autumnum. Quare supplicare oportet, ne pestilentes affectiones fiant. Oportet inquit, cibo quidem pauco, potu verò uberiore uti. Quando in propria domo, in Sagittario Jupiter fuerit, hyemem habebit temperatam, & aquosam, neque calidam neque frigidam. Fluvii magni erunt, desinente autem hyeme, frigora & venti erunt. Ver Austrinum & pluviosum. Æstas temperata, & magis hybernalis. Oportet autem munire areas propter imbres. Autumnus securus propter Etesiarum flatum. Et præcoces, & serotini fructus boni erunt, medii verò vitiosi, frumentum; & in campestribus, & in asperis locis abundè proveniet. Vinum durabile erit, quod seriùs vindemiatur. Omnes arbores fertiles erunt. Annus aptus ad plantationem, & ad alia omnia Magnorum animalium ingens multitudo, canum verò corruptio erit. Mare procellosum, & venti magni, serotini. Vir circumspectus morietur. Si Jupiter in capricorno, in domo Saturni fuerit, hyemis initium temperatum erit. Medium humidum & frigidum, finis ventosus. Aquæ verò auctæ satis, & aliis operibus nocivæ erunt. Capient autem acervatim incrementum, & aquæ, & frigora, & nives. Æstas ante Caniculæ exortum simplex, & vulgaris, postea verò æstuosa, & morbosa. Spirabunt Etesiæ splendide, fient & terræ motus. Campestria magis fructum ferent. Vinum à pruina peribit. Lignosi fructus abundabunt, parvis animalibus annus accommodatus est, magnis verò calamitosus, & præsertim bobus. In autumno morbi exurgent ex capitis dolore, & lippitudinibus, & prurițu. Supplicandum est, ne fructus ex glacie, & ventis lædantur. Quando Jupiter in Aquario fuerit, in domo Saturni, venti erunt multi commodi frumentario fructui, & maximè lignoso,

hyemis

hyemis initium quidem frigidum, finis verò ventosus. Ver aquosum, & magis hybernum ac pruinosum. Æstas sine ventis, ob Etesiarum ventorum vehementiam. Erunt & pluviæ in æstate, ut etiam cereales fructus inundationem sensuri sint ex parte. Autumno venti orientur aquosi & fructibus nocivi. Erunt & affectiones acutæ, ex humida causa juvenibus, & mediæ ætati. Erit etiam pruina, & uvas in multis locis lædet. Sata vero erunt optima cùm præcocia, tum serotina. Volucres peribunt & feræ sylvestres. Erunt & naufragia multa, & vir insignis morietur. Supplicatione avertendæ sunt affectiones pestilentes, & terræmotus, & fulmina, ut ne fiant. Jove postremo in Piscibus, inque eorum propria domo existente, hyems orditur quidem pluviosa, Medium habet ventosum, finem verò grandinosum, ac nivosum. In Vere spirant venti Favonii splendidi. Æstas erit æstuosa. Autumnus ardens, præsertim muliercculis, ac virginibus. Inspirant autem & venti vitiosi, qui lignosum fructum exurunt. Sata erunt bona. Verum areas munire oportet propter imbres, prægnantibus mulieribus annus periculosus. Democritus ait, & vitem & oleam fertilem futuram. Supplicandum autem, ne terræ motus fiant. *Zoroaster.*

DE SECRETIS AD PACEM pertinentibus. CAP. I.

Ut cui non nisi pacifica contingant.

SI planta heliotropii, quæ *Solis sponsa* vocatur, Sole virginis signum tenente, colligatur, sub initium Septembris, & foliis lauri involvatur, addito dente lupi, nullus contra portantem loqui poterit, nisi verba pacifica: author *Albertus*, qui hæc & alia innumera transscripsit ex quodam lib. Secretorum Joannis Regis Arragoniæ. Cujus exemplar manu antiquissimâ descriptum, nec dum impressum, penes me habeo, inenarrabilium arcanorum foecundum. *Mizaldus.*

DE SECRETIS BELLICIS, CAP. II.

Bellicum Stratagema.

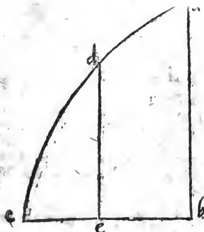
ELEPHAS viso ariete mansuescit, ac furias impetumq; remittit. Quibus machinamentis Romani Elephantos Pyrrhi Epirotarum Regis in fugam verterunt, & amplissima victoria potiti sunt. *Mizaldus.*

Ut quis ab hostibus lædi non possit.

Si quis hyænæ pelle succinctus medios feratur in hostes, à nullo lædatur, & intrepidè præteribit quod dicit Orus Apollo in hieroglyphicis.

Scalarum muralium ratio.

Scalarum ratio quæ in oppugnandis urbibus necessariæ videntur, à Polybio hac ratione descripta est. Murus A.B. pedes X. altus, scala A. C. XII. pedes longa esse debet nā admota distabit C. A.B. latè XLIV. cùm enim duxerimus X. in se, fiunt centum: & XII. in se, CXLIV. Igitur cùm quadratum & æquale sit quadratis A. A. & B. C. erit B. C. latus quadrati XLIV. quare B.C. est pedes sex, & duæ tertiæ, & ita duæ tertiæ A.B. neq; igitur admodum ardua ad scandendum, neque periculosa, ut facilè

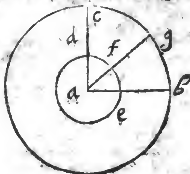

retrò agatur: quæ eveniunt, ubi B.C. valde brevis esset, nec facilè frangitur, quod evenit ubi B.C. longa valde esset: difficilius etiam ob immensam longitudinem tractantur. Sustentaculum quoque D, E. in medio esse debet ipsius A. C. Nam constat quod erit è directo medii, & A.B. ex demonstratis ab Euclide: ob id dicit dux exercitus, Geometriæ & Astrologiæ peritus esse debet. Cur autem D.E. in medio esse debeat, ostendit: quoniam si D. sit proximus A. debilior erit scala: si verò inferius nimis erecta erit. Oportet præterea compaginationē, & extrema esse ferro munita, inferiusq; cuspidem addi, ut terræ innixa maneat: superius verò duci in cuspidem juxta perpendiculum, ut apposita hæreat. *Cardanus.*

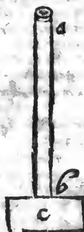
Fundæ bellicæ ad ejaculanda pondera.

Omne quod movetur violenter eò velocius movetur, quò celerius, & per longius spacium ab eo à quo movetur: Nam si longissimo spacio & tardissimè aut celerrimè atq; brevissi-

breviſſimo nõ procul ejaculabitur, longiſſimo ſpacio fertur quanto magis ab hypomochlio deſtiterit, & angulus in eo major fuerit. Sint A.B. A.C. A.G. duplæ A.D. A.E. A.F. Et ſint B.C. tripla B.G.& D.E. tripla E.F. quę moventur duo E. & B. quæ æquali velocitate transferantur. Et E. perveniet ad D. & B. ad C. ejicietur B. duplo majore ſpacio quam E: & ſi E. ad F. proveniat B.

ad C.B. ſexcuplo majore quam E. non tamen neceſſe eſt, ut ad unguem ſervetur ratio hæc. Ut verò grave pondus feratur, majore tanto nixu anteferri illud oportet, quod ejici debet: quare & inſtrumentum ſolidius. His conſtitutis funda fiet machina tribus modis, quorum ſinguli variari multipliciter poſſunt: Nos tamen ſimplices tantum dividemus, atque ex his unum bifariam dividemus. Primus igitur fit hominum vi, dum uno impetu voceque (nam id plurimum refert, ut unà conſentiant vires, adeò ut incredibile ſit) circumductus funis trabique appenſus aut baculo, unum aut plures lapides emittit. Secundus ut tignum A.B. per vim retrò flectantur, in cujus capite caſtellum ſit C: ubi autem redierit, maximo impetu agitur. omne enim inflexum vi, ad ſuum locum redit, & aliquando ulterius eodē in tempore, niſi ejus vis frangatur. Unde fit ut duplici modo quæ inflectuntur, quantò magis inflectuntur, eò majore impetu redeant, tum quia celerius moventur, tum quia majus ſpacium pertranſeunt eodē in tempore. Quomodo autem per ergatas retro agatur facilè ac celeriter, ſæpiùs dictū eſt. Oportet autem in tigno, ferrū eſſe juxta illius longitudinem,

Sed hic modus pluribus periculis obnoxius est, ne frangatur tignum, ne vis languescat; quoniam vim solùm naturalem habet.

Tertius autem modus, omnibus aliis præstantior est: Sint quatuor rudentes antrorsum, per quartam recti partem inflexi à perpendiculo, crassitudine longioris palmi, quibus inserta sit trabs ad perpendiculum, & in superficie pendenti. In hac verò tignum aliud firmissimum, & ferro munitum, & pro distantia ictus cum castello in summitate. Deducatur ergatis ac cochleis, donec æqui distet plano, atque ita per rectum cum quarta. Hæc funda ubi dimittatur, maximam vim habet: Multum autem distat à balista antiquorum, cujus actus plano æquidistans erat, & per rectam lineam. Hujusmodi est, si G. latus alterum tigni plano firmiter inhæreat. Nam tunc magis contorquebit ictus & firmius, non tamen longiùs: plus enim ponderis feret. Habet hic modus id commodi, ut A B D D. rudentes relaxari possint, atq; ita celeriter intendi funda. Ea quia relaxati & ulterius tracti ac contorti, fiunt efficaciores ad emittendum. Multò etiam majorem in emittendo vim habent, quatuor funes ligno uno: nec ita facilè frangi possunt, nec languescere. *Idem.*

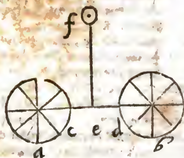

Poliorchetes machina & aries.

Πολιορκητὴς quoq; machina fuit à subruendis urbibus dicta: Facta fuit adversùs Rhodios, altitudinis pedum CXXV. latitudinis LX. pondo CCCLX. millia. Ita bene compaginata, ut tuta esset adversùs ignes; Et lapidem pondo CCCLX. balistæ sustineret. Ex quo quanta vis esset alteri ad emittendum, alteri ad sustinendum, facilè dignosci potest. Constat testudine, coriis viminibusq; superspersa terra contectis ad ignem arcendum, atque hæc tutelæ gratiâ: rotis ac funibus, quibus vehitur juxta muros.

Et

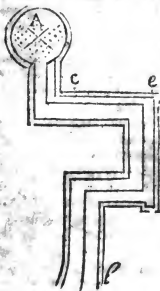
Et ariete, qui non minùs muros machinis noſtris igneis evertit, ſed difficilis admovetur. Conſtabat geminis trabibus, ambabus per longum directis, alteráque ſub altera collocata: Et quæ inferior erat, funibus ac ferreis orbibus à ſuperiore pendebat: hinc inde paxilli, quibus aliæ funes annexæ erant, trahebantq; inferiorem trabem, quæ quantò magis retrahebatur, eo majore impetu redibat. Frons ferrea ad tutelam erat, ne ignibus abſumeretur, & ut muros perfoderet. Duos habebat uncinos, ut arietis caput referret: Nam neque acuta admodum erat in ſummitate, ut magis frangeret. Et neque æqualis, ut muri latera disjicerentur: Et cornua non recta ut dum retrahitur, ſumma vi lapides ſecum trahens quibus implicatur dilaceráret celeriter muros. Is aries qui teſtudinibus inſeritur, tricuſpis, ne in reditu ſi cornua haberet, implicaretur lateribus teſtudinis baſim traheret. Solebat autē malleolis obnoxius eſſe. Erant autem malleoli in modum ſagittæ cum acuto ferro, inter tubum & haſtile: materia erat bitumine, reſinâ, ſulphure, ſtupa, oleoq; incendiario cónſtans quæ accenſa materia extingueretur: ubi adhæſerat infixo ferro, aqua ignis non extinguebatur: ſed terra ſolùm. Erant qui ferula medullam adjicerent Aſini haud commodi ad emittendum, quod (ut dixi) rectà non emitterent. Et etiam vi tantâ, ut fulmen imitarentur. Porrò teſtudines octo rotis inſiſtebant, majores etiam pluribus: quæ in unamquamque partem verſatiles eſſent. Id fiet, ſi axis in axe rurſus contineatur veluti rotæ A B. vertantur circa axem C D. machinata axi inſideat per E F. infixam trabem: Sed cochlea ſit in F. in qua vertatur quoties machinam verti oportuerit. Ita enim directis aliò rotis ac temone, qui ad perpendiculum inſiſtat axi, vertetur machina quocunq; libuerit. *Idem.*

Cuniculorum igneorum, quos minas vocant, ratio.

Porrò eadem quæ machinarum, ſed admirabilior cuni-

culorum ratio est. Hujus tam atrocis inventi author fuit *Franciscus Georgius Senensis.* Docuit hic Hispanos arcem Lucullianam juxta Neapolim, quam Galli tuebantur, nunc Ovum vocatam evertere æde illius sacra cum Gallis qui intus erant, etiam in mare ex monte translata. Ergo cùm arx minimè in monte jacet, videturque ob situm

inexpugnabilis, cuniculum effodiunt obliquum, altitudinis quatuor cubitorum, latitudinis duorum: Nec multum refert obliquitas, dum procul fueris: Sed cùm ad locum quem subruere destinas, perveneris, obliquũ specum esse oportet, ut juxta A. tum verò ibi etiam solidam montis substantiam, ne vis ignis conclusi raritate loci evanescat: Inde locus ille totus fermè completur pyrio, eoque tenuissimo. Funis verò deducitur ex A. usque ad specus B. hic juxta A. ubi pulvis est, crassus ac latus in modum flocci. Totus autem funis aceto sulphure, halinitro incoquitur: Inde intectus pyrio pulvere siccatur in Sole: Denuo siccato inspergitur tenuissimus pyrius pulvis, & harundine circumvestitur ab A. usq; ad B: Inde cuneis, lapidibusque C. ostium, & usq; ad D. clauditur adeo diligenter, ut solius harundinis locus relinquatur. Igitur accenso B. funis initio, celerrimè ob pyrium pulverem ignis usque ad A. permeat, accenditq; pulverem totum: Cumq; cuneis & lapidibus obstructus locus sit, nec si extrudantur ullus pateat, quia E. non est in directo A. nec D. in directo C. nec B. in directo E. D. necessarium est ut disrupto monte, quicquid superius est, evertat, totam montis molem concutiens. Ob id viam B. A. non brevem esse oportet: nec locum A. aliqua ex tenui montis parte, ne qua tenue esset obstaculum ignis erumperet, superioremque illæsum relinqueret. Obliquitas igitur tanti miraculi causa est, ut etiam montes disrumpantur. *Idem.*

Pulvis citò ac vehementer ardens.

Pulvis autem qui facillimè ardet, & cujus flamma vehementer exurit, constat pyrio pulvere, & tertia sulphuris & Græcæ picis parte. *Idem.*

Pulvis pyrius absque strepitu sphærulam ejiciens è machinis.

Ergo quod ardet tenuissimum, & siccissimum esse necesse est, ut palea, aqua ardens, pyrius pulvis. Sed in hoc aliquid est terreum, propter hoc halinitrum, ideoque strepitum edit. Conati sunt ob id quidam detracto halinitro pulverem componere, qui sine strepitu sphærulam emitteret. Quod sic lentè, & sine magna vi fieri potest. Atque hunc Brassavolus refert Ferrariæ ducem invenisse, sed qui sine impetu, ac ad XII. fermè passus tantum extenderet ictum: cùm magna autem vi (ut dixi) est impossibile. Detracto enim halinitro, adhuc adeò elaborari poterit pulvis pyrius, ut sphærulam emittat, & sine strepitu. Sed universum, quantum è strepitu, tantum ex impetu detraxeris.

Aliud ad idem.

Quòd pyrius pulvis strepitum edat, causa est ejus crassitiei adscribenda: Nam quò grana majora & duriora fuerint, tantò majorem edit pulvis sonitum. Ut ergo pulvis pyrius sine strepitu globum extrudat, pulvis ipse conteretur subtilissimè. *Felix Platerus D.*

Pulvis pyrius in bellicis instrumentis mira operans.

Si quis in vulgatem pulverem duodecimam argenti vivi partem, marchasitæ tantundem, & colophoniæ, rectè pertunderit, & **permiscuerit: hoc pulvere si bellica** repleverit instrumenta, ubi ignem admoverit, ingenti fragore dissilit machina, **ut** adstantium multos interimat. Contra autem si in pyrium hunc pulverem combusta papyrus immisceatur, **vel quod idē explebit, vulgaris** fœni seminis duplum, si optimè trita **immisceantur**, validissimam vim retorquet, **ut nec flammam, nec strepitum tam** validum emittat: tali **pulvere mira ingeniosus cogitabit** experimenta. *Porta.*

Pulvis pyrius optimus.

Rec. Salis petræ libram j.
Carbonum tiliæ, vel juniperi unc. iij.
Sulphuris unc. ij. drach. ij.

Tritu-

Triturentur minutissimè, humectentur, & per cribrum in grana formentur. *Lucas Rhor.*

Pulvis pyrius sine strepitu.

Rec. Pulveris pirii communis.
Boracis ana unc. ß.
Seminis fœni drach. ij.

Borax & semen pulverizentur minutissimè, & cùm pyrio pulvere misceantur. *Innominatus.*

Ratio muniendarum urbium.

Sed hæc mittamus, ad diversarum artium subtilitatis argumenta transeundum est. Quinque ex architectura mihi assumere volo. Primum quidem urbium munitionem: Constat hæc triplici arte, prohibendo, repulsa, securitate defendentium: Nec est præter id invenire quicquam. Prohibemus tribus scilicet, aqua, fossa, muro. Fossa difficilem facit accessum, ad propugnandum non parum ob descensum, sed ob ascensum longè magis: Ob id præceps esse debet utraque ripa, sed maximè quæ juxta urbem est aut oppidum: latitudo passuum XL. profunda multiplex: Nam si triplicem feceris, non solùm inexpugnabilis, sed desperationem affert his, qui expugnate nituntur. Hæc habebat septem passus scaturientis aquæ: quoniam quæ nascitur intercipi, nec tolli ulla arte potest. Dum verò assistit ingredientes mergit, lubrico pede facto, & graves aqua prohibet ab ascensu: prohibet & cuniculos ut vix effodi possint: at his muri subruuntur. Accedit quod injecta dissipat ac dissolvit: prohibetq; ne ignis injectus grassetur in murorum perniciem. Muri crassitudine XXX passuum cæmento tenui, lapide laterìcio, exterius vivo, duro, ac in rotundam figuram paululum prominente. Muri enim simplices in singula brachia (hoc enim genus mensuræ explicatum est) lateres apud nos XX. contineat: mediocres autem XXXII. ut crassilii. Altitudo illius passus centum: Nā decem sub fossa, LX. ad summum fossæ XXX. autem suprà, aggere intus crassissimo fulciatur. Hæc in oppidis, minora urbibus efficiunt, in quibus præsidium est in milite. Si tamen adsint, reddetur urbs ipsa omninò inexpugnabilis. Repulsa constat aggeribus ac turribus in singulos C C. pedes, muro in medio recto, sed superius in orbē inclinato: Nam sic necprohibet ictus turrium, & hostis ignei globi inanes redduntur. Summa muri pars rotunda, nec disjecta machinis frustà occidant defen-

defensores. In interiore parte canalis, per quem tutò ire possint custodes. Terra quoque in imo cavata, ut sonent ictus cuniculos fodientium, & milites securè obambulabant. Fornicum ratio sic constat: ut rotundior est, eò firmior, usq; ad perfecti circuli figuram. Crassiores ab imo, & ut magis adscendunt tenuiores usque ad apicem. Latera utrinq; ubi sinuari cœperint, ex latis tenuioribus lateribus constant, ut frequenti futura compages magis cohæreat. Fundamẽtum prominet, & si muro insistat, exciditur murus ut putei instar fundamentum fornicis suscipiat ac retineat. Illius crassitudo muri comparatione sesquilatera esse debet. Sed adhuc firmior & crassior qui substernitur. In singulos C. passus stercoraria cloaca puteusque: Nam aquæ necessitas abscedere cogit milites & utilitas adversus ignes, & ut fervefacta in caput hostium projiciatur, mille quoque alia commoda præbet. Stercus aërem corrumpit. Viæ verò plures è muris occultæ ad intima civitatis multa arcent incõvenientia, commodumq; militibus defendentibus ingens præbent, nec causam recessus illis relinquunt. Aliæ verò quatuor aut quinque occultæ omnibus præterquam ipsi principi ad quinque M. vel etiam longius in lucos densos, & quos succidere jam longa consuetudo prohibeat finiantur. Pulchrè enim hoc facit ad emittendos nuncios, ad annonam importandam ac præsidia inducenda. Ipsi domorum urbis muri alio, ut dixi muro circumdentur ac muniantur, nullaque domus promineat. Nuper Bura capta, cum ictu tormenti domus tugurium concidisset, prominebat enim, & civitatis principes, qui in ea ad consulendum coierant extincti sunt. Et dum Galli urbem nostram obsiderent, M. Antonius Columna Camillusque Trivultius simili casu periere: ob idque concisæ illorum vires primò, inde etiam fractæ demum ex Insubria funditùs potentia avulsa est. Ipsarum autem viarũ, quæ secretò extra urbem feruntur, usus ad emittendos exploratores, quasi necessarius est. Nec protinus ad hoc auxilium confugiendum, neq; tantisper expectandum, donec res perierit, sed sæviente obsidione jam & inopinatò. *Cardanus.*

Pontes ut super flumina construantur.

Sed jam ad aliud subtilius exemplum, nec minus utile transeamus. Ejus author fuit C. Cæsar, ut in quarto de bello Gallico refert. Pontem super Rhenũ in decem diebus hac ratione perfecit, quem a paucis bene intellectum doce-

docere constituimus. Tigna bina C. litera significata sesquipedali crassitudine, longitudine tanta ut imo fluminis fixa aquæ superficiem attingant, duorum pedum intervallo utrinque junge. inde præacuta ab imo machinationibus immissa fistulisque firmata ad fluminis naturam prona ex uno latere figes, sic ut tignorum alterum ripæ proximius sit. Totidem æqualiaq; similiter juncta æquidistantia quadraginta pedum intervallo in inferiore fluminis parte adversùs illius impetum prona defigito, voceturq; F. Supremas juncturas C. & F. trabe latitudinis pedum duorum, scilicet pro juncturæ magnitudine junges, binis fibulis ex utroque latere; ex interiore parte tigni in exteriorem; ut singulæ fibulæ singula tigna amplectâtur revinctis. Æqualia his atq; e directo posito ex altera parte fluminis, sit ut trabs detrahi alteri æquidester construes.

Schema medietatis pontis ab uno latere.

A sublicæ superiores adversus flumen BB. sublicæ inferiores annexæ pôti C. Tigna bina superiora D. Trabs latitudinis duorũ pedũ. E E E E. fibulæ connectentes, O trabẽ cũ tignis superiorib. & inferiorib F. tigna bina inferiora, similiterq; juncta. Has trabes juxta fluminis cursum posita I. multis aliis trãsversis superpositis invicẽ etiã cõnexis jungito: quib. longuriis ac craticulis superstratis pons efficitur. Ad cujus securitatem tigna plurima in superiori fluminis parte pronâ adversus fluvii impetum; sed tignis longè

longè proniores, totiq; operi junctæ firmiter defigantur. Ita superiora tigna fluminis impetum & projectas trabes excipient, & ipsa moles ut magis premetur ab undis, mutuo complexu firmior reddetur. Sed hic pons stabilis est, omnique oneri sufficiens, nec convellendus. Ad celerem fabricam explicabunt solæ funes, & ergatæ, aut pelles inflatæ, aut tigna juncta. *Idem.*

Victoriæ præsagia.

Victoriæ prodigia ex quatuor rebus sumuntur, Cœlo, velut cùm signum aliquod firmum in cœlo conspicitur uni parti proprium: ut crux pro Christianis, Luna pro his, qui Mahumetho addicti sunt. Et ex his, quæ à cœlo cadunt, velut fulminibus atq; ignibus. Ignes decidentes, cladem: si hastæ ardere videantur, victoriam significant. Verùm à duce observanda sunt somnia, si integer vir sit: qualia erunt, talem docebunt exitum: si improbus, videat expressa, velut victoriam, aut fortunam alacriter excitantem ad pugnam: nam Pompei somnium lætum Pharsalicâ clade, non solùm falsum, sed exitiale fuit. Ab animalibus verò certius ac frequentius: corvi & vultures quâ parte respiciunt, cladem prædicunt, quòd hæc animalia cadaveribus vescantur. Deteriores apes vexillis insidentes, aut ducis tentorio: nam hoc animal absq; vindicta, cùm mel fecerit, alvearib. solet excludi, & fumo atq; igne pelli. Dux etiam quidam Helvetius, novem victoriis clarus decimam præsagivit adventu canum ex hostium castris in propria, nam deserunt infaustum omen. Equi quoque alacres, & hinnientes victoriam; tristes & lugentes cladem prædicunt. Quædam etiam victoribus solent accidere, quæ clarè illos admonent; vincendos obscurius. *Cardanus.*

Excidii civitatum signa.

Excidii civitatum signa sunt, armatæ acies in cœlo visæ: apparuerunt tempore Machabæorum bello funestissimo: inde sub excidio Vespasiano ad id bellū destinato. In Germania quoq; visas ferunt, sed non continuis diebus. *Idem.*

DE SECRETIS ARTIUM MECHANICARUM.

LIBER XVI.

Duobus libris præcedentib. artium & scientiarū quas liberales

rales appellant secreta expedivimus. Ut autem hac secretorum doctrina perficiatur, de mechanicis artibus nonnihil hoc libro docendum est. Vocantur verò mechanicæ artes, quæ manuum & instrumentorum usu, opus suum depromunt, qualis est ars molitoria fabrilis & similes, quarum secreta, quæ quidem occurrerint, paucis hinc referemus.

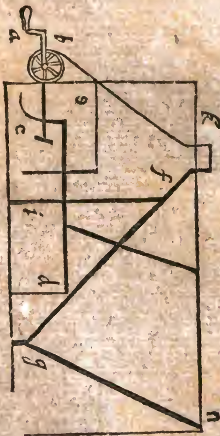
DE MOLITORUM SECRETIS.

CAP. I.

Instrumentum mirabile ad cribrandum farinam.

ETsi hæc quasi parerga dicta videri possint, ut tamen artificiosam hominum inventionem edoceam, quæ ab aëris natura ortum sumsit, pulcherrimum instrumentum, quo farina cribratur, à triennio citra inventum edocere statui, ut simul intelligant homines, quàm levibus rebus, modò sint ingeniosæ, opes liceat comparare. Nam nunc cùm pistores omnes utilitatem habeant, ille verò privilegium consecutus sit à Cæsare, ne quis habere possit præter ejus consensum, vitam ex hac agit industria, & adeò brevi tempore sibi domum ædificavit. Neque enim pistores soli, sed collegia Sacerdotum, & virginum Deo sacrarum, & nobiles quicunque familiam magnam alunt, & egregiam utilitatem, ne dicam necessitatem habent: plures etiam alii, quos non tam utilitas, quàm ipsa rei admiratio incitavit facere curavêre. Hæc autem ipsius est structura. Rota est B. parva, in cujus extremo ambitu A. manubrium quo circumagi possit: Hæc duo extra machinam protenduntur. In rota circumvertitur, cui C. duo denticuli linei ex adverso positi, aliique proximi duo, & ipsi ex adverso positi, verùm quasi intermedio loco priorum, ut cum semel rota circumagitur, quater tangat lignum latum, imò tabellam D E. utrinque suspensam capsulæ: ut rota vertente, tabella tremulo motu dum denticulis tangitur perpetuò agitetur. Porrò lignum C. & tabulæ pars parva capsulam circumteguntur: Ligno seu tabellæ D E. superstat cribrum pollinarium F. G. obliquè pendens, & ex G. appensum in H. ne excidat: hoc tenuibus tabulis imò tenuissimis ac levissimis undequaque constat, præterquam

quam in medio ubi cribro farina excutitur: Nam ut ſolet pars ea telâ lineâ conſtat. Capſa hæc omnia undequaque concluſa continentur. In cujus ſupremo capſula K jacet, atq; in ea quadrata quaſi lignea patina leviſſima, in qua farina jacet: Hæc ſic ſuſpenſa eſt, ut facilè concuti poſſit: Concutitur autem funiculo ei annexo altera rotæ parte, dextra ſcilicet juxta B. Memineris etiam cribrum F G

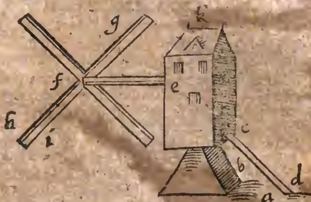
utroq; ex capite patere, ſupremo ut farinam excipiat à patina: infimo, ut furfur ejiciat ex G. Tota autem capſa trifariam dividitur in L M N, erectis ſeptis ex tenuibus tabulis firmis ac omnino immobilibus. Poteſt & ſi libet quadrifariam dividi. Hoc igitur cōſtituto cùm circum agitur B rota, funiculus concutit patellam, & denticuli tabellam. Patella excutit farinam in cribrum F G. tabella cribrum

concutit. inde fit ut tenuissimus flos farinæ primo excutiatur cadatq; in N M parte capsulæ: descẽdens verò cùm vehementius agitetur, pars inferior excutitur alia minùs sincera in L M. inde ultimo descendit per os cribri infernum G. furfur rotius in L. O. atque ita tria seorsim colliguntur, eos farinæ in M. N farina crassa in L. M. fertur in L. O. quæ verò circũvolat farina tota, necessario iterũ redit in locũ suum, ut nihil penitus pereat, quoniã capsula nullibi transpirat. Oportet autẽ (quod ipsa ratione facilè percipis) F. G. cribrum non nimis esse acclive: Nam farina usque ad G. perveniret, & cum furfure ejiceretur. Quamobrem si septum L. usq; ad os cribri transtuleris, vel aliud septum ut in Padellæ eris, simul etiam paululum, ut vides, os ipsum G. superius recurvaveris, ne vel oboli jacturam feceris farinæ. Nunc quanta ex hoc sequantur instrumento commoda, intellige. Primum, unius hominis labore, qui rotam versat, & farinam imponit patellæ, & cùm loci pleni fuerint, cribratam colligit ac furfur trium cribratorum vices supplet. Secundum est, quòd ad hoc opus cum neque adeò sit laboriosum nec noxium, quilibet sufficere potest, utilesque geruli habentur, qui longè minore precio cribratoribus cõducuntur. Tertium quod tota farina colligitur, nec quicquã perit, cùm in cribrantibus necesse sit ob manuum motum ac brachiorũ pati tormina, quantum diduci brachia valent, eaq; causa farinæ non parvam partẽ perire. Accedit quo lineũ cribrũ cùm solùm tremat, nõ adeo atteritur, imò longè minùs quam dum farina ab hominibus cribratur: nam illos concutere, ut solent, cribrum vehementer est necessarium. Facit & ad compendium, quod farina exquisitius excutitur, ut furfur omninò purum sit. Hæc omnia citra domus fœditatem & hominum jacturam, atq; incommoda. Natura etiã instrumenti duplicem aut triplicem farinam distinguente, quòd à cribratoribus nisi conjecturà incertà primò; deinde etiam instabili, fieri non potest. *Cardanus.*

Molendini venti structura.

Neq; prçteribo quod adeò est admirabile, ut antequam viderem, credere non potui: Et neq; narrare, tam vulgatum esse absq; levitatis crimine possum. Sed vincant jam studia sciendi, verecundiam. In Italia igitur non paucis regionibus, & in Gallia passim molendina fiunt, quæ ventorum flatibus circumvertuntur: Atq; adeò vehementi impetu,

petu, ut tres equos cum equitibus circumagere possent. Adeoq; præsenti utilitate ut modios VIII. Mediolanenses in singulas horas, id est, libras circiter ter mille frumenti molere possint. Tantâ verò industriâ fabricatū hoc opus, ut cùm cessat etiam ventus, quasi sponte adhuc circumvolvatur. Cùm multa vidissem, unius tantùm quod juxta Sanctum Maturinum vidi diligentius, dum iter istud diuturnum ac longissimum perago: Pro exemplo machinæ enarratio sufficiat. Statuatur rectius cardo multisq; tignis

suffultus A B. super hoc machina tota suffulciatur. Tignum è regione januæ C D. quo tota machina ad libitum circumvertitur. Sic verò aptatur, ut ventus ex obliquo, non à fronte, nec à latere petat pinnas affixas intrusasque trabi rotundæ E F. ex adverso januæ prominenti atq; versatili. Pinnæ igitur binæ ac binæ è directo sibi junctæ sunt, parumq; distantes invicem, nō tamen eidem trabis loci infixæ, prominent ad terram usque fermè, tanta est longitudo illarum. Quælibet ex duabus superficiebus constat, quarum singulæ continent quatuor aut quinq; latitudinis palmos, telaq; extensa complentur. Superficies verò superior G H. retrorsum respicit paululū, ut anterior K L. est æquidistans superficiei postremæ machinæ (ut igitur aër premit superiorem pinnarū superficiem quæ æqualis est inferiori, tota rota, atque cum ea aliæ quæ intra machinam continentur, circumaguntur. Nam si pinnæ ad perpendiculum erigerentur, supra machinæ superficiem, & secundum E F. longitudinem, sic ut ventum exciperent, quemadmodum rotæ

aquarum, & vela, tantum impedimenti rota ex superiore pinna, quantum impetus ex inferiore. Itaque hac ratione factum est, ut aëre premente superficiem G H. directè rota versaretur K L. Cur autem etiam sine vento circumducatur fermè, causa est motus jam inchoatus & acquisitus impetus, quo versatur moles ad æquilibrium exactè constituta: ut de annulo aliàs dixi. Sed & ventus licèt inferius cessasse videatur, superiorem tamen pinnam pulsat. Hæc igitur diligentiùs explicasse volui. *Idem.*

DE ARTE PISTORIA.

Cap. II.

Panis qui diu incorruptus maneat conficiendi ratio.

VErùm ut ad principale institutū revertar, generalis ratio servandi est exiccatio: Siccata enim diutissimè servantur: adeò ut panis biscoctus per annum quādoq; integrum servatur: namq; (ut aliàs demōstravimus) omne quod putrescit, propter humidum quid putrescit. Subducto igitur humido aqueo, diu manet. Verùm cum difficile sit humidum aqueum auferre, quin etiam pingui humidi aliquid absumatur, eò fit, ut minùs aliquando nutriat hic quàm cōmunis: Sed & in navigiis humido aquæ totus situm contrahit, magna verò ex parte, etiam cōputrescit, quamobrem & bis, & ter recoquere coguntur, aut corruptum edere. Referunt autem in Sava Insula, quæ C C. millibus passuum è Moluchiis distat, panem confici qui per triennium perdurat: non tamen constat, quâ ratione id fiat, sed si ad nostra principia res ipsa reducatur, generalis quædam ratio subduci poterit. Itaq; & densum & pinguem esse oportet, & lento igne tostum, immixtis aliquibus, quæ natura suâ putredini maximè obsistūt: Verum forsan ad eam metā pertingere non licebit, quoniam aer hic noster aut tenuior est aut humidior Indico illo, aut ex alia causa putredini inducendæ aptior. *Idem.*

Clibanus compendium pecuniæ faciens.

Clibanus ad coquendum multa, simul utilis nunc in usu Mediolani compendium duarum partium è tribus lignorum faciens, quoniam conclusus ignis, triplo efficaciores vires habet. Quadratam efficies formam duorum cubitorum fermè latitudine, altitudine unius cum medio è creta lateribusque. Superiùs quatuor foramina ampla, rotunda

rotunda pro magnitudine lebetum & patellarum. Superficiem totã superiorem intege ære: Sed ubi foramina adsunt æs exscinde, fictq; frusta hæc pro operculis. Ubi ergo usus erit patellas & lebetes suis locis impones. Ubi opus non est vase, operculum indito, ut clibanus nullibi respiret. Sub solio superiore cavitas est, ostiolumq; quadratũ, per quod ligna carbonesque immittuntur: à latere verò multo latius, sed humilius ostium atque in inferiore parte. Medio solo crates ferrea simplex, per quam cinis demittitur: Constat itaq; ostium per quod ligna immittuntur, in parte superiore esse, reliquum autem in inferiore. Coquuntur & veru carnes, propositis cardinibus à lateribus ejus ostii, per quod cineres extrahi solent: nã ibi pruna torret carnes, & flamma in superiore solio, si aptetur rota circumagit verua. Verùm tunc cùm exhalare eam oporteat, non tantum fit compendium lignorum. *Card.*

DE ARTE COQUINARIA.

CAP. III.

Carnes ut diu serventur incorruptæ.

CARNES verò servari incorruptas, inter montes Indiæ occidentalis tam diu referunt, ut supra fidẽ sit: Nam juxta Cuzcum urbem equos post quartum mensem occisos licèt, adeò esse recentes, ac sine odore tetro esse, velut si nuper essent occisi. Causam esse reor non solam frigiditatem, quæ quàmvis máxima sit hic, tamen cum majore non tam diu servantur. Est igitur & aer tenuior & salsus, forsan & cibi media aliquid contulerant. Corrumpuntur enim carnes in aqua celerius quàm in aëre, quia aër tenuior est si cætera sint paria. Et rursus eâdem ratione caro diutiùs servatur, si æreus clavus infigatur: quoniam vis sulphuris siccat illam. *Idem.*

Carnes coctæ ut crudæ videantur.

Carnes quoque coctæ crudæ videntur inspersо agnino sanguine sicco. Solvitur enim & carnium colorem mutat.

Carnes ut citò tenerescant.

Victimæ cæsorumq; animalium carnes perquàm celeriter tenerescunt, & fragiles efficiuntur, quæ in fico pependerint. Cujus rationem in Symposiacis petivit *Plutarchus.* Cũ inter obsonia Aristonis (inquit) coquus immolarum Herculi gallinaceum gallum recẽtem, tenerum ac pene friabilem obtulisset: tam citam teneritudinẽ fico

referebat *Aristion*, contendens jugulatas aves etiam præduras teneritudinem contrahere, quæ pensiles fico adhæserunt. Causam adfert quod auram, halitumq; vehementem ac digerentem exspuet ficus, quo carnes desiccantur ac concoquuntur. Idem etiam continget, si tritici acervo obruantur: aut penitus demergantur. *Mizaldus.*

Ut carnes imputres serventur.

Si clavus ex ære chalcitide constatus suillis, corvinisve carnibus infigatur, eas à putredine illibatas, stiptica exsiccanda facultate diu conservant Plutarcho authore. Quod certa experientia noverunt metallorum fossores qui in scaptensulis versari solent: neque ea de re, inquit Langius, hæsitabundum facta fide confirmarunt. *Idem.*

Ut dissecta caro iterum coalescat.

Symphyti radices, quæ foris nigræ sunt, intus candidæ, & glutinosa unà cum concisis carnibus ipsis coquantur, & celerrimè conjungentur; ut incisuræ non videantur. *Alexius.*

Ad accelerandam carnium cocturam.

Sunt qui pro comperto scribant, melonis frustulum ollæ immissum, celerem carnium cocturam juvare. Quod etiam præstare ajunt urticæ aut sinapis semen, aut ficulneos cauliculos. *Mizaldus.*

Caro annosa & pervetusta ut citiùs elixetur, & tenerescat.

Hippolapathon, à nonnullis patientia dictum (Est autem olus culminosum foliis amplis, ac prælongis, caule ubi maturuerit rubicundo, radice flavescenti) coquatur unà cum carnibus, atq; eduliis, & tenerescent, esuiq; apta reddentur. *Alexius.*

Ut pavo coctus vivus videri possit.

Necatur pavo, aut penna supernè in cerebrum immissa aut jugulatur ut hæduli solent, quo sanguis exeat à gutture, deinde usque ad caudam pellis leniter scinditur, scissaq; cum propriis pēnis à toto corpore ad caput trahitur, quo abscisso cum pelle reservato, cruribusq; pavonem ipsum aromatib. ac odoriferis herbis refertū veru assabis, infixis tamen prius per pectus garyophyllis, involutoque collo lineo albo continuè aqua humectato, ne omnino desiccetur. Coctum pavonem ex veru exemptum, propriâ pelle integes, & ut pedibus stare videatur virgulas ferreas infixas tabulæ ad hoc fabrefactas per crura ne cernantur, per

per corpus ad caput & caudam adiges. Sunt qui ad ludum & risum, camphoram cum lana ori indant, ignemq; ubi ad mensam fertur injiciant. Inaurare etiam pavonem assum, & aromatibus conspersum bracteis aureis licet ad voluptatem, & magnificentiam. Idem etiam fieri de phasianis, gruibus, anseribus, capis, ac cæteris avibus potest. *Porta.*

Ut regulus seipsum in veru torreat.

Maximè mirandum est regulum aviculam, veru ligneo perquàm tenui infixum, semetipsum torrere, & circumvertere. Sed lignum illud ex coryllo recenter extractum esse oportet, quod non annotavit Cardanus. *Mizaldus.*

Ut pullus celeriter coquatur.

Licebit etiam admonere, quod nux juglans pullo inclusa, illum ad celerem coctionem perducit. *Idem.*

Anser jam vivus excoctus.

Sit anas, vel anser, aliudve vivacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, colloq; relicto toto sit implumis corpore, sit hinc inde obvallatus igne & circumseptus, non largè, ne impunis evadat: intus passim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui sal & mel adjiciatur, ibiq; lances elixatis malis sint plenæ, & tessellatim disco concisis, ipse totus liquamine obductus, & laridatus ut esculentior sit, & faciliùs decoquatur, ignem admove: festinare nolito, ubi calore effervere cœperit, circũambulando & fugiendo, præsepit ignis & iter includit: Sic improbus aquam absorbendo compescetur. Cor cæteraq; membra refrigerando, medicamenti vi laxat alvum, abstergit & exinanitur: Et ubi infervuerit, interiora decoquet, spongiâ continuò cerebrum, & cor humectato: ubi verò insaniā ferri, & cespitare conspexeris, deficit cordi humidum, depone, convivis appones evulsis semper partibus vociferantem, ut ferè prius commelletur, quàm mortuus videatur. Nec visu injucundum. *Porta.*

Muræna eodem tempore frixa, elixa, tostaque.

Murenam primo panni attritu excruciatā veru infigas & elixas, & frixas quasvis partes ter, quater lineis obvolvas linteolis, inspersa in vino pipere, in elixo petroselino, croco, mentha, fœniculo, & passo cõtusis, aquā & sale, vel jusculo madeat, frixas oleo ad ignem volvi jubebis, fasciculi

aspergine origani semper humectando, ubi pars jam fuerit torrefacta, remove & optimum erit obsonium, epulaturis præbeto. *Idem.*

Ut pisces charta frigantur.

Ex charta simplici frixorum vas efformato, ibi oleum & pisces ardentibus prunis quibus flammæ desint, imponantur, & citiùs & commodiùs expediet. Nec superpondii modo addere pigeat, quod fortasse scisse non obfuerit: Sic

Pionem exossum reddes:

Si exēteratum acri aceto per naturalem diem fines bene lotum, & aromatibus repletum: elixabis, vel assabis, sic eis caret ossa ut simul mandi possit. *Idem.*

Aliud.

Atque ea de causa inventum est, quonam pacto non secus quàm in sartagine pisces in charta coquantur. Chartam seligito, quā vocamus papyram, simplicem, erectisq; spondis in modum lucernæ ex omni latere oleum infunde, & antequam exudet super puras prunas absq; flamma impone: Nec penetrat oleum, refugiens ignem, nec ardet charta, quia non potest siccari oleo repugnante. Ignis verò non sine extremâ siccitate, nec flamma nec motus attenuare possunt ut ignis accendantur, incalescit tamen sensim mutatis prunis, atque ita fervet, quod mirum videtur, adeò ut impositi pisces coquantur. *Cardanus.*

Piscium præstans conditura.

Pisces sic optimè servabis: Friges cum oleo mediocriter, non perfectè: Inde sale asperges tenus, sic ut saliti non sint, nec insipidi, foliisq; lauri & myrthi interpositis, postquam paululum siccati fuerint, in cista collocabis. *Idem.*

Ut bonum sinapi paretur.

Extemporaneum & generosum sinapi condimentum, ubicunq; locorum fueris, sic tibi comparabis. Habe uncias duas seminis sinapi, cum semiuncia vulgaris cinamomi, quod officinæ cannellam vocant. Utrunque in pollinem detritum, & sufficienti aceto ac melle exceptum, in massam seu pastam coge, & ex ea pastillos vel sphærulas finge, & sole, calentéve clibano desiccari permitte. Ubi usus exiget, globulum unum ex vino aut aceto vel alio liquore dilue, ac dissolve, & habebis sinapismum paratu facilem, palato delectabilem, ac stomacho admodum utilem. *Mizaldus.*

Ut

Ut brassica non coquatur.

Rectè mihi scripsisse videtur *Paxamus* ex Græcis geoponicis unus, quòd si fervescēti & ebullienti brassicæ paulum vini quis instillaverit, non amplius coquetur. Sed suis viribus defuncta, mutato colore corrumpetur. *Idem.*

Ut olla nunquam bulliat.

Scutum seu operculum testudinis fœminæ super olla positum, facit ut illa nunquam ebulliat. *Idem.*

DE ARTE PHARMACOPOLARUM. CAP. IV.

Olivæ ut celerrimè condiantur.

OLIVAS virides si citò libeat parare incidantur & in aqua calx cum duplo cineris, per horas XXIV. sinantur tepere: post tepida quinquies laventur, inde aquâ salsâ. *Cardanus.*

Myrteæ baccæ, & ficulnei rami ut virides serventur.

Myrteæ baccæ cum cauliculis, & ficulnei rami cum foliis in fasciculos redacti, amurcâq; sepulti virides servantur, sed vas gypso oblinere oportet: atque ita condiuntur quæcunq; spectare potiùs quàm edere consilium est. *Idem.*

Rhabarbarum ut diu conservetur.

Cera si quid aliud medicamētorum vires servat, aërem enim prohibet, humectat moderatè. Constat Rhabarbarum non aliâ re melius servari etiam ad annos XX. *Idem.*

Ad ceram rubeo colore tingendam.

Rec. Ceræ lib.j.
Terebinthinæ unc. iij. tempore hyberno.
Cinnabaris super lapidem pictorum bene triti.
Olei communis, sing. unc.j.

Liquefiat cera & terebinthina ad ignem, demum removeatur, & post aliqualem refrigerationem addatur oleum, & cinnabaris, beneq; simul misceantur & servetur. Nonnulli loco cinnabaris ponunt Minii unc. iij. pro qualibet libra ceræ. *Alexius.*

Ad ceram viridi colore tingendam.

Rec. Ceræ lib.j.
Floris æris triti
Olei communis sing. unc.j.

Liquefiat cera ad ignem, & cùm ferè refrixerit, addatur flos æris, & oleum, misceantur bene & viridis fiet. Quod si hanc ceram tenacem facere voles, adde quantitatem terebinthinæ suprà scriptam in cera rubra. *Idem.*

Ad ceram nigro colore tingendam.

Rec. Ceræ lib. j. liquefcat ad ignem, cui deinde addatur terræ nigræ, olei communis fing. unc. j. mifceantur optimè, donec frigefcat cera. Quòd fi glutinofam efficere voles, adde terebinthinam, ut antea dictum eft. *Idem.*

Ad dealbandam ceram.

Rec. Ceræ quantum volueris.
Aquæ fontanæ partes ij.

Mifceantur & calefiant ad ignem, donec cera liquefcat, deinde paululum permittatur quiefcere, donec tota cera natet fuper faciem aquæ: Poftea accipe vas aliquod vitreum, cujus pars exterior fit lenis: & madefac in aqua frigida: deinde infundatur ferè medietas ejus in cera liquefacta: & extrahe cum cera quæ fibi adhæret, & permitte ceram illam infrigidari: deinde fepara eam a vafe: Et tādiu hoc facias, quoad tota cera ab aqua fuerit extracta: deinde dictam ceram taliter formatam Soli exponas, & rori in Majo: & illam fæpe volvas: & tam diu permittatur, donec fiat alba ut ceruffa. Nonnulli tribus dieb. ipfam dealbant, fervando prædictū modum, quando fol in majori calore eft: Et quia cera illa fubtilis eft, faciliterq; à calore poffet liquefieri, afpergenda eft aqua fontana bis in die.

Aliud.

Exponatur cera quæcunq; ad Solem, humectetur quotidie aquâ fontanâ, lympida tamen & purâ fæpiùs lavando, redigaturq; in paftillorum formam, ut Sol eo meliùs poffit operari: & ceram habebis, ad rem quamvis, albiffimam. *Ludolph. Roleuincus.*

DE ARTE FABRILI.

CAP. V.

Horologia abfque fune.

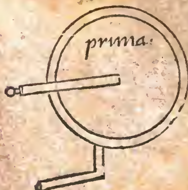
STANT pro fune rotæ, in quibufdam molæ fuperpofitæ, limacis figura, denticulis XXVI. quibufdam etiam pluribus: Ab his denticulis axis, qui totam agit machinam circumagitur. Id altero rota eft dēticulis XLIIX. in imo difpofitis, alteriq; rotæ implexis, ut cum molæ nixu quæ in imo eft circumvertitur, alia totidem dentibus implexa etiam circumvolata totam machinam fecum ducat. *Cardanus.*

Vafa quæ non frangantur.

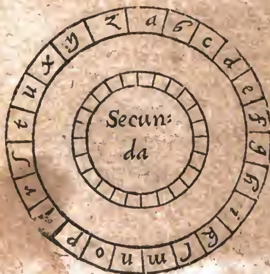
Docuit hæc etiam vafa pro liquandis metallis conficere: Nam

te: Nam ex arietis cornibus, præcipuè summitate, & ossibus in cinerem redactis, pistilloq; subactis fiunt. Si verò smirim aut summitates cervini cornu, vel mandibularum Lucii ignitas ac in aceto extinctas bis aut ter addideris, neq; frangentur vasa, nec metallum effugiet: additur hæc intus & ubiq; ne combibat, sed in imo præcipuè. *Idem.*

Sera quæ sub quocunq; nomine claudi potest.

Hanc *Janellus* cõstruxit, septem constabat literis, nec sub alio nomine quam clausa erat reserari poterat. Orbis primũ erat solidus, atque ex adverso lenis: parte anteriore canalis ex centro rectus prominebat, in cujus fastigio cochlea masculus brevis erat. Huic in margine orbis alius est canalis inanis, rotundus, magnitudine æqualis & æquidistans: atq; ex adverso duæ lineæ parvæ limbum distinguunt: His lineis 7 dictionis literæ, orbiculos circumagendo, aptandóve è directo poni debent, eo ordi-

ne quem servare instituisti: ut nomen exẽpli gratia septẽ literarum sit Serpẽs singuli orbes è directo spacii duarũ linearum suã literam constituent, ut vel claudi vel aperiri possit. Erunt enim septẽ orbes in margine alphabetũ habentes, quorum unũ pro exemplo in margine descripsi; aut totidem numero quotus est literarum numerus sub quo claudi debet. In medio circulus latus, totidem distinctus spaciis, quot sunt in margine literæ. Totidem quoque orbiculi dentati, quot sunt ordines alphabeti. Hos in tertia figura denticulo adjecto descripsi velut in quartã partem orbium secũdæ figuræ posteriorem, cum spatio in orbiculo medio, cujus denticulus parvi orbis infigatur. Manifestum est enim sic in circũverso secundo orbe simul & tertium secum trahi, & tamen non nisi fixa litera loco suo unus alteri aut jungi poterit aut avelli. Cùm conclusa fuerit sera, circumaguntur orbes absque impedimento ut sic nominis ratio confundatur. *Idem.*

Arca quæ pecunias recondit absq; indicio.

Nemo ignorat materiam è ferro, crassitudinem, tabularum esse necessariam. Tum verò usitata, duplicẽ arcæ fundum, aut è lateribus arculas, & recondita scriniola abditosque recessus, quæ omnia sagacem virum haud fallere possunt,

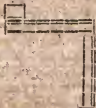
possunt, cùm crassitudinem partium & laterum invicem comparaverit. Itaque in lateribus, vel angulis decliviore loco foramen aperitur exiguum, intus verò cavitas est in tabula quantam volumus, imò plures includuntur pecuniæ, & cum cotto completur cavitas, inde tenuissima ligni scobe, & albo ovi locus quà patet clauditur, ut etiam eum qui clauserit fallat. *Cardanus.*

Aliud ad idem.

Tabula cavitati obducitur ita arctè, ut rima non appareat. In frusto quod amoveri potest cochlea parva è metalla fœmina includitur, eiq; clavus superponitur: alii illi consimiles per arcam certo ordine disponuntur, cùm referendus est locus sublato clavo cochlea mascula intruditur, frustulumque tabulæ avellitur. Semper autem memineris ut loci inanitas, cùm quidpiam imposueris, nec resonet, cotto vel aliâ re simili impleatur. Plures etiam sic latebras facere potes. *Idem.*

Aliud optimum ut nihil melius.

Seram aut ferreas laminas quibus arcæ integumentum annectitur, clavis in cochleæ formam aptatis tabulæ firmiter junges. Sub sera aut lamina ostiola sint cavitatum: cùm reserare volueris, ferrum habens ut à latere vides, in cujus extremo cavitas sit, quæ capita clavorum firmiter apprehendat, sic ut revolvi seram aut laminam ab arca disiungi permittant. Oportet autem ut opus sit stabile, clavis subigere cochleas fœminas, quæ clavos arctè suscipiant easque arcæ lateri sub bracteis dictis collocare. In arcis etiã quæ tela intus obducuntur, multi alii modi solent excogitari. Sed in universum danda est opera, ut vel omninò lateat foramen, ut primo exemplo docuimus, vel ut firmissimo præsidio & solita bractea abscondatur. Sic etiam magis latebit, & osculo solubilis arcæ insertis tabularum capitibus integantur. *Idem.*

Sera mirabilis.

Non minoris hoc erat industriç, quod mihi non ita pridem oblatum est, seræ genus inusitatum quidem quo cæteris fortè minùs commodum videatur, sed visu certè non injucundum ob ingeniosos ejus artificii ductus. Ferrea

erat

erat fiſtula A digitos ſex aut plures longa, cui adfixum erat regulum B. inſtar falcis tortuoſum, & ita quidem adhærens, ut foramen ad fiſtulæ latus exciſum, ex altera ſui parte poſſet inſeri, viciſſimque ſi quandò aperienda eſſet ſera, educi. Ne verò ſine clavis adminiculo à quovis aperiretur, cuneus D. ea craſſitie quam fiſtulæ ferret capacitas, in fiſtulam G duabus cuſpidibus, E F. in duo anſæ, ſeu repaguli modo deſcripti foramina intrudebatur. Cuſpides autem ex utroq; latere pinnulis erant inſtructæ, quæ ubi foramina pertranſiſſent extendebantur, atque ita nec cuneus extrahi, nec repagulum ſolvi poterat, niſi clavis auxilio pinnulæ conſtringerentur, quo cunei exitum impediebant; Ea verò clavis F alioquàm uſitato modo confecta erat: Inſtar enim bacilli oblonga exiſtens, in fiſtulam ex altera parte H ingerebatur, duobusq; in apice interſtitiis, I I. cunei pinnulas comprimebat, eaq; ratione repagulum, demto cuneo, facilè extrahebatur.

Portæ ut à domeſticis ſolùm aperiri poſſint.

Sed ad mechanica redeo; deſcribamus autem duos modos, quibus conſtrui poſſunt feræ portarum, ut à domeſticis ſolùm poſſint aperiri, ab aliis minimè: ut ex his innumerabiles variaque ab his poſſis excogitare. Sit igitur A annulus G. junctus baculo ferreo ſolido B C. annulus alius C D in cujus medio B C. circumagitur (quia rotundus nec annulo junctus) intra poſtes eſt, A autem extra prominet: Convenit autem baculus ipſi C D. D E verò eſt lamina ferrea juncta annulo C D. ut circumacto annulo elevetur, per ſe autem ſponte decidat. decidit autem F uncum ferreum alteri poſti infixum, G H pars januæ in qua

annuli. Itaq; cum A circumducitur nõ movet C D. tum propter pondus D E. tum quia annexus baculus non eſt ipſi C D. Cum verò G.H impellitur, vehementer E. adhæret F. ideoque non poteſt elevari D E. cùm autem mediocriter B adhæret C D. elevatur annexum C D. & D E. lamina, aperiturq; porta. Igitur & trahendo vehementer & non movendo immobilis

D E,

D E. Mediocriter autem movetur, atque ita inter immobilia extrema, medium mobile manet. *Cardanus.*

Alius modus hoc subtilior.

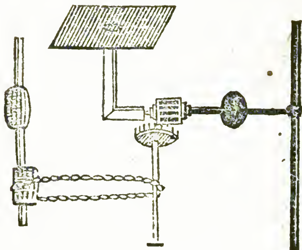
A annulus extra portam prominens, junctisq; baculo, qui intra portam annulo B jungitur, ipsi B jungitur superius alter baculus C. ita ut circumagendo A circumdatur & C. prominet autem C aliquantò ultra postem interius, ita ut si circumvolvatur, non cadat supra D E. Est autem D E lamina infixa posti G H. cum clavo ita ut decidere possit & elevari, qua foramen per quod clavo D intruditur, laxius est: Decidit autem in P uncum, ut prius alteri posti fixum: Hoc totum artificium lignea tabula concava, quæ motum repaguli minimè impediat posti G H. affixæ integitur, sicut & in aliis quæ occulta esse volumus, quia non sunt omnia improbo mundo communicanda. Trifariam igitur decipitur in hac constructione, qui compositionem & usum ignoraverit: primum quod cùm in aliis D E. sit annexum B circumverti solēt à sinistra in dextram; Hic autē versa vice, quia aperiuntur valvæ eo quod C. deprimit D. & ita propter hypomochlion elevatur E. Secundò quia cum C promineat longius à porta quam D E nisi retrahatur A non cadet C super D & ita non aperietur. Tertiò quia si non statim aperiatur porta, C descendet infra D. & E rursus concidet, quoniam C. longitudo vix extenditur ultra D. ex quibus quartum sequitur quod nisi fiant duo motus contrarii, non poterit janua aperiri. Oportet enim trahi ut C decurtetur, & impelli ut aperiatur: quos duos motus contrarios simul efficere insuetis non est admodum facile. *Idem.*

Instrumentum quo verua circumaguntur minimo igne.

Ferrea lamina lateribus camini muro ùtrinq; infigitur. In ea est foramen in quo cuspis flagelli ferrei versatilis intruditur. Flabellum tenue est, & ab imo tympanum habet dentatum; cujus cuspis altera parum obtusa infigitur foramini superiori clavi, & ipsa in eo versatilis. In eodem clavo juxta foramen superius aliud est foramen à latere, cui intruditur cuspis alterius ferreæ virgæ, cui juxta cuspidem quæ est in clavo, rota ferrea cum denticulis circumducta, sicut denticuli tympano inferantur, & ipsa cuspis versatilis, ut ex adversa parte quæ includitur annulo: juxta medium ligneum circumducitur tympanum ex-

cavatum

cavatum multis circulis, quorum cavitatibus catena circumacta ferrea rursus circumambit circulum ferreum circumdans veru: ut quot fuerint circulorũ cavitates in tympano ligneo, tot etiam sint catenæ, totidem verua quibus inserantur. Ita ergo fit, ut fumo flagellum quod quasi alis

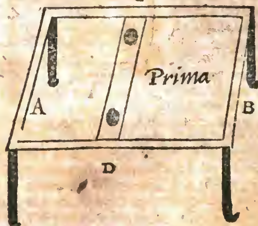

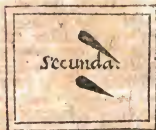
inæquale redditur, ac quasi inclinatum convertatur, quò tympanum rotam circumagit, quæ catena ob inæqualitatem secum agens, convertit rotam veru. Tantâ verò in æquilibrio & ad perpendiculum stante flabello, vertitur facilitate, ut etiam sine igne modò veru non adsit, etiam tympanum circumagat rotam sibi insertam, non obscurâ ratione. Nam sub camino aër inclusus, cùm in arctum feratur vim habet, ut aliàs de cryptis ostendimus. Indicioq; hoc est, aërem sursum ferri. Atq; eo maximè hoc contingit, cũ levis fuerit machina & bene polita, & camini spatium circa flabellum undequaq; conclusum, ut minimum respiret. Camini nomine, ut clariùs intelligerer, quemadmodum etiam alibi licenter usus sum pro mea, qua polleo authoritate: non ignorans focum latinè aut fumidum operculum rectius dici debere: agitur flamma potius, quàm fumo, propter motum vehementem: à pruna nequaquam Verua quoque rotunda esse oportet, eâ parte quâ insident macrotripo dictus: angularia enim non facile vertuntur. *Idem.*

Mensæ

Mensæ quæ duplicantur.

Non contemnenda est mensæ constructio, quæ à me sæpiùs in Belgica Gandavi maximè visa est. Sumatur quadrata margo veluti quatuor cubitis longa, totidemque aut paulò minus lata A B. in medio hujus sit secundum transversum C D. tabula lata dodrante affixa clavis margini, atq; in eadem duo foramina, in quibus paxilli possint intrudi infra descendere ac firmari, columnæ quatuor in capitibus marginis, & juxta illas quatuor foramina, singula singulis non è regione inter se posita in lateribus longitudinis, sed tanto intervallo ut sese repagula mutuò non impediant. Ipsa verò foramina usque ad marginis superficiem attingunt quadrata & profunda ac lata pro magni-

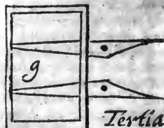

tudine extremitatum repagulorum quæ ipsis inseruntur. Nam omnia tantū profunda esse debēt, quantum est altitudo minima repagulorū, seu ut extrema eorum quibus inseruntur foraminibus ad unguem ex omni parte conveniāt. Sub tabula C D. tignū collocari debet, in quo incisura profundæ quatuor juxta ma-

gnitudinem repagulorum qua parte latiora sunt; latæ etiam ad modum eorum ut ipsa recipere possint cum intruduntur. Est postmodum tabula longa E lataq; ad unguem quantum margo A B. & duos habet paxillos qui intruduntur C D. foraminibus, ita ut elevari ac descendere possit, loco moveri non possit, eaque perpetuo superstat margini, nisi si quis velit alia ex causa eam auferre paxillos elevando. Porrò tabula C. D. super marginē insidet, elevatq; pro sua crassitie E. tabulam à margine, dum repagula extenduntur. Demum fiant duæ tabulæ F & G. altitudine æquali exactè tabulæ C D. tum inter longitudine verò ac latitudine tanta, ut ad unguem cōpleant spacia circa C D. ipsius marginis, adeò ut C D. & F. & G. simul junctæ æquentur E. his repagula bina & bina clavis, & glutino firmissimè subaffigantur: repagulorum verò longitudo æqualis sit A B. longitudini, latitudo quanta cavitatum in margine quibus excipiuntur, altitudo etiam in extremitatibus æqualis ad unguem cavitatibus marginibus, sed sensim ab utroque extremo versus medium augetur, adeo ut altius medium sit extremis ad amussim, quantum est crassities C D. F G. tabularum, quas æquales esse supposuimus: In medio quoq; ejus maximæ altitudinis duo utrinq; tubera prominent è lateribus. Quibus expositis ostendo rem perfectam esse. Cùm enim extremo repagulorum adverso margini intruseris, medium eorum civitati subjectæ trabis insidebit. Cumq; F & G. conveniant spatiis circà C D. non excedent limbum nec deficient. Et quia altitudo F & G tanta est quāta C D. fiet una quasi tabula ex tribus cōposita C D F G. unius altitudinis, cui superinducta E effigiem quadratæ tabulæ referet atque

atque solidæ. Cùm verò exeris repagula, quæ latiora sunt versus medium, ideo excedent cavitates, sensimque elevabunt tabulam E quæ ob paxillos patitur se elevari: non enim conjuncta est cum C D. & cousque elevabitur, donec limbi interiores F & G. cadent extra E: tunc enim E cadat super C D. & F. & illi convenient: retinebuntur autem propter tubera, ne ampliùs extractæ rimam latiorem relinquant cum E. nec poterunt decidere, quia repagulorum extrema continentur à C D. tabula, cùm ad illius medium perveniant exactè, ut demonstratum est, nec altiores possunt esse quàm E. aut humiliores, quia differentia medii repagulorum ab extremis, est supposita æqualis altitudini C D. Igitur repagula elevabunt tabulas, quibus affixa sunt supra marginem ad quantitatem altitudinis G D. Cùm igitur E. superstet, C D. erit ad liberamentum E tum F & G. quod erat demonstrandum. Manifestum est autem, quòd cùm volueris reducere rursus F & G. sub E. quod oportet elevare capita E. utrinque.

Ut arcæ colorem nanciscantur pulchrum.

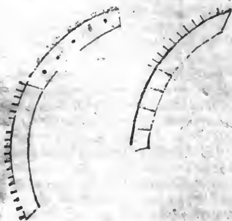
Ligna suppellex quam amurca deterseris, & expoliveris, coloris gratiam ac splendoris elegantiam miram contrahet. *Mizaldus.*

Arcæ ne fumo vitientur.

Lignea eadem amurca macerata, aut delibuta, nullo fumi tædio exardescent. *Idem.*

Circuli ferrei omnibus vasis commodi.

Compendio est rei familiaris; si ferreis vinculis vasa

vinciatur: Nam in singulos annos sumtus est fermè ex octava parte. Verùm & ferrei circuli quandoque franguntur, lignei autem frequenter dum mustum fervet. Remedio sunt circuli ferrei, qui omnibus vasis conveniunt, quos Mediolani è Germania delatos vidi, juxta templum beati Ambrosii. Eorum constructio talis est, circulorum ferreorum portiones quasi maximorum vasorum, adeò parum incurvatæ junguntur, flexilibus fibris veluti nodis. Itaque fibularum auxilio adeò incurvantur, ut etiam minimis utribus possint convenire, in quibusdam harum sunt clavi exterius prominentes alterâ medietate, alterâ foramina quibus clavi alterius portionis excipiuntur, ita fit ut modò producti magnum explicent circulum, modò contracti parvum sed multiplicem. Extrema junguntur cochlea mascula, qui simplici foramini adversæ partis quasi annulo inclusa ac prominens eâ parte inseritur quâ prominet fœminę cochleæ minimæ circulorum portionibus juncti: sed vecti ferreo, à quo circumducta constringit circulum, ut totum id, quo laxior est, auferatur, utroq; in se coacto vinum effundi non permittat. *Cardanus.*

Ut arma cælentur.

Mira sùbtilitatis est in cælãdis armis, de qua partim aliàs partim nunc etiam dicetur. Modus ergo alius: picem, oleũ lini, & thuris modum coquũt, inspissant, illinũt hoc quod vocant vernicem: depingunt stylo quod volunt: deinde implent locum ex quo vernix erasa est, aqua separationis: cui additum sit argentum sublimatum & ærugo, & intra vigintiquatuor horas cælant figuram adeò pulchrè in ferro, ut non meliùs in cera possit fingi sigilla. *Idem.*

Acies cultrorum ut densa reddatur.

Aqua ex contusis lumbricis per pannum expressâ, & succo raphani æquis portionibus mixta, usque adeò durã & densam reddit aciem cultrorum, ensium, & aliorum instrumentorum, quæ bis aut ter dum cuduntur in illa extincta fuerunt, ut ferrum aliud ac si plumbum esset, facilè incidant. *Acceptum à quodam Parisiensi Machæropeo.*

Aliter.

Aciem, gladii, ensis, vel alterius instrumenti præstantissimam ad hunc facies modum. Mitte in libram unam lotii adolescentulorum, tantum fuliginis, quantum manu prehendi potest, additis quatuor unciis olei lini. Confusa omnia simul ferveant: & dum inter cudendum incandescit,

ſcit, gladius, enſis, vel quid aliud ad ſecandum parabile, in hoc miſcellaneorū decocto intingatur, & ut artis eſt, propè temperetur. *Ab eximio aliquo Machæropæo. Mizaldus.*

Arma & inſtrumenta quævis ferrea, aut chalybea ut ab ærugine, & ferrugine vindicentur, ac ſplendida maneant.

Illinātur aceto alumini mixto, aut ceruſsâ vel cervi medullâ: nam hæc oleo præſtantiora habentur. Sed omnium præſtantiſſimum fuerit, ac utiliſſimum, ſi plumbi ſcobem tenuiſſimum in plumbeo aut ferreo mortario diligenter ſubegeris, addito pauco oleo de ſpica (quod ultra conceptum ſcopum ad odoris gratiam plurimum faciet) & eo veluti unguine; ferrum aut calybem illeveris. Hoc modo etiam per aquas, & vaporoſum aërem, arma quævis ab omni æruginis, & ferruginis labe immunia portabis. *Ex quodam armorum perito fabro.*

Navicula ſpontè mobilis, ac ſui remigii author. Eadem ratio volantis aviculæ eſt.

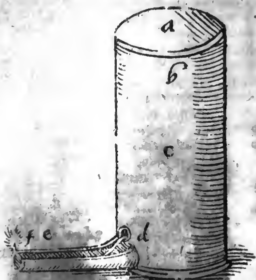
Materia ex junci medulla parabilis, veſiculis admiſta, aut pelliculis, quibus auri bracteatores, atque foliatores (ſic enim libet nunc) utuntur, nervis obvoluta: ubi ſemicirculus rotam unam impulerit, motum præſtabit aliarum, quibus alæ agitabantur. *Scaliger.*

Lucerna mirabilis.

Hac ratione lucerna mirabilis excogitata eſt, turris forma undequaque concluſa, ſoloque foramine D. contenta, per quod oleum ipſum infunditur, donec tota impleatur: Solida eſt ex ſtanno, cumq; convertitur, ut inferius jacet, oleum effundi per D. non poteſt. Nam ſi effunderetur, quod eſt in C. deſcenderet gravis & vacui ratione ad D. & quod eſſet in B. ad C. & quod eſſet in A. ad B. igitur vacuum in A. relinquatur, manet: quare etiam in B. oleum & in C. & in D. nihil ergo effunditur. Sed quo nam pacto igitur dum accenſo ellychino in F. oleum conſumatur, per E. canalem ex ipſo D. exire poteſt, itaque ad vacui rationem rurſus pervenire videtur neceſſarium. Sive enim trahatur caloris vi, ſeu ſpontè deſcendat oleum quantum ad vacui rationem attinet, nihil intereſſe videtur. Attamen experimentum edocet, ardere quidem lucernā, & ſic ſenſim vacuam reddi: ſpontè autem oleum nequaquam deſcendere. Cauſa igitur eſt, quòd ignis calefaciendo rarius

Q 3

ac tenuis efficit oleum: id rarius factum intumescit, & per D. foramen exuberat, levissimaq; ejus pars interim ascendit ad summum lucernæ, ubi A. scripsimus: quæ cùm mul-

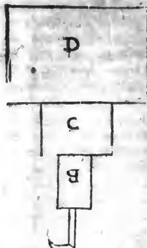

to aëre referta sit, locum aëre complet ac sic sensim augetur, dum oleum effunditur. Quamobrem & illud diligenter cavere necessarium est, ne canalis D E F. justo brevior sit, aut ellychnium in F. majus: nam utroque modo oleum nimis calore celeriùs intumescit, adeò ut effundatur. Hac ratione excogitarunt Athenienses lucernam ante Minervæ simulachrum, quæ toto anno arderet. Nam A B C D. spacium auctum erat juxta multitudinem dierum anni: cõmodius fortàn fuerit si subere craticulæ ferreæ substententur. Ideoque in vase maximè oleum effusum, perseverante flammâ ellychnii sufficiet in totum annum. Ut verò perseveret flamma ellychnium comburi non debet. Tale fit è lino Carpasio, hoc enim non uritur: aut è lapidum crustatorum filis. *Cardanus de Subtilitate.*

Lucerna totum annum durans.

Nunc modò, quoniam de lucerna loquuti fumus quæ inferius osculum habet, quo ellychnium fovetur, demonstremus, non id obiter, sed necessariò tale esse debere, si diuturna lucerna esse debeat. Nam si in suprema parte sit osculum lucernæ, ut oleum absumetur, magis etiam elongabitur

gabitur ignis ab oleo, quare nec benè ardebit, nec erit diuturna. Quòd si subere & ferro descendat ut in lampade, durabit equidē plus: sed si oblonga fuerit lampas, abscondetur ignis sub vitro, nec eminebit, luxq; obtusa erit. Si verò lata lampas, obumbrabit lumen, diuturna tamen esse poterit. Hac igitur ratione lucernā pro toto anno constituemus: faciemus lucernam A. quæ tantùm capiat olei, quantum sufficit pro una die. Huic sextuplò majorem faciemus B. jungemusq; ipsi A ex superiore parte. Ipsi verò sextuplum faciemus C. agglutinantes ipsi B. superius firmiter. Ipsi quoque C. faciemus D. sextuplam cum sextante, quam eodem modo adjungemus ipsi C. Sitq; tota machina benè undique conclusa: suppeditabitque oleum toto anno, perpetuo ardente ellychnio, & illustrante. *Cardanus de Varietate.*

DE SECRETIS PIGMENTariorum.

CAP. VI.

Cœruleum transmarinum, absque lapide lazuli.

SUMITO argenti, cum aqua forti calcinati unc. j. Salis Ammoniaci drach. duas cum dimidia, aceti quantum sufficit: Misceantur, & aliquandiu relinquatur, donec materia in fundo resideat: deinde cùm acetum eminet, sensim auferatur: materia verò reliqua in fundo relicta, ponatur in cucurbitam vitream, optimè obturatam per dies vigintiquinque, & habebis Indicum, sive transmarinum cœruleum pulcherrimum. *Alexius.*

Color ad scribendum, & miniandum ejusdem.

Accipe floris æris, lythargyrii, argenti vivi, singulo-

rum quantum sufficit. Terantur, & misceantur simul cum urina infantis masculi, & habebis colorem pulcherrimum, smaragdo similem, non solùm ad mirandum, sed etiam ad scribendum.

Ad viridem colorem.

Rec. Floris æris probè contriti, quantum sufficit, croci, capilllos quatuor. Ponantur in aceto fortissimo, addendo succi rutæ tantundem: deinde cum panni in urina priùs imbuti, moxq; in umbra exiccati fuerint, bis vel ter in succo tingantur, deinde in umbra siccentur, & erunt perfecti. *Alexius.*

Color viridis Smaragdo similis.

Accipe olei communis, vel lini & clari, libram j. Aluminis cōtriti libram dimidiam. Misceantur, & in olla ponantur ad ignem, donec alumen resolvatur: deinde addatur floris æris, in levissimum pulverem contriti tantum, ut à prædicto oleo in olla tegatur: mox operculo superposito, auferatur ab igne, relinquaturque sic per octo, vel decem dies. Quo facto, rursus teratur optimè, addendo aliquantulum aquæ resinæ, si fieri possit, & erit color pulcherrimus, ita ut naturali smaragdo persimilis existat. *Idem.*

Modus efformandi omnis generis frondes virides, ut naturalibus similes habeantur.

Sumito frondes virides, quarum in præpostera parte majores venas ligno aliquo contundito, mox sequenti colore tingito, qui hujusmodi est: Accipe olei communis, vel lini, vel alterius rei, quæ fumum creat, quantum satis esse videatur, accēdatur in lucerna olla superposita, ut totum fumum recipiat. Quòd cùm factum fuerit, adhærens fumus diligenter colligatur, atq; oleo, vel vernice liquida contemperetur, fiatq; tinctura, quâ contusa pars frondis tingatur, cum panno linteo, vel bombyce, mox super chartam duplicem locetur pars tincta, comprimendo leviter manu, vel panno aliquo, quo charta tingi queat. Fronde mox dextrè sublatâ, chartam egregiè tinctam invenies, ad minimam usq; venulam, ita ut prorsus naturali respondeat. Quòd si hāc viridi colore tingere voles: Accipe aceti acerrimi, floris æris, pastæ vesicæ, singulorum quantum satis est, coquatur, fiatq; color viridis, qua charta formata tingatur, atq; hoc modo poteris efficere varia pulcherrima, quibus cubicula intrinsecus obduci possint. *Idem.*

Ebur,

Ebur, & ossa quævis viridi colore tingenda.

Sume aquam fortem, quâ tantum æris quantum fieri poterit erodatur. In ea ossa, quibus formis visum erit, elaborata, pernoctare sine: & ita veros smaragdos colore imitabuntur. *Mizaldus.*

Ad rebus ruborem inducendum.

Erythrodonum, vulgò rubia tinctorum dictum, ossa pecudum rubenti, & sandycino colore imbuit, si dies aliquot depastæ sint oves, etiam intacta radice, quæ rutila existit. Res ea similiter perspici potest in carnibus hujus pecoris elixis, & assatis. Nam rubicundæ apparent, sicuti ova in decocto ejus radicis elixata: putamine enim rubello non minùs hinc vestiuntur, quàm si cum ramentis, & prætegminibus brassiliani ligni percocta essent, vel cum radicibus anchusæ. *Idem.*

Modus parandi colores ex omni metallorum genere.

Accipe lapidem lydium optimè cum ovi albo contritum, & fiat liquor, quo scribe, ac super literas ducito, vel adfricato, aurum, aut quodvis aliud metallum, & colorem ejus recipiet. *Alexius.*

Liquor aureus ad scribendum, & ferrum, lignea, vitrea vasa, ossa, aliaque auro obducenda.

Ovum recens natum, alteràque parte fractum aliquo modo, ut albumen auferri queat, sumito atque imple argento vivo, & sale ammoniaco puro atq; contrito, ita ut duæ sint partes argẽti vivi, & una salis ammoniaci. Quod cùm impletum, & ligno aliquo materia benè mista fuerit, cooperiatur foramen operculo suo, deinde cera: deinde dimidii ovi cortice superadditis, ponatur sub fimo equino per vigintiquinque dies. Quo deinde ablato, habebis liquorem aureum elegantissimum, ad scribendum & pingendum quodvis. Quòd si nimis dura, spissaque materia fuerit, aqua gummi misceatur, & mollior erit. *Idem.*

Liquor aureus sine auro.

Sumito succi florum croci recentium, vel si desit, croci contriti auripigmenti optimi, & lucidi singulorũ partem unam. Misceantur & terantur cum felle caprino, vel lupi piscis, quod melius est: deinde cùm in vase aliquo sub fimo positum aliquandiu steterit, auferatur, & conserve-

tur liquor ad scribendum & pingendum, & habebis aureum colorem pulcherrimum. *Idem.*

Pannus violaceus, ad pingendum & scribendum.

Accipe granorum ebuli, maturorum, & contusorum quantum satis est, relinquantur in loco aliquo calido, donec putrescant: deinde aliquantum contundantur, succusque sub prælo exprimatur: deinde sumito calcis vivæ scutellam dimidiam, ponatur in catinum aliquod, superinfundendo tantum aquæ, donec ad duas vel tres scutellas aqua emineat: deinde sensim aqua colata, panni lintei mundi, subtiles & veteres eâ humectentur, atque in umbra siccentur. Quo facto, aluminis aliquantum in aqua communi coquatur, post pannos supradictos injicito, & bulliant aliquandiu: deinde cùm in umbra siccati fuerint, in succum prædictum bis terve immergantur, & in umbra siccentur, collocando super rete aliquod æqualiter, ne color usquam defluat: & sic erunt pittacia sive peciolæ coloratæ in loco aliquo, à pulvere aereq; remoto servanda. Atque hic est verus modus tingendi pittacia quolibet colore, tam ad miniandum quàm ad scribendum, quem insignis miniator nomine Euangelista semper tenuit, & probavit. *Idem.*

Effigies & imagines solidæ & pulchræ.

Cornea membrana, ex qua laternæ fiunt, cum glutine piscium mundo, in formas subigitur aqua, figurasq; effingit, omnium maximè nudæ puellæ: roseum enim colorem facilè combibit candore pellucido: Nec solvitur ea compago igne ictu. Vivas refert formas, tum flores varios, herbasq; mixtis coloribus, ut non pauci hoc solo artificio vivant. *Cardanus.*

Color Cæruleus Indicus, sive transmarinus, perfectus.

Accipe lapidis lazuli, optimi, id est, marmorei, & colore cœruleo, & venulis quibusdam aureis subviridibusq; probè tincti (talis autem est, qui accensos tandiu, donec candescat positus, deinde frigidus, non friatur, sed durus atque cœruleo colore vehemẽter tinctus remanet) libram j. fringatur in frusta parva, & ponatur super carbones accensos, tamdiu donec optimè candescat; deinde cum aceto destillato extincti, exsiccati fuerint, cum sequenti aqua super lapide cinnabaris more, terantur, quæ est hujusmodi. Reci-

di. Recipe, Aquæ fontanæ mensuram unam, mellis crudi albi unc. ij. misce & coque despumando optimè, deinde cum ab igne ablatum, atque frigidum fuerit, adde sensim & non affatim, tantum sanguinis Draconis, optimè triti, ut nucis magnitudinem referat; deinde coletur per pannum. Verùm animadvertendum, ne aqua nimis rubra, neque nimis lucida sit, sed medio se habeat modo, nempe sit violacea, clara, ita ut cœruleus color assumat violaceum colorem. Deinde dictum lapidem sic præparatum, cum hac ipsa aqua, tenuissimè, cinnabaris more, per horam aut amplius contere, mox in vase vitreo lato, & patenti collectum repone, & siccetur in umbra: deinde in tenuissimum pulverem redige serveturque in pannis lineis densè contextis, strictè colligatum. Quibus factis, fiat pastillus.

Rec. Resinæ,
Colophoniæ,
Masticis,
Olei lini,
Terebinthinæ,
Ceræ novæ sing. uncias duas.

Terenda conterantur in pulverem tenuissimum, misceantur, & coquantur, donec confectum sit, miscendo continuè; confectum autem deprehenditur, si ex eo gutta, in aquam frigidam injecta, manibus humidis non adhæreat: deinde fit calidum, per pannum rarum, in vase aquâ frigidâ pleno, coletur (nam frigidum fluere nõ potest) tandiu in aqua sinendum, donec concretum fuerit: tunc eximatur, sicceturq;, & misceatur cũ prædicto pulvere hoc modo: Pastillus jam dictus cùm in partes minutas redactus fuerit, ponatur in æneo vase, stanno illito, igni subjecto: ubi fervere incipit, statim amygdalarum amararum olei unc. j. infundito, simulque ferveant, non diu. Hoc facto, pulverem ex lazuli lapide in alio vase paratum habes, ad quem sit aliquis cum bacillo, miscendo continuè, dum tu in pulverem ex altero vase materiam paulatim effundis: idque faciendum, donec optimè mista fuerint: quę deinde frigefacta, manibus oleo prius lotis, tractetur, & subigantur bene, & fiat pasta in forma panis, & servetur in vase aliquo vitreo, per dies saltẽ decem. Quum autẽ cœruleum extrahere voles, sumito lixivium, ex vitium cineribus paratum, atque ita calefactũ, ut manibus tractari sine læsione possit. Tum pastillum sume, atq; in vase vitreato pone, in quod

in quod tantum lixivii infunde, quantum satis videatur ibi: pastillum manibus leviter tractato, subagitatoq;, donec cœruleum exire, atq; apparere videbis: quo viso lixivium ipsum cum cœruleo in vitreatum vas infunde, deinde cum recenti lixivio calido, in alio vase rursus agitato, ac tractato ut prius, atque sic semper procedendo, atq; iterãdo, donec cœruleum totum exierit. Verùm notandum, quod è singulis libris optimi lapidis lazuli uncia tantùm una amittitur, remanentque undecim, nimirum perfecti unc. v. medii iij. ultimi itidem iij. Puri atq; optimi, uncia, quæ ut minimum duobus coronatis cum dimidio æstimatur, medii uno, ultimi, tertia coronati parte. Extracto autẽ Indico prorsus toto, similitudinem diligenter attende, ut simile simili tripartito adjungas, ut dictum est, deinde lixivio puro, singulas partes per se eluito, mutatis vasis, donec puræ, atque à pastilli sordibus repurgatæ optimè fuerint: tunc in umbra siccato in cubili clauso. Hoc facto, sumito aquæ vitæ poculum unum, in eaque aliquantulum verzini optimi macerato, eâdem aquâ Indicũ aspergatur, & siccetur, idque facito per triduum, ut Indicũ totum ejus aquæ sit particeps, atq; ita colorabitur bellè eritque optimum. Condantur in scorteis sacculis singula. *Alexius.*

Modus parandi laccam coccineam.

Rec. Purpuræ tomentum, lib. j. coquantur in lixivio, donec colorem assumat: lixivium deinde coletur, & exprimatur benè omnis substantia. Quod si tomentum adhuc colore esset infectum coquatur rursus in alio lixivio, ut prius: deinde omne lixivium sic coloratum ponatur ad ignem, & non bulliat: cui addantur aluminis contriti, atq; in aqua calida dissoluti, unc. v. coletur in vase aliquo vitreo, superinfundendo aquam calidam, idq; fiat tamdiu, donec non amplius rubra, sed sine colore lucida omninò evadat. Quo facto, color in colatorio residens eximatur, atque in umbra siccetur, & servetur. *Idem.*

Ad ossa viridi colore tingenda.

Calcis vivæ frustum magnum ponatur in aqua fontana per diem unum: sequenti die ligno aliquo, circa meridem, ac demum vesperi, mista coletur, & servetur ad usum. Interim tamen sumito ossa, quæ tingenda sunt, & in aqua communi, in qua aluminis tantum dissoluti fuerit, ut dissolvi queat, coquito. Quæ cùm optimè in jam dicta aqua cocta fuerint, eximantur, siccentur, & aliquo modo in su-

in superficie radantur: deinde ponantur in supradictam aquam calcis vivæ, adjuncto floris æris quantum satis est: coquantur bene omnia simul, demum extrahantur, siccentur, & fiant inde quæ voles opera. Quòd si aqua calcis desit, urinam sumito, quæ æquè bona censetur. *Idem.*

Aliud ad tingenda ossa, aut ebur, viridi colore, ut smaragdi videantur.

Sumito aquam fortem, quã tantum æris, vel orichalci, quantum fieri potest, erodatur in ea ossa, prius in formas varias, ut videbitur, elabora, per noctem unam posita, sinantur: atque ita veros smaragdos colore imitabuntur. Quòd si in supradicta aqua, argentum æris loco, dissolutum fuerit, tantò melius erit. *Idem.*

Ad ossa, rubro, cœruleo, vel aliis coloribus tingenda.

Primò ossa in aqua aluminis, ut suprà dictum, cocta esse oportet: deinde aqua calcis, vel urina in promptu existat, in quibus ponatur verzinum, vel rubrica, vel cœruleum, vel alius color, unà cum ossibus, & coquantur bene, & sic habebis ossà, quo volueris colore tincta. *Idem.*

Pulcherrimum, ad ligna tingenda, variè, quibus fabri lignarii utuntur, ad mensas conficiendas, variis tessellis, & figuris insignes.

Manè sumito stercoris equini recentis, & adhuc humidi cum stramine, quantum satis est, supra quod ligna aliqua transversa collocentur, cui subjicito vas aliquod, liquorem recipiens. Quòd si uno die tantum quantum satis est, extrahi non possit, altero, & tertio, & quarto die colligas, donec satis esse videatur: deinde coletur, addaturque in singulas mensuras ejus liquoris, aluminis, & gummi Arabici, singulorum fabæ instar. In eo liquore, quos voles colores temperabis, variaque vasa facies, si varios colores habere velis. His comparatis, frusta lignorum in vasis, ut lubet, condes, eaque ad Solem vel ignem pones: post ubi uti voles, frusta aliqua extrahito, reliqua finito. Nam quò diutiùs in vasis manent, eò magis colorem mutant. Et sic habebis ligna variè colorata, alia clariora & dilucidiora, alia magis fusca, alia media, qui colores nullâ elui ratione possunt.

Idem.

Modus

to tingi in lixivio ferventi, & cocto, & tracto colore erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad viridem colorem pellibus inducendum.

Rec. Spinæ cervinæ,
Aluminis sing. q. s. est.
Aquæ fontinæ tantùm, ut digitum unum emineat.

Misceantur, & semel efferveant: deinde cùm colatum fuerit, pelles priùs unctæ, lotæ, & siccatæ fricentur optimè, dictis acinis coctis. Quibus factis, rursus alumine contrito fricentur, deinde rursus stercore ovino combusto. atque in supradictam aquam posito, postea iterum granis: quæ cùm deinceps aquâ lotæ ac siccatæ fuerint, bis prædicto colore tingantur, & erunt perfectæ. *Idem.*

Aliter.

Rec. Spinæ cervinæ acinos maturos, contunde: deinde in aqua, alumine temperata, coque quantum volueris, quâ bis tingantur pelles priùs unctæ, lotæ, & expressæ, quæ cum exiccatæ fuerint, tingantur colore flavo, ex ligustri acinis coctis in aqua aluminosa, & pauco croco, & erunt pulchræ. *Idem.*

Ad pelles cœruleo colore, alio modo tingendas.

Pelles tantum corticibus uvarum nigrarum fricentur, donec violaceæ fuerint: deinde Indico pulvere superaddito, rursus fricentur, laventur, & siccentur. Potest etiam pulvis Indicus cum vino rubro contemperari, ut eo pelles lotæ tingantur. *Idem.*

Ad pelles rubro colore tingendas.

Pelles benè lotæ, deinde in galla positę, per horas duas, atque expressæ, tingãtur, semel colore scotano, qui in aqua aluminosa unà cũ æris flore fuerit coctus. Quibus factis, inungantur pelles bis verzino, cùm lixivio cocto. Verùm si pelles, damarum pelles imitantes, tingere voles, in lixivio scotanus coquendus erit. *Idem.*

Aliud ad pelles, viridi colore tingendas.

Recipe Acinorum { Sambuci contusorum,
Ebuli contusorum,
Spinæ cervinæ contusorum sing. q. s. est.
Aluminis quantum volueris.

Misceantur, & primò grana ligustri acini, in lixivio semel ferveant: deinde adde acinos ebuli & sambuci, quæ cũ semel quoq; bullierint, cocta auferãtur ab igne: quib. frigefactis

factis, fricentur pelles granis primò; deinde ovino stercore usto, demum aquâ supradictâ acinorum laventur, cultelloque ex adverso abstergatur, & pelles siccentur. Quòd si satis tinctæ non fuerint, penicillo iterum tingantur, addito pulvere Indico, ut perfectiores reddantur. *Idem.*

Ad hircinas pelles viridi colore tingendas.

Sumito hirci, aut capræ pelles, pumice expolitas; deinde oleo inunctas, demù lotas. Ad hæc, in aqua calida colata, in qua gallarum tritarum unc. j. vel ij. positæ sint, fricentur bene: deinde relinquantur sic per horam unam, demum eximantur, exprimantur, & expandantur. His peractis, sumito acinos Spinæ cervinæ mense Julio collectos, quum sunt virides, hos siccatos tenuissimè terito: aluminis contriti, in singulas pelles unc. ij. cum dicto pulvere ligustri acinorum misceantur, superinfundendo aquam calidam: deinde frigida facta infundatur supra pelles, manu colorem imprimendo. Quibus factis, addatur aliquantulum stercoris capræ usti, & contriti, & rursus fricentur: mox laventur, aquaq; cultello, ut suprà, abstergantur, & expandantur. Deinde sumito ligustri acinos bene maturos, eosq; integros in aqua aluminosa coquito aliquantulum, quâ unà cum acinis frigefacta, manu fricentur pelles, & cinere dicto respergantur, aqua acinorum calida contemperata, laventur, & cultello abstergantur: deinde ubi semel aqua viridi penicillo tincta fuerint, siccentur, & erunt perfectæ. Quod si obscuriorem colorem voles, quum acinos & alumen coquis, adde pulveris Indici aliquantulum, tenuissimè contriti.

Pellium, è floribus liliorum tinctura.

Rec. Flores liliorum, cœruleorum recentes.
Acinos Spinæ cervinæ aridos
Alumen

Terantur omnia, & misceantur cum pauca aqua fontana, & serventur in vase aliquo mundo. Deinde pelles prius inunctæ, & lotæ tingantur tum acinis & cinere, ut dictum: deinde laventur, aquaque cultello abstergantur & siccentur. Quo facto, tingantur pelles cum prædicto colore in vase servato: deinde fricentur, corrugentur, lævigenturq; secundum artem. *Idem.*

Ad ossa, cœruleo, rubroque colore inficienda.

Cùm omnia ossa alba, præsertim cornu cervi, tingi possint, sumantur ea quæ placuerint: quæ cùm prius fuerint parata,

parata, & formata ad usum, coquantur priùs aliquandiu in aqua aluminosa: deinde eximantur & siccentur. Quibus factis, sumito floris æris, seri caprini, singulorum quantum satis est, misceantur, & simul cum ossibus in vas aliquod æneum, coopertum in fimo, per quindecim ponantur dies: deinde auferantur, & erunt pulcherrima. Quod si pro sero urinam sumas, optimè feceris. Porrò si rubra efficere voles, adde cinnabarim, vel laccam, ponantur in vas aliquod ligneum, aut vitreum, & non æneum. *Idem.*

Ad tingendas suillas setas, aut alia hujusmodi quibus vestes mundantur.

Sumito setas bene lotas: deinde in aquam, in qua alumen coctum fuerit, tamdiu immittito, donec aliquo modo colorem subflavum assumant. Deinde cape rubiæ tinctorum, contritæ, quantum satis est, ponatur in aceto: deinde in aqua ad ignem, cui, postquam fervere cœperit, infundantur: quæ cum aliquandiu coctæ fuerint, auferantur ab igne, relinquanturque, donec frigidæ evaserint, deinde eximantur, & erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad tingendas setas flavo, vel viridi, vel cæruleo, vel alio colore.

Setæ, cùm priùs fuerint lotæ, & in aqua aluminosa coctæ, scotano, & croco tingantur, siquidem flava habere velis: vel succo acinorum sambuci, aut ebuli, aut liliorum cœruleorum, si cœrulea: vel æris flore, si viridia. Atq; ita his adhibitis, factoq; periculo, an arrideant colores, setas variis coloribus infectas habere poteris. *Idem.*

Purpurinæ faciendæ, modus quo colore, aureus color, ad pingendum, & scribendum conficitur.

Rec. Stanni igne liquefacti, libram j. cui adde, si ab igne remotum fuerit,
Argenti vivi unc. viij. vel x. miscendo continuè,
Sulphuris contriti,
Salis ammoniaci contriti sing. libram j.

Misceantur omnia optime, & terantur in mortario, vel lapideo vel vitreo, non æneo: deinde ponantur in cucurbitam ligneam magnam digitos duos, supra materiam luto inductam, & coquantur in fornace, primo igne perquam lento, deinde aucto, miscendo aliquandiu baculo, donec flavũ colorem assumãt. Quo facto, auferatur ignis,

& defervescere permittantur, & sic habebis purpurinam pulcherrimam, aureo colore infectā: quæ pòst lixivio teritur, & urinâ, vel lixivio, adjuncto croci pusillo, eluitur, aquaq; è gummi temperatur, ut infrà clariùs dicetur. *Idem.*

Modus parandæ laccæ è Verzino.

Sumes tomenti, cujusvis generis libram j. Coquantur in lixivii sextariis duobus, donec tomentum in aquam dissolvatur. Quod cùm factum fuerit, ponatur in vas aliquod ligneum vel lapideum, adjiciendo sensim aluminis contriti libram j. ligneâ spatula continuè miscendo, deinde etiam aquæ frigidæ sextariis duobus sensim infusis, in sacculo coletur, & materia in sacculo residua, in vase vitreo servetur. Quibus factis, sumito ligni brasilii incisi libram j. coquatur in sextario lixivii, donec digitus unus evanescat: deinde fiat colatura, cui adde gummi Arabici contriti unc. j. & coquatur iterum, donec medius digitus absumatur. Mox adjungito materiam in vitreo vase servatam, & misceto optimè, deinde coletur, & eximatur, ex eoque quod in colatorio relictum est, fiant pilulæ, atq; in umbra siccentur, & erunt perfectæ. *Idem.*

Modus parandi Tabulas albas, delebiles, in quibus scribitur stylo æneo, cujusmodi sunt libelli qui in Germania fiunt.

Gypsi mundi & cribrati quantum satis est capies, & cum colla cervina, aut alia dissolves: quod cùm exsiccatū fuerit, radatur, ut politum fiat & lucidum. Quibus sic se habentibus rursus, ut prius dissolvatur, & radatur: deinde sumito cerussæ in tenuissimum pulverem redactæ, & cribratæ, quantum satis est: misceatur cum oleo lini cocto, & fiat unguentum, quo illinantur tabulæ: quæ cùm benè illitæ fuerint, siccentur in umbra per dies quinque aut sex, deinde panno aliquo, in aqua intincto, deinde expresso, expoliātur tabulæ, & sic relinquuntur per dies quindecim, aut viginti, donec optimè siccentur, quibus ad scribendum, delendumque, quod scriptum fuerit utimur. *Idem.*

Scriptoriæ rubricæ ratio.

Rec. Ligni brasilii, minutim incisi unc j.
Cerussæ,
Aluminis sing. unc. ij.

Terantur, & misceantur: quibus tantum urinæ superinfundito, donec cooperiantur, relinquanturque sic per tres dies, miscendo quoudie ter aut quater: deinde coletur per

per linteum ponaturq; in catino aliquo vitreato, vel mortario, & siccentur in loco aliquo, ab aëre & Sole remoto & servetur. Quando autem ad scribendum uti voles, aqua gummi temperata conficito. *Idem.*

Ad pelles inaurandas, quibus cùm alia, tùm perištromata, & aulæa fiunt.

Rec. Olei lini libras iij.
Vernicis,
Colophoniæ sing. libram j.
Croci contriti unc.ß.

Misceantur & coquantur ad ignem tamdiu, donec gallinæ penna immissa, deinde extracta, videatur usta: deinde auferantur subitò ab igne, addatur sensim aloës hepaticæ in pulverem redactæ, libra j. miscendo continuè baculo aliquo dextrè, ne nimio fervore justo altius subleventur. Nam cùm sublevatur, subitò ab igne auferenda erunt, quousq; resideant: deinde rursus ad ignem ponenda, coquendaq; tamdiu donec optimè permista fuerint: postea auferantur ab igne, & cùm aliquantulum quieverint, coletur, & servetur in vase aliquo. Quòd si pro croco sumas alborum liliorum croceos flosculos, optimè feceris. Cæterùm si pelles auro obducere voles, obducantur primò foliis argenti, vel stanni cum ovorum albo, vel gummi Arabico: deinde prædicto unguento inungantur, & subitò auri colorem recipient: deinde siccentur ad Solem, imprimendo formas, vel pingendo, & erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad tingenda serica coccineo colore, quod Chermesinum vocant.

Rec. Smegmatis duri, & rasi, quantum satis est, dissolvatur in aqua communi: deinde imponatur serica panno aliquo linteo raro involuta, & coquantur simul ad ignem, per semihoram, movendo aliquando, ne vasi adhærescant. Quibus deinde exemtis, & lotis aqua salsa, deinde communi, sumito pro qualibet libra sericorum libram unam, aut plus, aluminis in aqua frigida sufficienti dissoluti, in quam serica per se, absque prædicto panno injicito per horas octo. Quod cùm factum fuerit, eximantur serica, & laventur, primo in aqua communi, deinde salsa, atque iterum communi, quibus postea subitò in cacabo positis, unà cum sequentibus cocci granis, quod in hunc modum se habet:

Rec. In singulis libris ferici, chermesi, sive cocci contriti, & cribrati unc. iij. aut iiij. bulliant in tanta aqua communi, donec fericum cooperiatur ad quatuor aut sex digitos, adde similiter in singulas ferici libras, uncias tres gallarum in pulverem contritarum. Quòd si gallæ desint, adde loco gallarum arsenici crystallini unc. ß. pro libra ferici, quod colorem perfectiorem reddit, nisi quòd tam aqua, quàm ejus vapores sunt valdè periculosi. Quando autem bullire incipit, tunc fericum ita præparatum, ut suprà injicito, & coquito per horas quatuor: deinde cùm exemtum fuerit, siccetur in umbra, & erit perfectum. *Idem.*

Modus parandi Verzini quatuor colorum.

Rec. Verzini quantum satis est, coquatur in sufficienti quantitate aquæ, usque ad consumtionem tertiæ partis, vel donec color pulcher evadat: deinde ablato ab igne, in quatuor dividatur partes, quarum una per se servatur, & erit rosei coloris: alteræ adjungatur parum aquæ calcis, & erit punicei: alteræ addatur parum lixivii, & erit violacei coloris: ultimæ denique adjiciatur aliquantulum aluminis, & vini fecis, & erit viola obscurior. Verùm cùm hęc adduntur, verzinum tepidum esse oportet. *Idem.*

Verzinum rubrum, alio modo.

Sumito mensuram aquæ communis, cui addito tantùm calcis, ut nucis magnitudini respondeat: deinde cùm sic per integram noctem fuerint relicta, sumito Verzini rasi tantum, ut ad dimidiam vasis partem perveniat, cui superinfundatur aqua calcis, colata, quæ cùm per quatuor horas steterint, coquantur, donec dimidia pars evanescat. Quod cùm ritè factum fuerit auferatur ab igne, & sensim in aliud vas infundatur, ut color tantùm auferatur: cui denique addatur aluminis contriti parum, nempe tantum ut ciceris magnitudinem referat & servetur. Quòd si ad scribendum uti velis, adde aliquantulum aquæ gummatæ. Si verò mavis colorem puniceum, adjicito lixivii unc. iij. plus minúsve, & erit perfectum.

Color purpureus ut parandus.

Rec. Myrtillorum baccis nigris libras ij. aluminis unc. j. æris usti unc. ß. aquæ mensurā mediam. Hæc commisceantur in aheno, & ad duorum digitorum consummationem coquantur, frigefacta coletur, & vase puro excipiatur, & donec ad sufficientiam crassescat, relinquatur.

Coloris

Coloris rosei parandi modus.

Aceti vel vini sume q. placet, huic adde alumen intenuissimum pollinem redactum, quo dissoluto, lixivium forte ex calce conficiatur. Post accipe ligni brasilii, aluminis q.s. quibus linteo involutis in lixivium suspendantur, & ad diem illic relinquantur, dein succum exprimito, & rursus suspendito: hoc fac iterando ter aut quater. Cùm tandem quartò expresseris colorem optimum siccandum relinque. *Idem.*

Alius roseus color.

Rec. Partes minii duas, cerussæ partem unam, contërendo, probè misceantur. Vel Sume auripigmenti, & minii sing. æqualem partem, & agitando bene commisceantur. *Idem.*

Color spadiceus ut parandus.

Sumatur lignum brasilium infriatum, & vitriolum album, commixtis invicem ad ignem coquantur. Vel immisce nigro colori minium & gummi q.s. *Idem.*

Color flavus.

R. Baccas rhamni circa festum Laurentii lectas, his tusis aluminis triti adde paululum & in vase æneo asserva.

Aliter.

Accipe cortices mali, his detrahe tunicam asperam exteriorem, & abjice, reliquas in frusta secabis superinfundendo aquam, ad ignem bis vel ter ebulliat, adde alumen tritum & semel adhuc bulliant. *Idem.*

Aliud.

Optimum parabis luteum colorem, si ovi vitellum cum croco permiscueris. Vel excipito crocum & alumen tritum panno lineo, superinfunde acetum & exprimito. Item poteris invicem commiscere crocum, vitellum ovi, gummi Arabicum & alumen, & ad usum reservare. *Idem.*

Color viridis ut parandus.

Baccas rhamni, post festum Michaëlis lectas contunde aquam superinfundēdo, & aluminis pauxillum addendo. Post probè misceantur & ad duos dies relinquantur. *Idem.*

Elegans viridis color.

Accipe mellis q.s. cui affunde aceti paululum plus, commisce invicem diligenter in vase vitreo vel cupreo, quod melius, quo obturato fimo duodecim diebus immoretur. Idem recipe acetum vitreis chymistarum organis extractum, funde in vas cupreum, adde scobem cupri & ad

locum calidum repone, cùm apparuerit acetum cœruleum effunde in aliud vas vitreum. Post acetum aliud affunde & repone, ut antea dictum. Et hoc fac iterando quoad sufficientem coloris copiam habeas. Colatum tandem ut crassescat linque. *Idem.*

Ad molendum sive terendum aurum, ad miniandum & scribendum.

Rec. Folia auri, quot volueris.
Mellis tres aut quatuor guttas.

Quibus mistis & contusis, servetur in vase osseo aliquo, si ad scribendum uti velis, addito aliquantulum aquæ gummatæ, & erit optimum.

Aliter.

Rec. Folia auri vel argenti quot volueris, ponantur in catino vitreo, terso, in quo digito tantùm macerētur cum aqua, donec optimè macerata fuerint: deinde impleatur aquâ communi, & misceantur, relinquanturque per semihoram. Quibus factis sensim auferatur aqua, ita, ut aurum in fundo remaneat, quod siccetur, & servetur in vase coopertо. Quando autem ad scribendum uti voles, addito aquæ parum. *Idem.*

Aliter cum purpurina.

Rec. Purpurinæ quantum volueris, ponatur in catino cum urina, aut lixivio, digito miscendo & macerando bene. Quod cùm factum fuerit, impleatur urinâ, vel lixivio, & relinquatur, donec residuum faciat: deinde rursus maceretur, mutando urinam, vel lixivium toties, donec aqua, vel ultima urina lucida evadat: deinde sensim coletur urina: materiæ verò reliquæ addatur parum croci, aquæ gummatæ, & fiat liquor ad scribendum, miniandumque. *Idem.*

Compositio quæ Sisa vulgò dicitur, in qua aureæ bracteolæ expolitæ collocantur.

Rec. Gypsi optimi,
Boli Armeni,
Aloes hepaticæ,
Sacchari candidi sing. drach. ß.

Terantur singula per se, quibus alterum super alterum collocatis, addatur parum zibetti, vel mellis.

Ad aurum ponendum, simplex compositio.

Rec. Gypsi optimi,
Aloes hepaticæ,

Boli

Boli Armeni sing. part.j.

Redigantur singula in pulverem, & contundantur cum ovorum albis: deinde colentur. Quòd si nimium esset fortis, adde aquam communem.

Aliter.

Sumito aquæ gummatæ q.s. est, qua sola affigatur aurum, vel charta pergamena; vel corio, & erit perfectum. Valent etiam alba ovorum, lac ficuum.

Ad aurum, in nigra materia reponendum.

Sumito fumum ex lucernis, quo tingantur nigra: deinde superaddatur aurum cum aqua gummata.

Marmor aut lignum, quomodo auro obducenda.

Rec. Boli Armeni,

Olei nucum, sing. q.s. est.

Contundantur, & pinsentur simul: deinde quando aurum obducere voles, videas ne liquor nimium humidus, aut nimium siccus conspiciatur. *Idem.*

Ad literas aureas, sine auro faciendas.

Rec. Auripigmenti,

Crystalli sing. unc.j.

Redigantur in pulverem singula: deinde misceantur cum ovi albo, & fiat liquor, quo scribatur. *Idem.*

Ut literas argenteas absq; argento facias.

Rec. Stanni unc.j.

Argenti vivi unc.ij.

Misceantur, & liquescant simul: deinde cū aqua gummata contundantur, & scribe. *Idem.*

Ut literæ virides fiant.

Sumito folia rutæ, ex quibus succum exprimito, cui addito floris æris, croci, singulorum parum, contere, cum uti voles aquā gummatā, utere & scribe.

Ut literæ albæ scribantur.

Sumito lactis ficuum q.s. est, & in vase aliquo vitreo posito ad Solem, per semihoram. Cum verò uti voles aquam sumito gummi, & misce, & scribe. Ubi scripseris, tota papyrus atramento tingenda erit: deinde cum exsiccata fuerit, panno aliquo linteo optimè fricanda, ut literæ cum ficuū lacte scriptæ, auferantur, spaciaq; illa alba remaneant. Nam eo lacte effectū est, quò minus spatia literarum atramento tingerentur. Similiter valent etiam ovorum vitella, modò cum aqua contusa, fiat liquor & scribatur: deinde cū atramento tincta integra papyrus, atq; exsiccata fuerit,

fricentur literæ, vel panno aliquo vel cultello, & remanebunt literæ albissimæ. *Idem.*

Liquor viridis ad scribendum & pingendum.

Rec. Floris æris quantum satis esse videtur, ponatur in aceto, donec liquefiat: deinde coletur per pannum subtile. Quod cùm factum fuerit, super lapide porphyrite teratur optimè cum aqua communi, addendo parum mellis. Deinde cùm bene siccatum fuerit, rursus super lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta.

Cærulei parandi, alia ratio.

Cœruleum cum melle, ut æris flos, conterendum, sed purgandum non est. Temperatur autem ovi albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis, fit ex viscerum glutine lucido, & liquefacto, & colato, ut ex gummi solet.

Cinnabaris parandi modus ad scribendum.

Cinnabaris, cùm super lapide porphyrite optimè aquâ communi contritum; deinde exiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod osseum, vel vitreum, urinaq; superinfundatur, relinquaturq; sic aliquandiu: nam fundum materia petet: postea auferatur sensim urina, atque rursus recens addatur. Quod cum octies, aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus sic se habentibus, sumito ovorum alba optimè agitata, & in aquam puram dissolvantur: eam aquam super cinnabarim effundito, ut transversum digitum emineat, rursusque simul agitato: deinde cùm residuum fecerit, auferantur ovorum alba sensim, rursusque recentia addantur, fiatque hoc toties, quoties cum urina factum fuit. Hoc quidem nullâ aliâ ratione fit, quàm ut fœtens ille odor, ex urina contractus evanescat. His omnibus factis, addantur albumina ovorum recentia, misceantur optimè, & fiat liquor ad scribendum, & pingendum. Cæterùm hic liquor in vase aliquo obturato servandus erit: deinde cùm quis hoc uti volet, ligno aliquo miscendus servatur etiam diutissimè in orruptus.

Aqua fortis ad Serica, marmora, pannosq; linteos inaurandos.

Sumito glutinum ex pergamento confectum, quo illinatur tela serica leviter, ne aqua illa penetrare queat. Quo facto sumito

Cerussæ

Ceruſſæ,
Boli Armeni,
Floris æris ſing. part. j.

Miſceantur, & redigantur in pulverem ſuper lapide porphyrite, & fiat pulvis, qui ponatur in ollam aliquam vitreatam, addendo ſandarachæ liquidæ tantum, quantum ſatis eſſe videtur, ad ignem admodum lentum ne bulliat. Cæterùm ſuper marmora gluten non erit ponendum, ſed tantùm fortis aqua. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

Rec. Boli Armeni ad nucis quantitatem.
Sacchari candidi ad ciceris magnitudinem.

Redigantur in pulverem tenuiſſimum ſimul: deinde addantur alba ovorum, miſceantur optimè, contundendo. Quo facto, ſumito librum optimè ligatum: & ſub prælo, cum ovorum albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit, illinatur prædictâ compoſitione, & ſiccetur, fricetur que benè, ut politum læveque fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aqua communi priùs humectentur: deinde ſubitò auro ſuperpoſito, bombyce premantur leviter, & exiccati, dente lævigentur, atque ferro frigido formæ imprimantur. *Idem.*

Ad conſervanda ovorum alba incorrupta ad cinnabarim parandum, aliosq́; colores abſq; arſenico, res perpaucis admodum cognita.

Sumito ovorum alba recentia & integra, quibus ſuperinfundito in centum ova, tertias aceti partes, ſinitoque ſic ad horas vigintiquatuor: deinde coletur per pannum linteum ſubtile, ne frangantur ovorum alba, relinquanturq́; ſic per dies octo: quæ cùm deinde rurſus colata fuerint, ſerventur ad uſum, in vaſe aliquo cooperto.

Aqua fortis ad effigiandos.

Rec. Gummi Ammoniaci part. iij.
Arabici part. j.
Sagapeni part. iv.

Miſceantur, & ponantur in aceto, donec molleſcant: deinde contundantur, colentur, & ſerventur ad uſum. *Idem.*

Aliter ad idem.

Rec. Gummi ammoniaci unc. j.
Arabici unc. iij.

Ponantur in aceto per horas xxiv. donec molleſcant: deinde adde mellis flavi, ad magnitudinem nucis, allii

mundati, & contusi caput unum, aloës hepaticæ parum: misceantur, & coquantur aliquando in aceto: deinde coletur, exprimaturque bene substantia omnis. Quòd si videatur liquidius, coquatur denuò, donec justam consistentiam acquirat, & servetur in vase aliquo vitreo. Quando autem uti voles, tingantur ea, quæ auro obduci velis: deinde cum exiccata, & oris halitu calido humectata fuerint: subito auri folia superponantur, ac penicillo, seu bombyce applicentur.

Modus quidam hactenus ignoratus, sed facilis, molendi auri, vel argenti pulcherrimi coloris, quod expoliri, & gummi illustrari potest.

Sumito foliorum auri tantum, quantum volueris, ponantur in crucibulum, vel testam ad ignem: deinde sumito argenti vivi quater tantum, & similiter in aliud crucibulum, vel testam ponatur ad ignem, sed non propè, ut tantùm calefiat. Auri verò folia tamdiu ad ignem relinquenda, donec rubescere incipiant, sed non liquescant. Quibus factis auferantur ab igne crucibula, & misceatur argentum vivum cum auri foliis, miscendo aliquantulum simul ligno aliquo: deinde subitò in scutellam aquæ plenam injiciantur, & fiat malagma. Verùm si aliter facere voles, folia auri cum argento vivo, super lapide porphyrite conterantur, donec optimè mista, atq; contusa: deinde bis, térve aquâ communi laventur, quod si parum aceti, vel succi limoniorum addas, optimè feceris: nam meliùs citiùsq; permiscentur. Itaq; hoc malagma quocunq; modo paratum, sumito, atq; per pannum lineum non rarum exprimatur, ut pars aliqua argenti vivi exeat: vel exprimatur per damæ, sive agni candidam pellem, quod melius est: deinde quod in pelle hæsit, cõteratur cum sulphure vivo optimè priùs contrito, tanto, ut dimidiam massæ mensuram non excedat. Quibus factis, ponatur in vase aliquo ferreo ad ignem, optimè coöperto, ibiq; relinquatur, donec totum sulphur combustum, & quod relictum, flavum fuerit: deinde frigidum in scutellâ aquæ plena toties lavetur, donec auri colorem sumat, & servetur ad usum. Quando autem quis uti volet, addat tantum aquæ rosarum, vel cõmunis, in qua gummi Arabici dissolutum sit, quantum satis est: hæc misce, & fiat liquor aureus, ad scribendum, & pingendum. Quod cùm scriptum, pictumq;
fuerit,

fuerit, fricentur literæ, dente aliquo leviter, quod cum alio molito auro, quo omnes ferè pictores utuntur, fieri nequaquam potest. Cæterùm hoc secreto veterum quidam usi sunt, ut in quibusdã veteribus libris videre licet. Verùm in poliendo, animum adhibere oportet, ut etiam papyro superaddita, fiat: deinde etiam absque papyro, præsertim literis non ritè lucentibus. *Idem.*

Ad gummi faciendum (quam Vernicem vocãt) pulcherrimum ad dictum aurum illustrandum, & omnia alia opera, coloribus infecta, & sine coloribus.

Rec. Belzoinum, inter duo folia papyri, contritum optimè, idque in ampulla ponito, ac tantum aquæ vitæ superfundito ut ad tres, aut quatuor digitos emineat, croci capillos quinque, aut sex crassè contusos, vel integros, & relinquatur per unum, aut duos dies. Quod cùm factum fuerit coletur, quo cum opera inaurata illustrare volueris, penicillo ea illines, & fient lucida & pulcherrima. Hæc materia citò siccatur, atq; in multa durat secula. Quod si argenti folia conterere voles, facito, ut supra dictum est, nisi quòd loco sulphuris, sal accipiẽdum erit. Quæ si gummi opera illustrare voles, sumito medullæ belzoini: nempe partes illas albas in medio belzoini consistentes, quantum satis est, addendo tantum aquæ vitæ, quantum suprà dictum est: crocum autem non adhibebis. Hoc gummi possunt illiniri varia, sive picta sive non, ut mensæ, capsæ præsertim ex hebeni, aut nucũ ligno: item coria, sive auro obducta, sive non: quoniam non solùm lucida efficit, verùm etiam colores conservat. Præterea cùm statim exiccetur, neq; pulveres, neque alias sordes admittit, quæ vel panno, vel cauda vulpina abstergi, atq; auferri nequeat.

Modus terendi, sive molendi auri vel argenti, facilis, quo peritiores artifices utuntur.

Sumito folia auri, quæ in scutella aliqua vitrea cum julapio rosaceo conterito, & misceto digito medio, ut optimè misceantur: deinde super lapide porphyrite, aut marmoreo positis, rursus probè conterantur, addendo aquam sensim: post auferatur, atque in scutellam colligetur lapide bene loto aqua, ut ritè colligi possit. Quibus sic se habentibus, aurum bene digito lavetur: deinde cum in fundo residuum fecerit, aqua sensim auferri debet, aliaque super-

superinfundi calida, ac denuò lavari, hocq; toties faciendum, donec julapium, lavando probè ablatum fuerit, aquaq; dulcis ampliùs non apparuerit. Postea exsiccatum aurum, in vase aliquo vitreo super cinerem calidam positum, tamdiu sinendum erit, donec optimè calefiat, atque colorem suum naturalem recipiat: quo facto contemperetur aqua gummi, & fiat liquor ad usum. *Idem.*

Liquor aureus facilis, & non multi precii.

Rec. Cortices arantiorum flavas, & ab interioribus optimè purgatas, & contusas, sulphuris flavi, & lucidi in pulverem redacti, quantum satis esse videatur: misceantur, conterantur q; bene simul, & ponatur in phialam aliquam vitream in loco humido per dies octo, aut decem, quæ deinde ablata ad ignem calefiat liquor aureus ad pingendum & scribendum. *Idem.*

Aliud ad inaurandum quævis metalla.

Rec. Vernicis liquidæ libram j.
Terebinthinæ,
Olei lini sing. unc. j.
Misceantur omnia optimè, serventur ad usum.

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum in tres aut quatuor partes incisarum, vel leviter contritarum quantum volueris, quæ cùm in oleo pauco, aliquantulum fuerint frixæ, ponantur in ollam vitreatam, superinfundendo vini albi tantum, ut ad quatuor, vel plures digitos emineat: deinde adde gummi Arabici contriti lib ß. vitrioli contriti unc. viij. misceantur & ponantur ad Solem per dies aliquot, miscendo quotidie. Posteà cùm aliquantulum, & ad sufficientiam cocta fuerint, coletur, & erit perfectum. Cæterùm fecibus relictis recens vinum addi potest, quoties vinum non ampliùs à fecibus tingitur. His quidem vinis simul mistis, addantur gallæ, gummi, vitriolum recentia, ut supra: deinde cùm rursus ad Solem posita, demumq; cocta fuerint, multò melius erit, quàm priùs. Quò enim sæpius iterentur hæc, eò etiam melius evadet atramentum. Quòd si atramentum spissius, quàm par esset evaderet, addatur parum lixivii, & fiet fluidum. Si verò nimium esset fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterum gallas parvas, crispas, duras esse oportet, quemadmodum vitriolum coloris cœrulei; gummi præterea lucidum & friabile. *Idem.*

Atramenti

Atramenti pulvis, quem quisq; proficiscens secum ferre potest, modo aqua vel vino contemperetur. Hic etiam pulvis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos persicorum, vel armeniacorum, vel amygdalarum, sive dulcium, sive amararum, & ponantur ad ignem, donec candescant, auferantur, & serventur. Quo facto, sumito resinæ piceæ quantum satis est, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candelâ vel carbone accensa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo, ita ut spirare, non extingui, sed fumus optimè recipi possit: deinde cum resina omninò consumta, vasaq; frigida fuerint, abstergatur fumus in operculo hærens, & servetur. Quòd si quis tantum laboris, pro conficiendo fumo insumere nollet, emat ab iis, qui impressoriū atramentum conficiunt. De hoc itaq; fumo sumito part.j. pulveris nucleorum accensorum part.ij. vitrioli, part.j. gallarū frixarum, ut superius dictum, part.j. gummi Arabici part.iv. Redigantur in pulverem, cribrentur, & misceantur, fiatq; pulvis in corio servandus. Quando autem uti voles, sumito hujus pulveris parum: cui adde aliquantulum aquæ, vel vini, vel aceti, & misce bene & utitor. Atq; sic habes atramentum repentinum, quod quisq; secum, absq; effusionis periculo ferre possit. Quòd si hic pulvis addatur atramento non bono, perfectissimum redditur. *Idem.*

Atramentum paratu facile, neque magno precio: præterea non solùm ad scribendum, verùm etiam ad libros imprimendum aptum.

Rec. Ejus tincturæ, quâ coria tinguntur, quantum volueris, fellis sæpiarum, quantum satis est, misce & fiat atramentum. Verùm si melius efficere voles, adjungito prædictū pulverem ex illis carbonibus, vitriolo, galla & gummi. Hoc etiam atramento libri imprimi poterunt: præsertim si aliquantulum vernicis, & olei lini addatur, ut liquidius & tenacius fiat. Cæterùm atramentum pro imprimendis libris, ex solo fumo resinæ conficitur, ut suprà dictum est, addendo vernicis liquidæ quantum satis est, & coquendo parum, fiat atramentum, vel liquidius, vel spissius, ut res ipsa poscere videbitur. Nam hyeme liquidius, æstate firmius esse debet. Quod si liquidius efficere voles, adde plus olei lini: si verò durius, minus olei, & plus fumi, meliusque coque. Verùm durius atramentum elegan-

gantiores efficit literas. Quòd si rubrum atramentum conficere cupias, loco fumi sumito cinnabaris optimè contriti, quantum volueris: si verò viride, æris florem accipito: si cœruleum, ut paucis retro annis utebantur, sumito cœruleum Germanicum, vel enchaustum vitreum, quod Venetiis habetur. Reliqua fiant, ut in communi atramento dictum est. *Idem.*

Liquor ad scribendum tanto candore præstans, ut papyrum vincat, in eoque legi possit.

Sumito ovorum cortices optimè lotas, easque super porphyrite, vel marmore, cum aqua conterito, & in scutella positas sinito, donec in fundo materia resideat: quo facto sensim auferatur aqua, materiaque vel per se vel ad Solem siccetur, serveturque. Quando autem uti voles, accipito gummi ammoniaci, exemto flavo cortice quantum satis est, ponatur in aceto destillato, per horam unam, donec dissolvatur: deinde coletur, cui addatur aliquantulum prædicti pulveris, & fiat liquor omnium albissimus ad scribendum & pingendum. Hoc etiam liquore primaria quædam fœmina Italica ad faciem dealbandam utitur, propterea quod absque ulla aliqua læsione cutis, & dentium ita faciem albam reddit, ut non illita, sed naturâ sic esse videatur. Verùm si ad faciem uti velis, liquorem multò rariorem & tenuiorem esse oportet, ut meliùs penetrare & durare queat. Cæterùm si ad hunc effectum aliquantulum calci combusti, ut sequenti libro docebitur, addideris, optimum feceris. *Idem.*

Pulvis abstergens atramenti maculas, vel literas scriptas in papyro, quæ res scitu est pulcherrima, atq; commodissima.

Rec. Cerussæ optimè contritæ,
Lactis ficuum sing. q. s. est.

Misceantur, & fiat massa, quæ cùm exsiccata, deinde rursus imbuta lacte, atque sic sexies factum fuerit, fiat pulvis & servetur. Quando autem atramentum vel literas à papyro auferri velis, sumito pannum lineum, aquâ imbutum: deinde expressum, ponatur supra atramentum, vel literas, tamdiu, donec humecta sint. Quod cùm factum fuerit, pulvis prædictus superaspergatur, & relinquatur sic per noctem unam: deinde mane cum panno aliquo linteo sicco fricetur leviter: quo facto, papyrum candidissimam

dissimam videbis, & ad scribendum aptissimam. Quòd si omninò deletum atramentum non esset, iteretur ut prius, & fieri nequit, quin auferatur. Quòd si attenuata charta nimium sit, eâ frictione glutine, quo ligna ferruminantur, leviter liquefacto, cerussæ vel farinæ pusillo admisto densabitur. *Idem.*

Modus parandi vernicem, ad membranas, sive papyrum lævigandam, quâ utimur ad scribendum: quæ melior est, & pulchrior eâ, quâ vulgò utuntur, nec, ut vulgaris, malè olet.

Vernix quâ scriptores utuntur ad conficiendos libros, est gummi juniperi in pulverem redactum. Ex hoc etiam gummi cum lini oleo cocto liquida vernix conficitur. Utuntur scriptores prædicta vernice contrita, ut meliùs atramentum suscipiat charta, nec perfluat. Verùm si meliorem, atq; minore precio parare voles, sumito ovorum cortices, mundatas & leviter contritas, easque in olla aqua bene cooperta, in fornace, vel figuli, vel vitrearii tamdiu sinito, donec optimè in calcem ac cinerem vertantur: deinde cribrentur, & fiet pulvis albissimus. Quum autem uti voles, ponatur aliquantulum super papyrum, atq; leporino pede hinc inde spargatur, atque quod reliquum est, abstergatur, & ad scribendum reddetur optima. Verùm si posteaquàm scriptum est, & siccatum, pulverem auferri desideres, aliquantum cum medulla panis fricetur, & absterget pulverem omnem. *Idem.*

Liquor ad formandas lineas, quæ deinde cùm superscriptum fuerit, auferri queunt, ita ut nullo modo ampliùs appareant.

Sumito tartari ad albedinem usque usti tantùm, donec ad avellanæ magnitudinem accedat, dissolvatur in scutella aquæ plena: deinde fiat colatura, cui adde lapidis lydii in tenuissimum pulverem contriti tantùm, quantum satis esse videtur, misce & fiat liquor ad formandas lineas, quas cùm auferri velis, fricetur papyrum cum medulla panis duri, & auferentur, ita, ut ne vestigium quidem reliquum sit, quod est arcanum scitu dignum, & admodum utile. *Idem.*

Ratio solida in plano pingendi.

Verùm quæ in plano pinguntur, solida apparent. Hoc autem maximè duabus ex causis: altera est umbra, à qua oculus

oculus judicium illud refert. Si umbra igitur umbrosum & solidum corpus. Adeò enim sensus asseverare judicô ex diuturno usu contracto, ut referant in Insulis nuper repertis, nec habitatis unquam alias, aves non refugientes, capi manibus. Altera est, ut consideres, quæ pars corporis videatur, velut in cubo suprema anterior, dextra aut sinistra: latent reliquæ superficies: inde umbram ad lumen, quod ante te finges ad altitudinem dimidii tecti collocabis, corpus autem pro lineis quæ ab oculo ad cubum super planum extenduntur, & ab angulo intuitum constituere, & lumen è latere. Rursus alia ratio est tabulæ, quæ in pariete pendit, alia ejus, quæ sub oculis ac manibus finitori æquidistans jacet: verùm in omnibus hoc commune est, ut rem ipsam constituas eodem loco, & angulos & puncta eodem in plano, & ad oculos, & ad lumen exprimas, ut terminos rei visæ. Cum enim anguli fuerint æquales, & coloribus, ac umbris adjuvantur, ut eadem corpora referent necesse est. Idem enim refert idem, & simile simile. Memento tamen, ut locum visus æqualis observes, is est humanæ figuræ caput, cùm homo in tabella pictus fuerit: quæcunq; enim infra illud sunt, videbuntur humilia: quæcunq; suprà, sublimia, non secus, quàm si verè tali in situ forent, oculus judicabit. Igitur ut solida referas, sunt hæc quatuor absolvenda: forma rei ex radiis oculorum sumta, umbra ex radiis lucis, color qui non alius esse debet, quàm ejus corporis sub ea luce, & sub eo situ collocati: ac demũ situs in tabella ad hominis depicti rationem, cujus vertex è directo sit tuorum oculorum, statuendus est. *Cardanus.*

Ut in ligno figuras protuberantes efficies.

Sed placet inventum *Georgii Joachimi* viri ingeniosi adjicere, quo in ligno figuras effingere docemur, lignum durum, rotundum, perpolitum, neq; viride, neque planè siccum, crassitudine pugni, vel etiam majore, in aquam aliquot diebus donec intumescat demissum, stylo ferreo malleoque ligneo sensim elaborato: erit autem cuneus cum margine, ut à latere vides, ne profundius pos-

sit, im-

ſit, immitti: cùm verò, quod voluiſti, abſolveris, torno lævigato lignum ad unguem uſque quo penetravit ſtylus: inde permitte in umbra ſiccari, nam vi coactæ intro ligni partes protuberabunt, atque ita formam, quam meditatus es, referent. Sit autem ſtylus obtuſus aliquantulum. *Idem.*

Liquor aureus ad inaurandа coria, argentum & vitrum.

Rec. Olei lini libras iij. coquantur in olla vitreata ad ignem lentum, donec ſatis eſſe videatur, id quod injecta gallinæ pennâ illicoque exemta, facilè deprehendi poterit. Nam ſi extracta nudatur, ſatis coctum: ſi verò non, ampliùs coquendum erit. Verùm ut tutius & abſque ullo periculo coquatur, fornacula conficienda erit, ita ut olla ſuperpoſita, flammam concipere nequeat, atque ipſum oleum accendere. Cocto itaq; quantum ſatis eſt oleo, accipe reſinæ piceæ, vernicis non liquidę, ſing. unc. viij. aloës hepaticæ unc. iv. redigantur in pulverem omnia, & prædicto oleo addantur, & continenter baculo miſceantur, maximè igne jam aucto, & coquantur ad julapii uſq; conſiſtentiam. Quòd ſi liquor videretur clarior ſplendidiorq; quàm par eſt, addito aloës citrini unc. j. ß. vel unc. ij. addendo minus ſandarachæ, & ſic paulò obſcurior erit liquor, auroque ſimilior. Cùm autem fuerit coctus, illicò ab igne auferatur, ne flammam concipiat (omnem enim conſumeret) deinde ſacculos binos acutos, quorum alterius acumen altero contineatur, habeto: in hoc ſubitò liquorem infundito, ut antè quàm frigeſiat, ſubtiliter percoletur, & ſic omnis utilis materia in fundo hærebit. Hæc perdiu conſervatur, & quò vetuſtior, eò melior. Scito autem ab aloe aureum illum colorem provenire, cætera corpus efficiunt & inſpiſſant. Quòd ſi denſiorem voles, cùm oleum ad certam mēſuram inditum, coctum fuerit, quantum voles eximito: deinde præſcriptum ordinem ſequere, quæ ubi perfecta fuerit, tres quatuórve libras non excedet: quoniam minore pondere parari nequit. Artifices verò quadraginta vel ſexaginta libras conficiunt ſimul, & ſervant à pulvere immunem. Quòd ſi vitrum vel ſtannum inaurare voles, penicillo tingito, & ſic vaſa auro puro obducta videbuntur.

Alexius.

Ad marmora, & alabastrum, cœruleo, vel violaceo colore inficienda.

Accipe ſucci paſtinacæ rubræ, liliorum cœruleorum, aceti albi ſing. quantum ſatis eſt. Quod ſi prædicti ſucci in promtu non ſint, eo tempore parentur, quo flores & radices haberi queant, & ſerventur ad uſum: vel ſi alterum deſit, altero tantum utere, miſceantur, & coquantur aliquandiu, addendo in ſingulas libras ſuccorum aceti, aluminis contriti unc.j. Quibus factis, marmora, vel alabaſtrum in prædicto ſucco ponantur, coquanturq; tamdiu, donec probe fuerint infecta. Quod ſi marmora præ magnitudine imponi nequeant, caleſiant tantum optimè eo in loco, quo ſita ſunt, deinde ſucco ferventi tingantur, & erunt pulcherrima. *Idem.*

Roſæ, vel flores Caryophyllorum quomodo inſigniantur.

Accipe ſalis ammoniaci quantum ſatis eſſe videatur, teratur ſuper marmore cum aceto, & pauco ſaccharo, quod candidum vocatur: & ad uſum ſervetur. Quando autem uti voles, ſumito roſas, vel violas, quantum folia, ita cerâ applicato, ut prorſus plana conſpiciantur: deinde ſuper ea pingito quæcunque voles, prædicto liquore, & relinquantur ſic per horam unam, ut ſicceſcant, quo facto, auri, vel argenti folia ſuperaddito, & bombyce leviter comprimito, ſic quod affixum non erit, abſtergentur, & quę picta volueris, expreſſa belle cernentur. *Idem.*

Ad picturas illuſtrandas.

Rec. Reſinæ craſſæ & albæ libram j.
Gummi unc.ij.
Terebinthinæ Venetæ unc.j.
Olei lini unc.ij.

Reſina primo ad ignem liqueſcat, & coletur, deinde gummi in oleo communi ſinatur, donec molleſcat: quod cùm fuerit percolatum, miſceantur omnia ſimul, & coquantur igne perlento miſcendo continuè, quouſque ritè omnia fuerint permiſta, & ſervetur ad uſum. Hac miſturâ, ſi pictura aliqua munda illinata fuerit, pulcherrima ſplendidaque evadet. *Alexius.*

Alia, quæ citò ſicceſcit, ejuſdem.

Rec. Olibani maſculi.
Gummi juniperi, ſing. quantum ſatis eſt.

Miſce, & fiat pulvis tenuiſſimus, cui addatur terebinthinæ Venetæ,

Venetæ, quantum satis esse videatur, & misceantur ad ignem bene, deinde coletur, & servetur. Quum autem uti voles, prius calefiat mistura, deinde pictura leviter illinatur, & citò siccabitur, nitidaque evadet.

Alia ejusdem.

Rec. Olei lini quantum volueris, distilletur in cucurbita vitrea, donec omne exierit oleũ, de quo sumito unc. j. Vernicis, ambræ unc. iij. misceantur ad ignem lentum probè, & fiat mistura, quâ calidâ utere ad omnis generis picturas, sive in ligno, sive in tela fuerint. Verùm industriâ, ac dexteritate opus est in utendo.

Quisque picturæ ignarus, ut rei alicujus effigiem stylo describere possit, dummodò solùm colores assimilare discat.

Hoc in subjectam tabulam, vel solidiusculam papyrum imagine repercussa (erit enim perito facillimum) si Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraq; alia eveniunt, & cognosces melius, quàm ut enarrare possimus, præcipuè si diligens inspector pertractaverit. Et huic rei conscio quispiam occultè narrandi auspicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluso, nec leves poterunt imaginari technæ, distantiam speculi emendabis magnitudine, sat habes: qui se id fecisse jactarunt, non nisi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inventum putarim. *Joan. Bapt. Porta.*

Carmen de floribus seu coloribus, ad scribendum, pingendum, &c.

Flores in varios qui vult mutare colores,
Causa scribendi quos libri pagina poscit.
Est opus ut segetes in summo manè pererret:
Et tunc diversos flores ortusque recentes
Inveniet, properetque sibi decerpere eosdem:
Cumque domi fuerit caveat, ne ponat in unum
Illos, sed faciat quod talis quis sibi quærit:
Dum super æqualem petram contriveris istos
Flores in coctum pariter tum contere gypsum:
Sic tibi siccatos poteris servare colores
Ex quibus in viridem si vis mutare, recentem
Quod si mandavi, veluti prius ipsa probavi.

Marcellus Palingenius.

Modus pingendi vasa, & vitrea ejusdem.

Vos artifices qui sculpere vultis honesti
Vitrum nunc pandam vobis velut ipse probavi,
Vermes quasi vi pingues, quos vertit aratrum
Et terra atque simul me quærere jussit acetum.
Utilis ars, istis rebus calidum atque cruorem
Ex hirco ingenti solito quem tempore parvo
Ex hedera forti pavi tecto religatum:
Sanguine cum calido post hæc vermes & acetum
Infudi, ac totam phialam clarò renitentem
Unxi, quo pacto tentavi sculpere vitrum
Cum duro lapide Smerilli nomine dicto.

Ad vasa fictilia depingenda, ejusdem.

De vitro si quis depingere vascula quærit,
Vitrum Romanum benè marmore conterat, & cùm
Ut pulvis fuerit, claro pinguedine gummi
Fontis aqua mista, figulorum vascula pingat,
Siccaque fornaci mandes: sit terra probata
Quæ valeat flammis obstare, nitentia tandem
Regibus apta satis ex furno vascula tollet.
Eligat ipse duas rufo de marmore petras
Inter quas vitrum Romanum conteret, & cùm
Ut pulvis terræ fuerit pariter resolutum,
Hoc faciat liquidum clara pinguedine gummi:
Post hoc depingat peculas, quas finxit honestè
Figulus è terra, siccatas ponat easdem
Fornaci: caveatque simul quòd terra probata
Has teneat qua sic valeant obstare colori:
Illasque faciet plena virtute nitentes.

De vitro viridi quomodo fieri debeat, ad vasa fictilia depingenda.

His rebus vitri patet effectus preciosi:
Igni combustum sulphur, assum quare cuprum,
Atque terras horum splendens cum pulvere vitrum
Hoc cures solo liquidum ter reddere gummo,
Attamen inde litam post ignibus injice testam:
Assumet viridem quoniam pictura colorem
Exterior testæ, cum cœperit ipsa rubere.

Marcellus Palingenius.

De vitro albo, ad fictilia vasa depingenda.

Album picturus vitrum sic attenuabis:

Candens

Candens permistum cum sulphure contere vitrum,
His simul attritis, postquam fuerint quasi pulvis,
Exterius spissam depinges undique testam:
Injice post ipsam fornacis ab igne coquendam:
Cum simul ipsa rubet, sibi cùm pictura cohæret
Extrahe, sic ea pinges hinc vascula quædam
Ars velut in prima notat insinuata libello. Idem.

De vitro nigro ad ea vasa depingenda.

Sic etiam nigrum pingendi transfer in usum:
Qui terra capitur cum gummo contere lazur,
Ut sit perspicuum, frangens in marmore vitrum
Ipsi miscebis: rursumque terendo parabis:
Hæc quoque cæruleam sumat commistio formam
Quæ tamen in nigrum convertet singula vitrum. Idem.

De vitro valde virente, ejusdem.

Sic etiam nimium tu virens effice vitrum:
Accipies assi subtilia fragmina cupri,
Quæ tamen ejusdem post cum rubigine misces:
Rursus & admisto splendenti contere vitro:
Protinus hinc pictam fornacibus injice testam
Postquam lucentem dabit ipsi flamma colorem,
Accipe: nam pulchram capiet hinc frigida formam:
Nam dum fit vitrum nimis fervere, coloris
Hinc aufert propriam flammæ violentia formam.

De pictura eboris, ejusdem.

Pingere si quis ebur vult, sic procedere debet.
Sculptura eboris auri pecula decorabis:
Quo tamen ipsa tibi res ordine congruat, audi:
Quare tibi piscem, qui dicitur Husa liquentem
Vesicam serva decoctam fluminis unda:
Inde locum pecula quemvis componere signa. Idem.

DE SECRETIS
LIBER XVII.
DE LUDICRIS.

FIUNT artificialiter lumina quædam per lampades, lychnos, candelas, & ejusmodi ex certis quibusdam rebus, & liquoribus, ad stellarum normã opportunè electis, & ad eorũdem congruitatem inter se compositis, quæ

quomodo accenduntur, atq; solæ lucent, solent nonnullos mirabiles & cœlestes producere effectus, quos sæpe homines admirantur, quemadmodum ex anaxilao narrat *Plin.* equarum virus à coitu in lychnis accēsum, equinorum capitum visum, monstrificè repræsentare: simile fieri etiā ex asinis, & muscilliones cum cera distemperatę & accensæ faciunt videre muscas: & corium serpentis accensum in lampade, facit apparere serpentes. Et dicunt quando uvæ sunt in flore, si quis circumligarit illis phialam plenam oleo, & dimiserit, donec fuerint naturæ, illuminatæ illo postea in lampade, facit videre uvas. Idem valere etiam in cæteris fructibus. Quòd si centaurea permisceatur cum melle, & sanguine upupæ, & ponatur in lucerna, circumstantes apparebunt solito majores: & si per noctem illuminatur in sereno, videtur, quod stellæ discurrant ad invicem. Piscis sepiæ atramento etiam ea vis est, ut in lucernam addito, Æthiopes videre faciat. Fertur quoque, quod candela ex quibusdam Saturnalibus rebus confecta, si accensa extinguatur in ore hominis recenter mortui, postea quoties sola luceat inferre circūstantibus tristitiam maximam, atque timorem. *Corn. Agrippa.*

Ut stantes sine capitibus videantur.

Auripigmentum subtilissimè tritum novâ ollâ ex oleo sinas ebullire, nec ab re fuerit, si sulphur immisceas, operculo ollæ imposito, nec croceus evolet vapor, id nova incendes lucerna, & astantes sine capitibus, & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo dum candela accenditur, idq; paulisper videbis, ut fieri poterit. *Alexius.*

Ludicrum de canibus.

Herba cynoglossum, seu lingua canis, matrici canis copulata, omnes urbis, vel ruris canes eò loci cogit, ubi occultata vel sepulta fuerit. Et si talis miscellanea collo canis ita appensa aut ligata erit, ut excuti nō possit, videbis eum tam diu circumvolvi ac rotari, donec semimortuo similis corruat. Illud idem sub planta pedis gestatum, omnem canum latratum ligat & impedit. *Albertus.*

Ludicrum de pane.

Si pani in clibanum mittendo inserueris nucem vivo sulphure, sale petræ, & hydrargyro oppletam ac diligenter clausam, ubi incaluerit, videbis panem ita salire, ut jucundum ac plausibile spectaculum præsentibus omnibus exhibeat. *Mizaldus.*

Quomodo

Quomodo in tenebris ea conspicias, quæ foris à Sole illustrantur, & cum suis coloribus.

Si quis id videre affectarit, fenestras omnes claudat oportet, proderitque si spiramenta quoque obturentur, ne lumē aliquod intrò irrumpens, omne destruat: ūnam tantùm terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat, cujus basis Solem, conus verò cubiculum aspiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tecto oppones. Sic à Sole illustrata omnia, & deambulantes per plateas (ut antipodes) spectabis, quæq; dextra, sinistra, commutataq; omnia videbuntur, & quò longiùs à foramine distabunt, tantò majorem sibi ascilcunt formam, & si papyrum, vel tabulam appropinquabis, ea visuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, non enim illicò simulacra apparebunt: Quia simile validum maximum cum sensu nonnunquam efficit sensationem, talemque invehit affectionem, ut non solùm, cùm sensus agunt, sensoriis insit, eaq; lacessant, sed etiam cùm ex operibus discessere, diutiùs immorentur: quòd liquidè potest perspici; nam per Solem deambulantes, si ad tenebras convertimus, comitatur nos affectio ea, ut nihil vel ægerrimè certamus, cùm adhuc in oculis servetur affectio ipsa à lumine facta, inde paulatim evanescente, clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc semper tacui, & fatendū putavi, ut omnia cum suis coloribus videre si quæritur: E regione speculum apponito, nō quòd disgregando dissipet, sed colligendo uniat, tam accedendo movendoque, quousque ad suam veræ imaginis quantitatem cognoveris, debitâ centri appropinquatione, & si attentiùs perpenderis inspectator, vultus, gestus, motus, hominumque cognosces vestes, cœlum nubibus dispersum, cyaneo colore, & volantes volucres: quòd si ad verum pervenerit, non parum lætaberis, mirumque cognosces, obversa omnia, quia centro speculi vicina sunt: si enim extra centrum elongabis, majora erecta, uti sunt, conspicies. Ut clarius appareat, feriat Sol vultus: sin minus, speculum dirigendo Solis reflexione ejaculetur, ut insigni fulgore illustretur, debitâ tamen distantiâ, tamdiu situm variando: dum verum te assecutum esse cognosces. Hinc Philosophis & Medicis patet, quo fiat in oculis visus loco, ac intromittendi dirimitur quæstio sic agitata,

nec alio præstantius utrumq; artificio demonstrari poterat: intromittitur enim idolum per pupillam fenestræ instar vicemque obtinet speculi parva magnæ sphæræ portio, ultimo locata oculi: quòd si quis distantiam mensuraverit, centri loco fiet visus, quod scio ingeniosis maximè placiturum. *Joan. Bapt. Porta.*

Funambulorum ratio.

Funambulorum ratio hæc est. Vir audax & exercitatus super funem distentum admodum, nudis pedibus inambulat, dextra, lævaque pondus decem aut quindecim, vel etiam viginti librarum plumbeum continet, cùm ad dextram inclinatur intentus operi (ob hoc audacissimum esse oportet) sinistram intendit ac extēdit, remittit ac contrahit dextram, ita antequam vi dextra præponderet sinistræ, pondera æquat, & corpus reducit ad æquilibrium, inde sensim, & pondera, & brachia pristino statui restituit. Hoc autem necessarium est: nam antequam casurus sit, oportet partem alteram altera certa proportione pondere esse graviorem. Cùm hæc proportio sensim acquiratur, antequam sit acquisita, extento & intento etiam brachio ad aliam partem inclinatur: igitur non cadet. Cadere igitur potest, si vel funis non exactè extensus fuerit: si membra stupore interim tentantur: si corpus non intentum validè contineatur: si paviter, si delassetur, si arte, vel usu careat, ut tardius extendat donec inclinetur, vel nimis extendat, ut in adversam ejus partem: omitto quod ponderat rationem certam, aut ei appropinquam obtinere debent, ad singulorum tum pondus, tum magnitudinem ac etiam vires. Ergo si hæc sex adsint, in nullo est periculo. Itaq; quidam puer sphæris ligneis pedibus suppositis, aliquando etiam sacco inclusus totus præter brachia super funem inter cacumina turrium extensum maximo nostro pro illius vita metu, ambulabat. Alius etiam descendebat ab imo solo ad turrim, quod difficilius est, cùm renes in hac exercitatione multùm laborent. Item se è turri absq; ponderibus pronus per funem usq; ad solum extentis manibus demittebat: nam robur adeò manibus, & brachiis constans erat ac firmum, ut illis ponderum vice uteretur. Idem, quod miserrimum est, funiculo satis tenui pede se suspendebat è fune, ubi proximus maximè turri erat, infame spectaculum atq; horrendum. Robore inde renum & dorsi manibus inculum apprehendebat, atq; ita funi denuò se restituebat.

Fingebant

Fingebant ambo se cadere præcipites, summa verò pedis hærebant funi capite prono. Quantum pedis summitati illius roboris inesse necessarium fuerit, intelligis: nam sola curvatura digitorum atq; ea in sylvestrem partē substinebantur. Puer etiam in præcipitem se dabat cum sphæris, alteraque earum fune inter pedis plantam, & sphæram hærente, nescio prorsus quā ratione ne ob rotunditatem dilaberetur, pendebat. Verùm supra fidem omnem atq; expectationem ars fuit, atq; audacia duorum Turcarum: tibi visa ac toti urbi nostræ refero. Duo erant juvenes corpore haud magno, sed tereti: quisq; illorum primùm assumto homine in humeros per funem ad dimidium recti anguli acclivem adscendebat, & absq; etiam ponderum auxilio. Inde adjectis gladiis trium fermè palmorum longitudinis, præacutis, acieq; novaculæ, pedum malleolis, rursus cum homine eodem adscendebat, adeò distentis pedibus, ut nec in plana terræ superficie facilè fuerit sic ambulare. Inde funi superposita tabula, pedibus verò suppositis sublicis quas nostri cives vocant *scantias*, super tabulam sic positam ambulabat, cùm tabula ipsa per se ne vel momento funi superstare posset. Deinde quinq; teretia ligna ferreo filo crassiore transfixa, ob idq; cohærentia, sed ita ut nullum lateri posset rectè insistere utrinq; supponebat pedibus, cum quibus super funem ambulabat, cùm nemo sic per planum solum possit ambulare, imò ne stare queat, hinc inde rotundis lignis, quæ crassiora brachio non essent dilabentibus. Postmodum suppositis patellis æneis absque vinculo quas pedum extensione retinere cogebatur, super funē ibat. Pòst in caldario sedens stabat, caldarium supra funem pendulum, horribile dictu. Quod verò proximū miraculo fuit, hastam cum ponderibus vasi subduxit, ut caldariū in aëre pendere videretur. Nam hastam retrò inter vas & funem positam antè reduxit. Saltabat ad rhythmum super funę pulsante tympano, & modò se præcipitem ex illa dabat hærens solo calce (his oculis vidi) modò tarso ac cymba pedis: Stupeat necesse est, qui videat alterum eorū distento tenuiori funi, ut quæ pollicem non excederet crassitudinē, insistere, ac immota tota superiore parte, inferiorem tanto impetu cum fune agitare, ut hinc inde palmis plus quā duodecim celerrimè ac quasi jaculi jactu moveatur. Quod verò minus prodigiosum fuit, sed supra fidem tamen omnem humanæ potentiæ est,

quòd cùm è campo Joviæ arcis ad turrim quæ altissima est, adscendisset cũ ponderibus inde è summa turri adscendit ad trabem per funem, quæ à plano plus tribus è quatuor recti anguli adeò erecta erat, distabat. Majore quoq; miraculo descendit quàm adscendisset, pronus scilicet tanquam ruiturus in caput. Animadversum est, pollice pedis utriusq; dum funem cõtinet adversus alios digitos tantam vim sustinuisse. Neq; aliter fieri potuit, ut vel ascenderet tam erecto fune, vel descendens nõ crueret præceps. Voluit dum hæc ageret hominẽ secum humeris sustollere magno precio etiam addito. Sed tam temerarii propositi complicẽ non invenit. Itaq; nihil mirũ est, quoscunq; maximos principes hoc spectaculo, ut re maximè egregia, delectatos fuisse. Plebem verò censuisse arte Dæmonum hæc fieri, quandoquidem supra vires humanas viderentur. *Cardan.*

Draco volans.

Extat artificium, quod aliquibus *Draco volans*, vel *Cometæ sidus* dicitur, cujus talis fit constructio. E subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, ut longitudo latitudini hemiolæ sit proportionis, diametri duo, & ex oppositis partibus, vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus illigetur, & ejusdẽ quantitatis, cum duobus aliis jungatur, è capitibus machinæ provenientibus: sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quod grave in ea sit: inde à turris, montis, vel altiorum loci fastigio, æqualibus & uniformibus ventis credenda, non, validis, ne disrumpatur machina, nec velis, si undique silebit aura: nam eam non sublimat, ventorumque segnities irritum faciat laborem: ipsa recto non incedat tramite, sed obliquè, quod afficit tactus è capite uno ex altera longa cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus, & papyris passim religatis; sic levi tractu immissa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aëra petit, ubi paululum fuerit elevatum (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) ut vix manibus compesci, vel retineri queat. Laternam aliqui supra locant, ut Cometa videatur. Sclopum alii charta, & pyrio pulvere involutum, & cùm in aëre quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, annulo, vel lubrico aliquo, statimque velum patens, ignem ori admovet, maximoq; tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit.

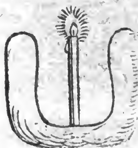
Ælurum

Ælurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immissas auscultant voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quónam pacto, & homo volare possit ingentib. alis cubito, & pectore deligatis, eas autem à pueritia paulatim jactre assuescat, loco semper sublimiori. Quòd si quispiam id mirum putaverit, adjiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum esse atq; fecisse traditur: plerique enim nobilium Græcorum, & *Favorinus Philosophus* memoriarum veterum exequentissimus, affirmativè scripserunt, simulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quâdam disciplinaque mechanicâ factum volasse, ita erat, scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atq; occulta concitum. *Joan. Bapt. Porta.*

Homines, ut mortui videantur.

Vinum cum sale ad consumtionem partis tertiæ coquito, inde vinum illud accende; sublatâ omni aliâ luce; & ipsis immobilibus manentibus, speciem mortuorum præbebunt. *Cardanus.*

Vitrum duplicatum.

Jucundum etiam est vas duplici vitro conficere, ut à latere vides: in medio candela ardet: inter vitri superficies, aqua aut humor varius ac perspicuus ponitur: ita & splendor duplicatus, & miraculorum varietas interlucet. Quidam autem in medio pisciculos inter vitri superficies collocarunt, avicula modò pisciculos mirabatur, modò rostro petere nitebatur. Licet multiplices candelas & lumina & vasa humoresq; jungere, ut res fiat admirabilior. *Idem.*

Mulieribus lotium compescere.

Extat pastinacæ piscis è cauda aculeus quidã, quo nihil in mari execrabilius esse authores scribunt, mira operans multa: inter hæc & retinet, si mentem adhibes, mollis ubi terra vel horti fuerint, ac mejat vetula, illico aculeũ defiges, ut totum abscondas, tamdiu ei lotiũ prohibebis, quãdiu scrobe effossa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extemplò mejet, sic vetulas sæpè juvenes urina retinent, si alicujus usum interdixerint. *Joan. Bapt. Porta.*

Ut mulieres in mensa nihil edant.

Mulieres in mensa nihil edent, si ocimum ignorantibus

illis sub obsonii patina cum radicibus integrum reponatur. *Autor. Florent. Geoponicus.*

Convivæ ne accumbentes.

Si vis autem convivæ ne accumbentes edant, sic fiet: & quanquam minùs veritatis habeat, non tamen omittam. Acum habeas illam, quâ mortui sæpè linteis obvoluti resarciuntur, ac sæpè eos perforaverint, clàm cœnæ initio sub mensam figas, prohibet enim hæc convivarum esum, ut accumbentes potiùs cœnæ tædeat, quàm edendi, vel sedendi voluptas insit: detrahe ubi eos aliquantulum irriseris. *Joan. Bapt. Porta.*

Pistor ut panem in furnum non immittere possit.

Suspensi furis laqueum habeto, ubi habueris in instrumenti parte illa deligato, quæ furnum sub intrat: si pistor in furnum panem immittere quæsierit, hinc inde discurrens, verum nunquam reperiet iter: & si immiserit, foras ejicietur pala, quod mirabile videbitur valdè minus verum. *Idem.*

Ut quis in somno loquatur.

Rana & bubo efficiunt hominem loquacem, & ex his maximè lingua & cor: sic lingua ranæ aquaticæ supposita capiti, facit loqui in somnis: cor bubonis impositum mammæ mulieris dormientis sinistræ, fertur efficere, ut omnia secreta pronunciaret: idem fertur efficere cor noctuæ, & lævum leporis positum supra pectus dormientis. *Agrippa.*

Ut aliquis dormire non possit.

Oculus hirundinis positus in lecto, non permittit jacentem dormire, donec auferatur. *Alb. Magnus.*

Mulier ut in somno patrata narret facinora.

At si mirabilius ultrò atq; invitò vis, ut mulier in somnis patrata narret facinora, quòd Democritum quoque sensisse video, magisque in mulieribus quàm viris prævalet, cùm ad loquelam promtiores, & loquaciores sint. Nocte intempestâ, ubi profundo mulier fuerit demersa somno, lacustris ranæ linguas: sic etiamnum sylvestris anatis bubonisque (quia noctù loquuntur) pectori supra cordis palpitationem admoveto, immorari finito, & quantum poteris interrogato, nec iterare pertædescat, si illicò responsa non præbeat. Namq; erumpens tandem vox cordis secreta manifestat, interrogatis omnibus vera semper responsura: simulatis carminibus aliqui evenire tradunt,

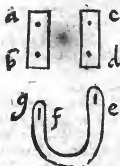
cum

cum id omni abdicatâ superstitione operetur. Dii immortales unde hoc evenit, ut sic efficacissimè operetur, ut in somnis ea liberè narret, quæ vigilantes in cassum conamur: quis hoc fieri posse credat: leniter tamen ad eam accedendo, loquitur blandè. in necessariis utitor. *Porta.*

Ludi adversus convivas.

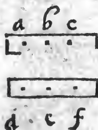
Si lintea, & mappæ calcanthi pulvere inficiantur, qui loti se detergent eâ parte nigri fient, cùm tamen lintea priùs sint candidissima. Si gladii succo colocynthidis, omnia amara videbuntur. Si quàm vocant assam, cuncta fœtida videbuntur. *Cardanus.*

Ludicrum primum.

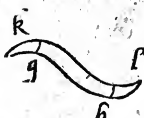

Duas tabellas strictas nec longas assumito, in quibus foramina duo A.B. & C.D. juxta tabellarum capita lorũ verò discissum in E. & F. per longum, superponatur igitur E. super A. & ex inferiore parte G. ducatur per utrunque foramen: pòst per B. C D. alternatim sursum atq; deorsum, rursus autem per C. deorsum inducatur ut sursum ascendat, atq; eodem donec tabella A. B. per F. lori foramen possit educi, atq; sic inclusum erit lorum utriq; ligno: contrariâ ergo ratione extrahetur: ita ludimus, ut in meo ore, quanquam exiguo naturâ. *Idem.*

Ludicrum secundum.

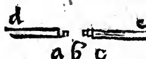
Similiter fiet, si duæ tabellæ minimi digiti longitudine tenues, & coæquales assumantur cum tribus foraminibus, in singulis æqualibus distinctis intervallis, ut à latere vides: lorũ quoq; transversim juxta capita divisum in G. & deorsum: ergo caput K. lori ducito sursum per B. L. autem per C ex adverso, ut capita ex eadẽ parte promine-

mineat, post L. duc per G. post per A. sursum ut deorsum tendat L. inde L. rursus deorsum per D. & sursum per F. & deorsum sursum per E. inde rursus per D. post per H. sectionem transmittes tabulam A. B. G. inde reducta L. in contrarium per D. fiet ut conquiescat in E. velut K. in B. *Idem.*

Ludicrum tertium.

Aliud duas habeto ligulas, quas plicabis ut à latere vides, jungesque eas filo ejusdem coloris & super eos orbiculos tres induces, quibus pro numerandis precibus utimur; sint autem A. B. C. sed medium non appositum, ut quando filum jaceat, intelligeres. His paratis, reducito capita D. versus C. E. versus D. nodo super orbiculos injecto, deinde trade in manibus alicujus, & stylo scriptorio præscinde filum B. infra D. & E. ponens, relinquentur ligulæ integræ, orbiculis excidentibus. *Idem.*

Ludicrum quartum.

Simile fermè est, quod contingit filio conduplicato velut A. B. C. ducatur extremitas D. per A. ita ut sub digito lateat A. & C. sub alio digito, remaneatque pars C. D. duplicata, ita dividatur C. D. gladio, & videbuntur quatuor initia & fines, ubi dimittas clanculum excidere C. D. apparebunt tantum duo initia, & tamen filum videbatur quadrivariam divisum. Hæc igitur subjungere volui, ut quisq; intelligeret artem delusoriam, totam ejusmodi esse, ut antequam

quam quomodo fiant scias miracula esse existimes quæ fiunt: postquam noveris, puerilia esse cognoscas. *Idem.*

Furtum cognoscere.

Si volumus furtum cognoscere, sic possumus & subreptam illicò rem recuperare. Est lapis, qui *Ætites* dicitur, & veluti prægnans est: nam cùm quatitur lapillus, in utero sonat, si quis ergo terit eum, & sub cineritio panè decoctum, & conditum furi offerat, fur mansum devorare non potest, quin etiam cogitur, aut suffocari, aut fur deprehendi, quippe cum eo decoctum glutire nequit. *Porta.*

In vase urinali vitreo, ut varia & mira conspiciantur.

Recipe Croci in panno linteo ligati, parum: ponatur in aqua fontana, donec benè coleretur: postea sumito albumina ovorum, & cum jam dicta aqua conquassentur septies vel octies. Quo facto, ponatur hæc mixtura in vitro urinali, aqua limpidâ pleno, & varia videbuntur in eo. *Fallopius.*

Panis ut in mensa saltet.

Argentum vivum in penulam imponito, abstrue, & in panem calidum locato, & saltabit. *Idem.*

Spectrum artificiosum.

Nox verò videtur harum ineptiarum mater. Verùm utut ineptiæ sint, etiam quandoque magnarum, imò maximarum rerum causæ sunt præstigiæ. Veluti contingit Cenetho secundo Scotorum Regi, qui cùm Picti patrem Alpinum captum occidissent, & ipsum Regem timore perculsis, cùm persuadere non posset subditis ultionem, nam maxima pars nobilium, & militum regni paterno prælio ceciderat principes regionum convocatos benigne excepit. Inde etiam hospitio & convivio dignatus est. Sequenti nocte in singula illorum cubicula dum omnia silerent, singulos immittit homines, baculo in manu dextra ex putri ligno, quod velut fax splendet in tenebris (hoc enim aliàs docuimus, veste ex corio piscium non desquamato, quod & ipsum noctu mirum in modum splendet, tum maximè baculo auxiliante, est autem horum piscium magnorum in Scotia ingens copia) in sinistra, quæ ori admota erat, ingens bovis cornu: nam & talia in ea insula cornua boum esse declaravimus. Hi omnes per cornu reboant horrendâ voce, parandum esse regi: Pictos da-

tuos

turos pœnas scelerum, victoriam ingentem apud Scotos stare, se nuncios à Deo missos. Facilè fuit somnolentis imponere, quum neq; venientes, nec abeuntes videre possent: nam vestem involverant dum abirent, baculum absconderant. Ubi mane ventum ad consilium est, quisque narrat quod vidisset audissetque: sed Rex metuens, ne fabula prodiret in publicum, ob idq; detegeretur, primum docet id sibi etiam visum, deinde cavere illos ne divinitùs monita promulgando cœleste numẽ haud dubiè propitium, infensum redderent. Itaque nemine fucum agnoscente, in bellum consentiunt, fuitque eventus non minus quàm oraculo divino respondens: siquidem victi Picti semel, bis térve: ad extremum deleti sunt à Scotis, ut ne reliquiæ, aut vestigium superesset. *Cardanus.*

Spectrum secundum.

Aliud quo plures usi sunt: scarabeos vel testudines, aut cancros cimiteriis præsertim spargunt cum exiguis candelis: alii subtilius mortuorum capitibus intra condunt candelas, horrendamque faciem præbent. Si autem locustarum dorsis candelæ exiguæ annectantur, terrorem non levem afferunt. Ignis enim saltare videbitur. *Idem.*

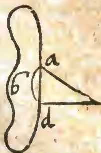
Spectrum tertium.

Aliud quo chirurgici etiam falluntur, existimantq; vulneratum membrum haud dubiè: cùm manus sic medicamento inficitur, ratione constat, ut pleraq; experimẽto; & usu: talia plurima edocuit vir Græcus natione, qui ad nos pervenit, quæ tamen solùm joci causâ fiunt, cùm nullam afferant utilitatem. Ratione igitur quoniam in vulneribus cavitas, sanguis, atq; nervi nonnunquam spectari solent: semper autem fermè vulneris labia. Cavitatem ergo prominentia laterum mentitur: sanguinem, minium, aut lacca, vel cinnabaris optimè sanguis draconis: nervos, fila: cuti & carnis labia, cerusa, resina, sepo, vel cera alba: hæc autem experimento. Usus ornat fallaciam. *Idem.*

Spectrum quartum.

Aliud quo omnia, quæ in domo sunt, moveri videntur ut terræ motus tempore, sed solus visus in hoc fallitur. Primum quidem laquearia, & parietes è ligno, aut cemento sint forma serpentis, & striata in obliquum, & inaurata sic, ut splendeat: inde flamma tremula, ut suo loco docuimus, & ablato omni alio nomine, dico omnia tremere videri.

deri. Nam quia pars A B. (sed tortuositas in plano non benè exprimi potest) videtur juxta A C. lineam, lumen verò fertur per A D. necesse est, ut A B. moveri videatur, rectus enim motus luminis fertur per obliquũ: igitur tũ propter proprium tremorem flãmæ, tum propter obliquitatẽ motus, videbitur tremere: Adjuvant autem plurimùm ad hoc ignis non splẽdidus, & cum fumo; nam debilis actio facilius vitiatur, quàm valida, sed fumus flãmæ, sociatus, & flamma imbecillis, quæ à levi substantia procedit, debilem visum facit: igitur talis ignis flammaque levi fumo juncta, hoc spectri genus efficiet. *Idem.*

Spectrum quintum.

Non possum præterire, quod edoctus sum per somnum hac nocte, quę est vigesimaoctava dies Januarii MDLIIII. præcedens, dum librum hunc ultimò transcriberem, videbam parietem in quo imagines depictæ erant plurimæ, quarum aliæ ambulabant, aliæ colloqui videbantur, stabant nonnullæ, erant quæ sederent, quæque deambularent: mira certè res. Tum ego, id mirum profectò est: tum quispiam qui aderat. Non est hoc miraculum, sed tu inventor fuisti hujus rationis: memini sanè: tum ille excipiens inquit: Paries hic in crypto porticu ex adverso viæ publicæ, quam scis esse maximè frequentatam, & nunc fortè fortuna milites transeunt, positus est. Illucescat Sol in via, docuisti qua ratione imagines ex umbris in adverso pariete videantur: hæ autem quæ plurimæ sunt in extremitatibus parietis, ac quasi confusæ, nonnullæque in medio, & quas sedere perspicis, omnes sunt picturæ, ad similitudinem umbrarum effictæ: ut cùm umbræ discedunt ex finibus parietis aliqua pictarum moveri videatur. Tum ego, Certè pictas vix ab umbris distinguere licet. At ille, Fuit hoc artis egregiæ opus: nam sumta ratione ex libro tuo, dominus ædis hoc commentus est, hominum colloquentium effigies, non picturæ sunt, sed umbræ: stant enim hi duo in via, & mox discesserunt. Verùm ego mecum recogitans, intellexi licere hoc idem in tabella facere, quæ transferri posset. *Cardanus.*

Spectra in nubibus quomodo fiant.

Nicolaus Siccus præfectus justitiæ, vir insignis, quem honoris causâ nomino, dicebat se expertum esse flante vento, si equi adversus illum ferantur imagines leves, velut è pluma, vel charta depictas, filoque annexas equi pestilenæ ferri per aërem, adeò ut si filum tenue sit, res prorsus mira videatur, id vero jure meritò: nam cùm ventus in adversum feratur, imago verò lata sit ac levis, non potest recta decidere: sed neque juxta venti impetum, velut reliqua, quæ decidere solent, quia à filo retinetur: necesse est igitur sursum ferri, ac spectri videndi causam præbere: verùm ad nubes usque magna dubitatio est: aut enim filum frangetur, aut venti vis non eò usque pertingit, aut impetum tanta longitudo fili retinere non potest. Verùm id aliis experiri sinamus: compēdiosior enim ratio in Æsopi fabella descripta est: nutrita enim aquila in his, quæ in sublime volant, annexaque pedibus imagine, deinde dimissa spectri videndi causam subministrabit. His quidem artibus ad accendendum militum animos, dum pugnaces exercitus propè positi sunt, non inutiliter utimur. *Idem.*

Jocus Necromanticus.

Jucundum id quoque nobis fuit spectatoribus, quo Andreas Albius, Medicus doctissimus Bononiæ credulo cuidam amatori metum incussit: Demortui caput mensæ apposuit, quod patefacturum esse nobis auditoribus promisit, quisnam ex nobis filiam civis cujuspiam miserè deperiret, quis etiā futurus esset amoris exitus, caput id hoc esse prædicturum. Ludicrum id non intelligentibus horrorem induxit, perinde atque si cacodæmonis ope vaticinium id processisset. Verùm iis, qui jocum animadverterent, risum movit. Hac autem arte res hæc instituta erat: Mensa quatuor columnis pedū instar suffulciebatur, quarum una excavata erat, mensæ perforatæ subdita: Foramen id, totaque mensa subtili quodam tapeto tegebatur, ne mensæ foramen conspiceretur: Eo loco demortui caput positum consistebat. Pavimentum autem in ea parte perforatum etiam erat, in qua columna excavata mensam sustinebat, ut ex inferiori ædificio, in superius & vicissim ex superiori in inferius voces transmitti possent. Quamobrem is, qui in inferiori erat, tubo quodam in excavatam mensæ columnam immisso, & altera ejusdem tubi parte

auri

auri admota, facilè quid alter in superiori conclavi consistens rogaret, exaudiebat, responsaque dabat quæsitis apprimè convenientia. Successit hoc eò facilius, quòd uterque amatoris eludendi secreta novissent: Sic enim fabulam hanc communicatis antè consiliis dextrè peregerunt. Ad majorem etiam vaticinii fidem, candelas cereas accensas circa demortui calvariam posuit, verbaq; peregrina recitavit. *Andreas Albius.*

Jocus alter histrionicus.

Multis & hoc admirandum videbatur, quod tamen ubi modum quo similiter agi possit, exposuerimus ludicrum existimabitur. Vitrum vir quidam nobis inspicientibus obtulit, in quod annulum immisit, qui sua sponte quoties id expeteremus in vitro saltitabat. Hic astus hac ratione peractus est. Subtilis cujusdam mulieris capillus annulo adaptatus erat, hominisq; ludentis digitis. Cum ergo saltandũ esset annulo, digitos histrio motitabat, quibus agitatis, simul annulus ipse movebatur, nobis capillum nequaquam conspicientibus. Fucum hic histrio subtili commento teget. Annulus hic (ajebat) lascivarum puellarum more non saltat, nisi meis ipsius digitis ei tympanum pulsem. *A quodam histrione Veneto.*

Ad faciendum aliquem pedere.

Si accipiantur pili asini, qui sunt juxta priapum ejus, & dentur alicui in potu triti cum vino cuivis, incipit statim pedere. *Albertus.*

Aliter.

Similiter si aliquis acceperit ova formicarum, & contriverit, & projecerit in aquam, & dederit ea in potu cuivis, statim non cessat pedere. Similiter faciunt cum vino. *Idem.*

Crepitus ventris moventia.

Quædam etiam veneficii potius quàm medicinæ loco habentur: sat sit leviora recensere. Crepitus ventris, ova formicarum, vel castanearum flores movent. *Cardanus.*

Ut hernioso crepitent testiculi.

Ut hernioso crepitent testiculi, sic optabis: Ubi eum igni accedere conspicere, & calefacere, sambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, ut comburantur: sic enim crepitum dabũt, ut secedere illinc cogatur. An id evenit, quam eructat, aura, illi vento simili, qui quoq; eis officere solet. *Porta.*

Tympani mirum.

Fiunt & quædam, quæ spectra licèt non sint, admirationem tamen pariunt. Tympanum è pergameno figuris pingitur variis, ita ut sensim descendat ratio picturæ, & rursus descendentes excipiantur ab ascendentibus: in obliquum enim situs earum tendit, ac quasi per æqui distantes lineas, in medio lumen collocatur, quod more flammæ, quæ verua circumagit tympanum vertit, cumq; semper situ differentes figuræ occurrant oculis, omnes aut adscendere, aut descendere videntur, quod mirabile est. *Card.*

Ludicrum de pisis in olla coquendis.

Qui voluerit jucundo spectaculo ex ollis ferventibus pisa excludere, argentum vivum immittat, videbit rem pulchram, nisi labra ollaris excellens altitudo, vel ignis remissior obstiterit Expertum tibi trado. *Mizaldus.*

Ovum ut in aëre ascendat.

Sic facere possumus, ut ovum in aëre adscendat: Ovi corticem vacuum rore complemus, & Majo mense eum accipimus: (alio enim tempore, ut æstate & autumno verus ros nō est, ut physicis constat rationibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo elevabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum ascendere incipiat facilius elevabitur. *Joan. Bapt. Porta.*

Latrunculorum ludus.

Quæ proposita in memoriam revocant, quonam pacto duobus coloribus, imò uno tantùm, liceat plures differentias ostēdere, velut in latrunculorum ludo typis mandando: ubi qui Hispanicum librum emiserunt, omnia confuderunt. Igitur loci nigri lineis nigris, quasi cancellis sunt distinguendi, cùm albi puri relinquantur; latrunculorum verò figuræ, nigræ quidem tota superficie, atramento tingantur, albæ verò in ambitu solùm linea nigra deducenda, totum quod interius in typo est album maneat. *Card.*

Tres Schedulæ non tactæ, ut situm permutent.

Alia quoque remanet ludicra subtilitas, ut tres schedulæ non tactæ situm permutent: Quod illud penitus ignoranti, fieri non potest, quin mirabile videatur: Tres fiunt schedulæ longiusculæ è papyro vel linteis, seq; mutuò æquali superent longitudine: nam capite uno æquatæ omnes, & æquè revolutæ devolvuntur, diversiq; situs reperiuntur, longior in medio, vel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobilis remanet, quòd

non

non est, qui non putet à Dæmonibus factum, sed aliunde non evenit, nisi quia in resolutionis fine remanet procerior, & extrema, à qua exoritur, in revolvendo remanet. Quorundam fuit error, qui verborum vi, evenire putabãt, ac de interrogatis omnibus, tanquam de oraculo responsa præbebant: nam si situm permutabant, ritè auspicari, effectusque propitiari, sin minus infortunari: nec voluêre rationibus, & experientiis fidem permutare, cùm habitum in credendo effecerint. *Joan. Bapt. Porta.*

Ludicrum de carnibus.

Instrumentorum fides seu chordulæ minutim excisæ, & carni recens coctę (sive elixata fuerit illa, sive assata) inspersæ, eam vermiculosam, putrem ac insalubrem esse, discumbentibus jucundè mentiuntur. Quisquis rei hujus conscius erit, utili impostura solus pro arbitrio vesci poterit. *Mizaldus.*

Mulier ut omnia narret quæ fecit.

Quando vis, ut narret tibi mulier vel puella tua omnia, quæ fecit, accipe cor columbæ, & caput ranæ, & exicca utraque, & pulveriza supra pectus dormientis, & narrabit omnia, quæ fecit. *Albertus.*

Statuæ ligneæ miræ.

Mira sunt, quæ de duabus statuis ligneis parvis, & colludentibus, à duobus Siculis fieri vidi: erant autem unico filo transfixæ hinc inde, quæ annexæ alterâ quidem parte ligneæ statuæq; fixa manebit, reliqua tibiæ, quam ille pulsabat, extenso utrinq; filo: nullum saltationis genus non æmulabantur, gesticulantes miris modis, capite, cruribus, pedibus, brachiis totque in varias formas, ut ingenuè fatear me tanti artificii rationem non assequi: neque enim plura fila, neq; modò extensa, modò remissa, sed unicum filum in singulis statuis, & semper intentum: nam multas alias vidi, quæ pluribus filis, atq; his modò intentis, modò remissis agebantur, sed id nihil mirum. Id verò pulchrum erat, quòd saltationes gesticulationesque modis cantilenæ congruebant. *Cardanus.*

Capilli in serpentes.

Hæc tamen mirabilia visa sunt. Menstruatæ enim mulieris capilli in serpentes, & vermiculos vertũtur fimo obruti, & tempore jam modico. Nec minus putrefactus menstruorum sanguis rubetas sive ranas generare potest: facilè enim corrumpitur, & convertitur, & sæpè mulieres ex

eodem cum humano fœtu bufones, lacertos, & iis similia generant. Et Salernitanas mulieres legimus conceptionis principio, cùm fœtus vivificari debent, tale animal apii, & porrorum interficere solent succo. Cùm mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, fœtus loco, quatuor animalia ranis simillima peperit, & sæpè tali causa abortivit, cujus monstruosæ conceptionis, non est alia (credo) putanda causa. Ex corruptione quoq; humani seminis, veluti vermes in intestinis. Alcippe elephantem peperit, & ancilla inter initia belli Marsici serpentem generavit. Nec equorum minus è cauda setæ aquis injectæ, animam recipere, & vivificari videntur. Tusum ocimum inter lateres humido loco Soli expositum, Scorpiones generat: quanquam Galenus neget. Combustæ anatis pulvis, si humido inter patinas servetur obrutus loco, ingentem & maximam mirè generat rubetam. Facilius autem rana procreari potest illicò, si earum cernatur ornatus, non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, scilicet ex coitu, in aquis suos natales habent, sed quæ per se nascuntur, & temporariæ dictæ sunt: & æstivo tantùm imbre litorum & itinerum pulverulentis arenis generantur, earumq; brevis est vita, vel sæpè ventorum ara, altis montium jugis sævientes, attollitur pulvis, aquisq; mixtus, non solùm in ranas, sed in lapides cogitur, ranas enim aliquando pluisse auctor est *Philarchus, & Heraclides Lembus*: circa Dardaniam & Pæoniam idem evenisse tradit, idq; tam copiosè, ut domus & viæ replerentur. Et *Ælianus* cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarum pars, quod ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum conformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodē corpore pars altera vivebat, pars altera tellus erat. Narrat *Macrobius* in Ægypto, quod ex terra & imbre mures nascuntur, & in aliis locis ranæ, serpentes & similia, unde facilis est earum procreatio. Quidam enim cùm spuisset, ex sputo statim rana creata est, & Daumatus Hispanus, quoties libuerat ranarum maximam illicò producebat copiam, sic vermium, & scropharum, ex coitu exceptum virus, & sanguinosum modo jam dicto, ineunte Sole capricorni principium, ut piscis exitu, ejiciant, dum affatim lacte, & micis saturentur, subeuntes: perceptumque illud, quod apriam vocant; quod idem est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase condi-

conditum, & operculatum, ne surgens calor evolet, aliquibus lateat diebus, præceptumque opus plumbea conditum pyxide erit usui: qui id recte noverit componere, non vulgare cernet experimentum. Si quis verò curiosiùs, quàm par sit, noscere concupiscet, quam novimus rationem experimento fimo & admirabilem admodum mandragorum producendi. Si enim humanam feram ex ovo enatam feneratitia jam nomenclatura vulgò appellari cœpisse audio, si cui allibuerit, & is ad exemplar galli spermatis in ovo humanum & vitale asperserit virus, operculo coercito ne fœtuosum calorem coercitum suspiret, efferret semiferum animal, hinc humanam, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id *Avicenna*, si occasio dabitur, alibi paulò uberius: sat sit normam & fieri posse demonstrasse. Pleraque & majora jam omittuntur, apud inscios, & plebejos fide penitus caritura. De partu menstruoso, deque producendi per fimum vi, hæc dicta sufficiant. *Joan. Bapt. Porta.*

Arces & turres ut in aqua videas.

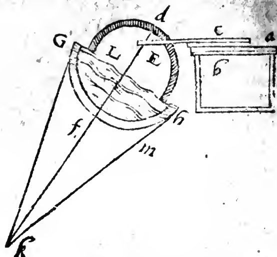
In vitreo vase matulæ simili aquam conjicies, parumque ex ea sumens crocum in linteo ligatum, donec tingatur aqua, confricato: inde ovi candidum digitis septies aut octies confractum in ea ponito, totumque in vas illud conjicito permiscens aquæ: videbis enim ut referunt, quasi oppida, & arces, ac turres in aqua sparsas. *Cardanus.*

In strato hominis ut appareant pediculi scaturientes, ut non possit homo dormire.

Si vis facere, quod in strato hominis appareant pediculi scaturientes, ut non possit homo dormire, tunc projice in lecto ejus pondus unciæ unius, vel mediæ Alkakengi, & si acceperis pilos Asturis, fiet inde licinium, quod quando accenditur vident se invicem omnes infimos ex vehementia infirmitatis extenuationis. Accipe locustam citrinam, & exicca ipsam, & tere, & pone in panno exequiarum, & incende ipsum oleo sambucino, in quocunque loco fueris, erit quod tibi dixi & mirabile. *Albertus.*

Situla aquâ plena quomodo sustineatur.

Diximus de his, quæ plus sustinent quàm ratio videatur ostendere, & de his, quæ mutuò se sustinent, nunc demonstrandum, quomodo aliquid se ipsum sustinere videtur. Sic abacus planus A B. & baculus C E. cujus exterior pars sit sub ansa D. situlæ plenæ aqua G F H. & inter baculū

C E. & F. situlæ imum collocetur E F. lignum rectum arctè, ut dilabi non queat dico situlam pendere nec cadere. Constat enim, quòd cùm F. sit imum situlæ quòd baculus E F. & F. gravitatis centrum, & centrum terræ, quod sit K. & centrum situlæ quod sit L. sunt in una recta linea, quæ sit K F. L E. Si igitur situla cadat, vel per rectam F K. vel prius inclinabitur latus aliquod, ut G. vel H. Si igitur inclinetur versus H. in M. duco K M. quia igitur duæ lineæ veniũt ex K. K E. & K M. ad circulũ, & K E. transit per centrum circuli: id est, situlæ, erit ex demonstratis ab Euclide in tertio elementorum K F. minor K M. igitur centrum gravitatis F. elongatum est à centro terræ K. spontè, igitur motu naturali grave ascendit, quod esse non potest. Non igitur situla descendit inclinando se ad aliquã partem. Sed neq; per rectam K F. quia angulus F E C. rectus est, & constans, descendente D. in L. ducatur L B. igitur æqualis est E B. igitur cùm L B. opponatur recto vel quintam primi: triangulus L E B. duos rectos habebit, vel majori angulo majus latus nõ opponitur, quorum utrunq; adversatur his, quæ ab Euclide in primo elementorum sunt demonstrata. Ex quo sequitur majus quoddã miraculũ, & est, quod aliquid spontè casurum, addito pondere nõ cadet. Nam posita parte baculi B D. majore, D C. baculus cadet, quia extremũ ejus cadendo appropinquatur centro terræ K. & ita C. poterit elevari, & sic cadet: & tamẽ addito situlæ pondere

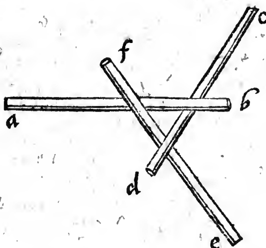
dere non cadet. Oportet autem (ne te cum risu astantium fallat experimentum: nam rudes ubi res non succedit, non hominem sed demonstrationes culpant) ut diligētissimus sis, primùm ut abaci superficies superior sit ad libellam posita, & lignum rectum ad unguem, nec flexile: & similiter lignum E F. rectum, & arctè junctum inter situlę imum & C E. ita quod faciat hærere firmiter lignum C E. manubrio D. Et quod F. punctus sit centrum gravitatis, & situla rotunda. Multi legent hæc, sed pauci intelligent. Plura enim intelligere oportet, quàm quæ scripta sint, cùm tamen ad perfectionem nil desit. *Cardanus.*

An mulier sit adultera.

Dicunt, quòd si quis ponit adamantem capiti mulieris dormientis, manifestat si est adultera: quoniam si sic est, resilit territa de lecto: & si non, amplectitur virum suum cum grandi dilectione. *Albertus.*

Trabes mutuò se sustinentes.

Quædam etiam spontè videntur sustineri, ac etiam alia sustinent nullo vinculo: ut capio A B. trabem, cui super-

pono C D. Ipsi C D. superpono E F. cadat sub A B. tunc dico, quod nisi solvantur, cadere non possunt: nam A B. sustinetur ab F E. & E F. à C D. & C D. sustinetur ab A B. igitur nulla earum cadet. Locus autem D B F. susti-

netur, & sustinet, experimento enim id patet, igitur ab aliquo sustinetur; igitur ab omnibus, cùm par sit omnium ratio, igitur firmissimus. Qui quantò magis premitur eò est firmior: nec fatiscit, nisi aliqua illarũ frangantur. *Card.*

Ut mulier confiteatur quæ fecerit.

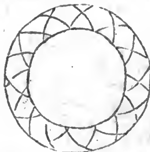
Ranam aquaticam comprehende vivam, & tolle ejus linguam, & remitte illam in aquam, & pone illam linguam super partem cordis fœminæ dormientis, quæ cum interrogetur, vera dicit. *Albertus.*

Telum pendens nullis vinculis.

Simili modo & in Dianæ Ephesiæ templo literis mandatum inveni. Cupidinis telum nullis retentum laqueis pependisse, quòd si cui ingenium æmulari libuerit, facilè id assequetur: levi ferro harundinem pro hasta adjicito, lapidemque herculeum cubiti magnitudine excavatum eximiæ bonitatis inserito, testudini templi, appositumque spiculum per plura secula sponte pendere videbitur, neque id magno miraculo, *Cardanus.*

Annulus præstigiosus.

Cingulus aut annulus præstigiosus sic fiet: elaborantur 3. circuli, aut si libet plures, ita contexti, unâ tamen solâ ductili linea, ut nulla ex parte alter alterum tangat: sic fit ut duo penduli in aere stare videantur, miro artificio vafroq; invento: at efficere facilius longè est quàm effingere: quanquam, ut potuimus, eum depinximus. Ratio autem talis est, si annulum triplicatum facere voluerimus, describemus circulos duos, deinde accipiemus numerum, quem volumus, qui divisus per tria, numerum circulorum annuli superrelinquat unitatem: ut pote sexdecim, nam divisus per tria relinquit unum, & exeunt quinq;: divide igitur circulum exteriorem in partes sexdecim æquales, describendo totidem quoque divisiones in minore circulo efficiemus, ita tamen ut puncta inferiora intercipiant in medio superiora: deinde ductis

ctis portionibus circulorum à puncto inferiore ad superius, ab eo autem ad inferius, duobus semper intermissis, tandem redibit post exactos tres circulos ad eundem punctum, itaque unus circulus tres efficitur. Circulos autem hos extremos, seu qui priùs describuntur dimissi, ut meliùs descriptionis ratio intelligatur. Cæterùm juvat eos delere, ut absolutius, & nitidiùs opus videatur. Oportet autem insectionibus, quæ in solido sunt, non se tangere annulos corporeos. Sic enim penduli videbuntur, ac per se, cùm non sit. *Cardanus.*

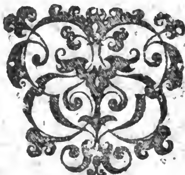
Ad furem dignoscendum.

Si quis pulverem ex lapide aetitis, subcineritio pani incoxerit, & suspecto furi quidpiam de eo comedendum obtulerit, præmansum bolum deglutire non poterit. *Mizaldus.*

An corrupta sit mulier.

Fumus seminum portulacæ, vel foliorum personatæ, quam *bardanam* vocant, per infundibulum vel aliter, in fœmineum pudendum transmissus, statim mulierem, si corrupta est, ad mejendum proritat: si non est, lotium continet. *Joan. Bapt. Porta.*

FINIS.

INDEX

V

D.

E.

F.

adversus

I.

Kura

Memo-

P.

Secretum

Secretum

FINIS.

libro Prohibito.

del P. Giõacchino

della Passione

Carmelitano Scalzo.